

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrорvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum
ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè
Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuissimiè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

Antverpiæ, 1646

urn:nbn:de:hbz:466:1-40214

constat in aliis 13 imperial.
compactum 122 rectum 62

Th. 2153.1

THESAVRVS
SACRORVM RITVVM,
SE V
COMMENTARIA
IN RVBRICAS
MISSALIS ET BREVIARI
ROMANI,

Auctore adm. Reuerendo P. D.

BARTHOLOMÆO GAVANTO MEDIOL.

Præposito Provinciali Romano Congreg. Clericorum Regularium
S. Pauli, & S. Rom. Rituum Congreg. Consultore:

*In quibus origo cuiusque Ritus, Causa historicæ, vel mysticæ, ex maiorum
ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis oppor-
tunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quam breuissimè
explicantur.*

*dono adi. Revd et exani: B. Johoc Henricen. B. Johoc. Docto: et Lector: in Münsterf: Lector: in Delft.
Ab Auctore recognita, & in hac vltima Editione varie locupletata.*

Appendices dabit pagina sequens. Cum septem Indicibus.

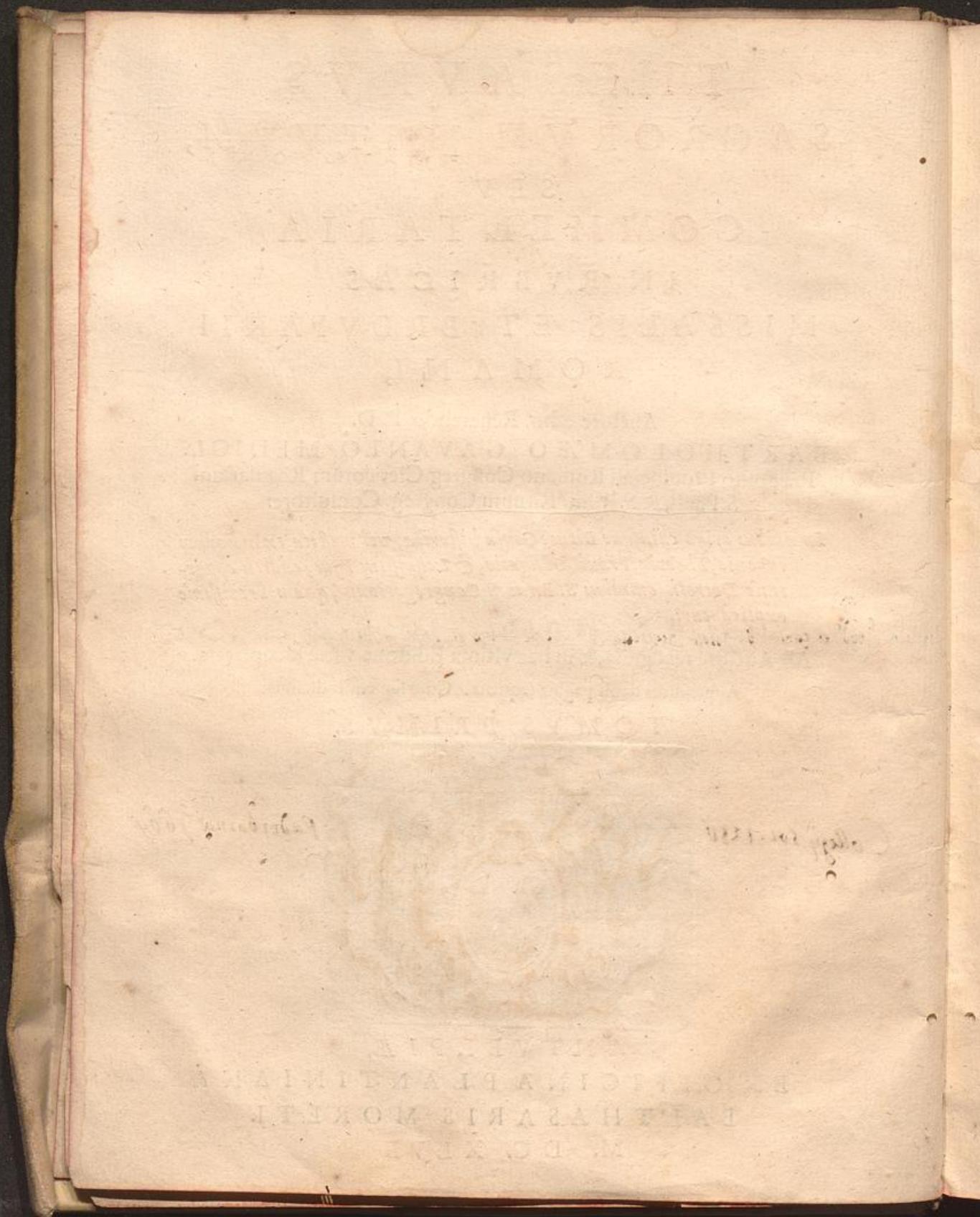
TOMVS PRIMVS.

Collegij Soc. 125v

Paderbornæ 1664

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA
BALTHASARIS MORETI.
M. DC. XLVI.

APPENDICES.

Tabellæ Auroraæ, Meridiei, & Mediaæ noctis per singulos dies.
De mensuris cuiusque sacræ Supellectilis ad Missam congruentioribus.
De nitore, & munditia practica eiusdem sacræ Supellectilis.
Concordia Martyrologij Romani cum Breuiario Romano, in quibus discordare videntur.
Prosodia verborum dubiorum in Missali, Breuiario, & Martyrologio Romano.
Ordo perpetuus recitandi diuini Officij, & Missæ celebrandæ.

Et in gratiarum actionem de toto Opere, enarratur in calce Tomi II.
Vita cum rebus gestis S. PAULI Apostoli.

Et probatur, S. BARTHOLOMÆVM Apostolum esse NATHANAELM.

DON IVLIVS CAVALCANVS
Cong. Cler. Reg. S. Pauli Præpositus Gen.

CVM Opus R.P.D. Bartholomæi Gauanti Visitatoris Generalis nostræ Congregat. cui titulus est, COMMENTARIA IN RVBRICAS MIS- SALIS, ET BREVARIII ROMANI, duo eiusdem Congregationis erudi- ti ac sapientes viri recognouerint, atque in lucem dari posse probauerint, potestatem facimus, ut in publicam utilitatem typis mandetur, si & ijs, quibus id competit, ita placuerit. In quorum fidem, &c. Dat. Mediolani in Collegio nostro SS. Apost. Pauli & Barnabæ, die 14. Iulij 1627.

D. Iulius Caualcanus Præpositus Generalis.

Imprimatur, si videbitur Reuerendissimo P. Mag. Sac. Pal. Apost.
A. Episcopus Bellicastren. Vicesg.

Imprimatur.
Fr. Nicolaus Riccardius Sacri Pal. Apost. Mag. Ord. Præd.

C A N D I D O L E C T O R I

A N D R E A S B R O G I O T T V S.

E c Sibyllæ folia, in quibus scribebantur oracula, & quæ auris cælestibus afflari olim solita fuisse, Poëta suis fabulis memoriae prodiderunt, tam citò per antrum spargebantur, quām citò per Vrbem, atque hinc per Orbem vix typis missa, ex officinis Bibliopolarum volitarunt eruditissima Commentaria in Rubricas Missalis & Breuiarij Romani, à R.P.D. Bartholomæo Gauanto Clerico Regulari S. Pauli diligentissimè elaborata. Fuerit dignitas planè cælestis Rituum Sacrorum, quorum traditur accuratissima cognitio: fuerit nobilitas præclarissimi Ordinis, qui aurea veluti Catena, dum gemmas sacrarum eruditio- num in vnius Voluminis aureo tamquam monili conclusit, illustriores effecit: fuerit demum utilitas, seu necessitas præstantissimi Operis, plenissimè sacrae delectationis, quæ vniuersos pñè Ordines Reipublicæ Christianæ, vt émerent, ac lectitarent, pellexit: illud certè verò est verius, tam felicibus auspicijs in lucem Opus prodissè, vt prodire iterum homines sapientissimi, non cupiant solum, verùm rogitent etiam vehementius; rara Operum felicitate, his præsertim temporibus, in quibus librorum supereffluens copia legendi satietatem inuexit. Quorum ego honestissimæ postulationi ita occurrentum existimauit, vt nouis, supra trecentas, præclarissimis Annotationibus ditatum Opus, ijsque Romanâ lance non semel examinatis, illustrioris Tituli nouum præferat in fronte decus. Ac quemadmodum in eo congestæ conclusæ sunt Christiana pietatis, & diuini cultus, pretiosissimæ opes, vt vix quidpiam in hac parte desiderare aliud religio hominis solertissimi possit; non secùs, vt rerum opulentissimæ dignitati nominis præstantia responderet, *Thesaurus Sacrorum Rituum* deinceps appelletur.

Sed Thesauri, qui vel in publico Ciuitatis, vel in Cæsaris loco inueniretur, dimidium esse Cæsaris, dimidium Inuentoris naturalem æquitatem secuti Romani Principes præclaris Constitutionibus olim statuerunt: opportunè ad rem meam, atque ex animi sententia; An melius optari quidpiam à me poterat, quām vt Thesaurus hic à me inuentus, ipso vel Iure Cæsareo, Summo deberetur Pontifici, ac antegerrimo eiusdem Nepoti; quorum alterum rerum Sacrarum Arbitrum supremum, alterum proximum ministrum cælestis prouidentia Ecclesiæ suæ dedit? Cūræ igitur secundæ huius excudendi Operis omnis prorsus expertes sunt curæ, cùm nouæ Epistolæ nuncupatoriæ, tum exquirendi Sacri Principis, cui possent hæ iterum dicari. Priorem enim partem V R B A N I VIII. Pont. Maximi, alteram esse Francisci Cardinalis Barberini, non loci possessio, in quo inuentus Thesaurus est, sed Maiestas nominis, quo inscriptus est, apertissimè demonstrat.

Si quæ mihi pars Inuentori obueniret, ea demum tota eorumdem est, quibus ego iam pridem, & mea, & meipsum lubentissimè deuoui. Vale candide Lector, & Thesauro in compendium misslo sospes fruere.

V R B A-

V R B A N O V I I I . P O N T .
M O R I B V S O P T I M O , R E B V S G E S T I S M A X I M O ,

Ecclesiasticæ libertatis assertori studiosissimo,
Cuius lingua mellea , cuius calamus laetus
Omnium linguis, omnium calamis tantum sui laudis influxit,
vt in litteratorum Senatu Sapientiâ Princeps
æquè ac in Principum cœtu maiestate Primarius habeatur.
Quem innumeris Animi , Corporis & Fortunæ dotibus ornatum
Vrbs nihil suspicere solita suspexit :
Nunc earum vsu Sacerdotij fastigium ornantem
Orbis terrarum vniuersus, terram despiciens, humillimus adorat.
Cuius animus in Ecclesiæ hostes generosus
optatam in Christiana Republ. concordiam tuetur.
Qui Petri Nauis clavum sapienter adeò tenet,
vt omnes in ea felicitatis portum tenere videantur.
Et quoniam Apes mellis copiâ aureum sæculum retulerunt ,
in eius Imperio diuinitus accepto
nihil viri prudentes desiderandum agnoscant
præter Æternitatem.

I E P O N O M O Φ Υ Λ A K I

& acerrimo Vindici , Romanoque ,
Commentaria in Rubricas Missalis , & Breuiarij Romani ,
Bartholomæus Gauantus Clericus Regularis S. Pauli ,
& Sacrae Rituum Congregationis
eiusdem V R B A N I auctoritate
minimus Consultor
grati animi ergo
D. S. D.

AD BENIGNVM LECTOREM.

E Sacris Ritibus , & de ijs præcipuè , qui ad Missam & Horas Canonicas attinent , scripsere ad hanc diem non pauci , tum antiqui tum recentiores , grauissimi & sapientissimi viri : sed liberè dicam quod sentio , nemo rem nostram in hoc genere pertractauit integrè . nam alij ut potissimum Hæreticos arguerent ; alij , vt mysteria depromerent è ritibus , quos supponunt : ritus autem ipsos vel obsoletos referunt , vel nostros imminutè , vel additis aliorum ritibus superfluè , vel subobscure significant: de Missa tantùm alij, alij de Festis, alij de Horis Canonicas tantùm , & vnà omnes omnia quidem illustrarunt, sed ea colligere cuique difficillimum . certè litteralem Rubricarum Romanarum sensum nemo hactenus est prosecutus. Quare optarunt plurimi, è quibus, honoris ergô, nominandi sunt, Silvius Antonianus, Robertus Bellarminus, Scipio Cobellutius, Iulius Roma, Franciscus Boncompagnus, S. R. E. Cardinales, doctrinâ , pietate & moribus præclarissimi , Neapolio Comitolo Perusinus Episcopus virtutum gloria clarus, & alij Ecclesiæ administri, vt Volumine breuiori, quoad eius fieri posset , ea omnia comprehendenterentur summatim , quæ in Missali & Breuiario Romano continentur ; & ea præsertim , quæ videntur sufficere ad communiorum Sacerdotum instruptionem , & ad integrum tum Missæ tum Horarum Canonicarum disciplinam perdiscendam : indicata cuiusque ritus origine Christiana (ne à Gentilibus aut Hebræis edocti videamur) tum allata causa , siue historica , siue mystica solidiori: tum demonstrata obligatione, quâve culpa obstringamur ; denique vsu proprio , & exquisito cuiusque ritus in re dubia explanato . Iisdem ergo suadentibus Principibus viris morem gerere cùm ego cuperem , arduum hoc negotium multis abhinc annis sum aggressus , & omnem moui lapidem tum legendo , tum à peritioribus sciscitando , tum disputando in utramque partem , tum postremò hæc eadem scripta sacræ Rituum Congregationis examini , quod fuit rigorosum , subijciendo ; acerrimis ingenio,

genio, iudicio, prudentia, & in omni doctrinarum genere peritia clari-
ssimis designatis Iudicibus, Ioan. Garzia Millino, Tiberio Muto,
Aloysio Caietano, S. R. E. Cardinalibus, Dominis meis Illustrissimis,
& toto orbe celeberrimis; ita, vt, Deo dante, mihi meti ipsi satis-
ficerim (vtinam alijs) & optatum finem sim assecutus præsenti Vo-
lumine.

Originem autem cuiusque ritus velut indice commonstramus,
quoad eius fieri potest, vel auctore certo, si est, nominato; vel com-
memorato eo, qui ante alios de ritu meminit. quo facilè videre est,
qua ætate erat in vsu. & in hanc causam adiecimus Indicem Summo-
rum Pontificum, quorum Decretis aut inuectus, aut firmatus fuit ri-
tus, adnotato iuxta anno quo quisque obiit: Sacrorum item Conci-
liorum in Opere citatorum, & quo anno celebrata fuerunt: necnon
aliorum Patrum, & Scriptorum Ecclesiasticorum, penes quos mentio
est de ritibus nostris.

Causas historicas eas vocamus in ritibus, quæ ad litteram, vt
aiunt, dedere ritum. mysticæ sunt eæ, quæ sensum reddunt, vel Al-
legoricum, vel Tropologicum, vel Anagogicum; quas ferè num-
quam (nisi tacentibus alijs) ex nostro ingenio, sed ex Maiorum, vti
par est, auctoritate congerimus; citato tantum auctore primo, à
quo ceteri deinceps acceperunt. neque tamen omnes, quas legi-
mus, causas præsertim mysticas allegamus, solidioribus contenti,
& grauioribus.

Obligationem definient Theologi doctiores, & probabiliorem
sequemur sententiam in re controversa. Modernos potius citamus
quàm antiquos, & eos, qui præ manibus hodie sunt Sacerdotum;
tum quia & hi citant antiquiores, tum quia ijdem multa decernunt,
quæ antiquos fugerunt, occasione fortè tunc temporis non data. Signi-
ficamus autem, omissa disputatione, quid sit agendum, vt propo-
sitæ breuitati consulamus; & quæ haec tenus in controversiam venere,
tum de Missa, tum de Horis, putamus omnia fuisse in hoc Volu-
mine commemorata.

Ad usum cuiusque ritus proprium enuntiandum, vñi sumus anti-
quiori-

quioribus libris, Missalibus Vaticanis M. S. tum Decretis sacræ Rituum Romanæ Congregationis, quæ à multis desiderata sunt, tum ijs regulis, quæ, me quoque præsente, & sæpiùs urgente, datæ sunt ab ijs, qui Clementis & Urbani Octauorum auctoritate Recognitioni Missalis & Breuiarij Romanorum præfuerunt.

Totius Operis ordo is erit, vt à Missa incipiamus, tamquam à nobiliori parte: deinde, ita nos collaudante Cardinale Bellarmino, ordine Rubricarum seruato, recitatoque earumdem Textu, addamus ad singula verba, vbi est opus, Commentaria & Notas. hoc enim pacto nihil nos effugiet. addemus tandem Appendices non inutiles, ne à Clero (quantum in nobis est) desiderari quidquam possit in ordine ad Missam, & Canonicas Horas. Ecclesiastico stylo, & facilitiori vtemur, docente nos Hugone Victorino, qui scripturus & ipse de Sacris Ritibus ait: Communibus verbis, rebus ipsis de quibus agitur cognatis, opus explicare congruentius duximus, quām Schematum varietatibus inuoluere, & res per se fulgidas decolorando verba colorare. Peritiores autem benignos imploramus Lectores, quos etiam liberos cum Innocentio III. optamus correctores, vt quæ minus assediti sumus, ea nobis indicent, meliora suppeditantes; & illud interea non denegantes, quod optabat idem sanctus Pontifex in fine librorum de Mysterijs Missæ, vt apud misericordissimum Iudicem pro peccatis Auctoris deuotas proces effundant, siue Missam, siue Horas Canonicas recitaturi, ad Deum Optimum Maximum & præpotentem acceſſerint.

Vale benigne Lector.

I N-

INDEX AVCTORVM

Quos nouit *Commentariorum Auctor scripsisse*
de Sacris Ritibus.

A

Albinus Flaccus, seu Alcuinus de Diuinis Officijs.
 Albertus Magnus de Officio Missæ.
 Alexander Sperellus Obseruationes scripsit Italicè pro celebr. Missæ.
 Alphonsus de Medrano instructiōnem Hispanè ad Officium diuinum.
 Alphonsus Rodriguez de Mysterijs Missæ Hispanè, in Tomo 2.
 Amalarius Fortunatus Cardinalis de Ecclesiasticis Officijs, & de Ordine Antiphonarij.
 Andreas Castaldus Cærimoniale Cleric. Regul. & Praxim Cærimoniarij.
 Angelus Carezanus de Ministro Missæ Italicè.
 Angelus Contus Capuccinus de Mysterijs Missæ Italicè anno 1625.
 Antonius Demochares de Sacrificio Missæ, &c ibi quoque de Ritibus.
 Antonius Litteratus in Summa habet multa de Missa & Horis Canonicijs.
 Antonius Posseinius Tractatum de Missa.
 Antiquitatum Liturgicarum tres libros scripsit incertus Auctor impressos Duaci 1605.
 Augustinus Episcopus Pientinus primus auctor Pontificalis, & Cærimonialis Rómani.

B

Benedictus Herbestus Rationarium Horarum Canonarum.
 Bernardus de Parentinis Elucidarium omnium difficultatum Missæ, & Lilium Missæ.

Berno Augiensis de Officio Missæ.
 S. Bonauentura de Mysterijs Missæ.

C

Christophorus Marcellus Cærimoniale Papæ.
 Conradus Brunus de Cærimonijis.
 Cornelius Schultingius Bibliothecam Ecclesiasticam de diuinis Officijs.

F

Florus Magister Expositionem Missæ.
 Franciscus Agricola de Sacerdotum officio.
 Franc. Samarinus de Missa & Officio.
 Franc. Titelmannus de Myster. Missæ.

G

Gabriel Albasina de Veteribus Eccl. ritibus.
 Georgius Polaccus Aphorismos Italicè de Sacris Cærimonijis.
 Germanus Constantinopol. Theoriam Ecclesiasticarum rerum.
 S. Gregorius Papa librum Sacramentorum, Antiphonarium; quorum duplex est editio, Romana, & à Pamelio edita.
 Eiusdem Appendix M. S. Vaticana.
 Grimoldus Abbas librum Sacramentorum.

Gulielmus Durandus Rationale diu. Officiorum:

H

Henricus Dissen in Officium Missæ.
 Henricus Gorichen de Missis Votivis, & Processionibus.
 S. Hieronymus Comitem, seu Lectorianum, tum Epistolarum, tum Euangeliorum totius anni.

b

Hiero-

Hieronymus Carronius Ordinarium
diuinorum Officiorum Hispanè.
Hildebertus Cenomanensis Carmen
de Ritu Missæ.
Honorius Augustodunensis Gem-
mam animæ.
Hugo Victorius Speculum Eccl. &
de Cærimonijis, Officijs, &c.
I
Iacobus Iunterbeeck de Casibus
variorum dubiorum circa Mis-
sam.
Iacobus Pamelius Liturgias Latino-
rum.
Innocētius Tertius de Mysterijs Missæ.
Io. Alcocer de Cærimonijis Missæ
Hispanè.
Io. Baptista Monachus Cassinas Ex-
positionem Missæ.
Io. Baptista Rubeus de Diu. Officijs
Io. Baptista Scortia de Sacrificio
Missæ.
Io. Beechoffen quadruplicem Exposi-
tionem Missæ.
Io. Beleth. de Diuinis Officijs.
Io. Brunelwich de Missæ Officio.
Io. Burchardus Ordinem Celebra-
tionis Missæ.
Io. Coelius Speculum Missæ.
Io. Jacobs Compendium Cærimon.
Missæ Hispanicæ.
Io. De lapide Resolutorium dubio-
rum Missæ.
Io. Lopez de Sacrificio Missæ Hi-
spanè.
Io. Serranus Expositionem Missæ my-
sticam.
Io. Stephanus Durandus de Ritibus
Ecclæ.
Io. Superantius de Mysterijs Missæ.
Joseph Vicecomes de Apparatu ad
Missam in Volumine 4. obserua-
tionum.
S. Isidorus Hispalensis de Ecclesiasti-
cis Officijs.

Iudocus Clictouæus Elucidatorium
de Missa, & alijs.
Iulius Cæsar Bulengerus de Vestibus
sacrîs.
Iuo Carnotensis de Rebus Ecclesiasti-
cis Sermones.

L

Actantius Radfoldus de Myste-
rio Missæ.
Liturgiæ S. Petri, S. Iacobi, S. Mar-
ci, S. Basilij, S. Ioan. Chrysost.
S. Simeonis Syracusani ante an-
num 800.
Ludouicus Ciconianus Directo-
rium Offic. diuini.
Ludouicus Richeomus de Missa.

M

Arcus Antonius Ghenare Ri-
tum celebrandi Missam.
Martinus Stephanus Manuale de
Cautelis in Missa obseruandis.
Matthias Kimchius Directorum Sa-
cerdotale.
Maximus Monachus de Ecclesiastica
Mytagogia.
Melchior Huelamus Discursus Hi-
spane de Cærimonijis Missæ.
Michaël Sydoniensis de Mysterijs
Missæ.
Michaël Timotheus Quæst. 300. in
diu. Offic. & 600. in Missam.
Micrologus de Ecclesiasticis obser-
vationibus à Io. quodam scriptus
fuit.
Missalia Vaticana, Vallicellana M. S.
& Breuiaria cum Canone M. S.
Collegij Aniciani, seu Gregoriani
de Vrbe, antiquissima.
Musæus Massiliensis citatus à Gen-
nadio scripsit librum Sacrament.
circa A. 490.
Mutius Cappuccinus Summarium
mysteriorum Missæ, & de Officio
Defunctorum, Italicæ.

Nico-

N

Nicolaus Aurifucus de Cærimo-
nijs Missæ.
Nicolaus Cabafilas Expositionem
Missæ.
Nicolaus de Ploue Tractatum Sacer-
dotalem.

O

Ordo Romanus auctorem habet
Gelasium, ex Baronio A. 692.
licet plenior exierit sub Stephano
Papa, Pipino, & Carolo Magno, ex
Hittorpio in Præfatione ad libros
a se collectos de Diu. Officijs.

P

Paganinus Gaudentius de Ritibus
veteris Ecclesiæ.
Paris Crassus Cærimoniale Bono-
niense.
Petrus Ciruelus Commentaria in
Missale antiquum.
Petrus Cluniacensis Nucleum de Sa-
crificio & ritibus Missæ.
B. Petrus Damiani de Domin. vo-
biscum.
Petrus Lopez de Ritu Missæ Hispanæ.
Petrus Matthæus de Rubeis Annot.
in Rub. de Defectibus Missæ.
Petrus Opmeer de Officio Missæ.
Petrus Ruiz Cærimoniale Toleta-
num.

R

Rabanus Maurus de Institut. Cle-
ricorum.
Radulphus Tangensis de Canonum
obseruantia circa diu. Officia.
S. Remigius Antisiodorensis de Offi-
cio Missæ.
Rupertus Abbas de Diu. Officijs.

S

Stephanus Eduensis de Sacra-
mento Altaris.

T

Tomas Aluarez in Rubr. Bre-
uiarij Rom. 1629.
Tydæus Bonamicus de Formandis
crucibus.

V

Valens Quaresima de Cærimo-
nijs Missæ.
Verustus Codex de Missa editus ab
Hittorpio.
Walafridus Strabo de Rebus Eccle-
siasticis.
Willelmus Lindanus Apologiam &
Expositionem Liturgiæ Græcæ san-
cti Petri.

Z

Zacharias Andrianus de Sacri-
ficio Missæ.

Obiter de factis Ritibus alij , tum
Theologi , & præsertim in 3. par.
S. Thomæ ; tum Canonistæ , Iuo,
& Burchardus , & alij ; tum Sum-
mistiæ v. Missæ , & alijs titulis ; tum
controversijs addicti contra Hæ-
reticos , quorum propè infinitus est
númerus.

In Canonem verò Missæ scripserunt ,
Ægidius Romanus.

Gabriel Biel.

Iacobus Iansonius . Iacobus Iunter-
becc. Odo Cameracensis.

De Valore Missæ.

Iacobus Iunterbecc.

Ioannes Montagnolus.

Paulus Fraxinellus.

Et alij Scholastici cum Summistiis.

b 2

IN-

I N D E X

S V M M O R V M P O N T I F I C V M,

*Qui sacros Ritus vel instituerunt, vel restituerunt, vel Decreto
firmarunt, vel amplificarunt, & in his Commentarijs citan-
tur, iuxta Chronologiam Roberti Cardinalis Bellarmini.*

S · Alexander I. obijt anno 132	Eugenius IV.	1447
Alexander II. 1073	S. Eusebius.	311
Alexander III. 1181	S. Eutychianus.	284
Alexander IV. 1261	S. Fabianus.	254
Alexander VI. 1503	S. Felix I.	275
S. Anacletus. 112	S. Felix IV.	530
S. Anastasius. 402	S. Gelasius.	496
S. Anicetus. 175	S. Gregorius I.	604
Benedictus VIII. 1024	S. Gregorius II.	731
Benedictus XI. 1304	Gregorius III.	741
S. Bonifacius I. 424	Gregorius IV.	843
Bonifacius III. 607	S. Gregorius VII.	1086
S. Bonifacius IV. 614	Gregorius IX.	1241
Bonifacius VIII. 1303	Gregorius X I.	1378
Bonifacius IX. 1404	Gregorius XIII.	1585
S. Cælestinus I. 432	Gregorius XV.	1623
Cælestinus III. 1198	S. Hilarius.	468
S. Calixtus I. 227	Honorius I.	638
Calixtus II. 1124.	Honorius III.	1227
S. Clemens I. 103	S. Hormisda.	523
Clemens VI. 1352	S. Innocentius I.	417
Clemens VIII. 1605	Innocentius III.	1216
S. Damasus. 385	Innocentius IV.	1254
Donus. 678	Ioannes VIII.	882
S. Euaristus. 121	Ioannes XIII.	972
	Ioan-	

Ioannes XVI.	995	S. Sergius.	701
Ioannes XXII.	1335	S. Siluerius.	540
S. Iulius I.	352	S. Siluester.	336
S. Leo I.	461	S. Simplicius.	482
S. Leo II.	684	S. Siricius.	398
Leo III.	816	S. Sixtus I.	140
S. Leo IV.	855	S. Sixtus II.	261
S. Leo IX.	1055	S. Sixtus III.	440
Leo X.	1521	Sixtus IV.	1484
S. Linus.	81	Sixtus V.	1590
S. Marcus.	337	S. Soter.	179
Martinus V.	1431	S. Stephanus.	260
S. Melchiades.	314	S. Symmachus.	514
Nicolaus I.	867	S. Telesphorus.	154
Nicolaus III.	1280	Theodorus.	649
Paulus II.	1471	S. Victor.	203
Paulus III.	1550	Vigilius.	555
Paulus IV.	1559	S. Vrbanus I.	233
Paulus V.	1621	Vrbanus II.	1099
Pelagius I.	560	Vrbanus IV.	1264
S. Pelagius II.	590	Vrbanus VI.	1389
S. Pius I.	167	VRBANVS VIII. re-	
Pius II.	1464	gnat.	
Pius V.	1572	S. Zacharias.	752
S. Pontianus.	238	S. Zepherinus.	221
Sabinianus.	606	S. Zosimus.	419

b 3

IN-

INDEX CÓNCILIORVM,

*Quorum decretis vel firmantur vel indicantur sacri Rit
tus, de quibus in his Commentarijs.*

A Gathense celebratum anno	506	Milleuitanum.	416
Ancyranum.	314	Moguntinum.	813.
Antisiodorens.	590	Nannetense.	1125
Aphricanum.	257	Narbonense.	589
Aurelianense I.	507	Nicænum.	325
Aurelianense III.	540	Oxonense.	1222
Basileense.	1431	Palentinum sub Urbano VI. ante an-	
Braccarense I.	563	num	1389
Braccarense III. circa ann.	660	Placentinum.	1095
Cabilonense II. sub Carolo Magno,		Rhemense.	814
ante annum	813	Romanum II.	372
Carthaginense II.	397	Rotomagense.	682
Carthaginense III.	398	Salegustanum.	1022
Carthaginense IV.	401	Senonense.	1528
Chalcedonense.	451	Synodus VI.	681
Claramontanum.	1095	Synodus VII.	787
Colonense.	346	Synodus VIII.	869
Constantiense sub Io. XXII.	1414	Toletanum I.	447
Constantinopolitanum.	381	Toletanum III.	610
Constantinopolitanum VI. siue sexta		Toletanum IV.	633
Synodus.	681	Toletanum VII.	664
Coyacense.	1050	Toletanum XII.	681
Ephefinum.	431	Treuerense.	386
Florentinum sub Eugenio.	1439	Triburicense.	895
Gerundense.	517	Triburicense II.	1030
Hipponense.	393	Tridentinum.	1563
Ilerdense.	524	Turonense II.	570
Laodicenum.	320	Turonense III. circa	810
Lateranen. sub Leone X.	1517	Turonense IV.	1055
Matisconense.	582	Valense I.	337
Mediolanense III.	1573	Valense II.	442
Mediolanense IV.	1576	Viennense.	1311

IN-

I N D E X
AVCTORVM ET SCRIPTORVM,
Quorum opera vñi sumus in his Commentarijs.

A	Bdias Babylonicus floruit circa annum	60	Archidiaconus.	1290
	Abraham Bzoufus.	1630	Armillæ auctor.	1515
	Acta Mediolan. Ecclesiæ.	1590	Arnoldus Wion Ligni vita auctor.	
	Ado Viennensis.	898	1600.	
	Adrianus Turnebus.	1564	S. Athanasius.	370
B .	Albertus Magnus.	1280	S. Augustinus.	433
	Alcuinus.	780	Augustinus Barbosa.	1628
	Alexander Alensis.	1245	Augustinus Torniellus Congregat. nostræ.	1620
	Alexander Sperellus.	1621	Aurelius Cassiodorus.	560
	Aloysius Lippomanus.	1556	Baptista Platina.	1480
	Alphonſus de Torres.	1600	Bartholomæus ab Angelo.	1583
	Alphonſus Villegas.	1580	Bartholomæus Caffanæus.	1520
	Amalarius Fortunatus Card.	830	Bartholomæus Pisanius.	1400
S.	Ambroſius.	397	Bartholomæus Vgolinus.	1600
	Ammianus Marcellinus.	380	S. Basilius.	370
	Anacletus Siccus Congregationis nostræ.	1629	Beatus Rhenanus.	1547
	Anastasius Bibliothecarius.	860	V. Beda.	730
	Anastasius Nicænus.	688	S. Benedictus.	525
S.	Anastasius Sinaita.	599	Bernardinus Bustus.	1480
	Andreas Castaldus.	1625	S. Bernardus.	1153
	Andreas Cretensis.	580	Berno Augiensis.	1014
	Angelus Caninius.	1558	Bessation Cardinalis.	1455
	Angelus Carezanus.	1613	S. Birgitta.	1273
	Angelus de Clauſio.	1484	Blaſius Palma Cong. nostræ.	1625
	Angelus Rocca.	1610	S. Bonauentura.	1260
	Annonius, seu Aimonius.	990	Breniarium Toletanum.	640
S.	Anſelmus Cantuariensis.	1100	S. Burchardus Wormatiensis.	1025
	Anſelmos Ryd.	1520	Cærimoniale Papæ.	1520
S.	Antoninus.	1459	Cærimoniale Episcoporum.	1606
	Antonius Cordubensis.	1560	Cærimoniale Cler. Regul. S. Pauli.	
	Antonius Daza.	1621	1607.	
	Antonius Demochares.	1550	Cæſar Card. Baronius.	1609
	Antonius Gallonius.	1610	Cæſar Franciottus.	1625
	Antonius Litteratus.	1611	Cæſarius Arelatensis.	500
	Antonius Molina.	1600	Calendarium Cisterciense.	1617
			Canon Græcæ Missæ S. Petri.	69
			Caro-	

Index Auct. & Script.

Carolus à Basilica Petri Congregat. nostræ.	1616	Elpis Boëtij vxor.	510
Carolus Bouius.	1560	Emmanuel Rodericus.	1605
B. Carolus Magnus.	813	Emmanuel Sà.	1585
Catechismus Ronianus.	1568	Ennodius.	520
Cherubinus Cafatus Congregat. nostræ.	1610	S. Ephræm.	340
Christophorus Giarda Congregat. nostræ.	1625	S. Epiphanius.	406
Chronica Augustiniana.		Elaias Abbas.	654
Chronica Germanica.		Euodius.	418
Chronica Spirensia.		Eusebius Cæsariensis.	328
Chronicum Moguntinum.		Euthymius.	1120
Clemens Alexandrinus.	194	Ferdinandus Salazar.	1610
S. Clemens Papa.	103	Festus.	
Codex veteris Missæ apud Hit- torium.		Flaminius Parisius.	1590
Cælius Rhodiginus.	1520	Fl. Lucius Dexter.	444
Columella.		Florus Magister.	825
Compendium Bullarij Fl. Cherub. 1623.		Franciscus Longus Breu. Chronol. 1620	
Congreg. Pœnitentiaræ Mediol.		Franciscus Sammarinus.	1570
Conradus Brunus.	1500	Franciscus Suarez.	1615
Constantinus Caetanus Abbas.	1627	Franciscus Titelmannus.	1523
Constantius Presbyter.	400	Franciscus Toletus.	1596
Corippus Poëta Aphricanus.	565	Franciscus Turrianus.	1584
Cornelius Ianenius.	1570	S. Fulgentius.	529
Cornelius Schultingius.	1599	Gabriel Albaipina.	1620
S. Cyprianus.	260	Gabriel Biel.	1490
S. Cyrillus Alexandrinus.	438	Gabriel Pennottus.	1625
S. Cyrillus Ierosolymitanus.	380	Gabriel Vasquez.	1600
S. Datius Episcopus Mediol.	543	Galenus.	
Didacus Murilius.	1625	Gemma animæ.	1220
S. Dionysius Areopagita.	120	Georgius Codinus.	1340
Dionysius Carthulianus.	1460	Georgius Nicomediensis.	1000
Directorium Chori.	1540	Georgius Polaccus.	1620
Director. diuini Officij ante annum 1557		S. Germanus Constantinopol.	730
Dominicus Grauina.	1628	Gilbertus Genebrardus.	1580
Dominicus Sotus.	1560	Glossa in Ius Canonicum.	
Dorotheus Panicarius Congregat. nostræ.	1628	Goropius.	
S. Eligius.	665	Gratianus Decretorum Collector. 1151	
		S. Gregorius Nazianzenus.	370
		S. Gregorius Nyssenus.	380
		S. Gregorius Papa.	604
		Gregorius Sayrus.	1600
		S. Gregorius Thaumaturgus.	240
		S. Gregorius Turonensis.	596
		Grimol-	

Index Auct. & Script.

Grimoldus Abbas, circa	800	Io. Baptista Possetinus.	1600
Gulielmus Alanus.	1580	Io. Baptista Rubeus.	1600
Gulielmus Durandus.	1270	Io. Baptista Scortia.	1616
Gulielmus Eysengrein.	1566	Io. Belethus.	1153
Gulielmus Lindanus.	1585	Io. Bellarinus Cong. nostræ.	1625
Gulielmus Sirletus.	1585	Io. Burchardus.	1490
Henricus Henriquez.	1595	Io. Carthagena.	1600
Heribertus Ros-weydus.	1628	Io. Cassianus.	434
Hermannus Contraetus.	1040	S. Io. Chrysolomus.	407
Hesychius.	600	S. Io. Damascenus.	730
S. Hieronymus.	420	Io. Diaconus.	867
Hieronymus Cantonus.	1606	Io. Jacobs.	1621
Hieronymus Magius.	1570	Io. Langhescrucius. post an.	1580
Hieronymus Onuphrius.	1625	Io. Lopez.	1606
Hieronymus Pradus.	1600	Io. Lorinus.	1625
Hieronymus Rubeus.	1570	Io. Maior.	1510
S. Hilarius.	370	Io. Naucleus.	1500
Hilduinus Abbas.	830	Io. Pechanus.	1292
Homobonus de Bonis Congregat.		Io. Petrus Besutius Congregat. no-	
nostræ.	1625	stræ.	1580
Hostiensis nomine Henricus.	1150	Io. Petrus Moneta Congregat. no-	
Hugo Cluniacensis.	1000	stræ.	1625
Hugo Victorinus.	1136	Io. Rioche.	1500
Humbertus Cardinalis.	1054	Io. Scotus.	1300
Hyacinthus Petronius.	1628	Io. Serranus.	1626
Iacobus Castellanus.	1600	Io. Stephanus Durandus.	1590
Iacobus Pamelius.	1580	Io. Tabiena.	1518
Iac. Philippus Bergomas.	1494	Io. Trithemius.	1494
Iacobus Valentia.	1490	Io. Turrecremata.	1468
S. Ignatius martyr, & Episcop.	101	Io. Zonaras.	1110
Ignatius Braccius.	1625	Iodocus Cisticouensis.	1520
Ignatius Portalupus Congregat.		R. Ionathas. ante Christum natum.	
nostræ.	1625	Joseph Pamphilus.	1580
S. Ildephonstus.	667	Joseph Scaliger.	1570
Innocentius ab Ecclesia Congre-		Joseph Vicecomes.	1625
gat. nostræ.	1625	S. Irenaeus.	184
Innocentius III.	1216	S. Isidorus Hispalensis.	633
Ioachimus Petronius.	1554	S. Isidorus Pelusiota.	442
Io. Alcocer.	1612	Julius Cæsar Bulengerus.	1620
Io. Ant. Gabutius Congregat. no-		Julius Cæsar Scaliger.	1550
stræ.	1618	Julius Nigronius.	1615
Io. Azorius.	1600	Iuo Carnotensis.	1114
Io. Bacconus.	1346	S. Iustinus Martyr.	159
Io. Baptista Constantius.	1606	Laurentius Surus.	1573

Index Auct. & Script.

Lazarus Baissius.	1537	Ordo Gallicanus, ante Microlo-
Leonardus Lessius.	1615	gum.
Liturgiæ, S. Petri, S. Marci, S. Iacobii, S. Basilij, S. Ioan. Chrysostomi.		Ordo Romanus. 497
Lucas Wadingus.	1627	Origenes. 230
Ludouicus Ciconiolanus.	1540	Otho Frisingensis. 1146
Macrobius.		Palladius. 383
Magnus Etymologistes Græcus.		Panormitanus. 1435
Manuel.	1180	Paris Crassus. 1540
Marcellus Francolinus.	1585	Paschalius. 480
Marcus Ant. Genuensis.	1600	S. Paulinus Nolanus. 431
M. A. Marsilius Columna.	1580	Paulus Aresius. 1625
Marcus Vlyssippon. minor.	1560	Paulus Burgensis. 1430
Maria Parmæ Princeps.	1570	Paulus Comitolus. 1625
Martinus Bonacina.	1625	Paulus Diaconus. 770
Martinus Braccarensis.	572	Paulus Fraxinellus. 1625
Martinus Cosentinus, seu Polonus.		Paulus Piascarius. 1611
	1320	Petrus Antiodorensis. 1240
Martinus Nauarrus.	1586	Petrus Canisius. 1597
Matthias Guarguantus Congregat. nostræ.	1629	S. Petrus Chrysologus. 500
S. Maximus Taurinensis.	450	Petrus Comestor. 1160
Melchior Huelamus.	1597	B. Petrus Damiani. 1070
Menologium.	886	Petrus Galesinus. 1580
Michaël Sidoniensis.	1549	Petrus Lombardus. 1164
Michaël Timotheus.	1580	Petrus Lopez. 1608
Micrologus.	1080	Petrus Matthæus de Rubeis. 1626
Missale Ambrosianum.	1618	Petrus de Natalibus. 1490
Moyses Ægyptius. Anno mundi		Petrus Nauarrus. 1590
	2670	Petrus Opmeer. 1570
Musæus Massiliensis, circa	490	Petrus Paludanus. 1330
Mutius Capucinus.	1626	Petrus Paulus Parisius. 1518
Nicephorus Calixtus.	1310	Petrus Ribadeneira. 1614
Nicetas Dauid.	860	Petrus Ruiz. 1600
Nicolaus Cabasilas.	1250	Pisanellæ Aucto. 1325
Nicolaus De Ploue.	1560	Plato, ante Christum.
Nicolaus Lyranus.	1322	Plinius.
Nogerus Abbas.	868	Plutarchus.
Octauarium Romanum.	1624	Polydorus Virgilius. 1495
Odo Cameracensis.	1128	Pompeius Vgonius. 1586
Odo Floriacensis.	900	Pontius Diaconus. 260
Onuphrius Panuinius.	1567	Possidius, seu Possidonus. 450
S. Optatus Mileuitanus.	368	Pratum Spirituale. 630

Puccius

Index Auct. & Script.

Puccius Cardin.	1548	Tertullianus.	220
Rabanus Maurus.	855	Theodoretus.	460
Radulphus Tungensis.	1400	Theodorus Balsamon.	1191
Redemptus Barazanus Congregat. nostræ.	1610	Theodorus Lector. circa	500
S. Remigius Antisiodorensis.	876	Theodulphus Aurelianensis.	835
S. Remigius Rhemensis.	545	S. Thomas Aquinas.	1265
Rituale Romanum Pauli V.	1614	Thomas Caietanus.	1534
Robertus Bellarminus.	1620	Thomas Sanchez.	1608
Robertus Rex Franciæ.	977	Thomas Waldensis.	1430
Ruffinus Aquileiensis.	400	Tobias Corona Congregat. nostræ.	
Rupertus Abbas.	1110	1625	
Rutilius Benzoni.	1600	Tydaeus Bonamicus.	1620
Sanctes Pagninus.	1524	Varro. ante Christum.	
Sedulius Poëta.	430	Venantius Fortunatus.	570
Seuerinus Binius.	1600	Victor Uticensis.	484
Seuerus Alexandrinus.	600	Victorianus Præmolaris.	1619
Seuerus Sulpicius.	419	Victorianus Voconius. inter	400
Sidonius Apollinaris.	486	&	600
Sigebertus.	1112	Vincentius Gallus Congregat. nostræ.	1625
Silvester Prierates.	1515	Vincentius Sorianus.	1613
Simeon Metaphrastes.	670	Virgilius. ante Christum.	
Socrates.	440	Vranius scriptor Vitæ S. Paulini, &	
Sozomenus.	440	contemporaneus.	440
Stephanus Eduenis.	950	Vſuardus.	778
Stephanus Prosthinius.		Walafridus Strabo.	849
Suetonius.	144	Zacharias Andrianus.	1576
Synesius Cyreneus.	402	Xystus Senensis.	

INDEX TITULARVM.

Commentaria in Rubricas Missalis diuiduntur in quinque
partes, & partes in titulos plures.

Prima pars continet Rubricas genera-
les primi ordinis, & titulos viginti.

De Duplici. i. pag. 4
De Semiduplici, & Simplici. ibid.
De Feria, & Vigilia. iii. ibid.
De Missis Votuis sanctae Mariæ, &
alijs. iv. 7
De Missis Defunctorum. v. 10
De Translatione Festorum. vi. 14
De Commemorationibus. vii. 15
De Introitu, Kyrie eleison, & Gloria
in excelsis. viii. 20
De Orationibus. ix. 24
De Epistola, Graduali, Alleluia, &
Tractu, ac de Euangelio. x. 31
De Symbolo. xi. 35
De Offertorio, Secretis, Praefationi-
bus, & Canone. xii. 40
De Communione, Orationibus post
Communionem, Ite missa est, vel,
Benedicamus Domino, de Benedi-
ctione, & Euangelio sancti Ioani-
nis. xiii. 44
De ordinanda Missa ex supradictis
Rubricis. xiv. 47
De Hora celebrandi Missam. xv. 48
De his quæ clara voce aut secreto di-
cenda sunt in Missa. xvi. 51
De ordine genuflectendi, sedendi, &
stanti in Missa priuata, & solemini.
xvii. 52
De Coloribus Paramentorum. xviii.
53
De qualitate Paramentorum. xix. 63
De præparatione Altaris, & ornamen-
torum eius. xx. 71

Secunda pars continet ritum seruan-
dum in celebratione Missæ, & ti-
tulos decem & septem.

De præparatione Sacerdotis ce-
lebraturi. i. pag. 81
De ingressu Sacerdotis ad Altare. ii.
101
De principio Missæ, & Confessione
facienda. iii. 107
De Introitu, Kyrie eleison, & Gloria
in excelsis. iv. 112
De Oratione. v. 119
De Epistola, Graduali, & alijs usque
ad Offertorium. vi. 123
De Offertorio, & alijs usque ad Ca-
nonem. vii. 131
De Canone Missæ usque ad Conse-
crationem. viii. 142
De Canone post Consecrationem us-
que ad Orationem Dominicam. ix.
153
De Oratione Dominicæ, & alijs usque
ad factam Communionem. x. 158
De Communione, & Orationibus
post Communionem dicendis. xi.
172
De benedictione in fine Missæ, & Eu-
angelio S. Ioannis. xii. 175
De his quæ omittuntur in Missa pro
Defunctis. xiii. 180
De his quæ addenda sunt in Missa,
quæ celebratur ad Altare, in quo
expositum est sanctissimum Sacra-
mentum. xiv. 185
Ordo Missæ, & partium eiusdem ad-
ditio, iuxta ordinem temporum.
xv. 187

Mysti-

Index Titulorum.

<p>Mystica expositio Missæ secundum ordinem totius vitæ Christi, quam repræsentat. xvi. 189</p> <p>Canonis expositio litteralis. xvii. 194</p> <p><i>Tertia pars defectibus circa Missam adhibet remedia titulis duodecim.</i></p> <p>DE defectibus in celebratione Missarum occurribus. i. pag. 197</p> <p>De defectibus materiae. ii. ibid.</p> <p>De defectu panis. iii. 198</p> <p>De defectu vini. iv. 200</p> <p>De defectibus formæ. v. 202</p> <p>De defectibus Ministri. vi. 203</p> <p>De defectu intentionis. vii. 204</p> <p>De defectibus dispositionis animæ. viii. 206</p> <p>De defectibus dispositionis corporis. ix. 207</p> <p>De defectibus in ministerio ipso occurribus. x. 209</p> <p>De Rubricis præceptiis, & directiuis. xi. 216</p> <p>De alijs obligationibus Sacerdotum circa Missam. xii. 220</p>	<p>Dominicam de Passione. vi. 236</p> <p>De Dominica de Passione, & Hebdomada maiori. vii. 240</p> <p>De Feria quinta in Cœna Domini. viii. 246</p> <p>De Feria sexta in Parasceue. ix. 252</p> <p>De Sabbato sancto. x. 263</p> <p>De die sancto Pâschæ usque ad Festum Trinitatis. xi. 273</p> <p>De Festo Trinitatis, & Dominicis post Pentecosten. xii. 279</p> <p>De Rubricis Proprijs Missarum de Sanctis. xiii. 284</p> <p>De Benedictione Candelarum, & Processione in Festo Purificationis B. Virginis. xiv. 285</p> <p>De Festis, in quibus cantandæ sunt duæ Missæ in Ecclesijs Carhedralibus & Collegiatis. xv. 288</p> <p>De Rubricis Missarum Communis Sanctorum. xvi. 291</p> <p>De Rubricis Missarum Votuarum in fine Missalis. xvii. 294</p> <p>De Rubricis Missarum pro Defunctis. xviii. 300</p> <p>De Rubricis Benedictionum. xix. 302</p>
--	--

Quarta pars complebitur Rubricas proprias & titulos decem & nouem.

<p>DE Rubricis Missarum de Adventu. i. pag. 227</p> <p>De Quatuor Temporibus Adventus. ii. 228</p> <p>De Natali Domini, & Festis sequentibus. iii. 229</p> <p>De Dominicis post Epiphaniam usque ad Septuagesimam. iv. 232</p> <p>De Dominicis à Septuagesima usque ad Feriam IV. Cinerum. v. 233</p> <p>De Feria quarta Cinerum usque ad</p>	<p>Abulæ locorum pro usu Tabellarum sequentium. pag. 309</p> <p>Tabellæ Aurora, Meridiei, & Media noctis. 310</p> <p>De mensuris proprijs sacrae supellectilis ad Missam congruentioribus. 316</p> <p>De nitore & munditia prædictæ sacrae supellectilis. 323</p> <p>Prosodia Verborum in Missali Romano. 328</p>
---	---

Quinta pars Appendices addit quinque. hæ sunt:

Index DECRETORVM sacra Rituum Congrega-
tionis, & super negotia Episcoporum, in ordine ad
Missam, post Missalis recognitionem, ordine tem-
porum seruato quo fuerunt sancita.

1 P Otest celebrari pro Defun-
ctis ritu de Requiem in Fe-
stis, insepulco corpore. 23. Maij
1603. pag. 12.

2 In Rogationibus maioribus,
si Processio terminatur ad Eccle-
siam sancti Marci, ibi dicenda est
Missa de eodem Sancto. eadem
die. 275.289.

3 Cineres aridi, non in mo-
dum luti, sunt distribuendi. ead-
em die. 237

4 Missa de Annuntiacione
B. Virginis non est celebranda à
Feria 5. maioris Hebdomadæ us-
que ad Feriam 3. Paschæ. 9. Maij
1506. 262.289

5 Gloria in excelsis cum Credo
omittitur in Votiuis pro re graui,
quando dicuntur cum paramen-
tis violaceis. 19. Maij 1607. 24

6 Quæ sit res grauis, decla-
ravit S. Congregatio. eadem die.
ibid.

7 Cereus Paschalis certis tan-
tum diebus accenditur. eadem
die. 273

8 Tolerantur Missæ de Re-
quiem in Festo Duplici, quod
non est de præcepto, pro volun-
tate testatorum implenda. 1. Se-
ptembris 1607. 13

9 Quæ sint Festa solemniora,
in quibus non potest celebrari in
Oratorijs priuatis & priuilegia-
tis. 17. Nouemb. 1607. 78

10 Ante Parochiale non
sunt pulsandæ campanæ à Con-
fratrijs Diocesanis in Sabbato
sancto. 9. Feb. 1608. 270

11 Communio Cleri facien-
da est in Cœna Domini. 27. Se-
ptemb. 1608. 247

12 Missæ Defunctorum cer-
to die dicendæ; eo impedito,
transferuntur in sequentem. ead-
em die. 12

13 Sabbato sancto non sunt
pulsandæ campanæ ante Cathe-
dralis signum. 21. Martij 1609.
270

14 Abbates, & alij non po-
sunt benedicere paramenta Ec-
clesiarum non sibi subditarum.
24. Augusti 1609. 307

15 Clavis Hostiæ repositæ in
Feria 5. Cœnæ Domini non de-
bet dari laico. 30. Ianuarij 1610.
249.

16 Canonici tenentur ad can-
tandam Missam de die, vt lu-
centur distributiones. 25. Iunij
1611. 10

17 Commendatario, seu eius
Procu-

Index Decretorum.

Procuratori , non datur liber osculandus in Missa. 17. Septembris 1611. 125

18 Inferiores Episcopo non debent sumere paramenta pro Missa de Altari. 7. Iulij 1612. 86

19 Diaconus non debet pacem dare laicis , neque Domino loci. 5. Iulij 1614. 171

20 Non debent Regulares in Canone nominare Antistites suos Generales. 12. Nouemb. 1615. 145

21 Regulares debent Crucem ferre cum velo, seu panno. 14. Ianuarij 1617. 65

22 Duplex Officium fit de Sancto, cuius Reliquia sit insignis, & approbata. 3. Iunij 1617. 39

23 In Festo Corporis Christi Eucharistia in Processione ferenda est manibus , non humeris. 2. Iunij 1618. 280

24 In Oratione *A cunctis*, nomina Patronorum sancti Michaëlis, vel sancti Ioannis Baptiste præponi debent Apostolis. 22. Augusti 1620. 299

25 In Parasceue, si incidat Festum Annuntiationis B. Virginis, non tenentur fideles ad Missam audiendam. 19. Februarij 1622. 262

26 Nec in eodem die distribuenda est Eucharistia alijs quam infirmis. eodem die. ibid.

27 Missa Rosarij prohibita fuit , concessa tantum Ordini

Dominicanorum. 25. Iunij 1622. 291

28 Missæ certis Regularibus concessæ non possunt ab alijs dici , etiam in ipsorum Regularium Ecclesijs. 19. Nouembris 1622. 215

29 Vsus annuli in Missa prohibetur Protonotarijs non participantibus , & quibuscumque alijs Doctoribus. 11. Februarij 1623. 96

30 Qui habent onus celebrandi Misla de Rosario (exceptis Dominicanis) possunt aliam dicere de beata Virgine. 6. Maij 1623. 295

31 In Festo Stigmatum sancti Francisci color albus adhibetur. 9. Decemb. 1623. 60

32 Facultas concedendi vsum pileoli in Missa spectat ad Papam. 31. Ianuarij & 24. Aprilis 1626. 102

33 Non potest omitti altera Missa ex duabus cantandis de Festo, & de Feria. 16. Maij 1626. 219

34 Celebrans , qui distribuit Cineres, Candelas & Palmas, de tecto capite distribuat. 18. Iulij 1626. 238

35 In Missa Feriæ quartæ Temporum , occurrentis in die octaua Natiuitatis beatæ Virginis , Præfatio ferialis dicitur. 12. Decemb. 1626. 42. 290

36 Non potest induci consuetudo

Index Decretorum.

tudo contra Ritum cantandi Missam Conuentualem de die, ob Votiuam, seu pro Defunctis. 16. Ianuarij 1627. 10

37 Signum, quod sit cum Patena à fronte ad pectus, sit integrum signo Crucis. 13. Martij 1627. 160

38 In Altari pro certis diebus priuilegiato non potest dici Missa de Requiem in Festo Duplici de præcepto. 24. Aprilis 1627. 13

39 Non possunt Protonotarii benedicere paramenta. 17. Iulij 1627. 307

40 Ad Missam Vicarij Generalis non debent accendi quatuor candelæ, nec assistere duo Cappellani. 7. Augusti 1627. 76

41 Communicantes infra Octauam Ascensionis contingit separari à propria Præfatione. 28. Augusti 1627. 44

42 In Festis primæ classis non dicitur Oratio, *Deus refugium*, iussa dici à Maioribus per annum. 28. Augusti 1627. 29

43 In fine Missæ ad quodcumque Altare celebratae sit reverentia Crucis infra gradus capite semper aperto. eadem die. 178

44 In diebus, quibus prohibetur fieri de Festo Duplici, non possunt dici Missæ Votuæ, neque de Requiem, eadem die. 9

45 In Parasceue non immittitur particula in Calicem cum signis Crucis consuetis, neque se signat cum Calice Sacerdos. eadem die. 260. 261

46 Litaniæ maiores, si occurrant in die Paschatis, transferuntur in Feriam tertiam sequentem. 25. Septembris 1627. 275

47 Missæ sancti Gregorij pro Viuis & Defunctis impressæ, quindecim Auxiliatorum, de Patre æterno, prohibitæ fuerunt. 8. Aprilis 1628. 296. 302

48 Missæ Rosarij, & de Monte Carmelo, nonnisi certis Regularibus sunt concessæ. eadem die. 295

49 Reliquia insignis est caput, brachium, crus, & ea pars integra, in qua passus est Martyr. eadem die. 39

50 Non prohibentur triginta Missæ sancti Gregorij pro Defunctis. 28. Octobris 1628. 14

51 Annuli vñus in Missa prohibetur Canonicis Cathedrali. 20. Nouemb. 1628. 96

52 Cappellani Monialium Breuiario vtentium non Romano dicere possunt Missam de Sancto Ordinis, de quo Moniales Officium, sed cum Missali Romano. eadem die. 215

53 Sæpius decretum est, Episcopos carere facultate delegandi alijs benedictionem paramentorum,

Index Decretorum.

torum, & earum rerum in quibus vñctio non adhibetur. 307

54 *Teste Ioan. Alcocer in suo Cærimon.* Si obterræ frigiditatem populus veniat ad Ecclesiam tardè pro solemnī Missa, decreuit sacra Congregatio præstare, quod recitetur tardius Hora Tertia, quām quod cantetur Missa de Festo post Sextam. 49

55 *Eodem teste*, eadem concessit insignioribus Regularium Ecclesiis vñctum Planetarum plicatarum. 69

56 *Eodem teste*, eadem decreuit, Celebrantem & ministros sedere posse, dum cantantur Epistola & Graduale. 56

57 In Feria quinta & sexta maioris Hebdomadæ non fit Processio Sacramenti extra Ecclesiam. Congregat. Cardinalium super negotia Episcoporum, 6. Augusti 1591. 248

58 In Feria sexta Parafceues non potest fieri nocte Processio cum sanctissima Eucharistia. Eadem 22. Martij 1596. 262

d

IN-

INDEX VERBORVM ET RERVM

quæ in hoc Tomo primo continentur.

A.

BACVS, vide *Credentia*.
Abbates non genuflexuntur
 ad *Confessionem*. 55
Abbatibus quando data
Mitra. 94
Baculus eorum qualis. 65. 95. *Ab-*
bas exemptus non nominatur in *Ca-*
none. 144
Ablutio digitorum *Sacerdotis* saltem
 sumatur à *ieiuno*. 208
Absolutio *Defunctorum* quid. 182. di-
 cta est *solemnis Oratio*. 183. quo ri-
 tu. ibid. *quaratione* sit in *Commemo-*
ratione omnium *Defunctorum*. 291
Acerra, vide *Nanicula*.
Acolyti in *Euangelio* stant semper. 55.
 129. *Ceroferary* dicti. 106. sint pares
statura, ibid. non sedent ad *Episto-*
lam. 57. *qua ratione* incensant *Sacra-*
mentum in *Procesione* eiusdem. 249
Actio & *Canon* idem. 43
Adam Gracè sonat numerum. 235
Adoratio cum genuflexione non pro-
 hibetur tempore *Paschali*. 53. an
 unico genu. 149
Aduentus in *Feriis* excludit *Alleluia*.
 47. de *ieiunio*. 50. omittitur *Dalma-*
tica cum *Tunicella*. 69. à quo *Ad-*
uentus institutus. 227. partim est *la-*
titia, partim *mæroris*. ibid. de
Quatuor Temporibus eiusdem. 228
Aenea *vasa* quomodo purganda. 324
Aer, vide *Velum calicis*, *Manipulus*.
Agnus Dei in *Missa* unde. 161. cur
 ter dicitur. ibid.
Ait Dominus omnipotens, cur in fine
Lectionum. 31
Alba, *Podoris*, *Tunica*, *Linea tunica*,

Camisia, *Linea Dalmatica*, sunt
 idem. 90. post *Amictum Romani* eam
 induunt, *Ambrosiani* ante. ibid. quo-
 modo *vestienda*. ibid. quid significet
allegorice. 98. *anagogice*. 97. *morali-*
ter. 98. *forma eiusdem*. 316
Albus color quid significet. 59. quando,
 & cur adhibetur. ibid. etiam in *Festo*
Stigmatum S. Francisci, ex novo
Decreto. 60
Alcuinus auctor *Missarum Votina-*
rum, & quomodo. 9
S. Alexander Papa decrevit *lectionem*
Epistola & *Euangelij* in *Missa*. 31.
 35. *Auctor* est, Qui pridie. 148. *Vnde*
 & *memores*. 154. *Passiones* iussit
 legi in *Hebdomada maiori* ordine quo
 scriptæ fuerunt. 244. & aquam sale
 mixtam benedici. 304
Alleluia *vnde*. 32. quid. ibid. cur im-
 mutatum. 33. extra tempus *Pascha*
 le à quo dici iussum. ibid. *geminatur*
 post *Epistolam*. ibid. quando omitti-
 tur. 34. in *funere* *Defunctorum* di-
 cebatur. 181
Almuria cum *Planeta* vel *Pluialis* non
 debent deferri. 66. neque poni super
Altare. 77
Altare quid. 71. *vnde*. ibid. à quo pri-
 mum. ibid. cur *lapideum*. 72. *conse-*
cratum ibid. *ornatum*. 73. *vbi ce-*
lebravit proprius *Episcopus*, ne ibi-
 dem celebretur eo die. 77. nec *vbi*
Papa. 78. nec *vbi* *Legatus*. ibid. *Alt-*
aris *osculum* quid. 112. in *medio*
 fit, non in *latere*. ibid. neque fit *si-*
gnum *Crucis* cum *manu* super eo.
 113. cur ante *orationem* illud fit.
 ibid. *Altaris* *cornu* *sinistrum* *dextra*
 pars dicitur, & è *contra*. ibid.
Altare

Index verborum & rerum.

Altare nouies osculatur Sacerdos in Angelicus Hymnus, vide Gloria in ex
 Missa regulariter, decies ad sum- celsis.
 mum. 175
Altaria quando nudanda. 250. quo Animetta, vide Palla.
 ritu. ibid.
Altaris Dedicatio. 294. Altari conser- Annulus aureus. 96. benedictus, ibid.
 crato assistit Angelus. 72. 294. Alt- Episcopalis quid, ibid. in quo digito
 aria plura in Ecclesia conceduntur. gestandus, ibid. quali gemma deco-
 ibid. non est asperendum, si in eo ex- randus, ibid. eiusdem significatio. 97.
 positum est Sacramentū. 305. Altare 100. quibus vetitus in Missa. 96.
 pruilegium pro Defunctis. 13. 221 forma. 322
Altaris incensatio quid. 116. initio Annuntiationis B. Virginis Festum
 Missæ. ibid. quomodo celebrandum in Hebdomo-
 da maiore. 262. 289
Antimense, vide Ara.
Antiphona, vide Introitus. quandoque inchoatur flexis genibus. 305
Antistitis nomine an vocetur in Canone Generalis Regularium. 145
Antitypa corporis Christi quid. 118
Apex, vide Mitra.
Apostolorum Votiuā Missa cur exclu- dit Orationem A cunctis. 28. Apo-
 stoli auctores Hymni Angelici. 22.
 eorum Symbolum initio erat in vsu in Missa. 36. iidem usserunt stare ad Euangelium. 54. eorum Votiuā Mis-
 sa cur in Feria quarta. 9
Applicatio sacrificij qualis. 145. diuidi qualiter non possit. 223. 225. incerta prohibetur. 222. anticipata que li-
 ceat, ibid. pendet à Prælato potius in Regularibus. 224. qua ratione secun-
 da die Nouembris. 291
Aqua in Calicem fundenda cur bene- dicitur. 133. infunditur. ibid. quan- ta. 134. in Missa Defunctorum non benedicitur. ibid. an conuertatur in Sanguinem. 202
Aqua benedicta & incensum circa De- functos sunt correlativa. 184. eius- dem benedictio. 303. cum sale. ibid.
 quo auctore. ibid. qui effectus, qui ritus. ibid. in Dominica. ibid. post Tertiam aspersio eiusdem. 304
Ara quid. 72. tabula itineraria. ibid.

d 2 viati-

Index verborum & rerum.

viaticum. *ibid.* quanta esse debet. 73.
 Antimense dicitur. 72. quando
 compressus est *Ara* nimius usus. 73.
 non est supponenda *Sacramento altius*
 in *Altari exposito*. 281. forma eius-
 dem. 317
Arcia illustrationis, vide *Pyxis*.
Arcula ad fumum apud Altare. 79.
 quomodo purganda. 323
Argentea quomodo mundanda. *ibid.*
Armariolum Sacramenti, vide *T*aber-
 naculum. 265
Arundo serpentes necat. 265
Aspersio aqua circa Altare & personas
 quaratione fiat. 305. *circares bene-*
 dicendas. 303.
Assistēs libro debet amouere librū in *Alt-*
aris incensatione. 118. in *Canone* quid
 agat. 143. in *danda pace* quid. 171
Attentio ad ea que leguntur qualis. 57
S. Augustinus auctor *Præconij Pascha-*
 lis. 266. item *Orationis pro vīnis &*
 defunctis. 300. eiusdem *Mitra* & ba-
 culi forma. 95. 96
Aurichalcea supelleæ quomodo mun-
 danda. 324
Auriphrygium circulare, vide *Mitra*.

 B.
Baculus *pastoralis*, *virga*, *pedum*,
ferula, *caputa*, *cambuca*, *cam-*
buta, *idem*. 95. eiusdem *partes tres*.
ibid. *significatio*. 97. 100. *qua manu*
gestatur, & quomodo. 96. *forma*. 322
Baculus *Abbatialis* *velum* *habet*, &
cur. 65. 96
Baldachinum, *umbella*, *mappula* *super*
Altare. 79. quomodo *hastæ* *sint distri-*
buenda *in Processione*. 249. eiusdem
forma. 321
Baltheus, vide *Cingulum*.
Baptismus quid significat. 268
Barba *speciebus* *vini* *aspersa*, quid
agendum. 213

S. Barnabas cur in *Canone* post *Ste-*
 phanum. 156
S. Bartholomeus nominabatur in *Ora-*
 tione, *Libera nos*. 159
Basilica, vide *Ecclesia*.
Benedicamus Domino cur. 45. quan-
 do dicendum. *ibid.* *versus Altare*
 dicitur. 173
Benedicite omnia opera, &c. in *fine*
Missa. 178
Benedicti à Sacerdote sibi formant si-
 gnum *Crucis* à fronte ad pectus in *fi-*
 ne *Missa*. 176. *etiam Ministri*. 179
Benedictio an à *Christo* facta *signo Cru-*
 cis. 149
Benedictio. 302. *origo*. 303. *Episcopalis*
 à *quo*, & *quorū* *ritu*. 180. *Sacerdotalis*
 in *fine* *Missa* *unde*. 46. *quorū*. 176.
 non datur *præsente* *Episcopo* *sine li-*
centia. 177. *petitur* à *Papa* *solum*
 ante *Missam* à *celebraturo*. 108.
 non datur *benedictio* *communicatis*
intra *Missam*. 168. 181
Benedictiones Palmarum. 241. *Cande-*
larum. 286. *Cinerum*. 237. *Cerei Pa-*
schalis. 265. in *hac* non *poteſt* addi no-
men nouum *Principis*. 266. *Fontis ba-*
ptismalis. 268. *incensi*. 116. *ſponsorū*.
 298. à *quo* *hec iufsa*. *ibid.* *habitus Sa-*
cerdotalis *pro benedictione*. 303. *ri-*
tus. *ibid.* *benedictio* *diuerſarum re-*
rum. 306. *aqua*. 303. *vestium* *Sacer-*
dotalium *non potest* *delegari* *ab* *Epi-*
scopo. 87. 307. *an sub mortali benedi-*
cenda. 87. a *quo* *benedicenda*. *ibid.*
 307. *an interrogandum* *fit de benedi-*
cione. 210
Benedictus qui *venit*, &c. à *quo* *addi-*
tum. 42. quando *cantatur* in *Missa*
solemni. 142
Benedictus VIII. *iussit* *Rome* *dici in*
Missa *Symbolum Constantinopoli-*
tanum. 37
Birretum *ne ponatur* *super Altare*. 77.
nec

Index verborum & rerum.

nec super Missale, neque super Calicem. 86
 Birrus lacernus, vide Mozzetta.
 S. Bonifacij Episcopi & Martyris de Sacerdotibus & Calicibus praeclaris sententia. 83
 Bonifacius I. iussit dici Gloria in excel- sis in Cœna Domini. 246
 Buccellæ, vide Particulae.
 Burchardus scripsit Ordinem celebrandi Missam. 2
 Bursa Corporalium dicitur Pera. 85
 qualis. ibid. an sit benedicenda. 84
 in ea Corporale omnino gestandum ad Altare. 85. forma eiusdem. 317

C.

Cælestinus I. auctor Introitius. 20
 Tractus. 34 Gradualis. 32. Offertorij 40. Communionis. 45. Psalmorum ante Missam. 82
 Cerimoniale Congregationis S. Pauli à quo. 105. & qua auctoritate editum. ibid.
 Ceremoniarius quo loco procedit in Missa. 106. ubi stare debet in Missa. ibid. assistit ad librum. 142
 Calcei in pedibus Celebrantis & ministrorum mundi sint. 87
 Calige quid. 93. sandalia, soleæ, cambagi, pedules, compagi, campobi, idem. ibid. significatio. 97. 98. forma. 321
 Calix unde dictus 83. argenteo usus est Christus. ibid. alter ex Agatha ab eodem adhibitus. ibid. varia eius nomina. ibid. ligneus in usu erat. ibid. vitreus. ibid. argenteus, & aureus. ibid. à quo. ibid. non aureus, nec ex aurichalco. ibid. stanneus potius adhibendus. ibid. octangularis formæ fuit. ibid. cum imaginibus in eodem. ibid. cum nomine Episcopi. ibid. gemmatus. ibid. cū capsula. ibid. consecratus. 84. quamdiu durat consecratio. ibid. à latere Hostia locabatur. 134. cooperitur ad cantelæ. ibid. semel ad mysterium. 157. elevatio Calicis. 152. recentior quam Hostia. ibid. Velatus calix quid. 103. forma eiusdem. 317. qua ratione laudius. 323
 Callistus quomodo auctor Quatuor Temporum. 228
 Cambagi, vide Calige.
 Cambuca, Cambutta, vide Baculus.
 Camisa, vide Alba, & superpellitum.
 Campana. 76. varia nomina. ibid. quid. ibid. à quo. 77. eius benedictio. ibid. qui eam pulsat, qua ueste induendus. ibid. ad quid pulsatur. ibid. quando silent. 246. ne pulsentur alia in Sabbato sancto ante campanas Cathedralis Ecclesie. 270. neque in Diœcesi ante Parochialem. ibid.
 Campanula pulsante auctor in Missa. 151. qua ratione pulsatur ad Sanctus. 138. 142. ad elevationem Sacramenti duobus modis pulsatur. 151. qui congruentior. ibid. in Missa solemnni pulsari potest cum campanis maioribus. 153. pro communione populi an liceat pulsare. 167
 Campobi, vide Calige.
 Candelabra à quo. 75 quid. ibid. quomodo collocanda super Credentia. 106. non ultra sex in linea in Altari. 75. forma eorumdem. 317
 Candelæ ad Missam necessaria. 75. quid significent. ibid. an una sufficiat. 76. an sebacea. ibid. ne sit in numero superstitio. ibid. ad elevationem Sacramenti una aut due ardeant. ibid. canthari cerostati qui. ibid. quo ordine extinguantur in Altari post Missam. 178. in Missa Defundorum quales. 182. quando à Clero accendantur. ibid. cum Cruce processionali. 65. 184

Index verborum & rerum.

Candelarum benedictio à quo. 286. *ad quid.* *ibid.*
Canonici tenentur ad cantandam Missam de die, ut lucentur distributio-
nes. 10. *neque possunt eam omitte-*
re ob Missam Votuam, seu pro De-
functis. *ibid.* *neque potest introduci*
consuetudo in contrarium. *ibid.* *pa-*
rati ad Confessionem stant in Missa
solemni. 55. *Missam celebrantes so-*
lemnem an possint pro alio sacri-
cium offerre cum stipendio. 221
Canonis varia nomina. 43. *quis auctor.*
ibid. *Canonis actio prima quinque*
gestus continet. 143. *imaginem Cru-*
cifixi secum haber. *ibid.* *incipit à T.*
ibid. *Crucis signa quinques quinque*
in eo sunt. *ibid.* *expositio Canonis lit-*
teralis. 194.
Cantare, & dicere Missam, idem, sa-
pius. 218
Canthari ceroftati, vide Candelæ.
Canticum trium puerorum cur omitti-
tur in Sabbato Quatuor Temporum
Pentecostes. 279
Capitolanium quid. 240
Cappa, vide Pluuiale, & Planeta.
Cappella quid. 78. *nomina varia.* *ibid.*
Cubiculum. 79
Cappellani unde. 78. *quales Missas ce-*
lebrent in Ecclesiis Monialium non
Romanarum. 215
Caputa, vide Baculus.
Caput apertum in Altari. 102. &
quando liceat uti piceolo. *ibid.* *quis*
dispenset. *ibid.*
Caracalla in Clerico quid. 87
Cardinales ubique iurisdictionē quam-
dam habent. 108. *quid fernandum*
coram eis in Missa priuata. *ibid.* 112.
162. 177.
S. Cassius qua hora celebrabat. 49
Casula, vide Planeta.
Catechizare quid. 267
Catechumenus quid. *ibid.*
Celebritas, vide Festa Sanctorum.
Cellula, vide Missa loca.
Cereus Paschalis cur à Diacono benedi-
citur. 265. *quid significat.* *ibid.* *aliud*
nomen Principis addi non debet. 266.
quibus diebus ardet. 273
Ceroferarij, vide Acolyti.
Charissimi cur initio Epistolarum. 31
Chirotheca, & manica. 94. *significatio.*
97. 99. forma. 321
Chorus quid. 49. *varia nomina.* *ibid.*
arceantur laici ab eo. 172
Christi virtutes in vestibus Episcopi de-
notantur. 97. *eiusdē vita & mors or-*
dinatē in Missa representatur. 189
Christus an signo Crucis benedixerit
Hostiam, & Calicem. 149. *in cœnato-*
ria ueste instituit Eucharistiam. 58
Christus natus die Dominico. 230. *un-*
de veniet ad iudicium. 122. *in Cruce*
respiciebat occasum. *ibid.* *subditur**
Sacerdoti. 154. *templum est qua-*
draginta sex annis instauratum. 235
Ciborium parvum, vide Pyxis.
Cidaris, vide Mitra.
Cincticulum, vide Manipulus.
Cineres quid. 237. *quo ritu distribuun-*
tur. *ibid.* & seq.
Cingulum, zona, baltheus, idem. 90. *be-*
nedicendum est. 86. *quando amitti-*
tur benedictio, *ibid.* *significatio ana-*
gogica. 97. *allegoria.* 98. *tropologica.*
99. forma eiusdem. 317
Cingulum brachiale, vide Manipulus.
Clausis Sacramenti in Feria 5. Cœna
Domini cui datur. 249
S. Clemens instituit uestes Sacerdotales
iussu B. Petri. 58. *lauari Corporalia*
in proprio vase. 86. *diciturauctorini-*
tij Canonis. 143. *item, Dominus vo-*
biscum. 19. *Benedictionis frugū.* 307
Clemens VI. diuinit Missam à benedictio-
ne candelarum in Septuagesima. 286
Clocha,

Index verborum & rerum.

Clocha, vide *Campana*.
 Codo, vide *Campana*.
 in Cœna Domini *Hymnus Angelicus*
 à quo. 22. an celebrari possint plures
 Missa. 247. *Communio Cleri* fa-
 cienda. ibid.
 Cœna pura, vide *Parasceue*.
 Canaculum, vide *Ecclesia*.
 Collegiata Ecclesia onus. 217. Collegia-
 ta nomine non veniunt Ecclesia Re-
 gularium. 217. 220.
 Colores vestium quinque. 58. mutatio
 colorum qua regula fiat. 63. quan-
 do cœpit. 58. color castaneus in *vñ*
 quis. ibid. quis color in *Festis Trans-*
 lationum, &c. 60
 Comes S. Hieronymi quid. 31
 Commemoratio Sanctorum in *Canone*
 cnr. 147. 156
 Commemoratio viñorum & *Defuncto-*
 rum in *Missa qualis*. 145. & seq.
 Commendatario non datur liber *Euan-*
 gelij osculandus. 125
 Commissionis peccatum in *Missa maius*
 est quam omissionis. 215
 Commune Sanctorum quid. 291
 Communicantes à quo. 147. quando
 variatur. 44. aliquando dicunt sine
 sua Præfatione. ibid. quid significet.
 194.
 Communio quid. 45. à quo, ibid. quan-
 do cantanda. ibid.
 Communio Sacerdotis necessaria. 164.
 quando populi est facienda. 167. non
 est danda pars *Hostie*, qua alias su-
 perfit, cuiusque. 168. danda est in
 ore ibid. manus communicandi qua-
 litter componenda. ibid. quibus diebus
 communicandum. ibid. an maior gra-
 tia sub utraque specie quam sub al-
 tera sumenti detur. 165
 Communio Cleri & populi in *Missa* so-
 lemnii. 172. Cleri in Cœna Domini.
 247. a quo hac instituta. ibid. *stelam*
 assumant Sacerdotes. 172. 247. non
 in *Parasceue*. 262. an quilibet alios
 communicare possit. 167
 Compagi, vide *Calige*.
 Concilia de ritibus habes in proprio In-
 dice.
 Concilio post *Euangelium*, vel *Symbolū*.
 130. *Stola Concionatori* datur. 91.
 non *Roma*. 130. præmittatur lumen
 bonæ famæ & bonorum operum. 128.
 vbi *Celebrans concionaturus* sedeat.
 130. quo habitu utatur. ibid. *signat* se
 initio *Concionator*. ibid. *audtores*
 stabant. ibid. pro *Defunctis* *Concio*
 fit post *Missam*. 183
 Confessio, vide *Ecclesia*.
 Confessor quid. 292. nulla mentio Con-
 fessorum in *Canone*. 43. quando cœ-
 pta eorum *Festa*. 44
 Confessoris inopia qua dicatur. 206
 Confiteor Deo, &c. à quo. 110. nullius
 Sancti addi potest nomen, preter fo-
 litos. 111
 Conopeum *Tabernaculi* quale. 79. 317
 Consecratio Altaris quādiu durat. 72
 Consecratio pro benedictione quando-
 que sumitur. 104
 Consecrationis Eucharistie debitus or-
 do *quis*. 199. an omnia verba forma-
 rum necessaria. 203. cur quinque
 verba in prima forma. 149
 Contactus rerum sacrarum quibus ve-
 titus. 84
 Corona clericalis quid significat. 87.
 varia forma. ibid.
 Corona Sacerdotalis gloria, vide *Mi-*
 tra.
 Coronides lignæ Altaris prohibentur.
 73.
 Corporale, & varia nomina. 85. quid.
 ibid. à quo. ibid. que materia. ibid.
 plicatura ratio. 86. significatio. ibid.
 benedictio. ibid. non tangendum ab
 omnibus. ibid. nec in vase communi-
 lantur

Index verborum & rerum.

lauandum, ibid. eiusdem crux aeu-
pieta quam partem respiciat Altaris.
 103. non extra bursam circumferen-
 dum. 85. ad altare fertur post ¶. Et
 incarnatus est. 130. forma Corpora-
 lis. 317. qua parte anni amylo im-
 buendum. 325
Corpus Christi templum 46. annis edi-
 ficatum, & quomodo. 235. eiusdem
 Festum à quo. 280. in eius Feste de-
 feratur manibus, non humeris. ibid.
Processionis ritus. ibid.
Cotta, vide *Superpelliceum*.
Credentia mensa est. 106. qualiter or-
 nanda. ibid. quæ in ea locanda. ibid.
 forma eiusdem. 316
Cruces in vestibus Sacerdotalibus à
 quo. 90. in quibus. ibid. exosculande.
 ibid.
Cruces velande quando. 240. genufle-
 etendum ei quæ in Altari maiori est
 à quibus. 106. in triduo ante Pascha
 ab omnibus. 250
Crucifixi imago ante Canonem. 143. &
 in *Cruce Altaris*. 74
Crucis signum ante omnem actum. 109.
 fit manu dextra. ibid. plena manu.
 ibid. à sinistra in dextram. ibid. cum
 inuocatione Trinitatis. ibid. sinistra
 ubi locanda. ibid. fit ad *Introitum*.
 113. in fine *Hymni Angelici*. 114.
Symboli. 126. ad *Euangelium*, ini-
 tio. 125. super *oblata*. 135. quo-
 modo formandum, non per quatuor
 puncta. ibid. in fine *Sanctus*. 138. in
Canone formatur quinque quinque.
 143. bis, & ter. ibid. post *consecratio-*
nen cur fiat signum *Crucis* super spe-
 cies. 154. *descriptæ* à *Crasso* ad ea
Per ipsum, &c. non probatur. 157.
 cum *Patena* quomodo fiat. 160
Crux pectoralis, *Philaëteria*, *Encol-*
pium, idem. 94. *Significatio varia*. 97. 99
Crux Processionalis à quo tempore in-
 ducta. 65. eiusdem *imago* quam par-
 tem respiciat. ibid. 184. à *Subdia-*
cono deferatur. 184. cum *velo à Regis-*
laribus. 65
Crux super Altare sit. 74. *benedicta*,
 ibid. aurea fuit apud antiquos. ibid.
 altior candelabris. ibid. cum *imagine*
Crucifixi. ibid. etiam in Altari, ubi
 afferuatur iugiter *Eucharistia*. ibid.
 & ubi *Icon Crucifixum* repre-
 sentat. 75. eidem cur inclinatur. 114.
 dum incensatur, quando sedet *Cho-*
rus. 57. eiusdem forma. 317
Cubiti super Altare in *consecratione*
 & *consumptione Eucharistie*. 164
Cussinus, *puluinar*, sub *Missali* quid.
 76. eius forma. 319

D.

D *Almatica* ubi primo inventa. 67.
Diagonis data. ibid. erat habi-
 tus *Sacerdotum*. ibid. *Reges ea usi*
 sunt. ibid. *Diaconorum Romanorum*
 tantum *vestis*. ibid. eiusdem *vsus*,
 ibid. *Pectoralis Tunicula dicta*. ibid.
 eiusdem forma. ibid. *Significatio*,
 ibid. non adhibetur in diebus luctus.
 ibid. 68. forma eiusdem. 318
Dalmatica Episcopi quid. 94. *Significa-*
tion. 97. 99. forma. 321
S. Damasus instituit *Gloria Patri in*
Missa. 21. approbavit *Comitem*
S. Hieronymi. 31. instituit *Alleluia*
 in *Missa*. 33. *Symbolum Constantinopolitanum*. 37. *præsertim in Festis*
Angelorum. 38. *Confessionem ante*
Missam. 110
Dedicatio Ecclesie quid. 293. à quo
Festum cum *Octana*. ibid. *Dedicatio*
Altaris. 294. & quid significat.
 ibid.
Defectus in Missa quando collecti in
Missali. 197. in pane. 198. vino.
 200. forma. 202. intentione ministri.
 204.

Index verborum & rerum.

204. *dispositione animæ.* 206. *inopia Confessarij.* ibid. *necessitas vrgens qua.* ibid. *dispositione corporis.* 207. *in ministerio ipso.* 209. & seqq.
pro Defunctis in Calendis orandum. 11.
Feria secunda. ibid. *non tempore Paschali Missa de Requiem.* 12. *sepe liendi cum Missa.* ibid. *etiam in Dominicis & Festis.* ibid. *quid, si in Parascue aut in Paschæ die obeunt.* ibid. *Anniversaria dies.* ibid. *tertia.* 13. *septima.* ibid. *trigesima.* ibid. *Missa S. Gregorij que, quomodo dicenda.* 14. *non Missa de Requiem in diebus quibus Festum Duplex.* 12. *nec iis quibus de Duplice non potest fieri.* ibid. *toleratur in quibusdam casibus.* ibid. *de viais in Missa Defunctorum nullamentio.* 18. *post Primam vel Nonam Missa cantatur.* 50. *eorum memoria in omnibus Missis.* 155. *multa omittuntur.* 181. *quando Concio sit habenda.* 183. *candela ad Euangelium, elevationem, & absolutionem.* 182. *Oratio Fidelium ultima semper.* 13
Defunctorum Papa, Cardinale, Episcopo, cur prima dicitur Missa. 301. *an pro Sacerdote eadem.* ibid. *in die tertio, &c. pro prædictis que Missa.* ibid.
Defunctorum in Purgatorio preces priuissimis non inuuant. 18. *cadauera oscularantur antiqui.* 184. *asperguntur & incensantur.* ibid. & cur. ibid. *benedicitur incensum.* ibid.
Defunctorum Missa imitantur triduanam Christi sepulturam. 181. 300. *Introitus, Offertorium, Communio sunt extra ritum communem aliis Missis.* ibid. *in Defunctorum omnium Commemoratione quibus applicandum est sacrificium.* 291
Defunctorum oratio generalis in Missa de viuis habet penultimum locum. 18. *in Missa Defunctorum ultimum.* 13
Deo gratias unde. 32. *cur in fine Epistole.* ibid. *quando non dicitur.* ibid. *cur in fine Missæ.* 45. *cur in fine ultimi Euangely.* 176
Deuotio cum præsumptione in addendo aliquid in Missa lethalis est. 215
Diaconi Alba, Amictus, & Cingulum à quo data fuere. 67. *Stola item.* 70. *qualis.* ibid. *assumens Stolam Diaconus osculatur Crucem.* 71
Diaconus & Subdiaconus quando pares procedunt. 106. & *vnus item post alium.* ibid. *ad Altare quando pares.* 119. & *vnus post alium.* 118. *genusflexit Crucis Altaris.* 106. *non ducit manus ad Oremus.* 112. *non osculatur Altare, nisi pro pace.* 115. *non responder Sacerdoti que à Choro dicuntur.* 123. *orat, osculatur manum Celebrantis ante Euangelium.* 128. *an peccet cantans Euangelium peccati reus.* ibid. *eius est Calicem componere in Altari.* 139. *tradere Calicem Celebranti.* ibid. *cum eodem offerre.* ibid. *eleuare pyxidem in oblatione.* ibid. *retinere pedem Calicis in incensatione.* 140. *nulli laico dat pacem.* 171. *Missalis cura illi magis incumbit.* 174. *benedicit Cereum Paschalem.* 265. *incensat alios.* 141. *quo ordine.* ibid. *alia munera in Missa in tota secunda Parte.* *eiudem manus in Procesione sanctissimi Sacramenti.* 186. 249. *in aspersione Aqua benedictæ.* 305. *in benedictione Cinerum, Candelarum, Palmarum, vide in suis locis & titulis.*
Dicere Missam significat cantare. 218
Dicterium, vide Pulpitum.
Digitorum, pollicis & indicis extersio ad quid. 148. *inunctio.* 150. *ablutio vino & aqua fit.* 166. *extra c. Mis-*

Index verborum & rerum.

Missam cui danda. 208 *Eleuatio Hostie & Calicis quid.* 150.
Diptychi quid. 155. *Diptycha.* ibid. *genuslectitur ab omnibus.* 56
Dispositio animæ ad Missam. 206. *S. Eligius auctor benedictionis candela-*
corporis. 207 *larum.* 286
Domine non sum digna à Monialibus
non debet dici. 168
Dominica priuilegiata occurrentis in die
Octaua duas tantum habet Oratio-
nes. 27
Dominica preconia. 282. *cur nulla o-*
mittitur. 283. *Gaudete & Letare*
cum Dalmaticis. 69. *Vacans que.*
229. *Vage quæ dicuntur.* 233. *post*
Epiphaniam quale Officium Domi-
nicarū. 232. *in Quadragesima.* 239.
post Pascha. 275. *post Pentecosten.*
281. *in Nona post Pentecosten cur*
Euangelium legitur de destruptione
Ierusalem. 282. *Dominica Palma-*
rum varia nomina. 240. *Dominica*
tertia mensis pro Communione. 168
Dominicale, vide *Linteum.*
Dominicum, vide *Ecclesia.*
Dominus vobiscum unde. 19. *quid.*
 ibid. *ante Euangelium.* 35 *post Sym-*
bolum. 40. *dininissima salutatio.* 120.
cur extensis & statim iunctis mani-
bus dicitur. ibid. *septem vicibus in*
Missæ. ibid. *ter non versus populum.*
 ibid. *bis in fine Missæ.* 173. *Dominus,*
non Deus, dicitur. 19
Domnus & Dominus differunt. 128
Dona nobis pacem à quo. 161

E.

E *Celestia Collegiata onera.* 217. *te-*
nentur ad duas Missas cantan-
das, de Festo, & de Feria. 218. *vbi*
sunt Canonici. ibid. *Ecclesia Regu-*
laris onus minus est. 219
Ecclesia precipue que. 69
Ecclesia varia nomina. 293
Eleemosynarum arcuæ pro Missis
amouende. 225

Eleuatio Hostie & Calicis quid. 150.
genuslectitur ab omnibus. 56
S. Eligius auctor benedictionis candela-
larum. 286
Encolpium, vide *Crux pectoralis.*
Enim in forma à quo additum. 149.
omissio lethalis. 217
Ephod-bal, vide *Rochettum.*
Epiphania Vigiliam habet sine ieiunio.
 7. *continet quathor miracula.* 232.
in ea annuntiatur Pascha. ibid. *ha-*
bet Octauam. ibid.
Episcopi Vicarij Apostolorum. 39. *Ca-*
tholici, id est *Romana Ecclesia.* ibid.
eorum vestes. 93. *Dalmatica vi de*
licentia Papa. 94. *significatio vestium*
anagogica. 97. *tropologica.* 98. *in Ec-*
clesis Regularium audiunt Missam
ut in propriis. 108. *quinam in Cano-*
ne nominandus Episcopus. 144. *ter*
benedicit populo. 180. *pro eo tenetur*
aliquando applicare Sacrificium. 223
anniversaria dies creationis Natalis
dicitur. 297. *colenda.* ibid. *tamele-*
tionis quam consecrationis. ibid. *qua*
Missa, quo ritu. ibid. *Confessio, oscu-*
lum Euangelij, & benedictio coram
Episcopo sunt correlativa. 177
Epistola quid. 31. *à quo iussa legi.* ibid.
Pauli, Apostolorum, & Prophetarum. ibid. *per annum ordinavit E-*
pistolas S. Hieronymus. ibid. *de novo*
Testamento in Dominicis. ibid. *à quo*
legitur in Missa solemni. 127. *quo*
loco. ibid. *cur ante Euangelium.* 31.
Lector eam cantat. 127. 131
Et cum spiritu tuo quid. 121
Et incarnatus est quando in Missa
solemni, genuslectitur. 54
Et pro vel in Rubricis. 177
Erit firmamentum in terra, Psal. 71.
explicatur. 150
Euangelij codex in Conciliis. 128
Euangelij & cū Apostolis cōparantur. 38
Euana-

Index verborum & rerum.

Euangelium in fine Missæ unde. 46. *benedictionis frugum.* 307
quale. *ibid.* & seq. & *cur.* *ibid.* *ritus eiusdem legendi.* 176 *Excommunicati Missa minus valer.* 206.
Euangelium quid. 35. à quo legi *infusum.* *ibid.* *pars Missæ præcipua.* *ibid.* *caput omnium que sunt in Missa.* *ibid.* *per annum distributa Euangelia à S. Hieronymo.* *ibid.* *in fine Euangelij varijs reffonsionum modi.* *ibid.* *ad Euangelium statur.* 54. *ad Aquilonem legitur.* 124. *benedictio antequam legatur.* 125. *osculum in fine.* *ibid.* à quo *osculandum.* *ibid.* si *plures Prelati,* à quo. *ibid.* si *æquales,* *cur nullus osculatur.* *ibid.* quando. *ibid.* quo *ritu.* *ibid.* an à *laicis.* *ibid.* an à *Vicario Apostolico.* *ibid.* an à *Commendatario.* *ibid.* *luminaria adhibentur* & *thus.* 128. *in edito loco cantatur.* 129. *Tribunal, Ambo, Pulpitum* dicitur. *ibid.* *Euangelij textus inconsatur.* *ibid.* *contra Altare versus populum quid.* *ibid.* *rurus de osculo in fine.* *ibid.*
S. Evaristus Benedictionis nuptiarum auctor. 298
Eucharistia latens adoratur, non nisi *patens incensatur.* 118. *datur cum temperatis epulis.* 134. *an utraque species causet maiorem gratiam.* 165. *quando infunditur gratia in sumptione.* *ibid.* *reservanda pro infirmis,* & *renouanda.* *ibid.* *poteſt diſtribui* à *quocumque Celebrante,* & *quando.* 167. *si remaneat in Altari in fine Missæ,* quid. 169. *in Proceſſione deferenda manibus,* non *humeris.* 280. *velum pro humeris quale.* 321
Eucharistia Hierachica, vide *Symbolum.*
Eulogia, vide *Oblatio.*
Eusebius Papa *decreuit Corporale ex lino.* 85
Eutychianus auctor *Offertorij.* 40.

benedictionis frugum. 307
Excommunicati Missa minus valer. 206.
Exultet iam angelica à quo compoſitum. 266

F.

F *Acere est sacrificare.* 195
Fauon, vide *Manipulus.*
S. Felicitas in Canone quæ. 157
Felix I. *decreuit Reliquias Sanctorum in Altari.* 72
Felix IV. *Dedicationem Ecclesiæ iuſſit.* 293. & *anniversarium diem consecrationis Episcopi.* 297
Femina non ministrant Missæ. 101. *in Ecclesiæ sedent in parte finistra.* 141.
Feria secunda tentatus fuit Christus. 239
Feria tertia Christus baptizatus. 236
Feria quarta cœpit Christus ieunium suum. *ibid.* *traditus fuit.* 228. *ieunio ideo definiatur.* *ibid.* 245
Feria sexta Magi adorarunt Christum. 232
Feria quarta Dom. 4. Quadragesima Missa est Scrutinij. 239
Feria 5. in Quadragesima erant festinae sine Officio. quis dedit Officium. *ibid.*
Feria 5. in Cœna Domini Officium. 246
Feria 5. Pentecostes Missa eadem cum Dominica Missa. 279
Ferula, vide *Baculus.*
in Fefto Sancti, de quo non fit Officium, dicitur *Gloria in excelsis.* 24
Festa SS. Stephani, Ioannis, Innocentii. 231
Festa Sanctorum, Natalitia, Festinantes, Celebritates, Solemnitates. 285.
à quo, & ad quid. *ibid.*
Filioque procedit quando additum. 36
Flectamus genua. 54. 56. *an duo flectenda.* 123. *ad Diaconum ea verba spectant.* *ibid.*
 c 2

Index verborum & rerum.

ibid. *Flebtere genua est peccatorum.* 121.
Flores in Altari laudantur à S. Hieronymo. 79
Fontis baptismalis benedictio. 268
Forma consecrationis. 202. *defectus in ea.* ibid.
Fratres cur initio Epistola. 31
Frugum benedictio quo auctore. 307
Fulmine tacta venenata censentur. 212

G.

G Alea, vide *Mitra*.
Gelasius composuit Gradualia. 32.
Tractus. 34. *Prefationem.* 41. *ordinavit Canonem.* 44. addidit Hanc igitur. 148. creditur auctōr ordinis Romani. Vide *Indicem primum. abstulit Roma Lupercalia.* 286. extendit ordinationes ad *Sabbatumulta*. 229
Gemelliones, vide *Ampulla*.
Genuflectere quid. 53. *ad quid.* ibid. quando in *Missa priuata*. ibid. quando in *solemni*. 54. & seq. quando duobus genibus. 56. *Celebrans non genuflectit*, Diacono disente *Flectamus genua.* 54. *cur idem genuflectit ad Aduua nos usque ad finem, in solemni, non in priuata.* ibid. *ad Et incarnatus est, quando genuflectitur in solemni.* ibid. *quoties in fine Missa genuflectendum, remanente Sacramento in Altari.* 169. *p̄nitentiam facere, est genuflectere, in Liturgia S. Petri.* 53. *ad ea, Et verbum caro factum est, cur.* 176. *Ministri genuflectunt ad benedictionem Sacerdotis.* 179
Gloria in excelsis dicitur. Hymnus Angelicus. 22. *qui auctores.* ibid. quando dicitur, ibid. *non in Votivis.* 23. *nec in Votivis S. Marie, nisi dicantur in Sabbato.* ibid. *non in Vigiliis.* 24

Gloria, laus, & honor, quis auctōr. 244
Gloria Patris, &c. à quo. 21. quando omittitur. ibid.
Gloria tibi Domine quid. 35
Graduale, Gradale, & alia nomina. 32. qui auctōres. ibid. significatio. ibid. *usus in Paschate.* ibid. *cur in Feria secunda, quarta, & sexta Quadragesimae.* 238
Gradus in Altari qualis. 318
Graci quando primo celebrarunt Missam. 21
S. Gregorius I. Missalis auctōr. 2. *Gradualium.* 32. *restituit Alleluia.* 33. *Sequentia Defunctorum auctōr.* 300. *Offertorium composuit.* 40. *ultimus Canoni addidit verba, post eum nemo aliis.* 44. *quenam verba.* 148. *Communionis auctōr, que dicitur ante Orationem ultimam.* 45. *quomodo auctōr Orationis Dominica in Missa.* 158. *Præceptis salutaribus, & Liberanos, addidit.* ibid. 159. *conciliavit pacem in orbe Dominica.* 2. *post Epiphaniam.* 232. *addidit quatuor dies Quadragesimæ.* 234. *lotionem pedum firmavit.* 252. *adorationem Crucis instituit in Paraclesæ.* 256. *Litanias maiores.* 275. *Stationes ordinavit.* 283. *Festum Dedicationis Ecclesie decrevit.* 293.
Gregorius Junior, id est Secundus, auctōr Officiorum in Feris quintis Quadragesimæ, & ieiunij in iisdem. 239
Gregorius IV. auctōr Festi S. Trinitatis. 280
Gregorius VII. firmavit Decreto Quatuor Tempora Quadragesimæ. 239
Gregorius X I. dici iussit Symbolum in Festis SS. quatuor Doctorum Latinorum. 38
Gremiale quid. 97. *non est Succinctum.* ibid. *forma.* 322
Hama

Index verborum & rerum.

H.

H Ama quid. 77
H Hamula, vide Ampulla. 77
Hanc igitur quando variatur. 44. au-
 tor. 148. cum palmis apertis supra
 Calicem. ibid.
Hebdomada maior, Indulgentia, Paño-
 sa, Santa, Authentica, Ultima,
 idem. 240. pro Defunctis in ea oran-
 dum. 12
S. Hieronymus ordinator Epistolarum
 & Euangeliorum per annum, appro-
 bante Damaso. 31
S. Hilarius addidit Hymno Angelico.
 22. verius, illum convertit in Latini-
 num. ibid.
Hora celebrandi cur ab aurora ad me-
 ridiem. 48. **T**ertia, **S**exta & **N**ona
 obseruantur in Missa solemni. 49. 50.
Tertia dicitur sacra. 49. aurea. ibid.
 quid, si tarde veniat populus. ibid.
 sublata sunt prinselia contra debi-
 tam celebrandi horam. 50. Priuile-
 giati quahora possunt celebrare. 48
Hosanna dicitur bis. 42
Hostia quid. 132. modica, mundissima,
 in modum denarij, rotunda, integra.
 ibid. cum imagine Crucis in altera
 tantum parte. ibid. dicitur oblationis
 corona. ibid. ubi praeceps locanda in
 Altari. 133. elevatio in Missa. 149.
 numquam tegitur Palla. 151. quo-
 modo frangenda. 160. an eiusdem
 pars possit dari alteri. 211. **H**ostia
 quadraginta horarum non cuique
 danda est. 168. de instrumento ad
 Hostias conficiendas. 324
Hostia consecrata dubia quomodo tra-
 ctanda. 214
Hostie, vide Particula.
Humerale, vide Amictus.
Humiliare capita vestra Deo quomodo
 dicatur. 175

Hymnologia Catholica, vide Symbo-
 lum.

Hymnus Angelicus, vide Gloria in
 excelsis.

Hypante, seu *Hypapante*, quod Fe-
 stum. 285

I.

S. **I**acobus quomodo primus Aposto-
 lorum Missam fecerit. 4
Ieiunium Christi quando coepit, &
 desit. 236. **I**eiunium Feria 4. est ce-
 lebre. 245
Ieiunium prohibetur in Dominicis. 6. fit
 in Sabbato, & apud Hebraos. ibid.
 ante Missam est necessarium. 208.
 non ietuno Sacerdoti duo in Missa
 conceduntur. ibid. immemor cibi
 sumpti, an possit celebrare. ibid.
S. **I**gnatius addidit, Benedictus qui
 venit, &c. 42
Ignatius Braccius laudatur. 64. 88. 89
Imagines quando velanda. 240
Improperia continent verba Graeca &
 Latina, non Hebreæ. 257
Incensatio Altaris initio Missæ. 116.
 Celebrantis post Evangelium. 130.
Oblatorum. 140. cur in modum Cru-
 cis & circuli fiat. ibid. & sexies.
 141. incensantur omnes. ibid. quo or-
 dine ibid. laicorum & populi quali-
 ter fiat. ibid.
Incensum an benedicatur ad Oblata in
 Parasceue. 259. incensum benedi-
 citum & Aqua benedicta pro De-
 functis adhibentur. 184. non benedi-
 citur pro incensando Sacramento.
 153
In Christo Iesu Domino nostro, cur
 in fine Epistola. 31
Inclinatio capitis ad nomen Pape, an
 etiam in Canone. 144. ad Per cum-
 dem Christum Dominum nostrum,
 uno in loco tantum, & cur. 155
 In

Index verborum & rerum.

In diebus illis, initio Lectionum veteris
 Testamenti. 31
 Infirmitas Sacerdotis quænam excusat
 ab onere Missarum. 222
 Insula, vide Planeta, Mitra.
 Ingressa quid, vide Introitus.
 In illo tempore quando omittitur. 35
 S. Innocentius I. auctor Pax Domini.
 161. & pacis danda. 162. iussit re-
 seruari Hostiam in diem Parasce-
 ues. 246
 Innocentius III. auctor Dona nobis
 pacem. 161. Orationis A cunctis. 25
 Innocentius VII. iussit dici Symbo-
 lum in Festis S. Ioannis Baptista, &
 S. Laurentij, quando in Dominica
 occurruunt. 39
 In principio cur in fine Missæ. 46
 cur Deo gratias ultimo loco respon-
 detur. 176
 Instructionum de nitore Ecclesie in A-
 etis Med. Eccles. quis auctor. 80.
 quanam ea sint. 323
 Intentio Ministri in consecratione, &
 defectus eiusdem. 203
 Intorticia cur extinguantur post eleva-
 tionem Missæ solemnis. 153. quando
 non. ibid.
 Introitus quid. 20. à quo. ibid. alij sunt
 regulares, alij irregulares. ibid. cum
 signo Crucis inchoatur. 113. Canto-
 res illius non genuflectunt ad Confes-
 sionem. 55
 S. Joannes nominatus post consecratio-
 nem quis, an Baptista, vel Euan-
 gelista, vel Marcus. 156. Ioannis
 Baptista Missa quando habet Credo.
 38.39
 Joannes XIII. campanam benedixit.
 77.
 Joannes XXII. addidit Dona nobis
 pacem. 161. auctor Festi Trinita-
 tis. 280
 S. Ifidori mitra, & baculus. 95.96

Ite missa est à quo. 45. quando dicitur.
 ibid. ad quid. ibid. versus popu-
 lum. 173
 Iudica me Deus à quo in Missa. 110.
 quando omittitur; & cur. ibid.
 R.

K Yrie eleison. unde 21. cur ante
 Orationem primam. ibid. quid
 significat. ibid. cur nouies. ibid.

L Aici in Missa solemni quando
 stent, sedeant, &c. 57
 Lampas ante Altare ardeat. 80
 S. Laurentij commemoration post Mis-
 sam. 179. à quo tempore. ibid. quan-
 do habet Credo in Missa. 38.39
 Lauretana in æde B. Virginis semper
 dicitur Gloria in excelsis in Votuis
 B. Virginis. 24
 Laus tibi Christe quid. 35
 Lectionarium S. Hieronymi. 31. Euan-
 geliarium. 35
 Lectiones sine titulo quid significant.
 253.267.
 Lectorium, vide Pulpitum.
 Legatus a latere ubi celebravit, ibi ne
 alius celebret. 78
 Leges rubra quid. 1
 S. Leo I. auctor Orate fratres. 137.
 Praefationum. 41. incensationis obla-
 torum. 140. Hanc igitur. 148. San-
 ctum Sacrificium. 154. Ite missa
 est. 45. & Benedicamus Domino.
 ibid. decreuit ieunium in mense De-
 cembri pro hieme. 229. in Septembri
 pro Autunno. 283
 S. Leo II. iussit dari pacem. 162. au-
 tor Collectæ votina Apostolorum.
 295.
 S. Leo IV. cur non meminit Cinguli.
 91. auctor Collectæ Apostolorum
 votina. 295
 Leo

Index verborum & rerum.

Leo IX. in Officio nonem Lectionum. **M**anipulus, **Mappula**, **Sudarium**, **Cingulum** brachiale, **Fauon**, **Phanon**, **Mantile**, **Mappa parua**, **Linteum** cincticulum, **Aer**, **Pallatino**, **stima**, **idem**. 91. quo loco induitur. **ibid**. **fimbria additæ**. **ibid**. **Crux** in eius medio. **ibid**. **cur in lauageatur**. **ibid**. **ligandus** **infra** **cubitum**. **ibid**. **numquam** **cum** **Pluniali** **defertur**. 66. **significatio** **allegorica**. 98. **anagogica**. **ibid**. **tropologica**. 100. **quid** **significer** in **Subdiacono**. 70. **Episcopo** **datur** **ultimo** **loco**. 96. & **initio** **Missa**. **ibid**. **forma** **eiusdem**. 318
Liber **Missalis** **necessarius** **ad** **Missam**. 82. **aperitur** & **clauditur** à **Celebrante**. 104. 173. in **Missâ** **solemni** à **ministris**. 174. **quibus** **datur** **osculationis**. 125
Liber **mysteriorum**, **vide** **Missale**. **L**iber **Sacramentorum**. **ibid**.
Ligneus **sonitus** à **quo**, & **quid**. 76. 251
Linea, **vide** **Rochettum**.
Linea **Dalmatica**, **vide** **Alba**.
Linea **vestes**, & **panni** **quomodo** **mundandi**. 325. **quomodo** **mutandi**. **ibid**.
Lingua **tres** **in** **Missâ**. 33
Linostima **quid** **significet**. 91
Linea **ad manus** **tergendas** quando **mutanda**. 325
Linteamen, **Linteolum**, **vide** **Linteum**.
Linteum **pro** **Communione** **populi**, **Linteum**, **Linteolum**, **Dominicale**, **Sindon**. 167. **forma** **eiusdem**. 318
S. **Linus** **auctor** **Communicantes**. 147
Litania **quid**. 269. 275. **nihil** **addatur**. 269. **maiores** **qua**. 275. **Missâ** **qua**. 276. **minores**. **ibid**. **cum** **abstinentia**. **ibid**. **occurrentes** **maiores** **in** **Paschate** **transferuntur**. 275
Locus **sacer**, **non** **violatus**, **necessarius** **ad** **Missam**. 71
Lorum, **vide** **Mitra**.

M.
Magistri **Cerimoniarum** **locus** **in** **procedendo** **ad** **Missam**. 106
Magorum **adoratio** **Feria** 6. **contigit**. 232
S. **Mamertus** **auctor** **Litaniarum** **minorum**. 276
Mandatum **quid**, à **quo**. 251
Manica, **vide** **Chirotheca**.

Mappa **triplex** **Altaris**. 73. **Palla** **dicitur**, & **Sindon**. **ibid**. **benedicenda**. **ibid**. **significatio**. **ibid**. **forma** **earum**. 318
Mappa **parua**, **vide** **Manipulus**.
Mappa **pro** **Communione**, **vide** **Linteum**.
Mappa **parua**, **vide** **Manipulus**, **Baldachinum**.
S. **Marcus** **Papa** **Symbolum** **Nicen** in **Missâ** **post** **Euangelium** **dici** **iustit**. 36
S. **Ma-**

Index verborum & rerum.

S. Marie Virgini Sabbatum dicatum. 7. à quo Officium in Sabbato.
 ibid. eiusdem Votivae Missa auctor.
 ibid. differentia ritus inter Festum in Sabbato, & Votivam Missam de B. Virgine. 23. Oratio de Spiritu sancto frequens in eiusdem Missis. 28. Oraio de B. Virgine in Vigiliis, & frequentissima per annum. 26. eiusdem Annuntiationis Festum quara ratione in Hebdomada maiori. 289
Martyres in Communi Sanctorum speciales habent Missu in tempore Paschali. 292
Martyrium, vide Ecclesia.
S. Mathias post consecrationem nominatur. 156. & post Stephanum cur. ibid.
Matutinum cum Laudibus ante Missam dicitur. 82
S. Melchiades candelabra in Altari ponit iusit. 75
Memento in Missa ne dicatur alta voce. 52. est Oratio priuata. 146. admittit excommunicatos. ibid. non debet fieri in momento. ibid. traditur praxis. 145
Minister necessarius ad Missam. 101 unus saltus. ibid. non femina. ibid.
Ministri cantantes in peccato, vel servientes, an peccent. 128
Misereatur vesti dicitur uno communicaturo. 167
Missa vox Latina, antiquissima, valde significativa. 3. Missa accidenti octo in genere. 1. ab Hebreis dicit aliquam originem. 3. à Grecis sex nomina dantur illi. ibid. quinque significat. ibid. Collectio & Dominicum idem cum Missa. ibid. varia nomina apud S. S. Patres. ibid.
Missa definitio ex omnibus causis. ibid.
Missa Apostolorum quibus constaret. 20. à S. Petro data forma. 2. & ab eo prima Missa celebrata. 3. brevis initio. 20
Missa à Grecis quando copta dici. 21. longior quam Latina. 188
Missa locus. 71. nomina varia locorum. 78. non in mari, neque in flumine celebranda. ibid.
Missa solemnis Ceremonia in Missali minutiores multa desiderantur. 105. in diebus profestis tolerantur aliqui defectus. ibid.
Missa finis ibi fit ubi & initium. 173. in fine Missa quid agendum cum Pralatis. 178
Missa Defunctorum detrahuntur multa. 181. si fiat Communio intra eam, nulla datur benedictio. ibid. oscula prohibentur. 182
Missa de Feriis priuilegiatis quam Praefationem habeant, si occurrant infra Octauas in Festis habentibus propriam Praefationem. 42
Missa Hora, vide Hora.
Missa partes quando additæ. 188
Missa inchoata quando repeti possit. 216. quando interrumpi. ibid. concordet cum Festo loci, licet discordet ab Officio Celebrantis. 215
Missa solemnis, & eius nomina varia. 105. Conuentualis cum Officio concordet. 10. post aliquam Horam Canonica cantanda est. 49. eius Rubrica strictioris sunt iuris. 217
Missa solemnis coram Sacramento prescribitur. 185. & seq.
Missa priuata coram eodem. 186
Missa pro Oratione 40. Horarum que. 185.
Missa de die non potest omitti à Canonis ob Votivam, seu pro Defunctis. 10.
Missa dua, de Festo & Feria priuilegiata, omnino cantande. 5. 218. quibus diebus. 289. à quibus. 220. cur non

Index verborum & rerum.

von duæ, de die infra Octauam, & de
 Feria maiori. 5. 6. neque in Festo
 occurrente in Dominica. 16. neque
 de Festo, & de die infra Octauam. 5.
Missa certa concessa quibusdam non
 possunt dici ab omnibus, nec in illo-
 rum locis. 215. *Rosarij* permittitur
Prædicatorum Ordini, non alijs.
 291. pro obligatione *Missa de Rosa-
 rario* celebranda alia *Missa de B. Vir-
 gine* dici potest. 295. multæ non ap-
 probata, & que. 296. quindecim Au-
 xiliatorum. *ibid.* de Patre eterno.
ibid. *S. Gregorij pro viuis & Defun-
 etis.* *ibid.*
Missa 30. *S. Gregorij* non sunt prohi-
 bita. 14. quomodo celebranda. *ibid.*
Missarum redutio prohibita & mode-
 ratio quacumque. 226. onus perpe-
 tuum qua ratione fiat. 225
Missarum obligationes & onera ra-
 tione loci. 220. temporis 221. ritus.
 223. beneficij seu officij. *ibid.* sti-
 pendij. 224. vacatio a *Missa* quoti-
 diana quando. 222
Missa valor an infinitus. 145. quomo-
 do applicandus. *ibid.* *Missa* plures
 uno die quando dici possint. 221
Missam incepitam supplere quis potest.
 211. & tunc quomodo *Sacrificium*
 applicet. 224
Missa debet dici cum *A. B. C. D. E.*
 220.
Missa Votiva potest compensari cum
Missa dies currentis. 223. item *Mis-
 sa de Requiem.* *ibid.*
Missa cum Ordinationibus. 229
Missa Parochialis sine camu est prima-
 ta, non propriè Conuentualis. 49
Missa breuiores nunc quam antiqui-
 tiss. 188. qua breuitate dicenda. 220
Missa expositio mystica iuxta ordinem
 totius vite Christi. 189
Missalis nomen unde. 2. alia nomina.

ibid. quis auctor. *ibid.* ordo & par-
 tes. 47. siue eo non fit *Missa*. 82. quo-
 modo deferatur ad Altare a mini-
 stro. 101. forma eiusdem. 318
Mitra, *Apex*, *Sertum* cum gemmis,
Corona Sacerdotalis, *Corona gloria*,
Pileus, *Galea*, *Tiara*, *Insula*, *Cida-
 ris*, *Thrygium*, *Lorum*, *Auriphry-
 gium* circulare, *idem*. 94. forma. 95.
 significatio anagogica. 97. tropologi-
 ca. 100. *Mitra* S. Silvestri. 95. S. Au-
 gustini. *ibid.* S. Isidori. ib. quando da-
 ta *Abbatibus*. 94. forma propria. 321
 More solito non semper significat to-
 tum ritum, sed partem eius prima-
 riam. 259. 260
Mozetta, *Birrus lacernus*, *idem*. 108.
 indicat iurisdictionem. *ibid.* *cum*
Rocchetto nudo plenariam. *ibid.*
Mundandus est qui alijs predicat. 124
Munditia supellebilis *sacra* fusæ de-
 scribitur. 323

N.

N In Oratione A cunctis quid. 25
 in Canone quid. 145. 155. in
Missis Defunctorum. 302
Natalis Domini habet certum diem.
 230. tres *Missas*. *ibid* qua ratione ce-
 lebrantur. *ibid.* qua hora. 50. si prima
 ante medianum noctem ex privilegio,
 quomodo eiusdem erit Celebrans. 230.
 an omnes tres ante diem celebrari
 queant. *ibid.* An una ex tribus satis,
 & que. 231
Natalis Episcoporum dies qui. 297
Natalitia Sanctorum, vide Festa.
Naucula & *Acerra*, *idem*. 115. forma
 eiusdem. 316
 Necessitas urgens ad *Missam* que. 206
Nicanum Symbolum in *Missa* a quo. 36.
Nicolaus I. iussit dici *Gloria in excelsis*
 in *Cœna Domini*. 22
Niger color quando adhibendus. 63
 f *Nola*,

Index verborum & rerum.

Nola, vide *Campana*.
Note in Passione \ddagger *C. S. quid.* 244
Nuptie que non benedicende. 60

O.

O Blatio populi in *Missa quando*.
 135. quomodo. ibid. in *Missa noua*. ibid. non datur benedictio in fine. ibid.
Oblationis Corona, vide *Hostia*.
 ad Occidentem orabant Hebrei. 122
Ottava est prorogatio Festi. 4. 285
 cur aliquorum tantum *Ottava* celebratur. ibid. ritus. ibid. mysticae cause. ibid.
Ottava Nativitatis Domini. 231. Sanctorum Stephani, Ioannis, Innocentium. ibid. Epiphania. 232. *Paschatis*. 274. *Ascensionis*. 277. *Pentecostes*. 279. *Corporis Christi*. 280
Ottauarium Romanum. 285
Oculorum elenatio nouies in Missa. 175.
Offertorium quid, 40. *Offerenda*, idem. ibid. à quo. ibid.
Omissio in Missa minus peccatum quam commissio. 215
Omnium Sanctorum Festum non includit Trinitatem. 60
Oraculum, vide *Missal loca*.
Orale non est Amictus. 90. quid. ibid.
Orandum ad Orientem sepiem de causis. 122
Orans populus acclinis esse debet. 123
 quādo genuflexus orare debet. 53. & tempore Paschali. ibid.
Orarium, & Orarium, vide *Stola*.
Orate fratres à quo. 137. quo ritu. ibid.
Oratio. Benedictio, idem. 24. *Collecta*. ibid. brevis esse debet. ibid. *Autores* *Orationum*. ibid. *numerus in Missa quis*. 27. *tres tantum in Semiduplicibus*. ibid. non quatuor in *Dominicis & Ferijs* *Quadragesima*. 29. non ultra septenarium. 27. *septem ad libitum quomodo intelligantur*. 28. *Vna*, ex Romana traditione. 25. *Due sub una conclusione dantur*. 19. non in *Missa pro gratiarum actione*. ibid. qualitas *Orationum*. 25. & seq. ordo earum quis. 18. *pro Defunctis* penultimo loco ponitur. ibid. de beata Virginie sapientia. 26. à Superioribus indicta pro re gravi, quo loco dicitur. 29. an semper. ibid. pro seipso Sacerdote coram Prelato proprio omittenda. 25. A cunctis quis auctor. ibid. quando mutatur. 28. illud *N. quid significat in ea*. 25. anteponitur nominibus *Apostolorum*, si dignitas Patroni pastulet. 299. *Omnipotens*, &c. qui viuorum dominatis, quis auctor. 300. *tres additæ à S. Petro que*. 20. si due coincidunt, que mutanda. 19. ad Patrem & Filium, numquam ad Spiritum sanctum, diriguntur *Collectæ*. 30. varia conclusio. ibid. in ea tamen mentio Trinitatis. ibid. brevior conclusio quando fit. ibid.
Oratio Dominica à quo in Missa. 158. cur alta voce. 159. an extra Canone fit. ibid. additur præludium. 158.
Oratio nulla est frustra in Missali. 299.
Oratio solemnis pro Defunctis, vide *Absolutio*.
Orationes ante Missam que. 82. unde. ibid. ad indumenta. 89. usus earum an necessarius sub peccato. 82. 89. post Missam que. 179
Orationes secretae. 40. post Communionem *Collectæ* dicuntur, & benedictiones. 4. *titulus earum*, Ad complendum. ibid. cum extensione manuum dicuntur omnes in Missatantum. 121. iunctis manibus extra Missam. 185. *Oratio ultima in Quadrage-*

Index verborum & rerum.

dragesima unde. 174. *Orationes iaculatoriae in Missa.* 52
 Oratoria priuata quando non admittant *Missam*, etiam posito priuilegio ibidem celebrandi. 78. a quo deputanda. 71. in *Oratorys Regularium* qui possunt celebrare. 78
 Oratorium, vide *Ecclesia*.
 Ordinationes in *Sabbatis Quatuor Temporum* à quo. 229. in *Sabb. Sipientes*. 239. cum ieiunio & *Missam* unde. 229
 Ordo Romanus à quo, vide *Indicem primum*.
 Oremus ante *Orationes quid*. 121. ante *Offertorium*. 40. cum extensione & iunctione manum. 112. dicuntur *Indictio Orationis*. 121
 O sacram conuicium explicatur. 133
 Oscitantes digito pollice sibi os signant signo Crucis. 275
 Oculata rerum dum dantur, & recipiuntur. 115. manuum. ibid. textus Euangeli. 125. cur ab uno tanum liber Euangeliorum osculatur. ibid. Altaris osculum nouies fit in *Missam*. 175. omittuntur oscula manus & rerum coram *Sacramento*. 186. & in *Missam* *Defunctorum*. 182

P

P Alatum Episcopi non est domus priuata. 71. in eo *Missam* dici potest. ibid.
 Palla quid. 84. *Corporalis pars*. ibid. à quo, ibid. materia eiusdem. ibid. cur *Animeta*. 85. non benedicitur separatim à *Corporali*. 86. duplicitis Palle usus non communis esse debet omnibus. 85
 Palla *Corporalis*, vide *Corporale*.
 Palla linostima, vide *Manipulus*.
 Pallium Altaris. 73. an benedicendum. ibid. velum dicitur. ibid. *pallia auro texta sub Hormisda*. ibid. tabula

lignea ad ea extendenda. ibid. significatio. ibid. *Crux in medio sit*. ibid. forma eiusdem. 318. quomodo reconducendum. 326
 Palmarum benedictio. 241. Processio. 243. mysteria. 245
 Panis, materia *Sacramenti*, qualis. 198. defectus in eo. ibid. benedictio eiusdem à S. Petro. 306. distribuebatur in fine *Missam*. 174
 Papa in *Missam* priuata quas habet prærogativas. 108. ubi celebrat ipse, non celebrat alius. 78. Papa nomen quid significet. 144. nominatur in *Canone*. ibid. an possit concedere *Missam* in solo pane. 202. eiusdem *Creatio*, *Coronatio* celebranda. 297. Romanus tabant Episcopi in hanc causam. ibid. ad eius nomen caput inclinatur. 122. 144. *Stola* utitur extra *Sacramentalia* ut proprio habitu. 130
 Paramenta pro Sacerdote numquam in Altaris medio ponuntur. 86. neque sumuntur de Altari. ibid. que usui non sunt, comburantur. 210
 Parascene cœna pura. 252. à quo. ibid. ritus. ibid. cur ea die non consecratur. ibid. cessant officia Sacerdotis. 253. *Passio* in nudo pulpito cantatur. 254. an eodem die, si accidat Festum, *Missam* sit audienda. 262. an item communicandus sit populus. ibid.
 Paratoria, id est capsa Calicum. 83
 Parenthesis in *Oratione secreta Dedicacionis Ecclesie* quid importet. 293
 Parochus tenetur aliquando applicare Sacrificium pro omnibus. 223. an in Festis possit stipendum accipere ab alio pro *Missam*. 221
 Particulae, *Hostie*, *Buccelle*, idem. 103. an facta oblatione Calicis recipi possit particula conscranda. 216. ab imo *Hostie* præcidi debet

f 2 par-

Index verborum & rerum.

particula in Calicem mittenda. 161
 Paschale tempus eis Remissionis. 275
 Paschatis elogia. 273. in Dominica celebratur. 274. a quo. ibid. Octaua a quo. ibid. Pascha petitum, seu competentium, vide Dominica Palmarum.
 Passio a quo legi iussa. 244. in nudo pulpito. 254. legitur cum lumine in Altari, excepta Parascene. 245.
 Notæ + C.S. quid significant. 244.
 Passio Christi indicatur in vestibus Sacerdotialibus. 98
 Pastophorium, vide Tabernaculum.
 Patena. 84. ex qua materia. ibid. que forma. ibid. vas sacrum. ibid. subitus Corporale absconditur. 133. in manu Subdiaconi velatur. 139. pars interior respiciat Subdiaconum. ibid. non tenetur ab eo in Missa Defunctorum. 140. non adhibetur pro Tabella pacis. 171. neque sub mento communicantium. 172
 Patronus quem locum habeat in Oratione A cunctis. 299. Votiva Patroni an excludat A cunctis. 29
 S. Paulinus campanarum auctor. 77
 S. Paulus quando Romam est ingressus. 9. eiusdem Epistola tantum legebantur. 31. orat genibus flexis tempore Paschali. 53. institutor diei Parascenes. 252. Votiva Conversionis eius quomodo dicatur. 295
 Pax Domini, sc. a quo. 161. datur pax cum osculo Altaris. 162. cum amplexu. 170. per genas sinistras. ibid. cum osculo. 162. cum Tabella sacra. ibid. 171. nequaquam cum Patena. ibid. auctor huius ritus dandi pacem. 162. non datur in Missis Defunctorum. 163. ad ea verba, Pax Domini, standum est, & cur. 55. de ordine & ritu dandi pacem. 171. quibus danda in Missa priuata. 162
 Pax vobis, vide Dominus vobiscum.

dicitur tantum cum Hymno Angelico. 120
 Peccatorum genera nouem. 189
 Pectoris tensio quid. 111. unde. ibid.
 Pedules, vide Caligæ.
 Pedum, vide Baculus.
 Pedum ablutio in Feria 5. Cœne Domini. 251
 Pelagius I. instituit Hora nona Missa celebrari in ieiunijs. 50. memoriam Defunctorum in Missa decreuit. 155
 Pelagius II. nonem Praefationes approbavit. 41
 Pelnicula qualis. 319
 Pentecostes quid. 278. in Dominica celebratur. ibid. septem hebdomada ante, & septem dies post eam. ibid. de Quatuor temporibus eiusdem. 279.
 Feria 5. Officium idem cum Dominice. ibid. Octauam habet. ibid. quando terminatur. ibid.
 Peplum sudarium, vide Velum Calicis.
 Pera, vide Bursa.
 Per Christum Dominum nostrum quinquies in Catone. 148. 157. cur abbreviata conclusio. 157 cur uno loco tantum inclinatur caput ad hac verba. 155
 Perfusio, vide Purificatio.
 Per omnia secula, &c. cur altè. 138.
 an sit principium Praefationis. 41
 Perpicilla deponuntur extra Corporale. 120
 Petasus, vide Campana.
 S. Petrus primus celebravit Missam. 3.
 & quando. ibid. addidit Missa tres Orationes. 20. Liturgia eiusdem. 2.
 20. quando Romam sit ingressus. 9.
 addidit enim forma conseruationis. 149. instituit Aduentum. 227.
 Roma Quadragesimam. 233. Pascha in Dominica. 274. Planeta S. Petri ubi. 93. Panis benedictio a S. Petro orta. 306
 Pha-

Index verborum & rerum.

Thanón, vide *Manipulus*.
 Phelonion, vide *Planeta*.
 Phrygium, vide *Mitra*.
 Phylacteria, vide *Crux pectoralis*.
 Pileoli usum quis concedat in *Missa*. 102.
 Pileus, vide *Mitra*.
 S. Pius I. statuit pœnas effundenti *Calicem*. 213. an sint in *usu*. *ibid.* decrevit diem Paschatis. 274
 Pius V. addidit *Symbolum* *Festo S. Thomas*. 38. concessit Regi *Hispaniarum* nominari in *Canone in Hispania*. 145
 Placeat tibi, &c. 175
 Planeta *S. Petri*. 93. *S. Gordiani* qualis. 58. *Penula*, *Casula*, *Insula*, *Tunica*, *Cappa*, *Phelonium*, *idem*. 93. forma eiusdem. 64. 93. 319. significatio anagogica. 97. allegorica. 98. tropologica. 99. Planeta plicata cur ministris datur. 69. cur deponitur ac tantaturis *Epistolam* seu *Euangelium*. *ibid.* quibus *Regularibus* conceditur. *ibid.* eiusdem elevatio in *Missa*. 150. quomodo recondenda. 326
 Pluviale quid. 64. à quo. *ibid.* eiusdem usus. *ibid.* significatio. *ibid.* non bedicitur. 66. forma eiusdem. 319. quomodo recondendum. 326
 Poculum mysticum, sanctum, vide *Calix*.
 Podéris, vide *Alba*.
 Pœnitentiam facere, est genuflectere. 53
 S. Pontianus Confessionis ante *Missam* auctor. 111
 Pontifices Summi, qui ritus decreverunt, vide *Indicem secundum*.
 Preceptis salutaribus moniti, à quo. 158
 Praefatio quid. 41. qui auctores. *ibid.* initium eiusdem. *ibid.* nouem Praefationes approbatae. *ibid.* ordo earum. *ibid.* de B. Virgine à quo addita. *ibid.* in Feris priuilegiatis quo dicenda. 42

Prelati ad Confessionem non genuflectunt. 55. eorum locus ad *Missam* priuatam. 108
 Preces quæ in Secretis addi possunt. 52
 Priuilegium Minorum de Gloria in excellis nullam. 24
 Processio quid. 65. unde. *ibid.* multiplex. *ibid.* cum *Cruce*. *ibid.* cum velo ad *Crucem à Regularibus*. *ibid.* imagine Christi Clericorum non aspiciente, qui sequitur. *ibid.* ante *Missam* qualis. 106. non cantat *Celebrans* in Processione *S. Sacramenti*. 249. Processiones nigre quæ, vide *Litanie maiores*. Processio septiformis. *ibid.* Processio *Corporis Christi*. 280. Processio cum cereis benedictis à quo. 286
 Prophetia sine titulo leguntur. 267. ordo eas legendi in *Sabbato sancto*. 268
 Protonotarij non genuflectunt ad Confessionem. 55. etiædem vetitus annulus in *Missa*. 96. non possunt benedicere paramenta. 307
 Psalmus pars *Introitus*. 20
 Psalterium totum olim ante *Missam* dicebatur. *ibid.*
 Psychia, vide *Palla*.
 Publica causa & gravis quæ. 24. si celebretur in violaceis, non dicuntur Gloria, neque Credo. *ibid.*
 Pulpitum *Evangelij*, *Tribunal*, *Ambo*, & alia nomina. 129. 254. nudum pro *Passione*. 254
 Pulvinar, vide *Cassinius*. forma eiusdem. 319.
 Pulus & cinis simul quid. 238
 Purificatio & perfusio vino fit, & quare ratione. 165. 166. non in *Calice* in primis duabus *Missis* *Natalis Domini*. 208. communicantur purificantur aqua & vino. 169
 Purificationis Festum cum Processione, &c. 285
 Purificatorium. 84. an benedicatur. f 3 *ibid.*

Index verborum & rerum.

ibid. *Crux in eius medio.* ibid. *forma eiusdem.* 319

Pyxis, *Ciborium paruum*, *Arca illustrationis*, *Turris gestatoria*, *idem*. 104. *an consecranda.* ibid. *ex qua materia.* ibid. *sine Corporali intus.* ibid. *quomodo purificanda.* 169. *quid si cooperta consecretur.* 205. *forma eiusdem.* 319

Q.

Quadragesima quid. 233. *cur coniuncta Paschati.* ibid. *ieiunium Paschatis est dicta.* ibid. *non adhibentur Dalmatice.* 69

Quadragesima sex annis adificatum templum corporis Christi quomodo. 235.

Quatuor Tempora à quo. 228. *quare.* ibid. *duæ Lectiones in Feria 4.* ibid. *sex in Sabbatis.* ibid. *sexta Lectione semper de tribus pueris cum Oratione,* *sine Flectamus.* ibid. *Quatuor Tempora in 3.* *Hebdomada Aduentus a quo.* 229. *Pentecostes cum latria.* 279. *Quatuor Septembra à quo.* 283. *si in Festum incident, est adhuc ieiunandum.* ibid. *Missa Quatuor Temporum cedit Missa infra Octauam.* 5. *que Praefatio in Missa de Feria infra Octauam B. Virginis, vel in die Octaua.* 42. *in Collegiatis non omittenda, si occurrat in Festo.* 218

Quinquagesima quid, à quo. 233

Quinque verba consecrationis, cur hic numerus. 149

Qui pridie, &c. à quo. 148

R.

Regas an in Canone nominandi. 144. *Rex Hispaniarum in Hispanis recte nominatur.* 145

Regula illa, De eodem bis non fit mentio in Missa, explicatur. 298

Regulares non Canonici non debent viti birreto. 101. *An teneantur cantare Missas duas, de Festo & Feria.* 219. *eorum Ecclesie non sunt collegiate.* 220. *tenantur se conformare intentioni Superiorum in applicatione Sacrificij.* 224. *eorum voluntatem potest irritare Superior etiam in applicatione Sacrificij.* ibid. *qualis eorum Crux processionalis.* 65. *tenantur celebrare Festum Patroni loci, non Octauam.* 292

Reliquia insignis, ut dicatur Credo, quæ. 39

Reliquia Sanctorum necessaria in Altari. 72. *cur, ex S. Augustino.* ibid. *& approbatæ.* ibid. *quid, si non sunt reliquie?* 113. *earum incensatio in Altari qualiter fiat.* 116. *earum cultus.* ibid. *vbi locanda.* 79

Requiem aeternam non dicitur ad La- uabo. 136.

Requiescant in pace. 45. *dicitur versus Altare.* 173. *semper in plurali.* 45. 185.

Res grauis quæ, vide Publica causa.

Reuerentia quotuplex dicitur. 101

Riccha, vide Rocchettum.

Rocchettum, Linea, Ephod, Supparum, Riccha, idem. 87

Rogationes, vide Litanie. *Missa sine Gloria, Credo, cum Praefatione se- riali, etiam in Litaniis maioribus.* 276.

Rosa aurea Pape.

Rosarij Missa quibus concessa. 291. *ve- tita.* ibid. *eius Festum quale.* ibid.

Rotunditas Hostie, Patene, Calicis, quid. 132

Rubens color quid significat. 61. *quan- do adhibendus.* ibid.

Rubrica quid. 1. *generales quando ad- dite Missali.* ibid. *præceptiæ quæ.* 216. *directiæ.* 200. *collectore earum.* 2. Ru-

Index verborum & rerum.

Rubrica singularis restituta in <i>Missa</i> -	
sal. 178. Rubricarum obligatio	
maxima, ex Tridentino. 220	
S.	
S. <i>Abbas dicendi Trisagij auctor.</i>	
257,	
<i>Sabbatum dicatum B. Virgini.</i> 47	
<i>Sabbatum sanctum.</i> 263. eiusdem ri-	
tus. ibid. non habet Officium <i>Vespe-</i>	
<i>rarum.</i> 272. <i>Vespera extra Chorum.</i>	
ibid. an alia <i>Missa</i> dici possint. ibid.	
quale in hoc casu exordium erit <i>Mis-</i>	
<i>sa.</i> ibid. an <i>Communio laicorum ad-</i>	
<i>mittenda.</i> 273	
<i>Sabbatum in Albis.</i> 274	
<i>Sabinianus auctor campanarum.</i> 76	
<i>Sacerdotis nomen.</i> 82. <i>virtutes in vesti-</i>	
<i>bus notatae.</i> 98. <i>dignitas coram Papa.</i>	
111. <i>communicet cum Stola.</i> 172.	
247. an sub mortali. 247. <i>obligatio-</i>	
<i>nes & onera Missarum nouerit. fu-</i>	
<i>sé 220, & seqq.</i>	
<i>Sacramenta integrè sumenda à Cele-</i>	
<i>brante, & quomodo.</i> 164. 211	
<i>Sacramentale, vide Missale.</i>	
<i>Sacrarium quid.</i> 215	
<i>Sacrificij applicatio practica.</i> 145. <i>valor.</i>	
ibid. <i>portiones tres.</i> ibid. <i>quibus tri-</i>	
<i>buantur.</i> ibid. <i>satisfactorium est, mé-</i>	
<i>ritorium, & imperatorium.</i> 146.	
<i>suppleri potest ab excommunicato,</i>	
<i>&c.</i> 211	
<i>Sal cur antè benedicitur quam aqua, &</i>	
<i>cur miscetur.</i> 304	
<i>Sanctorum commemoratione in Canone.</i>	
147. 196. <i>ante consecrationem cur.</i>	
147. <i>Catalogus eorum à quo.</i> ibid.	
<i>quot nominantur.</i> ibid. <i>non Confes-</i>	
<i>sores.</i> 148. <i>qui ultimi in martyrio</i>	
<i>fuerunt, non sunt ultimi in nomi-</i>	
<i>natione.</i> ibid. <i>non ideo excludun-</i>	
<i>tur alij Sancti à Canone.</i> ibid. <i>post</i>	
<i>consecrationem quindecim nominan-</i>	
<i>tur, octo viri, septem mulieres.</i> 156	
<i>Sanctorum Missa in Festis propriis ad-</i>	
<i>mittit Gloria in excelsis, licet Offi-</i>	
<i>cium non fiat.</i> 24	
<i>Sanctus, Sanctus, &c. est Hymnus</i>	
<i>Angelicus.</i> 42. <i>Victorialis, Trium-</i>	
<i>phalis, Cherubicus & primarius dici-</i>	
<i>tur.</i> ibid. <i>quo auctore.</i> ibid. in <i>Missa</i>	
<i>solemni à Celebrante non debet omit-</i>	
<i>ti.</i> 142	
<i>Sandalia quid.</i> 93. & <i>Sandalium.</i>	
ibid. <i>forma.</i> 321	
<i>Sapientia titulus communis est Lectio-</i>	
<i>nibus Proverbiorum, Canticorum,</i>	
<i>& Ecclesiastici in Missa.</i> 31	
<i>Scriptores de sacris Ritibus, in Indice</i>	
<i>primo.</i>	
<i>Scyphus aqua pro Missa.</i> 77	
<i>Secala non est triticum.</i> 198	
<i>Secretarum Tabella.</i> 76	
<i>Secretò dicuntur multa in Missa, octo</i>	
<i>de canis.</i> 51	
<i>Sedere quando conuenit in Missa.</i> 56.	
<i>quaratione sedendum à Celebrante</i>	
<i>& ministris.</i> 119. <i>in qua parte.</i> 56.	
<i>quibus.</i> 57. <i>sedent in Choro ad in-</i>	
<i>censationem Altaris & oblitorum.</i>	
ibid.	
<i>Septuagesima tollit Alleluia.</i> 235. <i>quid</i>	
<i>& à quo instituta.</i> 233	
<i>Sequentia, Prosa, Jubilatio, idem.</i> 14.	
<i>quis primus auctor.</i> 33. <i>qui alij ibid.</i>	
<i>iungitur cum Alleluia.</i> ibid. <i>Auctor</i>	
<i>Sequentie Paschalis.</i> ibid. 274. <i>Pen-</i>	
<i>tecostes.</i> 33. <i>Corporis Christi.</i> ibid.	
<i>Defunctorum.</i> 300	
<i>Sequentia S. Euangelij quid.</i> 35	
<i>Seraphim in Prefatione cuius generis.</i>	
42.	
<i>Sergius auctor Agnus Dei.</i> 161. &	
<i>Processionis cum Cereis benedictis.</i>	
286.	
<i>Sermo pro Defunctis quando fiat.</i>	
183.	

Index verborum & rerum.

Sexagesima quid. 234. à quo. 233. *Col-
lecta cur de S. Paulo.* 235
*Sic dicitur etiam in Missis B. Mariæ ,
explicatur.* 23
Sicut erat, &c. à Nicano additum. 21
Signum Crucis, vide Crucis signum.
Siluerius Papa velari Patenam iussit. 139.
S. Silvester dedit Dalmaticas Diaconis.
67. & Manipulum. 70. *dicitur au-
tor Corporalis linei.* 85. *concessit*
Dalmaticam Episcopis. 94. *eiusdem*
Mirra qualis. 95
Simplicius Papa Ordinationes habuit
mense Februario. 229
*Sindon, vide Corporale, Linteum, Ve-
lum Subdiaconi.*
Sindones, vide Mappe.
Sinistra super Altare in benedictione
quid. 135
Siricius anchor Communicantes. 147
Sixtus I. anchor Corporalis. 85. & me-
moria Defunctorum in Missa. 155.
auktor Sanctus, Sanctus, &c. 42
Sixtus II. decreuit Missam celebrari
in Altari tantum. 71
Sixtus V. addidit Symbolum Festo
S. Bonaventura. 38
Soleæ, vide Caliga.
Solemnitates, vide Festa.
Sponsorum benedictio cum Missa. 298.
qui Missa ritus. ibid. *communicare*
debent sponsi. ibid. *non omnes sponsi*
benedicendi. 60. 298.
Standum in Missa solenni quando. 57.
ad Orationes. ibid. *stare in foro*
est. 121
Stannea supellex quomodo mundanda. 324.
Statio quid. 283. *initium & finis Sta-
tionum.* ibid.
S. Stephanus Papa iussit in Dominicis
dici Gloria in excelsis. 22. *vestes*
santæ Sacrificio destinavit. 87

Sternutanti dicitur , Deus te iuvet.
275.
Stipendia Missarum que , & quando
peccatur in iis. 224
Stola, Orarius, Orarium , idem. 91.
auro texta donata à Constantino. 58.
Diacono quis dedit. 70. *Sacerdoti &*
Diacono tantum data. 91. *unde nomen.*
ibid. forma. 92. *significatio anagogi-
ca.* 97. *allegorica.* 98. *tropologica.* 99.
usus eiusdem cum forma Crucis ante
pectus. 66. 92. *non longè à collo tam-*
quam iugum. ibid. *parte dextra su-
per sinistram.* ibid. *cingulo est fir-
mata.* ibid. *ab Episcopo non duci-
tur in modum Crucis.* 93. *non danda*
ministris more Sacerdotali. 68. *neque*
*loco Plunialis, nisi Celebrantis in mu-
nere Sacerdotali.* 66. *habitus Papa-*
bis Stola. 130. *Rome sine Stola con-
cionandum.* ibid. *forma eiusdem.* 319
Subbirretum mitrale. 321
Subdiaconi propria vestis. 70. *in Albis*
olim ministrabant. 67. *datus fuit illi*
Manipulus , & cur. 70. *in fine be-
nedicetur , non ante lectionem.* 127.
*si ministrat in peccato sine Manipu-
lo , non peccat.* 129. *non genuflexit*
in Euangelio dum cantatur. 55.
*129. quando illi cura Missalis in-
cumbit.* 174. *defert Calicem in sini-
stra.* 139
Subtile & Tunicella, idem. 67
Subnacula, vide Tunicella.
Succentor quid. 244
Succinctorum non est Gremiale. 97
Succinctorum Papale quid. 317
*Sudariolum ad nares emungendas ex-
tra Altare sit.* 77. *quomodo portan-
dum.* ibid.
Sudarium, vide Manipulus.
Supellex sacra quam veneranda sit ;
quando oppignerari vendique possit:
327.

Su-

Index verborum & rerum.

Superhumeralē, vide *Amictus*.
Suppellicēum. 88. significatio. ibid.
vsus. ibid. *Cotta dicitur*. ibid. *forma illius*. 89. 320.
Supparus, vide *Rocchettum*.
Sursum corda unde. 42. *cuius casus*. ibid.
Suscepti qui cantur in Missa. 145
Symbolum quid. 36. *varia nomina*. ibid.
initio recitabatur quod est Apostolorum. ibid. *tum Nicenū*. ibid. *negat Baronius*. ibid. *deinde Constantinopolitanum in Missa*. ibid. *Ecclesiasticum quale*. 37. *post Euangelium à quo*. ibid. *Roma post Benedictū VIII*. ibid. *dole dicit Baronius*. ibid. *quando dicendum*. ibid. & seq. *non sufficit concursus populi*, *ut dicatur*. 39. *ad ea*, *Et in Spiritum sanctum, caput non inclinatur*. 126. *signum Crucis in fine*. ibid.
Symmachus iussit Hymnum Angelicum dici in Dominicis & in Festis Martyrum. 22. *eiusdem Hymni quomodo dicitur auctor*. ibid.

T.

T *Abella sacra ad dandam pacem que*. 162. *cur adhibita*. ibid. *cum velo*. ibid. *quando sit tergenda cum eodem velo*. ibid. *forma eiusdem*. 320
Tabella tres in Altari. 76. *forma*. 320
Tabella Aurore, Meridie, Media noctis. 310
Tabernaculum sanctissimi Sacramenti, Pistoriorum, Thalamus. 103. *ad formam columbae*. ibid. *armariolum ligneum*. ibid. *non vestitur colore nigro*. 79. *forma eiusdem*. 320
Tapetia quomodo mundanda. 326
Te igitur. 143. *cur Canon incipit à T.* ibid.
Tela stragula Altaris quæ forma. 320

S. Telephorus auctor Hymni Angelici. 22. *Tractus*. 34. *boram prescripsit Missa solemnē*. 49. *Quinquagesima & Quadragesima ritū decreuit*. 233
Templum, vide *Ecclesia*.
Thalamus, vide *Tabernaculum*.
Theodorus I. auctor Cerei Paschalis. 266.
Thuribulum, Thymiamaterium, idem.
115. quid significet. ibid. *forma eiusdem*. 320
Thuriferarius quomodo gestet thuribulum, & nauiculam. 106. *quomodo ministret Celebranti*. 115. *amouet lumen de Altari in incensatione*. 118. 141. *ante Crucem processionale præcedit*. 184
Thys in maiori quāitate sit quā malia aromata. 115. *thuris benedictio*. 116. *non benedicitur aliquando*. 153. *cur pro Defunctis*. 184
Thymiamaterium, vide *Thuribulum*.
Tiara, vide *Mirra*.
Tintinnabulum, vide *Campana*. *forma eiusdem*. 320
Titulus Ecclesiae, vide *Patronus*.
Tonsura quid significet. 87. *qualis ministeriorum*. ibid.
Tractus quid. 34. *antores*. ibid. *dicitur in concursu populi*. ibid.
in Translatione Sanctorum an dicatur Credo. 39
Translatio Festo quomodo de eo cætetur Missa, & quando. 15
Tribunal, vide *Pulpitum*.
Trinitatis Festum a quo. 280. *an Octaua sit Pentecostes*. 279
Trisagion Græcum quo auctore à Latina cantatur Græcè in Paræscœne. 257.
Tunicella Subdiaconalis, Subtile, Subtula, idē 67. à quo data. ibid. *significatio*. ibid. *non adhibetur in diebus ieiuniorū, Vigilijs exceptis*. 68. *Episcopus*

Index verborum & rerum.

scopus eam induit. 94. significatio
 anagogica. 97. tropologica. 99. forma. 321.
 Turris gestatoria, vide Pyxis.

V.

V Asculum, vas mysticum, vide
 Calix.
 Vas Hostiarum quale. 321
 Vas pro Calicibus lanandis. ibid.
 Vela quid. 248
 Velamen, Velamentum, & alia nomina,
 velum Calicis. 85. sericeum. ibid. an
 benedicendum. 84 significatio. 190.
 forma. 321
 Velare caput quid significet. 102
 Velum de cruce Regularium pendens
 quid significat. 65
 Velu Subdiaconi sindo. 139. forma. 321
 Verba enuntiatiua in Rubricis sunt
 imperatiua. 219
 Veste Sacerdotales à quo. 58. quales.
 ibid. non immunda, nec lacera. 86.
 benedicenda. 87. quomodo lauanda.
 ibid. omissione unius vestis est lethalis.
 93. significatio vestium Sacerdota-
 lium Allegorica. 98. earumdem &
 Pontificalium Anagogica. 97. Tro-
 pologica. 98. cur multa sint. ibid. sex
 sunt Sacerdotis. ibid. quo ordine de-
 ponuntur in fine Missa. 179. non be-
 nedicta assuta benedicta, non ideo illa
 benedicta dicitur. 307. veteres com-
 burennda. 210
 Vestis talaris, Caracalla, idem. 87. bre-
 uior quibus permittitur. ibid.
 Vicario Apostolico non defertur liber
 osculanus. 125
 Vicario generali celebrante quot can-
 dela, quot ministri. 76
 S. Victoris Decretum de Paschate. 274
 Vidae nuptia non benedicuntur. 60
 Vigilia Natalis Domini. 229. si in Do-
 minica, quando cantanda Missa.

ibid. Epiphania & ascensionis sine
 ieiunio. 7. in Vigilia Ascensionis
 Missa tres. 276. Pentecostes cum ie-
 junio, & à quo. 277. ritus eiusdem. ibid.
 Baptismus in ea die solemnis. ibid.
 dicitur Credo in Vigilia Nativitatis
 & Epiphania, si in Dominica. 39. 231
 Vigilia Missa excludit Missam de die
 infra Oct. 5. quando dicatur in Sab-
 bato vice Dominica. ibid. Dalmatice
 in ys adhibentur. 69. Vigilia S. Ioan-
 nis infra Octauam Corporis Christi
 an Missam habeat. 5. quam Prefatio-
 nem. 42. Vigilia sancti Ioannis &
 Apostolorum infra Octauam Corpo-
 ris Christi communem habent Pre-
 fationem. ibid.
 Vigilia Sanctorum unde. 284. à S. Am-
 broso non abrogata. ibid. cur intro-
 ducta. ibid. sine Credo. 40

Vinum pro Eucharistia. 200. defectus in
 eo. ibid. vinum ex aqua miraculosum
 est apta materia. ibid. quid de Cele-
 brate, qui voulit non bibere vini. 166
 Violaceus color quando adhibendus. 61.
 62.

Virga Pastoralis, vide Baculus.
 Viridis color & communis dicitur. 61.
 eius usus. ibid.

Vitrea quomodo purganda. 324
 Umbellarum variae forme. 321

Vmbo, vide Pulpitum.
 Voce clara que dicenda in Missa. 51
 Vomitus Eucharistie quando licitus.
 214.

Votina Missa quid. 7. non concordat
 cum Officio. 51. qua hora solemnis di-
 cenda. ibid. Votinarum ordo, & qui-
 bus diebus. 9. non in Dominicis dici-
 tur. ibid. non debent dici, quando pro-
 hibetur fieri Festum de Duplici. ibid.
 Votina de Cruce, & Passione, tempore
 Passionis, ut alia Votina. 110. de Apo-
 stolis cur Feria quarta. 9. de Assum-
 ptione,

Index verborum & rerum.

ptione, Nativitate & huiusmodi *Votina*, qua ratione dicantur. 295. vice *Missa de Rosario* qua dicenda. *ibid.* de alijs *Apostolis* & *Sanctis* quomodo *Votina* dicuntur pro varietate temporum. 296. in *Votina pro gratiarum actione quoniamplex Oratio*. 19. 296. qua *Prefatio in Votinis infra Nativitatem Domini*. 43. quod *Evangelium in fine*. 47. qualis *Votina in Adventu & infra Octauam Pasche*, si dicatur. 296.

S. Urbanus I. *Calices aureos & argenteos iussit.* 83.

Urbanus II. *Officium B. Virginis instituit in Sabbato.* 7. *sciuum autumnale in Septembri.* 283. *Pra-*

fationis de B. Virginie auctor. 41.

Urbanus IV. auctor *Festi Corporis Christi.* 280.

Urbanus VI. *Iussit dici Symbolum in Missa Doctorum.* 38.

URBANVS VIII. *decreuit multa de celebratione Missarum.* 221. *bis in anno à Regularibus legenda.* 226.

Z.

Zacharias iussit, ne velato capite celebretur. 102.

S. Zephyrinus *vitreos decrevit Calices.* 83.

Zona, vide *Cingulum*.

Zosimus auctor *Benedictionis Cerei Paschalis.* 266.

NEA-

NE A P O L I O C O M I T O L V S
E P I S C O P V S P E R V S I A E ,

Instituta Clericorum Academia de sacris Ritibus, & Cantu Gregoriano, annuoque redditu perpetuo de ære suo stabilita, Auctoris horum Commentariorum opera cœfus, & iisdem Commentarijs in eamdem causam ab Auctore ibidem in librum redactis, sequentia Carmina scripsit.

L V C I D A T I O R V B R I C A R V M
M I S S A L I S E T B R E V I A R I I .

Natura, mater omnium,
Intus alit quæ parturit;
Emissa fetu, prouidet
Quo nutriantur vbera.
Videmus animantia
Ex vtero vix edita
Appetere & exugere
Mammæ genitricis suæ:
Quin illa, quæ sensu carent,
Hanc bonitatem sentiunt
Telluris, ex qua prodeunt
Errore pulso protinus;
Vt edacent & procreent
Consimilem prolem sibi,
Sufficienter congrua
Proutiam & alimonia.
Natura, qui verus Deus,
Quatumque rerum statui
Conuenienter incubans
Gratuita non deserit;
Quæ generantur Spiritu
Sustentat, auget, promouet
Suaibus, miris modis,
Indognitis, & cognitis.
Spirante dudum Spiritu
Ex ventre nostræ Ecclesiæ,
Bartholomæi commoda
Obstetricante dextera,

Est Clericorum plurimus
Eductus vñco chorus
Fetu rudis, & indigens
Præcepto & alimonia.
Et ecce is idem Spiritus
Pauli nouis è Clericis
Doctorem alumnū protulit
Et rudium nutritum;
Qui explicatu congatu
Ineruditos imbuat
In Clericali munere,
Et ritibus Ecclesiæ.
Susceptra lucidatio
Pro curiosa indagine,
Futura doctis non minùs
Vt grata, sic perutilis.
Potatur ab infantibus
Lac, esca fit maioribus;
Vtrisque ministrat suum
Bartholomæus ferculum.

Quibus Auctor Commentariorum:

SVnt verba quæ Clero dedi:
C O M I T O L V S aurum dedit
Formamque Coëpiscopis,
Qua Clerus ediscat sacra.

COM.

COMMENTARIA IN RUBRICAS MISSALIS ROMANI.

PARS PRIMA.

^a Rubricæ ^b Generales ^c Missalis.

VBRICÆ. a] Rubrica propriè, ex *Columella lib. 5. cap. 8.* est species quædam terræ rubri coloris, qua solent Artifices ducere lineas ad opera sua concinnanda: Antequam, inquit, explantes arbusculam, rubrica notato partem eius. Accipi etiam solet pro genere coloris à *Plinio lib. 35. cap. 6.* & *S. Isidoro Etym. lib. 19. c. 17.* Hac autem terræ specie solebant antiqui librorum titulos, capita, & Indices notare, *Inuen. Sat. 14.* & præsertim titulos & inscriptiones legum. Vnde ille: *Perlege rubras masorum leges*, id est, Rubrica aspersas. Cùm itaque leges opportunè hoc loco præscribantur ad Missam celebrandam, & rubeus color in titulis & capitibus adhibeatur, ideo Rubricæ sunt appellatae.

Et quidem leges ipsas Missalis, quam paucissimas tamen, rubro colore scriptas vidi, & legi in Missalibus M. S. Bibliothecæ Vaticanæ antiquissimis, & deinceps in aliis multis apud Venetos impressis ante tempora Pij V. Sed vocem ipsam *Rubrica* non legi usur-

patam in Missalibus, ante annum 1557. neque in titulum communem legibus Missæ, nisi à Pio V.

Nam separatim à Missalibus habebantur Rituales libri, seu Directoria, nomen autem usurpabatur hoc modo, & quod præsertim videre est in Inventario Sacrarij seu Sacristeriæ Pontificiæ tempore Bonifacij VIII. quod asservatur in Bibliotheca Vaticana, & ibidem in Volumine 4279. fol. 227. à Magistro Cærimoniarum Urbani VI. scripta fuere hæc verba, *Rubricæ Novæ*, pro titulo libri. vbi etiam fol. 228. citat & nominat antiquas Rubricas. quare extra Missale vox Rubricæ perantiqua est, & leges ipsæ antiquissimæ; quamvis aliis titulis (è quibus Ordo Rom. & quod à Græcis *rubræ*) variis temporibus in lucem editæ. in Missali vero non nisi eo tempore, & modo, quo adnotauit.

b] *Generales.*] Distinguuntur hæc à propriis de Tempore, de Sanctis, & aliis, de quibus infra. Generales autem complectuntur ea, quæ generatim accidunt Missæ; & octo ea sunt: Concordia cum Officio; Discordantia ab eodem; Commemoratio, ut in eo-

A dem;

2 Comment. in Rubr. Missalis. Pars I. Tit. I.

dem; Ordo, tum partium Missæ, tum Missarum inter se; Varietas Temporis, Vocis, & Situs corporis; Apparatus Sacerdotum, & Altaris; Ritus priuatae Missæ, & solemnis; Defectus in Missa occurrentes. De quibus in sequentibus agitur: nam in prima Parte Rubricarum de concordantia cum Officio agitur in primis tribus titulis: ad Discordantiam spectant tituli tres sequentes. De Commemoratione habes in tit. 7. Ordo partium Missæ patet ab 8. usque ad 13. Missarum vero inter se tit. 14. Varietas temporis traditur tit. 15. Vocis, tit. seq. & Situs corporis, tit. 17. Quæ attinent ad Apparatum, tit. 18. 19. 20. doceberis. in altera vero parte Ritus fusè describuntur in titulis 13. & Defectibus remedia adhibentur in postremis decem. certè generalium harum legum magna ex parte Collector, si minus Auctor, fuit Ioannes Burchardus Papæ Cærimonarius, qui scripsit primus Ordinem exquisitum celebrationis Missæ: sine distinctione tamen Titulorum, seu Capitum; concordatque ferè in omnibus, etiam in verbis ipsis, cum ritu seruando in celebratione Missæ (de quo nos in altera Parte) & ibidem pro occasione data leges addidit alias à maioribus acceptas, de quibus nos in prima hac Parte agimus. additæ sunt aliæ, quæ, quando nullo certo auctore à nobis referantur, adscribendæ erunt traditioni, seu auctoratati Pij V. vel Clementis VIII. quod & de toto opere semel dixisse sit satis. Usus autem imprimendi in Missali initio, præter Ordinatum Missæ

(quod in centro Missalis vna cum Canone semper est habitum) & tradendi distinctissimos & minutissimos ritus celebrandi, non est antiquior, quod viderim, anno 1542. quo prædictus Ordo Burchardi Venetiis initio Missalis primum dicitur in lucem editus.

c *Missalis.*] Deducta vox à Missa, de qua mox dicemus. Auctorem autem Missalis credit Amalarius lib. 4. cap. 31. fuisse S. Gregorium Papam. fortasse & vocabuli auctor fuit: sed quia Romani Missalis est mentio in libro Sacrament. sancti Gregorij, ideo auctorem eum puto, quatenus illud meliorem ad formam redegit. Baronius enim docet in Annal. anno 102. quod antiqua traditio sibi vendicat eam, quæ Latinis, vniuersaque Occidentalib. Ecclesiæ præscripta est sacræ Missæ forma (quibusdam exceptis, quæ postea sunt addita, vel mutata) à S. Petro Apostolorum Principe: cum eius institutionis nullum aliud sit principium & originem demonstrare. Sanctus autem Clemens, quem accepit à S. Petro, ritum offerendi Sacrificium, Missam nempe ipsam, Romanæ Ecclesiæ scriptis consignasse dicitur, ex Proculo Constantinopolitano Episcopo, citato à Baronio ibidem. Vocabatur etiam Sacramentale, quod nunc Missale, ex Lindano pro Liturgia S. Petri cap. 22. item Liber mysteriorum à S. Hieronymo, dum loquitur de S. Hilario in Catalogo Scriptorum. Liber Sacramentorum à Concil. Rhenen. apud Burchar. lib. 3. cap. 97. Libellus à Gregorio Turonen. libro 2. de Histor. Franc. cap. 22.

^d Missa quotidie dicitur secundum ordinem Officij: de ^e Festa Duplici, vel Semiduplici, vel Simplici: de Dominica, vel Feria, vel Vigilia, vel Octaua: & extra ordinem Officij, Votina, vel pro Defunctis.

d *Missæ.*]

d. *Missa*.] Vox Latina est, & antiquissima, à vulgo potius introducta, multipliciter eiusdem rei significativa.

Latina est, non Hebræa, velut aliæ voces, *Alleluia*, *Amen*, & eiusmodi, quas Græci Patres retinuere. ab Hebræis aliquam originem dicit: vnde *Baronius anno 34. num. 59.* à Iacobo usurpatam vocem *Missah*, id est, spontaneam oblationem, in Liturgia dicit. *Missa* verò ab iisdem Græcis numquam usurpatur; sed eam, *Liturgian*, publicum opus: vel *Ierurgian*, lacrum opus, apud *Ignatium non semel*; vel *Mystagogiam*, summum ministerium, *Nazianzenus pluries*: vel *Prophoran*, oblationem, can. 3. *Apost.* vel *Thysian*, Sacrificium, idem can. 3, vel *Teletin*, Mysterium, vocauere, lege *Duran*. libro 2. de *Rit.* cap. 1. neque Latinus quisquam eam exarauit cum aspiracione, *Missah*, vt Hebræi.

Antiquissima est. à Clemente Epist. 3. ab Euaristo, inquit *Burchardius tertio Decretal.* cap. 27. Certius autem à S. Ambrosio lib. 5. Epist. 33. dubitante *Azorio lib. 10. cap. 18. quæst. 1. de Epistola Euaristi*. à vulgo potius introducta est vox, sumpto vocabulo à publicis illis verbis, quæ in fine dicuntur: *Ite missa est*: ait *Azor. ibid. q. 1.*

Missionem autem significat (mitto, quod *Baronius* in *Martyrologio* prima Octobris docet, apud *Francos* significare quandoque per *Synecdochen* festinatatem ipsam, de qua fit *Missa*) sicut *Remissa* significat Remissionem apud *Tertul. lib. 4. contra Marcionem* cap. 18. & *Cyprian. de Bon. patient.*

Missio enim est, tum precum populi per Sacerdotem ad Deum, *Alcuius de Diniis Offic.* cap. de *Celebrat. Missæ*; tum Christi, qui missus est à Patre ad nos, *Duran. Ration. libro 4.*

cap. 1. tum ciudem Christi à nobis ad Deum ad placationem, solutionemque inimicitarum inter Deum & homines, *Rupertus Abbas lib. 2. de Diniis Offic. cap. 20.* tum Catechumenorum, qui post Euangelium à Diacono dimiscebantur, *Rabanus Institut. Cler. lib. 1. cap. 32.* tum fidelium, qui tamquam rei toti Sacrificio, veluti eidem iudicio interfuerunt (vnde & *Canon Missæ Actio* dicitur) id est, causa in iudicium dedueta ab Aduocato Sacerdote; peracta verò causa dimittuntur rei, *Duran. loco cit.* Dicta est etiam *Collectio*, & *Dominicum*, ex *Baron. anno 303.* quia colligebantur, ut ad rem Dominicam. Alia nomina *Missæ*, ultra 80. à SS. Patribus usurpata recente *Ioseph Vicecomes de Missæ ritibus lib. 1. cap. 7.*

Quod ad rei definitionem attinet: *Missa* significat verum sacrificium in cruentum Christi, ab eodem institutum iis verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*: quod secum habet rem externam sensibilem, quæ sit sacra, & mutationem patitur, & offertur Deo per legitimum Ministrum, certis ritibus & ceremoniis; vel ad delenda peccata; vel ad gratias agendas pro beneficiis; vel ad opem inuocandam; vel ad supremum Dei dominium profitendum: in quibus propria Sacrificij ratio consistit. *fusius Azor. lib. 10. cap. 18. quæst. 5.* neque enim nostri est instituti mere Scholasticas quæstiones hic enodare.

Primam verò Missam celebrait S. Petrus in die Pentecostes, ex *Coniecturis Anton. Democharis Tom. 2. de Sacrificio Missæ cap. 4.* quia, inquit, eo die Hebræi Deuteron. 16. offerebant oblationem spontaneam *Missah*, quæ erat tritici. Petrus igitur eamdem

A 2 obtu-

4 Comment. in Rubr. Missalis. Pars I. Tit. I. II. & III.

obtulit in pane azymo, in Cœnaculo Sion. Eadem docet Pamelinus Tom. I. *Liturg. Eccles. Latine.* neque dicas, Iacobum celebrasse primam, de *Consecrat.* d. I. cap. *Iacobus*, ex *Synodo Sexti*; quia Petrus ordinem præscripsi, Iacobus euulgauit: quomodo con-

ciliat Scriptores *Vulden. lib. de Sacram.* tit. 12. cap. 28. & de Petro absolute docent *Clem. Epist. 2. Isidor. lib. 1.* de *Offic. cap. 13.*

c *De Fœsto Duplici, &c.*] Quid sit Festum Duplex, &c. dicemus cum de Rubricis Breuiarij.

De Duplici. I.

Missa dicitur de Duplici illis diebus, quibus in Kalendario ponitur hac nota, *Duplex*, & in Festis mobilibus, quandocumque Officium est *Duplex*. In Duplicibus dicitur ^f una tantum *Oratio*, nisi aliqua commemoratio fieri debeat. Alia omnia dicuntur, ut in propriis Missis assignatum est. Quando dici debeat *Gloria in excelsis*, & *Credo*, inferius ponitur in propriis Rubricis.

^f *Una tantum Oratio.*] Vide infra tit. 9. de Orationibus, cur una tantum.

De Semiduplici, & Simplici. II.

Missa de Semiduplici dicitur, quando in Kalendario ponitur hæc vox, *Semiduplex. Præterea in Dominicis, & diebus infra Octauas. In Semiduplicibus tam Festis, quam Dominicis, & infra Octauas dicuntur plures Orationes*, ut infra dicetur in Rubrica de Orationibus. ^g Infra Octauam dicitur *Missa sicut in die Festi*, ^h nisi propriam Missam habuerit; in Dominicis vero, sicut in propriis locis assignatur. De Simplici dicitur *Missa sicut de Semiduplici*, ut suis locis ponitur.

^g *Infra Octauam.*] Octaua namque est eiusdem Festi prorogatio, teste Radulpho Tungreni de *Canonum observnat.* Propos. 19.

^h *Nisi propriam Missam habuerit.*] Ut infra Octauas Paschæ, Pentecostes, & sanctorum Apostolorum Petri & Pauli accidit.

De Feria, & Vigilia. III.

Missa de Feria dicitur, quando non occurrit Festum, vel Octaua, vel Sabbathum, in quo fiat Officium B. Mariæ. In Feriis tamen Quadragesima, Quatuor Temporum, Rogationum, & Vigiliarum, etiam si *Duplex*, vel *Semiduplex Festum*, ⁱ vel Octaua occurrat, in Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis ^k cantantur dua Missæ, una de Fœsto post Tertiam, alia de Feria post Nonam.

Missæ

Missæ de Feria fit mentio in Lectio-
nario sancti Hieronymi.

1 *Vel Octaua.*] Id est, dies Octaua. Quidam explicant de quolibet die infra Octauam, ita ut, occurrente Feria ex predictis in die infra Octauam, dici debeant duæ Missæ, de Octaua, & de Feria: sed in Missali, in Vigilia SS. Petri & Pauli, quando occurrit in Sabbato (occurrente nimis S. Leonis Festo in Dominica) item & in Vigilia Assumptionis B. Virginis, non prescribuntur duæ Missæ, de Octaua, & de Vigilia; ergo neque in aliis simili-
bus Feriis erunt dicenda. Neque dicas, esse casum iis locis omissum; cum quia in recognitione Missalis notatae sunt diligentissimè, me præsente, duæ Mis-

sæ, quando debent dici, in propriis locis: tum quia diuersa est ratio inter Festum, diem Octauam, & diem infra Octauam. Festum enim semel accidit in anno, dies Octaua est æqualis ferre ritus cum suo Festo; at dies infra Octauam sapienter occurrit, & sine iniuria omitti potest. de qua propria sequitur Rubrica num. sequenti.

2 *Cantantur duæ Missæ.*] Idem habetur infra tit. 7. num. 2. Qua de re commodius, cum de Defectibus tit. 11. num. 7. & seqq.

Duarum autem Missarum, de Fe-
sto, & de Feria, meminit *Micrologus de Eccles. obser. cap. 48. & 58.* Cur al-
tera post Tertiam, altera post Nonam, dicemus infra tit. 15.

2 *In Vigiliis autem quæ veniunt infra Octauam,*¹ *Missa dicitur de Vigilia cum commemoratione Octauæ: nisi eo die fiat Officium de aliquo Festo, quia tunc dicitur Missa de Festo, cum commemoratione Octauæ & Vigiliae. Quod si Vigilia occurrat in die alicuius Festi ex maioribus prime classis, in Missa non fit commemoratione de ea, sicut nec in Officio.*

1 *Missa dicitur de Vigilia.*] In hoc casu discordat Missa ab Officio; quia Missæ propriæ de Vigilia conuenit, vt cedat ea Missa, quæ infra Octauas sapienter repetitur; populus etiam, qui ad Missam, non ad Officium conuenire solet, cum Missa de Vigilia ad luctum monetur, & animatur: eadem ratione, Feria Quatuor Temporum occurren-
te alicubi infra Octauam, Missa erit de Feria cum commemoratione Octauæ; quia Vigilia cedit Feriæ cuicunque Quatuor Temporum, ut hic n. 5. eademque est ratio de Feria secunda Rogationum iufra Octauam.

Dubitari potest de Vigilia S. Ioannis Baptista infra Octauam Corporis Christi, quæ excludit Festa Semiduplicia; sed hoc non obstat, quia Se-

miduplex transfertur cum Officio & Missa, Vigilia verò non transfertur; & Missam tantum habens, non tollit Officium de Octaua, neque Missam de eadem, quæ sapienter infra Octauam dici solet. Communior autem fuit hæc sententia anno 1628. vt patet ex Kalendariis diuersis eiusdem anni, quo occurrerunt Vigiliae sancti Ioannis & SS. Apostolorum infra Octauam Corporis Christi, quod nimis Missa de Vigilia dicenda sit cum commemoratione Octauæ, iuxta præsentem Rubricam. Contra quam non vrgent ea quæ afferuntur; non auctoritas P. Ruiz, seu *Alcocer*, Missam de Octaua cum commemoratione Vigiliae gratis prescribentium; non Caſtaldi grauantis præterea Collegiatas duabus Missis, de-

A 3 Octaua,

6 Comment. in Rubr. Missalis. Pars I. Tit. III.

Octaua, & de Vigilia; non aliorum congruentiae ad sacram Congregacionem delatae: quia, *alunt*, deperduntur Indulgentiae concessae Octauae Corporis Christi, omissa de Sacramento Missa. An deperduntur in Festo Duplice infra eam Octauam occurrente? Neque quia concordare debet cum Officio Missa; quod non est verum, cum infra eamdem Octauam possint dici Missæ Votiuæ, & pro Defunctis, quocumque die non est Duplex. Neque quia Missa de Sacramento magis excitat ad pietatem populos, quam Missa de Vigilia, quæ certè, *ex Alcuino in Parascene*, excitat ad imitandas passiones Martyrum. Neque quia Officium Vigiliæ cedit Festo Semiduplici, quod cessat infra Octauam Corporis Christi. Solutiores enim sunt leges Missæ quam Officij; cessatque Officium Semiduplicis Festi, non Missa Votiuæ, neque Vigiliæ. Nec denique vim faciunt ea verba post Missam de Festo Sacramenti, videlicet, *Infra Octauam dicitur hac eadem Missa*:

3 *Si festum habens Vigiliam celebretur Feria secunda, Missa Vigiliæ dicitur in Sabbato, sicut etiam de ea sit Officium: excepta Vigilia Nativitatis Domini, & Epiphaniæ.*

Ad Rubricam Breuiarij spectat huius Rubricæ sensus, & est *Radulphi Propos. 19.* Sicut etiam ieunium anticipatur, quod ab Hebræis fieri solitum pridie Sabbati, in quo ieunandum es-

nam sensus est, non quod quotidie dicatur, exclusis Votiuis & de Requiem, quæ à Rubricis eo tempore conceduntur, sed quod eadem repetatur Missa, quando de Sacramento ea dicenda sit. Vide similia verba post Missam Sancti Laurentij, Assumptionis & Nativitatis B. Virginis. Quæ tamen verba non excludunt Missam de Vigilia, neque Votiuam infra eisdem Octauas.

Hæc ex vi Rubricarum antiquarum. Si verò Octaua Corporis Christi excipiatur à maioribus expressè, uti pat est, mihi quoque placebit.

Quæres ex prædictis: Cur in Cathedralibus & Collegiatis non dicuntur duæ Missæ, una de die infra Octauam, alia de Vigilia; sicut infra Octauam Omnim Sæntorum, una dicitur de die infra Octauam, alia pro Defunctis, in Commemoratione omnium Defunctorum? at ecce disparitas. Poteſt enim in Missa Vigiliæ fieri Commemoratio de die infra Octauam, de qua non potest fieri in Missa Defunctorum.

4^m *Missa Vigiliæ in Aduentu occurrentis dicitur cum commemoratione Feriæ Aduentus, licet de ea non sit factum Officium, Vigilia Nativitatis excepta.*

^m *Missa Vigiliæ.*] Dicitur eadem ratione, quam suprà diximus de Vigiliæ

5 *Si in Quadragesima, & Quatuor Temporibus occurrat Vigilia, dicatur Missa de Feria cum commemoratione Vigiliae.*

set, testatur *Moyses Aegyptius de Temp. cap. de Sabb. & cap. de Ieiunio.*

neque Dominico die ieunare debemus, *Distrin. 76. cap. Utinam.* & passim

dicitur à sanctis Patribus.

lia infra Octauam; quia propria Missæ cedere debet minus propria diei.

Missæ

Missa in his casibus concordat in-
tegrè cum Officio, & cessat ratio quam
suprà diximus, propriam Missam ce-
dere debere Missæ non ita propriæ:

6 Tempore Paschali non dicitur Missa de Vigilia, nisi in Vigilia Ascen-
sionis; quæ tamen non ieunatur, sicut nec Vigilia Epiphaniæ.

Cur non ieunatur in his Vigiliis?
Dicimus non ieunari, quia lex nulla

neque populus eget monitione ad ie-
iunium, quod significatur per Missam
propriam Quadragesimæ, seu Qua-
tuor Temporum.

est de his, ob lætitiam Natalis Domi-
ni, & Resurrectionis eiusdem.

De Missis Votiuis S. Mariæ, & aliis. IV.

1 **V**otius.] Largè hîc sumitur vo-
tum, pro voluntate, & desiderio.
Missæ igitur, quæ pro voluntate di-
cuntur, Votiuæ nuncupantur; non ta-
men debet esse voluntas irratiōnabi-

lis, puta, vt Sacerdos breuiorem cele-
bret Missam, &c. Votiuarum autem
Missarum est mentio in Vita S. Ger-
mani Antisiodor. cap. 16. apud Sur.
Tom. 4.

1 **I**n Sabbatis non impeditis Feste Duplici, Semiduplici, Octaua, Vigilia,
Feria Quadragesimæ, vel Quatuor Temporum, vel Officio alicuius
Dominica que supersit, in precedens Sabbathum translato, dicitur
Missa de S. Maria secundum varietatem temporum, ut in fine
Missalis ponitur.

2 In Aduentu autem, licet Officium non fiat de S. Maria in Sabbatho,
dicitur tamen Missa principalis de ea, cum commemoratione de
Aduentu, nisi fuerint Quatuor Tempora, vel Vigilia, ut suprà.

Sabbatum dicatum esse constat bea-
tæ Virginis Deiparæ. Missæ vero san-
ctæ Mariæ in Sabbatho dicendæ auctor
fuit Albinus, Caroli Magni Präce-
ceptor, qui, rogatu Bonifacij Archiepi-
scopi Maguntini, eam instituit vñā
cum aliis, de Trinitate, de Angelis, de
Spiritu sancto, & de Cruce, quæ adhuc
funt in vñi. Meminit huius ritus Mi-
serologus cap. 60. Urbanus II. in Con-
cilio Claromontan. 1096. Officium in
Sabbato B. Virginis destinavit Radul-
phus Prop. 20. & à Monachis Ecclesiæ
Occidentalis inductum esse hunc ri-
tum anno 1056. scribit Baronius; Du-
randus autem in Ration. lib. 4. cap. 1.
quinque afferit causas. Prima est, &

secundum eumdem originaria, quod
olim Constatinopoli, cum ante quam-
dam imaginem B. Virginis penderet
velum quod eam valabat, in sexta Fe-
ria post Vesperas recedebat velum
nullo mouente, & cælum versus de-
ferebatur, ita vt à populo imago tota
conspici posset; celebratis autem in
Sabbato Vesperris, descendebat ipsum
velum, & velabat imaginem, vt prius,
vñque ad sequentem Feriam sextam.
quo miraculo sanctum est, vt eo die
semper de B. Virginie cantaretur. Al-
tera est, quia in Sabbatho post mor-
tem Christi tota fides in sola Virgine
mansit: quæ tamen ratio à modernis
Theologis, & merito, reprobatur.

Tertia,

Tertia, quia dies Sabbati est quasi ianua ad Dominicum diem, quo significatur æterna vita; Maria vero est Ianua cæli, & Porta lucis fulgida. Quarta est, ut coniungatur festivitas Matris cum solemnitate Dominica, quæ est Filij. Quinta, ut sit festivus dies ille, in quo Deus ab omni opere quieuit: requieuit autem in Maria, ut in Tabernaculo suo.

Et licet in Aduentu Rubrica præscribat Missam Conuentualem de beata Virgine, non excludit tamen priuatis Missas, immo à fortiori in ferialibus eas concedit; cum eæ quotidie dici queant, quando non est Dominica, neque Duplex: & eo casu etiam in priuatis Missis dicitur Hymnus Angelicus, ex tit. 8. num. 4.

Ex prædictis orta est quæstio, An Missa de B. Virgine in Sabbato, ratione Officij de eadem, dicenda sit Votiuæ. Affirmat Castaldus in *Praxi lib. 2. Sect. 6. cap. 4. num. 2.* cum Ruiz ibi citato: quia, inquit, Officium B. Virginis in Sabbato est ex voto Ecclesiæ. Potior est ratio, si diceret, de ea tradi sub titulo de Missis Votiuis, de quo nunc agimus. Negant alij, quia de ratione Votiuæ Missæ est, quod non correspondeat Officio, ut dicitur in-

frà tit. 15. num. 5. at hæc correspontet Officio, ergo non est Votiuæ. Sed quæstio est de nomine. Nam Votiuum quidem dicitur, quod à voto habet originem; sed minùs propriè dicitur Votiuum, quod in Sabbato ex antiquo voto Ecclesiæ dicitur. Hodie namque est in præcepto Officium cum Missa de B. Virgine in Sabbatis non impeditis, ut suprà, & probamus *Tomo 2. Sect. 8. cap. 6. num. 1.* Propriè igitur illud est Votiuum, quod est merè voluntarium, & ad libitum fit sine peccato: neque propriè Missa de B. Virgine in Sabbato, ratione Officij, quod est in præcepto, potest dici Votiuæ. Titulus autem, de Missis Votiuis, comprehendit omnes, etiam minùs propriè Votiuas: vnde suprà num. 2. facit Ecclesia de præcepto Votiuam Missam de eadem Virgine in Sabbatis Aduentus, vbi cantatur Conuentualis Missa; quæ, cum non correspontet Officio, Votiuæ est, non tamen ad libitum, ut omitti queat, ob illud verbum *dicitur*; quod est præceptuum. Et confirmatur; quia Missa de B. Virgine in Sabbato, ratione Officij Simplicis, debet cantari post Sextam, ut in frà tit. 15. num. 2. Votiuæ autem post Nonam, *ibid. n. 5.* non ergo est Votiuæ.

3. Aliis diebus infra Hebdomadam, quando Officium fit de Feria, & non est resumenda Missa Dominica præcedentis, quæ fuerit impedita (exceptis Feriis Aduentus, Quadragesime, Quatuor Temporum, Rogationum, & Vigiliarum) dici potest aliqua ex Missis Votiuis, etiam in principali Missa quæ vocatur Conuentualis, secundum ordinem dierum in fine Missalis assignatum, cum commemoratione Feriæ de qua factum est Officium. Quæ tamen Missæ, & omnes aliæ Votiuæ, in Missis priuatis dici possunt pro arbitrio Sacerdotum, quocumque die Officium non est Duplex, cum commemoratione eius, de quo factum est Officium, & commemoratione item Festi Simplicis, si de-

de aliquo occurrat eo die fieri commemorationem in Officio. Id verò passim non fiat, nisi rationabili de causa. Et quoad fieri potest, Mis-
sa p^{re} cum Officio conueniat.

Ab Albino institutore Votiuarum Missarum alias decretus fuerat ordo: nam in Dominica dicebatur Missa de Trinitate, Feria secunda de Sapientia, Feria tercia de Spiritu sancto, Feria quarta de Charitate, Feria quinta de Angelis, Feria sexta de Cruce, Sabbato de sancta Maria, *Microl. sup.* nunc autem Feria sexta & Sabbato immutatis, & remanentibus ut prius, in Feriam secundam translata est Missa de Trinitate, quæ est propriæ Dominicæ. Missæ de Angelis & de Spiritu sancto Ferias inter se commutaue-
re; Feria scilicet tercia data Angelis, quia natura proximiores Trinitati; Feria quinta Spiritui sancto, & sanctissimæ Eucharistiae: illi quidem fortasse, quia die quinta creationis, aquæ, super quas Spiritus Dei ferebatur, omne reptile & omne volatile produxerunt; huic autem, quia eo die instituta fuit à Christo Domino. Missa de Sapientia non est amplius in usu; & Missæ de Charitate sufficet est Missa Apostolorum Petri & Pauli, flagrantium præ aliis amore & charitate, vel quia ea Feria Romam sunt ingressi, ut ab erudito viro se didicisse scribit *Vicencom. lib. 3. de R. it. Missæ cap. 18.* Denique Missa de Cruce, cui addita est alia de Passione, assignata fuit Feriæ sextæ, in qua Christus Crucis affi-
xus fuit: cuius ritus auctores facit Monachos Occidentales anno 1056. Cardinalis Baronius. Sed Alcuinum censeo potius assignasse certis diebus Missas Votiuas; quia Pelagius II, meminit Præfationis de Trinitate, & sanctus Gregorius habet Introitum Mis-

sa de eadem in suo Antiphonario.

o *Non est Duplex.*] Ergo in Do-
minicis dici poterunt Votiuæ nequa-
quam: quia suprà dicitur, *aliis diebus*
infra Hebdomadam, hoc est, à Domi-
nica ad Dominicam, quando non est
Duplex, & expressius dicitur hoc idem
circa finem Missalis, in Rubrica pos-
ita inter Missas Votiuas post Missas
de beata Virgine, in hæc verba, *Alia*
Missæ Votiuæ pro diversis rebus, qua
dici possunt quacumque die, nisi fuerit
Dominica, vel Officium Duplex. ea-
dem enim est omnium Votiuarum ra-
tio. Vnde & præcedentes Votiuæ Mis-
sa Feriis particularibus (nulla Do-
minicæ) fuerunt assignatae, in Rubri-
ca ante easdem. Et de Dominicæ quidem, quia festiva est, congrua est Ru-
brica; de Dupli verò, tum quia Du-
plex solemnitatem habet, tum quia
in Festis inferioris gradus pluralitas
Orationum, & in præparatione gra-
tiarumve aetione post Missam non
duplicata Antiphona minùs incon-
gruunt Missæ Votiuæ, quam in Festis
Duplicibus; in quibus vna tantum
Oratio dicitur, & prædictæ Antiphona
duplicantur. Ex quo consequen-
ter dicendum est, prohiberi Votiuas
in iis etiam diebus, in quibus prohi-
betur fieri de Festo Dupli, argumen-
to à fortiori sumpto, nempe infra
Octauam Epiphaniae, Paschatis, Pen-
tecostes, in Feria quarta Cinerum, in
Hebdomada maiori, in Vigiliis Na-
tivitatis Domini & Pentecostes; & ita
decreuit sacra Rituum Congregatio
die 28. Augusti 1627. Tamen pro re
graui, de qua infra, poterunt cantari

B Missæ

Missæ Votiuæ, etiam in Festis non majoribus, cantatæ item alterâ de die.

Neque putes huic Rubricæ dero-
gari in Pontificali Romano, in ordina-
tione Presbyterorum, quibus in fine
præscribitur, ut post primam Missam
celebrent alias tres, de Spiritu sancto,
de B. Virgine, & pro Defunctis; id
enim intelligitur, saluus Rubricis Mis-
salis: alioquin absonum esset, celebra-
tâ primâ Missâ in Natali Domini, in
tribus Festis sequentibus recitare Mis-
sas Votiuas prædictas, & pro Defun-
ctis, ut patet.

Dubitatum est, An exceptio Votiuarum in Dominicis intelligatur etiam, quando in die feriali sit Officium de
Dominica anticipata post Epiphaniæ,
seu Pentecosten, seu infra Octauam
Nativitatis Domini. Sed verò verba
Rubricæ sonant ipsummē diem Do-
minicum, qui colitur à populo, non au-
tem Officium de Dominica.

[*Cum Officio conuenienti.*] Rubrica
loquitur de priuatis Missis; nam Con-
uentualis Missa debet semper concor-
dare cum Officio, cap. *Cum creatura.*
de Celebrat. Miss. vbi verbum man-
damus obligat ad mortale, *ex Bonacis.*
de Leg. disp. 1. quest. 1. punc. 7. §. 4. n. 7.
cum communi; & in cap. *Quidam.* &
in cap. *Et hoc. de Consecrat. Dist. 1.*
Lege Azor. lib. 10. cap. 32. quest. 7.
& nota, quod neque omitti potest pro
Missa Defunctorum, in d. cap. *Cum*
creatura.

Ex quibus sacra Rituum Congre-
gatio die 25. Iunij 1611. & die 28. Ian-
uarij 1612. decreuit, teneri Cano-
nicos omnino ad cantandam Missam
de die, ut lucentur distributiones. &
die 16. Ianuarij 1627. duo respondit.
Alterum, quod ob Missam Votiuam,
seu pro Defunctis, non potest omitti
Missa Conuentualis; quod intellige,
saluâ eadem hac Rubricâ de Votiuis:
assignatis singulis diebus in fine Mis-
salis, cum Officio de Feria, & pro De-
functis, tit. seq. num. 1. & 2.. Alterum
est, quod neque potest introduci con-
suetudo in contrarium ritum. Et quo-
ad illud primum persistit in eadem
sententia die 12. Iulij 1628.

Conuentualis igitur Missa erit sem-
per de die, vel in feriali Officio erit
Votiuæ, ut suprà, secundum ordinem
dierum assignatum in fine Missalis;
non autem Votiuæ ad libitum Cleri,
seu laicorum. Priuatæ verò Missæ po-
terunt dici Votiuæ quæcumque in
diebus non Duplicibus, neque Domi-
nicis, non seruato dicto ordine die-
rum, arbitrio rationabili Celebrantis:
non tamen conuenit, puta infra Octauam
B. Virginis, dicere Votiuam de
eadem; tum quia magè colitur B. Vir-
go cum Missa de Octaua; tum quia se-
cunda Oratio esset de eadem B. Virgine,
cuius recitatur Officium; tum
quia fit satis obligationi pro Missa
Votiuæ, si recitetur longior Missa Fe-
stiua.

De Missis Defunctorum. V.

Prima die cuiusque mensis (extra Aduentum, Quadragesimam,
& tempus Paschale) non impedita Officio Duplici vel Semi-
duplici, dicitur Missa principalis generaliter pro Defunctis Sacerdo-
tibus, benefactoribus, & aliis. Si verò in ea fuerit Festum Simplex,
vel Feria, quæ propriam habeat Missam, aut resumenda sit Missa Do-
mini-

minica precedentis, quæ fuit impedita, & infra Hebdomadam non occurrat aliis dies, in quo resumere posse: in Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis dicantur duæ Missæ, una pro Defunctis, alia de Festo Simplici, vel Feria prædicta. Sed in Ecclesiis non Cathedralibus, nec Collegiatis, dicatur Missa de die cum commemoratione generaliter pro Defunctis.

q) *Prima die.*] Suffragiorum pro Defunctis in Calendis mentio est apud Alcuinum de Divin. Offic. qui excludit tempus Paschale, cap. de Exequiis mortuorum.

r) *Dicantur duæ Missæ.*] Cur duæ Missæ in occursu cum Festo Simplici vel Feria prædicta: quia in Missa de Defunctis non potest fieri com-

memoratio de Festo, neque de Feria; neque omitti debet semel in mense, quoad eius fieri potest, Missa principalis pro Defunctis in Collegiatis; neque item omitti Feria prædicta, vel Festum Simplex. Heu! negligitur hæc Rubrica, quæ tamen habet verbum dicantur; quod est præceptuum.

2) *Præterea* ^t *Feria secunda cuiusque Hebdomadæ, in qua Officium fit de Feria, Missa principalis dici potest pro Defunctis.* Si autem fuerit propria Missa de Feria, vel de Festo Simplici, vel resumenda fit Missa Dominicæ precedentis, ut supra, in Missa de die fiat commemoration (ut dictum est) pro Defunctis. *Excipitur tamen* ^t *Quadragesima, & totum tempus Paschale, & quando per annum Officium est Duplex, vel Semiduplex; quibus temporibus non dicitur Missa Conuentualis pro Defunctis* ^s *(nisi in die Depositionis defunctorum, & in Anniversario pro Defunctis) neque pro eis fit commemoration.* Missæ autem priuatae pro Defunctis ^t quocumque die dici possunt, ^a *præterquam in Festis Duplicibus, & Dominicis diebus.*

^t *Feria secunda.*] Fecit enim eo die firmamentum Deus, quod & Cælum appellavit, quod Defunctorum animas transferri quam primum hac eadem die petimus. Vide miram sanctæ matris Ecclesiæ pro defunctis sollicitudinem, quæ initio mensis & Hebdomada pro iisdem orat; quinimò eos purgantes honorat Feria secunda post diem Dominicū, quo Ecclesiæ triumphanti tributa iam soluit, sequentibus diebus militantem iuuat. Ortum habet hic ritus in Feria secunda à Mo-

nachis Gamungensibus, ex Petro Damiani 1056. & idem in Annal. notavit Baronius anno eodem.

^t *Quadragesima.*] Ergo dicitur Officium Defunctorum in Quadragesima absque ulla eorumdem Commemoratione in Missa: fit quidem Commemoratio in Missa, sed in tercia Oratione, quæ communis est viuis & defunctis. Cur autem non excipitur Aduentus: quia Feriæ secundæ non habent Missas proprias, ut in Quadragesima & conuenit, quia dicitur

12. Comment. in Rubr. Missalis. Pars I. Tit. V.

citur in Aduentu Officium Defunctorum, cui responderet Missa.

u *Tempus Paschale.*] Mortuorum memoria mœstitiam habet, quæ non congruit lœtitiae summæ Paschali; & ad vnum Christum tunc est attendendum, *Duran. lib. 6. cap. 72.*

x *Nisi in die Depositionis.*] Non deberet corpus sepeliri defuncti sine Missa, *Duran. lib. 7. de Offic. mortuorum.* quod erat in ysu, teste *Tertull. lib. de Anim. c. 51.* & *Aug. 9. Confess. cap. 12. de Funere Monica marris.* Et omni tempore, cadavere præsente, potest celebrari pro defunctis, nisi in Parasceue, quo die Corpus Christi immolari non debet; & eo casu differenda sunt exequia in crastinum, in quo, post Missam Sabbati sancti, posset alia Missa celebrari pro defuncto. quod intellige iuxta patios mores Durandi, vbi nimis vigeat consuetudo sepeliendi defunctos simul cum Missa, & numquam sine ea, absque scandalo. Si quis autem in die Paschæ moriatur, corpus eius reseruetur in sequentem diem, ob reuerentiam Paschæ, *idem ibidem, & Rituale Rom. Pauli V.* In Dominicis & Festis Missam defunctorum insepulco corpore concedit sacra Rituum Congregatio, *23. Maij 1603.* Festa hoc loco intelliguntur de præcepto æqualia Dominicis, non tamen magnæ celebritatis, ut verbis utar Ritualis Romani, puta primæ classis; & esse debet præsens corpus in Ecclesia. Sed & Rubrica loquitur de Missa solemnni, non autem de priuatis, quæ etiam insepulco, hoc est, præsente corpore in Ecclesia, non possunt dici in Dominicis, neque in Duplicibus.

y *Annuersario.*] Annuersaria dies Defunctorum habet ysum' antiquissimum, *Clemens 16. 6. Conf. Apost.*

cap. 48. & Tertull. de Cor. militis. vt sicut Sanctis ea dies prodest ad gloriam, ita defunctis ad salutem, *Amal. lib. 3. cap. 44.* Vnde, si contingat annuersaria dies in Festo celebrari, debet mutari in præcedentem diem, vt citius defunctis consulatur, *Durand. loc. cit.* quæ ratio militat etiam in tertio, septimo, & trigesimo. Sed in sequentem diem non impeditam sœpius transtulit annuersarias pro defunctis, seu alias pro iisdem Missas, sacra Rituum Congregatio, die 27. Septembris 1608. & die 19. Maij 1614. Quomodocumque verò fiat mutatio (si de perpetua in aliud diem mutatione agatur) ab eo faciendam puto, qui commutare potest ultimas voluntates, *ex Clem. Quia contingit. de Relig. dom.*

z *Quocumque die.*] Concilium Cabilonense de *Con. d. 1. Visum.* quotidie vult orari & sacrificari pro Defunctis. *Sancta enim & salubris est cogitatio pro Defunctis exorare, ut à peccatis soluantur, 2. Mach. 12.*

a *Preterquam in Festis, &c.*] Ne minuatur solemnitas Festi Duplicis, & lœtitia Paschalis, quam representat dies Dominicus dierum princeps, *S. Ignat. Epist. ad Magnesianos.* ad de consequenter, & à fortiori, neque in iis diebus, in quibus de Duplici fieri non potest: quamquam in primo triduo maioris Hebdomadæ hortatur nos Constitutio Apostolica *libro 5. cap. 13.* ad orandum pro iis qui perirent, quæ verba importare solent Sacrificium apud sanctos Patres. Sed potest etiam fieri Sacrificium sine Missa de Requiem pro Defunctis. Qua ratione ritus antiquus & nouus non discordant.

Sacra tamen Rituum Congregatio tolerari

tolerari posse censuit Missas de Requiem in Duplici Festo quod non est de præcepto, ut testatorum voluntates adimpleantur, *i. Septemb. 1607.* & rursum *20. Junij 1626.* non ait, ad arbitrium viuorum, quod benè nota, sed pro implenda lege Defunctorum. Dixi, *quod non est de præcepto:* quia

etiam in Festo de præcepto, si cadat illud in diem assignatum pro Altari priuilegiato, puta Feriam secundam, extra quam priuilegium Altaris pro Defunctis est nullum, non potest adhuc Missa dici de Requiem, ut decreuit eadem sacra Congregatio *die 24. Aprilis 1627.*

3. In die Commemorationis omnium Defunctorum, & in die Depositio-
nis, & in Anniuersario Defuncti, dicitur una tantum Oratio; &
similiter^b in die Tertia, ^c Septima, ^d Trigesima, & quandocumque
pro Defunctis solemniter celebratur: in aliis Missis plures, ut de
Feriis & Simplicibus dicetur infra in Rubrica de Orationibus.

Oratio Fidelium erit ultima, *Bur-*
chard. ubi plures dicuntur orationes.

b. In die Tertia.] Præter diem obi-
tus, seu depositionis, & Anniuersa-
rium, qui celebriores reputantur, so-
lemnes habitu sunt tertius, septimus,
& trigesimus, constanti Ecclesiæ ab
Apostolis traditione. Cœant igitur
ij, qui nominant in Missa alios dies,
quartum, quintum, vigesimum, &
eiusmodi: quia neque in Rituali no-
uo, prout neque in Missali, ponuntur
alij dies à prædictis. Et Tertij quidem
meminit *Clem. lib. 6. Const. Apost.*
cap. 48. propter eum, inquit, qui tertia
die resurrexit: vel ut purgetur anima,
quæ triplicis est naturæ, irascibilis,
concupisibilis, & rationalis; vel ut
in ea sanctæ Trinitatis imago integrè
repareatur, *Alcuin. loco citato;* vel ut
absoluatur à peccatis quæ patrauit co-
gitatione, verbo, & opere, *Durand.*
loco citato.

c. Septima.] Mysteria Septimæ diei
scribit *Ambr. Orat. de Fide resurrect.*
quia symbolum est futurae quietis.
addit *Alcuinus*, ut anima suo corpori
reconcilietur: illa namque, ut diximus,
tripliciter peccare soler, & corpus item

quadrupliciter, ob humores quatuor
quibus constat. *Durandus* vult signi-
ficari vitæ toius purgationem, quæ se-
ptem diebus in orbem ducitur. For-
tasse ab *Ecclesiast. 22.* hic ritus ortum
habet, *Ludus mortui septem dies;* vel
à *Ioseph. Ægypti Prorege*, qui septem
impleuit dies luctus super defunctum
patrem suum, *Gen. 50.*

d. Trigesima.] Trigesimum diem
commendat *S. Ephrem in suo Testa-*
mento apud Surium Tom. 1. deriuatur
que ritus à morte Aaron & Moysis,
quos fleuit populus triginta diebus,
Num. 20. Deut. vlt. Vel quia Domi-
nus baptizatus est annum agens tri-
gesimum, *Alcuin.* Vel quia in hac
mensura ætatis Christi resurgemus
omnes, *idem.* Vel quia hac ætate Adam
creatus fuit, secundum communio-
rem Doctorum sententiam. Vel ut,
quidquid in Decalogo legis defuncti
deliquerint, in sanctæ Trinitatis mis-
ericordia deleatur, *Hugo de Miss. obser.*
lib. 3. cap. 37. nam ter decies consti-
tuunt triginta. Trigesimum numerum
obseruant alij ea ratione, ut per tri-
ginta dies fiat Missa pro Defunctis; so-
lemnius autem tertia die, septimaque,

B 3 intra.

14 Comment. in Rubr. Missalis. Pars I. Tit. V.

intra triginta, & ipsamet trigesima, *Amalar. libro 4. cap. 42.* ritus autem triginta dierum à sancto Gregorio Papa, *4. Dialog. 55.* prescribitur Abbatii. Pretioso pro Monacho Iusto iis verbis: *Vade, ab hodierna die diebus triginta continuis offerre pro eo Sacrificium stude; ut nullus omnino pretermittatur dies, quo pro absolutione illius Hostia salutaris non offeratur.* Ex quibus intelligere possunt celebraturi Missas, quas vocant *S. Gregorij*, hoc est, institutas aut approbatas à *S. Gregorio*, quod Primo non est necesse, ut idem Sacerdos per mensem celebret diebus triginta; sed necesse est, ut offeratur Hostia per mensem, sive ab uno sive à pluribus, ut patet ex iis verbis, *stude offerre; neque addit Abbatii per te, quod esset onus graue.* Secundo, sufficit offerri Sacrificium. non autem omnes Missæ dicenda sunt ritu proprio de defunctis, qui in Dominicis intercurren-

tibus prohibetur. Tertio, continuis diebus fieri debent, *ut nullus omnino pratermittatur dies, remota superstitione, quam vetuit Trid. Seff. 22.* ratione numeri. neque discontinuantur ob triduum maioris Hebdomadae, quo, ex usu Ecclesiæ probato, non debet celebrari. Doctores autem, qui volunt eas posse discontinuari, vel uno die dici omnes triginta, concludunt, valere tamquam triginta Missas; sed non ut eas, quas instituit sanctus Gregorius, ut ex eiusdem verbis patet.

Dubitatum aliquando fuit, edito Decreto S. Congregationis, de quo infra, prohibente quasdam Missas sancti Gregorij pro Viuis & Defunctis, An prohibitæ censentur prædictæ triginta Missæ sancti Gregorij; at negavit sacra Rituum Congregatio die 28. Octob. 1628. & prælo datum est Decretum, potentibus Monachis *S. Gregorij de Urbe.*

4° *Sequentia pro Defunctis dicitur in die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum, & Depositionis defuncti, & quandocumque in Missa dicitur una tantum Oratio: in aliis autem Missis pro Defunctis, dicatur ad arbitrium Sacerdotis.*

c. Sequentia.] Prosa, sive Sequentia, hoc est, *Dies ire, dies illa.* Significat autem iubilationem, & hoc nomine. quamcumque Sequentiam vocat Ordo Romanus, ut idcirco cantari debeat, cum solemnius celebratur pro Defunctis. Sequentia quo-

que appellatur, quia per cantus amoenitatem ad sequentia præparat, *Hugo Victor. de Offic. Eccles. lib. 2. cap. 19.* vel quia sequitur *Alleluia* in aliis Missis festiis, *Cornelius Schultingius*; qui & Prosam eam dici putat, quia lege metri caret.

De Translatione Festorum. VI.

IN dicendis Missis seruetur ordo Breuiarij de Translatione Festorum Duplicium & Semiduplicium, quando maiori aliquo Festo seu Dominica impediuntur. In Ecclesiis autem, ubi titulus est Ecclesiæ, vel concursus populi ad celebrandum Festum, quod transferri debet, possunt cantari

cantari due Missæ, una de die, alia de Festo: aut saltem commemoratione fieri de Festo, si de eo non debeat celebrari Officium illa die.

De Translatione Festorum & nos docebimus in Rubrica Breniarii. Vide hoc loco soliores leges Missæ quam Officij diuini, & quia populus concurrit ad audiendum potius Missam quam Vesperas, & alias Horas, ideo conceditur, posse fieri alteram Missam solemnem de Festo translatu, aut fieri de eo in Missa de die Commemorationem. Loquitur autem Rubrica sine distinctione Festorum, quam neque nos addere debemus; imo significat, posse contingere casum in Festis maioribus, & in his conceduntur duæ Missæ. Quod si unam tantum velint celebrare iij, qui ad Missam tenentur cantandam ratione chori, eam non debent omittere quæ Officio correspondet, in qua fiet commemoratione de Festo transferendo. Si Festum translatum admittat in Missa Symbolum, poterit etiam illud dici in hac Missa: in fine vero prædictarum duarum Missarum Euangeliū dicitur S. Ioannis, non aliud Feria, vel Festi occurrentis.

Prædictæ item duæ Missæ ea ratione cantandæ erunt, ut altera de die post Horam congruentem, de qua in-

fra tit. 15. num. 2. altera de Festo (cum nullam habeat cum Officio connexiō nem) post Nonam. si hoc accidat in Temporibus Pentecostes, ambæ quidem post Nonam, sed illa prius de die, quæ cum Officio concordat, postea de Festo: ad cuius Missam populus eò libentiū, quod tardiū, conuenire soleret. Et licet in hoc casu nulla Hora sit media inter utramque Missam, quod tit. seq. num. 2. conuenire docebi mus; tamen est casus unicus, & privilegiatus, ob concursum populi. In Missis etiam priuatis poterit commemoratione fieri de Festo; quia, cum fiat in gratiam concurrentis populi, qui non potest adesse totus Missæ solemni, in priuatis Missis libenter audiit de translatu Festo commemorationem: eaque regulariter fiet secundo loco.

Abstinerem tandem à commemoratione hac, & multò magis à Missa, quando Festum eiusmodi occurrat in ipsomet Paschatis vel Pentecostes die; à quorum mysteriis ne minimū quidem est aliò distrahendus populus.

De Commemorationibus. VII.

Commemorationes in Missis fiant sicut in Officio. De Festo Simplici fit commemoratione in Missa, quando de eo in Officio facta est commemoratione in primis Vesperis. Quando autem de eo fit commemoratione tantum ad Laudes, in Missa solemni [¶] non fit commemoratione de eo, sed in Missis tantum priuatis. [¶] Excipitur Dominica Palmarum, & Vigilia Pentecostes, in quibus nulla fit commemoratione, etiam in Missis priuatis, de Festo Simplici occurrente, licet facta sit in Officio. De Dominica fit commemoratione, quando in ea agitur de Festo Duplici. De Octaua fit commemoratione, quando infra Octauam celebratur aliquod Festum, nisi illud Festum

16. Comment. in Rubr. Missalis. Pars I. Tit. VII.

Festum fuerit de exceptuatis in Rubrica Breuiarij de Commemorationibus. Item quando infra Octauam sit de Dominica.

Pendet hæc Rubrica à simili in Rubricis Breuiarij tit. 9. vbi eam examinabimus.

f Non sit Commemoratio.] Quod sit, vt Festum secundæ classis distinguitur à Festis Duplicibus minoribus, in quorum Missa solemnis sit de Simplici Commemoratio; à Festo vero primæ classis distinguitur, quia nec in Missis priuatis Festum primæ classis Commemorationem de Simplici admittit.

g Excipitur Dominica, &c.] Discordant hæc duæ Missæ ab Officio, vt abundè patet in lectione Passionis pro Euangelio, ratione cuius Passionis, de

Sanctis non est facienda mentio: & licet Feria tertia & quarta fiat in Missa Commemoratio de Simplici occurrenti, Officium tamen earum Feriarum non est tam solemne quam Dominicæ Palmarum. Vnica autem Oratione solemnitatem significat maiorem. Item Vigilia Pentecostes discordat ab Officio in Collecta & colore paramentorum. Præterea hæc duæ Missæ pendent ex benedictionibus solemnibus Palmarum & Fontis Baptismalis, vt imitari debeant solemnitates maiores; vnde numquam omittuntur, cedentibus omnibus aliis Festis, etiam primæ classis.

2 De Feria sit commemoratio in Aduentu, Quadragesima, Quatuor Temporibus, Rogationibus, & Vigiliis, quando Missa dicenda est de Festo illis temporibus occurrente. Sed in Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis, vbi plures Sacerdotes quotidie celebrant, in Feris, Rogationibus, & Vigiliis predictis, quæ habent Missas proprias, dicuntur duæ Missæ, una de Festo, alia de Feria, Rogationibus, & Vigilia, ^h absque ulla utrorumque commemoratione: in Festis tamen maioribus primæ classis nihil sit de Vigilia occurrente, ut dictum est suprà.

Omnia patent ex supradictis; & licet Missa Vigiliæ sumatur de Communi, dicitur tamen propria Vigiliæ cui assignatur, & idè non omittenda.

Sed quæritur: Cur occurrente Festo in predictis Feris dicuntur duæ Missæ Conuentuales; occurrente autem Festo Duplici in Dominica, quæ est dignior predictis Feris, non dicuntur duæ Missæ, altera de Festo, altera de Dominica? Respondet *Francolinus* aliud agens de tempore Horarum Canonice. par. 1. cap. 16. num. 18. in predictis Feris vnam cantari post Tertiam, aliam post Nonam: & Ho-

ræ mediae sunt præparatoriæ ad sequentem Missam; Missa vero Dominicæ & Festi Duplicis cantandæ essent ambæ post Tertiam. At, secundum hunc Auctorem, incongruè cantantur Missæ duæ, nulla mediante Hora Canonica, quæ est quasi ad Missam præparatoria. Addo ego, resumi posse Missam Dominicæ in sequenti Hebdomada; populumque item non teneri nisi ad vnam Missam audiendam. Quam igitur audiet? Audiat vnam de Festo & Dominicæ simul, cum duobus Euangeliis merito à populo audiendis. Sed, dato, quod non possit resumi

resumī Missā Dominicā infra Hebdomadā, non viderūt hēc omittenda, cūm sit dignior quām Missā de Feriis p̄dīctis: ergo saltem in eo casū cantandā forent duæ, de Festo & de Dominicā; & altera immediate post alteram cantata Tertia; sicuti in Quatuor Temporibus Pentecostes post Nonam possunt duæ Missæ cantari, de Feria, & de Sancto Titulati Ecclesiae, ob Festū & concursum populi, iuxta Rubricam suprà de Translatione Festorum. Nihilominus tamen est ille casus peculiaris ratione Festi; & dispar est ratio in Missis de Dominicā, & de Feriis maioribus: nam in his intendit Ecclesia, sine p̄iūdicio Festi, excitare Clerum & populum ad actus humilitatis & p̄enitentiae, cum genuflexione ad Orationes in Missa, & Officio proprio earum Missarum. Qui actus non conueniunt Dominicis, in quibus, ob memoriam Dominicā Resurrectionis, stamus ad Orationes, neque genuflectimus, ex Concilij Nicæni Decreto: & ideo omitti non vult integras Missas de Feriis p̄dīctis; de Dominicis autem vult tantum Comm.

memorationem cum Oratione, & lectione Euangelij, si à Festo maiori impedianter. Porro Franeolini ratio adeò vera est, vt idcirco nulla vera sit Rubrica de duabus Missis dicendis, de Quatuor Temporibus, & de Vigilia S. Matthæi, seu S. Thomæ, si in eumdem incident diem; quia essent ambæ cantandæ post Nonam, *ut dicemus* nr. 15. num. 2. nulla Hora media inter illas. quod est valde notandum. Omnino verò negamus, nomine Feriarum, de quibus in hac Rubrica, comprehendendi etiam Dominicam; tum quia est contra sensum & usum communem; tum quia S. Rituum Congregatio nomine Festi nouem Legionum intelligit etiam Dominicam, 12. Martij 1618. ergo non est Feria prima; neque in ea duæ Missæ sunt cantandæ, *ut in Feriis & Sabbato p̄dīctorum temporum in Rubrica.*

h Absque illa utrorumque.] Adverte, quòd si præterea facienda sit Commemoratio Festi Simplicis, vel de die infra Octauam, hēc Commem. facienda erit in Missa de Festo, *ut habes in Missali die 28. Iunij, 17. & 20. Septembris.*

3 *Quando infra Hebdomadam dicuntur Missæ Votiuæ, post primam Orationem semper dicitur Oratio eiusⁱ de quo fit Officium, ut suprà explicatum est in propria Rubrica.*

ⁱ *De quo fit Officium.]* Ut aliqua vel minima ratione concordet cum Officio Missa Votua, debet de Officio fieri Commem. *Ioannes Burchard.* Tertia

verò erit ea, quæ aliàs secundo loco dicetur, *ut infra indicatur* tit. 9. nn. 14. in iis verbis, *Dicuntur plures, ut in Festis Simplicibus.* de quibus *ibid. n. 16.*

4 *Quando fit Commemoratio de Feria Quatuor Temporum, pro Feriæ Commemoratione dicitur prima Oratio, quæ concordat cum Officio.*

Patet ratio; *ut concordet cum Officio, Burchardus.*

5 *In faciendis Commemorationibus seruetur ordo ut in Breviario. De Dominicā, ante diem infra Octauam: de die infra Octauam, ante Ferias*

18 Comment. in Rubr. Missalis. Pars I. Tit. VII.

Ferias predicas: de Feriis predictis, ante Festum Simplex: de Festo Simplici, ante Orationes quæ secundo vel tertio loco dicenda assi-gnantur, & he dicantur ^k ante Orationes Votivas: in quibus Votivas seruetur deinde dignitas Orationum; ut de sancta Trinitate, de Spiritu sancto, de Sacramento, de sancta Cruce ante Votinam de beata Maria, & de Angelis ante Apostolos, & similiter in aliis.

^k Ante Orationes Votivas.] Prae-cidunt quæcumque Orationes, quæ ab Ecclesia certum habent locum. Votivas, quæ ad arbitrium Sacerdotis dicuntur, posteriorem occupant locum. Et sicut Votiva, verbi gratia de Spiritu sancto, cedit Commemoracioni Festi Simplicis, ita cedere debet Orationi A cunctis, vel aliis, quæ secundo vel

tertio loco iubentur dici. Ceteris autem paribus, attenditur dignitas eorum de quibus est Oratio. ita Bur-chard. Videtur durum aliquibus, sed rationabile est, legem communem preponi arbitrio, hoc est, legi priuatae, quam facit sibi Sacerdos in Orationibus Votivis, quæ non concordant cum Officio.

6. Si facienda sit commemoratione pro Defunctis, semper ponitur ^l penultimo loco. In Missis autem Defunctorum nulla sit commemoratione pro viuis, etiam si Oratio esset ^m communis pro Viuis & Defunctis.

^l Penultimo loco.] Ratio Innocentij Papæ III. est de Mysteriis Missæ lib. 2. cap. 27. quia finis ad suum debet torqueri principium: non igitur dignitatis ergo, sed ut à Viuis, de quibus in prima Collecta, ad Viuos, de quibus in ultima, fiat regressus.

^m Communis pro Viuis, &c.] Hoc sanctum est post tempora Innocentij III. qui concedebat loco citato Orationem, Omnipotens sempiterne Deus, qui vinorum dominaris simul & mor-tuorum, &c. in Missis etiam Defunctorum. Sed planè æquum est, Defun-

ctis suffragia dari in Missis Viitorum, ut supra num. 6. dictum est; & in Missis Defunctorum solis Defunctis operam dare, exclusis Viuis in Collectis: quibus omni tempore, & in primo Memento, secreta satis superque est prouisum, etiam in Missa de Defunctis. Significatur etiam, non posse Defunctos in Purgatorio iuuare viuen-tes, Durand. lib. 4. cap. 15. cuius sententia est probabilior, Sanctus Thom. Secunda Secunda quest. 83. quem sequitur Nauar. de Orat. cap. 20. nn. 9. contra Medinam.

7. Quando dicuntur plures Orationes, ⁿ prima tantum & ultima cum sua conclusione terminantur: & ^o ante primam & secundam Orationem tantum dicitur Oremus; ante primam dicitur etiam ^p Dominus uobiscum.

ⁿ Prima tantum & ultima.] Et prima quidem terminatur, quia est pro-pria Missæ; ultima vero, quia compre-

hendit alias, & quasi eas colligit, quæ id est Collectæ dicuntur: quamquam aliæ cause sint, cur Collectæ dicantur,

tar, ut infrà cit. 9. Quandoque prima & secunda Oratio sub vna conclusione dicuntur, vt vniuersa videatur Oratio in Missa celebri: quod præsertim iubetur fieri in Collatione Ordinum, Consecratione Episcoporum, Virginum, Ecclesiarum, & Altarium, Benedictione Abbatum, Abbatissarum, Cœmeterij Benedictione, & Consecratione Regum, & Reginarum. Atque in his tantum casibus vniuersi duas Orationes sub uno *Per Dominum*, docet Burch. in Ord. celebrandi Missam. An vero Orationes illæ, quæ post Missam Votiuam de Trinitate habentur pro gratiarum actione, sub eadem conclusione cum prima recitandæ sint, negamus in Missis priuatis: nam quod dicitur in oppositum in Missali Romæ edito 1621. additum fuit sine Superiorum facultate, me penitus rem indagante; & hic esset nimis nouus ritus in Missa priuata. In iis autem quæ solemniter dicuntur pro re graui, vñus Capellæ Papalis est, vt de duabus fiat vna ad solemnitatem: sed verba Rubricæ tit. 9. num. 14. indicant in solemnni quoque duas esse, ergo cum duabus conclusionibus.

¶ *Ante primam & secundam.*] Ita

8 Cùm vero dicuntur plures Orationes, & una Oratio eadem sit cum alia ibidem dicenda, Oratio huiusmodi, illa scilicet quæ eadem est, non alia, ^q commutetur cum alia de Communi, vel Proprio, quæ sit diuersa. Idem seruetur in Secretis & Orationibus post Communionem.

¶ *Commutetur cum alia.*] Quænam commutanda est, prima, aut altera? prima manet, altera mutatur eo modo, quo præscribitur clarè in Dominicæ Septuagesimæ, quando venit ante Festum Purificationis beatæ Virginis, cuius Secreta eadem est cum Secreta prædictæ Dominicæ, & illa

Ordo Romanus; vt inuitetur populus ad Orationem, qua etiam de causa salutatur populus iis verbis, de quibus mox, *Dominus vobiscum*, vt ait Innocent. III. lib. 2. cap. 26.

¶ *Dominus vobiscum.*] Ordo Romanus hoc habet. Quæ salutationis forma ad verbum legitur Ruth 2. & 2. Par. 15. Ferè simili vñus est Gabriel Angelus salutando Mariam, *Dominus tecum*; & alter Angelus ad Gedeonem, Ind. 6. sed vim & efficaciam habet à Christo, qui dixit: *Ego vobiscum sum*, Math. ultimo. Ritus autem emanat à Clemente, ex Gemma lib. 1. cap. 87. vel Anacletro Papa, ex Hugon. Vcl. lib. 2. cap. 11. vel ab utroque, ex Radulpho loco citato, Propos. 23. & est sensus: Dominus in vobis maneat, & petitionibus vestris effectum tribuat, Durand. lib. 4. cap. 14. Vel Sacerdos se habere pacem cum populo docet, ex P. Damiani Opusc. de *Dominus vobiscum*. Vel dicitur ad excitandos animos ad orationem, Ruper. lib. 1. cap. 31. Dicitur autem Dominus, non Deus; quia Dominus potestatis est titulus, Turrem. in cap. Jacobus. de Conf. Dist. 1. Alia addemus infrà suis locis propria, par. 2. tit. 5. num. 1.

mutatur quæ secundo loco pónitur.

Dices: Quomodo fiet mutatio secundæ Orationis de Feria, vel Dominicæ, vel de iis quæ sunt ad libitum, quando est eadem cum prima de Sancto? nam hic accidit easus in Festo Quadragesima Martyrum occurrente in Feria quinta Cinerum; &

20 Comment. in Rubr. Missalis. Pars I. Tit. VIII.

item in Festo S. Martini Episcopi in Dominica 22. post Pentecosten; vel cum præcipitur Oratio, *Dens refugium*. Verum in his casibus poterit sumi Oratio secreta Feriæ sextæ Cinerum, vel Dominicæ XXIII. vel ea quæ proximè sequitur, pro quamcumque tribulatio[n]e, respectuè ad

casus prædictos; ut eadem sit regula in fauorem Orationis primæ, quæ non debet mutari: & ita accidit in praxi, quia Celebrans, qui non prædictit Secretas, dicit primam de Sancto; mox aduertens secundam esse eamdem, non potest non mutare secundam.

De Introitu, Kyrie eleison, & Gloria in excelsis. VIII.

I Am aggredimur partes integrantes Missæ, qua in primordiis Ecclesiæ, ordinante Petro & Apostolis, duæ tantum fuerunt, scilicet Consecratio cum verbis propriis, & Oratio Dominicæ, *Gregor. Papa in Epistola ad Ioannem Episcopum Syracusanum*; cuius Missæ quasi vestigium remanet in Paracœnæ, in qua tamen non fit consecratio. Idem Petrus Antiochus addidit tres Orationes, *Innocent. III. in Prol. ad lib. Myster. Missæ*, Collectam, Secretam, & Postcommunione[m], *ex Lindano ad Liturgiam sancti Petri*. Crescente verò cultu Christianæ Religio[n]is, adiecta sunt alia, quæ visa sunt decentius conuenire, quandoque alia

dempta, alia mutata in melius. *Lindanus* autem in *Apologia pro Liturgia sancti Petri Græca*, qua valdè similis est Gregorianæ, contendit probare, à sancto Petro fuisse præscriptam totam Missam Latinam, paucis exceptis; & successores eiusdem vel firmasse aliqua Decretis, vel restituisse neglecta, quod & nos cum Baronio suprà affirmauimus. Ab initio verò non erat tutum moram longam trahere in Sacrificio, *ex Simone Graco apud Lindanum ibidem*.

Nunc agamus de singulis iuxta titulos Rubricarum, dilatis causis de Christo mysticis in alteram Rubricarum generalium partem.

I Ntroitus semper eodem modo dicitur cum^t Gloria Patri, ut in Ordinario, præterquam^t tempore Passionis, & in Missis^a Defunctorum, ut etiam ibi annotatum est.

t *Introitum.*] Vel quia introeunte Sacerdote ad Altare dicitur, qui paulò ante dixerat, *Introibo ad Altare Dei*. ita *Microl. de Eccles. obser. cap. 1.* vel quia sit quasi procœnum Missæ, *Conrad. lib. 1. Cœrimon. cap. 1.* vel quia populo introeunte Psalmus cantabatur, *Rhenan. ad Tertull. de Cor. militis*. A S. Gregorio dicitur *Antiphona*, ab Ambrosianis *Ingressa*.

Componitur regulariter ex Psalmo Davidis, Versu eiusdem Psalmi, *Glo-*

ria Patri, Sicui erat, & repetitione Psalmi. Dixi, regulariter ex *Psalmo: nam Cœlestinus I. Papa constituit*, vt Psalmi centum quinquaginta ante Sacrificium cantarentur antiphonatim, quod ante sivebat, *ex Dion. de Eccles. Hierar. cap. 3. & Cassiano lib. 3. de Instit. Mon. cap. 11.* sed non ubique. Antiphonatim autem, hoc est, non totum Psalmum recitabant antiqui, vt aiunt quidam *apud Radulph. Pro- pas. 23*, sed, ut docet *Alcuin. loco ci-*

tato,

tato, ex omnibus Psalmis excerptis
bant Antiphonas: *Baronius* tamen anno 418. explicat Deeretur Cælestini de toto Psalterio cum Antiphonis ante Missam cantando in Ecclesia Romana; & *Bellarmino* idem scribit lib. 2. de Missa cap. 16.

Irregularis vero Introitus sunt pauci, qui non ex Psalterio, sed ex Prophetis, seu aliis Scripturæ libris sunt hausti, ut in Natiuitate Domini, *Puer, qui natus est*, &c. in Ascensione, *Viri Galilei*, &c. Versus tamen ex Psalmo qui cantabatur retinuit S. Gregorius Papa, ex Durando lib. 4. cap. 5. *Dixi, Versu eiusdem Psalmi*; quia quando Introitus incipit à primo Versu Psalmi, tunc Versus Introitus est, qui proximè sequitur in Psalmo; quando vero incipit à Versu de sequentibus in Psalmo, Versus est idem, qui est primus in Psalmo. Exempla patent in Missali, nimirum in Natiuitate Domini, *Dominus dixit ad me*, &c. Versus est, *Quare tremuerunt gentes* in Dominica prima Aduentus, *Ad te lenauit animam meam*, &c. Versus est de sequen-

tibus in Psalmo, *Vias tuas Domine*, &c. *f. Gloria Patri.* Additum est quasi ad finem Psalmi, ex instituto Damasi Papæ: quamquam ante Damasum composta fuisse laus hæc fertur à Nicæna Synodo, imò ab Apostolis, ex *Basilio*, eam fluxisse probat *Baronius* anno 325. Nicænum addidit, *Sicut erat*, &c. *Baronius* ibidem ex *Conc. Vales. can. 7*.

De repetitione Psalmi, seu Introitus, *Durand.* & *Radulph.* locis citatis.

t. Tempore Passonis.] Nam tunc omittitur laus Trinitatis, *Gloria Patri*, &c. ita *Microl. cap. 52.* tum quia Introitus sunt de Passione Christi; tum quia, propter humilationem capitum nostri proximam, omittenda est glorificatio sanctissimæ Trinitatis, in qua Filius Dei est idem cum aliis Personis diuinis. Prima causa redditur à *Durando lib. 6. cap. 60.* in *Dominica de Passione*, altera ab *Amalar. de Eccles. Officiis lib. 4. cap. 20.*

u. Defunctionum.] Indicia lætitie omittuntur in his Missis, ad imitationem Officiorum quæ aguntur in morte Domini, *Alcuin. circa finem libri.*

2. *Kyrie eleison*, dicitur nouies post Introitum, alternatim cum ministro, id est, ter *Kyrie eleison*, ter *Christe eleison*, ter *Kyrie eleison*.

Post Apostolicos Hebraeos cœperunt Græci facere Missam Adriano Primo imperante, *Durand. lib. 2. cap. 1.* obiit ille anno Domini 140. Vox autem Græca *Kyrie eleison* inuenitur in Liturgiis S. Iacobi, & S. Marci, *Durand. lib. 2. cap. 13.* à Græcis Silvester ad Romanos eam transtulit, *Radulph. Propos. 23.* fuisse vero in vñi in tota Italia, testatur *Concil. Vales. can. 3.* ante S. Gregorium 150. annis, ex *Bellarmino* lib. 2. de Miss. cap. 16. idem scribit *Augustinus* de omnibus Christianis, contra *Pascenium Epist. 178.* & signi-

ficat, ex eodem ibidem, Domine misere. Nouies autem in Missa dici, docet *Greg. Ab. 7. Epist. 63.* qui se dicit restituile, non instituisse hunc ritum, cum alternatione partim à Sacerdote, partim à populo, quod non faciunt Græci; nimirum, ter *Kyrie*, ter *Christe* (quod etiam Romanorum est, non Græcorum) & ter *Kyrie*. Addit *Amalar. lib. 3. cap. 6.* causam; quia ante omnem Orationem specialem Sacerdotum, necesse est præcedere misericordiam Domini, ut serenetur mens Sacerdotis ad ea intendenda quæ ore dicit, & ut dignus

C 3 sit

22 Comment. in Rubr. Missalis. Pars I. Tit. VIII.

sit Deum alloqui, & exaudiri, *S. Thos.* *mas* 3. *p.* *quest.* 83. *artic.* 4. notat (quod prius notauerat *Innocent.* *III.* *lib.* 2. *cap.* 19.) ter dici ad Patrem, ter ad

Filium Christum, ter ad Spiritum sanctum; additque *S. Thom.* ad significandum, quod omnes personae sunt in se in unum.

3 *Gloria in excelsis*, dicitur quandocumque in Matutino dictus est *Hymnus Te Deum*, praterquam in *Missa* ^x *Feriae quinta in Cœna Domini*, & ^y *Sabbati sancti*, in quibus *Gloria in excelsis* dicitur, quamuis in Officio non sit dictum *Te Deum*.

Hymnus Angelicus ita dictus est, quia illum cecinere Angeli in Nativitate Domini; cui addidere reliqua usque ad finem varij Doctores, ex *Concil. Toleto. IV. can. 12.* quo modo conciliari possunt qui cum tribuunt Apostolis, *Clem. lib. 7. Constat. cap. 48.* & qui Telephoro, *Innoc. III. lib. 2. cap. 20.* & qui Symmacho, *Berno cap. 25.* de Officio *Missa*; & qui *S. Hilario Pictaviensis*, *Alcuin. cap. de Celebratione Missæ*: qui verius in Latinum translatis, ait *Bonius ad Apost. Constat. Clem. cap. 47. lib. 7.* Ut autem dicatur in *Missa*, constituit Telephorus, ex *Innocent.* loco citato, & ex *Epist. 1. eiusdem Telephori.* idem asserunt *Damasus*, *Rabanus*, & alij complures apud *Duran.* *lib. 2. cap. 14.* Symmachus præterea iussit recitari in diebus Dominicis, & in Natalitiis Martyrum, ex *Alcuin. Amalar.* & alijs; quia in Dominicis significatur Resurrectio Christi, per quam Sancti sociati sunt in gloria & laudibus Angelorum. *Duran. lib. 4. cap. 13.* tribuit Stephano Schulting, quod in Dominicis dicatur, & citat librum *Pontificalem Tom. I. sua Bibliothec. p. 1. cap. 26.* Item in omni Festo

dicitur, quod plenum habet Officium, hoc est, nouem *Lectiones* (exceptis *Aduentu*, *Innocentum Festo*, & à *Septuagesima* ad *Pascha*) ex *Decr. Leon. IX.* teste *Democh. Tom. 4. c. 15. Microl. cap. 2. & 45.* Item toto tempore Paschali, quod statum aeternæ gloriae & pacis significat, *Hugo Victor. l. 2. cap. 4.* Denique quando in Officio dicitur *Te Deum*, de *Celebrat. Miss. cap. Consilium*, ex *Innocent. III.* quia hi duo Hymni continent laudes sanctissimæ Trinitatis.

^x *Feriae quinta in Cœna Domini.*] Dicitur Hymnus Angelicus in hac *Missa*, *can. Porro de Consecrat. Distinct. I.* ex institutione Nicolai Papæ; & quia gaudium ea die est ob institutionem Sacramenti, *Duran. de Cœna Domini*, & in Ordine Romano præsribitur. ^y *Sabbati sancti.*] In cuius *Missa* ideo cantatur *Gloria in excelsis*, quia pax data est renatis fonte Baptismatis, & proxima est Resurrectio Salvatoris, *Duran. de Missa Sabbati sancti.* *Pascha* item dici potest prælens; *Missa* enim dicitur *Resurrectionis*, quæ nocte sequenti celebratur; & huius ritus meminit etiam *Ordo Romanus*.

4 *In Missis Votivis non dicitur, etiam tempore Paschali, vel infra Octauas, nisi in Missa B. Mariae in Sabbato, & Angelorum: & nisi Missa b. Votiva solemniter dicenda sit pro re graui, vel pro publica Ecclesiæ causa. Neque dicitur in Missis Defunctorum.*

Inno.

Innocentius III. in cap. *Confitum de Celebrat. Miss.* ait, in profestis (id est, procul à Festis) non dici Hymnum Angelicum apud Romanos, ut inter commemorationem & solemnitatem appareat differentia; & hoc assérit specialiter obseruari in Missis B. Mariæ; quod, ex *Radulpho Propos.* 13. debent obseruare, qui diligunt decorum domus Dei. Nam sicut decor est, illum in festiuitatibus reeitare, ita decor est, illum omittere in diebus priuatis, incundiūs etiam in festiuitatibus suscipitur, quod in profestis supprimitur, & tacetur. Hæc ille.

z Beata Maria in Sabbato.] Ita legendum omnino, non autem cum interpunkione, ut olim in Missalibus Venetis & alis mendosis, in quibus legebatur hoc modo, *nisi in Missa beatae Mariae, in Sabbato;* superfluum enim esset illud *in Sabbato*: nam vel intelligis de Missa in Sabbato, quando de ea fit Officium in Sabbato; & eo casu *Gloria* dicitur, quia in Officio dictum est *Te Deum*, & pertinet ad Rubricam superiorem *num. 3.* neque illa est Votiva: nam Votiva non concordat cum Officio, *tit. 15. num. 5.* Vel intelligis de verè Votiva; quæ dicitur in Sabbato principalis de Aduentu, *de qua supra tit. 4. num. 2.* & tunc additum fuisset in hac Rubrica, *Sabbato de Aduentu.* Vel intelligis de merè Votiva, quæ ad libitum dicitur, etiam in Sabbato, priuatum, & omnino discordante ab Officio; & eo calu sufficeret dixisse, *in Missa beatae Mariae, absoluē, quocumque die dicatur.* Ne igitur superfluat illud *in Sabbato*, amoue comma, seu distinctionem; & dic, praescribi hoc loco, quod in Votinis beatæ Mariæ, quæ dicuntur in omni Sabbato, etiam Aduentus, Quatuor Tempor

rum, Vigiliarum, seu Festi Semidipli-
cis (non in aliis diebus extra Sabba-
tum) dicatur in iis tantum Hymnus
Angelicus; ita ut hoc ordine beatæ
Virgini operam demus: Primo, in
Festis ipsius cum Hymno Angelico,
Symbolo Apostolorum, & Præfatione
propria, quod nemo negat. Deinde,
in Sabbato (quod habere nonnihil
solemnitatis in honorem beatæ Virgi-
nis docuimus *sup. tit. 4.*) cum Hym-
no Angelico, & Præfatione propria,
sue concordet, sue discordet Missa
B. Virginis ab Officio, quod hoc loco
piè conceditur omni Sabbato. Tertio,
in reliquis diebus, & Votivis Missis
eiusdem, dicatur tantum Præfatio pro-
pria eiusdem beatæ Virginis. Confir-
matur hæc Rubrica ab alia, quæ habe-
tur in Ordine Missæ in Missali post
Hymnum Angelicum, videlicet: *Sic*
dicitur etiam in Missis beatæ Mariae,
quando dicoenda est, ergo non semper
dicenda est, Gloria in excelsis. Sensus
autem horum verborum est: *Sic, id*
est, eodem modo, quo immediatè su-
præ descriptus est, dicendus est Hym-
nus Angelicus, non additis amplius
ijs verbis, quæ ante pium V. in dicto
Hymno addeabantur à Sacerdotibus in
honorem B. Virginis: Quoniam tu so-
lis Sanctus, Mariam sanctificans; in so-
lis Dominus, Mariam gubernans; in so-
lis Altissimus, Mariam coronas, & alia
verba, quæ amplius non sunt in vnu.

Neque post recognitionem Missa-
lis datus est hic Hymnus cuicunque
Missæ de B. Virgine, quidquid in vul-
gus sparserint aliqui, & falso. Imo sa-
cra Rituum Congregatio deleri in sic
anno 1627. de quibusdam Calendariis
in signiorum locorum Decretum fal-
so adscriptum eidem Congregatio-
ni contra hanc Rubricam, de Hym-

no

24 Comment. in Rubr. Missalis. Pars I. Tit. VIII.

no Angelico in Votiuis beatæ Mariæ.
a. *Et Angelorum.*] *Burchard.* & merito, quia prima verba Hymni fuere primò prolata ab Angelis, *Luc. 1.*

b. *Votiuia solemniter, &c.*] Supradiximus cum Innocentio III. omitti Hymnum Angelicum in priuatis diebus, vt appareat differentia inter solemnitatem & commemorationem. Si ergo solemnitas adsit aliqualis, vel ratione temporis, puta, quia Sabbathum dicatum beatæ Virginis; Vel quia eo die obiit ille, de quo dicitur Missa, quasi in eius Festo, licet non dicatur Officium, ut in Ceremoniali suo *Petrus Ruiz notauit, & bene;* Vel ratione causæ grauis, aut publicæ, conceditur Missis Votiuis Hymnus Angelicus. Astimatur etiam solemnitas ratione loci, qua ratione Privilegium dicitur fuisse datum sacrofæctæ Ædi B. Virginis Lauretanæ, vt ibidem in omnibus Missis B. Virginis dici queat *Gloria in excelsis;* & habetur in Synodo ultima Lauret. tit. 1. n. 4: sub Card. Roma. Res autem grauis ea est, pro qua conuenit totus Clerus cum Episcopis.

scopo: si tamen paramenta adhibentur violacea, tunc non dicitur *Gloria,* neque *Credo.* & sacra Rituum Congregatio 19. Maij 1607. vtrumque declarauit: nisi in Dominica dicatur Missa Votiuia solemnis, quia tunc dicitur *Credo.* Quare ex dictis sublatum est Privilegium de *Gloria in excelsis;* datum Minoribus ab Alexander I V. & Sexto IV.

c. *In Missis Defunctorum.*] Hoc notat *Amalar.* l. b. 3. cap. 44. quia tunc non est locus latitiae, quam indicat Hymnus Angelicus: sicuti nec in diebus luctus Adventus, & Septuagesimæ ad Pascha.

Hoc loco addendum videtur, neque dici, *Gloria in excelsis*, in Vigiliatum Missis quæ veniunt infra Octauam, licet in Officio dictum sit *Tibi Deum:* quia hæ Missæ non concordant cum Officio. Et habetur hic ritus in Missali in Vigilia Apostolorum Petri & Pauli, & Assumptionis B. Virginis. continet enim Hymnus cælestem gloriam, ex *S. Thom.* 3. p. q. 83. art. 4. quæ cum Vigilia non consonat.

De Orationibus. IX.

O Ratio & collecta idem. eiusdem usus ab Apostolis, ex *Orig. Homilia 11. in Ierem.* explicat *Ordo Romanus*, quasi sit Collectio, ut Missa, & Missio; vel quod ex diuinis Scripturis colligatur Oratio; vel quia dicitur super Collectam, id est, populum collectum, *Alcum. vbi sup.* vel quia Sacerdos omnium preces in ea colligit, *Microl. c. 3.* vel quia astantes se debet colligere ut orent, *S. Bonaven. de Mysteriis.* Missa dicitur etiæ Benedic̄io ab *Amalar. 2. cap. 9. ex 1. Cor. 14.* Brevis autem est, ne multum loquentes oremus,

Math. 6. Docet Dion. Epist. ad Demophil. preces fieri ante mysteria. Orationes composuit Ambrosi, ex *Gemma lib. 1. c. 87.* & in Missali Romano multæ sunt illius, ut suis locis indicabimus. à Gelasio Papa auctæ & limatae fuerunt, ex *Sigeb. anno 487.* A S. Gregorio deinde, quibusdam additis, vel detractis, in ordinem & librum Sacramentorum redactæ, *Walafr. Strabo de Reb. Eccles. cap. 22.* & *Micrologus cap. 61.* Concilia, *Carth III. can. 23.* *Milevius. can. 12.* quibus aderat S. Augustinus, reliquunt non probatas.

I In.

1 *In Festis Duplicibus dicitur una tantum Oratio, nisi facienda sit aliqua commemoration, ut dictum est supra.*

Romana traditio vnam Orationem tribuit cuique Missæ, *Microl. cap. 4.* quia unus Introitus, vna Epistola, vnum Euangeliū, *Amalar. in Prolog.* de diuinis Offic. Vnum est Officium, *Radul. Propos. 23.* & fidei seu unitatis Sacramentum denotat, *Innocent. III. lib. 2. cap. 27.*

2 *In Festis Semiduplicibus occurrentibus ab Octava Pentecostes usque ad Aduentum, & à Purificatione usque ad Quadragesimam, dicitur secunda Oratio, A cunctis, tertia ad libitum.*

Sicut in Officio fiunt commemorationes de B. Virgine, sanctis Apostolis, S. Patrone, seu Titulari, & de Pace: ita in Missa dicitur secunda Oratio, *A cunctis*, cuius est auctor Innocentius III. *ex Duran. lib. 4. cap. 15.* in qua supradicta memorantur, nam littera N. nomen exigit Patroni, seu Titularis Ecclesiae, vbi celebratur. tercia vero additur, quia impari numero gaudet Deus, *ex Innocentio III.* & tres dicendæ in honorem sanctissimæ Trinitatis, *idem Innocent. ibidem*; vel quia Christus ter oravit in horto, *Microl. supra.* vel quia in memoriam eius qui tercia die resurrexit, *Clem. lib. 2. Constat. cap. 63.* & tres approbat dici *Concil. Laodic. cap. 19.* Numerus impar est indivisibilis, & unionem hoc loco significat Ecclesiae orantis. In tercia Ora-

tionē ad libitum, cœvere debet Sacerdos pro sua modestia, ne coram Prælato suo, seu Principe, dicat Orationem quæ habet titulum, *Pro se ipso Sacerdote.* ita *Burchardus in Ordine celebrationis Missæ.*

Dices: Cur in Oratione, *A cunctis*, in qua continentur omnia suffragia, seu communes cōmemorations Officij, ut dictum est, nulla mentio fit de Cruce, de qua in Officio? Respondeo, non semper fieri de Cruce in Officio commemorationem, & fuisset incommodum, modò eam demere, modò addere in Oratione, *A cunctis*, pro varietate Missæ ferialis, seu de Sancto. Deinde tota Missa commemoratio est de Cruce: qua etiam de causa tempore Paschali fit in Officio cōmemoratio de Cruce, non in Missa.

3 *In Festis Semiduplicibus occurrentibus ab Octava Epiphaniæ usque ad Purificationem, dicitur secunda Oratio, Deus qui salutis, tertia Ecclesiae, vel pro Papa, Deus omnium fidelium.*

Secunda Oratio de B. Virgine ob eiusdem partum dicitur, usque ad Officium Purificationis etiam translatum; tertia pro Ecclesia, vel pro Papa.

4 *In Festis Semiduplicibus à Feria quarta Cinerum usque ad Dominicam Passionis, secunda Oratio de Feria, tertia, A cunctis.*

Secunda de Feria, de qua in Officio fit commemoration; tertia, *A cunctis*, ob alias commemorationes & Suffragia quæ in eodem fiunt Officio.

26 Comment. in Rubr. Missalis. Pars I. Tit. IX.

5 In Semiduplicibus à Dominica Passionis usque ad Dominicam Palmorum , secunda Oratio de Feria , tertia Ecclesiæ , vel pro Papa.

Omittuntur enim commemorations in Officio, & consequenter etiam in Missa; tamen pro Ecclesiæ , vel eius capite , adhuc est orandum. Quod si hoc tempore cantandæ sunt duas Missæ , de Festo , & de Feria , in Festo Se-

miduplici secunda erit , Ecclesiæ , vel pro Papa. neque dicetur tertia Oratio; ita Romæ fit : & minuitur numerus Orationum in Missa , sicut & suffragiorum in Officio. cuius rei causam num. 8. afferemus.

6 In Festis Semiduplicibus ab Octaua Paschæ usque Ascensionem , secunda Oratio de S. Maria , Concede nos , tertia Ecclesiæ , vel pro Papa.

In his , & sequentibus , quando in Officio cessant commemorationes de Sanctis , & de Pace , cessat etiam Oratio , Acunclis. Sed quia beata Virgo numquam cessat orare pro nobis , & Festa Filij sunt etiam Matris , neque à Sanctis quidquam obtainemus , quod à Deo per manus Mariæ prius

non donetur ; idè tempore Paschali , infra Octauas Ascensionis , Corporis Christi , & Sanctorum , in coramque Vigiliis , secunda Oratio est de beata Virgine ; præterquam quod hoc Sacrificium de ea mundo fuit generatum , Honorius in Gemma animæ lib. I. cap. 104.

7 In Festis Semiduplicibus infra Octauas occurrentibus , secunda Oratio dicitur de Octaua , tertia , quæ secundo loco infra Octauam ponitur.

Sicut in Officio fit commemoratione de Octaua , ita & in Missa in secunda

Oratione ; & consequenter , quæ secunda erat , tertium obtinet locum.

8 Infra octauas Paschæ , & Pentecostes , in Missa de Octaua dicuntur duæ tantum Orationes , una de die , alia Ecclesiæ , vel pro Papa.

Valeat hic ea ratio quam affert Durandus in Dominica de Passione , in qua cessant Commemorationes Sanctorum in Officio ; ut scilicet nostra intentio feratur in Christum solum , & spes nostra eleuetur ad unicum eius singulare refugium. Addimus igitur in tempore Passionis , Paschatis & Pentecostes aliam Orationem tantum

pro Ecclesiæ , vel pro Papa , pro quibus præcipue orandum , nullo alio mediante Aduocato , neque beata Virgine ; quia Christus & Spiritus Paraclitus sunt tunc temporis supremi & unici Aduocati nostri. Si in prædictis occurrat Commemoratio de Sancto , non dicitur tertia Oratio , ad sensum Rubricæ.

9 Infra alias Octauas , & in Vigiliis quæ ieiunantur (excepta Vigilia Natiuitatis Domini , & Pentecostes) dicuntur tres , una de die , secunda de sancta Maria , tertia , Ecclesiæ , vel pro Papa. Sed infra Octauas sanctæ Mariae , & in Vigilia , & infra Octauam Omnium

nium Sanctorum, secunda Oratio dicitur de Spiritu sancto, Deus qui corda, tertia Ecclesiae, vel pro Papa.

Pro prima parte Rubricæ attulimus congruentem rationem in hoc eodem tit. num. 6.

d *Natinitatis Domini, &c.*] Hæ Vigiliae habent rationem Festi Duplicitis, & solemnioris.

e *De Spiritu sancto.*] Quia in prima Oratione vel explicitè, vel implicitè, ut in Vigilia & infra Octauam Omissum Sanctorum, Mariæ merita im-

ploramus; idè in secunda Oratione eam denuò inuocare non debemus. Sitigitur secunda de Spiritu sancto, qui eam obumbravit & fecundam reddidit. Quem ritum viguisse apud aliquos in Officio paruo beatæ Virginis, ut post Orationem de beata Virginie fieret semper Commemoratio de Spiritu sancto, & de omnibus Sanctis. scribit Radulphus Propos. 20.

10 *In Dominicis infra Octauas occurribus dicuntur due Orationes, una de Dominica, secunda de Octaua: & in die Octaua dicitur una tantum Oratio, nisi facienda sit aliqua commemoration.*

Ratio est, quia de Octaua fit Commemoratio in Dominica, tertia vero Oratio omittitur ad maiorem solemnitatem. In Octaua dicitur una tantum Oratio, quia est Duplex Officium.

Accidit in Dominica priuilegiata

fieri tantum Commemorationem de die Octaua, quæ non transfertur; & tunc in Missa secunda Oratio erit de Octaua. Neque tertia dicitur, quia dies est Octaua, & nobilior quam Dominica infra Octauam, in qua duæ tantum dicuntur.

11 *In Dominicis dicuntur tres, ut in Ordinario assignantur, quibusdam exceptis, ut suis etiam locis notatur.*

Causam habes ex Clemente supra num. 2.

Excipitur Dominica Passionis, in qua duæ tantum dicuntur, ob rationem supra allatam num. 8. Item Do-

minica Palmarum, in qua una tantum Oratio, tit. 7. num. 1. Item Dominica in Albis, quæ vnicam habet Orationem, quia eius Officium est Duplex.

12 *In Festis Simplicibus, & Feriis per annum, nisi aliter in propriis locis notetur, dicuntur tres, ut in Semiduplicibus, aut quinque: possunt etiam dici septem ad libitum.*

Plures tribus non dicuntur in Semiduplicibus, nisi ob Commemorat.

f *Quinque.*] Propter quinquepartitam Christi Passionem, *Microl. c. 4.*

g *Septem.*] Quia Christus in Oratione Dominicali septem instituit pe-

titiones, *Microl. vbi supra.* vel ob septiformis gratiæ Spiritum, *Innoc. III. lib. 2. cap. 27.* Plures etiam possent dici; sed tædio essent audientibus, ex Micrologo loco citato. Contigit Romæ anno 1628, in Ecclesia Anglorum dici

28 Comment. in Rubr. Missalis. Pars I. Tit. IX.

octo Collectas de præcepto, nimirum de Festo S. Silvestri, de Dominica infra Octauam Nativitatis, de quatuor Octauis, de quinta Octaua S. Thomæ titularis, & ultimam iussu Pontificis, *Deus refugium.*

Ad libitum verò hoc loco non si-

gnificat tamen, quod quascumque velis Orationes dicas, sed eas prius, quæ in Rubricis assignantur, pro secunda, vel tertia; & tunc supra illas, quæ tibi magis placent, addere poteris alias cum debito ordine, & numero.

13 In Feriis Quatuor Temporum, & ubi plures leguntur Lectiones, huiusmodi plures Orationes dicuntur post ultimam Orationem ante Epistolam, ut suis locis in Proprio Missarum de Tempore.

Leguntur enim plures Lectiones in Feriis quartis & Sabbatis Quatuor Temporum; prætereà in Feria quarta ante Sabbatum, *Sicutientes*, Domin. Quadrages. & in Feria quarta maioris Hebdomadæ. Quia ve-

rò Epistola magis attinet ad Sacrificium Missæ, quam Lectiones præcedentes, idcirco multiplex Oratio, quæ ad Sacrificium proprius accedit, immediatè ante Epistolam collocari debet.

14 In Missis Votiuis, quando solemniter dicuntur pro regravi, vel pro publica Ecclesiæ causa, dicitur unatantum Oratio: sed in Missa pro gratiarum actione additur alia Oratio, ut in proprio loco notatur. In aliis autem dicuntur plures, ut in Festis Simplicibus.

Vnitas Orationis dicit & significat solemnitatem, ut in Dupli patet. In Missa verò pro gratiarum actione additur alia per modum commemorationis cum distinctione à prima, ut notauimus suprà tit. 7. n. 7. & est Burchar.

In Votiuis priuatis secunda Oratio est, de quo fit Officium; tertia erit ea, quæ secundo loco dicitur in Missa de Officio; exceptis Votiuis iis de quibus numero sequenti. Oratio pro gratiarum actione secundo semper loco dicitur.

15 In Votiuis B. Mariae secunda Oratio dicitur de Officio illius diei, & tertia de Spiritu sancto: sed in Sabbato, quando de ea factum est Officium, secunda Oratio erit de Spiritu sancto, tertia Ecclesiæ tue, vel pro Papa. ^h In Votiuis de Apostolis, quando ponitur Oratio *Acunctis*, eius loco dicitur Oratio de S. Maria, *Concede nos famulos.*

Orationem de Spiritu sancto conuenire Missæ beatae Virginis, diximus hoc eodem tit. num. 9. & semper dicitur, quia est Rubrica generalis, etiam tempore Aduentus, Passionis, & Paschali, in quibus assignatur in aliis Missis Oratio, Ecclesiæ, vel pro Papa.

^h In Votiuis de Apostolis, &c. Non

dicitur Oratio, *Acunctis*, ne fiat non mentio Apostolorum Petri & Pauli; nam de his Apostolis tantum Rubrica loquitur: ne verò pereat deinde memoria beatae Virginis, quæ habetur in omissa Oratione *Acunctis*, diciture eius loco *Concede*, de sancta Maria.

In aliis autem temporibus, quando non

non dicitur *A cunctis*, nulla accedit mutatio.

Quæres, An similem ob causam in Missa Votiva de Patrono, seu Titulari, qui nominatur in litera N. in Oratione *A cunctis*, debeat fieri similis muta-

tio Orationum. Respondeo, satis esse in eo casu, vel tacere in Oratione, *A cunctis*, nomen Patroni, seu Titularis, ne de eodem bis fiat mentio in Collectis; vel nominare poteris vice illius alium pro tua deuotione.

16 *Si cum plures dicuntur Orationes, occurrat fieri i commemorationem alicuius Sancti, ea ponitur secundo loco, & tertia Oratio dicitur, que alias secundo loco dicenda erat.*

i Commemorationem.] Intellige hinc Commemorationem Sancti, non ad libitum Sacerdotis, sed eam quæ facta est in Officio, ut in Sabbato, quando fit Officium beatæ Mariae Virginis cum commemoratione Festi Simplicis; tunc enim Oratio de Spiritu sancto erit tertio loco dicenda, quod valet etiam in Missis non Votivis, ut dictum est supra tit. 7. num. 5.

Atque hinc ille ritus non satis placet dicendi quatuor Orationes in Dominicis, & Feriis Quadragesimæ, prima de Feria, secunda de Vigilia, vel Festo Simplici, tertia, *A cunctis*, quarta, *Omnipotens*: vel adde quintam, vel deme quartam, ut dictum est supra num. 12.

Accidit etiam, à Superiore decerni pro publica causa quotidie dicendam Orationem, *Deus refugium nostrum*, seu aliam; & tunc vel dicitur loco tertiae ad libitum; vel addatur vti commemoratio in Duplicibus, Semiduplicibus, & Dominicis. Sacra Rituum Congregatio die 28. Augusti 1627. omitti decreuit regulariter prædictam Orationem in Feitis primæ classis: in aliis vero secundæ classis, communior

vsus insigniorum Ecclesiarum Vrbis est, ut neque dicatur in Missis priuatis, nedum in solemnis, à qua sola excluditur commemoratio de Festo Simplici. quæ consuetudo mihi placet. Ita vero addatur hæc Oratio, ut nulla omittatur ex iis, quæ in Missali cuique Missæ singillatim & nominatim assignantur: imo in iis, in quibus tertia est ad libitum, potes eam dicere, & addere, *Deus refugium*; ea ratione tamen, ut serues debitum numerum, videlicet, quatuor in Dominicis, & Semiduplicibus, quinque in Simplicibus, feriilibus & Votivis, iuxta superiorem Rubricam num. 12.

In Missa de Sancto, qui titulus est Altaris, de quo tamen non recitatur Officium, sed Missatantum, ad eiusdem Altare, in die Festo illius (quia non debet omitti Oratio eius de quo fit Officium) conuenit ut ter tertia sit Oratio, quæ alias secundo loco tunc temporis dicenda foret. Est enim hæc Missa ex Votivo & festivo mixta. Ex Votivo, quia discordat ab Officio; ex festivo, quia eo die obiit Sanctus de quo Missa: & ideo dicitur in ea Hymnus Angelicus, ut supra diximus.

17 *In conclusione Orationum hic modus seruatur. Si Oratio dirigatur ad Patrem, concluditur, Per Dominum nostrum, &c. Si ad Filium, Qui viuis & regnas cum Deo Patre. Si in principio Orationis fiat mentio*

Filiij, concluditur, Per eumdem Dominum nostrum. Si in fine Orationis, eius fiat mentio, Qui tecum viuit. Si facta sit mentio Spiritus sancti, in conclusione dicitur, In unitate eiusdem Spiritus sancti, &c. Alia quoque in dicendis Orationibus seruentur, quæ superius in Rubrica de Commemorationibus dicta sunt.

Oratio ad Patrem ut plurimum dirigitur, iuxta doctrinam Christi, Matth. 6. & Ioan. 16. & ex Decr. Carthag. Conc. cap. 23. & tunc conclusio fit hoc modo, *Per Dominum nostrum Iesum Christum.* quod sumptum est ex Epistola ad Romanos 5. Innoc. III. lib. 2. cap. 26. Ratio ad Filium dirigitur, nec antiquitus, ut notat Bellarm. de Miss. lib. 2. cap. 16. ut Filius etiam credarur Deus: & eo casu conclusio fit, *Qui viuis, & regnas.* Numquam de facto ab Ecclesia ad Spiritum sanctum in Missa Collecta dirigitur; quia donum est, & à dono non petitur donum, sed à donatoribus, à quibus ille procedit, Durand. lib. 4. cap. 15. diriguntur tamen Hymni & Sequentiae ad eum; & possent etiam dirigi Collectæ, quod Ecclesia non fecit adhuc.

Reliqui conclusionum modi per se patent, & qua de causa variandi, ut nimirum concinunt sensu Orationis ultimæ, ex Nau. de Oration. cap. 19. num. 169. quam concludunt. Si ad ipsam Trinitatem dirigitur Oratio, dicitur, *Qui viuis, &c.* ne videatur separari Christus à Trinitate.

Hoc autem est commune omnibus conclusionibus, ut mentio in iis fiat semper sanctissimæ Trinitatis; ut intelligamus, nullum fieri præiudicium reliquis diuinis Personis, quæ in Oratione taceri videntur, dum consummatio ostendit, nullum esse discriminem

in Trinitate, Fulgen. lib. 2. ad Monum. quest. 1.

In unitate Spiritus sancti Deus, ita legendum esse, non autem præponendam vocem Deus, tradit ex Romana auctoritate Radulph. Propos. 23.

Additur *Amen* in fine, ut communem Orationem, quam Sacerdos obtulit, omnes confirmant, *idem ibidem.* meminitque huius ritus respondendi *Amen* S. Augustinus Epist. 178. & Tract. 41. in Ioan. & quia vox Hebræa est, quæ significat apud nos idem quod fiat, in preceptionibus usurpata est Apostolorum tempore, 1. Cor. 14. tam à Græcis quam à Latinis, & numquam fuit mutata; ut alia etiam retinentur Hebræa, ob causas paulò infra recensendas. Significat etiam verum est, Orig. Tract. 35. in Matth. Ambr. de iis qui initiantur mysteriis lib. 1. cap. 9. & in hoc sensu concordat *Amen* cum Orationis potius conclusione, quam cum Oratione; quasi affirmet populus, verum esse, regnare Deum in unitate Spiritus sancti, Innocen. III. lib. 2. cap. 26. Duran. lib. 2. cap. 17.

Notat Nauarrus de Oration. cap. 19. num. 171. conclusionem abbreviari, & dici, *Per Christum Dominum nostrum:* quod in Canone fit, quando scilicet non præcedit, inquit ille, *Dominus vobiscum.* quod verum est ut plurimum, non autem semper.

De Epistola, Graduali, Alleluia, & Tractu,
ac de Euanglio. X.

Post ultimam Orationem dicitur¹ Epistola: qua finita, à ministris respondetur,¹ Deo gratias. Et similiter quando leguntur plures Lectiones, post singulas dicitur, Deo gratias, preterquam in fine quinta Lectionis Danielis in Sabbatis Quatuor Temporum, & in fine Lectionum Feriae sextae in Paracœne, & Sabbati sancti.

K Epistola.] Sonat Epistola supermissionem, seu supererogationem; quia litteræ, quæ mittuntur, habent aliquid supra id quod viua voce nuntius refert, ideoque Epistolæ vocantur.

Est igitur Epistola Missa supra, siue ultra Testamentum vetus, & Euangeliū, *Alcuin, de Diuinis Officiis*. Autores legendi Epistolam in Missa fuere Apostoli, & habetur in Liturgia S. Petri; tum Successores Apostolorum, ex *Can. 10. Apost. Dion. de Ecclesiast. Hierar. cap. 3. Clem. lib. 2. Conf. cap. 57.* Alexander autem Papa, qui dicitur auctor ab *Honor. in Gemma cap. 88.* fortasse Decreto ritum stabiluit. Ante Anastasium Paulus tantum legebatur, ex *Demochare, Tom. 4. cap. 15.* deinde vero non solum Pauli legebantur Epistolæ, *VV alafr. Strabo cap. 22.* sed etiam aliorum Apostolorum, & Prophetarum: quod clarè assertit *S. Iustin. Apol. 2.*

Porrò per totum anni curriculum ex Prophetis & Apostolis collegit & ordinavit Epistolæ & Lectiones sanctus Hieronymus in lib. qui dicitur *Lectionarius*, vel *Comes S. Hier.* ut docet *Berno cap. 1.* Damaso approbante, ex *Radulpho Prop. 23.* eo fine, ut per Lectionem præparemur ad mysteria, ex *Cabasilae cap. 22.*

Et in Lectionibus quidem veteris Testamenti initium esse solet, *In die-*

*bus illis; finis autem, ait Dominus omnipotens: quia in libris illis hæc sèpè sunt in usu. Titulus etiam Sapientiæ communis est Lectioni Proverbiorum, Canticorum & Ecclesiastici; quia hi libri dicuntur Sapientiales, ex SS. Patrum antiquo usu & ritu. In Epistolis vero Pauli eadem de causa fit initium ab ea voce, *Fratres;* & finis est, *in Christo Iesu Domino nostro.* In aliis item Apostolicis Epistolis ob eamdem causam utimur initio voce illa *Charissimi*, visitata a Petro & Ioanne in suis Epistolis, *Durand. lib. 4. cap. 16.**

Certè in Dominicis Epistola solet esse de nouo Testamento; quia Dominicus dies Resurrectionem Domini & tempus gratiæ repræsentat, *Durand. lib. 2. de Rit. cap. 18.*

Sed, cur ante Euangeliū legitur, cùm sit minoris dignitatis? Primò, quia designat officium Ioannis Baptista, *Rupert. l. 1. c. 32.* qui fuit virtus que Testamenti, cuius sunt Epistolæ, *Innocen. III. lib. 2. cap. 29.* Deinde ex *Alcuin.* mos fuit Apostolorum, ut binante Dominum irent, *Luc. 10. Tertiò ex VV alafr. loc. cit.* ut animus audientium à minoribus ad maiora sentienda proficiat, & gradatim ab imis ad summa concendet. Alias duas causas lege apud *Durand. loco citato*, quæ inus mihi placeat.

¹ *Deo*

32 Comment. in Rubr. Missalis. Pars I. Tit. X.

1 *Deo gratias.*] Burchard. Augustini s^{ecundu}lo consueuerunt dicere Monachi cūm hominibus occurrebant, *Deo gratias*: quod ipse scribit *August.* ad *Psalm. 132.* adeo erat tunc in Missa & Officio visitatum. Gratias autem agimus Deo, quod Doctrina^{re} sua panem nobis frangere dignatur, *ex Rupert. lib. 1. de Diuin. Offic. cap. 14.* Si Pauli

erat Epistola, dicebatur in fine, *Pax tecum, ex Aug. Epist. 163.*

2 *In fine quintae Lectionis.*] Omittitur respōsio ministri, ne interrumpatur textus & sensus, ut ibidē legenti patet.

3 *Et in fine Lectionum, &c.*] Sunt hi dies luctus, in quibus abstinemus etiam à *Gloria Patri, &c.* & similibus loquendi modis festiuioribus.

2 *Post Epistolam dicitur Graduale, quod semper dicitur, p̄raterquam Tempore Paschali, cuius loco tunc dicuntur duo Versus, ut habetur in Rubrica in Sabbato in Albis.*

3 *Graduale.*] Seu Gradale, Rabanus *L. 1. c. 33.* eō quod cantabatur in inferiori gradu, *Ordo Rom.* vel iuxta gradus pulpiti in quo legebatur Euangeliū, *Raban. ibid.* vel quia cantabatur, dum Diaconus ascenderet gradus pulpiti Euangelici, *ex VV alafrid. cap. 22.* & *Rhenano ad Tertul. de Cor. milit.* vel in gradibus Altaris, *Duran. l. 4. c. 19.* Cantari autem cœpit, auctore Cœlestino I. *ex Sigeber. anno Domini 426.* & *Ruper. lib. 2. Diuin. Offic. cap. 21.* Ambrosius composit, *ex Rad. Propos. 23.* Gelasius & Gregorius item, *ex Duran. loco citato.* appellantur in

Antiphonario Gregorij *Responsoria.*

4 *Praterquam Tempore Paschali.*] *Quia ex Rup. lib. 1. cap. 34.* Graduale lamentum indicat & laborem, quæ non congrunt cum tempore summæ lœtitiae Paschalis. Summa verò fuit lœtitia post recuperatum Thomam in Dominica in Albis, in cuius Sabbato ideo cessant Gradualia; eorum autem loco dicuntur duo Versus, qui nihil sinistrum aut triste sonant, *Innocen. loco citato cap. 33.* Quod si infra Octauam Paschæ Graduale dicitur, id fit propter recenter baptizatos, *Ruper. lib. 8. cap. 1.*

3 *Post Graduale, dicuntur q̄ duo Alleluia, deinde Versus, & post Versum, vnum Alleluia. Tempore Paschali, quando non dicitur Graduale, dicitur aliud Alleluia post secundum Versum: & quando dicitur^{re} Sequentia, non dicitur post ultimum Versum, sed post Sequentiam.*

5 *Duo Alleluia.*] Vsurpatur *Alleluia* in Liturgia S. Petri hoc loco. Post luctum lœtitia sequitur, *Ruper. lib. 1. cap. 35.* & peregrina vox est, vt idem ait, ad exprimendum peregrinum gaudium, quod in Cœlesti Ierusalem nos manet. est enim vox Hebreæ, quæ significat *Laudate Dominum, Aug. in Psalm. 118.* cum plenitudine tamen

gaudij & exultationis, auctore *S. Thoma post Glos. in cap. 19. Apoc. vnde & in diebus mœroris omittitur. S. Germanus in Theoria explicat, Al, id est venit, el, Deus, uia, laudate. Alias refert significations *Duran. lib. 4. c. 20.* Primam ex *Augustino*, Saluum mœfac Domine. Secundam ex *Hieronymo*, Cantate laudem Domino. Tertiam*

62

ex Gregorio, Pater, Filius, & Spiritus sanctus; sed est *S. Germani loco citato*: vel lux, vita, salus. Quartam *ex Petro Antifodoro*. Altissimus leuatus est in Cruce, lugebant Apostoli, iam surrexit. In aliam linguam transferri non debet, sicut nec *Amen*, propter sanctiorem auctoritatem, *Isidor. lib. 1. de Divin. Offic. cap. 13.* nam de Iero-solymana Ecclesia translata fuit ad Romanam a *S. Hieronymo iussu Damasi*, ut docet *S. Gregorius lib. 7. Epist. 63.* qui & eamdem vocem restituit, *ex Ruper. lib. 1. cap. 35.* non simpliciter, sed instituit, ut caneretur etiam extra tempus Paschale, ut explicat *Baron. ex August. in Psal. 106. cùm scribit de Damaso*, anno 384. quod enim erat in vsu Ierosolymis ante Damasum, & Damasus Romæ ordinauerat, fortasse deinde omissum fuerat usque ad tempora Gregorij. Et sicuti *Kyrie*, vox Graeca, ita & *Alleluia*, vox Hebreæ, a Latinis usurpantur; ut omnis lingua in Missa confiteatur, quia Iesus Christus in gloria est Dei Patris, *Innoc. III. lib. 1. cap. 33.*

Quod autem dicendum sit in Missa post Graduale, seu Epistolam, habetur in *Ordine Romano*: & geminatur, ob geminam quam expectamus glorificationem animæ & corporis. Additur *Versus* & alterum *Alleluia*, quasi intermixtum sit Graduale tum luctu, tum laetitia, ne deficiamus in hac vita

æruminarum plena, *Durand. loco citato*. Quod dicitur de *Sequentia & Alleluia* in hac Rubrica, habet *Burchard.* ut ultimum locum prope Euangeliū impleat *Alleluia*.

Sequentia.] Diximus *suprà 1. p. tit. 5.* vocari iubilationem ab Ordine Romano; & cur dicta sit *Sequentia*, docuimus *ibidem*. Primum eatum Auctorem ferunt fuisse Abbatem Nogerum, seu Notherum, sancti Galli, & Nicolaum Papam eas approbassem, *Radulph. Propos. 23.* eas etiam fuisse in vsu Romano tradit *VValafr. Strabo cap. 22.* Verum SS. Ambrosio & Augustino adscriptas fuisse aliquas *Sequentias*, scribit *Duran. lib. 2. cap. 22.* Pulchre igitur iunguntur *Sequentiae* cum vocibus *Alleluia*, ad explicandam Paradisi laetitiam ineffabilem in solemnioribus Festis, puta, in Paschate, & Pentecoste. cuius *Sequentiae*, *Veni sancte Spiritus, & emitte calitatem*, &c. auctor esse perhibetur Robertus Franciæ Rex, *apud Trithemium & Duran. lib. 4. c. 22. circa annum 1003.* vel Hermannus Contractus, *ex Ligno vita lib. 5. cap. 70.* In Festo Corporis Christi Auctor est *Sequentia* S. Thomas Aquinas; quam tamen tribuit sancto Bonaventuræ *Io. Rioche l. 4. Compend. temporum cap. 71. col. 3.* sed primum puto verius. De *Sequentia Paschatis* mentionem subobscuram facit *Auctor Gemmae anim. lib. 3. cap. 135.*

4 *Septuagesima usque ad Sabbatum sanctum* non dicitur *Alleluia*, neque dicitur in *Missis de Feria in Aduentu, Quatuor Temporibus, & Vigilis que ieiunantur*, exceptis *Vigilia Nativitatis Domini*, se venerit in *Dominica*, & *Vigilia Pasche & Pentecostes*, ac *Quatuor Temporibus Pentecostes*. Nec dicitur in *Festo SS. Innocentum, nisi venerit in Dominica*.

^f Non dicitur.] Leo IX. de Conf. Dist. 1. Hi duo. & Conc. Tolet. IV. can. 10. prohibent in Quadragesima dici. Vox enim tantæ lætitiae audienda non est in diebus mæroris & tristitiae, cuiusmodi sunt à Septuagesima ad Sabbathum sanctum; tum Feria Adventus & Quatuor Temporum, tunc Vigiliae quæ ieunantur, Alcuin. de Diuin. Offic. cap. de Septuagesima, idem affirmit de Vigilijs cap. de Feria 6. in Parasceue. Stillicidium est enim Alleluia gaudij cælestis, Rup. lib. 1. cap. 35.

^t Si venerit in Dominica.] Burchar. quam nullo tempore ieunare, sed semper festiuam esse, Dominicæ Re-

urrectionis auctoritas cogit, Alcuin. loco citato de Feria sexta.

^u Vigilia Pascha, &c.] Burchard. idem docet in duabus Vigiliis prædictis. In his autem solemniis diebus licet ieunemus, lætitiae tamen plena sunt omnia in diuinis Officiis celebrandis.

^x Sanctorum Innocentum.] Burchar. propter plorationem Rachel, quæ in figura præcessit Matri nostræ sanctæ Ecclesiæ; aut quia tēpus erat, quo tunc ad inferni claustra descendebant passi, Alcuin. cap. Officii. Vir erat in terra.

^y Nisi venerit in Dominica.] Quæ Regina est dierum, ob Domini Resurrectionem, ex Ignatio suprà citato, & Alcuin. suprà de Fer. 6.

^z A Septuagesima usque ad Pascha eius loco dicitur Tractus: qui Tractus predicto tempore in aliquibus Feriis non dicitur, ut suis locis ponitur: nec dicitur in Feriis à Septuagesima usque ad Quadragesimam, quando repetitur Missa Dominicæ.

^z Tractus.] De eo in Ordine Romano. Tractus autem, hoc est, latus, ex eodem Ordine Romano de Septuagesima, à trahendo dictus est, quia tractum cantatur, Alcuin. de Sept. & veluti tractæ voces lugubres gemibus & suspiriis admixtæ sunt, Azor. lib. 10. cap. 36. quæst. 8. Auctor Tractuum, vel Cælestinus, Berno de Offic. Missæ cap. 25. vel Gelasius, Rup. lib. 2. de Diuin. Offic. cap. 21. vel Telesphorus, Durand. lib. 4. cap. 21. vel hi omnes perfecere.

Humilitatis vero tempore dici so-

let, & semper in causa humilitatis ponitur, Amalar. lib. 2. cap. 3. vnde à Septuagesima ad Pascha locum habet Tractus; quia tunc mortem, quæ intravit in mundum per inuidiam dia-boli, lugemus, Rup. lib. 5. cap. 13. vel misericordiam vitæ præsentis, Innoc. III. lib. 2. cap. 32.

^a Nec dicitur.] Iis certè diebus cantatur Tractus, quibus frequentior est populus, ut ad luctum exciterit, nempe Dominicis diebus, & in Quadragesimæ Feriis secundis, quartis, & sextis, Durand. lib. 4. cap. 21.

^b Dicto Graduali, seu Alleluia, seu Tractus, dicitur Euangeliū. ^c Et in principio Euangeliū dicitur, Dominus vobiscum. Respondetur, Ecum spiritu tuo. ^d deinde, Sequentia sancti Euangeliū secundum N. Respondetur, ^e Gloria tibi Domine. ^f In fine Euangeliū à ministro respondetur, Laus tibi Christe. quod etiam dicitur in fine illius par-

318.

etis Passionis, quæ legitur in tono Euangelij, & praterquam in Parascene. Postea si dicendum est, dicitur Credo.

b *Dicitur Euangelium.] Vox Græca, quæ Latinitate donata sonat bonum nuntium, Isidor. lib. 1. cap. 11. accipitur hic protexu historiæ Euangelicæ, quem Apostoli in Missa legebant; quod Schulting. p. 1. cap. 19. ex eo Pauli dedit, quod de Luca ait, *Cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias.* Successores Apostolorum legi curantur in Missa, ut testantur *Liturgia omnes, & Strabo cap. 22.* Alexander Papa firmavit usum Decreti, Radulph. Propos. 23. & Gemma lib. 1. cap. 88. Est autem Euangelium principale omnium quæ dicuntur in Missa. Sicut enim caput corpori præminet, & illi reliqua consentiunt; ita Euangelium se habet cum toto Missæ Oficio, Ruper. lib. 1. cap. 37. Verbum Verbi est, Sermo sermonis, & Sapientia Sapientiæ, Innocen. III. lib. 2. cap. 47. Euangeliarium per annum Hieron. compoluit, ex Gemma lib. 1. cap. 87. certas enim statas Lectiones Euangelicas legi, testatur August. Prok. in Epist. Ioan. 1.*

c *Et in principio Euangelij.] Ita Ordo Romanus; ut populus, ait, silentium præbeat, attentus & benevolus fiat; quod ostendit ille per ea verba, Et cum spiritu tuo. quod notat Ruper. 1. 1. cap. 36. Nam & Apostoli salutabant primum dicentes, Pax huic domui, Gemma lib. 1. cap. 23.*

d *Deinde, Sequentia, &c.] Ex Ordine*

Romano, quo docilis etiam fiat idem populus, Ruper. loco citato. Sequentia verò hoc loco est numeri pluralis, id est, ea quæ sequuntur in Textu Euangelistarum, Durand. lib. 4. cap. 24.

e *Gloria tibi Domine.] Chrysostome in Liturgia. Dicat, qui promptior non est, ut cum fructu capiat verba Euangelij, Gloria tibi Domine. ita Amalar. lib. 3. cap. 18. Vel, qui capiunt, glorificant Dominum, qui mittit verbum salutis, ut dicitur Act. 11. Ruper. lib. 1. cap. 36. Vel, sapientiam & sermonem Dei hunc esse omnes nos credentes, clamemus, Gloria tibi Domine. ita explicat S. German. in Theoria rerum Ecclesiasticarum.*

Ante textum Euangelij præmittitur, In illo tempore; praterquam, quando est initium Euangelij, vel in primis verbis textus describitur tempus proprium illius narrationis; ut, Anno quintodecimo, Elisabeth impletum est, &c.

f *In fine Euangelij.] Refert Durand. lib. 4. cap. 24. varios ritus. Quidam dicebant, Amen, hoc est, verum, vel fiat; alij, Deo gratias; alij, Benedic tus qui venit in nomine Domini: nos Christum laudamus, de quo narratum est in Euangelio. sed verba non sunt antiquiora Burchardo, qui ea refert, & ante eum nemo.*

g *Praterquam in Parascene.] Quæ Christo fuit dies improperij, non laudis.*

De Symbolo. XI.

h *Symbolum dicitur i post Euangelium in omnibus Dominicis per annum, etiam si in illis fiat de Feste, in quo alias non diceretur. In tribus Missis de Nativitate Domini, & deinceps usque ad Octauam bea-*

ti Ioannis Apostoli inclusuè.^a In Epiphania, & per Octauam. Feria quinta^b in Cæna Domini. ^c In Paschate Resurrectionis, & per Octauam. ^d In Ascensione Domini, & per Octauam. ^e In Pentecoste, & per Octauam. ^f In Festo Corporis Christi, & per Octauam. ^g In omnibus Festis beatae Mariae, & per Octauas. ^h In Festis duodecim Apostolorum & Euangelistarum, & per Octauas. ⁱ In utraque Cathedra sancti Petri, & in Festo S. Petri ad Vincula. In Festis Conuersionis & Commemorationis sancti Pauli Apostoli. In Festo S. Ioannis ante portam Latinam. In Festo S. Barnabæ Apostoli. ^j In Festis Inventionis & Exaltationis sanctæ Crucis. ^k In Transfiguratione Domini. ^l In Festis Angelorum. In Festo S. Marie Magdalene. In Festis quatuor Doctorum, videlicet Gregorij, Ambrosij, Augustini, & Hieronymi, addito Festo S. Thome de Aquino, & S. Bonaventurae. Item in Festis Doctorum, Athanasij, Basilij, Gregorij Nazianzeni, & Ioannis Chrysostomi. In die^m Octauarum S. Ioannis Baptiste, & S. Laurentij. In Festoⁿ Omnium Sanctorum, & per Octauam. ^o In Dedicationibus S. Saluatoris, & SS. Apostolorum Petri & Pauli. In Anniuersario Dedicationis propriæ Ecclesiæ, & per Octauam. In die Consecrationis Ecclesiæ, vel Altaris. In Festis Sanctorum^p quibus dedicata est Ecclesia, & ubi^q habetur corpus vel insignis reliquia Sancti, de quo agitur. In die^r Creationis, & Coronationis summi Pontificis, & in Anniuersario eiusdem diei. In die & in Anniuersario^s Electionis & Consecrationis Episcopi. Item in omnibus Festis, ^t quæ in Dominicis, & infra Octauas celebrantur: in quibus ratione Dominicæ & Octauæ dici debet. Item in Festo^u Patroni alicuius loci, vel Tituli Ecclesiæ (non autem alicuius Cappella, vel Altaris) & in Festis principalibus Ordinum, & per eorum Octauas, in Ecclesiis tantum illius Ordinis. Item dicitur Credo, in Missis Votivis, quæ solemniter pro re gravi, vel pro publica Ecclesiæ causa celebrantur.

h Symbolum.] Hoc est, indicium, seu signum, seu collatio; quia Symbolum Apostolorum est indicium fidei, eiusdemque regula, & continet omnes articulos eiusdem, Isid. lib. 2. de Diu. Offic. cap. 22. Hymnologia Catholica, seu Hierarchica Eucharistia, dicitur à Dionys. apud Lindanum ad Liturgiam S. Petri. Symbolum autem, quod recitamus in Missa, non est Apostolorum, quo dinitio Ecclesiæ cantabatur

in Missa, ex Dion. Areop. cap. 3. de Eccles. Hierar. & habetur in Liturgia sancti Petri. neque est Nicænum, quod deinde recitari iussit in Missa S. Marcus, qui sancto Siluestro successit, ex Bernone cap. 25. de Offic. Missæ. quod tamen negat Baron. anno 325. & probat ex Ruffino in Symbolum: sed est Constantinopolitanum, cum additio-
ne, Filioque procedit, facta in Concilio Toletano sub Leone I. ex Baron. an-

no

no 447, seu in Concilio Rom. à Damaso, ut probat Steph. Dur. lib. 2. c. 24. & optimè. Quod Symbolum idem Damasus Papa dici decreuit, ex Ruper. lib. 2. cap. 21. & quasi esset aptius modulis sonorum, inquit Strabo c. 22. Neque est tamen Constantinopolitanum purum, sed dici potest Ecclesiasticum, ex Demochare Tom. 4. cap. 15. Purum enim à Gregorio Nysseno scriptum fuit, & approbatum in Concilio Constantinopolitano, ex Niceph. l. 12. cap. 13. de quo Baron. anno 381. quod paulò diuersum est ab eo quod dicimus. Rōmā verò non dicebatur, ut ex mox dicendis patebit.

i Post Euangelium.] Ex decreto sancti Marci Symbolum post Euangelium dicitur, Radul. Propos. 23. ut per sanctum Euangelium corde credatur ad iustitiam, & per Symbolum ore fiat confessio ad salutem, Strabo cap. 22. omnes enim errorum impieates perfidiæque blasphemias calcat, & ob hoc in vniuersis Ecclesiis pari confessione à populo conclamatur, Isid. lib. 1. cap. 16. Dicendum est autem, quod idèo Ecclesia Romana non recitabat, quia (et inquit Berno, se hoc audisse à Romanis) nulla vnumquam fuit hæreses fæce infecta. Nam, Henrico Imperatore instanti, Benedictus Papa VIII. hunc Rōmā ritum instituit, ex eodem Bernone, qui aderat, cap. 2. De quibusdam ad Missam spēt. Baronius quoque anno 1014. sub Benedicto VIII. cœptum esse Symbolum Constantinopolitanum dici in Missa Rōmā, ita ut non anteā, tradit, & dolet, mutatum fuisse Rōmā hunc ritum, Romanæ fidei intemerata testem.

1 In omnibus Dominicis.] VV alafrid. Stabo cap. 22. ex Concilio Toletano, quia in Symbolo habetur articulus

Resurrectionis Christi, Innocen. III. lib. 2. cap. 51.

m In tribus Missis.] De Natali Domini docet Microlog. cap. 46. De Octaua, quia omnes dies infra Octauam pro vna festiuitate computantur, ut tradit Radulph. Propos. 23. Et quia Octauæ significant resurrectionem mortuorum, quæ continentur in Symbolo, Innocen. III. loco citato. Sed aduerte, quod in Octaua S. Stephani dicitur Credo, propter Octauam S. Ioannis Apostoli, de quo est eadem Regula cum Apostolis, ut mox dicemus.

n In Epiphania.] Microlog. vbi suprà: quia Festum Domini, & in ea celebratur præterea Festum Baptismatis, de quo in Symbolo, Confiteor vnum Baptisma. quod adnotauit Innoc. III. loco cit. vbi & Symboli meminit infra Octauam Epiphaniae recitandi.

o In Cœna Domini.] Innocen. III. loco cit. quia, inquit, ad Eucharistiam respicit illud, Sanctorum Communione: quod quamuis non legatur in Symbolo Missæ Constantinopolitanæ, puto contineri tamen in eo eiusdem verbo, Vnum Baptisma: per quod vna est Sanctorum generatio, & per Eucharistiam deinde, quæ lac dicitur 1. Petr. 2. vna lactatio, & nutritio, vel in eovo verbo, vnam sanctam Ecclesiam, Catholicam, & Apostolicam, ut explicat Durand. lib. 4. cap. 25.

p In Paschate Resurrectionis.] Radulph. & Innocen. locus citatis. & ratio patet, quia de Resurrectione Domini in Symbolo fit commemoratione.

q In Ascensione Domini.] Quia Festum Domini, Microlog. & habetur articulus, Innocentius III.

r In Pentecoste.] Radulph. suprà: quia dicitur, Credo in Spiritum sanctum, ut ait Innocentius III.

f In Festo Corporis Christi.] Ratone suprà allara de Cœna Domini. Vrbanus IV. instituit.

t In omnibus Festis B. Marie.] Microlog. cap. 46. quia de ea in Symbolo, Innocent. III. qui tamen mentionem facit Octauæ tantum Assumptionis beatæ Virginis, non Octauæ Nativitatis eiusdem.

u In Festis duodecim Apostolorum.] De Apostolis Microlog. loco citato, quia Symboli Autores. & quia dicitur in Symbolo, Apostolicam Ecclesiam; quod habet Durand. lib. 4. cap. 25. Evangelistæ censentur Apostolici viri, & Symbolum in eorum Festis dicebatur, teste Durando ibidem.

x In utraque Cathedra, &c.] Microlog. loco citato. & ratio patet, ex titulo Apostolico, de septem his Festis.

y In Festis Inventionis, &c.] Microlog. ibid. de his duobus Festis. & de Cruce fit mentio in Symbolo: Crucifixus etiam pro nobis.

z In Transfiguratione Domini.] Duran. ibidem tradit. Festum Christi est. Non ergo renueret Microlog. nec Innocentius III. quorum temporibus hoc Festum desiderabatur.

a In Festis Angelorum.] Innoc. III. loco cit. docet, & ea ratione; quia cùm dicimus, Creatorem cali & terræ, intelligimus Deum Creatorem Angelicæ naturæ & humanæ. In Symbolo Missæ expressè dicitur, & insinuitum, hoc est, Angelorum. A Damaso decretum fuisse Symbolum in Festis Angelorum, scribit Crassus lib. 2. cap. 30. in suo Ceremoniali.

b Sanctæ Marie Magdalene.] Fauet Innoc. III. quia in Christi Resurrectione ea fuit Apostolorum Apostola.

c Quatuor Doctorum.] Ea ratio esse potest, quia ipsi docuere populos, &

explicarunt Symboli mysteria. eo verbo quoque fortasse significantur, Catholicam Ecclesiam: argumento simili sumpto à Durando suprà in verbo, Apostolicam, pro Apostolis. Et in Festis quidem quatuor Doctorum Latinorum dici testatur Burchardus; imò dicitur etiam fuisse decretum à Gregorio XI. & Urbano VI. in alijs Græcorum, & S. Thomæ, iussit Pius V. sicut & Sixtus V. illud addidit Festo sancti Bonaventuræ.

d Octauarū S. Ioannis Baptiste, &c.] Ita Innocent. III. sed ea, inquit, de causa, quia veniunt infra Octauas Apostolorum Petri & & Pauli, & Assumptionis beatæ Virginis. vnde & Præfationes dicuntur De Apostolis, & de beata Virgine. Qua ratione dicitur etiam Symbolum in eorum Festis, si occurrant infra Octauas alicuius Patroni loci, seu Tituli Ecclesie, licet de Octaua nulla fiat Commemoratio in prædictis Festis.

e Omnia Sanctorum.] Microlog. loco citato. & ratio est, quia in hoc Festo veneramur B. Virginem, Apostolos, & alios; quibus congruit recitatio Symboli. Innoc. putat hoc Festum esse Dedicationis Ecclesie Omnia Sanctorum, de qua statim.

f In Dedicationibus.] Microlog. loco cit. addit & causam Innocent. quia in Symbolo dicitur, Sanctam Ecclesiam: & valet in quatuor his festiis casibus Ecclesiarum.

g Quibus dedicata est Ecclesia.] Scribit Durand. lib. 4. cap. 25. hoc fuisse in vsu apud quosdam. Neque dicas, hanc Rubricam esse eamdem cum inferiori, de Titulo Ecclesie; quia dantur Tituli Ecclesiarum, qui non sunt Sanctorum, sed Sancti Sanctorum, vt Saluatoris, S. Crucis, & huiusmodi.

h Hæ

h. Habetur corpus, &c.] Symboli recitatio cùm sit nobiliorum Festorum propria, videtur addere solemnitatem Missæ, in qua illud, præter supradictos dies, recitatur; & idcirco extenditur ad præsentem & sequentes casus in Rubrica descriptos. In Translatione verò Sanctorum non dicerem Symbolum, nisi Officium sit Duplex, quod Translationi principalis tantum Patroni concedere solet sacra Rituum Congregatio.

Quæ verò sit insignis reliquia Sancti, ratione cuius dici queat *Credo* in Missæam esse ne dubites, ratione cuius Officium Duplex recitari potest. Gregorius enim XIII. anno 1573. concessit Ecclesijs Hispaniarum, ut possint facere Officium Duplex de Sancto, cuius habetur caput, brachium, crux, quibus sacra Rituum Congregatio die 8. Aprilis 1628. tamquam insignem reliquiam, addidit eam partem corporis, in qua passus est Martyr, modò sit integra, & non parua. Quòd si corpus habeatur integrum, aut illius magna pars, à fortiori Symbolum in Missæ recitari debet. Prædicta verò intellige de Reliquijs approbatis, ut declarauit eadem sacra Congregatio die 3 Iunij 1617. & predicta die 8. Aprilis 1628.

i. Creationis, &c.] Et iure in tribus his casibus; quia Dominus Apostolicus nominatur in Litanijs, caput est Ecclesiæ Catholicæ & Apostolicæ, de qua in Symbolo: & in Collectis pares sunt illæ duæ, pro Ecclesia, & pro Papa; quæ cum alternatiua, ad libitum Sacerdotis prescribuntur.

l. Electionis, &c.] Si in consecratio Ecclesiæ, quæ magis in consecratione Episcoporum? & pertinent Episcopi ad eum articulatum, *Catholi-*

cam Ecclesiam. Audi Ambrosium in Oratione de Obitu fratris sui: Aduocauit Satyrus ad se Episcopum; nec ullam veram putauit, nisi vera fidei gratiam; percunctatusq; ex eo est, utrumnam cum Episcopis Catholicis, hoc est, cum Romana conueniret Ecclesia. Denique Vicarij sunt Apostolorum, ut dicitur in Ordine Romano, ex Conc. Nicano cap. 4. de Consecratione Episcopi. In die Consecrationis Episcopi afferit dici Symbolum Burchardus.

m. Que in Dominicis.] Innoc. VII. decreuit, dici *Credo* in Festis S. Ioannis Baptiste, & S. Laurentij, quando veniunt in Dominicis, ut in Breu. Venereto 1521. narratur. & hac eadem ratione dicendum erit etiam Symbolum in Vigilijs Nativitatis Domini, & Epiphaniæ, & in Octaua SS. Innocentum, si venerint in Dominicæ, nimirum ratione Dominicæ, qui casus fuit omissus in Missali.

n. Patroni alicuius loci.] Patronus & Titularis Ecclesiæ sunt quidem primæ classis, non idèo tamen illis conuenit, ut dicatur *Credo*; quia non dicitur in Festo sancti Ioannis Baptiste, quod est primæ classis: sed quia, cùm locus fiat celebrior, concurrente populo ad Festum Patroni, seu Tituli Ecclesiæ, æquum est, ut sanctam fidem populus ibidem cum Clero conclamet, & profiteatur. Hinc dicitur *Credo* in Festo sancti Ioannis Baptiste in propria Ecclesia, ob locum & concursum populi; & ob eundem concursum dicitur etiam in Missis Votivis, quæ solemniter celebrantur pro re gravi, de qua vide supra tit. 8. num. 4. Solus autem concursus populi non facit, ut legitime dicatur *Credo*, ex Rubricis: alioquin in Ecclesijs ruralibus in omnibus Festis diceretur *Credo*.

In Vigiliis autem quæ veniunt infra Octauas, & habent Symbolum, non tamen dicitur Symbolum, sicuti neque Hymnus Angelicus; quod habetur in Missali, ex simili Rubrica, in

Missa Litaniarum maiorum in Festo sancti Marci, eadem enim est ratio in his Feris maioribus: imò à fortiori, si non in Rogationibus, ergo nec in Vigiliis, quibus illæ præstant.

De Offertorio, Secretis, Praefationibus, & Canone. XII.

Post Symbolum, vel si non sit dicendum, post Euangelium, dicitur Dominus vobiscum, Oremus, deinde Offertorium: postea fit oblatio cum Orationibus, ut in Ordine Missæ. Quia oblatione facta, dicuntur Orationes secretae, secundum numerum Orationum quæ clara voce in principio dictæ sunt: sed ante primam Orationem non dicitur Dominus vobiscum, nec aliquid aliud, sed dicto, Suscipiat Dominus Sacrificium, absolute dicuntur. neque etiam ante secundam Orationem dicitur Oremus. Terminatur autem prima & ultima Oratio, ut dictum est suprà in Rubrica de Orationibus: & secretò dicuntur usque ad illa verba in conclusione, Per omnia secula seculorum, quæ clara voce proferuntur, & incipitur Praefatio.

Dicitur Dominus vobiscum.] Ordo Roman. & introitum demonstrati ad aliud Officium, dum salutat Sacerdos operarios suos, Amalar. lib. 3. cap. 19. inuitatur quoque ad Orationem monet, nisi Dominus sit nobiscum, non posse nos orare, Innocentius III. lib. 2. cap. 53.

Oremus.] Ordo item Rom. quo docemur, ut stabiles sumus in fide, quam professi sumus in Symbolo, Steph. Eduen. de Sacram. Altar. cap. 12. vel precamur, ut voluntarium Sacrificium acceptabile sit Domino, nec despiciatur cum sacrificio Cain, Amalar. loco citato.

Deinde Offertorium.] Ordo Romanus, & in Antiphon. sancti Gregorij nomen hoc habetur. Porro Offertorium, auctore Isidoro lib. 6. Etymol. cap. 19. quasi ob fertum. fertum enim dicitur oblatio, quæ in Altari offeruntur. Fertum, siue feretum, ait Festus,

genus libi dictum, quod crebrius ad Sacra ferebatur. Vel dicitur Offertorium, ab offerendo, quia tunc oblationes fiunt, Innocent. III. lib. 2. cap. 53. vel est offerentium Canticum, Gemm. anima lib. 1. c. 97. Offerendam vocat etiam Amalar. lib. 3. cap. 36.

Quis auctor? Cælestinus, ex Democare Tom. 4. cap. 15. Eutychianus, ex Petro ab Opmeer de Off. Missæ, sanctus Gregorius, ex Gemma an. lib. 1. cap. 88. inclinauerat prior in hanc sententiam VV alafrid. Strabo c. 22. Ordo sanè conueniens, inquit Innoc. suprà: nam sequitur prædicationem Euangeli fides in corde, laus in Offertorio, fructus in Sacrificio. Addit Alcuin. cap. de Celebr. Missæ ad imitationem populi Israël hoc fieri, qui oblationes & vota cum laude Deo offerre consueverat.

Orationes secretae.] Quia secretò dicuntur, Amalar. lib. 3. cap. 20. Ordo

do Romanus eas hoc nomine vocat. [¶] Secundum numerum Orationum.] Habet Radulph. Prop. 23. & ante eum Beleth. cap. 43.

t Non dicitur Dominus, &c.] Iam enim dixit Sacerdos, Dominus vobis-
cum, & Oremus, ante Offertorium. quæ salutatio & inuitatio antiquitus
erat ordinata ad Orationem secretam;
& ante illam ab Offertorio nulla pror-
fus interponebatur Oratio, vt notat
Microl. cap. 11. secundum usum Ro-
manum. Orationes enim, quæ nunc
dicuntur in oblatione, habent origi-
nem à Gallicana Ecclesia, vt dicimus
tit. 7. part. 2. Rubricarum generalium,
vbi de ipsa oblatione.

u Neque dicitur Oremus.] Burch-
tum quia dictum est ante Offerto-
rium; tum quia eius vice proximè an-
tē dicitur, Orate fratres; tum quia (&

hæc est magis propria ratio) Orationes
secretæ dicenda sunt. Quis dicat ergo
Oremus? an alta voce? inconcinna in-
terruptio: an submissa voce? quos in-
uitamus non audientes. omittimus
igitur conuenientiū.

x Terminatur autem prima, &c.] Burchard. ijsdem de causis quibus su-
præ de Commemorationibus, tit. 7. n. 7.
& de Oratione, tit. 9.

y Per omnia secula seculorum.] Non est hoc initium Præfationis, si
propriè loquamur, sed finis Orationis.
vult Innoc. III. lib. 2. cap. 61. esse
finem Orationum, & esse principium
Præfationis, vt ostendatur, ait, Chri-
stus lapis angularis, qui fecit utraque
vnum, propeque passionem Iudeos
continens, & Gentiles, qui per Philip-
pum adierunt Iesum, Ioan. 12. sed de
nomine videretur quæstio.

z Præfationes autem dicuntur ut in Ordine Missæ annotatū est: & quæ
in Quadragesima, Tempore Passionis, ^b & Paschali, & infra Octauas
propriæ assignantur, dicuntur etiam ^c in Dominicis & Festis quæ illis
temporibus celebrantur: nisi illa Festa propriam Præfationem habeant.

z Præfationes.] Hoc est, Prælocu-
tiones ante Canonem, Alcuin. de Ce-
lebratione Missæ. Originem habent ab
Ecclesiæ primordijs, ex Clem. lib. 8.
Conf. Apost. cap. 16. Dionysium au-
torem facit Honor. in Gemma lib. 1.
cap. 89. & Leonem Papam, ibid. Præ-
fationis communis auctorem Gelas-
sium dicit Alcuin. loco citato. aut can-
tari iussit, ut ait Gemma, aut fortè li-
mauit: quæ tamen habetur in Liturgia
S. Petri Græca.

Nouem Præfationes enumerat ut
antiquas, & approbat Pelagius Pa-
pa II. Epist. 4. nimurum, Paschalem,
de Ascensione Domini, de Penteco-
ste, & de Natali Domini (quæ dicitur

etiam in Missa de Sacramento Altaris,
ex Radulph. loc. cit.) de Epiphania,
de Apostolis, de Sancta Trinitate, de
Cruce, de Ieiunio Quadragesimali,
Sieger. de Pelagio ad annum Dom. 581.
& can. Inuenimus. de Consecr. Dist. 1.
& hoc fortasse ordine compositæ fue-
runt nam ordine temporis positæ sunt
in Missali, quo eas cantari contingit.
His, teste Radul. ibidem, addidit de-
cimam de beata Virgine Maria Urba-
nus II. in Concilio Placentiæ celebrato
anno 1095. ex Baron. vel ex Bellarm.
lib. 2. de Miss. c. 17 anno 1080, & ha-
betur can. Sanctorum. §. final. Dist. 70.
Angeli vero omnes in Præfatione no-
minantur implicitè in verbo Virgines,

F ex

ex Alcuin. loco citato; quia Dominus Virtutum, id est Angelorum, ipse est Rex gloriae, Psalm. 23. ideoque nominantur paulò ante consecrationem, quia creduntur Sacrificio adesse, *Microl. cap. 11.*

Sursum corda, de Ieremia sumptum est. Legit Clem. *Const. lib. 8. cap. 16.* *Sursum mentem*. ex quo datur intelligi, *corda esse causus accusatiui.* *Gratias agamus*, de Apostolo, *Radul. loco citato.* *Beata Seraphim*, Alcuinus legit *Seraphin*, & vult esse plurale generis neutrius, Seraphim autem esse generis masculini; illud ab Hebreis, hoc à Græcis deriuare. Sed fallitur; quia in Liturgia S. Petri legitur *Seraphim* per m, generis neutrius. Miror Caroli Magni magistrum hæc minutiora persequi; sed minima Dei maxima sunt, & maximè obseruanda. Pleniorum Præfationis declarationem lege *apud Duran. lib. 2. cap. 31.*

Concluditur Præfatio Hymno trisagio, seu Angelico, quem Victorialem Liturgia S. Petri, Triumphalem SS. Iacobus & Marcus in Liturgijs, Cherubicum S. Germanu in Theoria, Alcuinus Primænum, vocant. Et quamvis vulgo huius Hymni, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, &c. feratur auctor sanctus Sixtus; hic quidem Decreto firmauit, vt, Sacerdote incipiente, populus prosequeretur; sed anteā erat in vſa in Liturgijs prædictis. & meminit Clemens libro 8. *Constitut. 8. 16.* desumptus autem est partim ab Isaia 6. partim ab *Euangelio Mat. 21.* in quo Trinitas adoratur in unitate; & benedicitur incarnatio Verbi, quod venit in nomine Domini. Addidit sanctus Ignatius illud, *Benedictus qui venit*, &c. si credimus Remigio Antisiodorensi in expositione Missæ. Bis dicitur

Hosanna, id est, *Salua quæſo*, ab antiquis temporibus, *Ordo Romanus*. semel Angelorum nomine, semel nostro; quia Hymnus hic partim ab Angelis, partim ab hominibus concinitur, vt per Christum immolatum genus humanum sociatum fuisse Angelis fateamur, *Gemma cap. 42. lib. 1.* Concilium autem Valense can. 6. statuit, vt diceretur in omnibus Missis, etiam Defunctorum.

a *Quæ in Quadragesima.*] Etiam in Ferijs Præfationem Dominicæ dici, scribit *Microl. cap. 50.*

b *Et Paschali.*] Eamdem recitari Præfationem usque ad Ascensionem, tradit *Microl. cap. 55.*

c *In Dominicis & Festis, &c.*] Generale est Præfationum, vt eorum temporibus & diebus in omni Missa continentur, vbi propriæ non habentur, *Radulph. Propos. 23.* per quod patet ratio sequentium Rubricarum *num. 3. & 4.* Excipe Festum sancti Ioannis Evangelistæ, cui datur Præfatio de Natiuitate ex antiquo usu Cappellæ Papalis, licet habeat Præfationem propriam; & item diem Octauam sancti Stephani, quæ est infra Octauam sancti Ioannis, in qua dicitur Præfatio de Natiuitate, in gratiam eiusdem Natiuitatis.

Excipe quoque Missam de Feria præuilegiata, vt Litaniarum Maiorum in Festo S. Marci, ex Rubrica propria; & Missam Feriæ quartæ Temporum occurrentem in Octaua Natiuitatis beatæ Virginis, in quibus dicitur Præfatio communis, ita sacra Rituum Congregatio die 12. Decembris 1626. & à simili Missam Vigiliæ S. Ioannis, seu Apostolorū infra Octauam Corporis Christi, seu in die Octaua: & ratio est, quia prædictæ Missæ sunt Feriales, in quibus dissonaret cantus solemnis

Præfa-

Præfationis, puta, de Corpore Christi (Ferialis cantus non habetur eiusdem in Missali) & ideo, sicut in Missa solemnni Præfatio communis non potest non cantari; ita etiam in Missa priuata de Vigilia communis Præfatio recitari debet. Præterea congruit commun-

natio Præfationum festiuarum alijs Festis, & Votiuis (quæ aliqualem habent rationem Festi) non autem Ferijs, & Vigilijs: vnde de iis *in seq. num. 3. & 4.* regula datur; de his nihil in Rubricis: nihil, inquam; ut non dicas esse casum omissum.

3 *Si infra Octauam alicuius Festi, quod habet Præfationem propriam, occurrat Festum ex maioribus non habens propriam Præfationem, dicitur Præfatio de Octaua, quamvis de ea nulla fiat commemoration in Missa.*

4 *In Missis Votiuis dicitur etiam Præfatio propria, si propriam habent: si vero non habuerint, dicitur Præfatio de Tempore, vel Octaua, infra quam contigerit huiusmodi Missas celebrari: alioquin Præfatio communis. Et quando aliqua Missa Votua pro causa publica soleniter celebratur, dicitur ^d in cantu solemnii, ut in Duplicibus. In Missis Defunctorum quocumque tempore semper dicitur Præfatio communis.*

^d *In cantu solemnii.] Qui nimirum assignatur Festis Spiritus sancti, Trinitatis, sanctæ Crucis, sanctæ Mariæ, &c. demptis verbis quæ non congruunt Votuæ Missæ, ut, in Præfatione solemnii de Spiritu sancto, omitenda sunt ea verba in cantu, hodierna die, quæ conueniunt tantum Festo Pentecostes, non Votuæ Missæ.*
Monendum hoc loco, Votuas Missas infra Octauam Nativitatis Domini non habere aliam Præfationem, quam de Nativitate, sicut & Festum S. Ioannis, argumento a fortiori: & item, quod Præfatio de tempore, & de die, idem sonat in hac Rubrica.

5 *Post Præfationem incipitur ^e Canon Missæ secretò; in quo seruentur omnia ut in Ordine Missæ. Vbi vero ^f infra actionem, ^g Commnicantes, & Hanc igitur, vel alia, variari contingit, suo loco in proprijs Missis adnotatur.*

^e *Canon.] Id est Regula. Canon vox usurpata à sancto Gregorio lib. 11. Epist. 16. qui & Precem nominauit lib. 7. Epist. 63. Regulam vocat Ecclesiasticam Ambros. in Epist. ad Timoth. cap. 2. Legitimum, Optatus Mileuit. lib. 2. contra Parmen. Secretum, Basilius de Spiritu sancto c. 27. Ordinem precum, Isidor. 1. de Diuinis Officijs cap. 15. & à Dionys. loco citato dicitur Actio, quia ex VValafr. cap. 22. in ea*

actione est legitimus Ordo, & Regula fixa & stabilis ad Sacra menta confi cienda. Autem illius nescitur. antiquior est Ordine Romano, in quo habetur Canon, ut iam usitatus; & in Liturgia sancti Petri totus habetur, sed partim auctus, saltem Sanctorum nominibus, post mortem Petri. Antiquior est omni memoria, inquit Bellarmin. mox citan. loco. & quia nulla ibidem fit mentio Confessorum, pro-

44 Comment. in Rubr. Missalis. Pars I. Tit. XII.

bat idem lib. 2. de Missa cap. 20. fuisse finitum totum ante Concilium Magniūiacum, in quo Festa Confessorum habentur. Putat Inno. III. lib. 3. c. 10. finitum ante S. Siluestrum. Tamen ultimus, qui addidit Canoni, fuit S. Gregorius, ut dicitur: à quo, *loco citato*, dicitur fuisse à Scholastico compōtus. quem putant esse Gelasium doctrina clarissimum, Inno. III. lib. 3. c. 10. & Honor. in Gemma an. lib. 1. cap. 90. De Musaeo Massiliensi dubitat Pamelius in Liturgijs, qui Scholastico sermone scripsit librum Sacramentorum circa annum 490. Vel de Victoriano Voconio Mauritaniae Episcopo, qui composuit Sacramentorum volumen, & vixit inter tempora SS. Hieronymi, & Gregorij Papæ. Sed sicuti verè compōsitus fuit à pluribus, ex Domini verbis; ex Apostolorum traditionibus, & sanctorum Pontificum institutionibus, iuxta Concilium Tridentinum Sessione 22. cap. 4. ita pars eiusdem antiquior est altera, ut patebit ex auctoribus singularium partium, de quibus in II. Parte Rubricarum generalium titulo VIII. & seq. agemus commodiūs.

f Infra actionem.] Hoc est Canōnem, obrationem suprà allatam.

g Communicantes, &c.] Varietas hæc habetur in libro Sacramentorum S. Gregorij. Microl. cap. 12. hæc habet: In summis Festiuitatibus quædam Canoni in illo loco, vbi dicitur, *Communicantes*, vel, *Hanc igitur oblatio-*

nem, interponimus; quæ tamen ex antiquioribus & emendationibus Sacramentarijs interponēda esse dīdicimus; videlicet in Natiuitate Domini, in Epiphania, in Cœna, in Pascha, in Ascensione, in Pentecoste. quæ sanè cum nostris Missalibus cōcordant. Dantur autem casus, quod separari debeat *Communicantes* à sua Præfatione; nam infra Octauam Ascensionis, si occurrat Festum sanctorum Philippi & Iacobi, Præfatio erit de Apostolis, *Communi-*
cantes de Ascensione, licet in Missa nulla fiat commemoratio; idemque accidere potest in Inventione S. Crucis, & in Missis solemnibus Votivis, quæ dicuntur infra eandem Octauam, & habent Præfationem propriam.

Ratio verò est, quia *Communicantes* habet infra illam Octauam quasi rationem de tempore; sicut haberet etiam Præfatio de Octaua in prædictis Festis, si propriam Præfationem non haberent, ut dicitur in titulo hoc eodem num. 3. & 4. Et licet nulla fiat Commemoratio de Octaua, dicitur tamen *Communicantes*, sicut in Officio dicitur ad Primam, & in fine Hymnorū in prædictis Festis,

Qui victor in cælum redit.

Neque enim idē vnitur *Communicantes* Præfationi, ut simul vel dicantur, vel omittantur; sed ut faciliūs utrumque reperias. Atque ita decreuit tandem sacra Rituū Congregatio die 28. Augusti 1627.

De Communione, Orationibus post Communionem,
Ite missa est, vel, Benedicamus Domino, de Benedicione, & Euangeliō S. Ioannis. XIII.

¹ **E**xpleto Canone, & alijs omnibus usque ad Communionem, ea peracta dicitur ² *Communio*, & ³ *Orationes post Communionem*, eodem

dem modo & ordine ut in principio Missæ: & repetito Dominus vobis-
cum, dicitur,¹ Ite missa est, vel, Benedicamus Domino, pro temporis ra-
tione. Ite missa est, dicitur^m quæcumque dictum est, Gloria in excel-
sis. Cùm non dicitur, eius loco dicitur, Benedicamus Domino. Responde-
tur,ⁿ Deo gratias. In Missis Defunctorum dicitur,^o Requiescant in
pace. Respondetur, Amen.

In Communio.] De hac Ordo Roma-
nus, & Antiphonar. Gregor. & canta-
batur, dum populus communicaba-
tur. tradit Rupert. lib. 2. cap. 18. solitam
dici post cibum salutarem, in gratia-
rum actionem. Cælestino Demochares
Tom. 4. cap. 15. Gregorio tribuunt au-
ctori Gemm. lib. 1. cap. 90. & Hugo Vi-
ctor. de Eccles. Offic. lib. 2. cap. 11. De-
ductit hunc ritum S. Thom. 3. par-
quaest. 83. art. 4. ab Hymno dicto à
Christo & Apostolis post cœnam.
Nunc cantari debet post Agnus Dei
immediatè; nisi fiat populi Commu-
nio, ad quam ea cantatur.

In Orationes post Communionem.]
Idem docet Microl. cap. 19. quas Ora-
tiones Collectas etiam vocat Ordo Ro-
manus. Ad complendum, titulus ea-
rum est in Sacrament. Gregoriano. Be-
nedictiones appellat VV alafr. loco ci-
tato. quæ pro communicatis diceban-
tur; neque alia tunc in fine benedictio
dabatur populo, Microl. cap. 21.

1 Ite missa est, &c.] A Leone insti-
tutum fuisse scribit Radulph. Prop. vlt.
quod tamen habetur in Liturgia san-
cti Petri, & expressius in constit. Apost.
lib. 8. cap. 23. & quidem in Festis,
concurrente populo, dimittitur ille so-
lemniter, nisi tristitia temporis insi-
nuanda sit, ut in Dominicis Quadra-
gesimæ, & eiusmodi, in ferialibus au-

tem, vbi deuotiorum est accessus ad
Missam, ij sunt potius detinendi in
diuinis benedictionibus, Microl. c. 46.
sed Clemens vtitur ijs verbis, Ite in
pace. A Christo deducit hunc ritum
Vuldenis Tom. 3. tit. 4. cap. 44.
num. 7. qui in fine cœnae dixit: Sur-
gite, camus hinc.

m Quæcumque dictum est, Glo-
ria.] Docet Microl. cap. 19. & 46. so-
lemnis autem est dimissio, ait Rupert.
lib. 2. cap. 20. & gaudium sonat com-
mune Hymno Angelico, & Cantico,
Te Deum; vnde se inuicé consequuntur,
sicut cantus Angelorum & iter
Pastorū ad Christum, Duran. l. 7 c. 1.

n Deo gratias.] Hoc loco vñpari
innuit Dion. cap. 3. Eccl. Hierach. ys
verbis: In gratiarum actionem sacram
definit, cum omni Ecclesiæ sacra ple-
nitudine. August. etiam Epist. 59. ad
Paulinum: Participato tanto Sacra-
mento gratiarum actio cuncta con-
cludit. quod Amalar. lib. 1. cap. 34. de
hoc ritu declarat.

o Requiescant in pace.] Explicat Du-
ran. lib. 4. cap. 47. vt requies conce-
datur, quam eis optamus. Sed anteā
meminit huius ritus Steph. Eduens. de
Sacr. Alt. cap. 18.

Dicitur autem hoc loco semper in
plurali numero, licet pro vno dica-
tur Missa.

2 Dicto^p placeat, datur^q Benedictio, quæ à Celebrante semper datur in
Missa, præterquam in Missis Defunctorum. Deinde legitur^r Euange-
lium

46 Comment. in Rubr. Missalis. Pars I. Tit. XIII.

lium S. Ioannis, In principio, premisso Dominus vobiscum, & Initium, ut moris est: quod Euangelium numquam prætermittitur in Missa, nisi quando sit de Festo in aliqua Dominica, vel Feria quæ habet Euangelium proprium: quod legitur eius loco. Excipitur Dominica quarta Aduentus, cuius Euangelium non legitur in fine Missæ, quædo in ea occurrit Vigilia Nativitatis Domini, quia nec in Officio lectum est. ^r In tertia Missa de die Nativitatis Domini legitur in fine Euangelium de Epiphania, Cùm natus esset Iesus. Et in Dominica Palmarum in Missis priuatis legitur Euangelium quod ponitur in benedictione Palmarum, quod etiam lectum est in Officio. In Vigilijs quæ occurrunt in Quadragesima, vel Quatuor Temporibus, non legitur Euangelium Vigiliae in fine Missæ. Et similiter ^a in Missis Votivis numquam legitur in fine aliud Euangelium, nisi S. Ioannis.

p Placeat.] Huius meminit Microlog. cap. 22. quamquam post datam benedictionem.

q Benedictio.] De hac à Sacerdote hoc loco danda indicium est in Liturgia S. Petri, & in lib. 8. Conf. Apost. cap. 23. expressè de ea scribit Hier. ad Rusticum Narbonensem Episcopum, cuius verba de benedictione hac explicat Microl. cap. 21. qui & addit causam; vt, qui non communicatus discedit, saltem benedictus à Sacerdote recedat. habetur etiam de Conf. Dist. 1. Cùm ad celebrandum ex Conc. Aurelian. I. cap. 28. & Agathen. cap. 47. ead. Dist. Missas.

r Euangelium sancti Ioannis.] In Liturgia S. Petri habentur hæc verba in fine, Deinde plenitudo legis, & Prophetarum. legebatur ergo aliquid. Et Lindanus citat Liturgiam S. Simeonis Syracusani ante annum 800. in cuius fine Lectio iubebatur. Apud quosdam Lectio Euangelij S. Ioannis fuit in vslu, ex Durand. lib. 4. cap. 24. & ex cap. Quidam de Celebrat. Miss. tum in Conc. Salegunt. tit. de Suffrag. cap. 22. Additum ergo denuò est, quoad om-

nes, & Burchard. habet: vt diuinitatis & humanitatis Christi quasi circulari sigillo facto, vt opinor, toti Sacrificio extremam manum imponamus, & vt tanti beneficij iugiter recordemur, ait Suarez p. 3. disp. 83. sett. 1. Eius loco legitur Euangelium, quod in Officio lectum est pro nona Lectione, vt Missa concordet cum Officio; & nullum Euangelium in Missali positum prætermittatur, quin aliquo modo publicetur populo in Missa, saltem per modum commemorationis in fine Missæ. Item, si quis fortasse primū Euangelium non audierit, in fine saltem Missæ audire poterit alterum, ait Suarez loco citat. Ex his autem ratio patet Rubricarum sequentium de Dominica quarta Aduentus, cuius Euangelium non modò non lectum est in Officio Vigiliae Nativitatis Domini, sed & sufficienter lectum est pridie in Missa Sabbati Quatuor Temporum.

^s In tertia Missa Nativitatis Domini.] Ne in eadem Missa legitur bis idem Euangelium, legitur illud Epiphaniæ; quod & conuenit Nativitati Christi, & in fine occasionem præbet

bet adorandi cum genuflexione, vt ad ea verba, *Et verbum caro factum est; quando nimis dicitur, Et prae- cidentes adorauerunt eum.*

t Euangelium Vigiliae.] Quia nec in Officio lectum est, idcirco neque legitur in fine Missæ.

u In Missis Votivis.] Quia Votivæ discordant ab Officio, cuius Euangelium vel nobiliore loco in Missa le-

gendum est, vel omittendum; idcirco semper in ijs legitur Euangelium S. Ioannis.

Dicitur etiam Euangelium S. Ioannis in fine Missæ de Festo, in qua nulla fit commemoratio Feriæ priuilegiatæ, *vt in tit. 7. num. 2.* quando scilicet dicuntur duæ Missæ, de Festo, & de Feria, sine utrorumque commemoratione.

De ordinanda Missa ex supradic. Rubricis. XIV.

Supradic. Rubricis cognitis, si quis velit ordinare Missam diei, recurrat ad Ordinarium Missarum de Tempore, vel de Sanctis, secundum qualitatem Officij. Si proprium non habeat, recurrat ad Commune Sanctorum. Si de Feria agendum sit, & propria Missa non fuerit de Feria, dicatur Missa præcedentis Dominicæ, omisso Gloria in excelsis, & Symbolo: præterquam Tempore Paschali, in quo semper dicitur Gloria in excelsis, *vt supra*, excepta Missa Rogationum: & in Aduentu ^x prætermittitur Alleluia post Graduale, cum suo Versu. Si dicenda sit Missa Votiva, requiratur post Commune Sanctorum suo loco. Si plures Orationes dicenda sint, requirantur post Missas Votivas, suo loco de singulis rebus singulae. Si pro Defunctis dicenda sit Missa, habetur post Missas Votivas, cum Collectis diuersis, circa finem Missalis. Ordo totius Missæ, cum Præfationibus, Canone, & alijs dicendis, habetur suo loco, cum Præprio Missarum de Tempore.

Ex his colligitur, ordo Missalis quam optimè institutus sit, in quo primum habentur Missæ de Tempore, ab Aduentu ad Pascha, à Paschate ad Aduentum: & hæ sunt Missæ, vt ita dicam, de Vita Christi per annum distributæ. Deinde Missæ de Sanctis, ab Aduentu item ad Aduentum, sive finem Nouembris: & hæ sunt Propriæ. Tum communes de ijsdem. Quarto loco Votivæ, & pro varijs necessitatibus. Postremo loco pro Defunctis, qui extrellum in pace clauserunt diem. Canon vero medium Missalis iure occupat locum cum Ordin-

ne Missæ, qui communis est omnibus Missis.

x Prætermittitur Alleluia.] Feriæ Aduentus sunt quasi Vigiliae summæ Festiuitatis Natalis Domini, & in ijsdem erat ieiunium, *vt dicemus tit. seq.* ad mœrem representandum sanctorum Patrum expectantium Messiam. Quare sicut in Vigilijs, & alijs ieiuniorum diebus, ex Alcuin. de Diu. Offic. cap. de Parascene, omittimus festiuitissimum Alleluiaiticum melos, ita & in Ferijs Aduentus. Repete ea quæ diximus supra tit. 10. ad num. 4.

Acci-

Accidit aliquando obstinatè peti ab aliquibus Missam celebrari de Sancto infra eiusdem Octauam, sed in die, in quo fit Officium de alio Sancto Semiduplici cum commemoratione Octauæ; puta, exigunt Missam de S. Ioanne Baptista in Festo S. Leonis II. seu Missam S. Antonij Patauini infra eiusdem Octauam, & sèpè infra Octauam Corporis Christi; seu Missam de B. Virgine in Festo S. Nicolai Tolentinati, & similes Missas: quo ritu hæ Missæ celebrentur? neque enim à Rubricis Votuæ Missæ prohibentur dici infra præfatas Octauas, neque in Festis prædictis Semiduplicibus: at neque mera Votuæ eæ videntur esse, ratione propriæ Octauæ, infra quam eæ petuntur dici. Multis autem hac de re à me quærentibus respondi, saluo

meliori iudicio, & S. Rituum Congregationis arbitrio, Festiuas eas non esse, quia Horis Canonis non correspondent: & Votuas esse ex hoc potissimum capite, quia non correspondent Officio, quæ est Votuarum nota, in tit. seq. 15. num. 5. tum quia supponimus, infra Octauas proprias eas occurrere, transacto Festo. Et licet Octaua tota reputetur unus & idem dies Festus, vnde & Missa Festi repetitur per totam Octauam; tamen id locum haber, quando perseverat Officium de Octaua simul cum Missa, secùs, si discordat Missa ab Officio. Posito igitur, quod eæ sint Votuæ potius quam Festiuæ, ritum Votuarum in ijs obseruarem, si obstinatè exigantur, aut si negari non possint sine petentis offensione.

De Hora celebrandi Missam. XV.

Missa priuata saltem post Matutinum & Laudes, quacumque hora ab aurora usque ad meridiem dici potest.

y Ab aurora usque ad meridiem.]
Nempe in luce, quia ex S. Thoma 3. par. quæst. 83. artic. 2. ad 4. Christus ait, Me oportet operari, donec dies est, Ioan. 9. addit. Suar. disp. 80. sect. 4. nec ante auroram regulariter ad opus publicum conueniri, nec post meridiem ieunium protrahi: ubi etiam concedit horam cum dimidia ante ortum Solis, ex causa. Tertiæ partem horæ ante auroram, vel post meridiem, esse notabilem partem, & sufficientem ad lethale peccatum, docet Azor. lib. 10. cap. 25. quæst. 6. minor quam tertia pars horæ excusat à lethali, ex Soto 4. Distin. 14. quæst. 2. artic. 2. concedit Nauar. in Man. cap. 25. num. 85. & alibi,

celebrari posse ex causa rationabili post meridiem; contra quem cum communi opinione scripsit Francol. Tractat. de Tempore Hor. Canon. 1. par. cap. 41. iusta verò causa esse potest, post Missam solemnem tardius cantatam in Festis, vel post concionem longiore, addit. Suar. vt fiat de licentia Episcopi, si commodè haberi potest.

Priuilegiati, vt hora ante vel post celebrare queant, poterunt hora ante, vel post statam horam à Summis suis regulariter concessam, celebrare; alias non esset priuilegium.

Varijs igitur horis celebrari priuatum potest, quia fit in Missa memoria Passionis, quæ accidit manè; Mortis, quæ

quæ hora nona; Resurrectionis, quæ tertia vel sexta contigisse creditur, item manè; & Ascensionis, quæ hora Durandus lib. 4. cap. 1.

2. *Missa autem Conuentualis, & Solemnis, sequenti ordine dici debet. In Festis Duplicibus & Semiduplicibus, in Dominicis, & in fra octauas, dicta in Choro Hora Tertia. In Festis Simplicibus & Ferijs per annum, b dicta Sexta. In Aduentu, Quadragesima, Quatuor Temporibus, etiam infra Octauam Pentecostes, & Vigilijs quæ ieunantur, quamvis sint dies solemnes, Missa de Tempore debet cantari c post Nonam.*

Missæ solemnis semper dicitur post aliquam Horam, etiam in nocte Natiuitatis Domini, ut Horæ Canonicae sint quasi quedam ad Missam præparatione, *Francol. 1. p. cap. 38.* & post varias Horas, ut maiori præparatione, minori, pro Missarum varietate, seu dierum, fiat Missa.

Hoc loco notandum est, quod Missa Parochialis sine cantu est priuata, non Conuentualis, de qua in his Rubricis, licet ad eam conueniat populus, seu loci Clerus, quo posito, multa facile definire poteris circa Rubricas Missalis.

z *In Choro.*] Presbyterium dicitur in Epist. SS. Cornelij & Cypr. Sæctuarium Altaris, in Concil. Braccaren. I. num. 31. Sancta Sanctorum, in Turon. II. c. 4. Chorus, in Tolet. IV. n. 17. hoc est, consensio cantantium, ex Augustino in Psal. 149. vnde & Corona dicitur ab Isid. lib. 1. de Offic. cap. 3. quia in modum coronæ, ait Amal. lib. 3. cap. 3. A chorea deducit Gemma lib. 1. cap. 139. Græca vox significat lætitiam, in Platone 2. de Leg.

a *Hora Tertia.*] Non ante Horam Tertiæ cantari Missam iussit Thelephorus, ex Amal. lib. 3. c. 42. de Cons. Dist. 1. Nocte. & ibid. cap. Et hoc, & de solemni intellexit Duran. loco citato. S. Cassius Narniensis Episcopus hac eadem Hora celebrare consuevit, lau-

datuſque de cælo fuit, apud S. Gregor. in Dialogis. in Festis autem Hora Tertia obſeruatur, ea fortalſe ratione, inquit Amalar. quia ea hora Christus ascendit in Crucem, apud Marc. c. 15. hoc est, linguis Iudaorum clamantium, Crucifige; vel, ex Microl. c. 58. quia inter reliquas passionis Christi horas, tertia Resurrectioni Domini, siue Natiuitati eiusdem propinquior esse videtur; vel, ex Radulph. Prop. vlt. quia ea hora missus fuit Spiritus sanctus; vel, ex Conc. Aurelian. III. c. 11. ut facilius redire possint ad Vesperina Officia in Festis Sacerdotes præfertim, quibus eos non decet deesse; vel, ex August. apud Burchard. lib. 2. cap. 54. ut populus ante cibum conueniat, Missam & Concionem auditorus. Hinc ex Collec. Martini Braccar. c. 66. & habetur can. fin. Dist. 44. Tertia Hora dicitur Sacra, quia sacris Missarum solemnijs dicata: ab Italis Aurea, ex Alph. de Torres 3. par. cap. 4. num. 14.

Si propter terræ frigiditatem populus veniat tardiū ad Ecclesiam pro Missa solemni, præstat differri tempus recitandi Horam Tertiæ, quam cantare Missam de Festo, seu Dominicæ post Sextam. ita censuit sacra Rituum Congregatio, referente Alcocer in suo Ceremoniali.

b *Dicta Sexta.*] In profestis (cuiusmodi

G

modi sunt Festa Simplicia, & Feriae post Sextam, *Gemma anim. lib. 1. cap. 113.* quia, inquit, ea Christus manibus Gentilium crucifixus est, *Ioannis 19.* & quia in profestis neque laetitia, neque luctus, sed quid medium videtur habere locum; laetitia in Festis Horam Tertiam requirit, luctus Nonam, *Francol. 1. par. de Temp. Hor. Can. cap. 29. num. 3.*

c *Post Nonam.*] In ieuniis ita instituisse Pelagium, scribit *Durand. loco suprà cit.* & in cap. *Solent. Distinct. 1. de Consecr.* hoc idem iubetur. Horae Nonae meminit in *Quadragesima Ambr. Serm. 8. in Psal. 118.* & *Amal. lib. 1. cap. 7.* quia in ea, *Amal. ait lib. 3. c. 42.*

3 *Missa autem Defunctorum dici debet d^o post primā diei: ubi verò dicuntur eorum Vigiliae manè post Matutinum diei, dictis huiusmodi Vigilijs cū Laudibus, immediate dici potest Missa pro Defunctis. Sed in die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum Missa Conuentualis dicitur post Nonam, quia eo die est principalis. In die etiā Depositionis Defunctorum, vel Tertio, Septimo, Trigesimo, aut Anniversario solemni, in quo sit concursus populi, poterit similiter dici ultimo loco post Nonam.*

d *Post primam diei.*] Properandum enim est in suffragijs Defunctorum: at in diebus alijs, de quibus in hoc numero, recte post Nonam; tum quia discordat ab Officio; tum quia Hora Nonam & ipse Christus emisit spiritum; tum quia Hora Nonam mœroris est, vt in die ieuniij.

4 *Excipiuntur ab hoc ordine dicendi Missam Conuentualē, Missā in Natiuitate Domini, quarum prima dicitur post medianam noctem, finito Te Deum laudamus in Matutino, secunda in aurora, dictis Laudibus & Prima, tertia verò in die post Tertiam, vel ubi aliter ex dispensatione Apostolica disponatur.*

e *In Natiuitate Domini.*] De prima Missa in nocte extat Canon Thelephori de *Consecrat. Dist. 1. Nocte.* quia nocte natus est Christus. De secunda in aurora, *ibidem;* quia Pastores ea hora creduntur adorasse Christum natum. Plura in Rubrica de Natiuitate,

expirauit Dominus; & quia ad Vesperam ieunabatur, *Microl. cap. 49.*

Item in Aduentu: quia Aduentus ferè æquiparatur Quadragesimæ, *Hugo Vict. lib. 3. de Spec. Miss. cap. 4.* & 9. In Aduentu ieunium erat, *Durand. lib. 6. cap. 1. de Aduentu.* & de Romanis testatur *Radulph. Prop. 16.* imò & vniuersale ieunium illud vocat *Raban. de instit. Cler. lib. 2. cap. 22.* quod à sancto Perpetuo Turonensi Episcopo institutum fuit, *ex Gregor. Turon. lib. Hist. 10. cap. 31.* & *Conc. Matiscon. can. 6.* sanciuit in Ferijs II. IV. & VI. saltem obseruandum esse, cum quotidianum præcepisset Turonense II. can. 13.

discordat ab Officio; tum quia Hora Nonam & ipse Christus emisit spiritum; tum quia Hora Nonam mœroris est, vt in die ieuniij.

f *Ex dispensatione Apostolica.*] Intellige de concessa post Concilium Tridentinum, quod prohibet, ne alijs horis quam debitis Missæ celebrentur, *Session. 22. sublatis quibuscumque priuilegijs,* vt declarauit sacra Congregatio super Concilium.

5 *Missæ*

De his quæ clara voce aut secretò dicenda, &c. 51

¶ *Missa Votivæ, quia non correspondent Officio, si solemniter celebrentur pro re graui, vel publica Ecclesiæ causa cum populi frequentia, dicantur post Nonam.*

Duplicem habes causam, discordantiam ab Officio, & frequentiam populi; qui dum tardiori Missæ interest, quasi suo ieiunio orationi publicæ vires addit.

De his quæ clara voce aut secretò dicenda sunt
in Missa. XVI.

IN Missa priuata clara voce dicuntur *Antiphona*, & *Psalmus ad Introitum, Confessio, & quæ sequuntur, excepta Oratione, Aufer à nobis, &c., Oramus te Domine per merita Sanctorum tuorum, &c.* Item *Introitus, Kyrie eleison, Gloria in excelsis, Dominus vobiscum, Oremus, Flectamus genua, Leuate, Oratio, vel Orationes, Prophetæ, Epistola, Graduale, Versus, Tractus, Sequentia, Euangelium, Credo, Offertorium, Orate fratres, solum hæc duo verba, Præfatio, Nobis quoque peccatoribus, solum hæc tria verba. Item Per omnia sacula sæculorum, &c. cum Pater noster, Pax Domini, Agnus Dei, Domine non sum dignus, hæc quatuor verba tantum, Communio, Oratio, vel Orationes post Communionem, Humiliate capita vestra Deo, Ite missa est, vel Benedicamus Domino, vel Requiescant in pace, Benedicatio, & Euangelium, In principio, vel aliud Euangelium. Alia omnia & dicuntur secretò.*

Hæc eadem Burchard. Quæ hic clara voce dicenda enumerantur, habent apertam causam, vt audiantur à populo. Speciales cuiusque causas enarrabimus, cùm de ijsdem singillatim infrà suis locis agemus.

g Dicuntur secretò.] De prece cum silentio in Missa Clem. lib. 8. Constit. Apost. cap. 12. Concil. Laodic. can. 19. Triden. Sess. 22. can. 5.

Causæ multæ. Primò, quia secretum mysteriū est, *Hugo Vict. Erud. Theolog. in Specul. Eccles. cap. 7.* Secundò, quia significatur in hoc Sacrificio latere Sacrificia antiqua, *Amalar. libro 3. cap. 19.* Tertiò, & è contra, hoc Sacrificium latuisse in antiquis, *Gemma lib. 1. cap. 40.* Quartò,

silentium Sacerdotis latibulum Christi indicat, *Innocent. III. lib. 2. cap. 54.* multoties enim latuit in vita suæ cursu Christus; vnde & in Missa multiplex silentium. Quintò, in Passione Christi discipuli nonnisi occulte confitebantur Christum, *S. Thom. 3. par. quest. 83. artic. 4. ad 6. Sexto*, vt videatur Sacerdos loqui cum Deo, quo cum corde loquimur clamantes magis quam ore. Septimò, ne populus tædio afficiatur, neque Sacerdos longo clamore voce deficiat, *Gemma lib. 1. cap. 103.* Postremò, ne ipsa verba, in Sacrificio potissima, assiduitate aurium vilescant, *Alcuin. de Celebrat. Missæ*, nam repetuntur in omni Missa, & memo-

G 2

riæ

52 Comment. in Rubr. Missalis. Pars I. Tit. XVI.

riæ facilè mandarentur. quod de Canone præfertim intellige: qui sine cul- pa graui non potest altè totus legi. *Ita Doctores communiter.*

2 Sacerdos autem maximè curare debet, ut ea quæ clara voce dicenda sunt, distinctè & apposítè proferat, non admodum festinanter, ut aduertere posít quæ legit; nec nimis morosè, ne audientes tædio afficiat: neque etiam voce nimis elata, ne perturbet alios, qui fortasse in eadem Ecclesia tunc temporis celebrant; neque tam submissa, ut à circumstantibus audiri non posít, sed mediocri & graui, quæ & deuotionem moueat, & audientibus ita sit accommodata, ut quæ leguntur, intelligent. Quæ verò secretè dicenda sunt, ita pronuntiet, ut & ipsem se audiat, & à circumstantibus non audiatur.

Non eget commentario, sed monitione. Primò, ne clara voce dicantur ea prima verba, *Memento Domine famulorum*, &c. Secundò, ne secretas alias Orationes addat Celebrans, nisi ad summum quasdam iacularias, & breues, ut, *Adoramus*

te Christe, &c. quas concedit, seu tolerat sacra Concilij Tridentini Congregatio in Declarat. ad Sessionem vii. gesimam secundam, dummodò prescrip. tæ in Missali non omittantur. Tertiò, verba consecrationis secretò dicantur.

3 In Missa solemnii clara voce à Celebrante dicuntur, quando intonatur *Gloria in excelsis*, & *Credo*, *Dominus vobiscum*, *Oremus*, ante *Orationem*, & *Offertorium*, *Præfatio*, *Pater noster*, *Pax Domini*, & *Orationes post Communionem*. Alia quæ in Missa priuata dicuntur clara voce, in Missa solemnii à Celebrante dicuntur submissa voce.

His adde *Orationes ante Epistolam*, quæ item clara voce dicuntur. Chorus autem pro Celebrante cla-

ra voce, & item Ministri supplere videntur. quem ritum refert etiam *Burchardus*.

De ordine genuflectendi, sedendi, & standi in Missa priuata, & solemnii. XVII.

IN Missa priuata Sacerdos genuflectit quādo legit Euangelium sancti Ioannis, In principio, ad illa verba, Et verbum caro factum est; & in Euangelio Epiphaniae, Cūm natus esset Iesus, ad verba illa, Et procedentes adorauerūt eum. Item in Euangelio Feriæ quartæ post Dominicam quartam Quadragesimæ, ad illa verba in fine, Et procedens adorauit eum. Item genuflectit Dominica Palmaram, & in Missis de Cruce ad illa verba in Epistola, In nomine Iesu omne genu flectatur, &c. & quando legitur Passio, ad illa verba, expirauit, vel, emisit spiritum, ut suis locis notatur.

Item

Item genuflectit cùm dicit, *Flectamus genua. Item quando in Quadragesima dicit in Tractu Vers. Adiuua nos Deus, &c. & in omnibus Missis de Spiritu sancto, cùm dicit Vers. Veni sancte Spiritus, reple, &c.* Item quando *Sacramentum in Altari discoopertum apparet, genuflectit quoties ante illud transit in medio Altaris: & quandocumque in Ordine Missæ, & in ritu seruando in celebratione Missæ notatur, quod debeat genuflectere.*

Prima duo habet Burchardus.

Vsus genua flectendi ortum habet ab antiquis, & habetur expressè 3. Reg. cap. 8. vt omittam gentilios ritus; tum à Christo, *Luc. 22. à sancto Stephano, Act. 7.* Finis illius duplex est, ad orandum, & ad adorandum: ille significatur à *S. Ambroſio lib. 6. Hexaemeron cap. 9.* Flexibile genu, quo Domini mitigatur offensa, ira mulcetur, gratia promouetur. de hoc autem *Alcuin. cap. de Paræscene* ait: Per hunc habitum corporis mentis humilitatē ostendimus. & *Honorius in Gemma lib. 1. cap. 117.* Cadimus in terram, ait, vt Christum in carne adoremus; vt item memoremus, nos in Adamo cecidisse, & mole corporis grauari ingemiscamus; & vt lapsum animæ nostræ in via, dum corpore ad terram cadimus, pœnitendo fateamur. Vnde & *Raban. lib. 2. de Infit. Cler. cap. 41.* Inflexio genuum, inquit, pœnitentia & luctus est indicium. In Liturgia sancti Petri,

pœnitentiam facere, est genuflectere, ut ibi notat Lindan. Quare in primis quinque casibus huius Rubricæ quis non videat, adorationis ergo genuflecti? & item in duobus ultimis erga Spiritum sanctum, & facrosanctam Eucharistiam. In sexto verò, ad *Flectamus genua* oraturi genuflectimus; in septimo ad illa, *Adiuua nos*, cùm Tractus idem sit ac luctus, vt docuimus *suprà* tit. 10. genuflectimus ad indicandum solemnum luctum, Raban. ubi *suprà*.

Et quamvis Concilium Nicænum Canone 20. in vulgatis exemplar. vel 29. apud Turrianum, statuerit, non genuflectendum in Dominicis, neque tempore Paschali, sed àstantibus orandum esse, ad significandam libertatem, vt ait *Ruper. lib. 8. cap. 3.* quam Christus sua Resurrectione nobis acquisiuit; tamen non prohibuit adorationes cum genuflexione. quod bene nota pro mox dicendis.

2 *Circumstantes autem in Missis priuatis semper genuflectunt, h etiam tempore Paschali, i præterquam dum legitur Euangelium.*

Eadem & Burchardus.

h *Eiam tempore Paschali.*] Tam ad doctrinam in priuata Missa audiendum, quam ad Orationem & mysteria tremenda, titulo adorationis curvantur genua à populo in tota Missa: nisi dicamus, priuata Missa audiari, sicut & priuatas fieri preces, etiam

tempore Paschali, genibus flexis, quo modo orauit sanctus Paulus in littore Tyri genibus positis, *Act. 20.* paulò ante Pentecosten. non enim ea fuit oratio solemnis, iudice *Lorino in eum textum.*

i *Præterquam dum legitur Euangelium.*] Anastasij Papæ Decreto de

G 3 Conf.

54 Comment. in Rubr. Missalis. Pars I. Tit. XVII.

Conf. Dist. I. Apostolica. Sacerdotes, & ceteri omnes ad Euangelium stare debent, ut promptiores se ostendant ad credendum & obediendum Euangelio. Sed antiquior Clemens lib. 2.

Constit. Apost. cap. 61. testatur, Apostolos constituisse, ut etiam laici assurgant ad Euangelium. imò verò & capita nudabantur in Ordine Romano, quod & hodie obseruatur.

3 In Missa solemni Celebrans genuflectit ^k ad omnia supradicta, præterquam ad^l Flectamus genua: & tunc ipse solus stat, Diaconus verò & Subdiaconus, & omnes alij genuflectunt. Ad Versum verò, ^m Adiuua nos Deus, &c. & ad Versum, Veni sancte Spiritus, &c. genuflectit usque ad finem. Item genuflectit in die ⁿ Annuntiationis beatae Mariae, & in tribus Missis Nativitatis Domini, etiam quando cantatur in Choro, Et incarnatus est, &c. Alijs diebus, si sedeat cum cantantur ea verba, non genuflectit, sed ^o caput tantum profunde inclinat: ^p si non sedet, genuflectit.

^k Ad omnia supradicta.] Cùm priuatim legit, & iterum, quando publicè dicuntur: sicuti fit ad *¶*. Et incarnatus est, &c. in Symbolo priuato & publico, si non sedet Celebrans.

^l Flectamus genua.] In Missa priuata ipsemet Sacerdos dicit *Flectamus*, & genuflectens exemplo suo docere debet alios. In solemni sufficit, ut Diaconus inuitans populum idem faciat. Sacerdos autem Deum orans regulariter stare debet, qui præ se fert personam Christi stantis, *Act. 7.* & orantis Patrem in cælis, *Amalar. lib. 4. cap. 4.* & *7. Duran. lib. 5. cap. 5.*

^m Adiuua nos Deus, &c.] Quæres fortasse hoc loco: Cur in solemni Celebrans genuflectit usque ad finem dictorum Versuum, qui in priuata Missa genuflectere iubetur nonnisi ad prima verba? Respondeo, quod in priuata debet Sacerdos commodè posse legere Versum in libro, & ideo sufficit, ut genuflectat ad prima verba: in solemni ea cantat Chorus, neque Celebrans est in alijs tunc occupatus. Genuflectit autem Celebrans utroque

genu in medio Altaris, post lectum à se Euangelium. De Versu *Adiuua nos*, tradit hunc ritum in priuata Missa Burchardus.

ⁿ Annuntiationis beatae Mariae, &c.] Ut nimirum his diebus maiori cum venerazione adoretur Mysterium articuli & Festi propriissimum. Ante Radulphum Romani numquam ad hæc verba, *Et incarnatus est*, genuflectebant, *Prop. 23.* sed ritum tamen tradit huius genuflexionis in omnibus Missis Honor. in Gemma lib. 1. cap. 118.

^o Caput tantum profunde inclinat.] Quia iam genuflexit, quando submissa voce cum ministris ad Altare Symbolum recitauit; caput autem inclinat apertum. Idem præstare debent ministri qui cum Celebrante sedent.

^p Si non sedet, genuflectit.] Scilicet in superioris Altaris gradu. Neque verò stare conuenit ad verba tantæ Filij Dei humilitatis: sedere potius conuenit quam stare; quia sedendo, addita capitis profunda inclinatione, conrahitur & minoraatur homo.

^q Mini-

4 *Ministri semper genuflectunt cum Celebrante, praterquam Subdiaconus tenens librum ad Euangelium, & Acolythi tenentes candelabra, qui tunc non genuflectunt. Et cum Diaconus cantat illa verba, ad quae est genuflectendum, ipse versus librum, Celebrans & omnes alij versus Altare genuflectunt.*

q *Subdiaconus, &c.*] In hoc casu se gerunt, ac si ille marmoreum esset legile, & Acolythi marmorea candelabra; neque textus Euangelicus demitti debet, neque lumen illius, ut ita dicam, humiliari, Ca-

rimonial. Episcop. libro primo cap. 10. & sequent.

r *Ipse versus librum.*] Ne videatur recedere à libro, in quo legere sequentia debet. alij versus Altare, ybi est Crux, cui debetur adoratio.

s *In Choro genuflectitur ab ijs qui non sunt Prælati, ad Confessionem cum suo Psalmo. In Missis autem Feriarum Aduentus, Quadragesima, Quatuor Temporum, & Vigiliarum quæ ieunantur, ac in Missis Defunctorum, genuflectunt omnes, etiam ad Orationes, & dicto per Celebrantem Sanctus, usque ad Pax Domini, & ad Orationes post Communionem, & super populum, excepta Vigilia Paschæ & Pentecostes, ac Nativitatis Domini. Et similiter ab omnibus genuflectitur quando eleunatur Sacramentum.*

f *Ad Confessionem.*] Diximus enim suprà, genuflexionem esse indicium pœnitentiae, cum Rabano. Prælati vero stant, ob eorum dignitates, Abbatæ, & Protonotarij, & iij nempe, qui vti possunt Rochetto, si sæculares sint, & ijs digniores; sicut etiam Canonici, quando sunt parati, alias non, Cerim. Episc. lib. 2. cap. 8. De genuflexione ad Confessionem idem ferè docet Burchard. Cantores autem, si tunc cantant Introitum, non genuflectunt, quia stant debent ad Lectorile.

t *Feriarum Aduentus, &c.*] De Orationibus in Quadragesima, docet Microl. cap. 50. eadem est ratio in Adventu, & diebus ieuniorum, ut diximus suprà sit. 15. num. 2. Item in Missis Defunctorum, ad luctum, ex Rabano, indicandum. Omnes autem genuflectunt ad vnum.

u *Ad Pax Domini.*] Si enim danda est Pax, à Clero stante est danda, Cerimon. Episcop. libro 1. cap. 24. Sed & Pax Domini in hoc loco Missæ, Resurrectionem Christi significat, Innocentius III. libro 6. cap. 4. ob quam standum est, ut in Dominicis, & tempore Paschali.

x *Ad Orationes post Communionem.*] Quia eiusdem rationis sunt cum primis quæ dicuntur ante Epistolam, Microl. cap. 19.

y *Vigilia Paschæ, &c.*] Hæ Vigiliae sunt Festiæ & solemnes, per modum Festi Duplicis celebratae, præterquam, quod Vigiliae Paschæ & Pentecostes ad Paschale tempus attinent, quo stantes oramus, qua eadem ratione, his etiam additæ. Quatuor Tempora Pentecostes.

z *Quando eleunatur Sacramentum.*] Tradunt.

Tradunt Honor. III. de Celeb. Miss. cap. Sane. & Chrysoft. apud Duran. lib. 2. cap. 40. quia adoramus Christum in Sacramento, & genuflectimus in expiationem blasphemiae Iudeorum, qui dicebant flexo genu, Ave Rex Iudeorum. lege Turrecrem. in can. Quoniam. de Consecr. Distinct. 3. Ab omnibus autem initio Canonis genuflectitur, Cerimon. Episc. lib. 2. cap. 8.

Dubitant non pauci in prædictis casibus, quando unicum genu, & quando duo genua sunt flectenda. Et Celebrans quidem in Missa priuata, iuxta usum communissimum, ab initio ad finem usque unico tantum genu debet genuflectere, ut facilius surgat; in Missa item solemni, ad ea omnia quæ sunt communia priuatae Missæ: duobus autem genuflectere debet in Missa solemni ad prædicta quæ à Choro cantantur; & regulariter, quando cum aliqua morula in prædictis est genuflectendum, & quasi orandum.

Ministri vero intra Missam ea-

dem seruare debent quæ facit Celebrans, ut expeditius illi ministrent. ad Fletamus genua ambo bus genuflectant.

Subdiaconus patenam tenens non tenetur genuflectere toties quoties Celebrans; quia non illi tunc ministrat ut Diaconus, qui est illi à latere proprius minister. semper autem genuflectit cum eo eidem vicinus.

Alij de Clero à consecratione usque ad communionem duo genua flectere debent, cum transeunt ante Altare; & item, quando patet Sacramentum in Altari: quod etiam faciunt Cardinales in Cappella Papæ. duo quoque ad Fletamus genua, ad Confessionem, Orationes ieiuniorum, Versus, &c. de quibus supra, quando cum aliqua morula prescribitur genuflexio ratione cantus vel actionis longioris.

De Missa coram Sacramento in Altari exposito, & genuflexionibus occasu debitis, dicemus in proprio capitulo, seu titulo.

6 In Missa item solemni Celebrans medius inter Diaconum & Subdiaconum sedere potest à cornu Epistole iuxta Altare, cum cantatur Kyrie eleison, Gloria in excelsis, & Credo: alio tempore stat ad Altare, vel genuflectit, ut supra.

Possunt etiam sedere, dum cantatur Epistola & Graduale, si datur tempus, ex Decreto sacræ Rituum Congregationis relato ab Alcocer in suo Cerimo-

niali. & semper sedent cooperato capite. Latus Epistolæ congruit, à qua parte est credentia; & ut cedat latus Evangelij Episcopo sedenti, si adsit.

7 In Choro sedent quando Celebrans sedet, & præterea dum cantantur Epistola, & Prophetæ, Graduale, Tractus vel Alleluia cum Versu ac Sequentia, & ab Offertorio usque ad incensationem Chori, & si non incensatur, usque ad Praefationem: & ad Antiphonam quæ dicitur Communio. Ad alias tamen, vel genuflectunt, ut supra.

Eadem

Eadem Burchard. in Ordine Missæ. a Dum cantantur Epistola, &c.] Sedetur ad Epistolam, Ambrosius in Epistola ad Cor. vt maiori deinde reverentia assurgamus ad Euangelium, Rupertus lib. 2. cap. 32. Anima quoque ad doctrinam sedendo fit sapientior. Qui verò non attendunt ijs quæ leguntur, venialiter saltem peccant, Suar. lib. 4. de Hor. Can. cap. 12. nn. 20. Acolythi verò nequaquam sedeant ad Epistolam; & quando sedent vñā cum Celebrante, sedeant super Altaris gradu in cornu Epistolæ, facie verba ad Celebrantem, non ad populum.

b Ad incensationem Chori.] Incensum enim adoletur stanti, Cærim. Episcop. lib. 1. cap. 23. Et hic simul aduerte, quòd, dum oblata incensantur, adhuc in Choro sedent, Cærim. Episc. ibidem. Vellent aliqui tamen, quòd Clerus staret ad incensationem Crucis, sicuti stat ad incensationem Episcopi: sed Episcopo stante, stat etiam Chorus; & hæc est propria causa, non autem incensatio eiusdem. vnde, quia Papa sedet dum incensatur, non assurgunt Cardinales, nisi Papa incensato.

c Quæ dicitur Communio.] Non enim, vt aliàs, cantatur hæc Antiphona, dum populus communicatur; quo casu, ob reverentiam sanctissimo Sacramento exhibendam, standum esset; sed cantatur post Communione Sacerdotis, dum ablutionem sumit, quando neque ratio est genuflectendi, neque standi. ergo sedeant. Quamquam monet adhuc Cærimon. Episcop. lib. 2. cap. 8. vt Communio cantetur immediatè post Agnus Dei. quòd si accidat fieri, facta commu-

nione celebrantis & aliorum, eo casu sedetur.

d Ad alia stant.] Quænam sunt hæc alia ad quæ stare Clerus iubetur? nimurum Primò ad Introitum, Alcuin. cap. Quid significant vestimenta; quo excitantur operarij Christi, & inuitantur ad opus, Amalar. lib. 2. cap. 5. hoc est ad Sacrificium, ad quod ingreditur Sacerdos, opus verè summum.

Item ad Orationem, exceptis diebus ieiuniorum, vt suprà, quibus genuflectimus.

Item ad Euangelium, ratione suprà allata cum Decreto Anastasij hoc tit. num. 2.

Item ad Præfationem, in qua stamus, vt sursum corda & corpora simul habeamus; nec genuflectimus, nisi initio sacri Canonis, Cærimon. Episc. lib. 2. cap. 8. vt suprà dictum est.

Item statim deposito Calice standum erit; quia, hoc eodem tit. num. 5. genuflectere debemus in diebus ieiuniorum usque ad Pax Domini. Ergo Regula erit, quòd in Festis stare debemus post elevationem Sacramenti usque ad Antiphonam, quæ dicitur Communio, ad quam sedetur.

Item ad Orationem post Communione, quæ rationis eiusdem est cum prima ante Epistolam, vt pluries diximus.

Standum præterea erit usque ad finem Missæ; quia neque sedere, neque genuflectere iubemur.

Stare autem solemnitatem significat, sicut genuflectere, vt diximus, merorem, & luctum.

Denique à laicis etiam prædictæ Regulae seruari possunt in Missæ solemnni.

De Coloribus Paramentorum. XVIII.

I Aramenta Altaris, Celebrantis, & ministrorum, debent esse coloris conuenientis Officio & Missa diei, secundum usum Romanæ Ecclesiæ: quæ quinque coloribus uti consuevit, Albo, Rubeo, Viridi, Violaceo, & Nigro.

Vestes Sacerdotales per incrementa ad eum, qui nunc habetur, ornatum auctæ sunt: nam primis temporibus communi indumento vestiti Missas agebant, *V. Valafr. cap. 24.* & *B. Clemens, inquit Honor. in Gemma lib. 1. cap. 89.* tradente *B. Petro*, usum sacramentum vestium ex lege decreuit. Sancta verò esse & honesta, *S. Stephanus Papa iussit, de Consecrat. Distinct. 1. Vestimenta. ex illius Epist. 1. ad Hilar.* Anacletus meminit sacrarum vestium *Epist. 1.* Hinc *S. Hieronymus lib. 13. in cap. 44.* Ezechiel Religio diuina, ait, alterum habitum habet in ministerio, alterum in usu vitaque communi. quo loco utitur *Alcuin. cap. Quid significant vestimenta.* Et reverà, si Sacerdotes antiqui veltes habuere ad Sacrificia non communes, nos in communis veste sacrificabimus? Noui stant in Christo homines, ait *Hieron. loco citato*, moribus nimis, & vestibus. Deinde fortasse ideò in veste cœnatoria

2. Albo colore utitur à Vesperis Vigiliae & Nativitatis Domini usque ad Octauam Epiphanie inclusiū, exceptis Festis Martyrum, quæ infra eam veniunt. Feria quinta & in Cœna Domini, & ^h Sabbato sancto in Officio Missæ, & ab illo die usque ad Sabbathum in Vigilia Pentecostes ad Nonam, in Officio de Tempore, præterquam in Missa Litaniartum, & Rogationum. In Festo ¹ sanctissimæ Trinitatis. In Festo ¹ Corporis Christi. In Festo ^m Transfigurationis Domini. In Festis ⁿ beatae Mariae Virginis, præterquam in benedictione Candalarum & Processione, quæ fit in Festo Purificationis eiusdem. In Festis ^o Angelorum. In Nativitate ^p sancti Ioannis Baptiste. In principali Festo ^q sancti Ioannis Evangelistæ, quod celebratur infra

Christus Dominus hoc Sacrificium instituit *Ioan. 13.* quam fuisse syndonem albam docet *Baron. anno Domini 34. num. 39.* At de singulis vestibus infra dicemus, nunc de coloribus earumdem.

e Quinque coloribus.] Totidem enumerat colores *Innocentius III. lib. 1. cap. 65.* quamvis Nigrum confundere videatur cum Violaceo, quatuor principales faciens colores, quatuor coloribus antiquarum vestium legalium respondentes, *Byssi*, *Purpuræ*, *Hyacinthi*, & *Cocci*, *Exodi 28.* Certum autem est, quid post Siluestrum varius color fuit in vlo, si fortè anteā lino vel lana tantum vtebantur. nam Machario donata fuit stola à Constantino Magno filis aureis texta, *Theodoret. lib. 2. Histor. cap. 27.* Planaea sancti Gordiani, patris sancti Gregorij, erat coloris castanei, *ex Joanne Diacono lib. 4. cap. 83.* fortè est idem color qui viridis.

fra Octauam Natinitatis Domini. In utraque ¹ Cathedra sancti Petri. In Feste sancti Petri Ad Vincula. In Conuersione sancti Pauli. In Feste ² Omnim Sanctorum. In Festis ³ Confessorum Pontificum, & non Pontificum, & Doctorum. In Festis sanctorum Virginum non martyrum, & nec virginum nec martyrum. In Dedicatione, & ⁴ Consecratione Ecclesiae vel Altaris, ac ⁵ in Consecratione summi Pontificis, & in anniversario Creationis & Coronationis eiusdem, & Electionis & Consecrationis Episcopi. Item ⁶ per Octauas predicatorum Festorum, quae Octauas habent, quando dicitur Missa de Octaua, & in Dominicis infra eas occurrentibus, quando in eis sit Officium de Dominica, praterquam in illis Dominicis, quibus tributus est color Violaceus. ⁷ In Missis Votivis superdictorum Festorum, quocumque tempore dicantur: in Missa ⁸ de Sponso & Sponsa.

Albus color adhibitus est Sacrificijs, teste Hieronymo contra Pelagianos & significat gloriam, gaudium, & innocentiam, ex eodem Hieron. in Ezech. & alijs Patribus.

f Natinitatis.] Quia natus est Christus carens originali peccato; & in Epiphanie, propter splendorem stellae, Innoc. III. loc. cit.

g In Cœna Domini.] Propter confectionem Christmatis, quod mundationi animarum deseruit; & in Evangelio Missæ de lauandis pedibus agitur, idem ibidem. Adde vestem cœnatoriam Christi fuisse albi coloris, ex Baron. *suprà cit. hoc eod. tit.*

h Sabbatho Sancto, &c.] Nam Resurrectionis Angelus testis & nuntius, stola candida coopertus apparuit, idem Innocen. Vestimentum eius sicut nix, Matth. 28. In Ascensione quoque Christi steterunt Angeli iuxta Apostolos in vestibus albis, Att. 1. cuius ritus Paschalis meminit Palladius in libello de Vita S. Niceta Lugdunen.

i Sanctissima Trinitatis.] Quis purior Deo? & hoc docet Directorium

dinini Officii ante annum 1557. citatum in Missali eodem anno 1557. impresso Venetij.

l Corporis Christi.] Eadem ratione, quia suprà in Cœna Domini, color albus adhibetur.

m Transfigurationis Domini.] Ex predicto Directorio & Missali. nam in ea vestimenta eius facta sunt alba sicut nix, Matth. 17. Et nubes lucida obumbravit eos.

n Beatae Marie Virginis.] Ex eodem Directorio. quia purior sub Deo creatura nequit intelligi, Damascen.

o Angelorum.] De quorum nitore Deus ad Luciferum: Vbi eras, cùm me laudarent astra matutina? Job 38. & hæc Innocent. III. loc. citat. in hanc Rubricam.

p Sancti Iohannis Baptiste.] Qui natus est sine peccato, sanctificatus in utero, idem ibidem.

q S. Iohannis Evangelista.] Ex predicto Directorio, de quo, tamquam de Virginie, & Virginis altero filio, tunc fit Festum, nascente Christo primo genito Virginis.

60 Comment. in Rubr. Missalis. Pars I. Tit. XVIII.

r *Cathedra S. Petri.] Innoc. III. sup.* in qua veneramur Petrum tamquam Pontificem.

s *Petri ad Vincula.] Ex prædicto Director.* tum ob eiusdem innocentiam declarandam, tum ob Angelicam liberationem. in albis enim fortè Angelus apparuit Petro.

t *In Conuersione sancti Pauli.] Innocentius III. suprà,* ad significantiam primam eius sanctitatem baptismalem.

u *Omnium Sanctorum.] In quo fulget præcipuè nomen Deiparæ Virginis, & leguntur eo die amicti stolis albis, Innocen. III. Aliqui Trinitatem includunt in hoc Festo, ob primum Festi Responsorium; sed Festum est B. Virginis & Sanctorum, ut patet ex Martyrologio Romano.*

x *Confessorum.] Ad indicandum candorem, & morum in illis, & doctrinæ in Doctoribus, Innocent. III. loco cit.* Idem fiat in Festo Stigmatum sancti Francisci, sacra Rituum Congregatio 9. Decembris 1623.

y *Virginum, &c.] In testimonium*

puritatis & castitatis earum, quia albo colore gaudet castitas.

z *Consecratione Ecclesie.] Nam Ecclesia virgineo nomine nuncupatur ab Apostolo 2. Cor. 11. Innoc. suprà.*

a *In Consecratione summi Pontificis, &c.] Innocentius III. loco citat.* Ratio esse potest, quæ suprà de Pontificibus est allata.

b *Per Octanas, &c.] Ex eodem Directorio;* quia suprà diximus, totam Octauam esse unum & idem Festum.

c *In Missis Votivis.] Quia sequitur naturam principalis Festi id quod est votivum; & militat eadem ratio coloris in Votivis quæ in Festis. Quod de Votivis dicitur, multò magis verum est in Festis Translationum, Apparitionum, & similium Festorum.*

d *De Sponso & Sponsa.] Quia supponitur in Sponsa benedicenda carnis, integritas; unde Vidoæ nuptias non benedicimus, Rituale Roman. de Sacramento Matrimon.*

Exceptionum in hac Rubrica omisimus causas, quia in sequentibus patebunt.

3. Rubeo colore vititur ^e à Vigilia Pentecostes in Missa usque ad Sabbathum sequens finita Nona & Missa. In Festis ^f sanctæ Crucis ^g. In Decollatione S. Ioannis Baptiste. In Natali Apostolorum Petri & Pauli, & in Festis aliorum Apostolorum (exceptis Festo principali sancti Ioannis Evangelistæ post Natinitatem, & Festis Conuersationis sancti Pauli, & Cathedra S. Petri, & eius Vinculorum.) In Festo S. Ioannis ante portam Latinam. In Commemoratione S. Pauli Apostoli. In Festis Martyrum, excepto Festo sanctorum Innocentum, quando non venerit in Dominica: si autem ^h in Dominica venerit, vititur Rubeo, ineius vero die Octaua semper vititur Rubeo, quocumque die occurrat. In Festis sanctorum ⁱ Virginum martyrum, & ^m Martyrum non virginum. Item ⁿ per Octanas prædictorum Festorum quæ Octanas habent, quando fit de Octaua, & in Dominicis infra eas Octauas occurrentibus, eodem modo ut dictum est

est suprà de colore Albo. Item in Missis Votivis supradictorum Festorum, & in Missa ° pro eligendo summo Pontifice.

Rubeus color, seu purpureus, indicat dignitatis gradum alijs excellenterem: humano sanguini similis est, igneum refert naturam. ex quibus facile patebunt sequentes ritus.

e A Vigilia Pentecostes.] Innoc. III. loco cit. propter sancti Spiritus feruorem, qui in igne descendit, Act. 2. & propter potestatis plenitudinem in igne significatam, Apostoliisque datam, ex Tobia Corona de Templis, par. I. cap. 49.

f Sancta Crucis.] Ex citato Directorio, quæ sanguine Christi consecrata fuit, & passionem illius indicat Rubeus color.

g In Decollatione, &c.] Innocen. III. ob effusionem sanguinis.

h In Dominica venerit.] Ex eodem Directorio, ratione Dominicæ, quæ

semper est festiva, cui & idcirco eodie conceduntur Hymnus Angelicus, & Alleluia. Festivus enim SS. Martyrum color est Rubeus: qui ut Festivus est, Dominicæ congruit; ut Rubeus vero, conuenit Officio de Innocentibus, quod fit in Dominicæ.

i Die Octava.] Ex eodem Directorio. Octava enim glorificationem denotat, Amalar. lib. 4. cap. 29. & 36.

l Virginum martyrum.] Quia martyrum præfertur virginitati, Innocentius III. loco citato.

m Martyrum non virginum.] Quia pro Christo sanguinem fuderunt.

n Per Octavas predicatorum.] Ratione suprà allata numero præcedenti, ex citato Directorio.

o Pro eligendo summo Pontif.] Quia æquivalet Missæ de Spiritu sancto.

4 Viridicolore vtitur ab Octaua Epiphaniæ usque ad Septuagesimam, & ab Octaua Pentecostes usque ad Aduentum exclusuè, in Officio de Tempore, excepta Dominica Trinitatis, ut suprà: ac exceptus Dominicis infra Octauas occurrentibus, in quibus color Octauarum seruatur: exceptis etiam Vigilijs, & Quatuor Temporibus, ut infrà.

Eadem in citato Directorio. Viridis color medius est inter colores, ait Innocentius III. loco citato. & ideo utimur eo in diebus ferialibus, & communibus, inquit ille: cuiusmodi sunt dies ab Octaua Epiphaniæ usque ad Septuagesimam, & ab Octa-

ua Pentecostes usque ad Aduentum, in Officio de Tempore. Dies etiam Dominicæ minùs solemnes sunt his temporibus, & communes vocantur ab Innocentio comparatiuè ad alias Dominicæ & solemnitates anni.

5 Violaceo colore vtitur à prima Dominica Aduentus in primis Vesperis, usque ad Missam Vigiliæ Nativitatis Domini inclusuè: & à Septuagesimâ usque ad Sabbathum sanctum ante Missam inclusuè, in Officio de Tempore: excepta Feria quinta in Cœna Domini, in qua utitur Albo, & Feria sexta in Paræscue, in qua utitur Nigro, ut in-

H 3 frā:

frā: & p benedictione Cerei in Sabbato sancto, in qua Diaconus, illius Præfationem dicens, sobus utitur Albo: ea autem finita, Violaceo ut prius. Item in ^q Vigilia Pentecostes ante Missam, à prima Prophetia usque ad benedictionem Fontis inclusuē. In ^r Quatuor Temporibus, & Vigilys quæ ieiunantur, exceptus ^s Vigilia & Quatuor Temporibus Pentecostes. In Missa ^t Litaniarum in die S. Marci Evangelista, & Rogationum, & in Processionibus quæ his diebus sunt. In Feste ^u SS. Innocentum, quando non venerit in Dominica. In Benedictione ^x Candelarum in die Purificationis beatae Mariæ, & in benedictione Cinerum, ac Palmarum, & in ipsa Dominica in Palmis, & in eorumdem, ac generaliter ^y in omnibus Processionibus: ^z exceptis Processionibus sanctissimi Sacramenti, & quæ sunt ^a in diebus solemnibus, vel pro gratiarum actione. In Missis ^b de Passione Domini, ^c Pro quacumque necessitate, Pro peccatis, Ad tollendum schisma, Contra paganos, Tempore belli, Pro pace, Pro ritanda mortalitate, Pro iter agentibus, & Pro infirmis.

Eadem ferè habet citatum Directoriū. Tempore Innocentij III. Niger color adhibebatur ijs diebus, quibus à nobis Violaceus; quo vtebatur Ecclesia tunc temporis bis tantum in anno, in Feste Innocentum, & in Dominica Lætare, diebus, inquam, afflictionis, & abstinentiæ; pro peccatis, & pro Defunctis, inquit ille: nunc autem convenientius Violaceo vtimur ab Adventu ad Natalem Domini, & à Septuagesima usque ad Pascha.

p Benedictione Cerei.] Pertinet enim ad Paschale Sacramentum, Durand. lib. 3. cap. 18.

q Vigilia Pentecostes.] Eadem ratione qua Vigilia Paschæ, afflictionis indicandæ causa, & Cathecumenorum humilitatis ante Baptismum.

r Quatuor Temporibus.] Durand. lib. 3. cap. 18. afflictionis enim debitus est color Violaceus.

s Vigilia & Quatuor Temporibus Pentecostes.] Quæ sunt festiva, ut diximus.

t Litaniarum.] Quæ cum mærore quodam celebrantur.

u Sanctorum Innocentum.] Quia eo die ploratus matrum accidit, de quo in Euangeliō, Vox in Rama audita est, ploratus, &c. Matth. 2. & licet legatur idem in Octaua, color tamen est aliis, Rubeus nimurum & festiuus, ratione allata supra ex Amalario. Item alia est ratio coloris Violacei; quia descendebut ijs in limbū, Microl. cap. 36. quæ, quia communis est Ioanni Baptista, in cuius tamen Decollatione Rubeo vtimur; adde, illos non plenè fuisse de novo Testamento.

x Candelarum, &c.] In Cintere & Palmis cum Passione Domini patet ratio coloris Violacei; in Candelarum verò benedictione & processione color Niger adhibebatur, ex Alcuno. sed diximus supra ex Innocentio III. Nigrum pro Violaceo usurpatū fuisse. Fortasse ratio esse potest Prophetia Simeonis ad Matrem Christi, Et tuam ipsius animam pertrāsabit gladius, nam alioquin

aliоquin Missa pertinet ad puritatem Virginis eiusdem, quae purificari dicitur, & celebratur cum colore albo. Durandus autem lib. 3. cap. 18. anxiā Simeonis expectationem in hoc ritu significari tradit.

y In omnibus Processionibus.] Hoc est, in ijs quae indicuntur ad Iubileum consequendum, vel pluuiam impretrandum, vel quid simile. nam in his casibus cum luctu & dolore est procedendum.

z Exceptis Processionibus sanctissimi Sacramenti.] Quae colore albo adhibito fiunt, ratione allata in Festo eiusdem Sacramenti.

6 Nigro colore utitur Feria sexta in Parastene, & in omnibus Officijs, & Missis Defunctorum.

Mortis est propriissimus color Niger apud omnes, Innocentius III. loco cit. cap. 65. Acatij tempore erat hic ritus in vnu, ex lib. 1. Collectan. Theodori Lectoris.

Regula vero in mutandis coloribus ea est, vi mutatio fiat in primis Vesperis Festi. Si autem Vesperae non sint integræ, is color adhibendus est initio Vesperarum, qui concurrat illi de quo dicitur Capitulum.

a In diebus solemnibus.] Nam in his color adhibendus est, qui congruit Festo vel Missæ post Processionem cantandæ.

b De Passione Domini.] Ad Missam de Crucē color Rubeus, vt sequatur qualitatem Festi principalis, in quo effusio Sanguinis Christi repræsentatur; ad Missam vero de Passione Vio laceus, vt respondeat Dominicæ de Passione, cum qua participat in titulo & sacramento mortis Christi.

c Pro quacumque necessitate, &c.] In his nouem casibus, & similibus, habent præcipuum locum luctus, afflictio, & pœnitentia.

Si Officium & Missa discordant, color Altaris sequatur Officium; vestitum autem Sacerdotis sit color Missæ conformis. quæ diuersitas accidere solet in Feria tertia Rogationum, & in Vigilijs infra Octauas. Pro Missa vero solemnii conuenit, vt pallium etiam Altaris concorderet cum colore paramentorum Missæ: quod adnotauit recte P. Ruiz in suo Carimoniali.

De qualitate Paramentorum. XIX.

1 In Officio Missæ Celebrans semper utitur Planetæ super Albam.

Quæ de re suo loco, cùm de alijs vestibus Sacerdotalibus, par. 2. tit. 1.

2 Si autem sit Episcopus, & solemniter celebret, super Dalmaticam & Tunicellam.

De his etiam, cùm de vestibus Pontificalibus, par. 2. tit. 1.

3 ^d Pluiali utitur ^e in Processionibus, & Benedictionibus, quæ fiunt in Altari. Item in Officio ^f Laudum, & Vesperarum, quando solemniter dicuntur. Eodem utitur ^h Aſſistens Celebranti in Missa Ponti-

*Pontificali. Item quando Celebrans i post Missam Defunctorum
facit in fine Absolutionem.*

d *Pluuiali.*] *Pluuiale & Cappa* sunt idem, *Durand.lib. 2. cap. 1.* & forma quidem & usus *Pluuialis* similes sunt *Cappæ*, quam describit *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 227.* Propria vestis, inquit, est *Cantorum*: & apud nos quoque *Cantorum* est *Pluuiale, in Cærim. Episc.lib. 2. cap. 3.* in *Vesperis* & singulis ordinibus, inquit ille, portatur. Ergo *Cappa* hæc *Honorij* non est *Casula*, quæ solius *Sacerdotis* est, aut *Diaconi*, & *Subdiaconi* ad summum: contra coniecturam *Isidori lib. 15. Orig. cap. 12.* & contra *Duran. lib. 2. cap. 9.* qui volunt, *Cappam* esse *Casulam*. Sic autem describitur *Cappa*. Habet, inquit *Honor.* in supremo caputum, ad pedes pertingit, fimbrias habet, antè aperta manet. Et quis non videat hæc omnia conuenire *Pluuiali* tantum? *Cappa* est, quia capit totum hominem. *Cappam* etiam *rustici* vocant, quod *Latini Tugurium, Duran. ait loc. cit.* *Capannam* *rustici* nostri; & *Pluuiale* quasi *tugurium* est contra *pluuias*, ideoque *Pluuiale* vocatur. Imò verò apud *laicos* quoque *Cappa* ea dicebatur, vt nos vidimus ante paucos annos, quæ caputum habebat, ad differentiam mantelli, quod caputio caret. Cuius caputij usus erat absque dubio ad tuendum caput tempore *pluuiæ*, sicut in itinere caputio *Feltri* vtimur. vnde & *Pluuialis* *laicorum* *Cappa* ea dici poterat. Itaque modò *Cappa Ecclesiastica* cum caputio adhibita propriissimè in *Processionibus*, extra Ecclesiam, caputio tegens *Sacerdotem*, cùm plueret, *Pluuialis* nomen, vt opinor, est *adepta*. *Impluia* dicebatur vestis, qua *Sacerdotes* per

imbrem vtebantur, ex *Varrone*. *Pluuiale* item quasi *Pluuiale* dici potest; quia lineæ, quæ in ora anteriori sunt *Pluuij*, seu *flumina*, à *Græcis* vocantur *νεραὶ*.

Facile quoque accidere potuit, quod *Ignatius Braccius Recinetensis* (*cuius latus est in Etymologys omnium vocum, Italicarum, Græcarum, Latinarum, & Hebraarum, quarum parat immensum opus*) postremò me monuit, à *Plebe* & *Plebano* (quem *Piuiero* vocauere *Academici Florentini*; & vulgo *Piouano* dicimus) additam esse vocem *Italiam Piuiale*, aut *Pieuiale*, aut *Piouiale*, quod postremum *Latinitate* donantes appellauere *Pluuiale*. Ea enim vestis est in usu frequentiori apud *Parochos* in *Sacramentorum* administratione. *Idem* autem *Honor. cap. 233.* concedit, *Cappam* deduci posse à *Casula*, id est, parua *casæ*. *Casulam* antiquam fuisse scio valde similem *Pluuiali* nostro, excepto caputio, & anteriori parte, quæ in *Casula* non erat aperta; vnde & reflectebatur *Casula* vtrimeque super brachia *Sacerdotis*: & in eleuatione *Hostiæ* idè posterior *Casulæ* pars, vt *hodie*, eleuatur, ad brachia *Sacerdotis* magis expedienda. *Ambrosiani* vestigium retinent amplioris antiquæ *Casulæ*, tam latæ quam longæ; & nos, cùm de *Casula*, ex antiquioribus eam indicabimus infra. Adde, quod in *Ordine Romano* in *consecratione Episcopi* *Ordinandus* prima vice ante *Ordinantem* constituitur cum *Cappa* super *Albam*, *Cingulum*, & *Stolam*; certè non cum *Cappa* *Episcopali*, lana ordinaria, quæ non adhibetur super *Albam*, & *Stolam*,

Iam, sed cum Cappa, id est Pluuiali: secunda verò vice *ibidem* constituitur idem Ordinandus cum Planeta super Dalmaticam, Manicas, Sandalia, quæ consona sunt consecrationi Episcopi in Pontificali moderno. Ergo Cappa non est Casula, sed quasi Casula, & est Pluuiale. Vides cum forma simul & vsu antiquitatem? vide Mysteria, ex *Gemma* loco cit. 227. Hæc vestis conuersationem denotat, caputum verò supernum gaudium, quod est caput conuersationis, dicente Apostolo; *Nostra conuersatio in celis est: ad pedes pertinet, ob perseverantiam: aperita manet ante, quia sancte conueriantibus æterna vita patet: in simbrijs labor signatur.* *Hæc Gemma.* Charitatem quoque significat Cappa, *ibidem* cap. 234.

Duran. loc. cit. in Cappa hac intelligi docet gloriosam corporum immortalitatem; vnde illa vñimur in Festis maioribus. Et patent anteriores partes Cappæ; quia corpora, inquit, facta spiritualia nullis animam obturabunt angustijs. *Ibidem* ipse vñit vocabulo Pluuialis; ante quem apud alium auctorem non inueni hanc vocem.

e In Processionibus. J. Processio, quasi progressio, à procedendo in publicum, *Duran.* lib. 2. cap. 10. cuius origo, An à Purificatione beatæ Virginis cum Iosepho, Simeone, & Anna; vel certius, ex Historia Euangelica, à turbis in die Palmarum? *Tertullianus* lib. 2. ad uxorem meminit Processionum, & *Ambros.* Sermone 8. Aliæ verò sunt ordinariae, vt in Festo Purificationis, in Dominica Palmarum, in Litanij maioribus & minoribus, in Festo Corporis Christi, de quibus dicitur in proprijs Rubricis. Aliæ extraordinariae, quæ auctoritate Episcoporum fieri solent; quarum exempla multa refert *Duran.* loco citat. in his preferuntur Crux cum lumenibus; quorum auctorem faciunt S. Ioannem Chrysostomum *Socrates* & *Sozomenus*, curati à *Cesare Franciotto* in *Obsr.* circa mysteria totius anni. Crux autem à Regularibus cum velo pendente, seu pallio, ex Decreto sacræ Rituum Congregationis 14. *Ianuarij* 1617. ad indicandam subiectionem & inferioritatem respectu Cleri sæcularis, eadem ratione, qua Bâculo Abbatiali appenditur velum, seu sudarium nodo eiusdem, ad differentiam Baculi Episcopalis: quod notatur in *Actis Eccl. Mediolan.* de *Supell. Ecol.* lib. 2. & mulieri datur velamen supra caput, subiectionis indicium sub viro, i. *Cor.* 11. Porro ritus deferendi Crucem ante annum 398. teste *Baronio* *ibidem*, fuit in vsu: & imago Christi terga debet vertere Clero sequenti, quali Christus præire videatur, nisi sit Archiepiscopal, vel Papalis, in qua imago Crucifixi respicit Archiepiscopum, vel Papam, quasi ex illius asperetu in summa animarum cura iij recreentur, vt indicatur in *Carimon. Episc.* lib. 1. cap. 15. & lib. 2. cap. 16. & aperie in *Carimon. Marcelli* lib. 3. cap. 20. & *Craffi* lib. 2. cap. 42. etiam si inter Crucem & Prælatum incedant Canonici, vt exp̄s̄e dicitur in *Carimon. Episc.* lib. 1. cap. 15. curat. contra recentiores quosdam, qui distinguunt in Cruce Archiepiscopali, quando immediatè præcedit Archiepiscopum, & quando Canonici præcedunt eumdem post eius Crucem.

Cum igitur Processio sit quædam Cleri cum populo itinerarya conuersatio, rectè Pluuiale adlibetur, quod, vt diximus, sanctæ conuersationis formam designat.

f *Et Benedictionibus.*] Hoc est Ci-
nerum, Cereorum, Palmarum, sacra-
rum Imaginum, &c. quæ, cum solem-
nes sint, Pluuiale iure merito exigunt;
neque aliud indumenti genus aptius
esse potest benedictioni solemnni, quæ
fit extra Missam. Sunt aliae Benedi-
ctiones, quæ non fiunt in Altari, & in
fine Missalis de rebus varijs haben-
tur, in quibus satis est Stola cum su-
perpelliceo vti.

g *Laundum, & Vesperarū.*] Laudes
& Vesperæ sunt pares numero Psal-
morum, Hymnorum, & ratione Can-
ticorum Euangelicorum, vt dicemus
in Rubricis Breuiarij. Pluuiale in ijs
conceditur ad solemnitatem, Cerimon.

4 *Cum Celebrans vtitur Pluuiali, semper¹ deponit Manipulum, & ubi
Pluuiale haberi non potest, in benedictionibus quæ fiunt in Altari,
Celebrans stat sine Planeta cum Alba & Stola.*

1 *Deponit Manipulum.*] Manipu-
lus non adhibetur cum Pluuiali: &
fortasse, quia ille fletum & dolorem
significat, vt infrā docebimus, ideo
non concordat cum Pluuiali, quod
diximus significare conuersationem
cælestem, &c. ex Durando, gloriosam
corporum immortalitatem, quæ fletum
non admittit.

Dices: Fiunt processiones flebiles,
ergo congruit in illis Manipulus fle-
tus & doloris. Respondeo, non am-
plius eo nos vti ad tergendas oculo-
rum lacrymas; tum verò extra Missæ
Sacrificium fudatio non sacro vti po-
terant antiqui. Vide quæ infrā dici-
mus de Manipulo p. 2. tit. 1. Sed de
hoc ritu plena ratio penes Auctores
desideratur adhuc.

in *Pluuiale haberi non potest, &c.*] Planeta cum Stola est habitus ad Mis-

Episcop.lib. 2. cap. 3. & 7. Qui almu-
tijs vtuntur, eas deponant cum Plu-
uiale induunt; sicut exiunt Cappas ij
Canonici qui his vtuntur.

h *Affistens Celebranti.*] Ordo Ro-
manus dat Cappas Presbyteris affi-
stentibus Papæ celebranti. Vides hic
etiam Cappas idem esse ac Pluuialia?

i *Post Missam Defunctorum, &c.*] Mis-
sa finita deponenda est Casula.
Quæ ergo nunc ad Absolutionem so-
lemnem aptior erit vestis, quam Plu-
uiialis Cappa? vestis est ad omnia
magè communis; neque benedici-
tur, quia communis est cuicunque
Ecclesiastico, neque ordinata ad Sa-
crificium Missæ.

sam tantum, & ideo potius Stola su-
per Albam sufficit, deficiente Pluuiali.
Verum licet in hoc habitu proce-
dat Celebrans, ac si haberet Pluuiale;
non tamen hinc sequitur, Stolam
gerere vicem Pluuiialis, vt ex verbis
patet. quod malè inferunt alij. Sto-
la verò vna cum Alba in modum Cru-
cis ante pectus gestari debet, cingulo
de more coniuncta, & utrumque reli-
gata, quod si adhibeatur vna cum su-
perpelliceo, soluta pendebit a collo
hinc inde, quia ligari in modum cru-
cis non potest: & eodem modo siue
cum Pluuiali, siue absque eo adhi-
beatur illa, fauet autem Concil. Brac-
car. III. cap. 3. Signum, ait, in suo
pectore præparet crucis, licet enim ibi
loquatur de Stolæ ysu in Missa, extra
Missam tamen forma crucis, si fieri
potest, muniri pectus decet.

5 n D al-

5. ^o Dalmatica & ^o Tunicella utuntur Diaconus & Subdiaconus in Missa solemnī, & Proceſſionibus, & Benedictionibus, quando Sacerdotti ministrant.

6. ^o Dalmatica.] Eam assignat Diacono *Ordo Romanus*. sanctus Silvester Diaconis concessit, ex Damaso, in Dalmatia fuit reperta, *Alcuin. c. Quid signif. vest. & Iſid. 19. Etymol. cap. 22.* primò textam ibidem fuisse scribit. eiusdem verò vſus in Ecclesia fuit ante Siluestrum: nam *santus Cyprianus meminit*, & *Eustychianus Papa apud Duran. lib. 2. cap. 9.* Sacerdotum enim erat habitus, & Casulis introductis Dalmatica data est Diaconis, *Vlaſſaſtr. Strab. cap. 24.* qui tamen à Vicecomite *lib. 3. de Missa apparatu cap. 26.* iure refellitur, cum anteā *lib. 3. cap. 29.* probauerit ille, fuisse Casulam in vſu Sacerdotum tempore Apostolorum; quod & nos infrā suo loco ostendemus. Vſi sunt etiam Dalmatica Reges summi; quorum nomina vide *apud Baron. in Not. Martyr. ad 31. Maij.* neque verò Silvester omnibus Diaconis eam concessit, sed tantum Romanæ Ecclesiæ, & in diebus tantum solemnibus, in signum lætitiae, *Dist. 76. cap. de ieiunio, ex Conc. Salegust.* extensis autem ex priuilegio Romani Pontificis, ut ait *Gregor. lib 7. Epist. 3. ad Aregium*; qui *Epist. 28. & 113. eiusdem lib. 7.* tradit apertè, fuisse Romanorum tantum Diaconorum propriam veste. Erat etiam Regula, quod Dalmatica adhiberetur cum *Gloria in excelsis. ita Microl. cap. 46.* hoc est, vbi *Gloria*, ibi Dalmaticæ vſus, non ē conuersio: nam in Dominicis Gaudete & Lætare utimur Dalmaticis; non autem dicimus, *Gloria in excelsis.*

Forma antiqua Dalmaticæ erat fine manicis; & *Ammian. Marcellinus*

lib. 14. vocauit eam Pectoralem Tunicalam, quam nos cum manicis ad cibitum vocamus Italicè Tunicella, pertusas habet alas, *Amal. lib. 2. cap. 21.* duas item lineas antè & retrò, *ibidem.* manice latæ sunt, ex *Alcuin. suprà, vbi etiam norat formam habere Crucis, alia habebat, quæ nostra non habent.* vide *Innoc. III. vel Amalar. locis cataris, & citandis.* Significat ergo Dalmatica lætitiam, item curam proximorum, *Iuo Carnot. Serm. de Signif. indum.* formam Crucis gerit, ut ea induitus mundo sit crucifixus, *Alcuin. suprà.* pertusas alas habet, ut Christum imitetur, qui lancea fuit perfosus in latere, *Amalar. suprà.* latas manicas, ut sit liberalis, qui ex officio cum Stephano Protomartyre ministrare debet mensis, *Innocen. III. lib. 1. cap. 56.* cum gemina dilectione, Dei & proximi, quam indicant duæ lineæ antè & retrò, *Amal. vbi suprà.* Dalmaticæ denique vſus fuit super Albam, & consequenter cum Amictu & Cingulo, quæ conceduntur Diacono in *Conc. Narbon. cap. 12.* ex ritu antiquiore. De Alba ut Diaconi veste mentio est in *Ord. Roman. de Conc. Prou. celeb.* Amictus autem & Cingulum concomitantur Albam.

o Tunicella.] Subdiaconi ministrabant in Albis tempore sancti Gregorij Papæ, *lib. 7. Epist. 63.* iubet *Ordo Rom.* eis tradi congruas vêtes Subdiaconales, & mappulas in sinistra: sed quas vêtes, non explicat. Subtile cum minori manica datum Subdiaconis, scribitur in *Gemma lib. 1. cap. 229.* & hoc est Tunicella, ideo sic appellata, quia

I 2 minor

minor est Dalmatica Diaconali. Ante Gregorium nescio quis, *ait ipse loco citato*, induit Subdiaconos: qui modus loquendi excludit Siluestrum, quem faciunt quidam huius ritus auctorem, & indicat, per errorem id esse factum: vnde Gregorius remouit Subdiaconalem vestem. *Coneil. Braccaren. I. c. 27.* appellat Tunicam, & pares in ueste facit Diaconum & Subdiaconum; fortasse ex prædicto abusu, quem postea correxit sanctus Gregorius; quoad Subdiaconos nunc eorumdem strictior est uestis quam Diaconorum; & ideo dicta est etiæ Subucula ab *Amal. lib. 2. cap. 22.* Significat autem loriceam iustitiae, quæ communis est virtus. *Gemma vbi supra*: sed eadem significat quæ Dalmatica, nisi quod Subdiaconus minori tunica induitus, si ad minorem virtutis gradum quam Diaconus perueniat, tolerandus esse

videtur, suppone Albam Tunicellam, ex *Conc. Narbon.* cit. consequenter Amictum & Cingulum, ut supra diximus de Diacono.

p Et Processionibus.] Ad maiorem nempe ornatum celebrantis Sacerdotis. Scriptis recentior, Ministri seisdem dari posse in Processione sanctissimi Sacramenti Stolas Sacerdotales supra Cottam; sed hoc videtur contra Bullam Pij V. in qua prohibetur mutatio, additio, rituum; & contra rationem, ne ij videantur æquales Celebrant; & contra usum Ecclesiarum communem, quem maximi faciendum existimo in sacris Ritibus.

q Et Benedictionibus.] Quæ scilicet sunt solemniter; non tamen Cinerum, Cereorum in Purificatione beatae Virginis, nec Palmarum, in quibus Dalmatica & Tunicella prohibentur in sequenti numero.

6. In diebus vero & ieiuniorum (præterquam in Vigilijs Sanctorum) & in Dominicis & Ferijs & Aduentus & in Quadragesimæ, ac in Vigilia Pentecostes ante Missam (exceptis Dominica Gaudete, etiam si eius Missa infra Hebdomadam repetatur, & Dominica Latare, Vigilia Nativitatis Domini, Sabbato sancto in benedictione Cerei, & in Missa, ac Quatuor Temporibus Pentecostes) item in benedictione Candelarum & Processione in die Purificationis beatae Mariae, & in benedictione Cinerum, ac benedictione Palmarum & Processione in Cathedralibus & precipuis Ecclesiis utuntur Planetis plicatis ante pectus: quam Planetam Diaconus dimittit cum lecturus est Euangelium, eaque runc super sinistrum humerum super Stolam complicatur: aut ponitur aliud genus Stole latioris in medium Planetam plicata, & facta Communione resumit Planetam, ut prius. Similiter Subdiaconus dimittit eam cum lecturus est Epistolam, quam legit in Alba, & ea finita, osculataque Celebrantis manu, Planetam resumit ut prius.

r Ieiuniorum.] Interdictum *Gemma l. 3. c. 45.* Dalmaticas tempore ieiunij; quia

diximus, Dalmaticam significare latiam, quæ in ieiunio facile desideratur.

l Vigil-

f Vigilijs Sanctorū.] Vigilia est principium Festi, *Radulph. Propos. 19.* ergo & lātitiam aliqualem, non plenam habet; cūm in eadem ieunemus.

t Aduentus.] Tempore Aduentus in aliquibus locis omitti Dalmaticas, scribebat *Amalar. lib. 3. c. 40.* & *lib. 4. cap. 30.* vt audiūs, inquit, resumatur & festiūs quod aliquando omittitur; & item ad insinuandum tempus veteris Testamenti in Aduentu, ratione cuius maior est gloria noui Testamenti in Natiuitate Domini; *ibid.* addit *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 1.* quia vestes innocentiae & immortalitatis, significatae per Dalmaticas, nobis per Christum natum redditae sunt, non ante Christum natum; vel quia ante Natiuitatem Christi neque Lex, neque Evangelium, in iis significata qui Dalmaticas gerunt, cum claritate patebant, *Rupert. lib. 3. cap. 2. tit. 3.*

u Quadragesima.] A Septuagesima usque ad Cœnam Domini à Dalmaticis abstinuere in quibusdam locis, aiunt *Ordo Roman. & Alcuin. cap. de Septuag.* antiquo verò more omitti, indefinite scribit *Microl. cap. 47.*

x In Vigilia Pentecostes.] Diximus supra, Vigiliam hanc esse parem Vigilia Paschatis. in Missa verò lātitia perfunditur Ecclesia: ideoque & Dalmaticæ sunt in vñ ad Missam, non ante Missam.

y Dominica Gaudete.] Ecce lātitia, ergo cum Dalmaticis, idem affirmandum de sequentibus, vt patet.

z Benedictione Cerei.] Quæ tota est festiua, sicut eiā Missa Sabatti sancti.

a Quatuor Temporibus Pentecostes.] Dalmaticæ his temporibus decernuntur, ob solemnitatem Spiritus sancti, & *Concilio Saléguntano cap. 2.*

b Candelarum.] Ob anxiā Simeo-

nis expectationem, inquit *Duran. lib. 3. cap. 18.*

c Cinerum.] Quia dies solemnis ieunij, & initium est Quadragesimæ, quæ excludit Dalmaticas.

d Palmarum, &c.] Quæ pāssionem Domini sapit potius quam lātitiam inanem turbat. Fleuit etiam Christus sedens super asinum, *Luc. 19.*

e Præcipuis Ecclesijs.] Præcipuis intellige, præfertim quæ sunt Collegiatæ insignes Canonicorum Cleri sācularis, & quæ ob alias causas, præcipue à populo seu à Maioribus declarantur. Dantur enim Ecclesiæ minores, præfertim apud Regulares, de quibus num. sequenti. Sed insignioribus Regularium Ecclesijs conceduntur Planetæ plicatae à sacra Rituum Congregatione, teste *Alcocer in suo Cerimon.*

f Planetis plicatis.] Diacono & Subdiacono dantur Planetæ sapiūs in Ord. Rom. Casula datur Diacono ab *Alcuin. cap. Quid sig. vest.* item Subdiacono, ea ratione qua imitari debet Diaconum, ab *Honorio in Gemma. 1. cap. 231.* quæ eleuantur antè, vt liberiūs ministrare valeant, *Duran. lib. 3. cap. 11.* Puto etiam ad differentiam Casulae sacerdotalis, quæ cūm significet charitatem, secundūm omnes Auctores qui scripserunt de ritibus, intelligent Ministri, primò in prædictis diebus teneri ferè ad eamdem perfectionem, ad quam Sacerdos in alijs temporibus; deinde ex charitate, non ex timore debere ministrare Altari, *Duran. vbi supra.*

g Dimitit.] Dimititur autem Casula ab utroque lectito Epistolam, seu Evangelium, quasi profiteantur, in proprio ministerio legendi eam non esse propriam vestem, *Rupert. lib. 3. cap. 2.* & Subdiaconus quidem dimit-

I 3 tit

tit Casulam, quæ charitatem denotat, lecturus Epistolam, quæ significat legem veterem, legem timoris, non amoris: Diaconus verò induit aliam, seu eamdem complicatam in sinistro humero ad latus dextrum, lecturus Euangelium, legem scilicet amoris, ut in sinistris & in dextris, in aduersis & prosperis, charitatem ore & opere doceat, tum Euangelio, tum ministerio usque ad consumptionem Sacramenti, *Duran. loco citato.*

h Resumit.] Casula à Subdiacono post Epistolam resumitur, quia post legem timoris data est lex charitatis: Diaconus verò resumit circa finem Missæ, quia non sufficit inchoasse in

charitate, sed in ea finiendum est, *idem ibid. Vel dic cum Amalar. lib. 3. cap. 15.* lecturos exui Casulis quasi milites expeditos contra errores. Duplicatam denique Diaconus portat Casulam ab Euangelio ad Communionem, ut quæ ore prædicat, iugum Domini portans, opere quoque impletat, liberiūs & expeditius ministrando, *Honor. in Gemma. lib. 1. cap. 231. Lege Hugon. Vt. de Special. Missæ obser. lib. 3. cap. 9. vbi in Casula ministrorum, quæ collum circuit, utrumque brachium, pectus & humeros uestit, docet charitatem, quæ exigitur in voce collo formanda, in opere, corde, & in aliorum onere portando.*

7 In minoribus autem Ecclesiis, prædictis diebus ieiuniorum Alba tantum amicti ministrent: ¹ Subdiaconus cum Manipulo, ¹ Diaconus etiam cum Stola ab humero sinistro pendente sub dextrum.

Non enim congruant Dalmaticæ ratione dierum, neque Casulæ ratione locorum.

¹ Subdiaconus cum Manipulo.] Manipulus Subdiaconi propria uestis est, in Ord. Romano; qui tradit eis mapulas in sinistra, de quibus dicemus infra, cum de uestibus Sacerdotis. Vnum h̄c nota, quod licet Sacerdoti fuerit datus Manipulus ab initio ad tergendam pituitam oculorum & narium, ut ibi probabimus, & fortasse eadem de causa à S. Siluestro fuerit idem concessus Diacono sub nomine pallæ linostimæ ad lœuam (linum enim aptum est ad tergendum oculos & nares) non tamen Subdiacono datus fuit in hanc eamdem causam Manipulus, sed ad tergendas sordes vestrum sacerorum; quod benè notauit *Duran. lib. 2. cap. 8.* eumque in sinistra cum aliis gerit, ad expeditius

ministrandum, *Ruper. lib. 1. cap. 33.*

¹ Diaconus etiam cum Stola, &c.] Stola diacono datur ab Ordine Romano; quia Orarium est, hoc est, Oratorum, seu Concionatorum, *Alcuin. suprā.* quam ab Apostolicis datam Diacono fuisse probabiliū puto, tamquam de substantia ordinationis eius, non à Siluestro nomine pallæ linostimæ ad lœuum humerum, quod vult *Vicecomes de Appar. ad Missam.* nam ad lœuam, hoc est, ad manum lœuam, explicat *Innoc. III. lib. 1. cap. 43.* vbi de Manipulo agit. vide infra de Manipulo. Verū à sinistro humero ad latus dextrum, ex *Conc. Braccar. I. cap. 27.* vt ab aetia laboriosa ad contempliū suauem transeat, *Honor. in Gemma. lib. 1. cap. 230.* vel, vt portet h̄c iugum Domini in sinistra, id est, in præfenti vita, cum spe quietis futura in dextra, *Duran. lib. 2. cap. 9.* Ceterū

Ceterū dexteram Diaconi partem
vult esse liberam, ob ministerium Al-
taris, *Concil. Toletan. IV. cap. 39.* quæ
rationes etiam valent pro Casula com-
plicata ad modum Stolæ. Diaconus
autem, cùm induit Stolam, osculetur
Crucem quæ est in medio eius, *Ca-
rim. Episc. lib. 1. cap. 9.*

De præparatione Altaris, & ornamentorum eius. XX.

^m **A**ltare, in quo sacro-sanctum Missæ sacrificium celebrandum est,
debet esse lapideum, & ab Episcopo consecratum: vel sal-
tem ^a ara lapidea, similiter ab Episcopo consecrata, in eo inserta, quæ
tam ampla sit, ut Hostiam, & maiorem partem Calicis capiat. Hoc Al-
tare operiatur ^c tribus mappis, seu tabulis mundis, ab Episcopo vel alio
habente potestatem ^c benedictis, superiori saltem oblonga, quæ usque ad
terram pertingat, duabus alijs breuioribus, vel una duplicata. ^c Pallio
quoque ornetur coloris, quoad fieri potest, diei Festo, vel Officio conuenientis. Super Altare ^a collocetur Crux in medio, ^x & Candelabra sal-
tem duo ^y cum candelis accensis hinc & inde in utroque eius laterc.
Ad Crucis pedem ponatur ^z Tabella Secretarum appellata. In cornu Epi-
stola ^a cussinus supponendus Missali: & ab eadem parte Epistola ^b pare-
tur cereus, ad elevationem Sacramenti accendendus, ^c parua campanula,
^d ampulla vitrea vini & aquæ, cum peluicula & manutergio mun-
do in fenestella, seu in parua mensa ad hæc præparata. Super Altare
^e nihil omnino ponatur, quod ad Missæ sacrificium vel ipsius Altaris
ornatum non pertineat.

^m Altare.] Locus hic supponitur
sacer, vel deputatus ab Episcopo, *cap.*
*Nullus de Consec. Dist. 1. ex S. Silue-
stro*, saltem sit benedictus, ritu proprio
in *Rituali Romano Pauli V.* Non po-
test autem Episcopus deputare Orato-
riam in domo priuata, *ex literis Cardina-
lis Lancellotti ad Episcopos datis nomi-
ne Pauli V. 10. Martij 1615.* vt ibi fiat
Missa, citatis à *Scortia lib. 2. cap. 13.*
imò ex *Concil. Trident. Sess. 22. de Ob-
seru. & euitan. in saec. Missæ.* non ta-
men intelligitur domus priuata Palati-
um Episcopi, vt notauit *Carolus Epi-
scop. Nonar. in Comment. Canon. ad
cap. Missarum 13. de Consecr. Dist. 1.*
in eo enim Cappella deputari potest

pro Missa celebranda. quid si vio-
letur locus (*qua de re optimè Sbar.
disp. 85. sect. 4.*) non potest ibi celebra-
ri sine peccato, *Azor. lib. 10. c. 26.* per
totum. Deducunt vocem hanc Altare
ab altitudine *Festus, & alij*, quasi sit
alta Ara, *VV alaf. cap. 5.* vel alta res,
Gemma lib. 1. cap. 122. vel ab alendo,
quia igni Altaris addebat alimen-
tum, *Isidor. lib. 15. Orig. cap. 4.*

Patet Altaris usus in Scripturis sa-
cris, à Noë, qui primus ædificauit Al-
tare; & in novo Testamento, *1. Cor. 9. Hebr. 13. Sixtus II. decreuit*, vt Mis-
sa non fiat nisi in Altari, *R. adul. Pro-
pos. 23.* & significat Primò mensam
Domini, *Amalar. lib. 1. cap. 24. Se-
cundò,*

cundò, Crucem, Bern. de Cœna Domini. Tertiò, Christum, per quem Sacrificia acceptantur à Deo, Gemma lib. 1. cap. 134. Forma Corporis Christi est Altare, ait Ambros. lib. 4. de Sacram. cap. 12. idem præminet in Ecclesia, ut Christus inter membra eius, Rupert. lib. 5. cap. 30. Genius illius, virtutes sunt quibus ad Christum itur, Hugo Vict. in Can. Missæ cap. 2. Quartò, significat Ecclesiam spiritualem, cuius cornua sunt quatuor mundi plagæ, Durand. lib. 1. cap. 2.

n. Lapidum.] Ex institutione S. Siluestri, de Consecrat. Dist. 1. cap. Altaria, ex Conc. Hippo. cap. 6. id est, prius hoc decreuit in Romana Ecclesia sanctus Silvester Papa: quod habes in Breuiario in Festo Dedicationis Saluatoris: nam à Græcis factatum esse prius, significat Dionys. cap. 3. Eccles. Hierar. ex lapide, quia Petra erat Christus, 1. Cor. 20. nullum foramen habeat, ex Actis Eccles. Mediol. ad designandam unde quaque plenitudinem & integritatem Christi, S. Thom. 3. p. q. 83 artic. 5. Vacuum enim erat Hebræorum altare sine Christo.

o Ab Episcopo consecratum.] Ex Dion. de Eccles. Hier. cap. 4. ad indicandam gratiæ pinguedinem, ex sancto Cypriano, Conc. Agat. de Consec. Dist. 1. cap. Altaria. quod non sit (præter sanctum Chrisma, pinguedinis prædictæ symbolum) sine Reliquijs Sanctorum, ex Decreto Felicis I. apud Radul. loco citato, & cap. Placust. de Consec. Dist. 1. ex Concil. Africano. Sunt autem hæ de substantia consecrationis, ex Azor. lib. 10. cap. 27. & debent esse Sanctorum ab Ecclesia approbatorum, ut respondit sacra Concilij Tridentini Congrega-

tio Episcopo Interamensi 13. Sept. 1593. apud Piascium par. 1. cap. 5. num. 7. etenim Christus, hoc est unius, appellatur, consecratus à Deo caput Sanctorum. Conuenienter autem, ait S. August. Serm. 73. in Append. de Diversis, & quasi pro quodam confortio ibi Martyribus sepultura decreta est, ubi mors Domini quotidie celebratur; scilicet, ut qui propter mortem eius mortui fuerant, sub Sacramenti eius mysterio requiescant. Hæc ille.

Porro ab Episcopo est consecrandum, ex Hormisda can. Nullus. de Consec. Dist. 1. duraque consecratio usque ad amotionem tabulae, vel fractionem quomodocumque sigilli Reliquiarum. fusiùs Suarez. disp. 81. sect. 5. Illud est mirandum, quod in Prato spirituali legitur cap. 1. & 10. dari à Deo Angelum custodem Altari consecrato.

p Ara lapidea.] Ara ab ariditate ex igne, Servius: vel quasi area plana, vel ab ardore sic dicta, quod in ea ardebant Sacrificia, Gemma lib. 1. cap. 122. vel Ara Græcæ, precatio Latinæ, VVallafr. cap. 5. ubi addit, quod imprecatio dicitur Antara. dicta fuit etiam Tabula itineraria ab Ordine Romano. Item Tabula Altaris, de Consec. Distinct. 1. cap. Concedimus, ex Concilio Tribur. Antimense quoque, à Balsamone ad Concil. VI. can. 31. & à Nicephoro apud Belingerum lib. 3. cap. 30. denique Viaticum, cap. vlt. de Privileg. in 6. à Bonifacio VIII.

Lapidea debet esse, vel inclusa, vel superposita tabula lignæ, vel alterius materiae, Azor. lib. 10. cap. 27. quæst. 2. Hic autem iubetur, ut sit inserta ad maiorem cautelam; sed tamen emineat aliquantulum, ut eius

eius limites à Sacerdote facilè dignoscí possint.

q *Tam ampla sit, &c.*] Intellige, vt commode capiat ista tempore consecrationis Hostiæ & Calicis, *Siluester* verbo *Altare. num. 1.* Ante Concilium Maguntiacum, unde sumptum est *cap. Concedimus (mendosè Triburiorum)* circa annum 900. nulla est mentio Aræ, quoad nomen: res autem erat in vsu tempore persecutionum. & S. Ambrosius ea vsus est, celebrans in domo quadam priuata Romæ, eiusdem verò vsus nimis frequens compressus fuit in *Concil. Senonensi*; & tandem in *Concil. Mediol. IV.* decretum est, vt maiora saltem Altaria Ecclesiarum Parochialium consecrarentur. *Hæc Carol. Nouar. ad cap. Nullus Presb. 24. de Consec. Dist. 1.*

r *Tribus mappis.*] Vestiendum est lineis Altare, ex decreto Bonif. I I I. apud Polidor. *Virgil. lib. 5. cap. 6.* & ex *Conc. Rhem. apud Burchard. lib. 3. cap. 97.* & ex *S. Clemente Epist. 2. ad Iacobum fratrem Domini, sine ad alii, ut notas Bellarminus de Script. Eccles. cùm Iacobus tunc obierit: & ad Simonem, qui dictus est frater Domini, directam eam fuisse, docet Seuerinus Binius in *Notis ad eamdem in 1. Tom. Concil.* ibi S. Clemens Pallam vocat Altaris vestem, quia Palla palam est & foris, teste *Varrone*; & palliat sacra mysteria, ex *Duran. l. 4. c. 29.* Sindones etiam dicuntur in *Actis Mediol. Ecclesie*.*

Quæ debent esse tres; vel ea ratione, quia in hac Rubrica indicitur; vel quia indicatur de *Consecr. Dist. 2. cap. Si per negligentiam, à Pio. vbi sit men- tio de effusione sanguinis usque ad quattuor linteum, inclusi scilicet Corporali; & quia in honorem cedit san-ctissimæ Trinitatis, *Angelus ver. Cor-**

porale, docet debere tres esse. Duplicitam vnam concedit Rubrica, vt sint tres. non ergo duæ, tuta conscientia, sufficiunt.

s *Benedictis.*] Nisi necessitas aliud suadeat, *Silvester ver. Benedictio. q. 5.* *Azor. lib. 10. cap. 28. quæst. 8. imo Suarez* *hac de re negat ius aliquod esse 3. p. disp. 81. sect. 6.* Benedictio tamen earum est in *Ordine Romano.* Vests autem Altaris significant gloriam Sanctorum, quorum Reliquiæ ibidem sunt, *Gemma lib. 1. cap. 134. & 168. & Amalar. lib. 1. cap. 12.*

Obserua, quod in *Carimon. Episcop.* sanctum est *lib. 1. cap. 12.* nec vllæ coronides ligneæ circa Altaris angulos ducantur; sed earum loco apponi poterunt fasciæ ex auro vel ferico elaboratae, quibus ipsa Altaris facies aptè redimita ornatior appareat: & verè coronides ligneæ corrodunt etiam Planetas.

t *Pallio quoque ornetur.*] Pallium hoc, quod item à palliando dicitur, non solet benedici separatim ab alijs paramentis; nec in Rituall Pontificale extat propria benedictio. potest etiam sine eo celebrari, puta, si Altare est ornatum auro, vel lapide pretioso. Vulum videtur appellari à *Clemen. Epist. 2.* nisi Calicis sit vulum. in *Concil. Rhemensi apud Iuon. lib. 3. c. 97.* erat in vsu ad ornatum anteriotis partis Altaris. Et palliorum auro contextorum est mentio apud *Anastas. in Hormida*, vbi & tabularum, quas pallijs aptius extenderendis adiungimus. Significat autem pallium ornamentum virtutum in Christo, *Duran. lib. 1. cap. 2.* sicut eiusdem auriphrygijum charitatem, *ibidem.* decet etiam habere in medio sui crucem, ex *Fortunato lib. 2. Epist. 3.*

K

u *Collo-*

u Collocetur Crux, &c.] *Ordo Rom.* haber benedictionem Crucis. Meminit Crucis aureæ in Altari *Beda lib. 2. Histor. Anglic. cap. 20. & Baronius anno 878. num. 43. Innocen. III. lib. 2. cap. 21.* qui dicit, collocari Crucem in medio candelabrorum, quæ saltem sunt duo, quia Christus per Crucem fecit utraque unum, *Ephef. 2.* negat autem esse de præcepto *Suar. Crucem in altari locandam in Missa, diff. 61. sect. 6.*

Crux certè in Altari est tamquam signum Regis in Regia, ut Passionis memoriale, & ut vestigia Crucifixi sequamur, *Gemma lib. 1. cap. 135.* idèò in *Cerimon. Episcop. lib. 2. cap. 12.* monemur, ut locemus Crucem & cum imagine Crucifixi, & in Altaris medio, præaltam, ita ut pes Crucis æquæ altitudinem candelabrorum, & Crux ipsa tota candelabris superemineat. *Mystica ratio est;* quia Christus, etiam in cruce, maior est super omnes populos, significatos in candelabris.

Illud hoc loco quæri debet, An in Altari, in quo continuè in Tabernaculo immobili clausum sanctissimum asseruatur Sacramentum, collocanda sit Crux cum Crucifixo in medio Altaris ante ipsum Tabernaculum? *Cui quæstioni Romæ sèpiùs agitatæ ut respondeam, præmitto, cum Cerimon. Episcop. lib. 1. cap. 12.* maximè decere, ut ibi Missæ non celebrentur, quod antiquitus obseruatum esse testatur, & loquitur ibi etiam de Missis planis. *Vide textum, & attentè lege.* Quo casu si Crux in eo non sit, non est contra Rubricam hanc, quæ expressè loquitur de Altari, in quo Missæ Sacrificium faciendum est. Si verò ibidem sit celebrandum, quod non pro-

hibetur absolutè in *Cerimon. loco citato*, & non negat Missale *infra tit. 2. num. 2. & tit. 4. num. 6.* tunc est affirmandum, collocandam esse Crucem in hoc Altari. Primo, quia hæc Rubrica loquitur indefinite de Altari ubi facienda est Missa, ut Sacerdos aetè sibi reuocet in memoriam passionem Christi; quæ memoria magis ex Crucis aspectu quam ex ipsa Eucharistia excitatur. Statutum enim ideo est à SS. Patribus, *ait Bonavent. de Myster. Missæ*, ne quisquam in aliquo loco Missam célébret, nisi ibi imago posita sit Crucifixi. Deinde non incongruit, figuram cum figurato aedes simul, quæ est potissima ratio Adversariorum: nam, facta consecratio Hostiæ, remanet Crucifixi imago in eadem Hostia simul cum Corpore Christi, & toto Christo. Tertiò, in Missa solemni ad hoc Altare celebrata iubetur Sacerdos *infra tit. 4. num. 6.* genuflectere, ob Sacramentum latens in Turri, seu Tabernaculo, antequam incipiat incensationem, quam certè prosequetur ille, *ut in eodem titulo num. 4.* nimis ter incensando Crucem: nam alioquin, remota Cruce, quid incensabit in medio? Non Crucem, quæ non esset ex suppositione; neque Sacramentum, quod later: cui quidem genuflectimus, ut illud adoremus, sed illud incensare (Romano more) non solemus, nisi pateat aperte. Quartò, usus multarum Ecclesiarum Orbis insigniorum est, ut ante prædictam Turrim, seu Tabernaculum immobile, collocetur Crux in medio. Romæ non est in vna, vel altera, in eo Altari, vbi distribuitur populo sacra Synaxis; quia indicare volunt, ibidem non celebrari debere, iuxta monitionem suprà allatam *ex Cerimon. Episc.* Quintò,

Quintò, in ostiolo Tabernaculi immobilis solet etiam pingi imago Christi in Cruce, vel sedentis in Sepulchro: cur igitur potius depicta in ostio Tabernaculi, quam separatim in Cruce ante ostium? Sextò, in Processione sanctissimi Sacramenti ante illud præcedit Crux cum Crucifixo: quæ ergo maior est ratio in Processione quam in Altari? & præsertim cùm in dicta Processione Sacramentum pateat, in Altari lateat in Tabernaculo clausum. Hanc quæstionem concludat Synodus Turonica II. sub Pelegio 1. can. 3. quæ definit, quod Corpus Domini in Altari sub Crucis titulo, non in armario (legit Pamelius in Liturgiis, non in imaginario ordine) componatur, hoc est, ad basim Crucis in medio Altaris eræta, ut explicat Duran. lib. 1. de Rit. cap. 16. seu in meditullio Altaris sub Cruce, ut declarat Baronius Tom. 7. anno 570. quod hodie Romæ cernitur in Cappella Sixtiana sanctæ Mariæ Maioris; & sanctus Carolus iussit in Concilio Provinciali III. Instruunt. supell. Eccles. libro 2.

Quæritur præterea, An in Altari, cuius Icon, seu Tabula picta, seu statua, est ipsam Christi Crucifixi imago, debeat item collocari altera Crux cum imagine Crucifixi inter ipsa candelabra. Sed Rubrica nostra absqueulla limitatione inter candelabra Crucem præscribit generaliter; & ratio faret, quia ob oculos Sacerdotis ea debet esse, tum ad orandum, tum ad eam incensandam, tum ad mysterium, ex Innocentio III. allatum supra, de Christo mediatore utriusque populi.

^x Et Candelabra saltem duo.] Idem Innocentius ibid. quibus significantur

populi, præsertim Iudaicus & Gentilis. De Candelabris sanctus Clemens Epistola 2. ad Iacobum, & Athanas. Epistola ad Orthodoxos. Melchiades Papa Decreto stabiliuit hunc ritum apud Burchard. lib. 5. cap. 7.

Ait Rubrica, saltem duo, quia in solemnioribus Missis regulariter sex in recta linea debent adhiberi: quod coniicitur ex tria hinc inde altaris incensatione, prout (ait Rubrica p. 2. tit. 4. num. 4.) distribuuntur Candelabra: quatuor etiam in minus solemnibus adhiberi solent pro dignitate Missarum. sed & plura quam sex possunt, ex tit. 4. p. 2. num. 5. Misticas rationes duorum lumen recenset Tobias noster de Sacris Templis part. 1. cap. 62.

^y Cum candelis accensis.] Sub Telesphoro lumina fuisse ad Missam adhibita, scribit Auctor Breuiarij Chronolog. Tertull. meminit aduersus Valentianos cap. 2. & 3. puto, ad litteram, quia in cryptis fiebat Missa. De his in cap. Litteras, de Celebratione Miss. ex Honorio III. Ordo item Romanus requirit lumen in Missa, in typum illius luminis, cuius Sacramenta conficimus, sine quo & in meridie palpabimus ut in nocte, Micrologus cap. 11. Lumen hoc significat etiam fidem populum, quos, ut diximus, denotant Candelabra, Innocent. III. ubi supra; vel charitatem Christi in Sacrificio, ex Augustino Sermone 215. de Tempore: vel quia Christus ut ignis rubiginem peccatorum consumit, Biel. lect. 13. vel quia expectamus sponsum cum lumine, ex Hieron. Epist. 20. vel ad devotionem excitandam, Soto 4. dist. 13. quæst. 2. art. c. 4. vel ad latitudinem, quam Sacramentum indicat, eternam, Gemma lib. 1. cap. 118.

An sufficiat vnicum lumen ? concedit in necessitate *Azor. lib. 10. cap. 28. quæst. 5.* & ex cera debet esse ; unde dicti fuere Ceroferarij. Cereorumque mentio est apud sanctos Patres ; & præsertim indicat *S. Athan. Epist. ad Orthodoxos, cum Prudentio in Hymna de S. Laurentio.*

An verò possit adhiberi sebaceum ex seuo? negat *Suarez disp. 81. sect. 6.* concedit in necessitate *Azor. loco citato.* Causa tu à numero candelarum superstitione , contra quem *Concil. Trident. Sess. 22.* & à numero ambitione : nam in Missis priuatis , nisi aliud exigat ratio Festi , accendere quatuor candelas in Altari , non conuenire Vicarijs Generalibus , licet sint Protonotarij , sicuti nec eisdem ministrari à duobus Cappellanis , dederuit sacra Rituum Congregatio die 7. Augusti 1627.

2. *Tabella Secretarum.*] Ad maiorem commoditatem hæc præscribitur ; sicut etiam commodiūs est parafle in cornu Euangelij Tabellam , in qua legi possit Euangelium sancti Ioannis , *In principio* , quod in Tabella Secretarum scribi seu imprimi solet . Aliqui adhuc commodiūs parant ante Missam in cornu Epistolæ Tabellam aliam , in qua legitur Psalm. *Lauabo inter innocentes* , &c.

a *Cusinus.*] De quo *Ordo Rom.* & puluinar appellat. rationem addit *Innocen. III. lib. 2. cap. 41.* Designatur , ait , in eo ministranda esse temporalia prædicanti verbum Dei ; est enim ad quietem. *Hugo* verò *lib. 2. cap. 20.* significare docet cor tenerum audientis & prædicantis verbum Dei , quod continetur in Missali ; non lapideum , vt Iudæorum.

b *Paretur cereus.*] Fortè ad hunc

vsum deseruiebant Canthari ceteri stati apud *Clem. Epist. 2.* & *Damas.* in *Siluestro.* & hic ideo iubetur ponni in parte Epistolæ , quia minister in eadem parte genuflexus reperitur paulò ante consecrationem. Verùm , ratione Festi solemnioris , poterunt etiam accendi duo cerei ad eleuationem in vtraque parte , ad excitandam magis circumstantium fidem , quæ lumen est : in cornu verò Epistolæ regulariter accenditur , quæ legem antiquam refert , lumen , inquam , obscurum , & sub cortice figurarum antiqui Testamenti latens tum Agni Paschalis , tum Mannæ , & eiusmodi. Si addatur alter in cornu Euangelij , designabit fidem clariorē tempore Euangelij ; & ideo congruè in Festis solemnioribus accenditur. In signum denique adorationis accenduntur cerei , *Hieron. Epist. 10. ad Marcellam.*

c *Parna campanula.*] *Tintinnabulum* , elocha , sunt idem , *Dæran. lib. 1. de Rit. cap. 22.* Ex tintinni , tintin , dicitur tintinnabulum , ex *Hieronymo Magio de Tintinn. cap. 1.* qui & perasum , id est , ad formam galeri , & nolam , & codonem , & campanam , vult esse vnum & idem. Campanæ nomen habetur apud *S. Hieron. in Reg. Sanctorum.* unde pater , ritum antiquiore esse Sabiniano Papa. Ad excitandos circumstantes ad lætitiam exprimendam , & ad cultum sanctissimi Sacramenti adhibetur campanula . fusiūs *Amalar. lib. 3. cap. 1.* & *Rupert. lib. 1. cap. 16.* Sabinianus Papa dicitur statuisse pulsationem campanæ ad Horas Canonicas , *Durand. lib. 1. cap. 4.* nam ligna pulsabantur pro campanis in sèculo quo vixit *S. Anastasius Persa Martyr* , circa annum.

annum 610. ex *Septima Synodo Act. 4.* apud Cæsaream in delatione Reliquiarum eiusdem sancti Anastasij. Vulgo fertur, Paulinum Nolanum Episcopum, nolatum, id est campanarum vsum in Ecclesiam inuexisse, hoc est ad rem sacram: nam Gentiles ante Christum ijs vñi sunt, ex *Angelo Rocca de Campanis*; cui placet, Auctorem dici S. Paulinum coæuum sancto Hieronymo; & ideo à ciuitate Nolæ, & regione Campaniæ, dictas fuisse nolas, & campanas, eadem docet *Polydor. Virgil. de Inuent. lib. 3.* cap. 18. Meminit benedictionis campanarum *Alcuin. & Baron.* scribit de Ioanne XIII. campanam benedicente anno 968. *lege cumdem ad annum 615.* Tomo 8. meminit campanarum in Cœna Domini *Ordo Rom.*

Ceterū misericordiam Dei annuntiant campanæ, vt olim Hebræorum tubæ clangentes. *Et erit recordatio vestri coram Domino, Numer. 10.* vnde & eos qui campanas pulsant, saeris vult superpelliceis indui *Concilium Coloniense p. 3. cap. 31.*

d *Ampulla vitrea.* *Ordo Roman.* vacat amulas: nam amula est vas in quo vinum offeratur, *Duran. lib. 1. cap. 7.* Alij cum aspiratione hamulam dicunt, ab hamis, de quibus etiam *Damasus in Vita sancti Martini Papæ, & Anastasii Silvestri;* quæ erant argenteæ. Erant quidem argenteæ; nunc autem vitreae iubentur in Rubrica, ne contingat error in calice, ob densiorum materiam hamularum, qua difficilè vinum dignoscitur ab aqua. Sunt autem hamæ vasa aquaria rotundioris formæ, & ventris globosioris, *apud Turnebam libro 19. Aduersar. cap. 23. ex Plinio.* Vides hinc amulas ad vsum vini, & aquæ? Ampullas appell-

amus, quasi parum amplas, *VV alafrid. cap. 24.* Vrceos dixit *Clemens Epist. 2. Vrceolos, Concil. Carthag. IV. cap. 5.* Gemelliones, *Ordo Romanus, Qualiter Missa celebretur, ut explicat Pannin. in Interpret. vocum obscurarum.* Amula tamen propriè vini est, scyphus aquæ, *Isidor. lib. 2. de Off. cap. 10.*

e *Et manutergio.*] Vocis & rei mentio est in *Concilio Carthaginensi IV. cap. 5.* & apud *Isidor. loco citato.* Rubrica designat locum manutergio, non supra calicem, quod minus decet.

f *Nihil omnino ponatur.*] Non birretum Sacerdotis, sive in principio, sive in fine Missæ, quod valde indecens est; neque sudariolum ad emundandas nares, quod potius sub Pla- neta, vel à cingulo pendens ad dextram portandum erit; neque almutia celebrantis Canonici, vt videatur Canonicus: quæ omnia ad Sacrificium non spectant, neque ad ornatum Altaris.

Illud monendi sunt hoc loco Sacerdotes, cùm de Altari sit sermo, quod vbi celebravit Episcopus proprius in sua diœcesi, ea die ne ibidem faciant Missam sine eiusdem Episcopi licentia; quæ tacita sufficit, quando necessitas urget, ne perdant scilicet aliqui Missam; vel, si consecrandæ sint hostiæ pro infirmis, ex *Homobono nostro Tract. 4. quæst. 139.* & alijs, quos citat. non autem ex vi legis de *Consecratione Disinfect. 2. cap. In Altari.* quia ibi loquitur textus de Missa cantata ab Episcopo; sed tum ex decreto *Concilij Antisiodorensis cap. 10.* vbi apertissimè hoc iubetur, ne celebretur ibidem post Missam priuatam Episcopi; tum ex bona consuetudine Legum interprete; tum ex doctrina Ang.

78 Comment. in Rubr. Missalis. Pars I. Tit. XX.

Siluestri, Tabien. & Armill. ver. Altare. tum ex ratione Glossæ, ob honorem, inquit, qui Episcopo debetur. alicubi abrogatam esse hanc consuetudinem, tradit *Azor. lib. 10. cap. 27. quest. 10.* sed eam nos ea qua decet reuerentia retineamus.

A fortiori ubique abstinendum erit à celebratione Missæ, vbi Papa eo die celebravit, cuius propria Diœcesis est totus Orbis. Idem fiat cum Legato à latere intra fines suæ legationis; cuius rei causa ex prædictis patet.

Sciendum quoque est, in Altari priuati Oratori, cui conceditur ex priuilegio Apostolico celebratio Missæ (exceptis solemnioribus Festis) non posse in eo celebrari in Natali Domini, Epiphania, Paschate, Pentecoste, Annuntiatione, Assumptione beatæ Virginis, Festo sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, & Omnia Sanctorum, ex Decreto sacræ Rituum Congregationis 17. Novembris 1607, quo declaratur magis Decretum *Council. Agathen. cap. 21. de Consecration. Dist. 1. Si quis.* Ordinarij locorum optant addi prædicto Festorum numero Festum Patroni principalis loci, quod est primæ classis & præcipui cultus in proprio loco; & meo iudicio, esset addendum ab ipsiusmet priuilegiatis, absque novo Decreto in gratiam proprij Patroni principalis. Nomen Paschatis & Pentecostes, dies prima dumtaxat intelligitur ex communi sensu, vnu Romano, & modo loquendi, & ex Doctoribus in materia de Interdicto, *Silvest. Interdictum. 5. quest. 2.* quare Feriæ sequentes non sunt exceptæ, licet sint solemnia Festa, quæ excludunt alia solemnia, etiam primæ classis; multò minus excluduntur alij dies infra Octauas. De qua re

dubitauere nonnulli, ea moti ratione, quia Octaua reputatur dies unus à Radulpho Tungrensi, quæ ratio non valet in omnibus.

In ijs item Oratorijs quæ separata sunt à domibus, in agro, prope domos priuatas, sicuti potest Episcopus celebrationem Missæ concedere; ita maximè decet, vt ea moderatione concedatur, qua fiat vñica tantum Missa ibidem in die, & ad commoditatem certæ familij; nec in die Festo, nisi celebrata Missa Parochiali, quæ leges Bononiae & alibi ritè obseruantur.

Addam in gratiam Regularium, quod in Oratorijs, quæ sunt in domibus Religiosorum Priuilegia Societatis Iesu participantium, iuxta concessionem Gregorij XIII. si ea depententur ad Missam celebrandam à Provinicali, poterunt ibidem Sacerdotes alij non regulares celebrare, *Scortia cap. 13. lib. 2.*

Numquam in mari neque in flumine celebrari debet, ob periculum effusionis calicis. & est communis, *contra Duran. lib. 4. cap. 1.* Neque enim imitandi sunt Lusitani, quos defendit *Scortia loco citato num. 5.* exemplis historicis, quæ potius admirationem habent, quam postulent imitationem.

Denique nihil refert, quo nomine vocentur, Oraculum, Cellula, Cappella: nam Oraculum vocat *Anastas.* in *Leone IV.* Cellulam *Georgius Codinus in Constantinopoli apud Belingerum lib. 3. cap. 31.* Cappella fuit apud antiquos pia domus itineraria ex pellibus capraturum fabricata, & à pellibus his Cappellas, earumque custodes Cappellanos vocitabant. *Gemma verò lib. 1. cap. 128.* deducit

cit Cappellam à capeno, quod significat domum, ad quam confluunt pauperes pro recipienda elemosyna: quod verè congruit Cappellæ Ecclesiasticæ, in qua velut mendici oramus Deum. Addit Duran. lib. 2. de Rit. cap. 9. idem esse in Gallia apud rusticos cappam, & tugurium, quam Itali cappannam dicunt; & forte inde duplii pp dicta est Cappella, quasi sit tugurium Deo minus dignum. Baronius in Notis Martyrolog. ad diem 11. Iunij docet, Cappellam, & cubiculum, de quo Matthæi 6. Intra in cubiculum tuum, & ora, esse idem: Cubiculariosque SS. Petri & Pauli à sancto Leone constitutos, ut dicitur in Breuiario Romano, fuisse Cappellanos. notat etiam Oratorium & Sacellum, minus tamen propriè, idem significare; recentius autem Oratorium quam Cubiculum appellatum esse, & Sacellum quam Oratorium.

Hactenus de Altari, ornamenti, & vsu eiusdem, iuxta Rubricam Missalis, quæ necessaria ad Missam celebrandam comprehendit, &, ut ita dicam, substancialia. accidunt alia, quæ hoc loco tacere non debemus.

Nam Vmbraculum, seu Baldachinum super Altare appendi conuenit forma quadrata, colore, vbi commodè fieri possit, conformi colori ceterorum paramentorum, pro temporum ac celebritatum varietate. Quod si ciborium adsit super Altare ex lapide confectum, Vmbraculum omitti potest. Hæc in Cerimon. Episcop. lib. 1. cap. 12.

Tabernaculum, in quo assidue diuinissima seruatur Eucharistia, conopeo serico, vel similis materiae, vestiri

debet, eius item coloris cuius est Altaris pallium: quamquam pro colore nigro violaceus congruentior erit in honorem Christi viuentis. quod probabimus infra 4. par. tit. de Feria quinta in Cœna Domini.

Vasa quoque sacrarum Reliquiarum exponi solent hinc inde, vel inter candelabra, ut in Ceremoniali Episcop. loco citato, vel in gradu superiori. Quia in re cauendum illud erit, ne umquam supra locum Sacramenti, præsertim si exponatur populo pro oratione publica, ea vaia collocentur. decet enim federe Dominum in altiori loco supra seruos suos, sicuti diximus de Cruce præalta super ipsa candelabra.

In Festis solemnioribus plura candelabra debent apponi, non tamen ultra sex, in linea recta, etiam in Missa solemnii, non Pontificali: quæ neque omnino æqualia erunt, sed ab utroque Altaris latere surgent, ita ut ex eis altiora sint immediatè prope Crucem. In Festis autem minus solemnibus pauciora, saltem quatuor apponenda forent, ut supra diximus.

Floribus item, & exquisitis quibusdam ramiculis, aptè & concinè dispositis, seu veris, seu fictis, pro temporum varietate, siue in vasculis elegantibus, siue alia ratione, ornari poterunt Altaria, exemplo Nepouani, quem hac de te perhonorificè S. Hieronymus commendat.

Gradus Altarium vestiri poterunt taperibus, & præsertim suppedaneum illud, quod proximum est Altari, super omnes gradus: in eoque arcula apponi posset, ad sputum excipendum, à latere Euangeli, ne fœdetur suppedaneum, tapetè, aut pauimentum circum Altare.

Lampa-

¶ Lampadem ardere ante vnumquodque Altare, plures ante Altare maius, suadet auctoritas Ceremonial. Episcop. loco citato.

Telis stragulis Altaria contegi decet, finitis Missis; & ante Missas, de-tractis stragulis, mappæ ipsæ deter-genda forent scopulis ad id tantum paratis, ut mundissimæ semper appareant. ita sanctus Carolus in Regulis & instructionibus de nitore & munditia Ecclesiarum; quas ad verbum compositas à Carolo à Basilica Petri, Praeposito tunc Generali nostro,

& ad vsum Congregationis nostræ editas, transtulit ille sanctus ac pius Vir in Acta Ecclesiae suæ Mediolanensis, ad totius Ecclesiae utilitatem & splendorem.

Demique sepimento Altaria mun- da conseruantur, quo arcentur & laici, ne Altaribus inhærent indecorè. Alia, quæ ad nitorem & munditiam totius supellec̄tilis prædictæ ad Alta- ris vsum spectant, dabimus infrā, & debitas cuiusque rei mensuras. Atque hic esto finis Rubricarum pri- mæ Partis.

COM.

COMMENTARIA IN RUBRICAS MISSALIS ROMANI.

PARS SECUNDA.

Ritus seruandus in celebratione Missæ.

LITERA pars Rubricarum generalium in duo capita diuiditur: quorum alterum ea complectitur, quæ ad integrum & accuratam Missæ celebrationem spectant, nempe Ritus, & Cærimonias: alterum ea continet quæ scitu sunt necessaria, ne male celebratio fiat, videlicet Defectus occurrentes; quibus & adhibentur remedia. Sufficiens ergo huius Partis est diuisio, ut ritus semper & male numquam celebretur.

De præparatione Sacerdotis celebraturi. I.

Sacerdos celebratus Missam, prævia Confessione sacramentali, quando opus est, & saltem^b Matutino cum Laudibus absolute, orationi aliquantulum vacet, & ^c Orationes inferiùs positas pro temporis opportunitate dicat. Deinde accedit ad locum in Sacristia, vel alibi præparatum, ubi paramenta, aliaq; ad celebrationem necessaria habentur: ^d accipit Missale, perquirit Missam, perlegit, & signacula ordinat ad ea quæ dicturus est. Postea ^e lauat manus, dicens Orationem inferiùs positam. Deinde ^f præparat Calicem (qui debet esse vel aureus, vel argenteus, aut saltem habere cuppā argenteam intus inauratam, & simul ^g cum Patenait idem inaurata, ^h ab Episcopo consecratus:) super eius os ⁱ ponit Purificatorium mūdum, & super illud Patenam¹ cum Hostia integra, quam leviter extergit, si opus est, à fragmentis, & eam tegit ^m parua Palla linea, ⁿ tum Velo serico: super velo ponit ^o Bursam coloris paramentorum, intus habentem ^p Corporale plicatum: quod ex lino tantum esse debet, nec serico vel auro in medio intextum, sed totum album, & ab Episcopo, vel alio habente facultatem, ^q simul cum Palla benedictum.

L a Sacer-

a *Sacerdos.*] Ita dictus est quasi sacra dans, vel sacra dos, id est, ipsamet sanctitas, vel sacer-dux, vel sacra docens: nam docere debet verbo, ducere exemplo, sanctus esse, & sacra alijs dare, ut sancti fiant.

De confessione Sacramentali dicemus infra, cum de defectibus animæ. Hoc loco monebo tantum, ne Sacerdos indutus Sacerdotalibus indumentis confiteatur, sed antequam ea vestiat: hoc enim magis decet: quod & notauit *Didacus Murilius in Scala spirituali p. 1. lib. 3. cap. 13.*

b *Matutino cum Laudibus.*] Missam ante Matutinum ne præsumamus dicere, aperte his ipsis verbis vetuit *Innocen. IV. ad Episc. Tuscul. can. 11.* Recenset *Barbosa de Poteſt. Episc. p. 2. alleg. 24. num. 15.* auētores viginti, quos ipse sequitur, negantes, esse peccatum mortale, celebrare Missam ante Matutinum; & ibidem numerat alios decem & nouem, quibus addi debet *Francol. de Tempore Hor. Canon. cap. 42.* affirmantes esse peccatum mortale; inter quos duo Sancti numerantur, *S. Antoninus, & S. Raymundus.* excusat autem iusta causa, *Silu. 2. Missa 1. quest. 6.* Quid facies, pie Lector, in re tam dubia, in qua totidem sunt hinc inde auētores, pro affirmativa sanctiores; præterea vero duo summi Pontifices, *Innocentius IV. & Pius V.* qui collocauit hunc inter defectus grauiores tit. 10. de *Defectibus num. 1.* inter eos defectus, qui de communi Doctorum sententia non accidunt sine culpa mortali de suo genere? Ego certè tutiorem, quæ in Rubrica est, sequor libentius sententiam.

c *Orationes inferius positas.*] Scilicet Antiphonam, *Ne reminiscaris;* quæ in Duplicibus duplicatur; & pariter

ante eas Missas quæ ritu Duplici celebrantur, hoc est, cum vnica Oratione; siue sit Votua pro re graui, siue pro Defunctis (quamquam pro Defunctis omitti possunt Antiphona & Psalmi, ut dicemus infra) & tempore Paschali additur *Alleluia.* Psalmos quinque habes cum Orationibus, *Quam dilecta tabernacula, &c.* de quibus mentio est *apud Microlog. cap. 1. & 23.* vt interius, inquit, & exteriū Sacerdos summo Sacerdoti placere valeat. Addit *Innocen. III. lib. 1. cap. 47.* vt quidquid immundum quinque sensuum transgressionem commisit Sacerdos, quinque Psalmorum oratione detergar: quædam enim continentur in ipsis, quæ recte conueniunt celebraturis Missam, vt legenti patet. eosdem hoc loco instituit *Cælestinus I. ex Duran. lib. 4. cap. 2.* Microlog. vnam tantum Orationem pro peccatis nudit, *Innocentius III. plures, quæ, inquit, manifestè pertinent ad impretrandam cordis & corporis munditiam, & munimen.* ex quo coniunctione ijsdem Orationibus eum loqui, quæ apud nos sunt in vsl. Numeri sunt septem, iuxta numerum petitionum Orationis Dominica, ad septiformem gratiam Spiritus sancti obtinendam. His ego legi in *Missali M.S. Vaticano ante 300. annos scripto, volum. 4743.* Oratio, *Conscientia,* est *Ambrosiana, ex Pamelio, in Sabbatho, Domin. 5. Aduen. Ambrosiano more.* Septem autem versus præcedentes respondent ijsdem septem Orationibus. Cum autem habeatur in titulo & Rubrica, *Pro temporis opportunitate,* inde patet, nullum esse peccatum, si celebraturus eas omittat: & communius omittuntur ijs Psalmi à Sacerdotibus.

d *Accipit Missale.*] Nec sine libro Missa

Missa celebranda est; aliás grauiter peccatur, *Nanar. cap. 25. num. 85.* *Azor. lib. 10. cap. 29. quæst. 4.* Neque aliud Missale, nisi Pij Quinti, adhiberi potest à Romanis, ex eiusdem Pij Bulla. Conuestitur Missale ab accusatoribus proprio integumento coloris Missæ conuenientis, tum ad decorum, tum ad reuerentiam in eo contentorum. Quod autem hoc loco iubetur, ut perlegatur Missa, siue prælegatur, eo fine dicitur, ut, si mutanda sit Oratio, maximè secrera, quæ sit eadem cum alia, puta commemorationis & Festi, opportunè mutationi sit prouisum; & præterea ne accidat error in prolatione verborum, cum scandalo auditorum.

e *Lauat manus.*] Ut spiritualiter mundet actus, *Innocent. III. lib. 1. cap. 49.* & propter reuerentiam tanti Sacramenti, *Duran. suprà cap. 3.*

f *Praparat Calicem.*] Calix à voce Græca κύπελλος, ex *Macrob. lib. 5. Saturn. cap. 2.* ab aqua calida dictus, ut aiunt *Varro lib. 4. Latin. lin. & Festus lib. 3.* quam vino mixtam habebant veteres in deliciis, ut *Persius docet.* Vel ab alia voce Græca καλύπτω, quæ lignum significat, *Isid. lib. 20. Orig. cap. 5.* nam ex ligno, ait, siebant calices. Porrò in Calice argenteo consecrasse dicitur Christus à *Baronio, ex Beda, anno 34. n. 63.* Vereor tamen, ne Calix hic, in quo, ut narrat idem *Beda,* seruatur spongia potus aceti ministra, & habet duas ansas hinc inde, adhibitus fuerit potius ad potandum Christum felle & acetum, quam ad ultimam cœnam. Valentinæ venerantur Calicem lapideum alium pretiosum ex Agatha, quam vocant, quo dicunt usum fuisse Christum in ultima Cœna. *Lege Carthagena de Euchar. Homil. 26. A'jabdi Latinè*

bonum: & quid bonum eius, nisi vi-
num huius Galicis germinans Virgi-
nes? *Zachar. 9.* inde mos inoleuit,
quod non in alio vase quam in Cali-
ce Sanguis consecratur, ex *Pascha-
sio de Sanguine & Corpore Domini
cap. 20.* Vasculum dixere Patres *Con-
cil. Tribur. cap. 18.* Vas mysticum,
Syeneius Conſtit. 2. Poculum, *Cle-
mens lib. 8. Conſtit. cap. 15.* Poculum
sanctum, *Nazian. Orat. 25.*

Ligneos autem adhibuere Calices Apoſtoli, *Honor. in Gemmæ lib. 1. c. 89.* deinde vitrei decreti sunt à Zephyri-
no, apud *Damasum in eius Vita: & Ca-
licem vitreum fractum à sancto Do-
nato Aretino restitutum habes in lib. 1.
Dial. S. Greg. cap. 7.* Sed & tunc tem-
poris argentei erant in usu apud ali-
quos, ut notat *Baron. in Notis Mar-
tyrol. 7. Augusti, ex August. Epist. 165.* Urbanus argenteos & aureos instituit,
de *Conſecr. Dift. 1. cap. Vasa. ex Concil.
Triburienſi cap. 18.* non ex ære neque
auricalcho fiant, ne ærugo generetur,
neque vomitus prouocetur; potius ex
ſtanno, ead. *Dift. cap. Vt Calix. ex
Conc. Rhemenſi cap. 6.*

Osto angulis formabantur, ex *Pru-
dentio apud Bulengerum lib. 2. cap. 20.* imaginibus etiam decorabantur; quos effigiatos historia pastoris & ouis do-
cet, *Tertull. de Pudicit. cap. 7. & 10.*
& Imaginatos Calices idem appellat
S. Remigius in suo testamento, quid?
idem inscripsit in Calice proprium
nomen citra vanitatem, apud *Surium
Tom. 1.* Calicem verò gemmatum mi-
ſit Epiphanius Constantinopolim ad
Hormisdam, vnde etiam in *Ord. Rom.
paratoria dantur, id est, capsæ, ad Ca-
lices recondendos.* Solebat (quod do-
leo) dicere S. Bonifacius Martyr, &
Episcopus Ultraiectensis: Quondam

aurei Sacerdotes vtebantur ligneis Calicibus, nunc lignei Sacerdotes aureis Calicibus, *VValaf. Strabo cap. 24. & in cap. Vasa.*

g Cum Patena.] Patena, seu patina; vox tamen prima est frequentior. Discus in *Liturgia S. Iacobi* appellatur. A patendo est dicta, *Amal. lib. 3. cap. 27.* vel quia patula est, *VValaf. cap. 24.* vel quia dispansis patentibusque oris sit, *Isidor. lib. 20. Orig. cap. 4.* Patenæ vero eiusdem fuere materiæ cum Calicibus. Forma earumdem nunc multò minor quam antiquarum: nam erant *apud Damasum in Vita S. Silvestri* ponderis quindecim vel tringinta librarum, cum multi in Missa communicarent. Patena adhibita tunc temporis pro Pyxide.

h Ab Episcopo consecratus.] Habetur consecratio hæc in Ordine Romano; & durat consecratio, donec frangatur, vel intus de novo auro lintatur, *Suar. disp. 81. sec. 7.* idcirco Calix & Patena vocantur vasa sacra à *Sixto de Consec.* *Dift. 1. cap. In Sancta.* & vngi Calicem expresse iussit Silvester, *ex Innocentio III. in Epist. decret.* Hinc fit, quod non omnibus licet hæc vasa tangere. non licuit Subdiaconis ante Concilium Laodicenum; ubi *cap. 21.* iisdem interdicitur eorum contactus. fuit concessus in *Braccar. I. cap. 28.* inferioribus autem alijs negatus in *Cone. Rom. II. cap. 9.* nisi mappula adhibita, *iuxta Ordinem Rom.* An vero sub mortali? negat *Bonac. disp. 4. quæst. vte. pun. 9. num. 20.*

i Ponit Purificatorium.] Neque nomen Purificatorij, neque rem apud antiquos de ritibus Scriptores inueni. *Duran. lib. 4. cap. 55.* perfusionem digitorum appellat purificationem; & inde Purificatorium ad extergen-

dum digitos perfusos, & Calicem, dictum esse pater, *Burchard.* vocat Purificatorium.

Querunt. An sit benedicendum; negat *Snarez 3. p. disput. 81. sec. 8.* *Quarto.* nec in Ritualibus inuenitur benedictio propria, sicuti neque Veli, neque Bursæ Corporalis, de quibus statim dicimus. Ratio esse potest, quia sine his videbatur Sacrificium non incommodè fieri posse. vtebantur enim paruis mantilibus à Manipulo diuersis, ad tergendas manus, & mappulis quibusdam, *ex Beda in Collect. de Septem Ordinibus,* quas & tenebant manibus, *ex Duran. lib. 3. cap. 6.* sed decentius sit, proprium adhibendo Purificatorium; quod ut ab alijs lineis pannis ad tergendas manus dignoscatur, conuenit, ut in medio illius pingatur Crux, ut in *Concilio Provinciali III. Mediol. in Instruct. supell. lib. 2.* fuit decretum.

i Cum Hostia.] De hac pleniùs & commodiùs infra tit. 7. num. 1.

m Parua Palla linea.] Ad differentiam Corporalis, quod & Palla dicebatur, *can. Sacratas.* *Dift. 23.* *ex Soter.* nam erat Corporale magna Palla; Palla vero à palliando, *Duran. lib. 4. c. 29.* vestimentique genus est, *ex Baifio de Re vestiaria c. 13.* Ceterum *Innoc. III. lib. 2. cap. 56.* eam distinguit à Corporali, quatenus Calicem tegit. antiquitus enim Corporale quoque tegebat Calicem altera, sui parte, *ibidem.* S. Anselmus antiquior in *libro de Diuersis Sacram.* putat tutius, quod Calix operiatur, ne aliquid indecens in illum cadat. Ergo eo tempore Palla fuit in vsu apud aliquos; quia non præcipit, sed suadet Anselmus, quod est tutius, geritque vicem Corporalis, sed diuisi. Quare & eiusdem materiæ debet esse, cuius est Corporale, de quo paulò post

pōst dicemus. Cur autem vulgō Animeta vocatur? Auctor Græcus, in *Liturgia quadam cit. à Vicecomite lib. 7. cap. 5.* eam vocat Psychian; & psychi significat animam: vel quia intra Corporale plicatum afferuatur, quasi anima intra corpus.

Qui duplicem adhibent Pallam, alteram pro Calice, alteram pro Hostia, approbante, vt aiunt, Summo Pontifice, non sunt reprehendendi: non tamen imitandi sunt ab alijs sine Pontificia facultate. Eset enim additio ritus, quæ est à Pio V. prohibita.

In *Tum Velo serico.*] De hoc antiqui, Clem. can. 72. vbi quia lauari iubetur, è lino coniicitur fuisse. Pepli sudarij, vel aëris, quo operiuntar sancta, meminit *Chrysost. in liturgia.* vocat *S. Germanus in Theoria Vellamen*, & *Velamentum*; & significare docet aërem tenebrosum noctis passionis Domini, seu lapidem monumenti. Sericea Vela donata fuerunt Hormisdæ ab Epiphanio cùm Calice gemmato, de quo suprà, vi in Epist. 1. *Hormisdæ*: & benedici solita cum alijs vestibus puto, quia in can. cit. 72. sanctificata dicuntur. Docet *Amalar. Prefat. 2. ad lib. de Eccles. Offic.* apud Romanos Calicem inuoluum sudario ad Altare porrigit: Volumque inde dicitur, quia velando Calicem, eiusdem etiam velata esse mystria signat. *Victorianus Premolus in Memor. Cleric. p. 3. cap. 7.* numerat Volum hoc inter alia necessaria sub mortali, nullo Auctore, nulla ratione allata: quod non placet, ex dictis suprà, cùm de Purificatorio ageremus.

o *Bursam.*] Peram vocat *Chronicum Moguntin.* sed *Bursam Burchar.* conuenitque ut Crucem in medio habeat, vt mos est. Non videretur in ysu

fuisse ante Concilium Rhemens, in quo cap. 5. iubetur, recondi Corporale simul cum libro, seu cum Calice: quæ verò pars eius aperta est, in hoc casu celebrantem respiciat, velo anteriori super eam reuoluto, vt Calix commodiūs deferri queat à Sacerdote ad Altare. Intra quam Bursam (alijs superflua Bursa est) omnino recludatur Corporale (neque gratis distinguas, vtrum plures, an pauciores in Ecclesia dicantur Missæ) vt cautiūs & decentius Corporale deferatur. Pius V. dispensauit cum Hispanis, vt extra Bursam Corporale portari queat, ex *Hier. Cantono in suo Ordinario Diuin. Offic.* Vereor ergo, ne pigate aliquos educere Corporale de Bursa: & quid, si in via in terram cadat?

In *Corporale plicatum.*] Palla dicitur à Clem. Epist. 2. ad Iacobum. Sindon ab Isid. Pelus. lib. 1. cap. 123. Palla Corporalis in Ord. Roman. tit. de Pallis. Corporale verò dicitur, quia in eponitur Corpus Christi, Alcuin. c. 2. de Celebrat. Miss. eiusque auctor est Eusebius Papa ante Silvestrum, quem communiter auctorem dicunt lege Burchard. lib. 3. Decr. cap. 99. Sextum auctorem facit Polid. Virg. lib. 6. c. 12.

Ex lino debet esse, cap. Consulto. de Consecrat. Distinct. 1. ex Epist. Euseb. & Silu. quia Sindonem Christi representat, ibidem. Ex cannabe fieri posse, concedit Azor. lib. 10. cap. 28. quæst. 8. neque debet misceri alia materia etiam pretiosiore, ex Concil. Rhemen. cap. 3. sed hoc intellige in interiori parte tam Corporalis quam Pallæ partuæ: nam in illius extima & Pallæ superiori parte potest sericum & aurum addi, vt ait Suarez 3. par. disput. 81. sect. 6. nunc, Aita breuiori facta, breuius etiam est Corporale quam apud antiquos.

Quod attinet ad plicaturam Corporalis, docet Alcuin. loco citat. ita pli-
candum esse, ut nec initium nec finis
apparet: quod & hodie obseruatur ab
accusatoribus in Ecclesiastica disciplina: quia, inquit, Corporale signifi-
cat linteamina, & sudarium, præser-
tim capit is Christi. Cum autem caput
Christi sit Deus, qui nec initium ha-
bet nec finem; eadem, ut in Corporali
sacra palla pallientur, & abscondan-
tur, quam maximè decet.

q Simul cum Palla benedictum.]
Cap. Consulto. de Consecr. Dist. 1. ne-
que benedicitur Palla separatim; quia
est vnum quid & veluti pars Corpora-
lis; nec in Pontificali datur distincta
benedictio. vnde & eodem cultu ve-

neranda sunt, & adeò, ut non modò
non tangenda sint à laicis, nec à sacra-
tis feminis. can. Sacras. Dist. 23. ex
Sotero, ut Damasus ait, non ex Sexto,
ut ait Platina; sed neque lauanda ea
sunt in communi vase, ut statuit san-
ctus Clemens, & in Ordine Romano
habetur eiusdem Decretum. Possunt
quidem Corporalia tangi post eorum-
dem benedictionem & lotionem, sed
non post usum: neque post lotionem
iterum debent benedici, Silu. ver. Cor-
poralia. Si vero immunda adhibeantur
notabiliter, peccatum mortale est,
Emman. Sa ver. Sacra. num. 5. & est
communis. De eorumdem vero verito
contactu, an sit peccatum mortale,
dic ut supra de Calice.

2 Quibus ita dispositis, accedit ad paramenta, quæ non debent esse lacera
aut scissa, sed integra, & decenter munda ac pulchra, & ab Epi-
scopo item, vel alio facultatem habente benedicta: calceatus pe-
dibus, & indutus uestibus sibi conuenientibus, quarum exterior
saltem talum pedis attingat; induit se, si sit Prælatus secularis,
supra Rocchettum; si sit Prælatus regularis, vel alius Sacerdos se-
cularis, supra superpelliceum, si commodè haberit posse, alio-
quin sine eo supra uestes communes, dicens ad singula singulas
Orationes inferius positas.

Paramenta non debent ponni in Altari, in quo Missa est facienda, nisi pro
solis Episcopis & Cardinalibus, ut
decreuit S. Rituum Congregatio die
7. Iulij 1612. Deficiente vero Sacri-
tia, aut mensa separata, si in casu ne-
cessitatis ponantur in Altari, num-
quam tamen in medio, sed in cornu
Euangelij collocentur.

Birretum deponens Sacerdos, vt
paramenta induat, ne illud super Mis-
sale deponat, neque super Calicem.
Scopis item se purget, & mundet
a puluere.

x Non debent esse lacera.] Si figura
paramenti destruitur, vel inepta sit ad
usum sacrum, amittitur quoque bene-
dictione, arg. c. Quod in dubijs. de Con-
secrat. Eccles. vel Alt. ex Suarez 3. par.
dist. 82. sett. 2. Cingulum ergo non-
dum ruptum potest nodo reparari:
quod si rumpatur, altera quidem parte
poteris uti, non autem toto per nodum
resarcito sine noua benedictione; quia
forma amissa est. Et nota, quod lig-
mina, quibus verè te cingis, sunt ma-
gis de forma Cinguli, quam illæ eius-
dem partes, quæ pendent versus ter-
ram;

ram; ut scias ferre indicium de eodem iterum benedicendo.

f Et decenter munda.] Lethale peccatum admitti docet *Silvest.* ver. *Missa* 1. *quest.* 2. §. 3. si enormiter quis cum immundis celebret paramentis. lauanda verò sunt in proprio vase, *ex Conc. Ilerden.* can. 4. *de Consecr.* d. 4. *cap. Omnis.*

t Ab Episcopo benedicta.] Sacra vocat, hoc est, benedicta indumenta, ante alios primus *S. Anacletus Papa Epist. 2. tum Soterus Epist. 2.* deinde Sacrata dicta sunt, *cap. Vestimenta. de Conf. Dist. 1. ex Stephano.* quod autem docet *Nauar. in Man. c. 25. num. 84.* de vestibus, intelligitur etiam de Cingulo, contra *Scotum* 4. d. 13. q. 2. An verò benedictio vestium præcipitur sub mortali? affirmat *Nau.* & habentur in *Ord. Romano* etiam Cingulorum benedictiones omnium vestium Sacerdotalium.

Quòd autem ab Episcopo sint benedicenda, docet expressè *Innoc. III. lib. 1. Mys. Missæ cap. 9.* & addunt Doctores, benedictionem hanc esse ordinis Episcopalis, non iurisdictionis, quam idcirco Episcopus alijs delegare non potest sine facultate Papæ.

u Vel alio facultatem habente.] Hac de re dicemus. infra in proprio loco circa finem Missalis; ubi de paramentorum benedictionibus.

x Calceatus pedibus.] Præceptum volunt esse *Silu. ver. Missa. & Sotus* 4. *dist. 13. quest. 2.* sed nonnisi ad maiorem honestatem & decentiam hoc præscribi notat *Suarez* 3. p. *dist. 82. sect. 3. Ordo Rom. de Parafæne*: Non licet, inquit, Presbyterum, Diaconum, vel Acolythum ad Altare ministriare per nudos pedes. Et *Exod. 13.* cum calceamentis edebatur Agnus: quo signi-

ficatur asperitas vitæ, *ex Nazianz. Orat. 42.* & promptitudo ad omnia, *ex Esaiæ Abb. Tract. 22.* Laudandi verò sunt Clerici Regulares nostri, qui in Sacraria deponunt etiam communes crepidas, seu calceos, & alias ibidem ad id paratas crepidas induunt, ad maiorem nitorem & sacri ministerij splendorem.

y Saltum talum pedis.] Vestis Clericorum erat antiquitus etiam talaris; vnde & vocabatur Caracalla, *Beda testante de Gestis Angl. lib. 1. cap. 7.* & eum exponente *Baronio anno 303.* In clericis peregrinis & rusticis tolerandæ videntur breuiores vestes, non tamen supra medium crus, *Homob. Tract. 4. quest. 145.*

Vestis autem & tonsura sunt sibi inuicem correlativa, de qua *Dion. Eccles. Hierar. p. 2. cap. 3.* & *Baronius anno 58. num 13.* Extat Bulla Sixti V. contra non ferentes habitum & tonsuram, grauissimis impositis penis. Significat tonsura abiectionem terrenarum cogitationum, *Augustin. lib. de Contemptu seculi*; tum vitiorum refectionem, *Steph. Eduen. in Prol. lib. de Sacram. Altaris*; tum regiam Sacerdotis dignitatem, *Isid. lib. 2. de Offic. cap. 4.* tum coronam Christi spinæ, quam peccatores denotant, portandam à Sacerdote, *S. German. in Theoria.* De hac *Ezech. 16. vt legit. Hier.* Coronam gratiarum suscipiet vertex tuus. Concilium autem Palentinum sub Urbano VI. definiuit, coronam Sacerdotis esse debere ad mensuram maioris Hostiæ; Toletanum IV. coronam clerici ad mensuram minoris Hostiæ. ergo Diaconorum & Subdiaconorum erit formæ mediae.

z Rocchettum.] Dicebatur Linea, quia ex lino, *in Ordine Romano:* & quidem

dem hoc ordine numerantur ibi vestes Pontificis, Linea, Amictus, Linea Dalmatica (quā *ibidem* vocat Albam) Cingulum, Dalmatica, Orarium, Stola, & Planeta. ergo Linea Pontificis ante Amictum Rocchettum erat. Remansit in Linea S. Cyprianus prope martyrium, ex Pontio, hoc est, in Rocchettu, *ait Baron. anno 261.* alij expli-
cant in Alba; sed assentior Baronio. quod si verum est, adhuc habes anti-
quiorem Lineaē seu Rocchetti vsum
apud Adonem in *Martyrolog. 26. No-
uemb.* ubi S. Alexander Episcopus &
martyr sub Antonino dicitur suscep-
se gladium stans in Linea: quo ferè lo-
quendi modo vtitur Pontius in S. Cy-
priani morte. Nomen est nouum, cu-
iū synonymum est Riccha *apud Cras-
sum lib. 1. cap. 21.* Gallica profe~~ctō~~
vox, Auenione fortē, cūm degerent
ibidem Summi Pontifices, introdu-
cta: nam in Calepini Dictionario se-
ptem linguarum Latina vox *Supparus*
Gallicē sic vertitur; *Roquet.* Supparus
autem, ex *Varrone lib. 4. de Lat. lin-
gua*, dictus est, quōd suprà induatur,
sicut subeula, quōd induatur sub-
tus. Ignatius Braccius vocem à Græ-
co dedit idiomate; Primō, vt sim-
plex vocabulum, à *πύρω*. quōd, vt ve-
tera Lexica testantur, corymbi sunt
ornatus gratia Sacerdotum stolis an-
neci; atque ita dicti, ob mali punici
similitudinem. Limbus autem Roc-
chetti lineis corymbis, aut alio simili
artificio aco pingi solet. Deinde, vt vo-
cabulum compositum ex *πύρω* & *χτῶνι*:
siquidem *πύρω* particula molle & deli-
catum significat, vt *magnus ait Etymo-
logistes: χτῶν* tunicam significat, ex
eodem, & præcipuē lineam; ita vt Ro-
chiton Græcis sit, Latinis tunica mol-
lior & delicatior. Idem ab Hebræo de-

duci posse docet, à verbo *Rah*; quod
est spectare, intueri; & à nomine *Che-
tan*, quod est lineum. qua ratione Roc-
chettum esset linum spectabile, seu
vestis linea speciosa. Hæc ille argutè.
Manicas habet angustiores, vt ad ope-
ra bona manus sint expeditiores: in
ceteris significationem communem
habet cum Superpellico, de quo sta-
tim scribo.

a *Superpellicem.*] Antiquitus in-
duebatur hæc vestis supra tunicas pel-
liceas, de pellibus animalium factas,
Durand. lib. 3. cap. 1. ad indicandam
innocentiam supra peccatum Adæ,
quem vstiuuit Deus tunica pellicea;
ideoque coloris albi est hæc vestis.
Meminit *S. Hieron. lib. 1. adu. Pelag.*
candidæ vestis ad vsum Episcopi, Pre-
sbyteri, Diaconi, & reliqui ordinis
Ecclesiastici in administratione Sa-
cramentorum: quæ verò alia inferio-
ri Clero potuit esse communis vestis,
nisi Superpelliceū? Est item laxa, quia
clericalis vita debet esse in eleemosy-
nis larga, *Gemm. lib. 1. cap. 232.* In-
duitur supra communes vestes, quia
charitas operit multitudinem peccato-
rum: & habet formam Crucis, vt pas-
sionis Christi vestigia imitetur Eccle-
siasticus, *Durand. loco citato.* qui &
cap. sequenti in Superpellico, veste
prima ante Amictum, intelligit fidem.

Sed vnde Cotta dicitur? Hetrusci
vocant Cortam, quam vsteni & to-
gam Latini appellant. Ioachimus Pe-
titionis de *Lingua Gallica cum Græca
cognitione lib. 3.* vocabulum Gallicum
cotte à Græca voce *χτῶνιον* deducit,
quæ tuniculam significat, mutatisque
inter se litteris duabus, factum esse
ait Cothinium. *χτῶνιον* autem est di-
minutiuum à *χτῶν*, de quo diximus
suprà, cūm de Rocchettu. *Pagninus in
Enchi-*

Euchiridio ait, *Chitam vel Chetan*, significare linum; unde & *Chiunna*, id est tunica linea; quamquam *Angelus Caninus* putat, haec Punica potius esse vocabula quam *Hebræa*. Ignatius Bracceius addit, non incongruè à *Cottis*, quod apud Dores caput significat, ex *Rodig. lib. 7. cap. 23.* Cottam dici posse, eo quod in eam caput primò inseratur, mox reliquo corpore vellato, solum ferè caput ex ea conspiciatur exertum. Extendebatur ultra medias tibias Superpelliceum clericale, *Concil. Basiliense. sess. 21.* & *Camisia* idèo dicta est à *Codino de Officiis Constantinopolitanis*, apud *Buleng. lib. 2. cap. 39.* ad usum Lectorum & Psalmistarum.

b Singulas Orationes.] *Seuernus Alexandrinus* meminit precum ad lacras vestes induendas. *Stephan. Eduens. de Sacram. Alt. cap. 10.* habet eamdem precem ad Manipulum qua nos utimur. *Chrysost. in Matth. Homil. 38.* indicat recitari aliquas preces. & certe conuenit, cum sint haec lacrae vestes, & ad Sacrificium ordinatae.

Concordant Orationes haec maiori ex parte cum significationibus vesti-

mentorum Sacerdotalium tropologis, seu mortalibus, quas antiqui tradidere, & nos infra enarrabimus. Sed dubitari potest, an Orationes originem ducant à prædictis interpretationibus, an vero interpretationes ab Orationibus: crederem ego, Orationes omnes, ut sic ad Missam præparatorias, longè posteriores esse, etiam post Durandum, qui secutus antiquiores, de Stola scribit, significare iugum Domini, & Casulam charitatem, citato. *Ordine Romano in ordinatione Presbiteri.* quæ interpretationes discordant ab Orationibus hodie dicendis ad Stolam & Casulam induendas: illam enim in Oratione appellamus Stolam immortalitatis, hanc vero iugum Domini suaue. Sensus autem dictarum Orationum patet, cum infra de Mysteriis vestimentorum agemus in fine huius tituli.

Neque debent omitti haec preces sine causa, alias lethale peccatum est, *Nauar. cap. 25. num. 73.* licet *Burchard. Decretorum etiam Doctor* moneat, non ex præcepto, sed ex deuotione eas dici solitas esse. excusat *Suarez. disputat. 82. in 3. p. initio.*

3 *Ac primum accipiens. Amictum circa extremitates & chordulas, osculatur illud in medio, ubi est Crux, & ponit super caput, & mox declinat ad collum, & eo uestum collaria circumtegens, dicit chordulas sub brachijs, & circumducens per dorsum, ante pectus reducit & ligat. Tum. Alba induitur, caput submittens, deinde manicam dextram brachio dextro, & sinistram sinistro imponens, Albam ipsam corpori adaptat, eleuat ante, & à lateribus hinc inde, & Cingulo per ministrum à tergo sibi porrecto, se cingit. Minister eleuat Albam supra Cingulum circum circa, ut honestè dependeat, & tegat uestes; ac eius fimbrias diligenter aptat, ut ad latitudinem duci vel circiter supra terram equaliter fluat. Sacerdos accipit Manipulum, osculatur Crucem in medio, & imponit brachio sinistro;*

stro, deinde ambabus manibus accipiens Stolam, similimodo de osculatur, & imponit medium eius collo, ac transuersando eam ante pectus in modum Crucis, & dicit partem à sinistro humero pendentem ad dextram, & partem à dextro humero pendentem ad sinistram, scq; utramque partem Stole & extremitatibus Cinguli hinc inde ipsi Cingulo coniungit.

c Amictum.] Ab amiciendo dicitur Amictus. Anabolagium, Ambolagium, Anagolagium, Humerale, & Amictus eadem sunt in Ordine Romano. Superhumeral dictum est ab Alcuino cap. Quod sign. vestimenta. Humerale ab Honorio quoque in Gemma, lib. 1. cap. 201. quia humeros tegit. Raban. 1. Instit. Cler. c. 15. vocat Ephod-Bat, & esse ab Hebreis deductum ad nostros scribit. ergo Apostoli sunt vti. Orale, de quo Innoc. III. cap. 53. putat Vicecomes esse Amictum; sed idem Innocentius distinguit ab Amictu, de quo cap. 50. hic enim ante Albam, illud post Albam induitur. diuersa est virtusque forma, ut Romæ videre est. Et Orale, quod hodie dicitur Fauon à Marcello in Carim. Pap. lib. 2. cap. 14 est propria Papæ vestis.

Caput amictu cingitur, tum collum, dorsum, & pectus. De collo Amal. lib. 2. cap. 17. De vittis reliqua cingentibus, Gemma supra, & Innocen. III. lib. 1. c. 50. Mysteria aperiemus infra.

d Osculatur illud in medio.] Cruces in vestibus Sacerdotalibus adhibitas esse à tempore sancti Marci Papæ, tradit Baron. anno 336. hodie in Amictu, Manipulo & Stola cruces adesse solent, ad recolendam Domini passionem. Sicuti Stola imponitur collo cum osculo, vt ait Durand. lib. 3. c. 5. ita simili ritu imponendus est capiti Amictus, in honorem sanctæ Crucis. Omittant igitur hoc loco signum

Crucis, quod præter Rubricam sibi faciunt quidam manu & Amictu simul à fronte ad pectus: vel signent se antequam accipiant Amictum; nam antiqui ter se signabant, ut scribit Severus Alexand. de Ord. oblationis, ante Amictum, & manu tantum. Quod autem super Casulam reflectitur Amictus à Regularibus, indicant hunc ritum Ryp. lib. 1. cap. 19. & Innoc. III. lib. 1. cap. 58. ex quo sequitur, simplis Amictus usum esse valde nouum.

e Alba induitur.] Podéris est appellata à Nazian. Orat. 3. quia Græci vocant pedes podas, & hæc vestis ad pedes demittitur, Duran. lib. 3. cap. 9. Camisia ab Amal. cap. 18. Tunica à Rabano loco cit. cap. 17. Tunica linea Serm. 3. de Indum. dicta quoque est Linea Dalmatica ab eodem Ordine Romano suprà num. 2. citato: vbi etiam & absolute Linea, quia ex lino. Denique Supparus ab Alcuino. Alba verò ante Amictum ab Ambrosianis, à Romanis autem post Amictum induitur, ut in Liturgia Chrysost. in Conc. Carthag. IV. cap. 41. & in Ordine Rom.

f Manicam dextram brachio, &c.] Burchard. Motus enim naturalis à dextra est in sinistrā; & creditur Christi manus dextra cruci prius affixa fuisse quam sinistra, ex beata Birgitta lib. 1. cap. 10. & lib. 4. cap. 70.

g Et Cingulo, &c.] Ordo Rom. Cingulum nominat. Alcuin. supra, Zan. Baltheum, Ioan. Diac. in Vita S. Greg.

S. Greg. lib. 4. cap. 80. & Gemma an. lib. 1. cap. 201. Duarum eiusdem summitatum meminit *Innocen. III. lib. 1. cap. 37.* fortasse enim tunc temporis, ut apud nos, extremitates cum ornatus erant. Leo IV. in *Epist. ad Episcopos* non meminit Cinguli (quia non est vestis) inter vestes Sacerdotales.

h *Accipit Manipulum.*] Quarto loco indui Manipulum, scribit aperte Raban. loco cit. cap. 18. alij, vel negligunt ordinem vestium, vel Episcopaliaum ordinem seruant. Mappulam *Ord. Rom.* appellat, qua pituita oculorum, narium & oris detergebatur, inquit *Alcuin. loco citato.* Sudarium, *Alcuin. idem, & Amalar. cap. 17.* quo sudor abstergitur. Cingulum brachiale, *Ord. Rom. in consecrat. Episc. Fauonem, Leo IV. Epist. ad Episc.* & *Gemma cap. 208.* Manipulum, *Rupert. lib. 1. cap. 33.* & *Hugo Victor. in Spec. cap. 6.* Phanonem, & Mantile, *Rabanus de Instit. Cler. lib. 1. cap. 18.* qui & Mappam paruam vocauerunt. Linetum cincticulum sacerdotale, *Hesychius apud Bulenger. lib. 1. cap. 42.* Aërem, *Chrysost. in Liturgia.* Decem ergo nomina certa Manipulus habuit; & apud antiquos Patres in vsu fuisse, tradit *Concil. Rhemen. apud Burchardum lib. 2. cap. 50.* Et nomina quidem sunt ad placitum, sed res eadē est apud prædictos; tum ex fine, ad tergendum pituitam, & sudorem; tum ex eo, quia in lœna, secundūm omnes, portabatur.

Dubitatur, An idem sit cum Manipulo Palla illa linostima, quia ex lino erat apto ad tergendum, quam concessit Diaconibus S. Silvester, ut cum Dalmaticis ad lœnam vterentur: affirmans sententia placuit valde Roberto Cardinali Bellarmino, quo cum eam communicauimus. Vox ipsa linostis-

ma vim facit, quasi linostoma, quæ ex duabus constat vocibus Græcis, altera significante linum, altera os: nam usus Manipuli erat ad tergendum os & oris pituitam, ut diximus. Stolam volunt esse alij, ex *Dama* citato in *Actis Eccles. Mediolan.* de cuius tamen expositione non constat. & Stola potius lœnum, non lœnam tegit; humerum, pectus & dextram partem conuestit; Manipulus propriæ lœnam partem tantum ornat. Fimbrias additas Manipulo describit *Rupert. loco citato*, qui primus inter Scriptores eum Manipulum appellavit. Quod si hanc vocem legas apud Seuerum Alexandrinum, seu Stephanum Eduensem, aduerte, quod est interpretum vox recentiorum, non Græcorum auctotum Ruperto antiquorum.

i *Osculatur Crucem in medio.*] Ut supra de Amictu est dictum.

l *Et imponit brachio sinistro.*] Concordant omnes citati Auctores, eo fine, ut brachium dextrum liberius sit ad ministerium. vnde & ideo ministri Manipulos deponunt in induendo Pontifice, ut longè sint expeditiores in eo ministerio, quod notat *Duran. lib. 3. cap. 5.* Adde, quod dextra manu commodiūs tergebantur oculi & os, mappula pendente à lœua manu. Ligari vero debet Manipulus infra cubitum, non supra, nec longius à manu, ut ex prædicto fine & usu constat.

m *Accipiens Stolam.*] Orarium eam vocat *Ordo Romanus* in genere masculino, alij in genere neutro; quia Oratorum, hoc est, prædicatorum habitus est, ex *Alcuino supra.* quare non datur nisi Presbyteris & Diaconibus, quorum tantum munus proprium est concionandi. ab oratione deducit *Beda vocabulum in Collectan. cap. de*

Septem ord. quia in oratione & in ministerio Sacramentorum frequens est Stola & fus. Stola dicta est etiam in Ordine Romano à Greco stola, id est indumentum, vel à στόλῳ id est ornō. Ad genua tendit, ex eam lib. 2. cap. 20. nam licet Stola esset vestis candida pertingens ad talos usque, ut ait auctor Gemma lib. 1. cap. 104. tamen, introducta Alba, seu Camisia sacerdotali, mutata est Stola in torqueum, ut ibidem & apud Durand. lib. 31. cap. 5. cum sumbris eam describit Rupert. lib. 1. c. 33. eiusque usus habetur in Actis S. Clem. Metensis, parrui S. Clem. Pape, apud S. Antonin. p. 1. tit. 6. cap. 26. qui Stola sua oinxit diaconem. Sed & Cedrenus apud Buleng. lib. 1. cap. 38. scribit, Augustæ Stolas Apostolorum fuisse repertas.

Stolam vero in Missa omnino adhibendam esse, decreuit Concilium Bracaren. III. cap. 3. & habetur 23. cap. Ecclesiastica.

In Deosculatur.] Durand. loc. citato, ut de osculo amictus supra diximus. & imponit collo ut torqueum, ait Gemma loco cit. non longe a collo, contra quosdam. longe enim a collo est proprium Episcopi, premens cervicem, & utrumque humerum, ait Conc. Bracar. citatum. si premit cervicem, ergo prope collum.

o Ante pectus in modum Crucis. Ita Concil. Bracar. loco cit. quod tamen Innocentij III. tempore Romæ non

4 Si celebrans sit Episcopus, non dicit Stolam ante pectus in modum Crucis, sed sinit hinc inde utrasque extremitates pendere: & antequam accipiat Stolam, accipit parvam Crucem pectoralem, quam osculatur, & collo impositam sinit ante pectus chordulis pendere. Manipulum quoque non accipit ante Stolam, nisi in Missis Defunctorum, sed accipit ad Altare, cum in Confessione dicit, Indulgiam, illumq; prius osculatur.

¶ Non

obseruabatur, ut ipse indicat lib. 1. cap. 54. nisi forte dicamus, cum ibi loqui de Stola Pontificali, in qua neque hodie obseruatur praedicta forma Crucis; quia Crucem pectoralem Episcopus habet.

p Dicit partem à sinistro humero.] Burchar. Hoc autem est notandum diligenter; tum quia à sinistro ad dextrum latus Stola ductio prior in memoriam reuocat, me esse prius Diaconum quam Sacerdotem (Stola namque Diaconalis est ab humero sinistro ad dextrum latus) sicut Episcopus prius induit Tunicellam Subdiaconi, & postea Dalmaticam Diaconi, ut quasi per gradus meminerit suæ summæ dignitatis; tum quia in ordinatione Sacerdotis eodem prorsus modo aptata fuit Stola collo eiusdem ab Episcopo, & sic ad eiusdem rei memoriam est continuandum; tum quia hac ratione, si bene aduertas, pars dextra Stola formans Crucem in pectore remanet superior supra partem sinistram eiusdem, quod infra tit. 3. in simili casu, non casu fieri dicendum est; pollice dextro, inquit Rubrica, super sinistrum posito in modum Crucis. Meminit autem huius ritus in Stola distincte Ivo Carnot. Serm. de Signific. indumentorum.

q Extremitatibus Cinguli, &c.] Et hoc etiam describit Ivo ibidem cum Innocent. III. lib. 1. cap. 54.

¹ Non dicit Stolam in modum Crucis.] Quia ante pectus gestat cius loco Crucem pectoralem, quam ante Stolam accipit, ut solus notat Innoc. III. cap. 53. qua de re infrà, cùm de Vestibus Pontificalibus.

² Osculatur.] Sribit Duran. l. 3. c. 9. & Manipulu quoque.] De quo idcirco Innoc. idem c. 43. & 59. post Casulam Episcopalem agit apertius Duran. l. 4. c. 7. & idem habetur in Ord. Rom. causamque cum alijs dabimus infrà n. 6.

³ Postremò Sacerdos accipit ⁴ Planetam.

⁵ Planetam.] Ordo Roman. Visitatum est vocabulum Planetæ, quidquid neget Durandus apud Latinos antiquiores reperiri, lib. 1. cap. 9. vbi negat, fuisse vñquam à Græcis usurpatum. Planeta vero errorem sonat, & limbis Planetæ Sacerdotalis errabundus erat vtrumque, & idcirco ad brachia refleßetur, & subleuabatur, inquit Honor. in Gemma lib. 1. cap. 207. Penula quoque dicta fuit, non tamen ea, de qua Paulus 2. Timot. 4. vide Baronium anno 58. num. 69. Casula item dicitur ab eodem Ordine Romano, hoc est, parua Casula, in Gemma loco citato. Infula ab Hugone Victorin. in Specul. Eccles. cap. 6. Tunica item à Seuero Alexandrino de Ord. oblat. Cappa ab Isidoro lib. 15. Orig. cap. 12. ex conie-

ctura tantum, quia capit totum hominem. Sed vide quæ diximus de Pluviali in 1. p. tit. 19. num. 3. contra Durand. Phelonium dicitur in Actis Eccles. Mediolan. par. 4. lib. 2. Planetæ sancti Petri meminit Hugo Cluniensis in Vita sancti Hugonis Abb. quæ asseruatur Parisijs; ergo ab Apostolis ortum habet. Erant Planetæ totæ clavis; post tempora Ruperti diuisæ sunt. & Innocent. indicat lib. 1. cap. 42. & 58. olim cum Cruce, etiam in parte posteriori; nunc cum columnæ potius specie, recentiori vñ, quæ & ad Passionem Domini spectat: quasi Sacerdos sit inter Columnam & Crucem Christi. Qui aliquam prædictarum vestium sponte omiserit, peccat mortaliter, ex communi Doctorum sententia.

⁶ Si sit Episcopus, & solemniter celebret, ⁷ accipit paramenta, & alia ut in Pontificali.

Pro Pontificali, debet intelligi *Ca-*
rimoniale Episcoporum.

⁸ Accipit paramenta.] Hoc est, Ca-

ligas, Amictum, Albam, Cingulum, Crucem pectoralem, Stolam, Tunicellam, Dalmaticam, Chirothecas, Planetam, Mitram, Annulum, & Ma-

nipulum: de quibus hoc loco, quia in Missali hoc ordine nominantur, & nu-

merantur, omittamus tamen ea quæ sunt communia Sacerdoti;

Caligæ, Sandalia, apud sanctum Hieronymum in Isai. lib. 5. cap. 20. sunt

idem. Soleæ dicuntur ab Alchin. cap. Quid sig. vestim. sed distinguuntur in habitu Episcopali, ex Innocent. III. lib. 1. cap. 48. nam Calige primùm induuntur usque ad genua, & Sandalia generis feminini, seu Sandalium apud alios, pedes tantum contegunt, Ivo Carnot. Serm. de Significat. indum. Sacerd. Caligæ, quia ligantur, sic dicit, ex Isid. lib. 19. Orig. cap. 34. Cambagi, & Pedules, in Ordine Romano. Com-

pagi, à S. Gregorio lib. 7. Epist. 28. Campobi, ab Amalar, lib. 2. cap. 18.

M 3 quorum

quorum usus ab Apostolis manat, ex Rabano lib. 1. Inst. Cler. cap. 22. & probat ex Marci cap. 6.

De Cruce pectorali, quam Philasteria seu Filasteria (ed quod filo suspendi soleret, Vicecom. ait) appellat S. Gregorius Papalib. 12. Epist. 7. ut notat Baron. ex Ioan. Diacono anno 604. & 827. & Encolpium vocat Nicephorus Episc. Constantiopol. ad Leonem III. Papam, ut exponit idem Baronius anno 811. solus aperte ante alios Innocentius III. agit, Crucem appellans pectoralem; quia pectus ornat, ut supra significauimus num. 4. & lamina Hebreæ eam sufficiam esse, tradit idem ibidem.

Tunicellæ & Dalmaticæ originem & causas attulimus supra in prima parte tit. 19. num. 5. quæ ambæ in Ordine Romano ad usum Pontificis aliquando dictæ fuerunt Dalmatica maior, & minor; quia altera latior, altera strietior. Cur autem utraque datur Episcopo? an quia in eo eminenter omnium sacrorum Ordinum sunt gradus; an quia duorum testametorum custos? ita Durand. supra cap. 10. & 11. ex Hugone Victorino in Spec. Eccles. c. 6. Antea vero non in duebant Dalmaticas Episcopi sine Papæ licentia, vindicat S. Gregorius lib. 7. Epist. 113. ad Aregium, & habetur can. Communis filius. Distinet. 23. primumque a Siluestro concessa est Episcopis Dalmatica, ex Durand. lib. 3. cap. 11. hoc est aliquibus: sed sicuti ea, quæ in Ordine Romano lana erat, serica deinde fuit, ex Eduensi c. 11. ita, quæ aliquorum erat, omnium deinde Episcoporum facta est communis vestis.

Chirothecæ ab Ordine Romano dicuntur Manicæ, quia manuum sunt ornamenta. conuenient enim, ut Episco-

pi quælibet pars ornator appareat. Ab Apostolis deducit hunc ritum Gemma lib. 1. de Antiquo ritu cap. 215.

Mitra, seu Apex, ex August. 2. Cuius. 15. seu Sertum cum gemmis, ex Ennodio de Mitra sancti Ambrosij; seu Corona Sacerdotalis, ex Ammiano Marcellino lib. 29. seu Corona gloriae ex Euseb. Cesariensi lib. 10. Histor. c. 4. seu Pileum, generis neutrius; vel Galea, vel Tiara, ex Isidor. lib. 19. Orig. cap. 21. seu Inrula, ex Hug. Victor. l. 1. de Sacrament. cap. 55. seu Cidaris, ex Alcuino cap. de Singulis vestibus; seu Phrygium, ex Niceph. lib. 14. cap. 34. quod imposuit capiti S. Silvestri Constantinus; seu Lorum, ex Balsamone apud Buleng. de Vest. Pontif. lib. 1. c. 6. seu Auriphrygium circulare, ab Innocentio III. in Sermone de S. Silvestro (nomina multa, eadem res) ab Apostolis ortum habet, ex Baron. anno 34. num. 298. & inter Episcopi insignia enumeratur, ad ornatum illius caput, & eruditendum Episcopum, ut infra. Abbatibus non fuit concessa ante annum 1091. quo Urbanus II. eam dedit S. Perro Cateni, Abbat Cluniensis Ordinis, qui & eamdem ut sibi minus congrua recusauit, Afa Conc. Beneuent. Sed alij docent, ante annum 1000. a Silvestro II. datam fuisse Mitram Abbat S. Sauini Placentiae, & a Leone IX. anno 1049. Abbat S. Iustinæ Patauino; & extant Diplomata Pontificia. Mitra vero (ut alia taceam nomina) ex Varrone lib. 1. de Lingua Lat. vox est Latina, Graeca, & Syria, vel Hebreæ, quæ verba interpretatur Iosephus Scaliger hoc modo: Mitra Syriacum, Diadema Graecum, Vitta Latinum, idem significant in lingua sua, nempe vinculum. Caius Rhodiginus lib. 16. cap. 20. a putus eam dedu-

deducit, quod significat filum, ut *mitra* sit quasi *urpha*, ex filo. erat enim fascia ad obligandum caput, ex *Hier.* in *Isa.* 3. ad *volum* seminarum in capite, *Indist. cap. 10.* *virorum* etiam, ex *Goropio in suo Vertunno.* Sacerdotum quoque, *Exod. 39.* vbi LXX. Cidatim legunt ex *bysso*. Duo redimicula addebant Phryges in Festis solemnibus per maxillas fluentia, ex *Hieronymo Prado in Ezech. c. 21. vers. 26.* vel sub mentum ligabantur, ex *Buleng. loco cir.* quæ in nostra Mitra habentur. & fortè ab ijsdem Phrygibus auriphrygiata Mitra aliquid accepit: de qua in *Ceremoniali Episcop. lib. 1. c. 17.* Duo cornua Mitra accepta puto à Cidari Hebræorum, referente quasi cornua Moysis ex consortio Dei. *Nicolaus Lyranus Exod. 28. ex Iosepho asserit*, quod Mitra in acutum tendebat, & quod lamina aurea, secundum aliquos, corniculata erat.

Pars Mitrae S. Siluestri asseruatur Romæ in Ecclesia S. Martini in Montibus, quæ acutam formam refert, non altiore palmo communis manus: serico & auro est contexta, coloris cærulei, cum imagine B. Virginis & pueruli Iesu inter duos Angelos stantes Diaconali veste indutos. Valentia quoque visitur Mitra sancti Augustini altioris formæ, & item acutæ, qui, ut supra, eam Apicem appellant: serica est, & alba, quam cingit, & diuidit à cuspidi linea cærulea serico & auro texta, testatur eamdem esse *Martini V. in Sermone de sancta Monica.* Similem ego vidi Bononiae in Ecclesia S. Stephani auro & margaritis ornatam, quæ erat sancti Isidori Hispanensis, cuius corpus ibidem quiescit. Ex quibus probatur antiquitas formæ in nostra Mitra. Quod si velis cum Ab-

bate Constantino Caietano, Opusculo de Tribus Hispaniarum Patronis, alium esse Isidorum, non Hispanensem, quem ille recte probat Hispali mortuum, & ibidem quiescere corpus eius, sed Italo Siculum in Sicilia Episcopum, qui Bononiæ obiit, non perit argumentum nostrum de antiquitate; quia hi duo Isidori, ex eodem Caietano, fuere condiscipuli S. Gregorij Magni, & coætanei. Lubens auctores nominio, honoris & veritatis ergo; quod & facere debuerat recentior, qui de Iure Abbatum scribens, in suum librum transstulit ipsam verba, quæ de Mitra & alijs Abbatialibus vestibus in hoc Volumine scripsi, tacito Auctoris nomine, nominato in leuioribus alijs à se non semel.

Regula verò est Mitram & Baculum in Episcopis esse correlativa, ut dicitur in *Cerim. Episcop. lib. 1. cap. 17.* & licet in Missali nihil de Baculo, quia ad eum assumendum nullam Episcopus recitat Orationem, sicut ad alia ornamenta præscriptas Orationes recitat in Missali positas, quarum causa de his hoc loco cum Missali agimus; tamen de eo breuiter hæc notabo, ne, Baculo omissò, à Lectore sine baculo corripiat.

Baculus, Virga Pastoralis, Pedum, Ferula, & Caputa, sunt synonyma, ex *Iuone Carnot. Epist. 8. & Hon. in Gem. lib. 1. cap. 217.* Cambucam alij vocant apud Petrum *Comestorem in Histor. Exodi cap. 52.* Cambutam vocat *Ordo Romanus in Dedicatione Eccles.* sed Caputa & Cambutta corruptæ sunt voces, à Cambura voce barbara, quæ significat baculum retortum. Porro tres habet partes, summam retortam, ut pedum pastorum recurvum, ad colligendas, ut ait *Festus*, oues;

oues; medianam rectam, imam acutam. talis est S. Saturnini Apostolorum discipuli, qui Tholosæ cum imagine Sancti antiquissima habetur; & Valentia S. Augustini Baculus, qui est eburneus & rotundus; & item S. Isidori, quem ego vidi Bononia, ubi suprà, cum Mitra eiusdem, datur enim Episcopo, ad regimen animarum; unde verlus:

Curua trahit mites, pars pungit acuta rebelles.

Et sub imagine præfata S. Saturnini legitur iste verlus,

Curua trahit quos virga regit, pars ultima pungit,
ut refert Hugo Victor. Spec. Eccles. cap. 6. Innoc. autem III. lib. 1. cap. 62. afferit hoc carmen auctore incerto;

Collige, sustenta, stimula, vaga, morbida, lenta:

id est, Collige vagos, sustenta debiles, & punge pigros. Est autem Baculus ultimum Episcopi ornatum, Innocen. III. lib. 1. cap. 10. quem gestat ille manu sinistra, quæ cordis esse dicitur, & partem curuam populo vertit, Carimon. Episc. lib. 2. cap. 8. nec ornatur sudario, quod conuenit Abbatiali, Acta Mediol. Eccl. in Instruct. fabr. Eccl. ad differentiam Episcopalis.

Annulus datur Episcopo, de quo Optat. Millen. lib. 1. contra Parmenidem, & Ordo Rom. in Consecratione Episcopi. qui & aureus debet esse, Innocen. III. lib. 1. cap. 46. & benedictus, ut in Ordine Romano, daturque ad honorem, & significationem, quod Ecclesiæ suæ sponsus est; & quod velut Annulo signatorio non omnibus omnia reuelare mystetia debet. ita Isidor. 1. de Eccles. Off. cap. 5. & regulariter quidem in dito indice manus dextræ defertur; neque in gem-

ma sculptum quid esse debet, ex Durand. lib. 2. de Rit. cap. 9. sed in Missa Pontificali iubetur Episcopus gestare Annulum in dito annulari dextræ manus, Carim. Episc. lib. 1. cap. 7. & lib. 2. cap. 8. cui & in eodem dito in consecratione datur concelebraturo cum consecrante, Pontif. Rom. Alij caueant, ne vim quam Annulum gestent in Missa; qui expressè prohibitus fuit Protonotarijs non participantibus, & quibuscumque Doctoribus, à sacra Rituum Congregatione die 11. Februarij 1623. & item Canonicis Cathedrali Ecclesiarum, qui se maiores astimabant Protonotarijs, die 20. Nonemb. 1628. Canonorum vero nomine hac in re intelliguntur etiam Dignitates, siue sint siue non sint de gremio Capituli.

Vltima vestis Episcopi est Manipulus, Ordo Roman. de quo suprà diximus non pauca. hoc loco quærimus, Cur ille sit vltima vestis Episcopi? solus Durandus lib. 4. cap. 7. hunc ritum in Episcopo declarat: & Primo inquit, quia dum eum accipit in confessione ante Missam, ornamentum accipiens inferioris ordinis, & ab inferiori ministro, id est Subdiacono, cuius propria vestis est Manipulus, humilietur Episcopus coram Deo. Secundò, ut quod ore confitetur se peccasse, per fructum boni operis, qui significatur in Manipulo ad brachium ligato, reficiatur in mente. Tertio, ut concessa temporalia, per Manipulum adumbbrata, videatur accipere per alienam manum, & cum sui cognitione in humilitate, ne ob temporalia eleuetur in superbiam. Quartò, ad notandum, quod tunc bonorum operum Manipulum cum præmio portabimus cum Christo, quando ad Altare Dei aeterni tribu-

tribunal Iudicis peruererimus : nam Episcopus typum gerit Christi Capituli nostri.

De Gremiali Episcopi, quia ad eius gremium ponitur ita dicitur, neque Missale, neque nos loquimur; & præterea nihil de eo occurrit dicendum, nisi quod Episcopo deseruit tantum super femora cum Planetam indutus sedet. Succinctorum dici putat Vicecom. lib. 3. cap. 15. sed Innoc. III. lib. 1. cap. 10. tertium Succinctorio dat locum; tum solus Papa eo vtritur, *Carim. Papa lib. 2. cap. 14.* & usus eius est circa renes, ex *Inon. Carnot. loco citato.*

Pluiale item est vestis Episcopi ad Horam Tertiam, Vespertas, Laudes, & Processiones, de quo diximus supra. De quibus autem Missale tacet, vt de Pallio Archiepiscopi, Orali Papæ, & alijs eiusdem vestibus ad Missam spectantibus, alijs, Deo dante, scribemus.

Nunc breuissimam prædictorum omnium indumentorum subijciamus significationem, quam suprà promisimus; quæ triplex est, Anagogica, Allegorica, Tropologica, seu Moralis.

Anagogica significatio est de Christo, cuius imago gloria est Episcopus.

Allegorica est de Passione Christi, quam Sacerdos minus glorijs vestitus indicat.

Tropologica, seu Moralis, eruditio nem continet conformem moribus Sanctorum quorumcumque ministrorum Ecclesiasticorum, Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi.

*Expositio Anagogica vestium
Pontificalium de Christo.*

CAligæ & Sandalia denotant Incarnationem Christi, de qua in *Psal. 59. In Idumæam extendam cal-*

ccamentum meum, ex Stephano Eduen-
si de Sacr. Alt. cap. 11.

Amictus, latibulum capitis, id est, diuinitatis in Christo, *idem Stephan.* cap. 10.

Alba, Resurrectionis gloriam, *idem Eduens. ibidem.* nouitatem vitæ in Christo, *Innocent. III. lib. 1. cap. 36.* & munditiam eiusdem, *S. Bonavent.* de *Myst. Misæ.*

Cingulum, charitatem Christi, cuius extremitates duæ sunt, fecit, & docuit, *Innoc. cap. 37.* Maiestatem deitatis, *S. Germ. in Theoria.* Virginitatem Christi, *Bonav. loco cit.*

Crux pectoralis, passionem Christi, exemplar passionum aliorum Martyrum, quorum Reliquiæ in Cruce afferuantur. nihil apud Auctores inueni in hoc sensu anagogico.

Stola designat obedientiam Christi, *ex Steph. Eduensi loco cit.* & voluntariam seruitutem, *Bonavent. loco cit.*

Tunicella, doctrinam Christi inconsutilem, quæ scindi non potest, *Innoc. cap. 39.*

Dalmatica, misericordiam Christi erga nos latam, & largam, *idem c. 40.*

Chirothecæ, hædorum pelliculæ, similitudinem carnis peccati in Christo, *idem cap. 41.*

Planeta, Ecclesiam vniuersalem, Christi vestem; posteriore quidem partem antiqui Testamenti, anteriores noui, *idem cap. 42.* integræ erat, vnde clausa antiquitus, quia una Ecclesia est, *Rupert. 1. cap. 22.* Plenitudinem gratiæ Christi, *ex Biel. lect. 11.* indicat.

Mitra, summam Christi honorificentiam, *Innoc. cap. 44.*

Baculus, potestatem, *idem cap. 45.*

Annulus, perfectionem donorum Spiritus sancti in Christo, *idem c. 46.*

N

Mani-

Manipulus in lœu, beatitatem Christi, qui Viator & comprehensor erat, *idem cap. 43.* vel hamilitatem Christi, *Bonaent. de Myster. Miss.* vel amorem cordis ad passionem, *Tolet. lib. 2. cap. 2.* fusiū ista leges explana-ta locis citatis.

Expositio Allegorica vestium Sacerdotalium de Passione Christi.

A Mictus significat velamen faciei Christi, *Gabriel Biel in Cant. lect. 11.* seu Coronam spineam, nam velat caput, non faciem, amictus, *S.Thom. 3. par. quest. 83. artic. 5.*

Alba, vestem ab Herode Christo datam, *S.Thom. quest. 40. artic. 7.*

Cingulum, flagellum a Pilato iussum, *Durand. lib. 3. cap. 4.* vel funes, *S.Thom. loco cit.*

Manipulus, funem quo captus est, *S.Thom. loco cit.*

Stola, ligaturam ad Columnam, *Durand. cap. 5.* vel Crucem, *S.Thom. loco citato.*

Casula, purpureum vestimentum coram Pilato, *S.German. in Theoria.*

Sex numero sunt Sacerdotales uestes; in quarum senario numero, ait Zachar. *Andr. de Miss. lib. 2. c. 1.* re-colenda est illius passio, qui sex diebus creatum mundum, sexta ætate, sexta die, & hora sexta euindem reparauit.

Expositio Tropologica omnium vestium Pontificalium & Sacerdotalium.

M Ultæ sunt, etæque ornatissimæ Sacerdotum Tunicae, quia Sacerdotalis Ordo est veluti oculus ipsius Dei, vel Ecclesiæ quibus per Zachariam *cap. 2.* dicitur: *Qui tetigerit*

vos, tangit pupillam oculi mei. Et sicut multis tunicis munitur oculus & tegitur, ipsisque adeò speciosis, ut iridis spem referat, quod latè docet *Galenus de Vsi partium lib. 10.* ita Sacerdotes tam varijs tamque ornatis voluit Deus vestiri tunicis, ut memores es-sent, se tamquam oculos a Deo dili-gi; illudque muneris sui proprium esse, ut in Ecclesia Dei oculorum vi-ce fungantur.

Itaque Caligæ & Sandalia monient, gressus rectos esse faciendos, & genua roboranda in præparationem Euange-lij, quod est proprium Episcoporum, & prædicatorum; & item affectuum custodiam, qui sunt pedes animæ, ex *Iuone Carnot. Ser. de Signif. indum.* concordant hæc cum Oratione quæ dicitur ad Caligas.

Amictus docet decem. Labores esse ferendos, *Alcuin. cap. Quid sign. vestim.* Vel custodiam vocis, quæ for-matur in collo, *Amal. lib. 2. cap. 17.* Vel spem cælestium, qua onus portamus, cuius Vittæ duæ sunt, fides, & operatio; timor poenæ, desiderium gloriae, *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 201.* Vel iusti-tiam, *Hugo Vitæ in Specul. Eccles. c. 6.* Vel munditiam bonorum operum, *Raban. de Insti. Cleric. lib. 1. cap. 15.* Vel galeam salutis, *Gemma lib. 1. c. 82.* concordat hoc cum propria Oratione. Vel fortitudinem operum cum dua-bus quasi Vittis, intentione, & fine. *Innocent. lib. 1. cap. 50.* Vel fidem, *Biel lect. 12.* Vel fiduciam, *Scortia lib. 2. cap. 8.* Vel contemplationem, *S.Thom. quest. 83. artic. 5.*

Alba connotat duodecim. Perseuer-rantiam, *Alcuin. suprà.* Vel castiga-tionem totius corporis, *Amalar. suprà cap. 18.* Vel castitatem totius vitæ, *Gemma suprà cap. 202.* Vel munditiam animæ,

animæ, *Hugo Viæt. loc. cit.* & concordat cum propria Oratione quæ dicitur ad Albam. Vel munditiam carnis, *idem Erud. Theol. lib. 1. cap. 46.* Vel continentiam, vel summam iustitiam, *Raban. cap. 16. supræ.* Vel nouam vitam Sacerdotis, *Rupert. supræ cap. 20.* Vel loricam Iustitiae, *Gemma lib. 1. cap. 82.* Vel munditiam vitæ latam in libertatem filiorum Dei, *Innocen. III. supræ cap. 51.* Vel fidem, & innocentiam, *S. Thom. loco citato.*

Cingulum indicat septem. Discretionem, moderatricem virtutum omnium, *Alcuin. supræ.* Continentiam, *Amalar. supræ cap. 22.* Custodiam cordis, *Gemma cap. 203.* Castitatem corporis, *Hugo Viæt. supræ.* Feruorem continentiae, ne sit remissa, *Raban. cap. 17.* concordat cum Oratione propria. Arcum contra hostes, *Gemma lib. 1. cap. 83.* Fortitudinem, *Hesych. lib. 5. in Leuit.*

Crux Pectoralis memoria est Passionis Christi, & Martyrum, vt eam Pontifex recondat in pectore, *Innocent. III. lib. 1. cap. 53.* concordat cum sua Oratione.

Stola decem significat. Iugum Christi est; feratur ergo utroque humero, *Alcuin. supræ.* ad genua tendit, ad humilitatis indicium, *Amal. supræ c. 20.* ab humeris ad utrumque latus descendit, vt per arma iustitiae à dextris & à sinistris muniamur. Cingulo colligatur, quia virtutes virtutibus iuuantur, *Ino Carnot. supræ.* Obedientiam Evangelij significat, quæ tum à sinistro humero actiua vitæ, tum à dextro contemplatiua Crucem in pectore format, & mundo crucifixum facit, *Gem. lib. 1. cap. 204.* Fortitudinem cum perseverantia, *Hugo dicto cap. 6.* Munditiam vitæ, *idem supræ cap. 48.* Ora-

rium ad pectus est, vt ore & corde preceatur, *Rab. supræ cap. 19.* Hasta est contra hostes, *Gemma supræ cap. 82.* Memoria est Passionis Domini, & Crucis in pectore, *Bonavent. in Mysterijs Missæ.*

Tunicella, quæ non videtur in Episcopo, demonstrat virtutes intimas Episcopi proprias, *Amal. lib. 2. c. 22.*

Dalmatica immaculata vitæ typus est, *Durand. supræ cap. 11.* Liberalitatis erga pauperes, *Innoc. III. cap. 56.* & ideo fuit etiam data Diaconis, quorum munus erat præcipuum ministrare mensis, *Act. 6.* Religionis immaculata, quæ, *ex Iacobo, ejus apud Deum Patrem, visitare pupilos & viudas in tribulatione, & immaculatum se custodire, Amalar. cap. 21. supræ.* Chari-
tatis gemina, *Hugo Viæt. supræ cap. 6.*

Chirothecæ manus tegunt, vt opus sit in publico, intentio in occulto, *Gem. cap. 215.* vel exempla Sanctorum præ manibus habenda esse monent, *Durand. lib. 3. cap. 12.*

Planeta, quæ super omnes est, charitatis est symbolum, *Alcuin. supræ;* ideo duplex est, ante pectus, & post humeros, vt Deus ametur, & proximus; amicus, & hostis, *Amalar. cap. 19.* parua casia est, quæ rotum hominem tegit, charitas, *Gemma lib. 1. cap. 207.* Vel prudentiam cum charitate duas Casulæ partes persuadent, *Hugo supræ cap. 6.* contra hostes clypeus est, *Gemma dicto cap. 82.* reliqui supræ citati charitatem interpretantur. Pars anterior strictrior est, quia Deus unus; posterior est latior, quia proximi amor est multiplex, *Tolet. lib. 2. cap. 2.* Obedientiam denique significat, *ex Bellarino nostri Ordinis in Doctr. Concil. Trident. par. 3. cap. 5. num. 6.* Concordare potest Ora-

tio propria cum prædictis, quia iugum amoris Casula est, & Stola iugum patientia, inquit *Star.* 3. part. *disput.* 83. *sec.* 2.

Mitra cum duobus cornibus scientiam requirit viriusque Testamenti contra hostes, *Hugo Viot.* *suprà cap.* 6. duæ viræ, seu fimbriæ posteriores, sunt Spiritus & Littera: ad humeros pendent, vt, quod doceat Episcopus, opere compleat, *Innocent. III. cap.* 60. Baculus correctionem pastoralem docet, ea ratione qua *Hugo Villorin. dicit.* *cap.* 6.

*Per Baculum rectum doceas, Episcopo, recte
Viuere, per flexus ferri properes
misericordiæ.*

Annulus fidei Sacramentum est eum Sponsa, à qua numquam discedendum est, ex *Stephan. Eduen. de Sacr. Altar. cap.* 2. fettur in dito indice manus dextræ, quia digitus index salutaris dicitur à *Duran. lib.* 2. *de Rit.* *cap.* 9. digitus autem significat Spiritum sanctum, cuius dona Episcopis distribuit in ordinatione Clerici, *Innocent. III. cap.* 46. In Gemma nihil sculptum esse debet, ex *Synodo Mediolan. de Sacra Suppelæctili*, vt Deum ipsum in Anulo veneremur Episcopi.

In Missa vero Pontificali fettur Annulus in dito dextræ manus, non autem sinistræ, quod est sponsa proprium; & item in dito annulari, qui est remotior ab indice, ne indice quasi coronato ab Anulo Episcopus vti videatur ad consecrationem Corporis Christi, si, quod sentio, dicere licet. Nam Annulus corona manuum dicitur à sapientioribus, & coram Christo digitorum coronam deponere conuenit, seu temo-

tiùs saltem gestare: vnde & alijs, verdictum est supra, prohibetur usus Annulli in Missa; tum ad differentiam Episcopi, tum ad humilitatis indicium coram sanctissimo Sacramento, quod manu tractari debet.

In Manipulo septem disce. Quia portatur in sinistra, præsentem vitam laboriosam representat, *Alcuin. suprà.* Repudium mundane cogitationis, quia eo tergebatur pituita, *Amal. suprà cap.* 24. Penitentiam cum fletu, ad tergendas animæ labes, *Gemm. an.* 208. & concordat cum Oratione quæ dicitur ad Manipulum. Vigilantiam contra acediam, quia eo tergebantur oculi, *Eduens. cap.* 10. contra hostes Clava est, *Gemma d. cap.* 82. Discretionem deuotam, *Biel. lect.* 12. Retributionem futuram bonorum operum, *Rup. lib. 1. cap.* 33. ex *Psalm. 125.* Venient cum exultatione, portantes manipulos suos.

Verum clausula sit cum *Iuone Carnot.* *Serm. cit.* Ornamenta hæc, ait, non sunt virtutes, sed virtutum insignia, quibus tamquam scripturis videntes admonentur, quid debeant appetere, quid vitare, & ad quem sua facta dirigere. Prouideat ergo, inquit *Innocent. III. cap.* 64. diligenter Episcopus, & attendat Sacerdos studiosè, vt lignum sine significato non ferat, vt vestem sine virtute non portet, ne forte similis sit sepulchro deforis deambulato, intus autem omni pleno spuria. Quisquis autem sacerdos induit ornatus, & honestis moribus non induitur, quanto venerabilior apparet hominibus, tanto indignior redditur apud Deum. Pontificalem itaque gloriam iam honor non commendet vestium, sed splendor animarum. *Hac Innocent.*

De

De ingressu Sacerdotis ad Altare. II.

Sacerdos omnibus paramentis indutus, accipit manu sinistra Calixtem ut suprà preparatum, quem portat eleutum ante pectus, Bursam manu dextra super Calice tenens, & facta reverentia Crucis, vel imagini illi, quæ in Sacristia erit, capite cooperito accedit ad Altare, b ministro cum Missali & alijs ad celebrandum necessarijs (nisi ante fuerint preparata) præcedente superpellicem induto. Procedit autem oculis demissis, incessu gravi, erecto corpore. Si verò contigerit eum transire ante Altare maius, capite cooperito faciat ad illud reverentiam: si ante locum Sacramenti, genuflectat: si ante Altare, ubi celebretur Missa, in qua elehatur vel tunc ministratur Sacramentum, similiter genuflectat, & detecto capite illud adoret, nec anicè surgat, quām Celebrans deposuerit Calicem super Corporale.

a Facta reverentia.] Hæc vox, quæ hoc loco primum occurrit, reverentia est nomen genericum, quod habet species, id est, inclinationem capitum, vel genuflexionem; poniturque in sequentibus Rubricis iuxta specificam significationem, quæ rei congruit cui fit reverentia: quod semel dixisse, sit satis. Et hoc loco reverentia fit capite cooperito, & profundè, ex numero seq. inclinato, non enim verbum illud cooperito concordat tantum cum sequenti accedit, sed etiam cum præcedentibus. nec inconuenit, cum paulo post idem fieri præscribatur, quando transit Sacerdos ante Altare maius, in quo item Crux esse debet, iuxta Rubricam superiorem in prima part. tit. 20. Cooperatum verò caput hoc loco significat cum birreto: quare de Regularibus non loquitur Rubrica, quos neque decet uti birreto, nisi sint Canonici Regulares.

Prima fit hoc loco de sacris imaginibus mentio; de quibus præclarè scripsit Tobias noster de Sacris Templois part. 1. cap. 63.

b Ministro cum Missali.] Si Missale tantum gestandum erit, quod magis deceret, illud portet minister ambabus manibus erectum ante pectus, manus apponens angulis inferioribus eiusdem. ceterum sine ministro celebrari non debet, de Fil. Presbyt. tit. 17. cap. Proposuit ex Alex. III. sub mortali, ex S. Thom. quest. 83. art. 5. ad 12. neque minister femina sit, Azor. lib. 10. c. 29. ubi fuisus, ex cap. Inhibendum de Co-habit. Cleric. ex Conc. Magunt. Vnus autem sufficit minister, ex Conc. Nan- neten. cap. 30. apud Iuon. 3. p. c. 70. posset tamen excusare necessitas, ut sine ministro fieret Missa, & Sacerdos responderet sibi, ut ad Orate fratres, & ad Kyrie, vel prædiceret laico præsenti quæ respondere debet, ne populus careat Missa, Suar. diff. 88. sect. 2.

c Præcedente.] Eodem modo incedente, ut mos dicitur de Sacerdote, oculis demissis, & incessu modesto, factis debitis reverentijs Crucis in Sacristia, Altarique maiori simul cum Celebrante, à latere sinistro eiusdem paulo post eum.

d. Genuflexionem.] Coopertum adhuc capite, ne amota manu dextra cadat aliquid de Calice. Sacramento vero patente in Altari, cautè se gerat, dum amouet manum dextram ad deterendum caput, iuxta proximam Rubricam. neque incedat idcirco longius aperto capite, quod titulo maioris reverentiae aliqui faciunt, sed minus cautè, ob Calicem quem manu gestant.

e. Ministratur Sacramentum.] Eodem modo fiat, si expositum sit in Altari sanctissimum Sacramentum; vel

fi aduertat in Altaribus minoribus adhuc esse post consecrationem Sacramentum. Hoc loco *similiter* significat quidem genuflexionem unico genu; sed in elevatione Hostie usque ad Calicis depositionem duobus genuibus fit adoratio.

Si vero transeat ante Altare, in quo sit exposita solemniter Reliquia insignis Sancti, de quo fit Festum ibidem, conuenit, ut apertum caput inclinet illi profundè, in alijs Reliquiarum expolitarum casibus habeatur ratio Altaris tantum.

2. Cum peruenierit ad Altare, stans ante illius infimum gradum, caput detegit birretum ministro porrigit, & Altari, seu imagini Crucifixi desuper posita profunde inclinat. Si autem in eo sit & Tabernaculum sanctissimi Sacramenti, genuflexiens debitam facit reverentiam. Tunc ascendit ad medium Altaris: ibi ad cornu Euangelii sifit Calicem, extrahit Corporale de Bursa, quod extendit in medio Altaris, & super illud Calicem velo coopertum collocat, Bursam autem ad cornu Euangelii. Si in Altari paramenta accepit, hoc idem facit antequam descendat ab Altari ut Missam inchoet.

f. Caput detegit.] Sanctus Paulus 1. Cor. 11. Omnis vir orans velato capite, deturpat caput suum. dixerat autem paulo ante, Caput viri, Christus. Signum enim est libertatis, sicut in feminis & Sacerdotibus Hebrais velatio capitum indicium est seruitus, & subiectionis. Nudo capite, quia non erubescimus, ait Tertull. lib. de Orat. Zacharias itaque Papa cap. Nullus. de Conf. Diff. 1. iussit, ne velato capite Sacerdotes adstant Altari. peccaret autem, si absque iusta causa, & sine dispensatione, testo capite, etiam pileolo, quis celebraret. Si vero necessitas adsit, & difficile sit petere dispensationem, vel non sèpè accidit, excusat à peccato, Silvest. ver. Missa. 1.

quæst. 2. §. 1. sed eo casu secretò celebret, Nauar. de Celebrat. Miss. confil. 7. num. 1. & quamvis ibi concedat idem Nauar. posse renouari antiquum ritum amiciendi caput Amictu, qui ante Albam assumitur; negat tamen, nisi incommodæ valerudinis gratia, Azor. sub. cap. 28. quæst. 16.

Verum Sedi Apostolicae reseruata est hæc facultas concedendi pileoli usum, tum ex Decrero, quod est Papale, & in Concilio Romano, tum ex praxi Romana. nam sacra Congregatio Cardinalium super negotia Episcoporum 2. Ian. 1590. & 17. Ian. 1595. concessit extra Canonem usum pileoli Episcopo Fauentino; & respondit Archiepiscopo Urbinati, eo non posse

posse uti sine licentia Sedis Apostolicae. Idem sensit sacra Rituum Congregatio 31. Ian. 1626. & 24. April. eodem anno, ad Papam scilicet spectare hanc dispensationem.

Afferunt Doctores, dispensationem hanc (sine qua non sufficit iusta causa, ut dicitur in *Defectib. tit. 10. num. 1.* Si celebrat, inquit, capite cooperato sine dispensatione fieri posse ab Episcopo; & id dicunt quidem, sed non probant. At Canon ille tam Episcopo quam Presbyteris prohibet, ne velato capite afflant Altari. An ergo Episcopus, cui fuit prohibitum a Papa, secum ipse & cum alijs dispensabit? Ioannes Andreas, post Hostiensem, in c. 1. de *Sup. neglig. Prel.* in 6. dicit notabile verbum (obseruante hoc Siluestro v. *Dispensatio. quæst. 13.*) vbi Canones, ait, imponunt legem ipsis Episcopis, non dispensat Episcopus, nisi hoc repriatur concessum. & Romæ vidi pauperes gratis dispensatos a Summo Pontifice. Hinc prædictæ sacrae Congregationes constanter remittunt ad Papam, ut dispense; & ita respondit rursus sacra Rituum Congregatio die 26. Feb. & 7. Aug. 1628. a quibus non decet dissentire Decretis.

g *Tabernaculum.*] Hic prima mentio de Tabernaculo immobili SS. Sacramenti, quod appellatum est Pastophorium a Clem. lib. 8. Const. Apost.

3 *Si est consecratus plures Hostias pro Communione facienda, que ob quantitatem super Patena manere non possint, locat eas super Corporale ante Calicem, aut in aliquo Calice vel vase mundo & consecrato ponit eas retro post Calicem, & alia Patena seu palla cooperit,*

n *Plures Hostias.*] Hoc est, particulas, ita dictas infra tit. 10. nn. 6. de qua voce vide Baron. anno 57. num. 149. vbi Tertull. de *Monogam.* c. 11. eas vo-

c. 13. hoc est Thalamus, ex *Hier.* c. 40. in *Ezech.* Ad formam columbarum fabricatur illud aetate S. Basilius, ex *Amphitheatro.* in eius *Vita;* item ex auro, vel argento, ibid. Armariolum ligneum erat, apud *Renerum S. Laur.* de quo *Duran.* lib. 1. cap. 16. Quod autem hic dicitur, genuflexiens debitam facit reverentiam, intellige unico genu, ut alias diximus.

h *Ad cornu Euangeliū sifit.*] An cornu nobilius prima vice Calicem excipit? sed revera hoc sit, quia cornu Epistolæ occupatur a Missali.

i *Extendit in medio Altaris.*] Solent multi acu pingere Crucem in Corporali circa oram, & in medio; & tunc congruit, ut latus illud ad anteriorem partem Altaris referatur, *Acta Mediolanen.* *Eccles.* Osculantur autem eamdem Crucem osculaturi Altare, quod nec approbo, nec reprobo. Certe conuenit, ut ora Corporalis oram Altaris tangat, ut manus intra Corporale post Consecrationem contineantur commodiūs.

l *Velo cooperatum.*] In anteriori parte lateat totus Calix, quo usque, reuelato Calice, reuelentur propria passionis Christi mysteria, ut dicimus, cum de Offertorio habet igitur mysterium velatus Calix.

m *In Altari paranieta.*] Ex tolerantia hoc dicitur, deficiente Sacristia. & eo casu fiat, quod supra diximus tit. 1.

cat *Buccellas, & S. August.* *Particulas.* *Albaspernus* tamen explicat *Tertullianum* in *Notis ad eundem*, de *eleemosynis* que pane erogato fiebant.

o *Vase*

o *Vase mundo.*] Id est Pyxide, *infrā titulo 10. num. 6.* quam vocem vñtrat *santus Leo Papa ad Michaēl. Imperat.* Ciborum etiam à cibo, quem continet, appellavit, & paruum Ciborum, *santus Chrysostomus Homil. 42. in Acta Apostolorum.* Turrim vocat, quæ à Diacono gestari poterat, fortasse ob formam, *Gregor. Turonen. lib. 1. de Gloria Mart. cap. 86.* frequentius Pyxidem, *Symmachus Papa in lib. Pontificali.* Area illustrationis Dei dicta est ab *Hesychio apud Buleng. lib. 2. cap. 18.*

p *Consecrato.*] *Burchardus* huius vocis est auctor hoc loco. latè tamen sumitur, hic consecratio pro simpli- ci benedictione, quæ habetur in Or- dine Romano, sine vñctione. decet enim

Pyxidem benedici saltē ut Corporale: & ab eo benedici potest, à quo & Corporale.

Nec est necesse, quod sit eiusdem materiae cuius est Calix, vel Patena; quia nullum Ius de hac re, *Suarez 3. par. disputat. 81. sēc. 7.* qui monet, in vase inferioris materiæ, carente etiam auro lito, includendum esse aliud vas lineum simile Corporali, ob reuerentiam tanti Sacramenti. sed melius est, linire auro vas interius, ad dignoscenda & colligenda frag- menta; & experientiâ teste, amy- lum, quo linum illud imbuitur, ge- nerare solet animalia quædam minu- ta in Pyxide.

q *Palla cooperit.*] Si Pyxis proprium habet operculum, eodem tegatur.

4 *Collocato Calice in Altari, accedit ad cornu Epistolæ, Missale super cas- sino aperit, reperit Missam, & signacula suis locis accommodat. Dein de rediens ad medium Altaris, facta primū Cruci reuerentia, vertens se à cornu Epistolæ, descendit post infimum gradum Altaris, ut ibi faciat Confessionem.*

Apertio libri ad Sacerdotem spe- ciat, qui repræsentat Agnum aperi- tem librum, *Apocal. 5. ex Innoc. III. lib. 2. cap. 3.*

r *Cruci reuerentia.*] Cum capitib⁹ in- clinatione, quod in sequentibus obser- ua: & sit semper profunda, ut *suprà num. 2. dictum est.*

Multi addunt similem Crucis reuerentiam collocato Calice in Alta- ri, antequam accedant ad librum aperiendum. qui ritus placet, ut val- dè pius, & habetur in libello de Cæ- rim. *Missa edito Roma 1628.* cō quia

fit post actionem circa Calicem, quæ moram habet.

s *Vertens se à cornu Epistolæ.*] Sen- sus horum verborum est iuxta motum naturalem, qui clarius describitur *infrā tit. 5. num. 1.* cūm Celebrans di- catur est *Dominus vobiscum;* & mi- litat in utroque casu eadem ratio mo- tus à dextra Sacerdotis, quæ est fini- strum latus Altaris.

t *Post infimum gradum.*] Non su- pra gradus, sed in plano Cappellæ, ad humilitatem coram Deo magis indi- candum.

5 *In Missa solemni a Missale apertum super Altare, Calix vero & alia necessaria præparentur in Credentia cooperata linteo, antequam Sacer-*

Sacerdos veniat ad Altare. Ipse autem & procedit cum Diacono & Subdiacono, qui capite cooperio, simul cum eo tenent manus iunctas ante pectus, Acolyti vero ante eos deferunt candelabra cum candelis accensis, quae deinde collocantur super Credentia: & cum peruenierit ad infimum gradum Altaris, ibi medius inter Diaconum & dextris, & Subdiaconum a sinistris, antequam ascendat ad Altare, facit cum ipsis (ut infra) Confessionem.

Ritus & Ceremoniae in Missa solemnis seruandae patcius in Rubricis Missalis sunt descriptae; tum quia de his in Cerim. Episcoporum paulo ante Missalis recognitionem actum erat satis; tum quia minutiora persequi, non videbatur in Missali peropportunum. Quare, ne quid in his nostris Commentariis sacrorum Rituum studiosiores desiderent, addam suis locis non pauca, imo plurima, quae in Congregatione habita super Missalis recognitione, sub Clemente VIII. me quoque praesente, declarata fuerunt, adnotata iam magna ex parte in Cerimoniis Congregationis nostrae, multo cum labore nostro, & iussu Capituli Generalis nostri, eiusdemque auctoritate approbato, & edito anno 1607.

Illud autem primu[m] admonebo, Missam solemnē, de qua hic loquimur, dici in Rubric. Principalem, & Conuentualem Publicam vocat *Ordo Romanus*, *titulus de Dedicat. Eccles. & Concil. Vassensi*. I. c. 2. *Canoniam*, *S. Gregorius in lib. Capitulari* c. 45. *Generalem*, *Micrologi* c. 45. tum eam fuisse antiquiorem priuata, ut ex *Dion. de Eccles. Hier.* colligitur, & *Clementie in Confir. Apostolicus*, nam Baronius anno tantu[m] 418. Missa priuata nouit originem.

Ea vero est solemnis hoc loco, quae in Festis solemnioribus cantatur, in qua nihil omittitur quod ad solemnis-

tatem indicandam spectat: nam in festis cantantur quidem Missæ cum Ministris; sed aliquando absque incensatione Altaris & Chori, sine Credentia, sine osculo pacis, quæ tolerantur potius quam conceduntur, in Collegiatis (aunt) ut inter Festa & profesta appareat differentia. quo casu Subdiaconus portat Calicem, Diaconus librum de Sacraria ad Altare. Hic, deposito & aperto libro, descendit ad Celebrantem, cum quo Confessionem facit; & interim Subdiaconus, explicato Corporali, collocat Calicem in medio Altaris, quod etiam innuitur *infra tit. 7. num. 9. initio* eodemque modo, finita Missa, revertuntur in Sacrarium. Toleranda haec sunt potius quam concedenda, & de his non scribimus, quæ minus approbamus.

u Missale apertum super Altare.] Per Cerimoniarium aut Sacrarium ponni debet, antequam Celebrans incipiat Confessionem, si minus illud, antequam veniat ad Altare, collocatum fuerit: quia etiam in Missa priuata aperitur Missale ante Confessionem.

x Alia necessaria.] Nimirum Missale unum, seu duo, pro Epistola & Evangelio cantandis, Vellum longum pro Subdiacono, Peliicula cum vrecolis & manutergio, Calix cum Purificatorio, Hostia in Patena, Pallia, Velo, Bursa cum Corporali. Ca-

lix autem erit in medio Credentia, cetera hinc inde.

y In Credentia cooperta linteo.] Erit hæc breuis, demissa, simplex, à latere Epistolæ, sine gradibus, sine Cruce, vel imaginibus, cooperta linteo, usque ad terram vndequaque pendente, Cærimonial. Episcop. lib. 1. cap. 12.

z Procedit cum Diacono, &c.] Antequam exeant è Sacristia, Celebrans imponat capite aperto incensum in Thuribulum, ministrante Diacono nauiculam, & Thuriferario Thuribulum, cum benedictione, eo modo prorsus qui describitur infra tit. 4. num. 4. & nos ibidem exponemus. Thuriferarius autem portans Thuribulum manu dextra, in annulum quidem maiorem pollice immisso, annulum vero catenæ mediæ, siue operculi, annulari digito sustentans, & nauiculam, illius scilicet pedem, sinistra manu tenens ita, ut pars, quæ aperitur, à parte exteriori sit, non peccat respiciat, procedit ante omnes, sicut in sacris Processionibus. Diaconus & Subdiaconus, de quibus hic, procedunt capite cooperato vnius post alium, Hugo Victorin. de Offic. Eccles. lib. 2. cap. 14. Pares autem cum Celebrante, si hic Pluviale sit indutus pro aspersione aquæ benedictæ, Cærimon. Episcop. lib. 2. cap. 30. & 31.

a Acolyti, &c.] Latinè Cerofrarij, quorum ordo apud Baron. idem est ac Acolytorum, anno 58. num. 70. qui sunt pares statuta, ut æqualia in motu sint candelabra. Ferant autem eadem illi, ita ut, qui à parte dextræ incedit, apponat dextram nodo candelabri medio, sinistram pedi eiusdem: & qui à sinistra incedit, è converso, sinistram nodo, dextram pedi. Si adsit Cærimonarius, procedit so-

lus post Acolythos, Cærimon. Episcop. lib. 2. cap. 3. in casu simili.

b Collocantur super Credentia.] Ante confessionem, Cærim. Episc. lib. 2. cap. 8. & collocantur accense in cornibus mensæ anterioribus, ad differentiam candelabrorum quæ collocantur in Altari, & ut vñi præstò sint Acolythis.

Birra Celebrantis (qui dat Diacono suum) & ministrorum deponuntur à Cæmoniario extra Credentiam superaliquod scamnum, puta, vbi sunt lessuri, vel in alio loco decenti.

c Antequam ascendat.] Genuflectit, si in Altari est tabernaculum sanctissimi Sacramenti; vel, si non est, caput profundè inclinat Crucis, antequam incipiat Confessionem. Ministri vero omnes etiam Crucis, quæ in Altari est, genuflectunt in tota Missa, ut in tit. 4. num. 7 expresse habetur. Simile quid habes in Absolutione post Missam Defunditorum, in qua Diaconus genuflectit Crucis quam portat Subdiaconus; ergo genuflectunt Crucis inferiores Ministri, ad differentiam Celebrantis. ad Confessionem autem genuflectunt Acolyti, & Thuriferarius prope Credentiam. Cærimonarius si adest, genuflectit vbi vult, à latere commodiori ad functionem suam, cui neque stanti assignari potest certus locus in presbiterio, ut plurimum stabit à cornu Epistolæ.

Porrò Processio ante Missam antiqua est, & habetur in Ordine Romano, cum Acolythis candelabra & incensum portantibus; cuius mysteria, sicut & sequentium rituum, vno in loco collecta post finem Missæ totius implebimus, vna cum Mysterijs Missæ priuatae.

Si in hac Processione contingat tranfire

transire ante Altare sanctissimi Sacra-
menti, fiat, ut supra, in Missa priuata;
sed Celebrans semper detegat caput, quia non gestat Calicem, & genufle-
ctat medius inter ministros, qui & ea-
dem cum eo præstare debent.

6 In Missa Pontificali omnia seruentur, ut in Pontificali & Cærimo-
niali Romano ordinatur: cuius Pontificalis ordinem Episcopus num-
quam prætermittat, quandocumque cum Diacono & Subdiacono pa-
ratis celebrat.

Fortasse & nos dabimus in lucem
proprias Notas in Rubricas Pontificali-
& Cærimonialis Romanorum. Ve-
rūm de Missa Pontificali nihil habet
amplius Pontificale modernum, post

editionem Cærimonialis Episcopo-
rum, in quo tradita est integra Ponti-
ficalis Missa: quare in præcedentibus
& sequentibus, pro Pontificali intel-
lige Cærimoniale Episcoporum.

De principio Missæ, & Confessione facienda. III.

1 **S**acerdos cum primū descenderit ^d ad infimum gradum Altaris,
conuertit se ad ipsum Altare, ubi stans in medio, ^e iunctis mani-
bus ante pectus, extensis & iunctis pariter digitis, & ^f pollice dextro super
per sinistrum posito in modum Crucis, (quod semper seruatur quando inn-
guntur manus, præterquam post consecrationem) detecto capite, facta
prius Crucis vel Altari profunda reverentia, vel, si in eo sit tabernacu-
lum sanctissimi Sacramentii, facta genuflexione, erectus incipit Missam.

^d Ad infimum gradum.] Idem si-
gnificat, quod infra dicitur num. 4. an-
te infimum gradum.

^e Iunctis manibus.] Meminit Ni-
col. Roman. Pontif. ad Conf. Bulga-
rorum rescribens, de constrictis ante
pectus manibus in oratione; & ait,
fieri humilitatis gratia, quia in Evan-
gelio (Matth. 22. ligatis manibus)
reproborum manus ligari reperiun-
tur. quasi dicat orans: Domine, ne
ligari manus præcipias, quia ecce
iam eas ligau, & ecce in flagella pa-

ratus sum. Hac ille. Item iunctio ma-
nuum deuotionem significat, Du-
rand. lib. 4. cap. 7. supplices etiam
manus indicant, suppicio destina-
tas esse.

^f Pollice dextro super sinistrum pos-
to in modum Crucis.] Ita Burchardus.
Quadrat iunctioni manuum, secun-
dum prædicta: nam forma hæc & si-
gnum Crucis excitant ad humilitatem
& deuotionem; & videtur hoc ritu
quasi formari nodus vinculi ma-
nuum, de quo paulò ante.

2 Si celebraturus sit coram Summo Pontifice, sicut sit in infimo gradu Al-
taris & à cornu Euangeli ante ipsum Pontificem, ubi genuflexus ex-
spectat: ^h accepta benedictione erigit se, & stans aliquantum versus

ad Altare, incipit Missam. Si autem sit ⁱ coram Cardinale, Legato Sedis Apostolice, aut Patriarcha, ¹ Archiepiscopo, & Episcopo ^m in eorum residentijs, vel loco iurisdictionis, stans in infimo gradu à cornu Euangeliū ut supra expectat: dato signo, facit profundam reverentiam Prælato, & versus ad Altare incipit Missam.

g A cornu Euangeliū.] Eò quia Summus Pontifex occupare debet locum medium ante Altare, ipsis nobiliorem. idem locus debetur & alijs Prælati. Minister autem erit in cornu Epistole. Si vero locus non capiat Prælatum in medio, nihilominus Celebrans prædicto in cornu Missam incipiat.

h Accepta benedictione.] A Papa perit Celebrans benedictionem, non ab alijs inferioribus Papæ, quibus profundè tantum inclinat caput, quia vestibus paratus est Sacerdotalibus; illi vero etiam genuflectit tamquam summo Sacerdoti.

i Coram Cardinale.] Addit Burchard. in loco sui Tituli, seu Cardinatus. sed verè ubique terrarum Cardinales aliquam iurisdictionem habent, & summam in toto Orbe præminentiam, ex Cær. Episcop. lib. 1. cap. 4. tamquam Consiliarij Papæ vnde & ubique Mozettam, seu Birum lacernum induunt, indicium iurisdictionis; & est (colore rubeo excepto) vestis Episcopalis, apud Baron.

3 Si autem solemniter celebrat coram Summo Pontifice, aut alio ex Prælati prædictis in Ecclesiis eorum iurisdictionis, stans à sinistris Prælati, facit cum eo Confessionem, & alia seruat, ut in Pontificali & Cærimoniali Romano ordinatur.

Etnos alias. Superfluit, ut diximus, verbum illud Pontificali.

4 Stans igitur Celebrans ⁿ ante infimum gradum Altaris, ut supra, producens manu dextra à fronte ad pectus ^o signum Crucis, dicit intelli-

de sancto Cypriano an. 261. Plura de Bitro Gabriel Pernottus in Histor. Tripartita Can. Reg. lib. 1. cap. 22.

I Archiepiscopo.] In tota eiusdem Provincia; in qua idcirco & ipse Mozettam induit.

m In eorum residentijs.] Episcopis datur hic honor in Ecclesijs, etiam Regularijs & exemptis, intra suas dioceses, in quibus usum habent Rocchetti nadi & Mozettæ, quæ sunt plenariae iurisdictionis indicia.

Docet Microl. cap. 22. Sacerdotem sacrificaturum debere se inclinare Episcopo pro licentia celebrandi; id est, si proprius est Episcopus.

Cum alijs Principibus & Prælati debet Sacerdos ita se gerere, ut eos quidem honoret, sed parcias quam prænominatos in Rubrica, puta, antequam accedat ad Altaris gradus, Calicem tenens manibus, ut supra, sese illis inclinet, capite testo, profundè, & profundius pro dignitate personarum. Idem præstare poterit in fine Missæ recedens ab Altaris gradibus, dum adhuc est in plano Capellæ.

intelligibili voce, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen. Et postquam id dixerit, non debet aduertere quemcumque in alio Altari celebrantem, etiam si Sacramentum eleuet, sed continuatè prosequi Missam suam usque ad finem. Quod item obseruatur in Missa solemnī, & simul etiam à Ministris.

n Ante infimum gradum.] Variatur locutio, sed res eadem, id est, in plano.

o Signum Crucis.] Ante omnem actum manus pingat Crucem, s. Hieronym. Epist. 22. ad Eustoch. cap. 16. & manus dextra, ex Iustino Martyre ad Orthod. Refp. ad quast. 118. & manus plena, hoc est, quinque digitis, ad quinque Vulnera Christi significanda, Durand. lib. 4 cap. 46. sed tribus digitis signum Crucis exprimendum esse, quia sub inuocatione Trinitatis imprimitur, aiebat Innocent. III. lib. 2. cap. 45. memorat Leo IV. Epist. ad Episcopos: ita ut manus à superiori descendat in inferius, & à dextra transeat ad sinistram; quia Christus

*de Cælo descendit in terram, & à Iudeis transiuit ad Gentiles. Quidam tamen, subdit ille, à sinistra producunt in dextram (quod nos hodie præstamus) quia de miseria transire debemus ad gloriam, sicut & Christus de morte transiuit ad vitam. Hac Innocentius, vbi etiam habes inuocationem Trinitatis: *In nomine Patris, & Filij, &c.**

p Etiam à Ministris.] Intellige de Ministris paratis, non de inferioribus. Sed expediret Missas priuatas facere procul ab Altari vbi Missa sit solemnis; vel omittere pulsationem campanulæ ad elevationem, iudicio prudentis Sacrifice.

5 Cùm seipsum signat, semper sinistram à ponit infra pectus: in alijs benedictionibus cùm est ad Altare, & benedicit oblata, vel aliquid aliud, ponit eam super Altare, nisi aliter notetur. Seipsum benedicens, vertit ad se palmam manus dextra, & omnibus illius digitis iunctis & extensis à fronte ad pectus, & ab humero sinistro ad dextrum, signum Crucis format. Si verò alios, vel rem aliquam benedicit, paruum digitum vertit ei cui benedicit, ac benedicendo, totam manum dexteram extendit, omnibus illius digitis pariter iunctis & extensis: quod in omni benedictione obseruatur.

Eadem omnia Burchardus.

q Ponit infra pectus.] Ita, ut sinistra manus sit extra terminos Crucis à dextra impressa, sed tamen supra Cingulum eam ponat. Reliqua patent, & habentur apud Innocentium III. citato loco. Cur autem benedicens alijs rebus in Altari, ponat si-

nistram super Altare, causam dabis mus infra tit. 7. num. 5. nam in utroque hoc casu non decet sinistram manum suspensam quasi in aëre teneri; sed deponi debet, ut quiescat, cum proportione tamen ad terminum, ad quem mouetur dextra: & hæc docent Rubricæ.

6 Postquam dixerit, *In nomine Patris, &c.* ut suprà iungens iterum manus ante pectus, pronuntiat clara voce Antiphonam, [¶] Introibo ad Altare Dei. Minister verò retrò post eum ad sinistram genuflexus (¶ in Missa solemni Ministri hinc inde stantes prosequuntur) Ad Deum qui latificat iuuentutem meam. Deinde Sacerdos eodem modo stans incipit, & prosequitur cum Ministro, vel Ministris, alternatim Psalmum, [¶] Iudica me Deus, usque ad finem, cum Gloria Patri. Quo finito, repetit Antiphonam, Introibo, cum Ministris, ut suprà. Qui Psalmus [¶] numquam pretermittitur, nisi in Missis Defunctorum, & in Missis de Tempore, [¶] à Dominica Passionis inclusuè usque ad Sabbatum sanctum exclusuè: in quibus semel tantum dicta Antiphona, Introibo, cum Ministris, ut suprà, Sacerdos statim subiungit ¶. Adiutorium nostrum, &c. ut infrà. cum in fine Psalmi dicit, Gloria Patri, &c. caput Crucis inclinat.

[¶] Introibo ad Altare Dei.] Habet Ambros. lib. 4. de Sacram. cap. 2. & docet solitum dici. *Microl.* cap. 23.

[¶] Iudica me Deus, &c.] Habet Microl. ibidem. & ex Decreto Cœlestini dici, assert Duran. lib. 4. c. 7. cum *Platina*, qui Martinum Cassinatem citat.

[¶] Numquam pretermittitur, nisi, &c.] Quoniam in Missis Defunctorum, & de Passionis tempore, abstinemus à Versu lœtitiae, Gloria Patri, & Filio, quo Psalmus, Iudica, concludi debet; ideo Psalmus totus omittitur, preterquam quod lœtitiae quoque Psalmus est, dum dicitur con-

tra tristitiam, *Quare tristis es anima mea?* at in his calibus non est fuganda tristitia.

[¶] à Dominica Passionis.] Docent aliqui recentiores Hispani, hanc Rubricam seruandam esse quoque in Missis Votivis de Cruce, & Passione, tempore passionis; & alteram item, de qua infrà, ad *Lauabo*, ut non dicitur *Gloria*. Sed verè disparate ratio: nam hæ Votivæ sunt, hoc est, non concordant cum officio de Tempore. tum Missa de Cruce discordat etiam in colore paramentorum à tempore passionis.

7 Repetita Antiphona, Introibo, dextra manu producens signum Crucis à fronte ad pectus, dicit ¶. Adiutorium nostrum in nomine Domini. ¶. Qui fecit cælum & terram Deinde Altari se profundè inclinans, iunctis manibus dicit, [¶] Confiteor Deo, ut in Ordine Missæ: & prosequitur eodem modo stans inclinatus, donec à Ministro, vel Ministris, dictum sit, Misereatur. Cum incipitur à Ministro Confiteor, se erigit, cum dicit, [¶] mea culpa, ter pectus dextra manu percutit, sinistra infra pectus posita.

[¶] Confiteor Deo.] Liturgia sancti Iacobii à Confessione incipit, *Azor.* l. 10. cap. 36. quæst. 1. Damasum autem auctorem autem facit, quod apud Romanos sit in

in vſu, *R. adulph. Propos. 23.* Pontianum *Berno de Offic. Miss. cap. 25.* & recte ſolet eſte iuſtus in principio accusator ſui, *Proverb. 18.* meminit Aug. Confessionis huius *Serm. 48.* de *Tempore.* Neque addas arbitrio tuo in Confessione hac Patroni nomen, aut alterius Sancti; quia Pius V. hoc ex preſe concessit Eccleſiis Hispaniarum: ergo non ſine Papæ licentia fieri debet additio, *Bulla Pij V.*

[y *Mea culpa, ter peccatus, &c.*] Percutimus peccatus, exemplo Publicani *Luc. 18.* quaſi peccata intus inclusa conteinantes, *ex Cypr. lib. de Orat. Dom.* vel, ac ſi cogitationes velimus à corde pellere, *ex Hier. in Vita Hilarionis;* vel quia tunc pectoris eſt contritio cordis, *ex Augustino Enarrat. 2. in Psalm. 31.* vel, *ex Nis-*

col. I. cap. 54. ad Bulgar. signamus, quod in nobis ferimus, antequam Deus feriat: vel flagellis & percutiſionibus nos dignos fatemur, *ex Enthymio;* vel mundari cor optamus, & euacuari ſordibus, *ex Hier. contra Luciferianos;* vel, vt excitemus cor nostrum, ait *Theophylatt.* vel ad placandum iudicem, uſtione de nobis sumimus, *ex Chrysost. Homil. 41. ad Pop.* vel, vt caſtigemus carnem nostram, qua Deum offendimus, *ex August. in Psal. 146.* Ab Apostolis ortum habet hic ritus, *ex Nauarr. de Hor. Canon. cap. 4.* inclinationis autem ante Altare, quaſe fit in Confessione antequam ascendatur, meminit *Cyprian. Epift. 64.* tunc ionisque pectoris hoc loco ad Confessionem, *August. Sermoni 48. de Tempore* ſuprā citato.

8 Si eſt coram Pontifice, Cardinali, Legato Sediſ Apostolice, vel Patriarcha, Archiepiscopo, & Episcopo in eorum prouincia, ciuitate, vel diocesi conſtitutis, ubi dicit, vobis fratres, dicat, tibi pater: ſimiliter in fine, ubi dicit, vos fratres, dicat, te pater: quod dicens Summo Pontifici genuſectit, alijs Prælatiſ profunde ſe inclinat.

9 Cum Minister, & qui interſunt (etiam ſi ibi fuerit Summus Pontifex) respondent Confiteor, dicunt, tibi pater, & te pater, aliquantum conuerſi ad Celebrantem.

Vide hoc loco dignitatem Sacerdotis, cui coram Papa dicitur à circumſtantibus, tibi pater, & te pater.

10 Facta à circumſtantibus Confessione, Celebrans ſtans reſpondet, ^a Miſereatur ueni, &c. Deinde producens manu dextra à fronte ad petitus ſignum Crucis, dicit, Indulgentiam, &c. (ſi eſt Episcopus, ^a accipit Manipulum, oſculando illum in medio.) Et ſtans inclinatus iunctis manibus prosequitur, Deus tu conuerſus, & quæ ſequuntur in Ordine Missæ, clara voce uſque ad orationem, ^b Ufer à nobis, &c. cum dicit, Oremus, ^c extendit & uingit manus.

^a Mife-

a *Misereatur, &c.*] Habet *Microl.* loco citato, & item, *Indulgentiam*. Ad *Misereatur* Ministri adhuc inclinati manent, sicut ad *Confiteor*; stant autem ad *Indulgentiam*.

a *Accipit Manipulum*] Vide suprà quæ diximus tit. 1. num. 6. de *Manipulo Episcopi* pag. 96.

b *Aufer à nobis.*] Habetur hæc

Oratio in Ordine Romano post Litaniæ in benedictione Ecclesie. quis huc transtulerit, ignoratur.

c *Extendit & iungit manus.*] Extensione manuum quasi colligit Sacerdos astantium corda, iunctione quasi cogit eadem in vnum ad orationem; vnde & clara voce dicit, *Oremus.* ita *Melchior Huelamus de Cerim. Missæ.*

i i *Ei tunc, si coram Summo Pontifice, aut alijs Prelatis, ut suprà, celebret, facta Summo Pontifici genuflexione, alijs Prelatis profunda reverentia, accedit ad medium Altaris ante insimum gradum, & ibi incipit secreto, Aufer à nobis, ut in Ordine Missæ.*

In Missa solemni Ministri inclinent, percutiant sibi pectus, ut suprà; sed ad *Oremus* non diducant manus, quod folius est Sacerdotis inuitantis: ijdem manus semper iunctas teneant à prin-

cipio confessionis usque ad finem. Signa quoque Crucis sibi adhibeant vñà cum Celebrante; quod etiam in tota Missa obseruent, excepto Subdiacono, dum Patenam teneret.

De Introitu, Kyrie eleison, & Gloria in exelsis. IV.

i *D*um dicit, *Aufer à nobis, &c.* Celebrans iunctis manibus ascendit ad medium Altaris, & ibi inclinatus, manibusq; item iunctis super eo positis, & ita, ut digitii parui dum taxat frontem, seu medium anteriores partis tabule seu mensæ Altaris tangant, residuo manuum inter Altare & se retento, pollice dextro super sinistrum in modum Crucis posito (que omnia semper obseruantur, cum manus iunctæ super Altare ponuntur) secreto dicit, *Oramus te Domine, &c.* & cum dicit, *Quorum reliquæ hic sunt, osculatur Altare in medio, manibus extensis equaliter hinc inde super eo positis: quod semper seruatur quando osculatur Altare: sed post consecrationem pollices ab indicibus non disiunguntur. In omni etiam de osculatione sive Altaris, sive libri, sive alterius rei, non producitur signum Crucis pollice vel manus super id quod osculandum est.*

d *Osculatur Altare.*] Meminit *Iustin.* in fin. *Apol.* 2. osculi Altaris inter orandum, in signum venerationis. Hoc autem loco fit, ex *Innocent.* III. lib. 2. cap. 15. ut sicut Altare Christum designat, ita Sacerdos meminisse debet desiderij & amoris sponsæ,

Osculetur me osculo oris sui, ibid. Est etiam osculum signum reverentiae, vnde Esther osculabatur apicem virgæ Regis. Cauet ergo, ne audiat Celebrans vocem illam, *Osculo filium hominis tradis?* *Duran.* lib. 2. cap. 57. cœuat item, ne osculetur à latere Altaris

ris, ferè similis Iudæ, sed in medio Altaris illud idem osculetur, vbi sunt Reliquiæ Sanctorum.

Monet Hier. *Cantonis in Ordinar. diuin. Offic.* quod, vbi non sunt Reliquiæ Sanctorum, ex dispensatione Apostolica, in Altari, omitti debent verba, *Quorum Reliquia hic sunt: eoque casu osculum Altaris fieri debet ad ea, indulgere digneris.* & benè monet.

e Manibus extensis, &c.] Hæc Durand. lib. 4. cap. 39. quia, inquit, si renuit operari, amor non est, secundum

Gregorium; & quia omnium temporalium curam déponere debet, qui tanto Sacrificio operam dat, *idem.* vel ad pacem indicandam à Christo vtrique populo nuntiatam, qui significatur in vtroque latere Altaris, *Eduens.* cap. 12. Iunctio item manuum ad anteriorem & superiorem Altaris partem, significat Christum fecisse vtraque vnum, *Scotia lib. 3. cap. 12.*

f Non producitur signum Crucis.] Quia Altare, vel Ara est consecrata; liber etiam, & aliæ res alijs de causis sanctificatae.

2 Osculato Altari accedit & ad cornu eius sinistrum, id est Epistola: vbi stans versus Altare, & producens à fronte ad pectus signum Crucis, incipit intelligibili voce Introitum Missæ, & prosequitur iunctis manibus. Cùm dicit, Gloria Patri, tenens iunctas manus, ⁱ caput inclinat versus Crucem. Cùm repetit Introitum, non signat se ut prius: & eo repetito, iunctis manibus ante pectus accedit ad medium Altaris, vbi stans versus illud similiter manibus iunctis, dicit eadem voce ter, ¹ Kyrie eleison, ter, Christe eleison, & iterum ter, Kyrie eleison, alternatim cum ministro. Si minister, vel qui intersunt, Celebranti non respondeant, ipse solus nonies dicit.

g Ad cornu eius sinistrum.] Appellat Ino Carnot. *Sermon de Connex. noui & veter. Sacrificij, Epistolæ latus, dextram partem Altaris, & significare dicit Israëlitæ, qui erant à dextris Dei, sed quod est sinistrum, sibi est dextrum, respectu dextra Celebrantis. Idem habet Innoc. III. lib. 2. cap. 22.*

h Signum Crucis, &c.] Burchard. & hinc præcisè Missa incipit: quare conuenit, ut signum Crucis faciat Sacerdos.

De Introitu & eius partibus egimus sup. par. 1. tit. 8. num. 1. pag. 20.

i Caput inclinat.] Cùm Trinitati datur gloria, Crucifixo reuerentiam exhibemus, in quo tota Trinitas, ob unitatem essentiæ cum Verbo, reperitur esse: & eo casu satis est conuerte caput ad Crucem, non personam; quod in sequentibus nota.

1 Kyrie eleison.] Vide supra tit. 8. num. 2. pag. 21.

3 Dicto ultimo Kyrie eleison, Sacerdos stans ^m in medio Altaris, & manus extendens, eleuansq; usque ad humeros (quod in omni manuum eleuatione obseruatur) voce predicta incipit, si dicendum sit, Gloria in excelsis. Cùm dicit, Deo, iungens manus, ^o caput Crucis inclinat:

P

climat:

clinet: quo erecto, stans iunctis manibus ante pectus, prosequitur usque ad finem. Cum dicit, Adoramus te, Gratias agimus tibi, & Iesu Christe, Suscipe deprecationem nostram, & iterum, Iesu Christe, caput Crucis inclinat. Cum dicit in fine, Cum sancto Spiritu, se ipsum & à fronte ad pectus signat, interim absoluens, In gloria Dei Patris, Amen.

m In medio Altaris.] Quia mediator Christus est, quem representat Sacerdos, Dist. 10. Quoniam & quia Angeli media nocte Nativitatis Christi in medio Pastorum hunc Hymnum cecinerunt, Durand. lib. 5. cap. 13.

n Manus extendens, &c.] Ad decentiam motus hic terminus manuum prescribitur usque ad humeros, non ad mysterium; & eleuatio earum designat, quod celestia diligimus, ex Orig. Homil. 11. in cap. 17. Exod. extensio vero vim affectiuam orantis, ex Basil. in cap. 1. Isaia.

De Gloria in excelsis, vide supra tit. 8. num. 3. pag. 22.

o Caput (Cruci) inclinat.] In sex locis caput inclinamus in hoc Hymno: & ratio est suimae reverentiae; ideo-

que caput inclinatur Crucis, quae est in medio. Caput Deo inclinatur, ait Burchardus, at Deus in altari est in Cruce: ergo Crucis inclinemus, ut docet Chrysostomus in Liturgia.

Monet Io. Baptista Constantius in Monit. ad Curatos, genuflexendum esse ad verbum *adoramus*, & in Symbolo ad verbum *adoratur*; si nimis ibi est Sacramentum, sed gratis dicit, & nullo auctore.

p A fronte ad pectus signat.] Hoc est signo Crucis. Quid dubitas? estne aliud signum? sicut etiam in fine Symboli; quia Hymnus Angelicus & Symbolum sunt de verbis Euangelij, quod Crucem continet, Beleth c. 50. at sinistram infra pectus pone, ut supra; & iunge manus in verbo Amen, in fine.

4 In Missa solemni Sacerdos facta confessione & ascendit cum Ministris ad medium Altaris: ubi dicto, Oramus te Domine, & osculato Altari, ponit ^c incensum in Thuribulum, ^c ministrante Diacono nauniculam, & ^c Thuriferario Thuribulum. Diaconus partem inclinatus versus Celebrantem dicit, Benedicite pater reverende, & ^c osculatur cochlear & manum Celebrantis ante & post, Celebrans ^c ter incensum ponit in Thuribulum, dicens interim, Ab illo benedicaris: & deposito cochleari, producens manu dextra signum Crucis super thus in Thuribulo, illud ^c benedit. Postea Diaconus ^c dimissa naunicula accipit Thuribulum, & dat Celebranti, osculata prius catenularum sumitate, & manu illius dextra. Qui, facta Cruci profundare reverentia, eam ter incensat, nihil dicens: & facta iterum Cruci reverentia, ^b incensat Altare, ter dicens Thuribulum aequali distantia, ^c prout distribuuntur candelabra, à medio eius usque ad cornu Epistola;

I.e. ubi demissa manu, thurificat illius postremam partem inferiorem, mox superiorem, bis ducto Thuribulo, & conuersus ad Altare, eleuans manum incensat eius planitatem, seu mensam in parte anterio-ri, ter ducens Thuribulum usque ad medium: ubi facta Cruci reuerentia, procedendo thurificat aliud latus Altaris triplici ductu usque ad cornu Euangely: & pariter incensata inferiori & superiori parte ipsius cornu Euangely duplici ductu, adhuc stans ibidem, eleuans Thuribulum, ter incensat superiorem tabulam partem versus medium Altaris, ut fecit in cornu Epistolae; deinde manu aliquantum demissa, incensat anteriorem eius partem, seu frontem, ter ducens Thuribulum dum procedit a cornu Euangely usque ad medium Altaris: & facta Cruci reuerentia, incensat similiter triplici ductu reliquam partem anteriorem usque ad cornu Epistolae; ubi redditio Thuribulo ipsi Diacono, ab eo ipse solus incensatur.

q. Ascendit cum Ministris.] Diaconus sinistra manu, Subdiaconus dextra Albam & vestem anteriorē Celebrantis paululūm eleuāt, dum ille ascendit.

r. Osculato Altari.] Ministri non osculantur, neque tangunt Altare, sed suo quisque loco genuflectit, & statim surgit. quod semper obseruent.

s. Incensum in Thuribulum.] Hic primum Thuribuli nomen habetur. Thymiamaterium appellat Ambros. lib. 4. de Sacerd. cap. 1. Thymiam significat incensum, Canon 3. Apost. meminit, & Damas. in Vita Sosoris, & Siluestri; ysumque ad nos ab Hebreis manasse, docet Bellar. lib. 12. de Missa cap. 15. Sed nota, si quidquam aliud misceatur cum incenso, maior quantitas semper esse debet incensi, yti dicitur in Cerimon. Epist. lib. 1. cap. 23. ut incensum dici queat. Thuribulum autem significat Christum igne Spiritus sancti plenum, & odore bono, Amalar. lib. 3. cap. 5. & 18. Tres catenulae tres denotant vniōes in Christo, quibus diuinitas & humanitas iunguntur, scilicet vniōem carnis ad

animam, diuinitatis ad carnem, & eiusdem ad animā; quarta catenula deitatis ad cōpositum, Innoc. III. lib. 2. c. 17.

t. Ministrante Diacono nauiculam.] Datur illi nauicula aperta sine osculis a Thuriferario. Nauicula vero dicitur, quia formam nauis refert. Acerra dicta est a Tertulliano Apolog. aduersus Gentiles cap. 9.

Subdiaconus in hoc casu stat a sinistris Celebrantis.

u. Thuriferario Thuribulum.] Hoc est, sustentante Thuriferario annulum maiorem manu sinistra, & eleuato altero annulo operculi manu dextra, eademque manu complectente catenulas circa medium earum inter operculum, & Thuribulum, flexoque quasi genu dextro, offrente Thuribulum æqualiter eleuatum ad nauiculæ altitudinem Celebranti.

x. Osculatur cochlear & manum.] Osculum rei, quæ portigitur, fit ad fidem, & dicitur osculum hdei. Osculum vero manus est ad venerationem, ait Hier. in Ruffinum. vtrumque osculum requirit Crass. lib. 1. cap. 20.

y Ter incensum ponit, &c.] Manum sinistram pectori admouet Celebrans, & dextra sumit ter, & immittit ter incensum in Thuribulum de nasicula.

z Benedictit.] Non addit, *in nomine Patris, &c.* Benedictio vero incensi est antiqua in Liturgijs S. Basilij, & sancti Chrysost. Apud nos cum Prospopeia fit, & loquimur cum incenso ipso: *Benedicaris.*

a *Dimissa nasicula.*] In manu Thuriferarij, qui sine osculis, demissi operculo, statim tradit Thuribulum Diacono.

b *Incensat Altare.*] Habetur in Liturgia sancti Iacobi, tum *Dion.* cap. 3. & *Ambr.* in *Luc.* cap. 1. astraunt Altaris incensationem, sed inicio Missæ eam faciendam esse, & apud quasdam Ecclesias fuisse tunc in usu, scribit *Hugo Victorin.* de *Offic. Eccles.* lib. 2. cap. 14. Fita autem incensatio ad representandam gloriam Dei, qui in nebula

apparebat; tum ad reverentiam loci, ut malus odor inde pellatur concurrentis populi, *Bellar.* lib. 2. de *Miss.* cap. 15. tam ad representandum odorem bonum Christi, ex *S. Germano in Theoria*; tum orationem ad Deum diligendam esse, ex *Psal.* 140. *S. Thom.* 3. par. quest. 83. artic. 5. demum ad expelleendos etiam demones, *Innocentius III.* lib. 2. cap. 17.

c *Prout distribuuntur candelabra.*] Non enim incensantur candelabra, sed posterior illa pars Altaris, in qua sunt candelabra. Si pauciora ea sint quam sex, adhuc triplici ductu Thuribuli ea pars est incensanda, ut in sequenti numero dicitur.

d *Mox superiorem, &c.*] Id est, semel inferiorē, semel superiorem, nō unquamque partem semel & iterū.

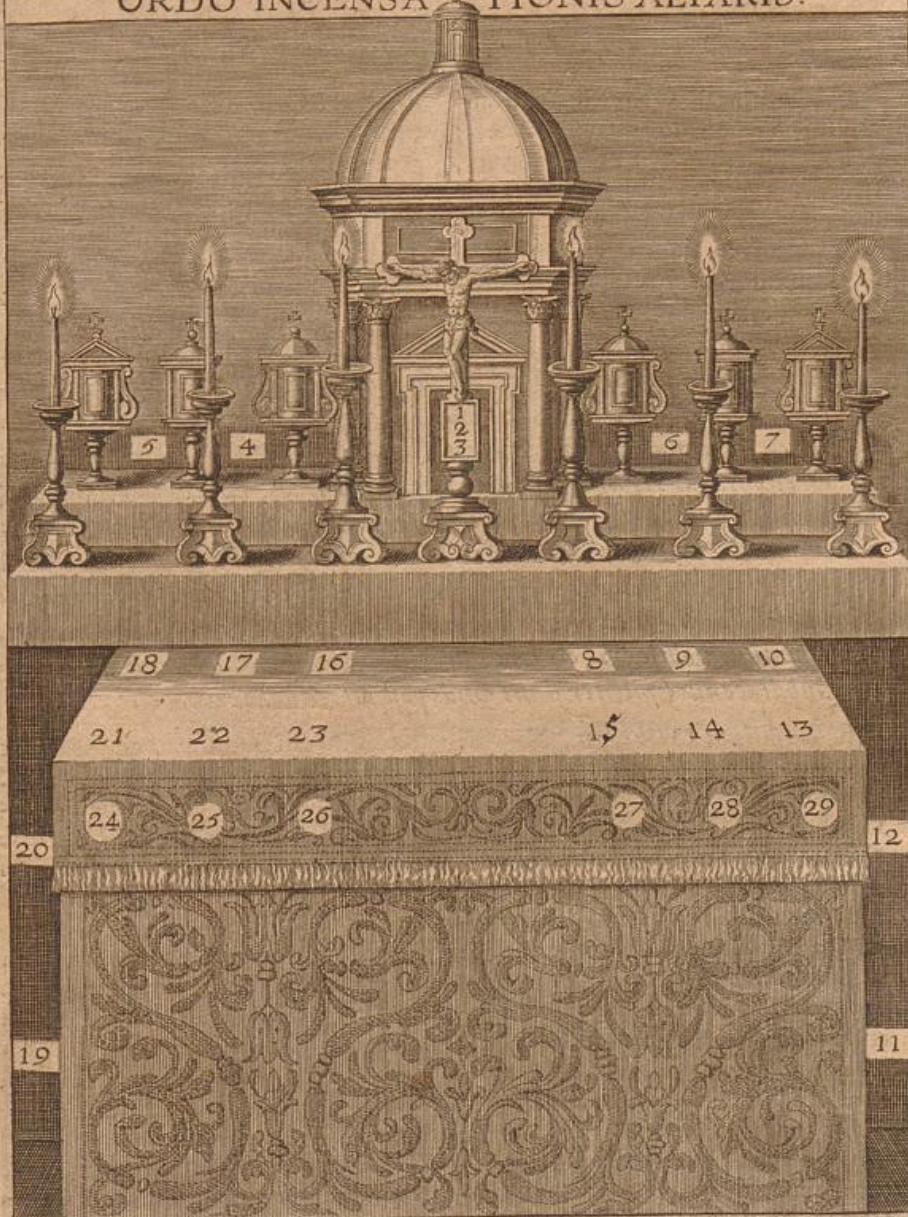
Nihil in tota hac incensatione à Celebrante dicitur.

§ *Si vero in Altari fuerint Reliquiae, seu Imagines Sanctorum, incensata Crux, & facta ei reverentia, antequam discedat à medio Altaris, primū incensat eas quæ à dextris sunt, id est à parte Euangeli prope Crucem, bis ducens Thuribulum, & iterū facta Crucis reverentia, similiter incensat bis alias quæ sunt à sinistris, hoc est à parte Epistole: deinde prosequitur incensationem Altaris, ut supra, ter ducens Thuribulum in unoquoque latere, etiamsi in eo essent plures Reliquiae vel Imagines, seu etiam plura vel pauciora candelabra.*

e *Reliquiae.*] Reliquijs, seu Imaginibus, id est, statuis Sanctorum (non pictis imaginibus in pariete) fit reverentia cum thure hoc loco; tamen ipsis non inclinat caput Celebrans, ad differentiam Crucis, cui inclinare debet; ea ratione, qua abstinemus à genuflexione, quæ fit, verbi gratia, Episcopo proprio, si coram eo sit Cardinalis, aut Papa. & hic ritus seruatur Romæ, ne scilicet fiant immediate

tres capitibus inclinationes, ut attentè consideranti patet. Approbat incensationem Imaginum Sanctorum *Synodus 7. Act. 4.* ergo multò magis Reliquiarum. Et *sanc̄to Basilio teste*, hoc ipsum, quod erga conseruos bonos honor, erga ipsum Dominum commune benevolentiae signum exhibetur. Honor autem & cultus Reliquiarum habetur *lib. 6. Const. Apost. cap. 30.*

ORDO INCENSATIONIS ALTARIS.

6 Si in Altari fuerit Tabernaculum sanctissimi Sacramenti, accepto Thuribulo antequam incipiat incensationem, ^e genuflectit, quod item facit, ^g quotiescumque transit ante medium Altaris.

f Genuflectit.] Ob præsentiam sanctissimi Sacramenti, quamvis lateat: & eo casu non inclinat caput Crucis, quam incensat. adorat igitur quod lateri, & patet, Sacramentum, & Crucem; incensat quod manifestè patet, id est Crucem. Antitypa Corporis Christi.

st, id est Symbola, vocat Eucharistiam Clem. lib. 6. Const. cap. 26.

g Quotiescumque transit.] Accidit transire ante medium Altaris in incensatione bis; & textus loquitur tantum de incensatione Altaris, non de alio transitu in Missa.

7 Diaconus & Subdiaconus hinc inde ^h assistunt Celebranti dum incensat, & cùm transeunt ante Crucem semper genuflectunt. Deinde Celebrans, Diacono à dextris eius, Subdiacono à dextris Diaconi stantibus in cornu Epistolæ, ⁱ legit Introitum, & Kyrie eleison. Cùm verò intonat Hymnum, Gloria in excelsis Deo, Diaconus & Subdiaconus, ^l unus post alium, stant à tergo Celebrantis: postea ^m ascendunt ad Altare, & hinc inde, Diaconus à dextris, & Subdiaconus à sinistris, cum Celebrante Hymnum submissa voce ⁿ prosequuntur usque ad finem. Quod etiam seruatur cùm dicitur Credo, & cùm dicitur, Dominus vobiscum, Oratio, Prefatio, & Pater noster, Diaconus & Subdiaconus similiter stant unus post alterum à tergo Celebrantis.

h Assistunt Celebranti.] Ministri inseruiunt hinc inde eleuando planetæ eam partem, quæ est circa brachia Celebrantis, ut non impedianter; altera eorum manu pectori interim admota.

Diaconus in accipiendo Thuribulum à Celebrante osculatur primò manum eius, tum catenularum summitatem, eumque incensat, cum inclinatione semper profunda capit, ante & post, cui celebrans nec modicum quidem caput inclinat.

Librum amouet de Altari Thuriferarius, si abest Cærimoniarius, & restituit statim, quando nimis incensandum est cornu Epistolæ, seu Evangelij, tempore incensationis huius, & Oblatorum infra, quod si adsit Assi-

stens Pluiali indutus, eiusdem erit amouere librum, Cærim. Episc. l. 1. c. 7.

Subdiaconus autem ad incensationem Celebrantis à Diacono sistit se contra cornu Epistolæ, neque cum Diacono caput inclinat Celebranti.

Finita incensatione redit in Sacristiam Thuriferarius, qui propterea non habet locum stabilem in Presbyterio.

i Legit Introitum.] Solus Celebrans legit, non ministri: qui tamen respondent, & dicunt cum eo nouies, Kyrie, & Christe eleison, in eodem cornu Epistolæ usque ad nonum.

l Unus post alium.] Diaconus super secundum gradum, Subdiaconus in piano Cappellæ se locant, formantes rectam lineam, tamquam seru post Dominum.

^m Ascen-

m Ascendunt ad Altare.] Facta in medio tantum, ubi sunt, prius genuflexione, non alia iterum ad Altare.

n Prosequuntur usque ad finem.] Caput inclinant ministri cum Celebrante, & signant se in fine. Si sedendum erit, parato scamno oblongo, & decenter vestito a latere Epistolæ, in piano Cappellæ, postquam Celebrans dixerit secretum Hymnum Angelicum, facta Crucis a Celebrante inclinatione, seu genuflexione (si in Altari fuerit tabernaculum sanctissimi Sacramenti) & a ministris semper genuflexione, descendunt unus post alium per breviorem viam a latere Epistolæ ad sedem paratam, in qua sedent cooperato capite; quod tamen aperiunt cum inclinatione ad verba supra notata Hymni, dum cantantur a Choro: in fine vero non se signant rursus signo Crucis. quæ omnia & in Symbolo sunt obseruanda.

Sedet Celebrans medius inter Dia-

conum a dextris, & Subdiaconum a sinistris. Stant Acolyti regulariter apud Credentiam.

Reuersuri vero ad Altare, dimissis birretis, procedunt unus post alium per planum Cappellæ, & facta in medio reverentia Altari, ut supra, ascendunt quisque ad locum suum, uno remanente post alium.

Si vero sedendum non sit, quod maximè decet coram Sacramento in Altari exposito, stabunt apud Altare quasi pares, ex communiori usu Romano, a principio usque ad finem dicti Hymni cantati a Choro, & inclinabunt, ut supra dictum est: finitoque Hymno, facta a ministris genuflexione ibidem, descendunt ad gradus suos, ut unus stet post alium.

Habes in fine huius Rubricæ, quoties ministri stare debent unus post alium in Missa, id est, nouies; ergo non in alijs casibus, quam hoc loco prescriptis, & numquam extra Missam.

De Oratione. V.

¹ **D**icto Hymno, Gloria in excelsis, vel, si non sit dicendus, eo omisso, Celebrans osculatur Altare in medio, manibus hinc inde super eo, ut supra, extensis, tum illis ante pectus iunctis, & dimisis ad terram oculis, vertit se a sinistro latere ad dextrum versus populum, hoc est, per eam partem qua respicit cornu Epistolæ, & extendens ac iungens manus ante pectus, ut prius, dicit voce predicta, ² Dominus vobiscum (vel, si sit Episcopus). ³ Pax vobis (quod dicitur tantum hoc loco, quando dictus est Hymnus, Gloria in excelsis) R. ⁴ Et cum spiritu tuo, & iunctis ut prius manibus ⁵ reveritur per eamdem viam ad librum, ubi eas extendens & iungens ante pectus, caputq. Crucis inclinans, dicit, ⁶ Oremus, tum ⁷ extendit manus ante pectus, ita ut palma unius manus respiicit alteram, & digitis simul iunctis, quorum summitas humerorum altitudinem distantiamq. non excedat, quod in omni extensione manuum ante pectus seruatur. ⁸ Stans autem, ut supra, extensis manibus, dicit Orationem. Cum dicit, ⁹ Per Dominum nostrum, iungit manus, easque iunctas

iunctas tenet usque ad finem. Si aliter concluditur Oratio, *Qui tecum, vel, Qui vniis, cum dicit, in unitate, iungit manus.*

Hæc, & quæ sequuntur usque ad numerum 4. inclusuè, ferè omnia Burchardus.

O osculatur Altare.] Alia ratione hic osculatur Altare Sacerdos salutatus populum, quasi qui accipiat pacem à Christo, per Altare, ut suprà, significato, ut eamdem det populo, pro quo statim est oratus: cui ideo dicit, *Dominus vobiscum*, vel, si Episcopus est, *Pax vobis*. Extensio verò & iunctio manuum eadem significant quæ diximus in verbo *Oremus suprà tit. 3. num. 10. pag. 112.* Præter extensionem & iunctionem manuum, addit congruè eleuationem earumdem *Cerim. Episcop. lib. 2. cap. 8.* Qui utuntur perspicillis, solent ea hoc loco deponere primum: deponant autem ea quidem super Altare, numquam tamen super Corporale.

p Versus populum.] Ita *Amalar. lib. 2. cap. 9.* quos salutamus, eis faciem præsentamus. Et à sinistro latere ad dextrum se vertit Sacerdos, tum quia hic motus naturalis est; tum quia bonum est omen in dextra. *Dexter Domini fecit virtutem, Durand. lib. 4. cap. 14.*

q Dominus vobiscum.] Ijs quæ suprà diximus part. 1. tit. 7. num. 7. pag. 19. addi, haberi in *Liturgia Graeca sancti Petri diuinissimam hanc salutationem, quæ ita appellatur à Dionysio de Eccles. Hier.* per hanc autem salutatur Ecclesia, etiam si unus tantum sit præsens, *Alexand. Alens. p. 4. quæst. 36.* & tribuitur Apostolis eiusdem usus à *Conc. Braccar. I. cap. 21.*

Septem sanè vicibus dicitur in Mis-

sa, si benè numeres, *Dominus vobiscum*, quatenus, exclusis septem yitijs capitalibus, suscipiat populus septiformem gratiam, ex *Innocen. III. lib. 2. cap. 24.* qui tamen indicat cap. 22. vel suo tempore non dictum esse *Dominus vobiscum* in fine Confessionis ante Missam; vel Missam ab eo præcisè tui ab Introitu tantum: nam salutationes septem ab eo indicatae explicantur à *Durando lib. 2. cap. 14.* ut una earum sit illa, quæ sit ante Communionem, *Pax Domini sit semper vobiscum*, quam nos non numeramus inter eas.

Ex his etiam septem vicibus ter non vertit se Sacerdos ad populum, nempe, in fine Confessionis, ante Euāgelium, & in Præfatione. & in hac quidē, quia, inquit *Innocen. dicto cap. 22.* cor habet sursum ad Dominum, iamque proximo Sacrificio totus intentus est: ad Euāgelium autem, inquit *Durandus*, totus est intentus ad verbum Dei annunciandum. ferè idem dicam & ego in fine Confessionis, totus est ad se purgandum.

Nora præterea, quod alternatim non se vertit, & se vertit, salutatus populum Sacerdos, præterquam in fine Missæ; quia populum mox est dismissus. Prima, tertia, quinta vice non se vertit; secunda, quarta, sexta, & septima se vertit; quod valet etiam ad varietatem.

r Pax vobis.] Dicitur in lib. 8. *Conf. Apost. cap. 15.* Pax Dei. illud autem habetur expressè in *Liturgijs sancti Iacobi, & S. Basilij*, tamquam prima vox Christi ad Episcopos, ex *S. Remigio, à quo Innocentius III. lib. 2. c. 24.*

vt ostendat Episcopus, se esse Christi Vicarium, sicut in sequentibus salutationibus se demonstrat deinde Sacerdotem, *idem ibidem*. Tribuit Anacleto *Hugo Vict. lib. 2. cap. 11.* ritum dicens, *Pax vobis.* Et verè solius est Episcopi distribuere dona Christi, cuiusmodi est pax, *ex Optato Millen. lib. 1. circa finem.*

*S*icut dicitur *Hymnus, Gloria.*] Indicat *Ordo Romanus.* Ratio est *Durandi loco citato*, quia in *Hymno Angelico* dicitur, *Et in terra pax*, ideo subditur, *Pax vobis*, ab Episcopo: & quia hæc *Salutatio à Christo facta* fuit in die *lætitiae*, qua plenus est Angelicus *Hymnus.*

t Et cum spiritu tuo.] Nihil melius, ait *Florus Magister in expositione Missæ*, quād quod optet populus Sacerdoti, quod ipse optat Ecclesiæ. habetur hoc in *predicatis Liturgijs*, quod & à populo toto respondebatur, teste *Chrysostomo Homil. 36. in Epistolam 1. ad Corinthios, & Microlog. cap. 2.* nunc Minister respondet pro populo. Est autem sumptum à sancto Paulo 2. *Ti-moth. ultimo.* Neque dicitur *tecum*, quia spiritualiter officia Ecclesiastica fiunt, ex *Petro Damiani, de Dominus vobiscum, cap. 3.* vt nimis unus sit affectus Sacerdotis, & populi, *Amal. lib. 2. cap. 9.*

u Reuertitur per eamdem viam.] Ita & *Durand.* loco citato, & ratio motus est ad librum ipsum.

x Oremus.] Habetur in *Liturgijs sanctorum Petri, Iacobi, & Marci.* ante Orationes publicas dicitur semper, *ex August. Epist. 106. ad Vitalem:* & hoc loco habet *Ordo Romanus.* unde ab *Uranio, scriptore Vita sancti Pauli*

lini Episcopi Nolani, appellatur *Indictio Orationis*, qua inuitamus alios ad Orationem quæ sequitur, vt pater: sed *Durand.* innuit, dici ante medium Altaris ab aliquibus; ab alijs verò, vbi Orationem sunt dicturi, vt inter insinuationem & Orationem nihil omnino interponatur, *ibidem.* quod à nobis est visitatum, quia congruentius.

y Extendit manus.] Ex *Paulo 1. Ti-moth. 2. Leuantes puras manus.* scribit *Tertull. de Orat. cap. 13.* manibus sublimitis elatis, temperate & probè elatis: temperatè inquit, & ideo in Rubrica præscribuntur fines, vt humeros non excedant. in *Missa* verò significat extensionem Christi in Cruce, in qua statim oravit pro crucifixoribus, *Innocentius III. lib. 2. cap. 28.* & ante eum *Microlog. cap. 16.* Fortè presumptum est à veteri Testamento: nam Moyses leuans manus vicit Amalechitas, *Exod. 17.* & Salomon expandit manus suas orans Deum, *3. Reg. 8.*

z Stans.] Stare in Oratione iustorum est; genua flectere peccatorum, *ex Iustino Martyre libro Questionum, quæst. 115.* Ritus autem standi hoc loco habetur apud *Innocentium III. libro 2. cap. 22.*

a Dicit Orationem.] Vide quæ diximus supra titulo 9. par. 1. pagina 25.

b Per Dominum nostrum, iungit manus.] De varijs conclusionibus supra titulo 9. num. 17. pag. 29 Iunctio manus, quod est deuotionis & humilitatis signum, respondet optimè conclusioni Orationis; & multò magis cum dicitur *in unitate, utraque scilicet manus iuncta.*

2 Cum nominatur Iesus, caput versus Crucem inclinat: quod etiam facit cum nominatur in Epistola. Et similiter ubicumque nominatur nomen B. Marie, vel Sanctorum, de quibus dicitur Missa, vel fit commemorationis: item in Oratione pro Papa, quando nominatur, semper caput inclinat, non tamen versus Crucem. Si plures Orationes sunt dicenda, idem in eis, in voce, extensione manuum, & capitum inclinatione, quod supra dictum est, obseruatur.

Aperta est causa reverentiae in his nominibus. Crucis verò, quia ibi præterea est imago Christi, aequum est, ut ad nomen Iesus caput inclinetur, quae de re Octauas Synod. can. 3. & Concilium Moguntinum cap. de Vsi imaginum §. 2.

3 Si Altare sit^d ad Orientem versus populum, Celebrans versa facie ad populum, non vertit humeros ad Altare, cum dicturus est, Dominus vobiscum, Orate fratres, Ite missa est, vel daturus benedictionem, sed osculato Altari in medio, ibi expansis & iunctis manibus ut supra, salutat populum, & dat benedictionem.

d Ad Orientem.] Ex traditione Apostolorum orandum est ad Orientem. Sanctus Athanasius de Plur. & necess. quest. 14. addit causas; quarum Prima est, quia ex Psalm. 131. adorandum est ubi steterunt pedes Domini, qui, ex Zachar. 14. in monte Olivarium in Oriente stare dicuntur. Altera est, quia Deus est lux vera. Tertia, ut respiciamus Paradisum, unde Adam eiectus fuit, est Clem. lib. 8. Constitut. cap. 15. & Nysseni de Orat. Quartam addit Iustin. ad Orthodox. quest. 118. quia Oriens est pars honoratior mundi. Quintam, Damasc. 4. de Fid. orthodox. cap. 13. quia Christus in Cruce Occulsum respiciebat, eodemque situ cælum ascendit, & inde est venturus ad iudicium. conuersi igitur ad Orientem, quasi secundum Christi, nos in Oc-

c Commemoratio.] Nomine commemorationis hoc loco ne tamen intelligentias suffragia communia Sanctorum in Oratione, A cunctis; sed commemoratione de Festo Simplicii Sanctorum, seu de Octaua, ad quorum nomina, etiam in Canone, caput inclinatur.

casu semper ob culpam oremus. Sextam, sanctus Thomas 1. 2. quest. 3. artic. 3. ad 5. ad differentiam Iudeorum, qui ad Occidentem orabant, ut ex situ Templi Salomonici colligit Anastas. Nicen. quest. 18. Septimam, Tertull. contra Valent. cap. quia in aurora venit ad Apostolos Deus in Pentecoste. Octauam, August. lib. 2. Serm. Dom. cap. 9. quia mouemur conuertere animum ad naturam præstantiorem, id est Deum; sicuti conuertimus corpus terrenum ad cælestis nobilium. Verum nunc ad omnem partem Missam celebramus, quia Deus ubique est; neque intelligitur hec Rubrica de omni Altari ad Orientem, sed de eo, in quo Celebrans habet & Crucem & populum ante faciem suam.

4 In Quatuor Temporibus, vel alijs quando dicenda sunt plures Orationes cum Prophetis, dicto Kyrie eleison in medio Altaris, renertitur ad cornu Epistola, ubi stans ante librum extensis & iunctis ante petus manibus, & caput Crucis inclinans, dicit, Oremus, e Flectamus genua, & illico manibus super Altare extensis, ut seipsum ad Altare sustineat, genuflectit, & sine mora surgens, eadem voce ministro respondente, Leuate, manibus extensis dicit Orationem, ut supra, & in conclusione eas iungit. Dum autem legit Prophetias, tenet manus super librum vel Altare positas, ut mox dicetur de Epistola.

e Flectamus genua.] Habet Microl. cap. 28. ut Oratio, quæ sit cum ieiunio, addita humilitate, sit efficacior, Durand. l. 4. c. 14. Habet ritum genuflectendi, & statim surgendi, ad indicandum, quod propter peccatum in terram delapsi sumus, & per benignitatem Dei reuocati sumus, apud Basil. lib. de Spiritu sancto cap. 2. vbi etiam hunc eumdem ritum deducit ab Apostolis.

Duo genua flecti vult Alcocer in

suo Carimoniali ex vi verborum, Flectamus genua; sed vim non faciunt, quia dum singuli genu, plura genua tunc flectuntur.

f Dicit Orationem.] Populus saltem acclinis esse debet ad Orationem usque ad Per omnia, ex Alcuino cap. de Celebratione Miss. additum est Amen ab Anacleto, ex Hugone Victorinol. 2. cap. 11. de cuius significatione diximus supra titulo 9. num. 17. pag. 30.

5 In Missa solemani cum dicitur, Dominus vobiscum, & Oratio, Diaconus & Subdiaconus stant retrò post Celebrantem. g Flectamus genua dicitur à Diacono, à Subdiacono vero, Leuate, illo primùm genuflectente, hoc primùm surgente, h Celebrans vero non genuflectit.

g Flectamus genua.] Ad Diaconum spectat, teste Caesar. Arel. Homil. 30. de Gen. flect.

h Celebrans non genuflectit.] Vide supra titulo 17. num. 3. p. 1. pag. 54. Ministri caput inclinant in Oratione eo-

dem modo quo Celebrans; & deceret, ut manus iunctas ijdem tenerent. Neque Diaconus in fine Orationis teneatur dicere submissa voce, Amen; quod quidam putauere: satis enim est, quod à Choro respondeatur Sacerdoti.

De Epistola, Graduali, & alijs usque ad Offer- torium. VI.

1 **D**icitis Orationibus, Celebrans, positis super librum, vel super Alias manibus, ita ut palma librum tangant, vel, ut placuerit, librum tenens, legit Epistolam intelligibili voce, & respondetur à ministro, Deo gratias, & similiter stans eodem modo prosequitur Graduale, Alleluia, & Tractum, ac Sequentiam, si dicenda sint. Quibus dictis, Ce-
lebrans

Q 2

lebrans

lebrans si priuatum celebret, ipse met, seu minister portat librum Missalis ad alteram partem Altaris in cornu Euangeli, & dum transit ante medium Altaris, caput Crucis inclinat, & Missale sic locat, ut posterior pars libri respiciat ipsum cornu Altaris, & non ad parietem, sive ad partem eius contra se directam.

1 Legit Epistolam.] De qua docuimus multa tit. 10 pagina 31. vbi etiam de Graduali, Tractu, & Sequentia. Hæc cum sequentibus usque ad numerum quartum exclusuè Ioan. Burchardus habet.

1 Ad alteram partem Altaris.] Sinistrâ Altaris appellant antiqui hoc cornu, *Microl. cap. 9.* ad Aquilonem, legit

2 Locato Missali in Altari, Celebrans redit ad medium Altaris, ibi, stans iunctis manibus ante pectus, eleuatiss, ad Deum oculis, & statim demissis, tum profunde inclinatus, dicit secreto, ^m Munda cor meum, & Iube Domine benedicere, Dominus sit in corde meo, ut in Ordinario. Quibus dictis, vadit ad librum Missalis, vbi stans versus illum iunctis manibus ante pectus, dicit intelligibili voce, Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo. Deinde pollice dextra manus signo Crucis ⁿ signat primo librum super principio Euangeli, quod est letturnus, postea seipsum in fronte, ore, & pectore, dicens, Sequentia, vel, Initium sancti Euangeli, &c. R. P. Gloria tibi Domine. Tum iunctis iterum manibus ante pectus, stans ut supra, prosequitur Euangelium usque ad finem. Quo finito, minister stans in cornu Epistola post infimum gradum Altaris, respondet, Laus tibi Christe. & Sacerdos eleuans parumper librum, osculatur principium Euangeli, dicens: Per Euangelica dicta, &c. præterquam in Missis Defunctorum, & nisi celebret coram Summo Pontifice, Cardinali, & Legato Sedis Apostolice, vel Patriarcha, Archiepiscopo, & Episcopo in eorum residentijs, quo casu defertur: cuilibet prædictorum osculandus liber, & celebrans tunc non osculatur illum, nec dicit, Per Euangelica dicta. Cùm autem nominatur Iesus, caput versus librum inclinat; & eodem modo versus librum genuflectit, cùm in Euangeli est genuflectendum.

m Munda cor meum.] Maiori benedictione indiget qui tradit semi-

Alcuin. cap. de celebrat. Miss. quia contra Luciferū dirigitur Euagelium, & contra sequaces diaboli, Eduen. cap. 12. & contra peccatores, Innoc. III. lib. 2. cap. 25. & ad Gentiles vocandos, Iuo Serm. de Con. veter. & noni Sacrif. Item ad alteram partem itur, ut expeditior sit Sacerdos in dextera ad confi- cienda mysteria, *Microl. cap. 9.*

nna Euangeli, quam qui accipit, Amal. lib. 3. cap. 18. & quomodo prædicabunt,

bunt, nisi mittantur: *Rom. 10.* Orat igitur Sacerdos, se mitti à Deo, *Innocent.* loco citato, cap. 38. & similis Oratio habetur in *Liturgia Iacobi.*

n *Signat, &c.*] Scribit *Innocen. III.* cap. 43. de signando libro, & explicat. quasi dicitur: Hic est liber Crucifixi. Dum signatur liber, sinistra manus apponi potest eidem libro, & est vñus cōmuniſſimus: neque signatio hæc dici debet benedictio, ita vt ex hoc titulo ponit debeat sinistra super Altare: quia neque manu fit, sed pollicet tantum; eoque modo, quo Episcopus in Confirmationis Sacramento signat pollice frontem signo Crucis, & manu statim benedit. quæ duo sunt valde diuersa.

o *Postea seipsum.*] Iubet *Ordo Romanus* signa in fronte & pectore tantum, vt se ostendat discipulum Christi, cuius Euangelium non erubescit, & malas cogitationes de corde pellat, *Alcuin. loco cit.* De signo in ore, quo confessio verbi Dei ad salutem fiat, meminit *Honor. in Gemma lib. 1. c. 23.* Pollice verò tantum fuit hæc signa, non cum indice & pollice coniunctis in formam Crucis.

p *Gloriatibi Domine.*] Vide suprà, sicuti etiam de principio Euangelij, & de ipso Euangelio, quæ diximus *título 10. par. 1. num. 6. pag. 35.*

q *Oſculatur principium Euangelij.*] Tradit *Dion. lib. de Eccl. Hier. cap. 3.* & *Ordo Rgm.* quasi dicamus, per Christum reconciliationem accepimus, *Innocen. III. d. c. 43.* vel ex charitate euangelizauimus, *Durand. lib. 4. cap. 24.* Pacem denique à Christo optamus, deletis peccatis nostris; vnde dicimus, *Per Euangelica, &c.*

r *Cuilibet predicatorum.*] Ob reuerentiam Prælatorum datur eisdem li-

ber osculandus. Si verò plures Prælati æquales interessent Missæ, nulli dabuntur osculandus, nec etiam Celebranti: si plures inæquales, tunc digniori tantum, *Cærim. Epist. l. 1. c. 30.* quia Christus vñus est, quem repræsentat ille qui osculatur librum, vt dicemus in *Mystica expositione Missæ.* aut vñus igitur & dignior osculatur, aut nullus; non duo, ne diuidatur Christus.

Tolerari potest illa consuetudo, qua defertur liber Prælato, continuante Celebrante Symbolum; quia antiquitus, dum Symbolum cantabatur, dabatur Euangelium osculandum toti populo, *Gemma lib. 1. cap. 119.* non autem placet altera, qua Prælatus osculatur librū dicto Offertorio, quando non dicitur *Credo.* abusus est ad breuitatem Missæ introductus. Et Minister quidem defert librum sine vlla reuerentia ad Prælatum; sed, postquam ille fuerit osculatus, libro statim clauso, reuerentiam illi debitam faciet: ille verò tantum, qui librum osculatur, dicere debet, *Per Euangelica, &c.* sunt enim verba osculantis propria, quæ idèo omisso osculo omituntur, vt in Missa Defunctorum hoc loco præscribitur.

Ex Decretis Congregationis Cardinaliū super negotia Episcoporum 22. & 28. *Aug. 1589.* non defertur liber osculandus Vicario Apostolico, neque Commendatario, seu eiusdem Procuratori, ex Decreto S. Rituum Congregationis die 17. Septemb. 1611. neque alijs in hac Rubrica non nominatis, si ne facultate Sedis Apostolicae; Principibus autem magnis ex tolerantia, non autem inferioribus laicis: & illis aliis liber deferendus est, non idem ipse Celebrantis, qui proprium eo casu semper osculari debet librum.

3 *Dic̄to Euangelio, stans in medio Altaris versus Crucem, elevans & extēndens manus, incipit (si dicendum sit) ^c Credo. cūm dicit, in unum Deum, iungit manus, & caput Crucis inclinat: quo erecto, stans ibidem iunctis ante pectus manibus, ut prius, prosequitur usque ad finem. Cūm dicit, Iesum Christum, caput Crucis inclinat. Cum dicit, Et incarnatus est, usque ad, Et homo factus est, inclusiūe, genuflexit. Cūm dicit, simus adoratur, caput Crucis inclinat. Cūm dicit, Et vitam venturi saeculi, Amen, ^c producit sibi manu dextra signum Crucis à fronte ad pectus.*

^c *Credo.] De Symbolo & eius partibus egimus suprà tit. 11. pag. 36. Ad ea verba, Et in Spiritum sanctum, non inclinatur caput; sicuti neque ad ea, Patrem omnipotentem; tantummodo in verbo Deum, quod nomen commune est tribus personis; & in verbo, Iesum Christum; de quo diximus suprà titulo 5. num. 2. Item, quando dicit adoratur (non ultra, ad sequens verbum conglorificatur) caput inclinatur, ex vi verbi eiusdem.*

^c *Producit signum Crucis.] Ita Be-*

lēth cap. 40. ob rationem suprà allatam in fine Hymni Angelici. Sed antiqua fidelium consuetudo fuit, vt, cūm Symbolum fidei recitarent, in verbis illis, Carnis resurrectionem, frontem Crucis signaculo munirent, testaturque id Ruffinus in expositione Symboli: inde forte translatum fuit signum Crucis ad sequentia postrema verba, vt quasi sigillo Crucis fidei totius professio firmaretur. In verbo Amen iunge manus, vt diximus in fine Hymni Angelici.

4 *In Missa solemni Subdiaconus circa finem ultimae Orationis ^a accipit ambabus manibus librum Epistolarum, deferens illum supra pectus, & facta Altari genuflexione in medio, vadit ad partem Epistolæ ^x contra Altare, & ^c cantat Epistolam, quam etiam Celebrans interim submissa voce legit, assistente sibi Diacono à dextris, & item Graduale, Tractum, &c. usque ad, Munda cor meum. Epistola cantata, Subdiaconus, facta iterum genuflexione Altari in medio, redit ad Celebrantem, & genuflectens osculatur eius manum, & ^a abeo benedicitur, præterquam ^b in Missis Defunctorum.*

^a *Accipit librum.] Comitatus ab uno Acolyto, ait Innocentius III. lib. 2. cap. 29. procedit Subdiaconus; sed habetur in Cerimon. Episc. lib. 1. cap. 10. quod Cærimoniario comite procedat ad cantandum Epistolam. comitur autem Subdiaconum à sinistris eiusdem, quod & alias*

facit, genuflectens cum eo unico genu; quod semper fit, nisi aliud in Rurbris prescribatur.

^x *Contra Altare.] Meminit huius situs Severus Salpitius lib. 3. de Vita sancti Martini: Ante Altare, inquit, astante, qui lectionem sancti Pauli proferret, in dextra vero parte Eccle-*

siæ cantandam esse Epistolam, docet Petrus Antisidior. citatus à Duran. l. 4. cap. 15. nunc cantatur iuxta cornu Altaris, vbi Celebrans legit Epistolam, in plano presbyterij: & est dextra pars Ecclesiæ intrantibus in eam.

y Cantat Epistolam.] Non habet Subdiaconus hoc munus ex consecratione; sed quando à Patribus datum est Diacono, vt cantaret Euangelium, datum est Subdiacono, vt Epistolam, Amalar. lib. 1. cap. 11. soli verò Subdiacono nunc conuenit adeò, vt potius Sacerdos ipse Epistolam legere debeat, quām pati, vt inferior Subdiacono id exequatur, Microl. cap. 8. cap. Si Subdiac. Distinct. 34. in Collerian. Martini Braccar. Si verò infe-

rior cantare velit, ne sacras induat vestes, de quibus loqui videtur Canon; sed superpelliceum tantum, ut hoc eodem titulo infra num. 8. dicitur.

z Oculatur eius manum.] In usus erat apud quosdam, teste Duran. c. 17. fortè loquitur de Romanis. nam Innocentius III. lib. 2. cap. 30. testatur idem de Romana Ecclesia.

a Ab eo benedicitur.] Non in principio, vt Diaconus, Rupertus lib. 1. cap. 36. sed in fine Subdiaconus, quia ante Euangelium lex Moysaica accepit finem in Christo, Innocentius III. cap. 30.

b In Missis Defunctorum.] His Missis non congruunt solemnitates, Durand. vbi supra.

§ Postea idem Subdiaconus accipit Missale Celebrantis, defert ad cornu Euangeli in Altare, & ibi ministrat Celebranti: qui in medio Altaris, submissa voce dicto, Munda cor meum, &c. & deinde lecto Euangeli, quod in fine non osculatur, delato etiam per Diaconum libro Euangeliorum ad Altare, a imponit incensum in Thuriulum. Postea Diaconus genuflexus ante Altare dicit, Munda cor meum, & accipiens librum Euangeliorum de Altari, & petit benedictionem à Celebrante similiter genuflexus in superiori gradu Altaris: & osculata illius manu, praecedentibus Thuriferario & duobus Acolythis cum candelabris accensis de Credentia sumptis, vadit cum Subdiacono à sinistris ad locum Euangeli contra Altare versus populum, vbi Subdiacono librum tenente, medio inter duos Acolythos tenentes candelabra accensa, dicit, Dominus vobiscum, iunctis manibus. Cum dicit, Sequentia, &c. signat librum in principio Euangeli, frontem, os & pectus: postea ter librum incensat, hoc est, in medio, à dextris, & à sinistris, & prosequitur Euangeliū iunctis manibus. Interim Celebrans post datam Diacono benedictionem, retrahens se ad cornu Epistola, vbi stat iunctis manibus. Et cum Diaconus dicit, Sequentia S. Euangeli, Sacerdos etiam signat se: & cum nominatur Iesus, caput inclinat versus Altare. Finito Euangeliū, Sacerdos osculatur librum a Subdiacono sibi delatum, dicens, Per Euangelica dicta, &c. & à Diacono ter incensatur. Si sit co-

ram

ram Prælato in sua residentia, liber defertur ad Prælatum, ut supra, & ille incensatur, ut in Pontificali. Postea stans in medio Altaris versus ad Crucem, incipit, si dicendum sit, Credo, sanctibus post eum Diacono & Subdiacono; deinde ad Altare accendentibus, & cum eo prosequenteribus, ut dictum est ad Gloria in excelsis.

c Delato per Diaconum libro.] Nullo comite. Comes enim datur Ministris ad aliquid cantandum, aut quando excundum est è Presbyterio.

d Imponit incensum.] Eo prorsus modo, quo in principio Missæ dictum est. Neque tamen Celebrans interrumpere debet Euangelium, quod ipse legit, ut ea præstet quæ circa Diaconum sunt peragenda; sed hic expectet finem.

e Dicit, Munda cor meum.] Super primo Altaris gradu altiori hoc dicit: in quo etiam versus Celebratæ stantem in latere Euangelij, non omnino cōuersus ad eum, peut benedictionem.

f Accipiens librum Euangeliorū, &c.] Iubet Ordo Romanus Diaconum orare ante Altare, tum petere benedictionem, deinde ab Altari accipere librum, tum à Sacerdote, qui benedit illi, tacitè dici, Dominus sit in corde tuo, &c. Hæc eadem Amalar. lib. 3. cap. 18. docet; Quasi, inquit, de Sion exeat lex noua, & verbum Domini de Ierusalem: neque tamen illud prædictetur, nisi post Orationem, & missiōnem à maiori.

Hoc loco commemorandum censio venerationem adhiberi solitam libro SS. Euangeliorum in antiquis Concilijs: in quorum sede nobiliori, & media inter Episcopos collocabatur liber Euangeliorum, ut scribit Baron. anno 325. & 451. ut scilicet Christum repræsentaret. Certè liber Euangeliorum in Altaris medio po-

situs maiorem habet quam alias venerationem.

g Petit benedictionem.] Dicat Diaconus, Iube Domne, non Domine. nam hoc Dei est, illud hominis præclari, ut probat Baron. Enodio lib. de Miraculis S. Stephani anno 416. sed & sancti Hieronymi tempore omnes sancti, & homines alij vocabantur Domini, solus autem Deus, Dominus. Et interim Ministri, qui cum Diacono sunt, genuflexi manent, ex Cærimon. Epist. lib. 2. cap. 8. nisi forte ratione dignitatis Episcopalis illud ibidem præscribatur, quod puto verius. & est in praxi communius, ut coram Episcopo tantum fiat.

h Osculata illius manu.] Nimirum dextra, Innocen. loco citato cap. 36. hoc est, gloriam Dei desiderat Diaconus, de qua Cant. 1. Dextera illius amplectabitur me. Hæc ille.

i Præcedentibus Thuriferario, &c.] De Thuriferario, & luminibus, Ordo Romanus. De luminibus ad Euangelium, in signum lætitiae, Hier. aduers. Vigilantium: ut videlicet Prædicator præmittat bonam opinionem, & lumen operum bonorum, Innoc. III. cap. 40. lib. 2. Populus etiam, ut cum fructu audiat verbum Christi, præmittat Orationem, denotatam in Thuribulo ardente, & gaudium spirituale in cereis, Durand. lib. 4. cap. 24. ubi fusiùs ille.

Quæritur, An ministri peccent mortaliter, cantando Epistolam, seu Euan-

Euangelium, in peccato mortali, affir-
mat *Nazar. de Pœnit. d. 6. cap. 1. §. Sa-
cerdos. num. 15.* cum alijs, negat *Sua-
rez. 3. par. quæst. 65. artic. 4.* caue tibi:
nam de Diaconis ait Paulus 1. *Tim. 3.*
Ministrant. nullum crimen habentes.
Aliqui docent, Subdiaconum sine Ma-
nipulo ministrantem, quia ex officio
non ministrat, non peccare, si in
peccato vel censura ministrat; neque
fieri irregularem, quod non est im-
probabile.

1 Vadit cum Subdiacono.] Vadit au-
tem Diaconus portans librum ante pe-
ctus, *ex Cœrim. Episcop. lib. 1. cap. 9.*
ut intelligat, Prædicatorem verbi Dei
debere prius illud habere ante oculos, in corde, & in manibus, quām
in ore, *Rubeus lib. 2. cap. 33.*

2 in Contra Altare versus populum.] Antiqui in edito loco legebant Euangeli-
um; quem locum votauit Tribu-
nal sanctus *Cyprianus lib. 4. Epist. 5.*
& Pulpitum, *lib. 2. Epist. 5.* quās in
publico statutum, ait *VV alafr. cap. 6.*
Dieterium, *Basil. Selenczi lib. 2. de san-
cta Thecla.* Analogium, id est, super
quo legitur, *Isidor. lib. 5. Orig. Lecto-
rium, Anastas. apud. Bulenger. lib. 3.*
cap. 17. Vmbonem Latini, *ex eodem*
ibidem cap. 18. alij Ambonem, *vt in*
*Sixto, Platina, & Cassiod. lib. 10. His-
trypar. cap. 4.* vel à Græco verbo
ἀλεῖσθαι, hoc est ascendo, *ex Bellarmin.*
lib. 2. de Missa cap. 16. vel ab ambien-
do, quia cingit intrantem, *VV alafr.*
cap. 6. vel ab ambiendo, quod locus
illegradibus ambiatur utrumque, *Du-
randus loco citato*; sed Græca vox est,
que pulpitum significat, suggestum, &
locum altum. Primo, ut audiatur ab
omnibus, *ex Innoc. III. cap. 43.* Secun-
do, quia palam ante oculos omnium,
non in latibulis, ut hæretici, annuntia-

mus Euangelium. Tertio, quia Christus docturus turbas ascendit in mon-
tem. Quartus, quia eminentissima est
doctrina, *Amalar lib. 3. cap. 18.* Hodie
communius cantatur ante Altare, sed
contra Aquilonem, inter Altare & po-
pulum, quod idem est, ac contra Alta-
re versus populum: & vsus iam decla-
ravit verba Rubricæ, quæ alioquin vi-
dentur pugnare inuicem, & non pu-
gnant, sed locum, & situm quasi me-
dium indicant; ita ut Diaconus neque
totus sit contra Altare, neque totus sit
versus populum, sed inter utrumque
faciem sitat suam. Causas autem vi-
de suprà num. 1. pagina. 124. Reliqua
quæ sequuntur patent ex supradictis
num. 2.

3 in Ter librum incensat, &c.] Intel-
lige à dextris libri, quæ est illius pars
nobilior; & incensatio fit ad venera-
tionem Christi in eiusdem verbis Eu-
angelicis.

4 in Oculatur librum.] Diaconus re-
dit vacuus, ut post prædicationem con-
templationi se dedat, *Durandus supra.*
Liber & Thuribulum reportantur ad
Sacerdotem, quia Christus primus
est & nouissimus, ad quem referenda
omnia, *Innocent. cap. 48.* Sacerdos
osculatur ex amore, & item quia ac-
ceptat verbum Christi, *Durand. ibi-
dem.* incensatur in Sacerdote Christus
in gratiarum actionem, *idem ibi-
dem, & Ordo Romanus.*

Dum cantatur Euangelium, Thuri-
ferarius stabit post Diaconum ad
sinistram eiusdem, *Ord. Roman.* &
agitabit leuiter Thuribulum, eleu-
ta aliquantulum operculi catenula, ne
ignis extinguitur.

Subdiaconus & Acolythi immo-
biles stabunt, neque capita inclina-
bunt umquam, multò minus genu-

R flectent,

flexent, ut dictum est in tit. 17. num. 4. parte 1. Cærimoniarius post Diaconum stabit.

p. A Subdiacono sibi delatum.] Subdiaconus defert librum apertum ad Sacerdotem sine villa reuerentia, tam Altari, etiam in quo est Sacramentum, quæcum Sacerdoti, ob reuerentiam scripti Euangeli: deinde clauso libro re-

uerentiam faciet utriusque; & deponet librum super Credentia. Acolythi, finito Euangeli, deponent candelabra sine mora.

q. Incensatur.] Diaconus in plano medio ter incensabit Celebrantem: qui coram Prælato suo, sicuti non osculatur librum, ita neque incensatur, vt in sequenti textu.

6. Si autem sit prædicandum, Concionator finito Euangeli prædicet, & Sermone, sive Concione expleta, dicatur Credo, vel si non sit dicendum, cantetur Offertorium.

Hoc loco concionandum est, ex Ordine Romano, ut Concionator sit quasi interpres sancti Euangeli: sed antiquiores post Symbolum concionabantur, ex lib. 8. Constit. Apost. cap. 4.

Si Celebrans concionari velit, sedeat super scamno nudo in cornu Euangeli capite testo, aut sine Casula in pulpito.

Orator Romæ non vtitur Stola su-

per Cottam, ob reuerentiam Papæ, qui extra Sacraenta Stola vtitur. initio Concionis signabit se signo Crucis, quod docuit ex Corippo Poeta Baronius anno 565. Stabant etiam auditores ad Conciones, vti ad Euangeli, ex Augustino lib. 50. Homil. Homil. 26. non tamen ubique. nam sedebant Att. 13. vers. 14. & apud Clem. lib. 2. Constitut. cap. 57.

7. Cum vero in Symbolo cantatum fuerit, Et incarnatus est, Diaconus accepta Bursa de Credentia, ambabus manibus eam defert eleuata cum solitis reuerentijs ad medium Altaris, in quo explicat Corporale, & reuertitur ad Celebrantem. Cum non dicitur Credo, Subdiaconus defert Bursam simul cum Calice, ut infrà dicitur.

Quid agendum sit à Celebrante, & Ministris, ad eis verba, Et incarnatus est, dictu est supra par. 1. tit. 17. num. 3. pag. 54. qui vero tempore Symboli stant, ad prædicta verba genuflectant in suis locis versus Altare.

8. Explicat Corporale.] Ita Ordo Romanus; seruatis ipsis quæ supra docuimus initio Missæ priuatae tit. 2. num. 2. pag. 103. Celebrans & Subdiaconus, si ad Altare sint, & non sedent, patulūm secedant versus cornu Euangeli, vt Diacono venienti quasi mac-

dium Altaris totum relinquant. Diaconus autem solus cum debitis reuerentijs portat Bursam sine comite, ex Cærimon. Episc. lib. 1. cap. 9 per viam breuiores ad Credentiam, per longiores ad Altare.

Porro memorato Incarnationis mysterio, non prius, extendit Diaconus Corporale pro initio Sacrificij: quia & Christus nonnisi post Incarnationem redemptio per passionem operam dedit, Rubens lib. 2. cap. 45.

8. Si

Si quandoque Celebrans Cantat Missam sine Diacono & Subdiacono, Epistolam cantat in loco consueto aliquis Lector superpelliceo induitus, qui in fine non osculatur manum Celebrantis: Euangelium autem cantat ipse Celebrans ad cornu Euangeli, qui & in fine Missæ cantat, Ite missa est, vel, Benedicamus Domino, aut, Requiescant in pace, pro temporis dineritate.

Antequam definiretur, quod Subdiaconatus esset Ordo sacerdotum, cantabat Epistolam Lector, ut colligitur ex Clem. lib. 8. Const. c. 28. & Conc. Carthag. IV. cap. 8. & cap. Lector. Dist. 23. Lege corum lib. 6. cap. 28. Adde præterea, quod in hac eadem Missa Celebrans dicit Kyrie in cornu Epistolæ, ut in alijs solemnibus. item, Humiliate capita, sed versus Altare, ut dicitur in Joan. Langbeccrucium in Spec. Canonum. Rubr. propria Fer. 4. Cinerum.

De Offertorio, & alijs vsque ad Canonem. VII.

Idicto Symbolo, vel, si non sit dicendum, post Euangelium Celebrans osculatur Altare in medio, & iunctis manibus ante pectus, ibidem a manu sinistra ad dextram (ut dictum est supra) vertit se ad populum, extendens ac iungens manus dicit, Dominus vobiscum, & iunctis manibus reuertitur per eamdem viam ad medium Altaris, ubi extendens & iungens manus, caput q. Crucis inclinans, dicit Oremus, tum iunctis ut prius manibus ^t dicit Offertorium: & omnia quæ vsque ad finem Missæ in medio Altaris dicenda sunt, dicit ibidem stans versus ad Altare, nisi ubi aliter ordinatur.

Hæc eadem, & quæ sequuntur ad finem vsque Missæ priuatae, sunt ferè verba ipsius Burchardi, ut initio diximus.

^t Dicit Offertorium.] Lege tit. 12. supra numero 1. in prima parte, pagina 40.

2 Dicto Offertorio, ^t discooperit Calicem, & ad cornu Epistole sittit, & manu dextra amouet paruam pallam de super Hostiam, accipit Patenam cum Hostia, & ambabus manibus vsque ad pectus eam eleuatam tenens, oculis ad Deum eleutatis, & statim demissis, dicit, Suscipe sancte Pater, &c.

^t Discooperit.] Velum plicatur a Ministro, & deponitur prope Tabellam Secretatum ab eadem parte Altaris ubi Calix, ne super Corporale aut extra illud remaneat non plicatum; quod, cum neque a Sacerdote

plicari conuenire videatur, plicetur a Ministro: & est ritus laudabilior. idem, explicato manutergio, in eadem parte collocabit ibidem peluiculam cum vrecolis.

^u Ad cornu Epistole.] Nullum mysterium:

R 2

sterium: sed quia ibi sunt ampullæ vini, & aquæ.

x *Patenam cum Hostia.*] Dicitur Hostia, quia est materia ad Sacrificium, & Holtiam. Item Hostia, quæ ante hostium pugnam offerebatur, *Gemma lib. 1. cap. 98.* Panis est, quia Christus dedit se vti panem viuum, *Ioan. 6.* ex frumento est, cui comparauit se Christus, *Nisi granum frumenti, &c. Ioannis 12.* sine fermento, id est, sine peccato, &c, ex prima institutione, in azymis, *Gemma lib. 1. cap. 31.* mundissima debet esse, ex Decreto Aniceti *apud Burchar. lib. 5. c. 29.* in modica quantitate, ex Decreto Alexand. Papæ dicens, Quantò paucior, tantò potior, *Radulph. Propos. 23.* in modum denarij, cum imagine Christi, seu littoralium nominis Christi, quia traditus est & venditus triginta denarijs; & est verus denarius laborantibus in vinea Domini, quo etiam reparatur in nobis imago Dei, *Gemma ibidem cap. 35.* formæ rotundæ, *ex Epiph. in Ancor.*

integra debet esse, ob Christi integratatem, *ex Concil. Coyacensi cap. 3.* vocatur oblationis Corona à S. Gregor. 4. *Dial. 55.* quasi Orbis, ad significandum Christum, qui est Alpha & Omega, Dominus Orbis, *Duran. lib. 4. cap. 30.* Et in rotunditate Hostiæ, Patenæ, & Calicis intellige Sacrificij nostri perpetuitatem usque ad finem mundi. Figuram habet Hostia in altera tantum parte, quia Christus Deus & homo est, vt Deus figura caret, notat Humber. *Card. in Diff. contra Gracos,* Romanam Ecclesiam in pane, aqua & igne præparato sacrificare tres substantias in Christo, carnem, animam, deitatem. Imago vero Crucis in Hostia deducitur à Baronio anno 58. *ex lib. 1. Dial. sancti Gregor. cap. 11.* & ex Romanorum usu, qui panem coquebant quadrigida incisione in formam Crucis decussatam, ex quo laudabilior est imago Crucifixi tantum in Hostia, quam aliud quidquam.

3 Si fuerint alia Hostiæ non super Patenam, sed super Corporale, vel in alia Calice seu vase pro Communione populi consecrandæ, Calicem il- lum seu vas^y dextra discooperit, & intentionem suam etiam ad il- las offerendas et consecrandas dirigens, dicit ut suprà. *Suscipe, &c.* ut in Ordine Missæ. Quo dicto, Patenam utraque manu tenens, cum ea^z facit signum Crucis super Corporale, & deponit Hostiam circa medium anterioris partis Corporalis ante se, & Patenam ad manum dextram aliquantulum b subitus Corporale, quam, extenso Calice, ut dicetur, cooperit purificatorio. Si autem adsit vas seu Calix cum alijs Hostijs, ipsum cooperit alia Patena, vel Palla.

y *Dextra discooperit.*] Nimirum antequam accipiat Patenam cum Hostia, & collocat Pyxidem in medio Corporalis interlocum Calicis & Ta- bellam Secretarum, ut dictum est su- prà tit. 2. num. 3. pag. 104. & sicuti

non potest commodè, ita non est ne- cessitatem, vt Sacerdos eam eleuet sub præ- textu oblationis, sed ad eam tantum intentionem dirigat.

z *Facit signum Crucis.*] De hoc ritu, & alijs signis Crucis sequentibus in Oblatio-

Oblatione docet *Innoc. III. lib. 2. c. 58.* ea nempe fieri, ut per Crucis virtutem omnis conatus diaboli effugiat, ne contra Sacerdotem, vel Sacrificium aliquo modo præualeat; quod semel dixisse sufficiat. Fortè ritus fluxit ab Hebreis, qui in eleuatione Hostiæ versus cælum, terram, antrorum & retrorum eam mouebant, *ex Lyran. in Leu. cap. 7. & Burgens. ibid.*

a Circa medium anterioris partis.]

Deponitur Hostia super Aram, vbi est Crux cum Christi ab Episcopo facta, quasi Corpus Christi Crucis ibidem sit affigendum, *Gemma lib. 1. cap. 98.* de hoc ritu testatur *Durand.* communiter seruato, sed non Romæ, *lib. 4. cap. 30.* *Vide infrà num. 5.*

b Subtus Corporale.] Habet *Microl.* *cap. 10.* ob mysteria infrà declaranda in Patenæ inuolutione, quæ fit cum Velo longo in Missa solemni.

4. Deinde in cornu Epistolæ accipit Calicem, purificatorio extergit, & sinistra tenens illius nodum, accipit ampullam vini de manu ministri (qui osculatur ipsam ampullam, non autem manum Celebrantis) & ponit vinum in Calicem. Deinde eodem modo tenens Calicem, producit signum Crucis super ampullam aquæ, & dicit, Deus qui humana substantia; & infundens parum aquæ in Calice prosequitur, Da nobis per huius aquæ & vini mysterium, &c. Si vero celebrat pro Defunctis, & non facit signum Crucis super aquam, sed imponit absque benedictione, dicens Orationem ut suprà.

c De manu ministri.] Teneat minister ampullæ partem inferiorem, ita ut Sacerdos eam possit per aures, seu manubriolum, capere: recipiat item eamdem manu sinistra, ut alteram statim ministret ampullam manu dextra. Offerat autem ambas cum osculis earum, non manus Sacerdotis, & cum debita reverentia, saltu inclinando caput, nisi Sacerdos de maioribus exigat genuflexionem. sed & Sacerdos ipse proprius admoueat Calicem ampullis, ita ut neque gutta cadere queat super Altaris mappam.

d Eodem modo tenens Calicem.] Non dum ideo data est Regula generalis iungendi manus, antequam aliquid benedicatur, quam habes numero sequenti; ut intelligas, excipi hunc casum à Regula generali, ne Calix, in quo iam est vinum, periclitetur amota manu.

e Super ampullam aquæ.] Aqua, ut dicemus, significat populum, benedictioneque eget cum Cruce, ut Christo vniatur, *Durand. lib. 4. cap. 30.*

f Parum aquæ.] Ita *ex Liturgia Iacob.* & *ex Decreto Alex. I. de Consecr. Dist. 2. cap. Sacramentorum.* imò ex traditione Christi in ultima Cœna, ut ait *Cyp. Epist. 63. ad Cecili. tum*, ut significetur fluxus Sanguinis & aquæ ex latere Christi, *ex Alexand. tum*, ut populus, in Apocalypsi significatus per aquam, vniatur Christo, *ex Cypr. tum*, ut fateamur in una persona Christi duplē naturam, *ex Niceph. lib. 1. cap. 53. tum*, ut significetur introitus in vitam æternam, *ex Ambros. apud S. Thom. quest. 74. artic. 7.*

Ex quibus illa quatuor patent quæ in Antiphona, *O sacrum coniunum*, &c. id est, ex duabus naturis Christus, me-

R 3. memoria

moria passionis eiusdem, gratia ex
unione populi cum Christo, & pignus
æteri, & vitæ.

Quia verò pauci sunt electi, idèò
etiam modicissimum aquæ vult infundi
Conc. Florent. in Instruct. Armeno-
rum; & eò minus aquæ quò vinum est
debilius, vt in vinum citius conuer-
queat ante consecrationem, vt monet
Azor. lib. 10 cap. 30.

Hinc S. August. 17. Ciuit. cap. 20.
colligit, dandam esse Eucharistiam
cum temperatis & sobrijs epulis. po-
tus enim cum aqua sobrietatem deno-
tat apertissimè.

5 *Imposta aqua in Calice, & finita Oratione predicta, accipit manu dex-
tra Calicem discoopertum, & stans ante medium Altaris, ipsum am-
babus manibus eleuatum tenens, videlicet cum sinistra pedem, cum
dextra autem nodum infra cuppam, intentis ad Deum oculis offert,
dicens, "Offerimus tibi Domine, &c. qua Oratione dicta, facit si-
gnum Crucis cum Calice super Corporale, & ipsum in medio post
Hostiam collocat, & Palla cooperit. Deinde iunctis manibus super
Altare positis, aliquantulum inclinatus dicit secretò, "In spiritu
humilitatis, &c. Postea erectus, eleuans oculos, manusque expan-
dens, & statim iungens ante pectus (quod semper facit, quando
aliquid est benedicturus) dicit, "Venit sanctificator, &c. cum dicit,
& benedic, & signat manu dextra communiter super Hostiam & Ca-
licem, & sinistra posita super Altare.*

h *Eleuatum tenens.*] Ita vt cuppa
Calicis non excedat oculos, neque sit
infra os, ad differentiam eleuati Cali-
cis consecrati.

i *Offerimus tibi Domine.*] Habet
Durand. loco citat. cap. 30. vbi etiam
indicat præcedentē, *S*kippe sancte Pa-
ter, &c. Oratio verò, *Deus qui humanae
substantie, &c.* est S. Ambrosij in Mis-
sa de Vigilia Natiuitatis Domini, cui
addita fuit mentio vini & aquæ, & in
hunc locum translata, vsuque recepta.

1 *Post Hostiam collocat.*] Antiquiores

g *Non facit signum Crucis.*] Quia
connotat solemnitatem. Et sicut in
fine Missæ defunctorum non bene-
dicitur populus; ita nec aqua, quæ
eumdem populum significat, vt di-
ximus. Vel aqua hoc loco significat
populum Purgatorij, qui iam est in
gratia, *Melchior Huelamus de Cari-
mon. Missæ.*

Si guttae vini aut aquæ dispersæ ap-
pareant intra Calicem, tunc vel cir-
cumacto vino Calicis vniuantur, vel
purificatio abstergantur, ne in con-
secratione oriatur dubium, an sint ex
consecratæ.

à latere Hostiæ collocabant Calicem,
Innoc. III. lib. 2. cap. 58. testatur tamen
Durand. loco cit. communiter suo tem-
pore poni Hostiam inter Sacerdotem
& Calicem: Calix autem hoc loco
cooperitur, cautelæ potius gratia quām
mysterij, ait *Microl. cap. 10.*

m *In spiritu humilitatis.*] Memi-
nere huius Orationis hoc loco Steph.
Eduen. cap. 12. & Radulph. Prop. 23.

n *Quod semper facit.*] Hoc intelli-
gitur de manibus tantum, non de oculis
eleuandis, qui post consecrationem
defi-

desigendi sunt potius in Hostiam consecratam. & item, quando utraque manus est libera, nec earum altera est occupata ad Hostiam tenendam, seu Calicem: quod accidit paulo ante eorumdem consecrationem. neque enim deponenda est Hostia vel Calix in eo casu, ut manus iungantur ad illud verbum, *benedixit*. Manus autem iunctae significant diuinitatem, & humanitatem Christi unitas, unde virtus emanat benedictionis, *Ioan. Serranus*.

o *Veni sanctificator.*] Habetur in Ordine Romano, & in Gallicano Ordine, teste *Microl. cap. 11.*

p *Signat manus dextra.*] Ante Canonem nullum inuenio apud antiquos signum Crucis super oblata fieri: & hoc loco puto mutatum esse ordinem. Nam *Innoc. p. a. capite* docet, accipi patenam cum Hostia, & Calicem cum vino, facto super utrumque distincte signo Crucis a Celebrante; hodie vero fit singillatim in deponendo utrumque; & deinde communiter fit unum Crucis signum super utrumque iam depositum in Altari, ad commemorationem Christi passionem, praeter alias duas causas supra num. 3. allatas.

Ad formandas vero Cruces manus dextra, Regula sit, iuxta peritiores Romanas hac de re consultos, ut formentur duae lineae, hoc modo , prout pingitur in Missali, non autem quatuor puncta . . . & lineae illae non excedant mensuram palmi communis manus. Item, ex *Innocent. III. lib. 5. cap. 1.* transuersa pars Crucis fit manus quoque transuersa, non ea recta,

qua ad abigendas a Calice muscas vitimur. Agit hac de re fusiis Tydeus Bonamicus in proprio tractatu. Hoc idem *Leo IV. ad Episcop.* videtur docere; *Calicem*, ait, & *oblatam recta Cruce signata*. addit contra alium abusum; *Non in circulo & varicatione digitorum.* Idem docuit *S. Carolus in Actis Ecclesiae sua part. 4. de Missa Ceremon.* ut nimis transuersa manus pingatur pars Crucis transuersa tam super Hostiam quam super Calicem, & super utrumque. in hoc autem ultimo casu ea pingi debet inter Hostiam & Calicem, ita ut aequaliter altè fiat Crux a Calice ad Hostiam, & transuersè super oram anteriorē pallæ quam Calicem tegit, quod media esse solet inter Calicem & Hostiam.

q *Sinistra posita super Altare.*] *Innocent. lib. 4. cap. 10.* quia Christus per Altare significatus tribuit vim benedictionis, *Ioan. Serranus.*

Si facienda est oblatio populi, fiat dicto Offertorio ante oblationem Hostiae, *Acta Med. Eccl. & Iacobus in suo Compendio.* Eulogiae dictæ fuerunt, & fermentum, ad distinctionem azymi panis: quæ oblata distribuabantur in fine Missæ, vice sacramentalis Communionis, *Baron anno 313.* Usus autem colligendi oblationes in Sindone placet, & habetur in *Ord. Rom.* qui tamen Missas nouas celebrant, non possunt circuire Ecclesiam ad oblationem, ex Decreto sacrae Congregationis Tridentini Concilij *Sess. 22.* neque in fine oblationis debet dari benedictio. An vero populus osculari debet Celebrantis manum, seruetur locorum consuetudo, certè non in Missa defunctorum.

6 *Tum iunctis ante pectus manibus, accedit ad cornu Epistole, ubi stans, & ministro aquam fundente, lanat manus, id est, extremitates digitorum*

136 Comment. in Rubr. Missalis. Pars II. Tit. VII.

torum pollicis & indicis, dicens Psalmum, ¹ Lauabo inter innocentes, cum Gloria Patri, &c. qui versus, Gloria Patri, ² pretermittitur in Missis Defunctorum, & in Missis de Tempore à Dominica de Passione usque ad Sabbathum sanctum exclusiue.

¹ Ministro aquam fundente.] Eleuato prius ab eodem paululum ab Altari manutergio, ut Sacerdos illud capere queat; & tenente peluiculam in sinistra, ampullam aquae in dextra, cum osculo ampulla & debitris reuertentijs fundit aquam: reposita deinde ampulla aquae cum alia vini in loco suo, manutergium plicabit.

² Lauat manus.] Ait Dion. de Eccles. Hier. cap. 3. Lauatio, que summis sine extremis digitis adhibetur, coram sanctissimis signis obseruatur, quasi coram Christo spectante omnes occultissimas nostras cogitationes, & summarum partium expiationem, &c. Itaque in signum fit puritatis animarum, Clem. lib. 8. Constit. Apost. cap. 11. ut puri accedamus, ait Cyrillus Ierosol. Cateches. 5.

⁷ Celebrans lotis manibus eas tergit, & illis ante pectus iunctis reuertitur ad medium Altaris, ubi stans, oculosq; ad Deum eleuans, & statim demittens, manibus iunctis super Altare, aliquantulum inclinatus dicit secretò Orationem, ¹ Suscipe sancta Trinitas, &c. Qua dicta, manibus hinc inde extensis, & super Altare positis, osculatur illud in medio: tum iunctis manibus ante pectus, demissisq; oculis ad terram, à sinistra manu ad dextram vertit se ad populum, & versus eum extendens & iungens manus, dicit voce aliquantulum elata, ² Orate fratres, & secretò prosequens, ut meum ac vestrum sacrificium, &c. ³ perficit circulum, reuertens iunctis manibus ante pectus à manu dextra ad medium Altaris. Et responso à ministro, vel à circumstantibus, ⁴ Suscipiat Dominus sacrificium de manibus tuis, &c. (alioquin per se ipsum, dicens, Sacrificium de manibus meis) ipse Celebrans submissa voce dicit, Amen. & manibus ante pectus extensis, ut sit ad Orationem, stans in medio Altaris versus librum dicit absoluē sine Oremus, & sine alia interpositione, Orationem,

mystagog. Extergit à tactu communium manuum, & terreno pane, Ordo Roman. de Offic. Missa, & Rab. lib. 1. in fine. A veniali, & peccatorum reliquijs emundat, ex sancto Thoma 3. part. quæstione 83. artic. 5. ad primum.

¹ Lauabo inter innocentes manus meas.] Habetur in Liturgia sancti Petri Græca. citat sanctus Germanus in Theoria rerum Eccles. hæc eadem verba, cùm agit de hac digitorum ablutione. Ad Vers. Gloria Patri, qui potest dici, cùm redditur, in medio Altaris, caput inclinatur.

² Prætermittitur, &c.] Vide quæ diximus par. 1. tit. 8. num. 1. pag. 21. neque illius loco dicendus est Vers. Requiem: quod aliqui scripsere.

tionem, vel ^b Orationes secretas. Cùm dicit, Per Deminum, iungit manus: cùm dicit, Iesum Christum, caput inclinat, quod facit in prima Oratione, & in ultima, si plures sint dicendæ.

x Suscipe sancta Trinitas.] Hanc habent precem Steph. Eduens. cap. 12. & Microl. cap. 11. non ex aliquo Ordine, inquit, sed Ecclesiæ consuetudine. Inclinationem, Innocen. III. lib. 2. cap. 60. non tamquam Innoc. meminit harum quinque Orationum: quas post Innocentium additas fuisse ideo putat Bellarm. lib. 2. de Missa cap. 17. In medio Altaris nunc orat Sacerdos, Dionys. de Hier. Eccles. cap. 3.

y Orate fratres.] Leo Papa instituit, ex Radul. Prop. 23. sed de eo meminit Soter. de Conf. Dist. 1. Hoc quoque. & Chrysost. Hom. 10. in 2. Epist. ad Cor. ut notat Duran. lib. 2. de R. it. cap. 29. Reliqua cum silentio dicuntur. &, cùm paratur consecratio, tacitè precari Sacerdotem, docet S. Clem. lib. 8. Constit. Apost. cap. 12.

Oremus dicitur versus Altare, Orate fratres, versus populum; quia hic alloquitur Sacerdos populu tantum, non autē seipsum, Durand. lib. 4. c. 32.

z Perficit circulum.] A dextra, ut

antiqui loquuntur, ad sinistram Altaris; quia sinistra trititiam sonat, & iam passioni Christi appropinquit magis Sacerdos. Circuui, ait David, & Immolati, Psalm. 26 ostendit etiam, se esse in sinistra, id est peccatorem, pro quo orari petit, Durand. lib. 4. cap. 14. Ad litteram dici potest, perfici circulum, ut conuertat se Sacerdos ad librum, ad quem semper se vertit, excepto unico casu, ante Offertorium, quod à Choro cantabatur.

a Suscipiat Dominus, &c.] Paulò diuersam hanc partem habet Remigius Antisiodor. in Expositione Missa. hanc ipsam Durand. lib. 3. cap. 3.

b Orationes secretas.] Explicauimus suprà 1. par. tit. 12. pag. 40. Diciteas Sacerdos in medio versus librum, hoc eit, conuersus ad librum, non recedens à medio. Hinc patet, aptandum esse librum prope Corporale, ut commodiū legatur; non autem relinquendum eo loci, in quo lectum est Euangeliū, licet hac de re taceat Rubrica.

8 Peruento autem in conclusione ultima Secretæ ad verba illa, Per omnia sacerdula saeculorum, exclusuè, Sacerdos stans in medio Altaris, ^c depositis super eo manibus hinc inde extensis, dicit conuenienti & ^d intellegibili voce Praefationē. Cùm dicit, Sursum corda, eleuat manus hinc inde extensis usque ad pectus, ita ut palma unius manus respiciat alteram. Cùm dicit, Gratias agamus Domino, iungit manus: cùm dicit, Deo nostro, oculos eleuat, & statim Crucis caput inclinat. Responso, Dignum & iustum est, eleuatis & extensis ut prius manibus, prosequitur Praefationem propriā, vel communem, ut tempus requirit. Cùm dicit, Sanctus, iunctis ante pectus manibus, & inclinatus, voce mediocri prosequitur, ministro interim paruam ^e campanulam pulsante. Cùm dicit, Benedictus qui venit in nomine Domini, &c. erigit se, & ^f signum Crucis sibi producit à fronte ad pectus.

S

c Depositi

c Depositis super eo manibus.] Ut omnem cogitatum temporalem depo-
nat, & exercitio honorum operum aditum sibi faciat ad elevationem cor-
dis, Durand. d. cap.

d Intelligibili voce, Per omnia sa-
la saeculorum.] Ut assentiat populus,
& confirmet sua voce Amen quæ Sa-
cerdos secretò Deum precatus est, ex
Ordine Rom. & Microl. 7.

De Præfatione egimus suprà prima
par. tit. 12. pag. 41. Ritus etiam patent
ex supradictis: nam quadrant singulis
verbis eiusdem Præfationis. Non ver-
tit se Sacerdos ad Dominus vobiscum,
quia intentus est totus nunc ad Sacri-
ficium, ut suprà diximus, ex Amalar.
lib. 2. cap. 9. lege suprà tit. 5. num. 1.
pag. 120. neque iungit manus ad Per
Christum Dominum nostrum.

e Campanulam pulsante.] Ter cum
aliqua distinctione, tum in laudem
Dei ter sancti, tum ad excitandos
stantium animos ad proxima myste-
ria. qua de re diximus in prima parte
titulo 20. pag. 76.

f Signum Crucis sibi producit.] De
hoc signo in fine Præfationis Honor.
in Gemmalib. 2 cap. 42. Quia, inquit,
signum Christi recipere se profitetur,
cui mox in imagine, hoc est, representa-
tiuè, per Canonem contradicitur. Ca-
non enim, addit ille, Christi passionem
proximè designat. Sed sicut Hymnus
primus Angelicus finitus cum signo
Crucis, eodemque modo Symbolum,
ita & alter hic Hymnus item Angelicus
non alio modo terminandus est,
quam adhibito signo Crucis, & ma-
nuum iunctione in fine.

9 In Missa solemni, dicto Oremus, Diaconus & Subdiaconus & accedunt
ad Altare in cornu Epistolæ, Diaconus amonet Calicem, si est in
Altari, vel, si est in Credentia, ut magis decet, accipit eum de
manu Subdiaconi, qui illum cum Patena & Hostia, coopertum palla
& velo à collo sibi pendente, manu sinistra tenens, & alte-
ram manum superponens velo, ne aliquid decidat, de Credentia de-
tulit, comitatus ab Acolyto ampullas vini & aquæ portante:
ipse Diaconus Calicem detegit, & dat Patenam cum Hostia Ce-
lebranti, osculando eius manum: Subdiaconus extergit Calicem pu-
rificatorio, Diaconus accepta ampulla vini de manu Subdiaconi,
imponit vinum in Calice, Subdiaconus interim ampullam aquæ
ostendens Celebranti, dicit, Benedicte pater reverende. qui facto ver-
sus eam signo Crucis, dicit Orationem, Deus qui humana, &c. inter-
im Subdiaconus infundit paulum aquæ in Calicem, Diaconus illum
Celebranti dat, & pedem Calicis tangens, seu brachium dextrum Ce-
lebrantis sustentans, cum eo dicit, Offerimus tibi Domine, &c.
quem postea possum in Altari ut suprà, palla cooperit. Subdiacono
deinde stanti in cornu Epistolæ ponit in dextram manu Patenam,
quam cooperit extremitate veli ab eius humero pendens: qui va-
dit post Celebrantem ante medium Altaris, & facta genuflexione,
ibi

ibi stat, sustinens eam eleuatam usque ad finem Orationis Domini-
æ, ut dicitur. In Missis autem Defunctorum, & in Feria sexta Pa-
rasceues. Patena non tenetur à Subdiacono.

g Accedunt ad Altare.] Facta prius in locis suis post Celebrantem genuflexione.

h A collo sibi pendente.] Indicat Ordo Romanus, & vocat Sindonem in collo ligatam. deponitur autem velum parvum Calicis, & relinquitur super Credentiam, ut expeditius portetur Calix.

i Manus sinistra tenens.] Manu nuda, non autem cum velo pendente ab humeris, si verè in sacris est Subdiaconus, uti par est.

l Detulit.] Per breuiores viam defertur Calix ad Altare; & munus Subdiaconi est, ferre Calicem in sinistra, quæ est vita præsens, ex vetusto Codice de Missa, apud Hitorpium. Item eiusdem est parare Calicem, Innocent. lib. 2. cap. 58.

m Comitatus ab Acolyto.] Qui tamen Subdiaconum sequitur, non præcedit; neque ab alio, quam uno ex prædictis duobus.

n Patenam cum Hostia.] Ita ex Conc. Anchiritano seu Ancyrano 50. Dist. Presbyteros, datur autem cum osculo manus Celebrantis, & prius Patenæ.

Si adhuc particulæ consecrandæ pro Communione solemnæ, delata Pyxide ad Altare paulò ante Subdiaconum à Cærimoniario, seu Sacrista, eam Diaconus aperit, & collocat super Corporale, antequam tradat Patenam Celebranti, & eamdem eleuat parumper, ex Cærimoni. Episc. lib. 2. cap. 29. dum Celebrans Hostiam offert; qua deposita, & ipse deponit Pyxidem, cooperit, & collocat post Calicem, ut suprà.

o Accepta ampulla vini demanda

Subdiaconi.] Hoc est, Diaconus manu sinistra Calicem per nodum tenens, accipit ampullam vini de manu Subdiaconi, qui eamdem accipit de manu Acolyti (uterque vero accipit sine osculis, nec ampullæ, nec manuum) & infundit vinum in Calicem. Diaconi enim est, componere Calicem in Altari, Innocent. predicto cap. 58.

p Ampullam aquæ.] Hanc accipit ab Acolyto sine osculis Subdiaconus, & parum inclinatus ostendit Celebranti. olim aquam ipsam Celebranti tradebat infundendam ab eodem, ex Innoc. loco nunc citato; nunc ipse infundit.

q Cum eo dicit, Offerimus.] Habet Durand. predicto cap. 30. neque Sacerdotibus licet de mensa Domini tollere Calicem, nisi eis tradatur à Diacono, Isidor. lib. 2. de Eccles. Offic. cap. 8. Verbum Offerimus conuenit duobus saltem, & ideo Diaconus idem dicit cum Celebrante.

r Ponit in dextra manu Patenam.] Docet Vet. Codex de Missa, ponit in spem vite æternæ post Calicem huius vitae, in sinistra ab eodem ministro delatum. Dextra enim vitam æternam designat, & Patena rotunda æternitatem indicat, Durand. cap. 30. Subdiacono, non alijs, datur tenenda, ex Innocent. cap. 59.

s Cooperit extremitate veli.] Ex Decreto Siluerij Papæ, ait Petrus de Ruiz in suo Cærimoniali. quia mysteria adhuc sunt tegenda, Hugo Victor. de Offic. Eccles. lib. 2. cap. 23. vel quia latibulum significat discipulorum prope passionem, Innocent. cap. 50. Pars verò

140 Comment. in Rubr. Missalis. Pars II. Tit. VII.

verò interior Patenæ Subdiaconum respicere debet. ea enim est nobilior,
vtpatet.

^t Patena non tenetur.] Ritus læti-

tiam connotans de æterna vita, quod paulò antè adnotauimus in Patena velata, non conuenit Defunctorum Missis.

10 *Dicto, Veni sanctificator, ut suprà, Celebrans ministrante Diacono nauniculam, & dicente, Benedicte pater reuerende, ponit incensum in Thuribulum, ^u dicens, Per intercessionem, &c. ut in Ordine Missæ. Deinde accepto Thuribulo permanum Diaconi, nullam tunc faciens Crucis reuerentiam, ^v incensat oblata, ^y ter dicens Thuribulum super Calicem & Hostiam simul in modum Crucis, & ter circum Calicem & Hostiam, scilicet bis à dextra ad sinistram, & semel à sinistra ad dextram, (Diacono interim pedem Calicis tenente manu dextra) dispensans verba in qualibet incensatione hoc modo. In prima incensatione, Incensum istud, in secunda, à te benedictum, in tertia, ascendat ad te Domine, in quarta, & descendat super nos, in quinta & sexta, misericordia tua. Deinde facta reuerentia, ^z incensat Crucem & Altare, ut dictum est suprà, aſſidente eodem Diacono, interim dicens, ^a Dirigatur Domine oratio mea, &c. & cùm incensatur Crux, Diaconus ^b amonet Calicem ad partem Epistole, & incensata Crucereponit in loco suo. Cùm reddit Thuribulum Diacono, dicit, Accendat in nobis, &c. & incensatur ab eo: deinde Diaconus ^c incensat Chorum, & postremò Subdiaconum tenentem Patenam; & ipse Diaconus incensatur à Thuriferario, & Thuriferarius postea incensat Acolythes ^d & populum. Celebrans postquam incensatus fuerit, lauat manus, ^e ministrantibus Acolythis ampullam aquæ cum peluicula & manutergio.*

^u *Dicens, Per intercessionem.] Ter imponit incensum, & semel illud benedic in Thuribulo, ita ut ad verbum benedicere, manu dextra producat signum Crucis super Thuribulum fumigans. Diaconus & Thuriferarius ministrant, vt initio Missæ.*

^x *Incensat oblata.] Leo Papa I. Dicitur auctor incensationis oblatorum in memoriam Christi, ex Radul. Propos. 23. nec ubique antea erat in usu, ex Microl. cap. 9. Ordo tamen Romanus habet hunc ritum, de quo & eiusdem*

causis suprà titulo 4. num. 5. pag. 116. Et Diaconus in hac incensatione retineat pedem Calicis dextra manu, ne cadat, Cerim. Episc. lib. 1. cap. 9.

^y *Ter dicens Thuribulum, &c.] Ita Innoc. III. lib. 2. cap. 57. quo designari dicitur triplex vncio Mariæ; item, ut thuris & Crucis virtute malignus hostis effugiat, Durand. cap. 41. In modum Crucis, & in modum Coronæ fit incensatio, ut ex passione Christi ad Coronam Trinitatis fiat transitus, idem ibidem. Crux autem fit etiam in hoc*

hoc casu non veluti per quatuor puncta, ut *Craffius lib. 1. cap. 47.* docuit, sed super Calicem & Hostiam, inquit *Rubrica*, in modum Crucis. neque demittendum est Thuribulum, sicut in circulis sequentibus, in quibus Thuribulum depresso ducitur, ita ut circumeat Calicem. Dextram hoc loco & sinistram Celebrantis intellige. Notat *Melchior Huelamus de Cærimonij Missæ*, sexies incensari oblata; quia ante sex dies Paschæ iuit Iesus Bethaniam: bis circum Calicem, & semel conuerso circulo; quia rediit Ierusalem ad ramos palmarum, & de Ierusalem rediit in Bethaniam. quæ licet minutiora sint, non sunt contemnenda tamen.

a Incensat Crucem.] Non Sacramentum, nisi sit expositum; & tunc genibus flexis in supremo gradu, ut dicimus infra.

a Dirigatur Domine oratio mea, &c.] Hoc idem apud *Alcuin. cap. de Celebr. Missæ* habetur.

b Amouet Calicem.] Non extra Corporale, si capax est. Subdiaconus autem in toga hac incensatione nihil se mouer. Thuriferarius, deposita nauicula super Credentia, amouet de Altari, & reportat librum, quando opus est, nisi sit Assistens.

c Incensat Chorum.] Comite Thuriferario, qui præcedit, & incensantur omnes; quia Christus communicat alijs odorem suum, *S. Thom. 3. par. quæst. 83. artic. 5.* & quia, quæ fecit Sacerdos, pertinent ad omnes, *Durand. cap. 21.* Item Thuriferario repræsentat diffusionem gratiarum spiritualium in capite, & ab eo ad membra, *idem lib. 4. cap. 4.* In Choro autem incensandi stare debent quasi extra stallum, neque illi indecorè inniti: se mutuò in-

uitent, antequam quilibet incensetur à Diacono, *Cærimon. Episcop. lib. 1. cap. 23.* in quo fusiùs præscribitur ordo incensandi Clerum.

Facit ad rem nostram hic ordo, (nam de Canonicorum & maiorum incensatione vide *cit. loco Cærimoniale Episcoporum*) quod nimurum Celebrans, nullo maiore præsente, cui triplex ductus Thuribili debatur, triplici ductu incensandus erit; eo præsente, duplicitantum ductu: Diaconus, Subdiaconus, & alij parati, dupliciti ductu; Sacerdotes in Choro vno ductu, ceteri sine mora. Inclinabit caput, qui incensat antè & post, ijsdem usque ad Sacerdotes inclusuè, nisi ita multi sint, ut incensatio finiri non possit ante finem Præfationis. Diaconus incensabit omnes de Clero, exceptis Acolythis, quos stantes apud Credentiam incensabit Thuriferarius ante laicos de populo. Domini locorum minorum, de quibus in Cærmoniali prædicto nulla fit mentio, seu Magistratus, incensari poterunt à Thuriferario dupliciti vel vno ductu, pro qualitate personarum; ij videlicet quibus proprium sciamnum, seu sedes ab alijs distincta parari solet. Consuetudo locorum laudabilis in his attendi solet, ad pacem tum Cleri tum laicorum conseruandam, in toto incensationis ordine, & ritu.

d. Et populum.] Incensatur ter, primum in medio, deinde versus latus Epistole, quod est dextrum populi, vbi mares diuisi à feminis stare solebant, & solent in Cathedralibus Mediolanensi, & alijs, ex Decreto S. Caroli; tertio versus latus aliud, cum honoris significatione, antè & post à Thuriferario adhibita. Ter autem ex communi usu, ut adsit Thuriferarius

S. 3. in

in tempore pro incensando Sacramen-
to in eiusdem eleuatione; & ut significe-
tur diffusio gratia Christi in populum
in nomine Trinitatis. Stabit autem Thu-
riserarius incensans populum in me-
dio Presbyterij, vel ferè à latere Euangeli-
j, si expolitum est in Altari Sacra-
mentum, ne eidem terga vertat.

c Ministrantibus Acolythis.] Cum
reuerentij debitis, & cum quasi oscu-
lis ampullæ, & manutergij, antè &

pòst; sed stantes Acolychi, non genu-
flexi, ministrant.

Ad, *Orate fratres*, Subdiaconus
respondeat, *Suscipiat*, &c. & Cele-
brans tardius dicat secretas Oratio-
nes, ut Diaconus opportuno tempo-
re redire queat ad dicendum, *San-
ctus*, &c. cum eodem. Cérimonia-
rius interim assit at libro, & folia ver-
tat, quamdiu Diaconus abest, nisi ad-
sit *Assistens*.

ii Cum dicitur Præfatio, Diaconus & Subdiaconus stant retrò post Ce-
lebrantem: & paulò antequam dicitur *Sanctus*, accedunt ad Altare, ubi cum Celebrante hinc inde dicunt, *Sanctus*, & quæ se-
quuntur usque ad Canonem. Deinde Diaconus accedit ad sinistram
Celebrantis, ei assistens dum dicitur Canon, nisi aliis Sacerdos
assit, quia tunc ipse staret ad dextram aliquantium post Celebran-
tem. Subdiaconus verò tunc stat post Celebrantem.

f Accedunt ad Altare.] Facta in lo-
cis suis post Celebrantem genuflexio-
ne; quam rursus faciunt, dicto ab ei-
dem ultimo *Osanna in excelsis*. Addita
fuit sequens Rubrica in Missali Ro-
mæ edito 1621. sine maiorum aucto-
ritate; nimis, si Subdiaconus non te-
net Patenam, cum Diacono accedit ad
Altare, ubi dicunt, *Sanctus*, &c.
quod monuisse sit satis.

g Cum Celebrante dicunt.] Hym-
num, *Sanctus*, &c. Sacerdos ipse cum
alijs necessariò debet dicere, ne seip-
sum sua prece videatur priuasse, qui
& suas voces, & aliorum Angelicis
laudibus admitti deprecatus est in
Præfatione, ut ait *Microl. cap. 11.*

Benedictus, qui venit, &c. non can-
tatur à Choro, nisi post depositionem
Calicis, *Cerimon. Episcop. lib. 2. cap. 8.*
etiam in Missis Defunctorum; quod
obseruatur in Cappella Papali.

h Assistens.] Non tenet manus iunctas, sed folia Missalis vertit, & indi-
cat quæ sunt dicenda à Celebrante.

Ad *Sanctus* campanas maiores pul-
sare conuenit, sicut in Missa priuata
campanula parua, quam pulsant aliqui
etiam in Missa solemni; & placet per
alterum ex Acolythis, ut moneantur
iij qui maiores pulsare debent campanas,
& tempus ignorant eas pulsandi,
quia longius absunt. Vide *par. 1. ti-
tulo 20. pag. 76.*

De Canone Missæ usque ad Consecrationem. VIII.

*i Finita Præfatione, ut supra, Sacerdos stans ante medium Altaris,
versus ad illud, aliquantulum eleuat manus, oculisque eleuatis ad
Deum, & sine mora deuote demissis, ac manibus iunctis, & super Altare
positis,*

positis, profunde inclinatus incipit Canonem, secreto dicens: ¹ Te igitur, &c. ut in Ordine Missæ. Cum dicit, Vti accepta habeas, & benedicas, prius osculatur Altare in medio, deinde erigit se, & stat iunctis manibus ante pectus. ¹ Cum dicit, Hæc + dona, hæc + munera, hæc sancta + sacrificia, dextra manu signat ter communiter super Hostiam & Calicem. Deinde extensis manibus ante pectus, prosequitur, In primis quæ tibi offerimus, &c.

Actio prima in Canone quinque actus complebitur, manuum & oculorum elevationem, oculorum demissionem, manuum iunctionem, & eamdem super Altare positionem. In primo quinario numero venerare Christum in Cruce quinque plagiis vulneratum: & nota, ex Rubrica propria in Ordine Missæ, ne discordare videatur à generali, quod ad primum gestum, prima quoque verba, Te igitur, sunt pronuntianda; neque dari debet gestus sine voce, qui alioquin esset inconveniens. Extendens dicit, iungens dicit, eleuans dicit, sunt participia cum verbis simul, in Ordine Missæ; & sic concordantur Rubricæ.

i Te igitur.] Crucifixus solet imprimi initio Canonis, ait Honor. in Gemma lib. 1. cap. 103. ut statim passio Christi oculis cordis ingeratur. Prima quoque littera T. est figura Crucis Christi, Innoc. III. lib. 3. cap. 2. Auctor autem principij Canonis dicitur esse S. Clemens à Radut. Prop. 23. Vide quæ diximus in 1. par. tit. 12. n. 5. pag. 43. ubi de nomine, auctoribus, & partibus Canonis non pauca. Hoc loco ritus & Ceremoniae in primis sunt examinanda, & ex quæ sunt ita propriæ Canonis, ut in alia parte Rubricarum hactenus proprium non habuerint locum. Sensum litteralem difficiliorum verborum afferemus infra cum mysterijs.

I Cum dicit, Hæc + dona, &c.] Ex

responso Zachariae S. Bonifacio Moguntino sunt hinc tres Cruces. S. Anselm. lib. de Sacrament. ait, una Cruce duo simul sanctificentur; id est, ubi verbum est commune panis & vino, ut explicat Wald. Tom. 3. tit. 4. cap. 37. habet Micro. cap. 14. has easdem. Sed nota, à principio Canonis, usque ad Libera nos inclusuè, ubi finis est Canonis, secundum Innocen. III. quod septem vicibus signa Crucis sunt. Primo hinc, & ter. Secundo, ad ea, Quam oblationem, quinque. Tertio in consecratione, ad ea, Benedixit, semel & iterum. Quartu post consecrationem, ad ea, Hostiam puram, quinque. Quinto, ad ea, Sacrosanctum Filium tuum Corpus, semel & iterum super Sacramentum, & semel supra leipsum. Sexto, ad ea, Sanctificas, ter. Septimo, ad ea, Per ipsum, quinque. Innoc. III. lib. 4. c. 11. addit ibidem, in ordine ad Hostiam & Calicem fieri signa Crucis viginti quinque, & quinque quinque: tum quia, sicut hic numerus per se ductus semper in se ipsum reducitur, si ducatur in infinitum, ita Eucharistia, quantumlibet multiplicetur, semper est idem Sacrificium; tum quia quinque sensus hoc Sacramento perficiuntur: sed & binarius signorum numerus congruit propter carnem & Sanguinem Christi; ternarius quoque propter panem, vinum, & aquam. Hæc ille eruditæ, & acrie.

z. Vt

144 Comment. in Rubr. Missalis. Pars II. Tit. VIII.

2. *Vbi dicit, unà cum famulo tuo m Papa nostro N. exprimit nomen Papæ: Sede autem vacante verba prædicta omittuntur. Vbi dicitur, & n Antistite nostro N. specificatur nomen Patriarchæ, Archiepiscopi, vel Episcopi ordinary in propria diæcesi, & non alterius Superioris, etiam si Celebrans sit omnino exemptus, vel sub alterius Episcopi iurisdictione. Si verò Episcopus ordinarius illius loci, in quo Missa celebratur, sit vita funetus, prædicta verba omittuntur: quæ etiam omittuntur ab yis qui Romæ celebrant. Si Celebrans est Episcopus, Archiepiscopus, vel Patriarcha, omis̄is prædictis verbis, eorum loco dicit, Et me indigno seruo tuo. Summus autem Pontifex cùm celebrat, omis̄is verbis, unà cum famulo tuo Papa nostro N. & Antistite nostro N. dicit, unà cum me indigno famulo tuo, quem gregi tuo præesse voluisti. Et continuant omnes ut sequitur, Et omnibus orthodoxis, &c.*

m Papa.] Nominatur, ex Concil. Vafen. cap. 4. alias 6. tempore Leonis I. celebrato, apud Burchard. lib. 2. Decret. cap. 230. imo verò S. Clemens lib. 8. Constit. Apost. cap. 12. instituisse dicitur, seu obseruasse; qui celebrans Missam dicebat, Adhuc obsecramus te pro me, qui nihil sum, ibidem. quod hodie idem est, quando ex Innoc. III. de Celebrat. Miss. cap. 3. ait Papa, Vna mecum indigno famulo tuo. A Christo deducitur hic ritus, qui in cœna rogauit pro Petro, ut non deficiat fides illius, V Valden. Tom. 3. tit. 4. cap. 37. num. 5.

Quod attinet ad nomen Papæ, & significationem vocabuli, docet Baronius in Not. Martyrol. ad diem 10. Ianuar. significare Patrem, non autem Patrem Patrum: & cùm esset Episcopis commune, tandem Gregor. VII. anno 1073. in Synodo Rom. statuit, ut nomen Papa unicum esset in vniuerso orbe. Plura ibid. scribit Baronius.

Caput autem inclinatur etiam hic ad nomen Papæ. eadem enim est ratio, qua suprà dictum est in Collecta, ad

nomen eiusdem: de quo dubitauere nonnulli. sed in Rubrica de Orat. non adest limitationis particula tantum.

n Antistite nostro N.] Sanctus Paulus Hebr. 13. Memento, inquit, Praepositorum vestrorum. & pro Episcopo quidem orandum esse, docet in Missa S. August. Epist. 110. in fine.

Sed quis Episcopus hic nominandus. Vult Alcuin. de Celebrat. Missæ, Episcopum nominari Celebrantis, quem sequitur Innoc. III. lib. 3. cap. 5. Rubrica tamen nostra Episcopum loci, in quo celebratur, nominari decreuit; tum quia expressè ait, Ordinarus illius loci; tum quia Romæ omitti iubet hæc verba. & placet Bellarmino lib. 2. de Missa cap. 21. Neque nominandus est Abbas exemptus loci, sed Episcopus vicinior, ad quem pro ordinatione itur. neque enim Abbas est Antistes de quo in Canone.

Pro Regibus orandum etiam hoc loco, scribit Innocen. III. loco citato, in eorum locis ac prouincijs, inquit Azorius lib. 10. cap. 36. quest. 13. & verè habetur hic ritus in prædicto cap. 12.

S. Cle-

*S. Clementis, & in Liturgiis sancti
Basilij, & S. Chrysostomi.*

Pius V. tamen, qui nihil addi voluit, concessit nominati in Canone Regem in Hispaniis: nihil ergo tu addas sine Papali auctoritate, con-

tra Pij V. Bullam de Missali editam. Caeuant etiam Regulares, ne in Canone nominent Superiores suos, ut Antistites, ex Decreto sacrae Rituum Congregationis 12. Nouembris 1615.

3 Cūm dicit, *Memento Domine, eleuans & iungens manus usque ad faciem vel pectus, sic iunctis manibus stat paulisper in quiete, de missa aliquantulum capite, faciens commemorationem viuorum Christi fidelium ad suam voluntatem, quorum nomina, si vult, secretō commemoret; non tamen necesse est ea exprimere, sed mente tantum eorum memoriam habeat. Potest etiam Celebrans, si pro pluribus orare intendit, ne circumstantibus sit morosus, ante Missam in animo proponere sibi omnes illos tam viuos quam defunctos, pro quibus in ipsa Missa orare intendit, & hoc loco generaliter unico contextu ipsorum viuorum commemorationem agere, pro quibus ante Missam orare proposuit in Missa.*

^o *Demissio aliquantulum capite.*] Non ergo oculis eleuatis versus Crucem, ut multi faciunt, nec iisdem clausis, nisi forte ad maiorem animi compositionem. Neque verò defigendi sunt oculi in Sacramento, si est in Altari expositum, eò quod in altero *Memento* fieri præscribitur hoc idem. demissio namque capitis & oculorum in utroque *Memento* magis attendi debet, ad humilitatem indicandam.

^p *Quorum nomina secretō.*] Eos, pro quibus orare intendit Sacerdos, appellat Suscepitos sanctus Augustinus Epist. 59. quest. 5. quos labiis compressis inclusa pectoris cogitatione nominet, ait *S. Hieron. apud Duran. lib. 2. de Rit. cap. 34.*

De litteris N. & N. apponi solitis hoc loco in Canone, meminit *Odo Camerac. in Explicatione sacri Canonis.* antiquitus autem recitabantur nomina offerentium in Missa, ex In-

nocentio I. Epist. 1. & nos eorum, qui eleemosynam idèo dederunt, memoriam facimus.

Hoc loco dicendum videtur de applicatione Sacrificij: & quidquid sit de valore Missæ, quem, conciliando Doctores, dicerem infinitum esse in radice, sed ad impetrandum, & ad alios effectus, finitum in terminis; quia finitè de eo omnes participant, minusque vel magis, pro minori vel maiori deuotione cuiusque concurrentis ad Missæ Sacrificium, ex sancto Thoma 3. par. quest. 79. artic. 4. Quatuor Sacerdoti ut faciat ego consulterem.

Primum est, ut intendat prodeesse omni meliori modo iis, de quibus Ecclesia meminit in Canone, nimirum toti Ecclesiæ, Papæ, Episcopo loci, & circumstantibus, quibus Deus distribuat portionem Sacrificij generalem propè infinitam, pro eorum capacitate, & deuotionis mensura, & haec

T est

est prima portio, quam ponit *Scotus quodlib. 20. art. 2. & 3.*

Alterum est, ut prouideat sibi ipsi Sacerdos de portione sibi debita, quam vocat *Scotus speciale*, & nouit Deus, quanta sit: probabile verò est, eam posse dari aliis à Sacerdote nominandis pro eo titulo, quo importat pœna debita remissionem. Quo casu prodebet iis multò magis, quam si pro iisdem sequenti proxima ratione & modo celebraret, quia certum est, participare Sacerdotem in maiori quantitate de valore Missæ quam aliquum quilibet, qui eundem celebrare iubet, aut procurat, tum ex ministerio proximiori, tum ex maiori deuotione & fide, qua inter celebrandum multipliciter excitantur.

Tertium est, ut suffragari intendat eo maiori affectu quo potest, & debet iis, quibus tenetur, siue ex obedientia, siue ex titulo beneficij, siue legati, siue contractus rationabilis, siue promissionis, aut voti, siue congruentis eleemosynæ acceptæ, aut promissæ; & ea proflus ratione, qua iisdem, & ex sensu certo & pratico eorumdem, non speculatio & disputabili, ille tenetur ad Missam, seu plures Missas. tuior enim in hac re tenenda est sententia. Si verò iij non egeant, aut forte ex defectu gratiæ non sint capaces Sacrificij fructus, substituat statim alios actu, & secunda ut aiunt intentione (quod docet *Suarez disp. 79. sect. 8. in fine.*) alioquin fructus Missæ non applicatus remanebit in thesauro Ecclesiæ. Deus autem nouit, quantum cuique de Missæ fructu sit dandum; & haec est quam vocat *Scotus portio* nem medium.

Quartum est, ut aliis item prodef-

se intendat sine aliorum præiudicio, eo ordine & quantitate fructus, qua Deus scit se teneri; & eos specialiter nominatos Deo commendet, siue in ordine ad remissionem pœnæ, cum sit satisfactorium; siue ad gratiam acquirendam, & augendam, cum sit meritorium; siue ad quæcumque bona spiritualia & temporalia, quibus illi elegent, & utiora eisdem forent, obtinenda, cum sit etiam imò & propriissimè, ut ait *Bellar. de Missa lib. 2. cap. 3.* impetratorium.

Notat præterea *Azor. lib. 10. c. 22. quæst. 3.* Orationem ad *Memento* esse priuatam: quare in ea admitti possunt infideles, & excommunicati omnes, ad eorum salutem procurandam, ut idem ibidem cum aliis Doctribus docet, seu ad augmentum Ecclesiæ, ut *Suarez disp. 78. sect. 2.* Ex his ergo & tu memento, ne *Memento* in Missa fiat in momento, sed cum aliqua mora.

In Commemoratione post *Memento* Defunctorum eadem ferè obseruet Sacerdos; ut primò omnes commoret ex instituto & intentione Ecclesiæ; deinde eos, pro quibus, ut supra, tertio loco teneri dictum est; tertio alios cariores quos voluerit, & inter hos auctorem huius Operis, qui commendat seipsum quam maximè postquam obierit; & item illius animam Defuncti, qua proximè dum celebras (Deus nouit) egressura est de Purgatorio: tibi enim de cælo statim rependet gratiam. Omnes autem Defunctos commendabis Deo in ordine tantum ad pœnatum remissionem, cum hoc Sacrificium pro Defunctis sit tantummodo satisfactorium.

4. Com-

4 Commemoratione viorū facta, demissis & extensis ut prius manib⁹, continuat, Et omnium circumstantium, &c. Similiter stans prosequitur. Communicantes. Cū dicit Iesu Christi, caput Crucis inclinat: in conclusione quando dicit, [¶] Per eundem, iungit manus. Cū dicit, [¶] Hanc igitur oblationem, expandit manus simul super oblata, ita ut palmae sint aperte versus ac supra Calicem & Hostiam, quas sic tenet usque ad illa verba, Per Christum Dominum nostrum. tunc enim iungit manus, & sic prosequitur, Quam oblationem tu Deus in omnibus quæsumus. & cū dicit, [¶] bene & dictam, adscri & ptam, ra & tam, communiter signat ter super Hostiam & Calicem simul: deinde cū dicit, [¶] ut nobis corpus, separatim signat semel super Hostiam tantum; & cū dicit, & sanguis, semel super Calicem tantum: deinde eleuans & iungens manus ante pectus, prosequitur, fiat dilectissimi Filij tui Domini nostri Iesu Christi. & inclinans caput Crucis, [¶] extergit, si opus fuerit, pollices & indices super Corporale, & dicit secreto ut prius, [¶] Qui pridie quam pateretur, & accipiens pollice & indice dextræ manus Hostiam, & eam cum illis ac indice & pollice sinistræ manus tenens, stans erectus ante medium Altaris, dicit, accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas, eleuansq; ad calum oculos, & statim demittens, dicit, & eleuatis oculis in celum ad te Deum Patrem suum omnipotentem, caputque aliquantulum inclinans, dicit, tibi gratias agens: & tenens Hostiam inter pollicem & indicem sinistræ manus, dextra producit signum Crucis super eam, dicens, [¶] bene & dixit, fregit, deditque discipulis suis, dicens: Accipite, & manducate ex hoc omnes.

q. Communicantes.] Siricius Papa creditur auctor huius partis Canonis à Radul. vbi suprà. Lino tribuit Nicol. de Plone in Exposit. Missæ. sed Commemoratio Sanctorum in Missa est apud S. Clem. lib. 8. Constit. Apost. cap. 13. & Dionys. de Eccles. Hier. cap. 3. Et quidem ante consecrationem nominantur cum beata Virgine Apostoli, Summi Pontifices, Episcopi, Diaconi, & laici, nempe Apostoli duodecim, & Martyres totidem; quia illi doctrina & sanguine, isti san-

guine & martyrio Sacrificium hoc confirmauerunt, Gemma lib. 1. c. 104. Qui verò Canonem ordinauit, quos voluit, dictante Spiritu sancto, hoc loco & infra nominauit, ex Steph. Enduens. cap. 13, coniicit Lindanus in Liturgiam sancti Petri cap. 22. cum aliis, a sancto Hieronymo iussu Damasi Catalogum hunc Sanctorum ortum habere. Idem Sancti vna cum beata Virgine constituunt numerum quinque quinque, quem suprà in signis Crucis eundem adnotauimus;

T 2 quia

quia quinques in hac re quinque nostri sensus consummandi sunt, ait *Hugo ibidem*. Confessorum autem nulla sit mentio, quia editus fuit Canon ante sanctum Siluestrum, ex *Innocentio III. lib. 3. cap. 10.* neque sunt passi sicut Christus, *Durand. lib. 4. cap. 38.* vbi plura. Ultimi de toto Canone Sancti passi sunt anno 362. nempe Ioannes & Paulus, reliqui omnes ante ipsos; & tamen post eosdem additi sunt Cosmas & Damianus. Quis causam nouit? passione priores loco sunt in Canone posteriores, arbitrio auctorum Canonis, ut *Eduens. loco citato* significare videtur. Eminentissimi denique nominantur Sancti; in quibus tamen non ceterorum Sanctorum intercessio pretermittitur, sed in istorum commemoratione omnium suffragia expetuntur: quia sicut omnes in Deo uniti existunt, ita omnes unum desiderant & rogant pro salute hominum; ut in uno omnes habeantur pariter, & in uno omnes pariter negligantur, *Alcuin. suprà. De variando Communicantes*, vide supra par. 1. tit. 12. num. 5. pag. 44.

¹ *Per eundem.*] In Canone quinque secretò dicitur *Per Christum Dominum nostrum*, & habet *Microlog. cap. 16.* ob quinque recolenda Vulnera Christi, ait *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 56.*

² *Hanc igitur oblationem.*] Tribuit *Alcuinus Gelasio, Radulph. Proposit. 23.* Leoni Magno, usque ad ea, placatus accipias. reliqua, usque ad *Quam oblationem* exclusuè, addita fuere a *S. Gregorio, Amalar. lib. 3. cap. 23.* & communiter omnes; occasione pestis Romanae & bellorum, ait *Lopez lib. 2. cap. 14. §. 1.* legitur tamen in *Liturgia S. Petri Graca* una cum *Communicantes*.

De huius item partis varietate in Paschate & Pentecoste, propter baptizatos recenter, vide locum paulò antè citatum par. 1. tit. 12. num. 5. pag. 44.

³ *Palma sint aperta.*] Pollice dextro adhuc super sinistro in modum crucis posito, quod rectè notauit *Alcocer in suo Ceremoniali.* Expanduntur autem manus super oblata more Aaron, *Leuitic. 1. ex Suarez disp. 84. sett. 1.* & vt intelligas, hæc mysteria tegi etiam Angelis, nedum hominibus, *Rupert. lib. 2. cap. 57.* vel innuunt diuinam protectionem, seu efficaciam gratiæ, quæ in hac prece postulantur, ex *Ioan. Serrano*; qui & addit, vel Sacerdotem profiteri, non propriis viribus, sed virtute ordinationis per impositionem manuum Episcopitam mirabile opus se factum.

⁴ *Benedictam, adscriptam, &c.*] Ita loquitur *S. Ambros. lib. 4. de Sacrament. cap. 5.* ergo verba sunt antiqua. Quinque vero cruces fieri hoc loco, tradit *Microlog. cap. 14.* imò & in *Liturgia S. Petri* habentur.

⁵ *Ut nobis corpus.*] Cruces fiant continenter, non interruptè, tres, & posteò post breuem moram aliæ duæ, dispensando verba appositi.

⁶ *Extergit polices & indices.*] Ne sint humiditate affecti, & ad maiorem reuerentiam.

⁷ *Qui pridie quam, &c.*] Tribuitur *Alexandro* usque ad verba consecrationis a *Walafr. cap. 22.* & *Microlog. cap. 12.* sed *Apostolorum* est periodus, ex *Alcuino*, usque ad, *Unde & memores*; cum habeantur apud *Clementem lib. 8. cap. 17.* & in *Liturgia S. Petri* citata. Ceterum gestus corporis in hac periodo consonant singulis

lis verbis, ut patet ex *Microl. cap. 15.*

^a *Benedixit.*] Meminit huius benedictionis cum signo Crucis paulò ante verba consecrationis *S. Augustinus Serm. 19. de Sanctis.*

Non opinor, Christum benedixisse manu formando signum Crucis; quia nondum data erat Crucis deifica virtus. *Nicol. de Plone in Expositione Missæ* idem sentit.

⁵ *Si adsit vas cum aliis Hostiis consecrandis, antequam accipiat Hostiam, ^b discooperit manu dextra Calicem, seu vas aliarum Hostiarum. Cum autem finierit supradicta verba, cubitis super Altare positis, stans capite inclinato, distincte, reuerenter, & secreto profert verba consecrationis super Hostiam, & simul super omnes, si plures sint consecrandæ, & Hostiam suam pollicibus & indicibus tantum tenens, dicit, Hoc est ^c enim corpus meum. Quibus protatis, Celebrans tenens Hostiam inter pollices & indices predictos super Altare, reliquis manuum digitis extensis & simul iunctis (& Hostiis, si plures sint consecrandæ, in loco, in quo à principio Missæ posita sunt, super Corporali, vel in alio vase aut calice demissis) genuflexus eam ^d adorat. Tunc se erigens, quantum commodè potest, ^e eleuat in altum Hostiam, & intentis in eam oculis (quod & in elevatione Calicis facit) populo reuerenter ostendit adorandam: & mox sola manu dextra ipsam reuerenter reponit super Corporale in eodem loco, unde eam leuavit, & deinceps pollices & indices ^f non disiungit, nisi quando Hostiam consecratam tangere vel tractare debet, usque ad ablutionem digitorum post Communionem.*

^b *Discooperit.*] Si Pyxidem collocauerit post Calicem, retrahet eam prius ad latus ipsius Calicis versus cornu Epistolæ, ut super ipsas quoque particulas proprius verba proferat consecrationis, quæ proferre debet stans quidem, & inclinato capite, sed retentis æqualiter pedibus in suppeditaneo Altaris; non dextro ultra sinistrum teuerentia causa quasi deflexo.

^c *Enim.*] Additum est à sancto Petro, ex *S. Thom. 3. par. quest. 78. art. 2. ad 5.*

Notat *Biel lect. 38.* non vacare Mysterio, quod sint quinque verba huius consecrationis; totidem enim fuit consummata incarnatione, *Fiat mihi secun-*

dum verbum tuum.: Publicano totidem facta culparum remissio, *Deus propitiatus esto mihi peccatori.*: Latroni totidem cæli promissio, *Hodie mecum eris in paradyso.*

^d *Adorat.*] Unico genu, ut statim, ut facilius surgere possit. quod & in sequentibus obserua. Neque cubitis super Altare positis adorat, sed manibus Hostiam tenentibus super Altare retentis; & ita, ut commodè ad terram usque genuflexio fiat, neque videri Hostia ab omnibus possit. Abstineat omnino ab osculo Hostiæ, *S. Bonav. in Spec. discipl. part. 2. cap. 11.*

^e *Eleuat in altum Hostiam.*] Et statim reponit, neque diu eleuatam

T 3 tenere

tenere debet. qui ritus indicatur in *Psalm. 71. exponente Rabbi Ionatha, qui vixit ante Christum, in libro Collectionum: Fiet placenta panis sacrificium in capitibus Sacerdotum qui sunt in Ecclesia.* Et licet haec expositio minus proberetur a Bellar. in *Psalm. 71.* placet tamen *Galatino, Burgensi, & aliis apud Lorinum in eundem Psalmum.* Vulgata legit, *Erit firmamentum (epithetum enim est panis, qui cor hominis confirmat, Psalm. 103.) in terra in summis montium.* Sanè haec habet *Dionys. cap. 3. Eccles. Hierar. Mysteria conficit, in conspectu agit, reuerenter ostendens. & Anastas.* *Synaita de Sacra Synaxi, Panem vitæ sustollit, eumque omnibus ostendit, tamquam cibum & potum excellentiorem ceteris, ait Hugo Vist. in Spec. Eccles. cap. 7. vel, ac si tunc Christus eleuctur in Crucem, & rursus immoletur, Gemma lib. 1 cap. 46.* Item, ut à populo sciatur consecratio facta se-

cretò, & adoretur Christus, *Durandus lib. 4. c. 41.* unde & populus genibus flexis adorat, ex *Concil. Treveren.*

Monet hoc loco *Nicol. de Plone,* ne in consecratione ipsa eleuetur Hostia, ita ut videatur; ne tunc nondum consecrata adoretur. Octo vero causas eleuationis morales & pias afferat *sanctus Bonavent. de Myster. Miss.* In eleuatione Hostiæ digitos extensos iungat, & item imas partes manuum, ut solidius & decentius eam eleuet; neque eas diuidat, nisi quando reponit Hostiam.

*f Non disiungit.] Nullus antiquorum indicat hunc ritum non disiungendi digitos, quem potius confutat, sed male, *Microl. cap. 16.* meminit *sanctus Thom. 3. par. quest. 83. art. 5.* ad 5. & *Durandus post eam cap. 41.* ob reuerentiam scilicet Sacramenti. Digihi vero prædicti non disiunguntur usque ad eorumdem ablutionem inclusiū.*

g Deposita Hostia consecrata super Corporale, genuflexus ipsam veneratur: si adsit vas aliarum Hostiarum, Patena vel Palla cooperit ut supra. Interim dum Celebrans eleuat Hostiam, accenso prius intortio (quod non extinguitur, nisi postquam Sacerdos Sanguinem sumperit, vel alios communicauerit, si qui erunt communicandi in Missa) & minister manu sinistra eleuat fimbrias posteriores Planetæ, ne ipsum Celebrantem impedit in eleuatione brachiorum, quod & facit in eleuatione Calicis: & manu dextra ^h pulsat campanulam ter ad unamquamque eleuationem, vel continuatè quousque Sacerdos deponat Hostiam super Corporale, & similiter postmodum ad eleuationem Calicis.

g Minister.] Paulò post Sacerdotem ad eisdem dextram genuflexus supra altiorem gradum, si plures sint gradus, manu sinistra eleuat partem inferiorem posterioris Planetæ, quæ,

vt supra docuimus, errabunda utramque super brachia reflectebatur, & eadem brachia in hac eleuatione impeditiebat; in medio eam accipit, quam deponens deinde non osculatur.

^h *Pla.*

h Pulsat campanulam.] Ex Decreto Gregorij XI. apud Nauclerum Generat. 42. anno 1240. & meminit huius ritus Iuo Carnot. Epistola 167. sicut in veteri Testamento Leuitæ tempore Sacrificij tubas clangebant argenteas, quarum sonitu populus prouocabatur ad adorandum, Durandus lib. 4. cap. 41. Honorio III. adscribit ritum Abbas Ursergen. cum Schnulting. Tom. 1. par. 1. cap. 18. Vidoni Cardinali, anno 1207. Cesar lib. 9. cap. 51.

i Ter.] Id est, cum Sacerdos ad-

*rat, cum eleuat, & cum reponit Hostiam, seu Calicem: & hic ritus sicu*li* est prior in Rubrica, ita decentior est posteriori, quo continuatè campanula pulsatur. Ternario namque numero gaudet Deus, ut alias cum Innocentio III. diximus.*

Non pugnat Cærimoniale Episcoporum lib. 1. cap. 29. cum Missali, dum in eo extinguntur funalia post depositionem Calicis, & in Missali post Communionem: quia nimius funarium calor & suimus Prælati nocent, vnius autem cerei non item.

7 Celebrans adorato Sacramento surgit, & discooperit Calicem, in quem, si opus sit, extergit digitos; quod semper faciat, si aliquod fragmentum digitis adharet; & stans erectus dicit, Simili modo postquam cœnatum est. & ambabus manibus accipiens Calicem iuxta nodum infra cuppam, & aliquantum illum eleuans, at statim deponens, dicit, accipiens & hunc præclarum Calicem, &c. cum dicit, Item tibi gratias agens, caput inclinat. cum dicit, benedixit, sinistra Calicem infra cuppam tenens, dextra signat super eum, & prosequens, deditq; discipulis suis, &c. ambabus manibus tenens Calicem, videlicet sinistra pedem, dextra nodum infra cuppam, cubitis super Altare positis, & capite inclinato, profert attenè, continuatè, & secretè, ut supra, verba consecrationis Sanguinis: Hic est enim Calix, &c. Quibus dictis reponit Calicem super Corporale, & dicens secretè,

^m Hac quotiescumque feceritis, &c. genuflexus Sanguinem reverenter adorat. Tum se erigit, & accipiens ⁿ Calicem discooperit cum Sanguine ambabus manibus, ^o ut prius, eleuat eum, & erectum, quantum commode potest, ostendit populo adorandum: mox ipsum reverenter reponit super Corporale in locum pristinum, & manu dextra Palla cooperit, ac genuflexus Sacramentum veneratur.

1 Discooperit Calicem.] Sunt qui nunc interea Palla Calicis tegunt Hostiam, ne in eleuatione Calicis eam fortasse tangant cum fimbriis Manipuli, deponendo Calicem: quod non probo, mouente questionem Durando cap. 46. Cur Hostia numquam coope-

ritur, & Calix operitur? cui responderet, Tum ob periculum, ne quid in Calicem cadat; tum ob mysterium, quia in Calice representatur Christus, ut in sepulchro, opertus sindone, Iudario, lapide clauso, & signato; in Hostia vero, ut in passione, extra sepulchrum.

Quare

Quare tegi numquam debet in Missa, Durandi iudicio, Hostia sacra. Quod hinc dicitur, *iuxta nodum infra cuppam*, idem est ac si dicatur, Capit nodum Calicis qui est infra cuppam. Quidam deponunt Calicem, ut manus iungant, & benedicant; sed non bene. Vide supra tit. preced. n. 5. pagina 134. non enim deserendus est Calix ab eiusdem acceptione, sicut nec deseritur Hostia ad illud verbum *benedixit*, donec fiat consecratio.

^{in Hec quotiescumque, &c.]} Ante quam eleuet Calicem hæc verba dicere deberet: & dum reponit, pedi Calicis non debet osculum infigi à Celebrante; de quo nihil Rubrica.

^{o Calicem discoopertum.]} Tradit Durandus cap. 41. & laudat eleuari Calicem cooperatum, mysticasque affert causas cap. 42. sed antiquitus non poterat eleuari cooperatus, quando Corporale erat satis amplum, substratum Hostiae & Calici, quod vna simul adhibebatur, ad tegendum Calicem altera parte eiusdem; cuius vi-

ces nunc gerit Palla, ut significavimus supra tit. 1. Ne quid verò cedere nunc possit in Calicem dum eleuatur, prohiberi debet vel tecto super Altare concamerato, vel vmbella decenti superaddita. Ritus igitur à Rubrica nostra præscriptus conformior est antiquiori naſcentis Ecclesiæ; qui tamen & tempore Durandi apud quosdam, *inquit idem ibidem*, erat in vsu: fortè apud Romanos. Non erat autem in præcepto hæc eleuatio Calicis ante sanctum Thomam, ex Soto 4. d. 13. quæst. 2. art. 5. vnde neque S. Thom. meminit illius, vbi minutè ritus omnes persequitur Missæ.

^{o Ut prius.]} Hoc est, sinistra pedem, dextra nodum tenens, qui ritus frequentior est tenendi Calicis, de quo in oblatione eiusdem, tit. 7. num. 5. nedum in consecratione; ergo idem est seruandus in elevatione. Putant enim aliqui illud *ut prius* referri ad ea, ambabus manibus *iuxta nodum*, sed minus recte.

⁸ In Missa solemini ad finem Prefationis accenduntur duo saltem in toricia ab Acolythis, quæ [¶] extinguntur post elevationem Calicis, nisi aliqui sint communicandi; & tunc extinguntur post Communionem. In diebus etiam ieiuniorum, & in Missis pro Defunctis tenentur accensa usque ad Communionem. Cum autem Celebrans dicit, *Quam oblationem, &c.* [¶] Diaconus accedit ad eius dextram, & ibi in superiori gradu Altaris genuflexus, cum Sacramentum eleuatur, fimbrias Planetæ eleuat, & quando opus est, se erigens, Calicem discooperit & cooperit, & cum Celebrante genuflectit. [¶] Subdiaconus genuflectit in loco suo. Thuriferarius genuflexus in cornu Epistole [¶] ter incensat Hostiam, cum eleuatur, & similiter Calicem, posito incenso in Thuribulum absque benedictione. Reposito Calice, [¶] Diaconus redit ad librum, nisi aliud assistat. Ceteri surgunt, & stant in locis suis.

[¶] Ex-

p Extinguuntur post elevationem.] Ne portantes intorticia genuflexi manent ceterisstantibus, idèo asportantur funalia, & extinguntur. Cùm autem Communio facienda est, non discedunt, vt deinde redeant; sed expectant Communionem, quæ fieri debet cum accensis luminibus, præferunt si discedatur ab Altari. Cùm autem eleuatur Hostia, eleuentur etiam intorticia usque ad depositionem Ca-licis inclusiæ.

In diebus ieiuniorum, &c. cessat ratio standi: & quia genuflexi manent omnes in Choro usque ad Pax Domini, parum quod supereft usque ad Communionem Celebrantibus pro nihilo reputatur; congruitque, ob præsentiam sanctissimi Sacramenti in Altari, vt eo casu tantum ardeant intorticia. Excipe Vigilias Natiuitatis, Paschæ & Pentecostes; quando nimur in Choro non genuflectitur, & consequeuter neque remanent intorticia deposito Calice.

q Diaconus accedit.] Facta prius nimur genuflexione, ubi est, Altari. Si adeat Pyxis cum particulis consecrandis, ipse eam detegit, & collocat prope Hostiam ante consecrationem; & deposita Hostia post eleuationem, facta cum Celebrante genuflexione, Pyxidem operit, & collocat in

pristino loco. & antequam discooperiat Calicem consecrandum, cum Celebrante prius adorat cum genuflexione Hostiam ab eo depositam super Altare.

r Subdiaconus genuflectit in loco suo.] Hoc est, supra infimum Altaris gradum in medio post Celebrantem.

s Ter incensat.] Nimur, cùm Celebrans adorat, cùm eleuat, & cùm deponit. Neque benedicitur incensum, *Cerim. Episc. lib. 1. cap. 23.* ad maiorem reverentiam sanctissimi Sacramenti, à quo omnis benedictio.

Genuflectunt autem predicti, quando Diaconus genuflectit.

Pulsantur etiam campanæ signo dato cum campanula, vt supra dictum est num. 6. ab Acolytho.

t Diaconus reddit ad librum.] Facta iterum genuflexione in cornu Evangelij tantum, ubi est liber, & assistit vt prius. Thuriferarius reddit in Sacristiam.

Eleuato Sacramento, hoc est, reposito Calice, Chorus dicit, *Benedictus qui venit, &c.* ait *Cerim. Episcop. lib. 2. cap. 8.* vt supra dictum est. Nota, quod Chorus genuflectit initio Canonis, *Cerim. Episc. lib. 2. cap. 8.* & surgit post depositionem Calicis, *ex hac Rubr.* stant autem omnes versus Altare in locis suis.

De Canone post Consecrationem usque ad Orationem Dominicam. I X.

¶ R Eposito Calice, & adorato, Sacerdos stans ante Altare, extensis manibus ante pectus, dicit secretò, [¶] *Vnde & memores, &c.* Cum dicit, de tuis donis ac datis, iungit manus ante pectus: & cùm dicit, ^x *Ho-
stiam puram, Hostiam sanctam, Hostiam immaculatam, manu
sinistra posita super Altare intra Corporale, dextra signat ter communi-*

V ter

ter super Hostiam & Calicem, & semel super Hostiam tantum, & semel super Calicem tantum, dicens, Panem & sanctum vitam aeternam, & Calicem & salutis perpetuae. deinde stans ut prius, extensis manibus prosequitur, ^y Supra quae propitio, &c. Cum dicit, ^z Supplices te rogamus, &c. inclinat se ante medium Altaris, ^a manibus iunctis super illo positis: cum dicit, ex hac Altaris participatione, osculatur Altare, manibus hinc inde super Corporale positis. Cum dicit, sacro sanctum Filij tui, iungit manus: & dextera signans semel super Hostiam tantum, & semel super Calicem, sinistra super Corporale posita, dicit, Cor & pus & san & guinem sum pserimus; & cum dicit, omni benedictione & celesti, seipsum signat a fronte ad pectus signo Crucis, sinistra posita infra pectus, & prosequitur; & gratia repleamur. Cum dicit, Per eumdem, iungit manus.

u Vnde & memor.] Tribuitur hæc pars Alexandro I. à Radul. Propos. 23. hausta fuit ex Liturgia Graeca sancti Petri, & ex lib. 8. Constit. Apost. c. 17. Memores, inquit, Passionis, Mortis, & Resurrectionis. Verbum Ascensionis additur in Liturgia sancti Basilij. Mortis, Resurrectionis, Ascensionis, simul inter Latinos legit. Ambros. lib. 4. de Sacram. cap. 6. qui & habet ea verba quæ sequuntur, Hostiam puram, &c.

Extenduntur etiam hic manus, ut gestu corporis representetur Christi passio, Microl. cap. 16. non tamen fit brachiorum extensio, more Ambrosianorum, & Dominicanorum.

x Hostiam puram.] Nouit Microl. cap. 15. has quinque cruces, & hoc eodem modo.

Quærit Innocent. III. lib. 5. cap. 3. cur super Hostiam & Calicem nunc consecrata sunt signa Crucis; respondeat, Non nisi ad recolendam Christi Passionem, quem sequitur Alex. Alens. de Officio Missæ, mem. 3. artic. 2. cum S. Thom. 3. par. quæst. 83. artic. 5. ad 4.

Distinguunt moderni Theologi in

Christo rationem Sacerdotis efficiens principalis in Missa, & Hostia, ut causæ materialis; & secundum hanc dicitur Christus subesse secundum quid Sacerdoti ministro secundario, & instrumentalis: qua ratione verum esse potest etiam hic quod à Paulo dicitur Hebr. 7. Quod minus est secundum quid, à maiore, seu meliore, secundum quid benedicitur. Vide Io. Oforium Concionem de Sacerdotio. O profunda Christi Domini nostri humilitas sub Sacerdote!

y Supra quæ propitio, &c.] Hæc leguntur in Liturgijs cit. sancti Petri, & sancti Basilij, & apud Ambros. 4. de Sacram. cap. 6. quæ verò in fine dicuntur, Sanctum sacrificium, immaculatam Hostiam, S. Leo Magnus addidit, ex Innocent. suprà cap. 4.

z Supplices te rogamus, &c.] Inclinationis mentio est apud Microl. c. 16. verba leguntur in Liturgia cit. S. Petri, apud Clem. & Ambr. locis cit.

a Manibus iunctis.] Non tamen pollice dextro super sinistrum positio, sed iunctis pollicibus & indicibus in unum inter se, tit. 3. num. 1. & paruis digitis frontem Altaris tangenteribus;

tibus; quod etiam in sequentibus obseruatur, ex Rubric. tit. 4. num. 1. ibi: *Quae omnia semper obseruantur, cum manus iunctæ super Altare ponuntur.* Reliqua sunt nota, & habentur apud Innocent. III. lib. 5. cap. 5. tum osculum, tum crucis tres. Antiquiores non

formabant has cruces. & patet ex numero sex ordinum crucium quas memorant in Canone.

Ea verba, *Iube hæc perferriri per manus sancti Angeli, &c.* habentur in Liturgia Graeca beati Petri, & apud Ambros. lib. 4. de Sacram. cap. 6.

2 Cùm dicit, *Memento Domine famulorum famularumq; tuarum, &c.* extensis & ^b iunctis manibus ante pectus, & usque ad faciem elevatis, & intentis oculis ad Sacramentum super Altare, facit commemorationem fidelium ^c Defunctorum, de quibus sibi videtur, eodem modo ut dictum est de commemoratione viuorum. *Qua commemoratione facta, stans ut prius extensis manibus prosequitur, Ipsis Domine, & omnibus in Christo, &c.* & in fine ad *Per eundem iungit manus, & ^d caput inclinat.*

^b *Iunctis manibus.*] Bis hoc loco iunguntur manus, ad *Per eundem*, & iterum ad *Memento*.

^c *Defunctorum.*] Communis est ritus omnibus Liturgijs, ex præcepto Apostolorum, *Chrysostomus Homil. 3. in Epist. ad Philipp.* & alij apud Duran. lib. 2. cap. 43. ut scilicet pro Defunctis in Missa oremus. Sixto I. tribuit *Platina*, Pelagio I. *Anselm*. Ryd. in *Catalogo annorum*; hoc est, Decreto confirmauerunt.

N. N. nomina recitabantur in Romana Ecclesia, *Alcain. de Celebrat. Missæ, & ante eum Cyprian. Ambr. & alij apud Duran. ibidem*, ex Diptychis, & Tabulis. Diptychi vero erant complicati pugillares, seu tabulae duplicatae, in usum scribentium comparatae,

*Turneb. lib. 9. Aduersar. cap. 23. vna viuorum, altera continebat nomina Defunctorum in Christo. Diptycha in genere neutro appellant alij, de quibus plura Duran. lib. 2. de Rit. cap. 43. Angelus Rocca ad librum Sacrament. sancti Gregorij. Plurima legere potes in Onomastico ad Vitas Patrum, verbo Diptychum, auctore Heriberto Rosveydo. Pausa fit, non post litteram N. sed post verba, *somno pacis*, lib. *Sacrament. S. Gregor.* quam & nos retinemus.*

^d *Caput inclinat.*] Cur hoc loco, non alibi, ad *Per eundem Christum Dominum nostrum* caput inclinatur? puto, quia Sacerdos dicturus est statim, *Nobis quoque peccatoribus*; quæ sunt verba maximæ humilitatis.

3 Cùm dicit, *Nobis quoque peccatoribus, vocem aliquantulum eleuat, & dextra manu pectus sibi percudit, sinistra posita super Corporale, & prosequitur secreto, famulis tuis, &c.* stans manibus extensis ut prius. Cùm dicit, *Per Christum Dominum nostrum: Per quem hæc omnia Domine semper bona creas, iungit manus ante pectus:*

V 2 deinde

deinde manu dextra ter signans communiter super Hostiam & Calicem, dicit, ^{et} sanctificas, viui & ficas, bene & dicis, & prætas nobis. Postea discooperit manu dextra Calicem, & genuflexus Sacramentum adorat: tum se erigit, & reverenter accipit Hostiam inter pollicem & indicem dextre manus, & cum ea super Calicem, quem manu sinistra tenet circa nodum infra cuppam, signat ^b ter à labio ad labium, dicens, Per & ipsum, & cum & ipso, & in & ipso. Et similiter cum Hostia signat bis inter Calicem & pectus, incipiens à labio Calicis, & dicit: *Ecce tibi Deo Pater omnipotenti, in unitate Spiritus & sancti.* Deinde tenens manu dextra Hostiam super Calicem sinistre Calicem, eleuat eum aliquantulum simul cum Hostia, dicens, omnis honor & gloria. & statim utrumque deponens, Hostiam collocat super Corporate, & si opus sit, digitos exterget, ut suprà ac pollices & indices ut prius iungens, ¹ Calicem Palla cooperit, & genuflexus Sacramentum adorat.

^c *Vocem eleuat.*] Ita Amalar. lib. 3. cap. 26. & Microlog. cap. 17. Verba, Nobis quoque, habentur in Liturgia citata sancti Petri.

^f *Pectus sibi percutit.*] Tradit. Innocentius III. lib. 5. cap. 12. & ante eum nemo. Tribus digitis fit tensio pectoris, ex Durand. lib. 4. cap. 46. hoc est, digitis inferioribus & ultimis, ne pollex & index iuncti tangent Planetam.

Quindecim Sancti hoc loco nominantur, octo viri, septem mulieres; quia per hoc Sacrificium à septem donis Spiritus sancti ad octo beatitudines peruenitur, Honor. in Gemma lib. 1. cap. 107.

E quibus primoloco Ioannes. quisnam? Euangelistam putat Innocentia virginitatis, cui ideo adiungitur statim Stephanus virgo. inclinat idem in Baptistam, qui Martyr fuit; sed dubitat, quia dicitur, *Apostolis, & Martyribus.* Intelligit Azor. lib. 10. cap. 37. quest. 7. Baptistam, ne Euangelista bis dicatur nominari; quem ego tamen Apostolum dixerim, qui fuit

homo missus à Deo. Deinde satis est, quod verificetur titulus Apostolorum in Mathia & Barnaba Apostolis. Liturgia sancti Basilius habet aperte Baptistam. Gemma ubi suprà cap. 108. putat esse Ioannem, qui est Marcus Euangelista, ut purus aliquis Euangelista reperiatur in Canone. Sed Baronius negat, Marcum Euangelistam eundem esse cum illo Ioanne, anno 45. num. 45. Reliqui vero vel sunt Summi Pontifices, vel Episcopi, vel Presbyteri, vel Exorcistæ, vel Virgines, vel Coniungatae, ut ex Historijs Breuiarij patet. omnes autem fuderunt sanguinem simul cum Christo, & pro Christo.

Mathias & Barnabas nominantur posteriori loco, quia obiere post Stephanum, Bellarmin. de Missalib. 2. cap. 26. vbi addit, Mathiam non cum alijs duodecim nominari, quia post passionem fuit electus. Quod si obijicias, Paulum quoque post passionem vocatum, respondet, Paulum Petrum semper adiungi.

Feli-

Felicitatem, de qua hoc loco, putat
Biel lect. 59. esse matrem septem fi-
liorum, cuius commemoratione fit die

23. Non embri; sed ego sentio, for-
rem esse Perpetuæ, cui coniungitur.
de quibus die 7. Martij. quæ à S. Au-
gustino summis laudibus celebrantur.
Idem sentit Baron. in Martyrol. ad

predicam diem Martij.

g. Sanctificas, vinificas, &c.] Detri-
bus his crucibus Microlog. cap. 17. ver-
borum autem meminit S. Cyprianus
Serm. de Cœna Domini.

h. Ter à labio ad labinum.] Tres
cruces sunt æqualiter nunc, sicut &
duæ sequentes inter Calicem & pe-
ctus. Taceat Crafus, qui secutus Dur-
andum libro 4. cap. 46. tres pri-
mas cruces voluit fieri altius, dein-
de minus altè supra Calicem, & post-
ea intra Calicem; & aliarum duarum
alteram in planum, à Calice ad
pectus, alteram in longum, à labio
Calicis ad pedem eiusdem. non sunt
in ysu Romano. Neque Hostia de-
bet tangere labium Calicis, ne frag-
menta inde fiant; licet apud quosdam
antiquorum, ex Ordine Romano, fieri
soleret.

Ceterum Microlog. cap. 17. reprehen-
dit duas postremas cruces, & male;
ergo erant in ysu ante eumdem. Ver-
ba vero, Per ipsum, cum ipso, &c. ha-
bet S. Ambros. libro de Sacrament.

4. In Missa solempni cum Celebrans dicit, Per quem hec omnia, &c. Dia-
conus facta Sacramento genflexione, accedit ad dextram Celebrantis,
& quando opus est, ^m discooperit Calicem, & cum Celebrante adorat:
similiter cooperit, & iterum genuflectit. ⁿ Cum incipit, Pater noster,
idem vadit retro post Celebrantem, facta prius Sacramento genufle-
xione, ubi stat, dum dicitur Oratio Dominica.

^m Discooperit Calicem.] Habet Du-
rand. lib. 4. cap. 46. ad ea verba, Per ip-
sum, &c. Dum sunt cruces, Dia-
conus retineat duobus digitis dextræ

cap. 5. & in Liturgia Graeca sancti Pe-
tri docetur, cum ijsdem verbis pane
signari Calicem.

i. Eleuat eum aliquantulum.] Tra-
dit Microlog. cap. 17. nisi quod eleua-
batur Calix ad ea, Per omnia sacra-
la, &c. usque ad Durandum, qui hunc
eumdem cum Microlog. describit ri-
tum. Præsens autem ritus noster ma-
gis concordat cum verbis, omnis ho-
nor, & gloria, quæ in exaltatione Ca-
licis & Hostiæ manifestantur.

l. Calicem Palla cooperit.] Hactenus
operimentum Calicis fuit ad necessi-
tatem, deinceps ad mysterium, inquit
Microlog. loco citato, quia in hac eleua-
tione & depositione Calicis medita-
tur depositionem Christi in sepul-
chro, in quo iacuit tribus ferè diebus,
quos denotant tres Orationum arti-
culi sequentes; & in Palla vult desi-
gnari lapidem monumenti, de quibus
& nos suo loco infra, cum de mysti-
ca agemus expositione Missæ. Micro-
log. idem cap. 16. notat, quinque di-
ci Per Christum Dominum nostrum: &
Gemma lib. 1. cap. 56. reddit causam,
ob memoriam quinque Vulnerum
Christi. Est autem conclusio brevis,
quia non præcedit Dominus vobiscum,
vt ait Nauarr. de Orat. cap. 19. nu-
mero 171. neque in ultima dicitur
Amen; quia sequitur, Per quem, vt no-
tat Biel lectio 60.

manus pēdem Calicis, *Cerim. Episc.*
lib. 1. cap. 9. & habet mysterium, de
 quo in frā in *expositione mystica Missæ.*
 n *Cum incipit, Pater noster.*] Facta
 genuflexione, Diaconus vadit post

Celebrantem. quod docetur etiam à
 Durando loc. citato. Regula verò est,
 quod Diaconus (non alij) cum Ce-
 lebrante genuflectente genuflectat, si
 solus eidem assit.

De Oratione Dominica, & alijs usque ad factam
 Communionem. X.

Celebrans, cooperto Calice, adoratoq; Sacramento, erigit se; &
 manibus extensis hinc inde super Altare intra Corporale positis,
 dicit intelligibili voce, ^o Per omnia secula seculorum. & cùm dicit, ^p Oremus,
 iungit manus, caput Sacramento inclinans. *Cum incipit q Pater*
noster, extendit manus, & stans oculis ad Sacramentum intentis, pro-
sequitur usque ad finem. Responso à ministro, ^r Sed libera nos à malo, &
à Celebrante submissa voce, Amen, manu dextra, pollice & indice non
disunctis, Patenam aliquantulum purificatorio extergens, eam accipit in-
ter indicem & medium digitos, quam tenens super Altare erectam, fini-
stra super Corporale posita, dicit secretò, ^s Libera nos quæsumus, &c.

^o *Per omnia secula seculorum.*] Cur
 manibus extensis super Altare, & vo-
 ce intelligibili, ijdem videndi sunt qui
 suprà in simili casu initio Præfationis,
 & præsertim *Innoc. III. lib. 5. cap. 12.*
 vt populus nimurum ratificet, quæ se-
 cretò peracta sunt, cum verbo *Amen.*
 Idem habetur in *Liturgia S. Petri.*

^p *Oremus.*] Sicut ad *Oremus* caput
 inclinat, ita erigit illud statim ad *Præ-*
ceptis salutaribus, &c. quod dicit ma-
 nibus iunctis, quas deinde extendit ad
Pater noster. *Præfatio, Præceptis salu-*
taribus, &c. vetustior est quām pluri-
 que arbitrantur, *Ordo Roman.* *Alcuin.*
meminit & Amal. lib. 3. cap. 20. Tri-
 buitur sancto Gregorio à *Radul.* *Pro-*
pos. 23. sed videtur esse *S. Cypriani*
Tract. de Oratione Dominica, apud
Duran. lib. 2. cap. 47. & additur tāquam
 præludium Orationis Domini, quia
 sola à Deo fuit formata, *Odo Camerac.*

^q *Pater noster.*] *Oratio Dominica*
 ab Apostolis ipsis usurpata fuit in
 Missa, secundūm omnes; nec Missa,
 vt dictum est suprà ex *Gregorio lib. 7.*
Epist. 63. constabat alijs partibus quām
 Consecratione & Oratione Domini-
 ca. *Hier. lib. 3. aduers. Pelag.* scri-
 bit, Christum Dominum docuisse
 Apostolos, vt quotidie in Corporis
 eius Sacrificio credentes audeant lo-
 qui, *Pater noster, &c.*

Cùm ergo à *Rupert. lib. 2. cap. 15.*
 dicitur auctor *S. Gregorius*, intellige,
 vel eum restituisse Missæ, vel deter-
 minasse tempus ante Sacramenti sum-
 ptionem; nam *S. Ambrosius* eam reci-
 tari polt Canonem testatur *lib. 5. de*
Sacrament. cap. 4. & *August. de sefa-*
tetur idem Sermone in Vigilia Pasche:
 fortè *S. Gregorius* hoc idem sanciuit;
 vel statuit, quod à solo diceretur Sa-
 cerdote, non à populo, vt *Græcis*

mos

mos erat, & indicatur in *Liturgia sancti Petri Graeca*. Vide eumdem *Gregor. lib. 7. Epist. 63.*

Alta voce dicitur, ex *Liturgia sancti Petri citata*; tum quia communis Oratio est, ut ex *Cypriano Sermone 6.* notat *Amalar. cap. 9.* tum quia hac ratione populus eam discere potest, ex *Augustino Epistola 42. inter 50.* tum quia sumpta est de *Euangelio*, *Durandus lib. 1. cap. 47.* & dum Sacerdos eam dicit, extendit manus, *idem ibid.*

An verò sit extra Canonem? concedit *Alcuin. cum Amalario locis citatis, & aperiè id sentit S. Gregor. Epist. 63.* dum post Canonem vult eam recitari: sed & in Parasceue dicitur, quādo Canon omittitur; ergo non est de Canonе. Oppositum docet *Innoc. III. lib. 5. cap. 17.* qui vult eamdem esse finem Canonis. *Bellarmin. lib. 2. cap. 26.* & *Azor. lib. 10. cap. 37. quæst. 9.* sentiunt cum Alcuino.

1 *Sed liberanos à malo.*] Clerum respondere hoc solitum esse, testatur *Durand. cap. 49.* & Sacerdotem item secretò subdere, *Amen.* Dicitur autem secretò, ad significandum, quòd nos latet, an exaudiamur in Oratione Dominica data nobis à Christo; & Deus hoc vult latere, ne torpeamus, *Rub. lib. 2. cap. 69.* Malè quidam dicunt etiam secretò, *Sed libera, &c.* quod à ministro tantùm dici debet: & eam mysticam rationē affert hoc loco Angelus *Contus de Mysterijs Missæ p. 5. cap. 1.* quòd nimurum tacet hæc verba Sacerdos, in quibus petimus liberi à malo culpæ præfentis; sicut in

præcedentibus postulamus à præteritis & à futuris liberari: ne videatur, inquit, Sacerdos tunc tēporis esse reus peccati mortalis. Eadem verò dicit populus conuenientiùs; cui deinde Sacerdos benè precatur, dum secretò subdit, *Amen.* Sed idem Sacerdos statim sibi quoque optat, & petit liberi à præteritis, præsentibus & futuris ea prece, *Libera nos, &c.* Dicit ille: Secretò cōuenit, non publicè, hoc petere Sacerdotem. Valeat, mystica est ratio.

1 *Libera nos quæsumus.*] Habet *Ordo Romanus.* Volunt aliqui additum esse à sancto Gregorio cum præfatione prædicta, innuit *Radulph. loco citat.* exp̄s docet *Gemma lib. 1. cap. 90.*

Quæritur autem: Cur hoc loco solus Andreas cum Petro & Paulo nominatur? at quis nesciat, sanctum Gregorium erga hunc Apostolum propensiorem fuisse, cuius nomine ædificauit monasterium ad Clivum Scauri? frater Petri est priùs vocatus, in Cruce cum Petro & Christo obiit. Habetur hæc Oratio in *Liturgia S. Petri;* sed nomina Petri & Pauli fuere addita post mortem eorumdem, nomen Andreæ non est cum ijs; & licet habeatur in Ambrosiano ritu, quia tamen ibidem est etiam Ambrosij nomen, à recentioribus vtrumque additum fuisse patet. In Missali M.S. de Urbe antiquissimo, tribus Apostolis, Petro, Paulo, Andreæ, quartum legi additum Bartholomæum. Est textus verè singularis, sed monasticus, non Romanus. quod tamen adnotare volui in gratiam S. Apostoli mei.

2 *Antequam Celebrans dicat, Da propitius pacem, eleuat manu dextra Patenam de Altari, & seipsum cum ea signat à fronte ad pectus, dicens, Da propitius pacem in diebus nostris. Cū signat se, manum sinistram ponit infra pectus; deinde Patenam ipsam osculatur, & prose-*

prosequens, ut ope misericordie tue, &c. submittit Patenam Hostię, quam indice sinistro accommodat super Patenam, discooperit Calicem, & genuflexus Sacramentum adorat: tum se erigens, accipit Hostiam inter pollicem & indicem dextra manus, & cum illis, ac pollice & indice sinistre manus eam super Calicem tenens, ^x reueenter frangit per medium, dicens, Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum; & medium partem, quam inter pollicem & indicem dextra manus tenet, ponit super Patenam; de alia media, quam sinistra manu tenet, ^y frangit cum pollice & indice dextra manus particulam, prosequens, Qui tecum viuit, & regnat: & eam inter ipsos dextra manus pollicem & indicem retinens, partem maiorem, quam sinistra tenet, adiungit mediae super Patenam positę, interim dicens, In unitate Spiritus sancti Deus: & particulam Hostię, quam in dextra manu retinuit, tenens super Calicem, quem sinistra per nodum infra cuppam retinet, intelligibili voce dicit, Per omnia sacula saeculorum. Rx. Amen. & cum ipsa particula signans ^z ter à labio ad labium Calicis, dicit, Pax Domini sit semper vobiscum. Responso per ministrum, Et cum spiritu tuo, particulam, quam dextra manu tenet, immittit in Calicem, dicens secreto, ^b Hæc commixtio & consecratio Corporis, &c. deinde pollices & indices super Calicem aliquantulum tergit & iungit, Calicem palla cooperit, & genuflexus Sacramentum adorat, surgit, & stans iunctis manibus ante pectus, capite inclinato versus Sacramentum, dicit intelligibili voce, Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, & dextra percutiens sibi pectus, sinistra super Corporale posita, dicit, miserere nobis; & deinde non iungit manus, sed iterum percutit sibi pectus, cùm dicit secundo, miserere nobis, quod & tertio facit, cùm dicit, dona nobis pacem.

^t Seipsum cum ea signat.] Signabant faciem tātū cum Patena signo Crucis, ait Innocentius III. lib. 6. cap. 1. alij signabant se, ait Durand. cap. 50. & hic ritus est congruentior, à fronte ad pectus, signoqué Crucis integro, vt declarauit sacra Rituum Congregatio die 13. Martij 1627.

^u Patenam ipsam osculatur.] Ita Ordo Romanus. ad ea tamen verba, Da propitiū pacem, quasi per osculum

huiusmodi pax à Deo petatur, vt ex verbis pātet.

^x Reueenter frangit.] Habet Dionys. cap. 3. Ecclesiast. Hierach. & ex latere dextro, Microl. cap. 17. & ad ea, Per eundem Dominum nostrum, vt in hac Rubrica, frangit autem super Calicem, ex Radulph. 23. ad cautelam, inquit Hugo Victorin. de Spec. obseru. Miss. lib. 2. cap. 39. & incipit à superiori parte Hostię, sicuti signum

signum Crucis incipit fieri ab eadem superiori parte.

y *Frangit particulam.*] Tradit *Microlog.* cap. 17. Sed quæritur, vnde præcidenda sit hæc particula, à parte superiori, an ab inferiori dimidiata iam Hostiæ? *ex Durando cap. 51. num. 7.* coniocio, quod à parte superiori: *Ex pramissarum duarum partium*, ait, *in Parenna coniunctione*, post totam fractionem duo resultant quasi cornua in modum Luna, & illa versus *Calicem*; ergo de superiori parte fuit præcisa. Accedit expositio mystica Sergij Papæ cap. *Triforme. de Consecr. Distinct.* 2. qui in oblata in Calicem mis- sa, corpus Christi, quod resurrexit, designari docet; ergo in parte oblatæ superiori & nobiliori est designanda; in parte comesta, Christum ambulantem super terram; & est pars deposita cum dextra manu: in parte altera, quæ reseruabatur, ad finem mundi in sepulchris membra Christi quiescentia. Hæc ille. Docent denique apertè, à summo Hostiæ præcidendam eam esse, *Crassus lib. 2. cap. 4.* & *Petrus Ruiz in suo Cerimoniali.* Sed ex Ordine Romano præcidi debet de imo Hostiæ. *Qui, Pontifex, de ipsa sancta* (in duas partes iam diuisa) *quam momorderat* (sumendo superiorem partem) *ponit in Calicem*, id est, partem inferiorem Hostiæ, faciens Crucem ter, dicendo: *Fiat commixtio*, &c. Hæc ibi.

z *Ter à labio.*] De trina Cruce, & cum verbis *Pax Domini*, mentio

expressa habetur *apud Microl. cap. 17.*

a *Pax Domini, &c.*] Pacis annuntiatio indicatur à *Dionys. cap. 3. Eccles. Hierar.* & à *sancto Cleméte lib. 8. Constitut. Apost.* cap. 18. cui omnis populus respondebat, *Et cum spiritu tuo.* Ambrosio tribuit *Hugo Vict. de Offic. Eccles. lib. 2. cap. 11.* Innocentio I. *Gemma lib. 1. cap. 90.* Rabanus autem lib. 1. in *Additione* tradit, cum particula tangi quatuor latera Calicis; sed vsus obtinuit, quod à labio ad labium fiant Cruces sine tactu.

b *Hæc commixtio.*] Habetur in *Ordine Romano, & Microl. cap. 18. & 23.*

c *Agnus Dei.*] Dicitur in *Liturgia sancti Petri* cit. eamdemque in *Missa post Defunctorum memoriam preicationem* haurit *Duran. lib. 2. cap. 53. ex Concil. Nicæno.* Fortasse statuit Sergius, quem omnes faciunt auctorem; vt, sicut in *Liturgia sancti Petri* semel dicebatur, ita deinde ter diceretur; vel, vt à Clero & populo cantaretur, vt ait *Baron. anno 701. putat Iuo Carnot. Sermone de Connex. noui & veteris Sacrificij*, propter trinam portionem Hostiæ, ter dici.

In fine dicebatur ter, *Miserere nobis*, vt hodie quoque in Ecclesia S. Ioannis Lateranensis Romæ, *ex Albert. de Offic. Messe*; & *Durandus testatur cap. 52.* postea verò, *ex Innocen. III. lib. 6. cap. 4.* irruentibus varijs persecutionibus cœpit vbique ferè dicitertiò, *Dona nobis pacem.* quod tamen *Ang. Rocca lib. 1. de Campan. cap. 18.* tribuit Ioanni XXII.

3 *Tunc manibus iunctis super Altare positis, oculisq; ad Sacramentum intentis, inclinatus dicit secreto, d Domine Iesu Christe, &c. Qua Oratione finita, si est e daturus pacem, osculatur Altare in medio, & instrumentum pacis ei porrectum à ministro iuxta ipsum ad dextram,*

X

hoc

hoc est, in cornu Epistolæ genuflexo, & dicit, ^f Pax tecum. Minister respondet, Et cum spiritu tuo. Si non adsit, qui huiusmodi instrumento pacem recipiat à Celebrante, pax non datur, etiam si illius datio Missæ conueniat: nec osculatur Altare, sed dicta præmissa Oratione, statim subiungit alias Orationes, ut in Ordine Missæ.

d Domine Iesu Christe.] Hæc Oratione pro pace non est apud antiquos. Durand. eam obiter indicat cap. 53. sed habetur in Missali M. S. Vaticano vol. 4743. cum duabus sequentibus.

e Daturus pacem, osculatur, &c.] Refert Durand. ibid. de quibusdam, alijs osculantibus Hostiam, alijs Calicem, alijs Altare; quasi à Christo pacem alijs dandam accipient prius, & per pacem fiat præparatio ad Communionem & susceptionem Sacramenti unitatis & pacis, ex S. Thom. 3. par. quest. 83. artic. 4. in corp. quod indicat etiam Dionys. cap. 3. Ecclesiast. Hierarch.

Tabellam vero sacram ad osculum pacis afferit ita dictam, & induxit in usum Baron. anno 45. num. 26. tamquam cautelam contra fraudes, quæ arte diaboli inter se inuicem osculantibus irreperant. Per osculum autem datur pax, ex instituto Apostolico; unde Paul. Rom. 16. 1. Corinth. 16. Salutate vos inuicem in osculo sancto. Verum hoc loco dari pacem, quamvis Berno de Offic. Missæ cap. 25 Decreto S. Leonis II. factum esse censcat; tamen alij numero plures Innocentio I. id tribuunt, ex Epistola 1. eiusdem cap. 1. ad Decetium, de Consecrat. Distinct. 2.

Pacem. nam idem afferunt Amalar. lib. 3. cap. 32. VV alafrid. cap. 22. Micerol. cap. 18. Et cum cœlasset Communio populi quotidiana in Missa, vice Communionis Sacramentalis osculum pacis institutum est, ait Innoc. III. lib. 6. cap. 5. sumpto exemplo à Christo, qui in cœna ultima meminit pacis. Pacem meam do vobis, Ioan. 14. quod notauit VV ald. Tom. 3. tit. 4. cap. 41. fusiūs de hac pace agit Alba spin. de Vet. Eccl. rit. lib. 1. Observat. 17

f Pax tecum. I Tradit Ordo Romanus. sed ex August. Sermone 83. de Diuers. Baronius haurit, anno 45. numero 25. minister autem datus pacem genuflexit ad dextram Celebrantis, & dicto tertio Agnus Dei, porrigit instrumentum osculatum eidem Celebranti; tum facta genuflexione accedit ad Prælatum, & alios, quibus idem instrumentum porrigit, facta tantum reverentia post pacem datam uniuicuique. Velum quoque adhibebit colori Missæ conueniens, quo qualibet vice terget illud, antequam alter osculetur, si plures sint Prælati; alias non terget, nisi Prælati. Neque vero danda est pax hoc loco cuicunque, sed personæ, seu personis valde insignibus.

4 Si vero celebret pro Defunctis, non percutit pectus ad Agnus Dei, quia dicit, ^g Dona eis requiem, ^h nec dicit primam Orationem, Domine Iesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis, &c. ⁱ non dat pacem, sed dicit alias duas sequentes Orationes, Domine Iesu Christe ⁱ Fili Dei unius, & ^m Perceptio Corporis tui. Quibus Orationibus dictis, genuflectens

flectens Sacramentum adorat, & se erigens dicit secretò, ^a Panem caelestem accipiam, &c. quo dicto, dextra manu accipit de Patena reuenerenter ambas partes Hostie, & collocat inter pollicem & indicem sinistram manus, quibus Patenam inter eundem indicem & medium digitos supponit, & eadem manu sinistra tenens partes huinmodi super Patenam inter pectus & Calicem, parum inclinatus, dextra tribus vicibus percutit pectus suum, interim etiam tribus vicibus dicens voce aliquantulum elevata, ^b Domine non sum dignus, & secretò prosequitur, ut intres, &c. Quibus tertio dictis, ex sinistra accipit ambas partes prædictas Hostie inter pollicem & indicem dextra manus, & cum illa ^c supra Patenam signat seipsum signo Crucis, ita tamen, ut Hostia non egrediatur limites Patenæ, dicens, ^d Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animam meam in vitam æternam, Amen. & se inclinans, cubitis super Altare positis, reuenerenter easdem ambas partes sumit: quibus sumptis, deponit Patenam super Corporale, & erigens se iunctis indicibus & pollicibus, ambas quoque manus ante faciem iungit, & aliquantulum quiescit in meditatione sanctissimi Sacramenti. Deinde depositis manibus dicit secretò, ^e Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? & interim discooperit Calicem, genuflectit, surgit, accipit Patenam, inspicit Corporale, colligit fragmenta cum Patena, si quæ sint in eo, Patenam quoque diligenter cum pollice & indice dextra manus super Calicem extergit, & ipsos digitos, ne quid fragmentorum in eis remaneat.

g *Dona eis requiem.*] Habet Hugo Victor. de Spec. Missæ lib. 3. c. 37. Quasi, inquit, magis Defunctorum quam nostri memoræ, indulgeri eisdem Deum precamur. Alex. A lens.

h *Nec dicit primam Orationem.*] Ita Durand. lib. 4. cap. 53. quia est de pace, quæ non datur in Missa Defunctorum.

i *Non dat pacem.*] Scribit Amalar. lib. 3. cap. 44. & ante eum Alcuin. cap. de Exequijs mortuorum; quia, inquit, iudicium est lætitiae, quod non conuenit Missæ Defunctorum. Durand. loco proximè citato addit, quiescere iam defunctos in Domino, neque amplius

esse in turbatione hominum. Albaspinus de Vet. ritib. lib. 1. Obsrv. 17. probabiliorem affert causam; quia, ait, mortuorum sacra priuata erant, non solemnia, ex Can. 4. Conc. Vagen. II. in solemnibus autem erat Communio populi, & ad eam per pacem præparatio, quæ cessabant in priuatis.

l *Dominie Iesu Christe.*] Non ex Ord. Rom. sed ex religiosorum traditione dicitur, ut scribit Microl. cap. 18. & hæc secunda Oratione dicitur semper cum sua conclusione. non enim hæc tres Orationes comprehenduntur sub lege Collectarum, de qua suprà par. 1. tit. 7. num. 7. ut in antiquis Missalibus patet.

in *Perceptio Corporis tui.*] Nullum auctorem hucusque inueni, qui hanc Orationem indicet, eam legi in citato *Missali Vatic.* 4743.

in *Panem caelestem accipiam.*] Habet Durand. cap. 54.

o *Domine non sum dignus.*] Teste *Origen. Homil.* 5. in *Divers.* erat commune omnibus communicaturis. antiquissimus ergo est ritus.

p *Supra Patenam signat seipsum.*] Docet Durand. cap. 54. cupiens se sanctificari, inquit, sicut & Cruce sanctificata fuit Hostia a Sacerdote. Neque in hoc casu moueat Patenam, sed Hostiam tantum; ita tamen, ut non egrediatur limites Patenæ, ne fragmenta cadant extra illam.

q *Corpus Domini nostri,*] &c. Habetur in lib. 8. *Constit. Apostolicarum*

cap. 13. & lib. *Sacrament.* S. Greg. r *Reuerenter sumit.*] Tenetur Sacerdos sumere, ex *Can. 8. Apost.* & lib. 8. *Constit. Apost.* cap. 20. quia est Sacrum, ut ait *S. Thom.* 3. par. *quaest.* 82. artic. 4. lege *Duran.* lib. 2. cap. 55. & tenetur præcisè hoc loco sumere, ex *Conc. Toletan.* XI. cap. 5. & habetur de *Constit. d. 2. Relatum.* Cubitos autem teneat Sacerdos, dum communicat, super Altare, sicut etiam in consecratione; ut initio solido respondeat finis Sacrificij, qui fit in consumptione: item, ut intra aram fiat & consecratio & consumptio Sacrificij; quod plenè præstatur eo cubitorum situ.

s *Quid retribuam Domino.*] Leguntur hi versi apud Durand. cap. 54. reliqua sunt necessaria, & valde congrua, ut patet.

5 Si vero adsint Hostie consecratae super Corporale posita & pro alio tempore conseruanda, facta prius genuflexione reponit eas in vas ad hoc ordinatum, & diligenter aduertit, ne aliquod fragmentum, quantumcumque minimum, remaneat super Corporale: quod si fuerit, accuratè reponit in Calicem. Post extorsionem Patenæ, iunctis pollicibus & indicibus Calicem dextra manu infra nodum cupæ accipit, sinistra Patenam, dicens, Calicem salutaris, &c. & signans se ^a signo Crucis cum Calice, dicit, Sanguis Domini nostri, &c. & manu sinistra supponens Patenam Calici, stans reuerenter sumit totum Sanguinem cum particula in Calice posita. Quibus sumptis dicit secreto, ^a Quod ore sumpsumus, &c. & super Altare porrigit Calicem ministro in cornu Epistola, quo ^b vinum fundente, se purificat: deinde ^c vino & aqua abluit pollices & indices super Calicem, quos abstergit purificatorio, interim dicens, ^a Corpus tuum Domine quod sumpsi, &c. ablutionem sumit, & exterget os & Calicem purificatorio: quo facto, purificatorium extendit super Calicem, & desuper Patenam, ac super Patenam paruam pallam; & ^b plicato Corporali, quod reponit in Bursam, cooperit Calicem velo, & bursam desuper ponit, & collocat in medio Altaris, ^c ut in principio Missæ.

^a Pro

t Pro alio tempore conservande.] Venerissima consuetudo est, vt propter infirmorum Communionem, nec non ob alias causas, Eucharistia asseruetur in arcu, seu pyxide, Clem. lib. 8. Conf. Apost. cap. 13. & Leo Papa ad Michaelem Imperat. lege Durand. lib. 1. de Rit. cap. 16. quæ tamen erit mutanda de septimo in septimum diem, vt loquar cum Synodo Turon. IV. cap. 4. De sacrificio vero nihil remanere debet, ait sanctus Bonaventura 4. distinct. 12. artic. 1. quæst. 3.

u Signo Crucis cum Calice.] Dextra tantum manu eum moueat, sinistra Patenam tenens, quam non supponit Calici, nisi cum eum sumit. De signo Crucis cum Calice mentio est apud Durandum cap. 54. sed non de verbis, Sanguis, &c. reuerenter autem sumit totum, ter ori admouens Calicem, ait Durand. ibid. semel, ait Crassus cum Castaldo in sua praxi: sed illud est vistitatus, & ad consumendam speciem reuerenter aptius. Ille vero modus loquendi, Accipit infra nodum cuppæ, non significat aliud diuersum ab eo quod suprà alijs verbis dicitur, tit. 7. num. 5. Tenens nodum infra cuppam, quod titulo 8. num. 7. repetitur. sensus enim est: Accipit nodum cuppæ qui est infra. Neque maior est ratio, vt diuersimodè capiatur Calix in praedictis casibus; immo ad sumendum Calicem, tuitius & commodiùs teneatur nodus Calicis, minus tutè inter nodum & pedem illius. Burchardus autem varia phrasí solet dicere, ut in tit. 2. num. 2. & 4. & in tit. 3. num. 1. ante infimum gradum Altaris, post infimum gradum, ad infimum gradum: hoc est, in plano Cappellæ. item in genuflexionibus addit aliquando, usque ad terram; in inclinationibus addit ali-

quando, profundè. At sensus auctoris est, vt altera alteram Rubricam explicet ex idemtitate actionis seu rationis. ne igitur haeresis in verbis.

Quæritur: An Sacerdos sumens Sanguinem sub altera specie vini plus gratiæ recipiat. Negat Bellarm. lib. 4. de Euchar. cap. 23. & est communior sententia, concedit tamen Snar. diff. 63. sect. 4. 5. & 7. cum alijs, posse recipi maiorem gratiam, si in continuanda sumptione plures deuotionis actus eliciantur. quod valet etiam in sumptione particularum quæ supersunt, & à Celebrante sumuntur, quia ad idem Sacrificium spectant. Addit præterea Henrig. cap. 43. num. 3. cum ijs, qui volunt totum effectum Sacramenti produci per sumptionem primæ speciei, immo etiam primæ partis speciei (per sumptionem autem intellige deglutitionem, cum Soto distinct. 11. quæst. 2. artic. 1. & est communis; tunc enim manduasti) dato casu, quod sumatur Hostia à Sacerdote in peccato mortali, deinde peniteat, & contritus sumat Calicem; ex hac sumptione Calicis, aiunt, quod nihil ille Sacramentalis effectus sit percepturus. docet oppositum Caiet. 3. par. quæst. 79. artic. 1. quem sequitur Suarez loco citato. quia in re sententiam tuitiorem tu sequere; & à peccato caue.

x Quod ore sumimus. Habet Ord. Rom. & Microl. cap. 19.

y Vinum fundente. Minister defret ad Altare in cornu Epistolæ ampullas in peluicula, quas ministrabit cum osculis & reuerentijs debitiss: & in fine, relatis ijsdem ad locum suum, extinguet Cereum pro eleuatione accensum, vt habetur suprà tit. 8. num. 6.

Vino autem fit purificatio, ex Innocent. III. de Celebrat. Missarum cap.

Ex parte. Diceret autem, ut vinum pro purificatione Calicis infusum esset eiusdem saltem quantitatis, qua fuerunt primæ species Sanguinis; alioquin Sacerdos illud saltem infra Calicem circumagat, ut absumentur species; neque extra Altare demittat Calicem, neque digitis labia Calicis seu oris sui deterget, neque digitos lambat. Pius V. in Epistola ad Archiepiscopum Taraconen. data die 8. Ianuarij 1571. & relata à Vincentio Sorriano par. 1. monet de prædicta vini ad purificationem adhibenda quantitate; & addit præterea, quod sumatur ablutio per eamdem partem Calicis, per quam Sanguis Christi haustrus est. Mirare, quæ, sanctissimi Pontificis, etiam in minimis, diligentiam. Purificationem verò, de qua hoc loco, vocat Perfusionem Innocent. III. lib. 6. c. 8. in eadem notat Durandus cap. 54. Calicem esse bis tantum admouendum ori, non ultra: nam versus stomachum astantibus mouet, pluries quam ter Sanguinem, & bis purificationem de Calice sugere.

Quid verò, si Celebrans voulisset non bibere vinum? poterit tamen hoc loco vino utri, quia hic urget Ecclesiæ præceptum, Azor. lib. 11. cap. 10. quest. 7. nec abstemij debent fine vino

purificare Calicem Papa inconsulto, ex Romana præcepta.

z Vino & aqua abluit, &c.] Vino digitos perfundi scribit S. Thom. 3. par. quest. 83. artic. 5. ad 10. aqua poti vi- num efficit etiam, ne purificatorum maculas vini nimium contrahat, & modestiam significat, seu humilitatem, ex Innocent. III. lib. 6. cap. 8. non tamen sumebatur hæc ablutio, sed in locum mundum projiciebatur, ex Durand. cap. 55. lib. 4. Vtramque nunc ablutionem sumit Sacerdos, & in me- dio Altaris. curet autem, ne, dum di- gitos purificatorio tergit, Corporale commaculet, gutta cadente è digitis, & ideo deponat Calicem extra Cor- porale, donec digitos abstererit.

a Corpus tuum Domine.] Meminit Durand. lib. 6. cap. 77.

b Plicato Corporali.] Ita Ordo Ro- manus, & Honor. in Gemma libro 1. Cap. 65. Calicem autem, dum plicat Corporale, collocat Sacerdos versus cornu Epistolæ, ut commodiūs bur- sam accipiat, quæ est in cornu Euan- gelij.

c Ut in principio Missæ.] Velum er- go velabit Calicem totum in anteriori parte, sicut initio Missæ: quod non ca- ret mysterio, ut dicemus in exposicio- ne mystica Missæ num. 11.

6 Si qui sunt^d communicandi in Missa, Sacerdos post sumptionem San- guinis, antequam se purificet, facta genuflexione ponat particulas co-secratas in pyxide, vel, si pauci sint communicandi, super Patenam, nisi à principio posita fuerint in pyxide, seu alio Calice. Interim mi- nister ante eos^e extendit linteum, seu velum album, & pro eis facit Confeßionem, dicens, ^f Confiteor Deo, &c. Tum Sacerdos iterum genuflectit, & manibus iunctis vertens se ad populum in cornu Eu- angelij, dicit, Misereatur vestri, &c. Indulgentiam, absolutionem, & remissione peccatorum vestrorum, &c. & manu dextra facit signum Crucis super eos. Postea genuflectens, accipit manu sinistra pyxidem

seu

seu Patenam cum Sacramento, dextra verò sumit unam particulam, quam inter pollicem & indicem tenet aliquantum eleuatam super pyxidem seu Patenam, & conuersus ad communicandos in medio Altaris dicit: ^b Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Deinde dicit: ^c Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur anima mea. Quibus verbis tertio repetitis, accedit ad eorum dextram, hoc est, ad latus Epistolæ, & unicuique ^d porrigit Sacramentum, faciens ^e cum eo signum Crucis super pyxidem, vel Patenam, & ^f simul dicens: Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animam tuam in vitam eternam, Amen. Omnibus communicatis reuertitur ad Altare, nihil dicens: & ^g non dat eis benedictionem, quia illam daturus est in fine Missæ. Si particulae posita erant super Corporale, exterget illud cū Patena, & si qua in eo fuerint fragmēta, in Calicem immittit. Deinde dicit secreto: Quod ore sūp̄sumus Domine, &c. & se purificat, dicens: Corpus tuum Domine quod sūp̄sumi. & alia facit ut suprā. Minister autem dextra manu ^h tenens vas cum vino & aqua, sinistra verò mappulam, aliquantò post Sacerdotem eis porrigit purificationem, & mappulam ad os abstergendum.

^d Communicandi.] Regulariter hoc loco facienda est Communio, *Amal.* *Praf. 2. ad lib. de Eccles. Offic.* & *VV. alafr. c. 22.* sed hodie, quia plurimi exceptant finem Missæ, & eos tardet expectare alios ut communicent, præsertim si multi sint communicādi, differt sollet Communio vsque ad peractā Missam. Tolerādum videtur, si multi communicent, non autem, si pauci: & ij fortasse priuantur fructu Orationum earum quæ post Communione dicuntur, ut notat *Microlog. cap. 19.* Ante has Orationes, inquit, communicare non negligant, quicumque earumdem Orationum benedictione fons desiderant.

Quilibet autem Sacerdos communicare potest in Missa alios, excepto die Paschatis, quo neque possunt Regulares; & illud placet *Nanarro cap. 21. num. 52. in Man.* fuit *Tridentinum Conc.* quod in Missis singulis optat

stantium Communione. cuius rei gratia quidā paulò ante Communione pulsant campanulā, sed nulla fit auctoritate Maiorum. Celebrās autem post sumptionē Sanguinis Calicē palata tegat, antequam alios communicet.

^e Extendit linteum.] In linteis nitidis accipiebant laici Eucharistiam, maximè mulieres, *ex Aug. Serm. 252. de Tempore*, vbi appellatur linteolum, & linteamen. Dominicale vocabatur hoc linteum, *ex Baron. anno 57. numero 148.* de quo est decretum in *Conc. Antisiodor. can. 42.* vocat *Ordo Reg. manus Sindonem mundam.*

^f Confiteor.] Antiquiores nihil de his in hoc loco: sed maximè congruant desumpta ex confessione ante Missam. Et sicut in Missa vno tantum præsente dicitur, *Misereatur vestri*; ita etiam vno tantum communicaturo dici debet, *vestri, vestris*; quæ cadunt

præ-

præterea super alios præsentes Communione spirituali communicaturos.

g *Eccc Agnus Dei, &c.*] Sumptum est ex Euangeliō Ioan. cap. 1. & quadrat ad rem, præsertim cùm paulò antè fuerit dictum ter *Agnus Dei*: sed ritus non est antiquus. Tenet autem Celebrans particulā duobus digitis paululum eleuatā supra Patenam, seu Pyxidem; ita tamen, vt dextra manus adhæreat Patenę, seu Pyxidi, neque nimium eleuetur particula super Pyxidem.

h *Domine non sum dignus, &c.*] Eodem modo fuit additum, vt suprà, ex *Origene*, exemplo Celebrantis: & dicitur à Sacerdote totum integrè clara voce, & semper in genere masculino. Quare ritus ille apud quasdam Moniales, quæ dicunt, tacente Sacerdote, *Domine non sum dignus*, continet errata duo. Alterum, quod à Sacerdote non dicitur, contra hanc Rubricam; alterum, quod mutantur verba à Centurione accepta, & à Rubrica non mutata, contra Bullas Pij V. & Pauli V. qui prohibent mutationem in Missali, & Rituali Romano, in quo expressè dici iubetur pro feminis quoque, *Domine non sum dignus*.

i *Porrigit Sacramentum.*] Per particulas danda est Communio: non autem cuicunque de populo dandæ videntur partes illius Hostiæ, quæ forte referuatur post Orationem quadragesinta Horarum; quod etiam vetuit ianctus Carolus in *Synodo Diœcef. XI.* quia rudiores rotundam potius volunt particulam, alioquin facilè patientur scandalum: imò *ibidem* iussit, à solo Sacerdote prædictam Hostiam sumi, quod melius esset, post Calicis sumptionem. In *Ordine Romano* Subdiaconi, & his inferiores, ore, non manu, accipebant à Celebrante Com-

munione. Et Concilium Rhotomagensē can. 2. apud *Burchard. lib. 3. cap. 76.* iussit, vt Eucharistia non nisi in os cuiuscumque sumentis immittatur à Sacerdote, qui verò communiant, manus in Crucis formam componere debent, ex *Synodo 6. in Trullo can. 102.* In singulis Dominicis, ex *Augustino Epist. 118. ad Ianuarium*, vel tertia Dominica (quod nota pro Societatibus sanctissimi Sacramenti) vel summis festiuitatibus, vel ter in anno saltem, ex *Decreto Fabiani Papæ apud Iuon. par. 2. cap. 27.* communicabant, *Gemma lib. 1. cap. 66.* Initio enim laici omnes in singulis Missis communicabant, *Dionys. cap. 3. Eccles. Hierar.* & optat, vt diximus, fieri quoque nunc temporis Concilium Tridentinum, *Seff. 22. cap. 6.*

l *Cum eo signum Crucis.*] Eo modo quo suprà signauit seipsum Sacerdos, *S. Thom. Opusc. 65. cap. 4.*

m *Simul dicens: Corpus, &c.*] Dicuntur hæc verba in distributione Eucharistia, teste *Alcuino de Sabato sancto*, afferit *Microlog. cap. 18.* dici ex religiosa traditione: sed habentur apud *Ioan. Diac. in Vita sancti Gregorij, & in Concilio Rhotomagen. cap. 2.*

n *Non dat eis benedictionem.*] Neque etiam in Missis Defunctorum, contra quodam, qui loquuntur gratis. Sed neque in his Missis distribuenda esset Eucharistia, vt docet *Albasp. de Vet. rit. lib. 1. obseru. 14.*

o *Tenens vas cum vino & aqua.*] Creditur Christus consecrasse Calicem mixtum vino & aqua, iuxta regulas modestiæ in mensa, & ex *Tridentina*

tina sessione 22. cap. 7. vnde & in Calicem infundimus aquam. Chrysostomus autem iussit aquam aut pastillum degustari post Communionem. In Ecclesia Occidentali antiquus erat mos vini aqua mixti, aut aquæ puræ, ad purificationem. lege Baronium anno 403. Fit autem hæc ablutio oris ad deglu-

tiendam facilis particulam, & ad humilitatem significandam, vt de ablutione digitorum supra ex Innoc. III. retulimus, quasi memorent communicati suam indignitatem. item, ne cum saliuæ aut pituita quidquam Sacramenti excreetur, ex Palladio in Vita sancti Ioan. Chrysost.

7. Si in Altari remaneant particulae in Calice, seu in alio vase usque ad finem Missæ, seruentur ea p. quæ in Feria quinta Cœna Domini prescribuntur circa finem Missæ.

p. Quæ in Feria quinta.] Hoc est, genuflectat Sacerdos quandocumque accedit vel recedit à medio, vel transit ante Sacramentum in vase reservatum: & cùm dicit, *Dominus vobiscum*, non vertit se ad populum in medio Altaris, sed paulò prope cornu Euangelij, ne terga vertat Sacramento; & in fine ibidem dabit benedictionem, non perficiens circulum: qui neque fit ad *Orate fratres* in Parasceue; ergo neque hoc loco eadem de causa. Calix quoque in hoc casu non erit collaudans in medio Altaris, sed à latere Euangelij; neque plicabitur Corporale, nisi deposito Sacramento in locum suum post Missam. Denique, cùm dicit Euangelium sancti Ioannis in fine Missæ, non signabit Altare, sed seipsum tantum, vt Feria quinta in Cœna Domini suo loco dicemus.

Quid verò agendum sit à Sacerdote, quando fragmenta supersunt, seu

paucae particulae, peracta populi Communione, dicemus infra, cum de defictibus Missæ, tit. 7. num. 2.

Accidit etiam, quod purificanda sit Pyxis intra Missam (qua de re nulli agitur in Ritualibus libris) & eo casu purificabitur illa ante Calicis purificationem, collectis nimis in eius fundo fragmentis omnibus diligenter cum indice dextræ manus; & cum eodem indice sumi poterunt, admoto eodem linguae, vel ad labium Pyxidis fragmentis deductis, & ore eidem admoto, ita vt nullum remaneat fragmentum. Deinde infundi potest paululum vini; quo circumacto intra Pyxidem, & tergente indice, tota pars interior abstergatur; quo hausto, exiccatum Pyxis interior vndeque purificatorio. Non debet deinde vacua Pyxis tegi velo, sed panno lineo. Denique fiunt reliqua de more pro Calicis purificatione.

8. In Missa solemani Diaconus stans retrò post Celebrantem, cùm in Oratione Dominica dicitur, *Et dimitte nobis debita nostra facta ibidem genuflexione*, vadit ad dextram Celebrantis, & Subdiaconus circa finem Orationis Dominicæ, facta item genuflexione reuertitur ad Altare, & stans in cornu Epistolæ porrigit ⁴ Patenam Diacono, qui eam discooperit, & purificatorio abstergens dat Celebranti, illius

Y manum

manum osculando, & quando opus est, discooperit, & cooperit Calicem, & cum Celebrante adorat. Subdiaconus reddit a Patena, & deposito velo quod ab humeris eius pendebat, genuflectit, & descendit retro post Celebrantem: & cum dicitur, Pax Domini, iterum genuflectens accedit ad sinistram Celebrantis, & simul dicunt, Agnus Dei: deinde facta ibidem Sacramento genuflexione, redit post Celebrantem. Diaconus vero a dextris genuflexus expectat pacem, & cum Celebrans osculatur Altare, ipse se erigens simul osculatur illud extra Corporale, & a Celebrante dicente, Pax tecum, complexus accipit pacem, ^u sinistris genis sibi innicem appropinquantibus; & ei respondet, Et cum spiritu tuo. Postea iterum Sacramenta in Altari adorato, vertit se ad Subdiaconum retro post Celebrantem, & similiter dat ei pacem. ^v Subdiaconus accepta pace a Diacono, & facta Altari genuflexione, comitatus ab Acolytho vadit ad Chorum, & ^y dat pacem primo cuiusque ordinis, dignioribus prius, deinde minis dignis, & reuersus ad Altare, facta genuflexione dat pacem Acolytho, qui ipsum comitauerat, qui & alijs Acolythis circa Altare dat pacem: deinde Subdiaconus vadit ad dextram Celebrantis, & quando opus est, discooperit Calicem, ^x accipit ampullam vini, & infundit quando Celebrans vult purificare. Diaconus post datam pacem Subdiacono vadit ad librum, & dum Celebrans se communicat, ^z stant ipse & Subdiaconus profunde inclinati versus Altare.

q Patenam Diacono.] Dant Patenam per manus in manus Celebrantis, Innoc. III. lib. 6. cap. 1. apparel in Ord. Rom. aliquod vestigium huius ritus, sed per plures manus Patena transibat quam per duas.

r Discooperit, & cooperit.] Ita Innoc. III. ibid. cap. 2. Diaconi enim est ministerium circa Calicem. Sufficiunt autem reuerentiae cum genuflexione in Rubrica praescriptae.

s Dicunt, Agnus Dei.] Percutunt Ministri sibi pectora cum Celebrante, non tamen sinistra posita cum eo super Altare, sed infra pectus eidem pectori admota.

t Complexus accipit pacem.] De complexu ad pacem dandam Chrys.

Hom. 51. ad Pop. Antioch. Alter alterum amplectitur, inquit, ut unum multi fiamus.

u Sinistris genis.] Habetur in Cerim. Episc. lib. 1. cap. 24. Durandus tradit ad dextram Celebrantis recipi pacem a Diacono; quod & nos obseruamus. A dextris, inquit haec Rubrica, genuflexus expectat pacem, non autem dextris genis. Per genas sinistras significatur dari pacem e corde, quod ad sinistram vergit; & quod in aduersis etiam cum proximo pax habeatur.

x Subdiaconus accepta pace, &c.] Diaconus dat pacem Subdiacono, & hic alijs eisdem quos Diaconus incensauit, Hugo Victorin. de Spec. Miss. obseru. lib. 2. cap. 40. & præterea

terea Acolyrho comitanti inclusuè.

y *Dat pacem primo.*] Qui dat pacem, nemini inclinat cui dat pacem, nisi postquam dederit; qui accipit, inclinat caput danti antè & postquam acceperit, ex *Cerimon. Episc. suprà.* Item, qui dat dicit, *Pax tecum;* qui recipit respondet, *Et cum spiritu tuo.* amplectunturque se inuicem, & appropinquant genas sinistras, ut dictum est de Celebrante, & Diacono. In unoquoque deinde ordine primus dat pacem alteri subsequenti, & ille alteri, & sic deinceps usque ad ultimum eiusdem ordinis, non præmissis invitationibus, quæ in incensatione tantum fiunt.

Laicis verò datur per instrumentum, de quo suprà num. 3, osculatum ab eo qui pacem à Celebrante immediate accepit, in eodem *Cerim. Episc.* &c, ut ibidem dicitur, non nisi stanti pax datur, scilicet cui per osculum datur.

Ordo verò dandi pacem est idem qui de incensatione dictus est suprà: sed per instrumentum datur laicis singulis, per osculum primo cuiusque ordinis; à Subdiacono illis laicis quos Diaconus incensauit, ab Acolythalicis alijs. numquam verò à Diacono alicui datur, neque Domino loci, ex Decreto sacrae Rituum Congregacionis 5 Iulij 1614. neque datur umquam.

cum Patena, vice Tabellæ, seu instrumenti: quam Patenam prohibuit Pius V. in *Epistola ad Archiepiscop. Tarragonen.* suprà citata, num. 5.

z *Accipit ampullam vini.*] Ut pro ablutione digitorum in missa priuata dictum est, neque omittat Subdiaconus osculationes & reuerentias debitas in ministrandis ampullis Celebranti.

a *Stant.*] Si tamen Subdiaconus redierit, quem non debet expectare Celebrans: & eo casu inclinati stant à verbis, *Domine non sum dignus;* manibus iunctis ante peccatum. Acolythorum alter deferet sine genuflexione ampullas ad Altare cum peluicula, quas portaret sine osculis Subdiacono, & referret ad Credentiam; alter portabit velum paruum de Credentia ad Altare in cornu Euangeli, ut Subdiaconus eo deinde tegat Calicem, ut infrà. Si non redierit Subdiaconus, suppletat Acolythus in ministrandis ampullis pro Calicis purificatione: quamvis in meditatione sanctissimi Sacramenti cam poterit Celebrans adhibere moram, qua Subdiaconus ministrare queat ampullas.

Non lauat manus Celebrans, nisi sit Episcopus.

Si adsint ministri cum intorticijs, peracta Communione populi descendant, & ea extinguant.

9 In Missa Pontificali, *Assistens accipit & defert pacem, ut b in Pontificali habetur.* Si in Missa solemnis fiat Communio, omnia seruentur ut suprà, sed prius communicet Diaconum & Subdiaconum, deinde alios per ordinem: & Diaconus purificationem eis ministret. Interim à Choro cantatur Antiphona, quæ dicitur ⁴ Communio.

Vide *Cerimon. Episc. lib. 1. c. 24.* Sed quid, si detur *Assistens* paratus Celebranti: hic accipiet pacem à Celebrante,

& dabit Clero. Diaconus recipiet ante Clerum ab eodem *Assistente*, & dabit Subdiacono, ut ait *Crassus lib. 1. c. 50.*

Y 2

b In

b In Pontificali.] Hoc est, Cærimon, Episc. ut alijs notatum est.

c Fiat Communio.] Diaconus, coperto Calice cum Palla, eoque posito paulò ultra medium Corporalis, intra Aram tamen, versus cornu Euangeli, collocat in medio Corporalis Pyxidem. quod si ea extrahenda sit de Tabernaculo, idem ipse extrahat cum genuflexionibus, antequam extrahat; & postquam extraxerit, genuflexo interim Celebrante, & alijs circa Altare. Diaconus in cornu Epistolæ stans, profundè tamen inclinatus, dicit alta voce, Confiteor, manibus iunctis. Celebrans, postquam Diaconus Pyxidem disposeruerit, stat in medio Altaris facie versa ad Diaconum; Subdiaconus item post Celebrantem stabit; qui, dicto Confiteor, eodem loco stans dicit, Misereatur, & Indulgentiam, prope medium Altaris, facie item versa ad Diaconum, qui respondebit, Amen. Acolythi interea ante medium Altaris in superiori gradu extendunt linteum mundum genuflexi, facie sibi inuicem versa: Diacono vero & Subdiacono ante linteum genuflexis, Celebrans cum debitis genuflexionibus eos communicat, præmissis verbis, Ecce Agnus Dei, &c. Domine non sum dignus, cum reliquis cærimonij, de quibus supra num. 6. est dictum.

Qui vero gestant intorticia, substituant sibi alios, donec communicent, neque accedant cum intorticijs ad Celebrantem pro Communione.

De Communione, & Orationibus post Communione dicendis. XI.

IElebræt purificato, dum Calicem collocat in Altari, & liber Missalis defertur per ministrum ad cornu Epistolæ, & collocatur ut in Introitu. Ipse autem minister genuflectit iuxta cornu Euangeli, ut in principio

Dum alios Celebrans communicat, Subdiaconus stat à sinistris Celebrantis, Diaconus in cornu Epistole purificationem eum Calice ministrat, ijs scilicet qui de Clero sunt, non laicis, quibus purificationem dabit alter è Clero cum alio vase aut vini, aut aquæ. Diaconus autem eo casu ad dextram Celebrantis accedit. Neque ministri Patenam teneant sub mento communicantium, quod ad Episcopalem attinet maiestatem.

Sacerdotes cum Stola de collo pendente communicant, ex Concil. Brac. III. can. 3. ante Altare quoque una cum Leuitis & Clero, laici vero extra Chorum, ex Concil. Tolet. IV. c. 17. à quo semper excluduntur, lib. 2. Apost. Condit. cap. 57. ut ostendatur honor Cleri à laicis distinctus; & ut Clerus inferuiat diuinis liberiis, ait Carol. Nouar. Episcopus.

Facta Communione cum debitis reverentijs, Diaconus operit Pyxidem, & reponit in locum suum, genuflexo interim Celebrante, & post eum Subdiacono: quibus deinde surgentibus, & reposito Calice in medio Altaris, detectoque, fiunt alia pro purificatione Celebrantis quæ supra sunt dicta.

d Communio.] Vide quæ habentur supra par. 1. tit. 13. num. 1. pag. 45.

Quod si remaneat Sacramentum in Altari, Ministri obseruent, & Diaconus præsertim dicturus Ite missa est, quæ supra Celebranti sunt præscripta num. 7.

cipio Missæ. Deinde Celebrans stans iunctis manibus legit Antiphonam quæ dicitur Communio: qua lecta, iunctis item manibus ante pectus vadit ad medium Altaris, & eo osculato, vertit se ad populum à manu sinistra ad dextram, & dicit, Dominus vobiscum, & per eamdem viam redit ad librum, & dicit Orationes post Communionem, eisdem modo, numero, & ordine, ut suprà dictæ sunt Collectæ. Quibus finitis, ^e claudit librum, & iungens manus ante pectus, reuertitur ad medium Altaris, ubi eo osculato vertit se ad populum, & dicit ut suprà, ^g Dominus vobiscum. Quo dicto, stans iunctis manibus ante pectus versus populum, dicit, si dicendum est, ^h Ite missa est, & per eamdem viam reuertitur ad Altare. Si verò non sit dicendum, dicto Dominus vobiscum, reuertitur eodem modo per eamdem viam ad medium Altaris; ubi stans versus ad illud, iunctis ante pectus manibus dicit, ⁱ Benedicamus Domino. In Missis autem Defunctorum eodem modo stans versus Altare dicit, ^l Requiescant in pace.

^e Liber Missalis defertur, &c.] Ibi finitur Missa, ubi nimis est cœpta, ait Amalar. lib. 3. cap. 36. aperte Iuo Carnot. Serm. de Conuenien. veter. & noui Sacrif. initio, & in fine Sermon. Apertiū docet hunc ritum Durand. lib. 4. cap. 57. Reliqua patere possunt ex dictis initio Missæ tit. 5. huic par. num. 1. pag. 120. & 121. ex Microl. cap. 19. qui meminit Orationum post Communionem.

^f Claudit librum.] Manu dextra, ita ut pars libri clausa Calicem respiciat. Porro eius est claudere, cuius & aperire; aperuit autem initio librum Missalem idem Sacerdos.

^g Dominus vobiscum.] Bis in fine Missæ dicitur Dominus vobiscum; quia cupit Ecclesia, ne discedentes ab Ecclesia longè siant à Deo, Lopez lib. 2. cap. 19. §. 1.

^h Ite missa est.] Dicitur versus populū, quia dimittitur, ex Microl. c. 46.

ⁱ Benedicamus Domino.] Dicitur versus Altare, ex eodem Microl. ibidē; quia ibi peculiari modo Dominus adest.

^l Requiescant in pace.] Dicitur item versus Altare, quia sermo est de absentibus.

Quando, & cur dicatur, Ite missa est, & Benedicamus Domino, iam diximus suprà tit. 13. par. 1. pag. 45.

² In Quadragesima autē à Feria quarta Cinerum usque ad Feriam quartam maioris Hebdomadæ, in feriali Officio, postquam Celebrans dixit Orationes post Communionem cum suis solitis conclusionibus, antequam dicat Dominus vobiscum, stans in eodem loco ante librum dicit, Oremus, ^m Humiliate capita vestra Deo, caput inclinans, & extensis manibus subiungit eadem voce ⁿ Orationem super populum ibidem positam: qua finita osculatur Altare, & vertens se ad populum dicit, Dominus vobiscum, & alia ut suprà.

m *Humiliate capita vestra Deo.*] Indicat *Amalar. lib. 3. cap. 37.* hæc dici hoc loco.

n *Orationem super populum.*] Appellat *Amalar. ibidem*, quasi alteram benedictionem; & idem habet *Micrologus cap. 51.* distribuebatur enim panis benedictus in fine Mis-

sæ; & quia hoc non licebat in Quadragesima ob ieiunium, pro pane dicta est alia Oratio super populum. ita *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 61.*

Habentur autem in *Sacrament. Gregorij* hæc *Orationes* cum titulo, *Super populum.*

3 *In Missa solemni o Diaconus defert librum Missalis ad cornu Epistole, deinde vadit retrò post Celebrantem: p Subdiaconus verò vadit ad cornu Euangeli, ubi Calicem mundat, aptat cum purificatorio, Patena & palla cooperit, plicat Corporale, reponit in bursam, & illam ponit super Calicem coopertum velo, quem collocat in Altari, q vel super Credentia ut prius: postea redit ad locum suum retrò post Diaconum: qui cum dicit, Ita missa est, cum Celebrante vertit se ad populum; & in Quadragesima dicto per Celebrantem Oremus, Diaconus in cornu Epistole vertens se ad populum, iunctis manibus dicit ut supra, Humiliate, &c. quo dicto vertit se versus Altare a tergo Celebrantis, & Celebrans dicit Orationem super populum.*

o *Diaconus defert librum.*] Cura libri Missalis spectat magis ad Diaconum quam ad Subdiaconum, qui eiusdem tantam curam habet in ordine ad Euangeliū initio seu in fine Missa legendum, sive à Celebrante, sive à Diacono: subminister enim est Euangeliū ad sustinendum librum. inde fit, ut Diaconus solus libro assistat in reliquis, numquam Subdiaconus.

Defert autem cum genuflexione, quando transit ante medium Altaris, & clausum portat; quem deinde aperit, ubi legenda est *Communio*.

p *Subdiaconus verò vadit, &c.*] Cum debita genuflexione in medio Altaris, aduertens, ut cedat superiorem gradum Diacono transeunti, cetera facit ut in Rubrica.

q *Vel super Credentia ut prius.*] Amoueri vult tum Corporale, tum

Calicem de Altari *Durandus c. 54.* & magis placet, *ex tit. 7. supra num. 9.* imò verò etiam magis decet; neque traditur Calix Cærimoniario, à quo neque comitatur in hoc casu Subdiaconus, qui tamen vadit & redit per breviorem viam, ut adsit ad Orationem post Diaconum in loco suo.

Celebrans dictis Orationibus non claudit librum, sicut à principio non aperuit; & qui apertum inuenit, aperitum relinquat: quæ fiunt per ministros, ad maiorem solemniter Celebrantis dignitatem.

r *Vertit se ad populum.*] Ob rationem allatam supra num. 1. sed antè quam se vertat Diaconus, genuflexet versus Altare; & postquam dixerit, redeat eodem modo quo Celebrans, & vna simul cum eo. Neque Celebrans dicere debet submissa vo-

cc,

cc, *Ite missa est*. quod quidam docuere. *Ite missa est*; quia populum alloquitur: sed in cornu Epistola, & sine genuflexione.

De benedictione in fine Missæ, & Euangeliō sancti Ioannis. XII.

¹ **D**icto *Ite missa est*, vel, *Benedicamus Domino*, ut suprà, Celebrans ante medium Altaris stans iunctis manibus super eo, & capite inclinato, dicit secretò, ^c *Placeat tibi sancta Trinitas*, &c. quo dicto, extensis manibus hinc inde super Altare positis, ipsum in medio osculatur: tum erigens se, adhuc stans versus illud, eleuat ad cælum oculos & manus, quas extendit, & iungit, caputq. Crucis inclinans, dicit voce intelligibili, ^x *Benedicat vos omnipotens Deus*, & iunctis manibus, ac demissis ad terram oculis, vertens se ad populum à sinistro latere ad dextrum, extensa manu dextra, iunctisq. digitis, & manu sinistra infra pectus posita, ^y semel benedicit populo, dicens, *Pater*, & *Filius*, & *Spiritus sanctus*. *R. Amen.* & circulum perficiens accedit ad cornu Euangeli, ubi dicto, *Dominus vobiscum*, & *R. Et cum spiritu tuo*, pollice dextro signans primum signo crucis Altare seu librum in principio Euangeli, deinde frons, os, & pectus, dicit, *Initium sancti Euangeli secundum Ioannem*, vel, *Sequentia sancti Euangeli*, ut dictum est in Rubricis generalibus, & *R. Gloria tibi Domine*, iunctis manibus legit Euangelium, *In principio*, vel *altud*, ut conuenit. *Cum dicit*, ^a *Et verbum caro factum est*, genuflectit versus cornu Euangeli, & surgens prosequitur ut prius: quo finito, minister stans à parte Epistolæ respondet, *Deo gratias*.

^c *Placeat tibi sancta Trinitas.*] Hanc Orationem habet *Micro. cap. 22.* sed post datam benedictionem populo; qui ritus à *Durando cap. 59.* tamquam adhuc usitatus commendatur. Sed noua Oratione decet prius petere à Deo efficaciam proximæ futuræ benedictionis; quod nos facimus.

^u *Osculatur.*] Habet *Micro. c. 22.* osculum Altaris, sed ante *Placeat*; *Durandus* verò *cap. 59.* finito *Placeat*. Missa enim incipit ab osculo Altaris, & finire debet cum eodem osculo.

Decies igitur in Missa Sacerdos osculatur Altare, si pacem dat astan-

tibus; alioquin nouies. Quis non videat in hoc numero mysterium?

Item iungit manus super Altare septies, ut benè numeranti patet: & eleuat oculos in cælum nouies, inclusa benedictione ad populum, de qua mox dicemus.

^x *Benedicat vos omnipotens Deus*, &c.] Indicat *Liturgia citata S. Petri* hanc benedictionem. de eadem *Amalar. lib. 3. cap. 36.* videtur loqui, sed verè de Oratione post Communionem loquitur ille, quain collocat ante versum *Ite missa est*; & sequentii capite vocat vltiorem vltimam benedictionem.

ditionem eam Orationem, quæ in Quadragesima dicitur super populum humiliatum Deo. *Microl.* autem *cap. 22.* apertè de hac benedictione populi enarrat, *citato sancto Hieronymo ad Rusticum Narbonen. Episcopum*, qui de Romana consuetudine testatur, quod Sacerdos benedicat populo. vide *citatos Can. hac de resuprà 1. part. tit. 13. num. 2. pag. 46.* Doceat *Innoc. III. lib. 6. cap. 14.* per verbum oris & signum Crucis hanc fieri, tum in nomine Trinitatis. Tradit *Isid. lib. 2. de Eccles. Offic. cap. 17.* originem habere à Moysè *Num. 6. Sic benedices populum meum, & benedicam illos: Benedicat te Dominus, &c.* vbi trina est à Trinitate periodus benedictionis. Eleuatio denique manuum ad benedicendum habetur *Ecclesiastici 50. ex Iansenio ibidem, & à Christo ascende, Luc. ult.*

y Semel.] Vnicum producitur signum Crucis, semelque benedicitur, ad differentiam Episcopi, qui ter benedit. Quod si ante se & à tergo circumstantes habeat, puta Clerum in Choro, seu Moniales, & populum ante Altare; nihilominus tamen semel tantum benedicere debet, manu conuersa ad eos qui sunt ante Altare, intentione directa ad omnes. idemque fiat infrà, quando Prælatus est in medio Cappellæ, vt tantum astantes à latere Euangelij actu benedicat.

Sacerdos igitur, qui inuitauit populum ad benedicendum Deo ijs verbis, *Benedicamus Domino, vel certè prouocauit astantes ad agendas Deo gratias* (quæ verba semper dicuntur nomine populi) optat, & precatur à Deo eidem populo benedici. Communis autem laicorum usus est, vt ad hanc benedictionem manu sibi pingant Crucem à

fronte ad pectus: quod laudatur à *Durando lib. 5. cap. 2.* & placet (quidquid alij dicant) vt initio & in fine Missæ eluceat signum Crucis, quod in omni negotio est opportunum, *ex Cyrillo Ierosolymitano Catech. 4.*

z Circulum perficiens.] Eo namque modo breuiori via transit ad illud cornu, in quo legitur ultimum Euangelium; quod legitur ijsdem ritibus quibus primum Euangelium post Epistolam, osculo excepto in fine; tum verò etiam omnes circumstantes integrè benedit hoc circulo.

a Et Verbum caro factum est, genufledit.] Tum vt adoret Incarnationis mysterium; tum vt exemplo Filij Dei humiliet semetipsum. Vide *suprà tit. 13. pag. 46.*

Si libro non vtatur Sacerdos, neque folio, in quo scriptum sit Euangelium sancti Ioannis, signet Altare: quod usitatum fuisse apud eos qui hoc Euangelium in fine Missæ volebant legere, scribit *Durand. lib. 4. cap. 24.* Quod si vtatur libro, aut folio, signet in eo initium Euangelij, & eo casu (præsertim si Euangelium est aliud à communi) Minister deferat librum cum cussino ad cornu Euangelij, dum Celebrans dicit, *Placeat, eo planè modo quo dictum est de primo Euangelio.* Dicitur in fine *Deo gratias*, vt actione gratiarum tamquam sigillo Liturgia sit obsignata, & ad differentiam primi Euangelij, quod prædicationem Christi significat, ultimum autem Apostolorum prædicationem, *ex Ruiz in suo Cerimoniali.*

Non osculatur Sacerdos Euangelium, sicuti nec antè petit benedictionem, nec aliam solemnitatem adhibet: vnde etiam in Missa solemnii secretò legitur, quod adnotauit *Petrus Lopez de*

de Rijm Missæ, & rectè. Si usus est libro, eum claudit manu dextra, ita ut pars aperta libri respiciat cornu Euangeli, non Calicem. Nullum autem est mysterium in libro clauso; sed attenditur tantum decentior gestus claudentis dextræ, tam in hoc loco quam in superiori, ante benedictionem.

2. Si Celebrans in Altari vertit faciem ad populum, non vertit se, sed stans ut erat, benedicit populo, ut suprà, in medio Altaris: deinde accedit ad cornu Euangeli, & dicit Euangelium sancti Ioannis.

Quando nempe Altare est ad Orientem versus populum. de quo suprà tit. 5. num. 3.

3. Si celebravit coram Summo Pontifice, Cardinale, ^b & Legato Sedis Apostolice, vel Patriarcha, Archiepiscopo, & Episcopo in provincia, ciuitate, vel diæcesi sua existente, Celebrans dicto Placeat tibi sancta Trinitas, &c. dicit, Benedicat vos omnipotens Deus, & conuertens se ad Summum Pontificem genuflexus, ad Cardinalem verò, & Legatum, vel alium ex supradictis Prælatis, capite inclinato ^c quasi licentiam benedicendi petens prosequitur, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, benedicens astantes à parte ubi non adest Pontifex, Cardinalis, Legatus, aut Prælatus predicti. Si autem celebrait coram Patriarcha, Archiepiscopo, & Episcopo, extra eorum provinciam, ciuitatem, vel diæcesim constitutis, eis absque alio respectu, ut ceteris qui intersunt, more consueto benedicit.

^b Et Legato.] Et pro vel, ut in hac eadem Rubrica, Archiepiscopo & Episcopo, id est, vel Episcopo.

^c Quasi licentiam.] Notat Microl. c. 21. ex Leone, & Gelasio, qui Sacerdotibus benedictionem Episcopo præ-

sente interdicunt, vult autem cap. 22. inclinari Sacerdotem cù populo versus Episcopum, pro ultima benedictione. Regula ergo sit, Confessio, osculum Euangeli, & benedictio, se inuicem consequuntur, respectu Prælatorum.

4. Si autem celebravit pro Defunctis, dicto Placeat tibi sancta Trinitas, ut suprà, & osculato Altari accedit ad cornu Euangeli, & dicit Euangelium S. Ioannis, ^d pretermissa benedictione, que in Missis Defunctorum non datur.

^d Pretermissa benedictione.] Ita Durand. lib. 4. cap. 51. quia solemnitatem habet benedictio.

5. Finito Euangeli in fine Missæ, si celebravit coram Summo Pontifice, Cardinale & legato Sedis Apostolice, vel Patriarcha, Archiepiscopo,

Z. &

¶ Episcopo, conuertit se ad illum coram quo ex p̄dictis celebravit,
¶ e facit reuerentiam conuenientem. Si non celebravit coram ali-
quo p̄dictorum, huiusmodi reuerentiam p̄termittit.

e Facit reuerentiam.] Vult Duran-
dus lib. 4. cap. 59. vt exutus vestibus
Sacerdotalibus adeat Ep̄scopum, &
genuflexus manum eius osculetur; sed

ratione vestium, quas adhuc habet, so-
li Papæ, & non alijs, genuflectit, neque
manum osculatur. Minister quoque
debitam facit reuerentiam.

6 Quibus omnibus absolutis, f extinguuntur per ministrum candelæ: in-
terim Sacerdos & accipit sinistra Calicem, dextram ponens super Bur-
sam, ne aliquid cadat, descendit ante insimum gradum Altaris; & ibi
in medio vertens se ad illud, b caput inclinat, vel, si in eo est Taber-
naculum sanctissimi Sacramenti, genuflectit, & facta reuerentia, ac-
cipit birretum à ministro, caput cooperit, ac p̄cedente eodem mini-
stro, eodem modo quo venerat, redit ad Sacrarium, interim dicens
Antiphonam, i Trium puerorum, & Canticum Benedicite. Si vero
dimissurus sit paramenta apud Altare ubi celebravit, finito Euange-
lio p̄dicto, ibidem¹ illis se exuit, & dicit Antiphonam, Trium pue-
rorum, cum Cantico, & alijs Orationibus, vt suo loco ponuntur.

Hæc Rubrica habetur in recognito
Missali, licet fuerit rātum edita in vlti-
mo Missali Vaticano anni M. D C. I X.
quam idèo retinendam esse omnino,
decrevit sacra Rituum Congregatio
die 28. Augusti 1627.

f Extinguuntur candele.] Primo
in cornu Euangelij, deinde in cornu
Epistolæ, vt statim minister possit
Missale accipere cum birrete Sacer-
dotis: sed neque tamen debent extin-
gui, antequam finitum fuerit totum
vltimum Euangelium.

g Accipit sinistra Calicem.] Reu-
luta super eum decenter anteriori par-
te veli.

h Caput inclinat.] Hoc est apertum,
sicuti initio Missæ in eodem loco ve-
neratus est Altare & Crucem capite
discoeperto. eadem enim est ratio, &
debet, vt ubi depositus, ibi etiam reci-

piat birretum. Quod autem h̄c dici-
tur, & facta reuerentia, non aliam de-
nouo intellige, quam capitis inclina-
tionem, seu genuflexionem, de qua
proximè dictum fuit. neque enim du-
plex sit reuerentia, quod perperam
nonnullus scripsit.

i Trium puerorum, & Canticum.]
Debent dici etiam post Missam De-
functorum tum Hymnus trium pue-
rorum, tum Psalmus, Laudate Domi-
num in sanctis eius, cum Antiphona,
& ea duplicata, quando, vt suprà di-
ctum est, Antiphona Ne reminiscaris
duplicatur: & Hymnus quidem dici-
tur, ex Concil. Toletano IV. c. 13. vbi
hoc iubetur sub pena excommunica-
tionis, ex Radulpho Propos. 23. quæ ta-
men hodie non ligat; Psalmus autem,
ex Microl. cap. 22. qui & addit Ver-
sus sequentes, Confiteantur, &c. cum
vnica

vnica Oratione, Deus qui tribus, &c. quam puto à Sacerdote recitari post celebrationem, eadem ratione qua eadem dicitur in Sabbatis Quatuor Temporum ante Sacerdotum consecrationem, ex *Rupert. lib. 3. cap. 10.* vt scilicet vincatur ab eis flamma vitiorum, & per fornacem illæsi transcant Sacerdotes memores sui muneris, & suæ consecrationis. In *Missali M. S. Vatican. Volum. 4743.* habetur hæc eadem Oratio cum altera, *Aetiones. Radulph. loco cit. duas legit.*

Tertiam de S. Laurentio ego legi in *Missali M. S. Vatican. Volum. 3808.* & 4771. scriptis ante 360. annos. fortasse addita est, quia ille Romæ Patronus est, post SS. Apostolos Petrum & Paulum, Apostolorum suppar, ex *serm. 1. de codem S. Laurentio;* vel quia tanti Sacrificij inter Latinos fuit minister egregius S. Sixti Archidiaconus; vel quia concordat cum prima Oratione, ad impetrandum gratiam contra flamas vitiorum. Impressa legitur in *Missali edito Venetis 1499.* & deinceps in alijs Missaliis; non tamen tunc temporis vbi que recepta fuit, cum non legatur in *Sacerdotali Rom. edito 1567.*

7 In Missa solemni Celebrans eadem voce & modo quo in Missa priuatis, semel tantum benedit populo, nisi sit Episcopus: & dicto Evangelio secundum Ioannem, vel alio ut supra, ^m ministrante Subdiacono librum, si opus est, ⁿ discedit cum ministro ordine & modo quo venerat.

Ad Benedictionem Celebrantis, Ministri æqualiter distantes supra secundum gradum, Diaconus à dextris Subdiaconi, genuflectant versus Altare, eadem ratione, qua post Epistolam & ante Euangeliū genuflexi benedictionem receperunt ab eodem Celebra-

nte, ut supra dictum est, nisi sint Canonici; & manu pingant sibi Crucem à fronte ad pectus, vt solent laici: nam quamuis post Epistolam, & ante Euangeliū, ad Sacerdotis benedictionem id non faciat, impediti à libro quem tunc manibus tenent; hoc loco

1 *Hic se exxit.*] Ordine retrogrado quo se induit; nimis prius Stolam exuat quam Manipulum; & quæ à principio osculatus est, nunc eadem exuendo se osculetur in medio, Stolam, Manipulum, & Amictum.

Neque omittat in Sacristia debitam reverentiam imagini, eodem modo quo ante Missam est dictum.

Lauet etiam manus, vt de quibusdam cum laude narrat *Durand. lib. 1. cap. 55.* non quod quidquam immunandum ex ipso contactu Sacramenti contraxerit, sed vt potius suam commemoret indignitatem, qui se indicat tantis Sacramentis celebrandis indignum, iuxta illud *Luca 17. Cùm hec omnia feceritis, dicite, Serui inuitiles sumus.*

Ablutionis autem aqua debet in locum mundum diffundi honeste, vt altitudo Sacramenti reverentius honoretur, *Innocen. III. lib. 6. cap. 8.* vbi de ablutione manuum Episcopi scribit post sumptionem Eucharistie. Quo loco non possum non laudare Regulares illos, qui in Sacristia duo manutergia distincta habere solent; alterum ad abstergendas Sacerdotum manus ante Missam, alterum post Missam.

brante, ut supra dictum est, nisi sint Canonici; & manu pingant sibi Crucem à fronte ad pectus, vt solent laici: nam quamuis post Epistolam, & ante Euangeliū, ad Sacerdotis benedictionem id non faciat, impediti à libro quem tunc manibus tenent; hoc loco

tamen se signare debent ob rationem allatam suprà num. 1. Ceteri quoque inferiores ministri genuflexi manent usque ad finem benedictionis.

in Ministrante Subdiacono libram.] Quem desert eo modo quo dictum est suprà post Epistolam. Diaconus autem stat quasi medius inter Celebrantem & Subdiaconum, aliquantò post Celebrantem, ne impeditur à lectione. Ad, *Et Verbum caro factum*

est, vel quid simile, genuflectunt praedicti tres versus librum.

n Discedit cum Ministris.] Acolythis praecantibus cum candelabris, procedunt cooperato capite Ministri, post debitam reverentiam Altari factam, ut initio Missæ, vñus post alium manibus iunctis: in Sacristia verò, reverentia facta imagini ab omnibus, & Celebranti à Ministris, deponunt omnes paramenta.

3 Episcopus autem ter benedicit populo, etiam in Missis priuatis, ut in Pontificali & Ceremoniali habetur.

Auctor Benedictionis Episcopalis in Missa fuitur esse Martialis Apostolorum discipulus, ex magisterio Apostolatus, *Radulph. Propos. 23.* sed dabatur tantum ante Communionem. Solus autem Papa finita Missa eam dabat, *ex eodem Radulpho ibid. abrogata* verò est illa ante Communionem, & nunc *ex Innocentio III. lib. 6. cap. 14.* datur ab omnibus ultimo loco; nimis tamen

per verba, *Sit nomen Domini, &c. ex Durando cap. 59.* quo teste, *ibidem,* bis dabant aliqui Episcopi benedictionem solem, semel ante *Agnus Dei,* & iterum in fine Missæ; quos ille ipse monuit, ne in fine benedicerent. Ritus autem & modus benedictionis huius Episcopalis habetur fusè in *Ceremon. Episcop. lib. 1. cap. 25.* non amplius in Pontificali.

De his quæ omittuntur in Missa pro Defunctis. XIII.

1 *In Missa pro Defunctis ante confessionem non dicitur Psalmus, Iudeo, I came Deus: sed pronuntiata Antiphona, Introibo ad Altare Dei, & responsorium a ministro, Ad Deum qui Letificat, &c. dicitur &c. Adiutorium nostrum, & Confessio, cum reliquis ut suprà. Cum Celebras ad Altare incipit Introitum, & non signat se, sed manu dextra extensa, facit signum Crucis super librum, quasi aliquem benedicens. Non dicitur Gloria Patri, sed post Psalmum repetitur, Requiem eternam. nec dicitur Gloria in excelsis, nec Alleluia, nec Iube Domine benedicere, nec Dominus sit in corde meo, nec osculatur librum in fine. Non dicitur Credo, non benedicitur aqua in Calicem fundenda, dicitur tamen Oratio, Deus qui humana substancia, &c. Cum lauat manus, in fine Psalmi, Lauabo inter innocentibus, non dicitur Gloria Patri. Ad Agnus Dei non dicitur, Miserere nobis, cuius loco dicitur, Dona eis requiem, nec tertio, Dona nobis pacem, cuius loco dicitur, Dona eis requiem sempiternam, neque percutitur peccatus. Non dicitur prima Oratio*

Oratio ante Communionem, scilicet, Domine Iesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis, &c. nec datur pax. In fine non dicitur Ite missa est, nec Benedicamus Domino, sed, Requiescant in pace. Et non datur benedictio; sed dicto Placeat, & osculato Altari, dicitur ut supra, In principio erat Verbum, &c. Alia omnia ut in alijs Missis.

S. Hieronymus Epist. ad Aletium scribit de visitato Alleluia in funere Defunctorum: Alcuinus autem cap. de Exequiis mortuorum, quem sequitur Amalar. lib. 3. cap. 44. excludit à mortuorum Missa omnem lætitia & suavitatis significationem, docetque fieri ad imitationem Officiorum quæ aguntur in morte Domini. Hugo Veter. de Spec. Miss. obser. lib. 3. cap. 37. Cantica lætitia, ait, de proximi transiit dolentibus non conueniunt. Durandus addit lib. 7. cap. 35. solemnitates & benedictiones quilibet à Missa Defunctorum subtrahi; ex quibus patient quæ sequuntur.

Psalmi cum precibus dici solitis pro præparatione Sacerdotis ante Missam omitti quidem possunt, sicuti prohibentur dici ab Episcopo ante Missam Defunctorum, in Carim. Pap. lib. 2. sect 2. cap. 26. & 28. non autem omitti debent oscula Crucis in Amictu, Manipulo, & Stola induendis. qua de redubituere quidam, eò quodd prohibentur oscula rerum in Missa solemnis.

o Non dicitur Psalmus, Indica me Deum,] Quia nec dicitur tempore Passionis Domini, ex regula prædicta.

p Non signat se.] Facit Crucis signum quasi versus Defunctum, seu

Defunctorum, pro quibus celebrat: sinistra vero super librum ponitur.

q Non dicitur Gloria Patri, &c.] Quia nec tempore Passionis: & quia solemnitatē sonant hæc, & suavitatem.

r Nec osculatur librum.] Osculum Euangelij negat Durand. lib. 4. cap. 24. neque dicendum erit, per Euangelica dicta, ut tit. 6. num. 2. pag. 124. in simili casu exprefse notatur. Minister non osculatur ampullas quas Celebranti porrigit, eadem de causa quæ modo dicta est.

s Dona eis requiem sempiternam.] Habet Durand. ibid. cap. 52. id est, animæ & corporis gloriam; quia animæ solius sine corpore non est quies sempiterna.

t Nec datur pax.] Vnde omittitur Oratio de pace, Domine Iesu Christe, Durand. lib. 7. c. 35. quia, inquit, omittitur in triduo ante Pascha mortis Christi; vel ideo non datur, quia non sunt in turbatione huius mundi, idem lib. 4. cap. 53. Vide aliam causam supra tit. 10. num. 4. pag. 163.

u Non datur benedictio.] Vide titulo præcedenti num. 4. Quid si fiat Communionis populi intra Missam? nulla tamen dari debet benedictio, quæ intra Missam non datur, nisi ab Episcopo, vbi moris est.

2. In Missa solemnis non incensatur Altare ad Introitum, & Subdiaconus finita Epistola non osculatur manum Celebrantis, nec benedicitur; Diaconus non petit benedictionem, nec osculatur Celebrantis manum: non tenentur luminaria ad Euangelium, nec portatur in-

Z 3 censura,

censum, sed duo tantum Acolythi sine candelabris stant unus à dextris & alter à sinistris Subdiaconi tenentis librum Euangeliorum. Non incensatur liber, nec in fine Celebrans, nec desertur liber Euangeliorum osculandus. ^x Oblata & Altare incensantur ut supra: incensatur solus Celebrans, & non incensantur alij. Subdiaconus non tenet Patenam post Celebrantem, sed tempore elevationis Sacramenti genuflexus in cornu Epistole ^y illud incensat. Ministri cum aliquid porrigunt Celebranti, in hac Missa ^b non osculantur eius manum, neque rem que porrigitur.

Credentia vel nulla, vel simplex cum linteo broui; & candelis tamen accensis.

^x Non incensatur Altare.] Tradit Durand. lib. 7. cap. 34. Quia in veteri lege, inquit, prohibitum fuit oleum & thus pro peccato offerri; mors autem est pena peccati. Parciūs igitur in hac Missa thus adhibetur, dum semel tantum incensatur Altare post oblata, & solus Celebrans, non alij.

^y Nec benedicitur, &c.] Octo hæc manifestè indicant solemnitatem & leticiam, quando fūnt in Missa.

^z Oblata, &c.] Incensantur oblata, vt præparentur ad consecrationem, &

³ Si distribuendæ sunt ^c candelæ, distribuantur post Epistolam, & accendantur ^d ad Euangelium, ad elevationem Sacramenti, & post Missam, dum fit Absolutio. ^e Si habendus est Sermo, habeatur finita Missa ante Absolutionem.

^c Candelæ.] Faces in exequijs Defunctorum in vsl fuere, etiam in exequijs beatae Virginis Deiparae, ex Nicēphoro lib. 2. c. 22. in funere Cypr. ex Actis Pontij, & circa funus Constantini, testatur Euseb. l. 4. in eius Vtac. 66. ad significandum, animas viuere, & defunctorum filios lucis esse. lege Duran. lib. 1. de Ru. cap. 23. Ex cera communi deberent esse, ex Cerimon. Episc. lib. 2. cap. 11. quæ luctum indicare videtur.

cum ijs Altare: quod etiam obseruatur in Paraclesæ. Subdiaconus ministrat à sinistris Celebranti, & in oblitorum incensatione, & in ablutione manuum cum Diacono ministrat mappam ad tergendas Celebrantis manus.

^a Illud incensat.] Cùm non teneat Subdiaconus Patenam, quæ solemnitatis indicium est, debet incensare Sacramentum in eiusdem elevatione, vt à digniore ministro non impedito id fiat, & statim surgit stans in medio, vt alijs.

^b Non osculantur, &c.] Oscula omnia, quæ suavitatem denotant, omitti debent, ex prædicta Alcuini Regula.

^d Ad Euangelium, &c.] Ritè ardent ad Euangeliū, quo geniti sunt Defuncti; item ad elevationem Sacramenti, quo enutriti fuerunt; & ad Absolutionem, qua in cælos euchi eisdē desideramus. Qui autem ferunt intorticia ad Eleuationem, non discedant, nisi perfecta Communione; quia nō est eo casu standum ab aliquo, vt supra diximus in Missa festiua: & eodem modo candelæ à Clero accense ardeant usque ad Com-

Communionem; argumento à simili sumpto in Purificatione, Festo B. Mariae, nam variae Rubricæ se inuicem declarant: & eadem est ratio utroque in venerationem Sacramenti.

e Si habendus est Sermo, &c.] Ora-

tiones habebantur funebres, ex Theodoreto lib. 2. Hist. Eccles. cap. 14. & Niceph. lib. 12. cap. 11. & alijs apud Durandum loco citat. sed extra Missam quia non sunt Homiliae Euangeli post ipsum habendæ.

4 *Finita Missa, si facienda est* ^f *Absolutio, Celebrans retrahit se ad cornu Epistole, ubi exiit Casula, & deposito Manipulo, & accipit Pluviale nigrum. Subdiaconus medius inter duos Acolythos ^h cum candelabris accensis, ⁱ defert Crucem sicut in Processionibus, ^l præcedentibus duobus alijs Acolythis, uno cum Thuribulo & naunicula incensi, alio cum vase Aque benedictæ & aspersorio: sequitur Celebrans, facta prius Altari reverentia, & Diaconus à sinistris eius. Subdiaconus cum Cruce sittit se ad pedes tumuli seu lectica mortuorum contra Altare, medius inter dictos Acolythos tenentes luminaria; ^m Celebrans vero ex alia parte in capite loci inter Altare & tumulum, aliquantum versus cornu Epistole, ita ut Crucem Subdiaconi respiciat: à sinistris eius Diaconus, & prope eum alijs duo Acolythi deferentes Thuribulum, & vas Aque benedictæ. Interim cantatur Resp. Libera me Domine. & circa illius finem Celebrans ponit incensum in Thuribulum, benedicens illud more solito, ministrante Diacono nauniculam: & finito Kyrie eleison, incipit intelligibili voce, Pater noster, & secrete prosequendo reliqua, accipit aspersorium de manu Diaconi, & facta Altari reverentia, comitante eodem Diacono à dextris, & tenente fimbriam anteriorem Pluvialis, circuiens tumulum, aspergit illum Aqua benedicta, ter à parte dextra, & ter à sinistra, cum transit ante Crucem, profunde inclinat, Diaconus vero genuflectit: poste à de manu eiusdem Diaconi accipit Thuribulum, & eodem modo quo asperserat, incensat. Et rediens ad pristinum locum, Diacono tenente librum, ⁿ iunctis manibus dicit.*

^f *Absolutio.*] Orabatur post Missam circa Defuncti cadaver, teste sancto Dion. de Eccles. Hirarch. & Victore Uticens. lib. 2. de Persecut. VVandalica. & hæc solennis Oratio ita dicta à Victore, à nostris dicitur Absolutio, utraque enim locum habet post Missam.

^g *Accipit Pluviale nigrum.*] Ante Sermonem accipit, si habendus est, Cerim. Epist. lib. 2. cap. 11. quo deficiente, maneat in Alba, & Stola in modum Crucis ante pectus, part. 1. tit. 19. num. 4. pag. 66. deponant & ministri Manipulum, ut in simili casu Cerim. Epist. tradit lib. 2. cap. 17.

^h Cum

h Cum candelabris accessis.] Ad honorem Crucifixi afferuntur candelabrum cum cereis.

i *Desert Crucem sicut in Processionibus.*] A Subdiacono desertur, sicut de Cruce Papali scribit *Anastas. in Leone IV.* vbi significat, ritum esse antiquiorem. Facies autem Crucifixi versa sit ante Subdiaconum ita, ut terga vertat eidem Subdiacono, ut diximus *loco nunc citato num. 3. & causa allata pag. 65.* Imò verò ex hac Rubrica apertissimè ritus hic colligitur: nam Celebrans Crucem & faciem Subdiaconi eam gestantis respicit, & consequenter Crucifixi imaginē idem Celebrans conspicit, cui dum transit inclinat; & imago Crucifixi terga vertit Subdiacono.

1 *Præcedentibus duobus alijs Acolythis, &c.*] Thuriferarij locus est ante Crucem semper, quasi sternens odore viam Crucifixo sequenti. Hinc etiam collige, faciem Crucifixi respicere terga præeuntis Thuriferarij.

Alter cum Aqua benedicta pariter cum eo procedit; quia in exequijs Defunctorum Thus & Aqua benedicta sunt correlatiua.

Incenso Thure Defunctorum honorari debere, probat *Baron. anno 34. nn. 312. ex Actis Synodi Chalcedonen.* Aqua verò benedicta aspergi, docet *Durand. sup. cap. 35.* non ad tollendā peccata venialia, sed ut omnis immundorum spirituum præsentia arceatur: fiunt etiam incensationes ad eosdem expellendos, *ex Innoc. III. lib. 2. de Myst. Miss. cap. 17.* & ad pellendum odorem malum Defunctorum, *ex Beletho cap. 161.* & ut ostendatur, quòd Defunctorus Deo obtulit se in odorem bonorum operum; seu, quòd Defunctoris pro sit oratio, quæ est veluti in-

censum, *Psalm. 140.* Denique tam incensatio quā aspersio adhibentur, in signum societatis & communionis Sacramentorum, quam nobiscum habuerunt Defunctorum vixerunt. unde & *Dionys.* tradit, quòd antiquitus viui mortuos osculabantur, in signum unitatis quam cum ipsis habuerunt; vel in ordine ad Deum, per hæc talia Deo in Defunctionis reverentiam exhibemus, quorum membra credimus fuisse templo Spiritus sancti, *Durand. loco citato.*

Dubitarunt aliqui, an benedicatur incensum, quo immediate adolentur Defunctorum: nam in antiquioribus Missalibus nihil præscribitur, neque in modernis Cærimoniali Episcoporum, & Rituali Parochorum; at in Missali recognito aperte iubetur hoc loco ijs verbis, *benedicens illud more solito.* quod triplici decretum est fundamento. Primo, auctoritate *Cerim. Pap. lib. 1. sec. 15. cap. 1.* vbi exprefse iubetur benedici incensum pro adolendis Defunctionis, & adduntur verba, *Ab illo benedicaris, &c.* Deinde *ex Innocent. III. sup. cit.* incensatio hæc fit præcipue ad expellendos dæmones: quæ ratio connotat benedictionem Thuri & Thuribuli, *ex Durando lib. 1. de Rit. cap. 9. num. 9.* Demum non aqua simplici, sed benedicta Defunctorum aspergimus: ergo etiam Thure benedicto erunt incensandi. libri verò in oppositum citati non negant, sed vel omittunt, vel supponunt tamquam vñitatum.

in *Celebrans ex alia parte.*] Dum descendit, habeat birretum in capite, *ex Cerim. Episcop. lib. 2. cap. 11.* vbi agitur de Canonis ad lecticam mortuorum. Deinde capite detecto se sistit, ut in Rubrica, *ex Cerim. Pap. lib. 1. sec. 15. cap. 1.* non ad caput lecticæ imagi-

imaginarium Defuncti, quod vallari contingit in Sacerdotibus, & alijs: nam Sacerdotis caput versus Altare esse debet, aliorum verò pedes versus Altare, ut dicitur in *Rituali Romano*, de *Exequijs*. Sed Celebrans debet esse semper inter Altare & tumulum, seu lecticam mortuorum, absente corpore; Subdiaconus contra Altare, ad pedes lecticæ, seu tumuli: præsente verò corpore seruatur Rituale citatum.

In Aliquantum versus cornu Epistola.] Ne terga directè vertat Altari, & vt orans Sacerdos vicinior sit Altari.

O Iunctis manibus dicit.] Extra Missam dicuntur semper Orationes manibus iunctis: ille namque ritus est Missarum proprius, extendendi scilicet manus, ut supra diximus, initio Missæ. Oratio verò *Absolute* com-

muniter dicitur; unde & *Absolutio* vocatur: sed potest etiam dici *Oratio Missæ*, ut in *Rituali Romano* præscribitur. quod conuenit præsertim in die Commemorationis omnium Defunctorum, & quando fiunt exequiae Prælatorum. *Marcellus* tamen in *suo Cærimon. Papali lib. 2. cap. 35.* constanter habet in *Absolutione* Prælatorum Orationem *Absolute*: quod mihi magis placet, addito dignitatis titulo, quam habebat *Defunctus*, nomine eiusdem.

Dum fit *Absolutio*, si eleuetur Sacramentum in aliquo Altari, neque Celebrans, neque Ministri debent genuflectere, ne sacra interrumpatur actio: & rectius fieret, si in ea cleuatione pulsatio campanulæ omitteretur à ministro.

5 Denide Celebrans faciens Crucem manu dextra super tumulum, dicit: Requiem eternam, &c.

Et reliqua, ut in Missali. Cantores dicunt, *Requiescant*; licet pro uno fiat

Absolutio. & præcedente Cruce reditur in Sacristiam.

De his quæ addenda sunt in Missa, quæ celebra-tur ad Altare, in quo expositum est sanctissi-mum Sacramentum. XIV.

1 **D**esideratur hic titulus in Ru-bricis Missalibus à multis; de quo hoc loco, ne desideretur amplius in hisce Commentarijs: sed in *Cærim. Episc. lib. 1. cap. 12.* optimè monemur ex antiquorum documentis, ut abstineamus à Missa celebranda coram Sacramento, etiam in suo Tabernaculo ocluso. Quod si ferat necessitas, vel suadeat alia iusta causa, puta, infra Octauam Corporis Christi, & Romæ in fine publicæ Orationis 40. Hora-

rum; eo casu genuflexiones omnes, & actus reuerentiales debiti diligenter sunt obseruandi: quos varijs in libris Ritualibus præscriptos, & sparsim, hoc loco collegimus.

2 In primis igitur illud est notandum, quod pro exponendo Sacramento in Altari pro initio 40. Horarum, vel spiritualium exercitationum, cantari debet Missa Votiva de Sacramento, quæ habetur circa finem Missalis, non autem festiva Corporis Christi

A a

Christi

Christi (nisi infra Octauam eiusdem Festi casus accideret) & tempore Paschali addendum erit *Alleluia*, ut sit in alijs Votiuis Missis.

3 Dicitur vna tantum Oratio, cum *Gloria*, *Credo*, & *Præfatione* de Nativitate, quia solet esse publica causa: non autem priuatis Missis hæc conueniunt.

4 Si verò accidat in Festo primæ vel secundæ classis, siue in Dominica priuilegiata primæ vel secundæ classis, tunc in Collegiatis, vel duæ cantentur Missæ, altera de Festo, seu Dominica post Tertiam, altera Votiva de Sacramento post Nonam; vel vna cantetur de die cum commemoratione sanctissimi Sacramenti: quod Romæ sit in Cappella Papæ in prima Dominica Adventus, & in alijs diebus Festis solemnibus in Ecclesijs maioribus Vrbis.

5 In ingressu Celebrantis & Ministrorum ad Altare, in quo patet Sacramentum, omnes debent genuflectere in plano Cappellæ utroque genu. Facta verò confessione, ascendunt ad Altare, vbi deinceps genuflectunt vñico genu, ut expeditiores sint; & Celebrans dicit, *Oramus te Domine, ut aliás.*

6 Incensatio Altaris sit de more stante Sacerdote, dum benedicit incensum; quod item de more benedicitur, ex *Cerimon. Episcop. lib. 1. cap. 23.* quia Altare & Celebrans etiam thurificari debent. Pro Cruce, quæ adesse non debet, incensatur Sacramentum à Celebrante super altiore Altaris gradum cum Ministris genuflexo. Neque Diaconus osculari quidquam debet in hæc Missa, quod tradi debeat Celebranti; neque manus item Celebrantis in traditione rerum, ob apertam præsentiam sanctissimi Sacramenti:

quod expressè dicitur in *Cerimonial. Episcop. lib. 27. cap. 33.* Absque osculo, inquit, cochlearis, & manus: quidquid contrà scriperit recentior. Inclinat autem Celebrans genuflexus caput suum profundè, ante & post incensationem Sacramenti.

7 Cum incensandus est Celebrans, reddito Thuribulo in cornu Epistolæ, ut moris est, descendit, & sistit se apud idem cornu, facie versa ad populum, aduertens, ne, dum mouet se, terga vertat Sacramento; & ibi à Diacono econtrà stante in plano Cappellæ incensatur. quod erit quoque obseruandum in altera incensatione ad Offertorium. & ibidem lauabit manus. Eadem enim est ratio ex eundi extra Altare, tam pro incensatione quam pro ablutione manuum Celebrantis: & utrumque seruatur in Vrbe.

8 Accedens ad medium Altaris, & recedens à medio, vel transiens ante medium toties quoties, semper genuflectit Celebrans vñico genu: quod & Ministri obseruant.

9 Conuertens se ad populum dicturus, *Dominus vobiscum*, seu alia, facta genuflexione post osculum Altaris, sistit se renibus versis ad Euangelij cornu; tum facta iterum genuflexione in medio, redit ad librum, seu Altare.

10 Diaconus & Subdiaconus non omittunt tamen osculum manus Celebrantis in fine Epistolæ, & ante Euangelium: quod alias sit de more.

11 Si concessionandum est à Celebrante, fiat ab eo stante in cornu Euangelij, & aperto capite. Ministri ad eius dextram stabunt extra cornu Euangelij.

12 In incensatione oblatorum benedicit incensum de more, & sine genuflexio-

nusflexione incensat oblata: tum genuflexus supet altiore gradum, vt suprà, incensat Sacramentum vt initio Missæ. Diaconus non amouet Calicem de medio, quia nullum est periculum effusionis eius.

13 Dicitur *Orate fratres à Celebrante, vbi Dominus vobis sum: sed non perficit circulus, vt habetur in Missali Fer. 6. Parasceues.* rursusque genuflectitur, quia redditur ad medium.

14 Reliqua usque ad Communio-
neum inclusuè fuit vt in alijs Missis: à Communione ad finem Missæ fuit genuflexiones & conuersiones ad populum, vt num. 8. & 9. dictum est.

15 In benedictione populo danda, dicto, *Omnipotens Deus*, genuflectit Celebrans, & in latere Euangelij benedicit. non perficit circulum, neque in medio genuflectit, sed in eodem latere conuersus statim ad Altare signat librum, seu Tabellam Euangelij ultimi, non Altare, quamuis Sacramentum esset altius Altari: est enim, ac si esset in Altari.

16 Recedit cum Ministris ab Altari, cū genuflexione in plano Cappellæ utroque genu facta: vel, si facienda

est Processio, pro fine Orationis publicæ facta prope Altare genuflexione in medio, descendit extra cornu Epistola, vbi, depositis Manipulis a se & à Ministris cum Casula, induit Celebrans Pluuiale, & cetera facit quæ ad Processionem spectant; de qua nos *infra par. 4. tit. 12. à num. 3. & seqq.* quibus illud hoc loco adde, incen-
dum esse prius Sacramentum quam deponatur de loco suo super Altare, si imponendus est orationi finis.

17 In Missa priuata, quæ tamen quam parciissimè celebranda erit in Altari, in quo sacra Eucharistia est ex-
posita, eadem obseruari debent quæ suprà diximus, demptis ijs quæ sunt propria solemnis Missæ.

18 Neque illud omittatur, quod præscriptissimus de manuum ablutione extra Altare. Quidam sumunt ablutionem digitorum, antequam redeant ad medium Altaris, ad maiorem erga Sacramentum reverentiam; sed non video irreuerentiam in sumenda puri-
ficatione Calicis in medio Altaris, ergo neque digitorum. quare placet ex communiori usu ritus communis omnibus Missis.

Ordo Missæ, & partium eiusdem additio, iuxta ordinem temporum. X V.

HAECENUS ordinem totius Missæ examinauimus, secundum quem Missa celebratur: nunc quam breuissimè videamus, quo ordine aucta sit eadem Missa ab initio nascientis Ecclesiæ ad hodiernum usque diem, ordine temporum seruato; si de Liturgia sancti Petri fortasse dubites, quam Lindanus defendit (quo casu tota es-
set à sancto Petro) Successores autem Decretis firmarunt eamdem per

partes. Præterea eiusdem Missæ mysticam expositionem ex antiquis Interpretibus Mauriamus, eam nimirum, quæ aptius Domini nostri Iesu Christi vitam, actiones & passiones ordinatè repræsentat. Potremus Canonis litteralem sensum in quibusdam verbis non ita facilem aperiamus.

1 Ex dictis igitur, initio Ecclesiæ Missa constabat Consecratione tan-

A a 2 tūm

tum & Oratione Dominica, ut probamus ex sancto Gregorio pag. 158.

2 Ab Apostolis & successoribus Apostolorum addita sunt Epistola & Euangeliū. pag. 31. 35.

3 Tum principium Canonis à Clemente fuit additum, qui & dici iussit, *Dominus vobiscum*. pag. 143. 19.

4 Communicantes, à Lino, vel Sircio. pag. 147.

5 *Qui pridie*, usque ad verba consecrationis, *Vnde & memores*, &c. aquam item cum vino adhiberi iussit Alexander. pag. 148. 133.

6 *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, à Sixto. pag. 41.

7 Hymnus Angelicus à Telephoro; item & Tractus. pag. 22. 34.

8 *Orate Fratres*, ante Soterum; alij Leoniid tribuunt. pag. 137.

9 Confessio ante Missam à Pontiano, alij à Damaso. pag. 110.

10 Symbolum post Euangeliū à sancto Marco; sed quod hodie legitur, Damasus decreuit legi; qui & Gloria Patri in Missa addidit. pag. 36. 21.

11 *Pax Domini sit semper*, &c. ab Innocentio I. pag. 161.

12 Introitus Missæ ex Psalmis, à Celestino; item Tractus, & Graduale. pag. 20. 32. 34.

13 Præfationes, *Hanc igitur oblationem*, &c. in Canone, *Sanctum Sacrificium*, &c. *Ite missa est*, *Benedicamus Domino*, à Leone I. pag. 41. 148. 154. 45.

14 Canonem ordinasse dicitur, *Gradua*, & Præfationes addidisse Gelasius. pag. 44. 32. 41.

15 *Kyrie eleison*, Orationes, Alleluia, Offertorium, Communio; in Canone, *Diesque nostros in tua pace dispo*

nas, &c. Preceptis salutaribus, Libera nos, &c. & tota Missa melius ordinata fuit à Gregorio I.

16 *Agnus Dei*, à Sergio. pag. 161.

17 *Sequentiæ à Nicolao*. pag. 33. Secuti vero sumus in hac re Chronologiam Bellarmini.

A Lij sancti Patres addidere alia, approbata deinde à Summis Pontificib⁹, vti par est credere, hoc ordine temporum.

1 *Benedictus qui venit in nomine Domini*, à sancto Ignatio. pag. 42.

2 *Domine non sum dignus*, &c. tempore Origenis. pag. 164.

3 Finis Hymni Angelici ab Hilario Pictaviensi. pag. 22.

4 Benedictio populi in fine, aetate sancti Hieronymi. pag. 46.

5 *Quod ore sumpsumus Domine*, &c. ante Ordinem Romanum. pag. 165.

6 *Domine Iesu Christe Fili Dei uiui*, &c. *Placeat*, &c. ante Microl. pag. 163. 175.

Reliqua tandem Pij V. auctoritate sunt communia.

Græcorum autem Missa fuit longior quam Latina: hæc ipsa tempore sancti Augustini longior erat quam hodie; vel quia in Introitu totum Psalterium diceretur; vel quia Epistolæ & Euangeliū lectio esset longior; vel quia in Festis cantarentur singulæ. certum est, quod ob querimoniam popularum breuior est facta, vt colligit Baronius anno 418. ex eodem Augustino Ser. 251. de Tempore. Breuior est etiam Romana Missa quam Ambrosiana; quia Mediolanentes priscis Græcorum vestigijs firmius inhæterunt. quod notat Lindanus ad Liturgiam S. Petri.

Myftica

Mystica expositio Missæ secundum ordinem totius
vitæ Christi, quam repræsentat. XVI.

Exposuerunt quamplurimi mýsteria Missæ, & suo quiske iudicio & arbitratu, ita ut nondum inuenierim auctorem, quem omnino sequar, ab initio Missæ usque ad finem eiusdem, certa, & ordinata serie, vel Passionis, vel totius vitæ Christi: quare à pluribus excerpam, quæ in unum coacta, & exquisitè ordinata Ecclesiasticum Lectorem fortasse delectabunt; non tamen minutissima quæque persequar, quæ tædio esse possent; neque singula omnia mysticum habent sensum.

1 Procedit igitur, tam in Missa priuata quam in solemní, Sacerdos ad Altare de Sacristia. Hic admirat Verbum diuinum passioni destinatum, quod egreditur de sinu Patris. Thuriferarius cum thuribulo fumigante significat naturam humanam orantem Deum pro redemptione mundi; duo Acolythi, Legem & Prophetas; Subdiaconus & Diaconus, sanctos Patres vicinos Natuitati Christi, qui patant viam Domino. *Hæc Hugo Vit. in Specul. cap. 7.*

2 Inclinat fē ante Altare Sacerdos, & facit confessionem. O'exitatio diuini Verbi, quod formam serui accepit in similitudinem carnis peccati! *Durand. lib. 4. cap. 7.*

3 In Introitu cum Versu geminato, laude Trinitatis, & osculo primo Altaris, audi iterata desideria & voces sanctorum Patrum antiquorum, *Osculatur me osculooris sui; &c. Veni Domine, &c. ex S. Germano in Theoria.* Et cum incensatur Altare, memento incensi, hoc est, orationis Christi pro

nobis in utero materno. Thuribulum enim Christum denotat, *ex Augustino Homil. 6. in Apocal.* & nos supra pag. 115, *diximus cum Innocent. III.*

4 Inculcatur *Kyrie eleison*, id est, Domine miserere, *vt Isai. 33. Domine, miserere nostri; te enim expectamus, Innoc. lib. 3. cap. 19.* contra novum genera peccatorum, *Originale, Mortale, Veniale, Cordis, Otis, Operis, Infirmitatis, Ignorantiae, Malitiae;* & ideo dicitur nouies.

5 *Gloria in excelsis Deo, &c.* Ecce Christus natus, & gaudentes Angeli cantant, *Innoc. cap. 26.* Signum Crucis in fine Hymni significare Circumcisionem Christi, docet Melchior Huelamus. *Dominus vobiscum* hoc loco indicat apparitionem Magis factam, *ex Praxi spirituali Principissæ Parmensis.*

6 In cornu Epistolæ sit initium Missæ, vbi & *Orationes* dicuntur. Cerne Christum primò ad Iudeos missum, quorum reliquæ in fine mundi salubrunt; vnde & Missæ finis ibidem habetur, vbi & initium, *Durand. libro 4. cap. 15.* Oratio significat Præsentationem Christi in Templo, *ex Praxi prefata spirituali.* Orat autem Christus, & in precibus est totus ab infantia, *ex Hugo de Quibusdam ad Missam spect. lib. 2. cap. 16.* usque ad prædicationem Ioannis, quæ significatur in Epistola, ut mox dicetur,

7 Ad *Epistolam* cantandam à Subdiacono unus eum comitatur Acolythus, quia Ioannem pauci sunt secuti, *Innocent. III. lib. 2. cap. 29.* modò legitur de antiquo, modò de Testamento nouo; quia Ioannes ad utramque

A 3 spectat,

spectat, ex *Rupert. lib. 1. cap. 32.* Finita Epistola, osculatur Subdiaconus magnum Celebrantis, quia Ioannes ad Christum discipulos tandem destinavit; & sicut Christus laudauit Ioannem, ita Sacerdos benedit Subdiacono, *Innocent. ibid. cap. 30.* Claudio libro accedit Subdiaconus, quia in legge, quam prædicabat Ioannes, claudebatur adhuc Christus, quem respicit, dum contra Altare cantat Epistolam, *Durand. cap. 16. & seq.*

8 *Graduale* ad pœnitentia respicit lamentum, *Ruper. lib. 1. cap. 34.* & conuersi ad pœnitentiam à Ioanne prædicatam gemunt. Dicitur à gradibus *Graduale*, quo significatur ascensio discipulorum Christi vocatorum per gradus post Ioannis prædicationem. *Alleluia* consolationis est post luctum pœnitentia: gaudebant autem discipuli in noua conuersatione Christi. *Tractus* eiusdem rationis est cum *Graduali*: & *Sequentia*, seu tubilatio, est idem cum *Alleluia*, ut alias docuimus. *Hac* habet *Innocentius III. supra cap. 31.*

9 Succedit *Euangelium* in parte Altaris altera, quia Gentibus fit communis Christi doctrina. Liber de Altari sumitur, quia de Sion exiuit lex noua, & verbum Christi de Ierusalem. Quoniam autem misit Apostolos etiam tunc temporis prædicare regnum Dei, ideo benedictio, missio, & osculum manus præcedunt. Thuriferarius cum Thuribulo bonū odorem virtutum Christi euangelizantis, & Acolyti cum cæreis accensis fulgentissimum lumen doctrinæ Christi designant, siue lumina miraculorum ciudem Christi, siue cibarios mittebat ante faciem suam, quod erat ipse venturus. Subdiaconus ut minister, vel auditor, benè doctus

tandem refert librum Euangeli ad Celebrantem, ut ad Christum, cuius est colligere fructus prædicationis suæ; cui & in gratiarum actionem Thus adoleretur à Diacono. Quæ omnia fuius *Innocentius III. a cap. 35. ad cap. 48. lib. 2.*

10 In *Symbolo* fidei professio manifesta est, & doctrinæ sequela, quæ in discipulis Christi, præsertim ad eiusdem prædicationem, effulgit. nam multi crediderunt in eum, *Durand. cap. 25.* & Gentiles per Philippum & Andream duæ sunt ad Christum appropinquare iam Passione, in Offertorio, *Innocen. cap. 52.*

11 *Offertorium* significat votum fidei à Gentilibus oblatum Christo inter prædicationem & Passionem, quod admiratus est in Centurione & Chananaea, *Innocent. III. cap. 52.* quo cantato, ecce silentium, in quo appropinquare Passione significatur latibulum Christi, qui in palam non ambulabat, *idem cap. 54.* *Velum* amouetur à Calice, ut Calix videatur à populo, quia nunc manifestè in Missa Passio Christi repræsentatur: vnde, & finita eiusdem repræsentatione, quæ accedit, ut dicemus, circa Communio nem, Velo rursus velatur Calix, ne videatur ut prius, sed vnde quaque occultetur. Ministri præparant oblata, & circa eadem Crucis ligna fiunt; quia Conciliuni fecerunt Hebræi, ut euna morti traderent. *Patena* partim absconditur sub Corporali, seu velatur in manu Subdiaconi; quia patentia corda discipulorum in fide titubant, & deficiunt, *idem cap. 59.* Exprimunt *incensatio oblatorum* effusionem vnguenti ante sex dies Paschæ, cuius odo re repleta est domus; & ideo incensantur omnes, *idem cap. 57.*

12 *Pre-*

12. *Præfatio* quid aliud designat, nisi triūphum Christi in die Palmarum? in quo tum Angeli, tum Hebræorum pueri cantabant *Hosanna*: *Benedictus qui venit*, &c. *Innoc.* lib. 2. cap. 61.

13. *Canon*, inquit *Micros. de Eccl. obseru.* cap. 16. Dominicae Passionis potissimum est commemoratio. & Primo quidem secretò dicitur, ad indicandum, Deum verè esse absconditum in hoc mysterio; tum postremis diebus Christum cum solis discipulis conuersantem. Latibulum Christi à Iudeis hoc loco significari, ait *Innoc. III. lib. 3. cap. 1.* Tres crucis, quæ primò fiunt super oblata, denotant tres traditio[n]es Christi ad mortem, à Deo Pater, à Iuda, & à Iudeis, qui Pilato eum tradiderunt, *idem cap. 3.* In alijs quinque crucibus post *Hanc igitur oblationem*, &c. Venditio Christi exprimitur: in primis tribus, Venditionis pretium, quod ter decem denarijs constat; vel tres emptores intellige. Sacerdotes, Scribas, Pharisæos: in alijs duabus, Venditorem, & Venditum, *idem cap. 12.* Vel in his quinque crucibus later Historia à die Palmarum ad mortem Christi per dies quinque, *Titelman. cap. 43.*

14. *Consecratio* repræsentat Cœnam Dominicam, *Innocent. lib. 4. cap. 6.* ubi benedictiones Hostiæ & Calicis significant, & repræsentant non crucifixionem, sed præsignationem Passionis Christi factam in ipsa Cœna, *S. Thom. 3. par. quæst. 83. artic. 6.* vel quod pro duobus populis fit passurus, *ex Amar. lib. 3. cap. 24.* vel quia redimenda sunt anima & corpus nostrum per Passionem Christi, *Alexand. Aten. 4. par. quæst. 33.* ideoque duplex fit signum crucis, semel super Hostiam, semel super Calicem.

15. *Elevatione* verò Hostiæ & Calicis anticipatam Crucis & Christi in ea Crucifixi eleuationem significat, ex *S. Germano in Theoria rerum Ecclesiast.* non actionem crucifixionis Christi, de qua intrâ suo loco, sed memoriam Passionis Christi & mortis eiusdem in hoc Sacramento statim esse faciendam. *Hec*, inquit, *quotiescumque feceritis*, in mei memoriam facies, hoc est, mortem Domini annuntiabis. Quam eleuationem in hoc anticipato sensu (quod benè nota) comitantur ferè statim quinque crucis ad ea verba, *Hostiam puram*, &c. ad memora[n]da quinque Vulnera Christi in Cruce accepta, *Stephan. Eduens. de Sacr. Alt. cap. 17.*

16. Ceterū prosequendo Historiam, peracta Cœna & Consecratione, Christus procidit in horto ad orādum Patrem, & Sacerdos inclinatus dicit, *Supplices te rogamus*, &c. affuit confortans Angelus; & nos addimus, *Iube hec perferri per manus sancti Angeli*, *V Valden. Tom. 3. tit. 4. cap. 29. num. 5.* Osculum quod sequitur Altaris hoc loco, opponitur osculo Iudei in horto. Tres crucis adduntur, vel ad notandas tres illusiones Christi, à Pontificibus, Herode, Pilato factas, *ex Alber. Mag.* vel Vincula, Flagella, Coronam spinæm, *ex Innocen. sup. cap. 5.*

17. Dicto, *Nobis quoque peccatoribus*, pectus percutitur. Dicerem hoc loco illud designari (per antiphrasim) ut nobis fiat in salutem, quod Hebræi impij in suam perniciem exclamauere, *Sæguis eius super nos*, & *super filios nostros*: verū *Innocentius*, & alii, expllicant de Latrone & Centurione confidentibus Christum verū Deum. sed hoc perturbat ordinem Historiæ, ut pater.

18. In sequentibus tribus crucibus,

Sancti-

Sanctificas, viuificas, &c. recole crucifixionem Christi, qui hora tertia apud Marcum linguis Iudæorum Crucis est affixus, Tolle, tolle, &c. Innocent. lib. 5. cap. 9. in alijs autem tribus, ad ea, Per ipsum, cum ipso, & in ipso, attende crucifixionem hora sexta manibus Gentium; & in duabus sequentibus, est tibi Deo Patri, &c. divisionem animæ à corpore Christi, Innocentius III. ibidem. Fiunt autem hæ duæ cruces extra Calicem, quia hæc separatio facta est, non ex violentia passionis, & Calicis, sed ex potestate propriæ voluntatis Christi, Rub. lib. 2. cap. 75. idem ferè docet Innocent. III. loco citato. Item in primis tribus, Per ipsum, &c. memorare trinam orationem Christi in Cruce. Primam, Pater ignosce illsi, &c. Alteram, Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? Tertiam, Pater in manus tuas commendó spiritum meum. quam trinam orationem obseruat sanctus Thom. ubi supra.

19 His valde consona Titelm. addit cap. 48. in primis tribus crucibus notari tres horas quibus vixit in Cruce; in alijs tribus, Calice detecto, tres alias quibus mortuus peperdit: in duabus extra Calicem, emissionem Sanguinis & aquæ è latere. & inter has cruces Vulum Templi scilicet significatur, cùm amouetur de Calice Palla; & quadrant historico ordini.

20 Elenatur Calix cum Hostia, & statim deponitur in ijs verbis, Omnis honor, & gloria; ad denotandam depositionem Christi de Cruce, & eiusdem sepulturam, Stephan. Ednens. loco citato. Et sicuti omnia sententia, Calix hoc loco operitur Palla, non, vi hactenus, ad cætalam, sed ad mystérium; ita in Palla designatur lapis ad ostium monumenti, Innocent. lib. 5.

cap. 10. vel Corpus Christi inuolutum sindone à Iosepho, ut contemplatur Durand. cap. 46. Celebrans enim & Diaconus hic tangunt Calicem simul, inuötes ministerium duorum; Nicodemi quidem Celebrans, Iosephi vero Diaconus: quia Ioseph inuoluit sindone Corpus, & Diaconus tangens Calicem eumdem Palla cooperit, Rubens lib. 2. cap. 66.

21 Recedit Diaconus à facie Celebrantis, vti à monumento recesserunt Nicodemus & Ioseph. Dicitur alta voce, *Per omnia secula seculorum*; quia clamauit Centurio, & clamor factus est à mulieribus, ex Stephan. Ednens. loco citato cap. 17. quos clamores continuari dicit usque ad finem Orationis Dominicæ Titelm. cap. 5. Vel, ut colligamus ultima Christi verba, statim additur *Oratio Dominicæ*, quæ constat septem petitionibus, in honorem septem verborum Christi in Cruce, Durand. cap. 35. & 47.

22 Subdiaconus & Diaconus ministrant patenam apertam; & ecce mulieres cordibus parentibus valde manè ad monumentum pergunt, Innocent. lib. 6. cap. 1. Additur sub silentio, *Liberanos quesumus*, ut videoas liberatos SS. Patres à Limbo, ad quem secréto descendit anima Christi, Durand. cap. 49. vbi notat etiam, nominari tres tantum Apostolos, ob triduum mortis indicandum: & sub silentio dicitur, de quo *Luc. 23. Sabbato*, inquit, *siluerunt*, Innocent. III. lib. 5. cap. vii.

23 *Osculum patenæ* significat, quod Christus impleturus erat ferè statim desiderium mulierum, idem lib. 6. c. 1. vnde statim amouetur Palla à Calice, sicuti lapis ab Angelo ab ostio monumenti: ergo resurrexit Dominus inuincibiliter, Innocent. ibidem cap. 2.

24 Fran-

24 *Frangitur Hostia*; quia in fractione panis cognitus fuit Christus resuscitatus, *Innocent. lib. 6. cap. 2.* & in tribus Hostiæ partibus agnosce cum *S. Thomæ 3. par. quæst. 83. art. 5.* distinctionem Corporis mystici Christi, vel distributionem gratiarum eius post resurrectionem. Corpus enim mysticum Christi tres partes habet, Caput, id est Christum ipsum gloriosum, in dextra Sacerdotis; nec sinistri quidquam amplius habet: Sanctos iam ab ipso beatificatos, qui in altera manu, quæ extra Calicem est, denotantur, *Innoc. ibid. c. 3.* reliqua membra, passionibus adhuc obnoxia in Ecclesia militante, adumbrantur in particula in Calicem dimissa, *Steph. Eduens. de Sacramen. Alt. cap. 18.* Alij multa alia sunt meditati hoc loco: sed hæc ad rem nostram magis.

25 Itaque *immissio particula* in Calicem cum commixtione significat Resurrectionem Christi, *ex Amalar. lib. 3. cap. 31.* vel est confessio Resurrectionis Dominicæ, in qua Corpus, & Sanguis & anima unita sunt, *Microl. cap. 20.* Tres crucis cum particula supra Calicem, vel admonent de triduo mortis, *S. Thom. loco citato artic. 6.* vel trium mulierum aduentum indicant ad ostium monumenti quærentium Crucifixum, *Innoc. sup. cap. 2.* vel, ex eodem, virtutem totius Trinitatis demonstrant in Christi miraculosa Resurrectione. Item crucis fiunt ad quatuor labia Calicis, quia ad quatuor mundi partes pertingit Resurrectio Christi, *S. Germ. ubi supra.*

26 Eleuetur hoc loco vox, & dicatur, *Pax Domini sit semper vobiscum:* nam *Pax vobis dictum est à Christo resuscitato discipulis suis,* *Microl. c. 20.* & bonum significat Resurrectio-

nis nuntium, *Rupert. lib. 2. c. 16.* Hinc fit, ut in Missa, etiam de luctu, omnes ad hæc verba furgant, ob mysterium scilicet Resurrectionis Christi, quæ significatur in hoc ritu, & verbis præcisis. & est communis expositio.

27 Quid verò *Agnus Dei*: operto Calice cum Palla dicitur ter, ad tollenda peccata. & nonne vides, ianuis clavis ingressum ad Apostolos Christum, eisdem dicentem: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis;* *Innocentius ibid. cap. 4. cum Durando cap. 51.* qui de Calice tecto ianuisque clavis edisserit in hunc sensum.

28 Fit *Communio* & *Cleri*, & populi; quia Christus comedens cum Apostolis, sumens reliquias dedit eis, *Microl. supra.* Dicitur Versus *Communio*, qui latitæ, vt docuimus, est symbolum; quia gauisi sunt discipuli viso Domino, *Innocent. cap. 10.*

29 Postea dicitur *Oratio* extensis manibus, quæ ab Amalario vocatur etiam benedictio, vt supra retulimus; vt hic obserues, Christum eleuatis manibus iam ascendentem ad pro nobis orandum Patrem, & benedicentem nobis. *Eleuatis manibus*, ait Lucas, *benedixit eis.* Cum duplice *Dominus vobiscum*, & salutatione in discelsu, quia discipulis saepius eo tempore dixit, *Pax vobis,* *Innoc. cap. 11.* vel in ultimo *Dominus vobiscum* memento dicentis: *Ecce ego vobiscum sum usque, &c.* *Matth. 28.* vt notat *VValden. tit. 4. cit. cap. 44. num. 5.*

30 *Ite missa est*, cum *Deo gratias*, in mentem reuocat quæ dixerunt Angeli: *Viri Galilæi, quid statis aspiciens in calum?* Ite, & reuersi sunt cum gratiarum actione, *Microl. supra.*

31 Orabant Apostoli usque ad Pen-

B b teco-

tecosten secretō ; quod ego puto significari in Oratione cum inclinatione Sacerdotis ad Altare, *Placeat tibi, &c.* & orabant iij vnanimiter . quod in osculo Altaris designatur.

32 Ultima benedictio missionem Spiritus sancti in Pentecoste in nomine Trinitatis exprimit, *Innocent. cap. 14.*

33 Quid aliud restat , quām ultimum *S. Ioannis Euangelium* 2 de hoc mysticē nemo ex antiquioribus quem legerim. Dicam ergo *cum Principissa Parmensi in eiusdem Praxicitate, Prædicationem Apostolorum hīc demonstrari , tum Diuinitatis , tum Incarna-*

tionis Christi , qua Gētes magis quām Hebraei (vnde in cornu legitur Euangelij) ad Deum deuenerunt post Pentecosten. *Ecce conuertimur ad Gentes*, ait Paulus *Act. 13.*

34 Regressus in Sacristiam est ad necessitatem , non ad mysterium , nisi velis dicere , post prædicationem , & opera bona , tandem ad Deum in cælum nos quoque peruenturos , vnde exiuit à principio Dominus Iesus , qui vixit in mundo annis circiter triginta quatuor , & nunc in cælo vivit & regnat Deus in sæcula sæculorum , Amen.

Canonis expositio litteralis , eorum nempe verborum quæ sunt difficilioris intelligentiæ. XVII.

FVSÈ, neque confusè , post Bielum & alios *Io. Steph. Duran. lib. 2. de Ritib. à cap. 33. usque ad 45.* sacrum Canonem explicat , allatis Antiquorum interpretationibus. vt nihil certè , nisi breuitas , ab eo desiderari videatur: breuius ego , & apertioribus omissis , obscuriora propono , & expono.

1 *Te igitur, clementissime Pater.*] Ad Patrem docente Christo dirigitur omnis oratio, *Florus in expositione Missæ.*

2 *Sacrificia illibata.*] Id est incontaminata, *Alcuin. cap. de Celebrat. Miss.* sine macula offerentis, *Innoc. III. lib. 3. cap. 3.* sine labe, *Durand. lib. 4. cap. 36.*

3 *Pro Ecclesia tua sancta.*] Tuahab etiā *emphasim ad mouendum Deum*, *Durand. loc. cit. Orthodoxis*, hoc est, reætæ gloriae hominibus nullo errore depravatis, *Alcuin. Florus, & Biel. lect. 24.*

4 *Vel qui tibi offerunt.*] Non modò Sacerdotes , sed etiam qui votis & oratione cooperantur , *Innocent. suprà;* & qui cleemosynam pro Missa dederunt,

aut alio modo celebrari curarunt, *Azor. lib. 10. cap. 36. quæst. 13.*

5 *Et in cunctis statibus.*] Pro corporali sanitati precamur, *Alcuin. & Innocent.*

6 *Reddunt vota sua.*] Vota sua fidei & deuotionis , quæ sunt in libertate arbitrij , & idèo sua, *Innocent.*

7 *Communicantes.*] In Communione Sanctorum valet Sacrificium, *Innoc. sed. Microl. cap. 12.* ex interpolatione verborum , quæ fit in Festis quibusdam , colligit , non significari hīc communionem Sanctorum qui sunt in cælo , sed communionem Catholicon fidelium.

8 *Oblationem seruitatis nostræ.*] Id est Cleri ; & est latriæ , quæ soli Deo debetur , *Odo Camer.*

9 *Et cunctæ familiae.*] Id est totius assistentiæ collectæ , *idem Odo.* totius Ecclesiæ, *Florus.*

10 *In electorum thorū iubeas grege numerari.*] Ut annumeretur cum electis secundum præsentem iustitiam , ut habeat

habeat gratiam : nam alioquin certus est electorum numerus, *Biel. lect. 33.*

11 *Adscriptam.*] In numerum placentorum sibi receptam esse velit Deus, *Alcuin. Adscribat & numeret inter grata, Azor. suprà cap. 37.*

12 *Ratam.*] Certam, permanentem, mutata substantia corruptibili in incorruptam, *Odo.*

13 *Rationabilem.*] Ut hominem verum pro hominibus offeramus, *Odo.*

14 *Acceptabilem.*] Quæ omnino placeat Deo, *idem.*

15 *Venerabiles manus suas.*] Venerationis mentione attentior fit Sacerdos ad opus futurum, *Card. Puccius Homil. 5. de Sacrific. Corporis Christi.*

16 *Elenatis oculis in celum.*] Omitunt Euangelistæ, sed Apostoli tradiderunt, *S. Thom. 3. par. quest. 83.*

17 *Gratias agens.*] Inde Eucharistia dicta, id est gratiarum actio.

18 *Benedixit.*] Ac deinde fregit, deindeque discipulis non enim fregit, & postea dixit, *Hoc est Corpus meum; hæc enim est sententia communior Theologorum, S. Thom. 3. par. quest. 78. artic. 1. ad 1. Biel. lect. 36.* & ita intelligendi sunt etiam Euangelistæ per postpositionem verborum locuti; & nos consecramus, frangimus, distribuimus, ait *Bessarion Card.*

19 *Ex hoc omnes.*] Tradidisse hæc verba Apostolos credimus, quamvis Euangelistæ omiserint; vt omnes vnum sint.

20 *Et hunc præclarum Calicem.*] Fit allusio ad Psalm. 22. *Calix meus inebrians quam præclarus est! Florus sup.*

21 *Hic est enim Calix sanguinis mei, &c.*] Omnia verba huius formæ sunt de substâlia Sacramenti, *S. Thom. 3. par. quest. 78. artic. 3. sed Magister Sententiarum 4. dist. 8. cum Bonavent.*

& alijs docet, prima tantum verba quæ posuimus, esse de substantia formæ. *Idem habet Concil. Floren.*

22 *Noui & aterni testamenti.*] Supple confirmatio, quia per mortem Christi, & effusionem Sanguinis eiusdem nouum confirmatur Testamentum; & consequenter fit immutabile, & aeternum, *Durand. cap. 42.* Testamentum autem hoc loco est idem ac promissio. *Qui manducat meam carnem, &c. idem ibidem.*

23 *Mysterium fidei.*] Hoc est, Sacramentum fidei occultum, quod sola cernitur fide, *Odo Camer.* interiecit Ecclesia, vt moneat, aliud esse in specie, aliud in fide, *Ino Carnot. cap. 264.*

24 *Hac quotiescumque feceritis.*] Id sacrificaveritis, facere enim est sacrificare, *Exod. 29. Leu. 23.*

25 *In mei memoriam facietis.*] Praescit Paulus: *Mortem Domini annuntiabis, 1. Cor. 11.*

26 *Supra quæ propitio ac sereno vultu.*] Id est, propitio nobis, *Durand. lib. 4. cap. 43.* nam Deus est proprius Filio suo, qui est in Hostia, & Calice. Verba hæc ad efferentem referuntur, vt nimis cum utilitate nostra offeratur, *Alexand. de Ales 4. parte quest. 37. de Offic. Missa mem. 3. artic. 2.* Nominantur autem hic Abel puer, à puritate, *Florus sup.* Abraham, & Melchisedech; quorum fuerunt Sacrificia & nobiliora, & in hoc praesignando magè propria, *Durand. d. cap. 43.*

27 *Inibe hac perferrri per manus sancti Angeli tui.*] Id est ministrari. Non enim petimus, vt Angeli perférat Corpus & Sanguinem in celum; sed fidem, memoriam Passionis, vota fidelium, eo modo quo Angelus dicitur obtulisse orationem Tobiae, *cap. 12.* Altare

B b 2 in

196 Comment. in Rubr. Missalis. Pars II. Tit. XVII.

in cælo est spirituale, ut in Apoc. dicitur. & ex hoc loco S. Gregor. lib. 4. Dialog. cap. 58. colligit, Angelorum Chorus adeste Sacrificio.

28 Nobis quoque peccatoribus.] Pla-
nè pro seipso orat Sacerdos, Alber.
Mag. Dèbet enim quemadmodum
pro alijs, ita & pro seipso offerre,
Hebr. 5: numero plurali vtitur, quia
Sacrificium non est vnius personæ, sed
militantis Ecclesiæ: gemendo ergo il-
lud dicat, Amalar. lib. 3. cap. 26.

29 Partem aliquam & societatem.]
Partem, quia licet Deus totus detur,
non tamen totaliter in cælo datur Bea-
tis. vnde David: Dominus pars heredi-
tatis meæ, Psal. 15. & item, quia datur
secundum differentiam meritorum,
ex Innocent. III. lib. 5. cap. 8.

30 Cum tuis sanctis Apostolis, &c.]
Ante consecrationem postulatur San-
ctorum suffragium, post consecratio-
nem eorum consortium. Bis nomi-
nantur Sancti, quasi Sacerdos indu-
tus sit superhumerali, in quo erant no-

mina Patrum, Steph. Eduon. ait, ve-
orent pro nobis, cap. 18.

31 Non estimator meriti.] Aëstimat
merita Deus, contra Iouiniani erro-
rem; sed precamur, vt ex sua libera-
litate superaddat plura. Meritum
etiam hoc loco significare potest pec-
catum.

32 Semper bona creas.] Vedit Deus
quæ fecerat, & erant valde bona; ea-
dem nunc semper creat bona, Alcuin.

33 Sanctificas.] Ut, quæ erant sim-
plex creatura, sacra fiant, idem.

34 Vincificas.] Ut sint mysteria vi-
tae, idem.

35 Benedicis.] Omni benedictione
cælesti, idem.

36 Et prestas nobis.] Ad fruendum,
Amalar. lib. 3. cap. 26.

37 Per ipsum.] Vti per mediato-
rem, Florus.

38 Cum ipso.] Tamquam æquali, idem.

39 In ipso.] Tamquam consubstan-
tiali, Florus in Exposit. Missæ. Et hic
finis Canonis esto.

COM-

COMMENTARIA IN RUBRICAS MISSALIS ROMANI.

PARS TERTIA.

De defectibus in celebratione Missarum occurentibus.

ACERDOS celebraturus, omnem adhibeat diligentiam, ne desit aliquid ex requisitis ad Sacramentum Eucharistiae confiendum. Potest autem defectus contingere ex parte materiae consecrandae, & ex parte forme adhibendae, & ex parte ministri confidentis. Quidquid enim horum deficit, scilicet materia debita, forma cum intentione, & Ordo Sacerdotalis in confidente, non conficitur Sacramentum. Et his existentibus, quibuscumque alijs deficientibus, veritas adest Sacramenti. Alij vero sunt defectus, qui in Missa celebratione occurrentes, etsi veritatem Sacramenti non impedit, possunt tamen aut cum peccato, aut cum scandalo contingere.

O Prima est diuisio in defectus substantiales, & in accidentales. Substantiales in tribus contingunt, vel in materia, vel in forma, vel in intentione Ministri: quae tria sunt necessaria ad substantiam Sacramenti. Accedit verbum cum intentione ad elementum, & fit Sacramentum. Accidentales multi esse possunt, neque ad certum numerum reduci possunt.

Collegit hos defectus in Missa ex sacris Theologis, &c in Missale librum transtulit nescio quis, anno 1557. Venetijs impressum. Pij vero V. & Clementis VIII. auctoritate recognitum Opus, quis ambigat, non prodijse tandem numeris omnibus absolutum? adiecimus nonnulla ex modernis Theologis non contemnenda.

De defectibus materiae. II.

Defectus ex parte materiae possunt contingere, si aliquid desit ex ijs, quae ad ipsam requiruntur. Requiritur enim, ut sit panis triticus, & vinum de vite: & ut huiusmodi materia consecranda in actu consecrationis sit coram Sacerdote.

a Sit eorum Sacerdote.] Certus terminus huius præsentiae à solo Christo designari potest, ex Durando in 4. distinet. 11. quest. 6. num. 6. & Palud.

quest. 1. artic. 3. à nobis autem est moraliter diiudicandus ex humano more, quo dicitur res præsens, & ex-vfli Ecclesiæ.

De defectu panis. III.

1. b **S**i panis non sit triticenus, vel si triticeus, & admixtus sit granis alterius generis in tanta quantitate, ut non maneat panis triticenus, vel sit alioqui corruptus, non conficitur Sacramentum.

b Si panis non sit triticenus.] Vult esse triticum Conc. Florent. in Decreto Eugen. vbi definitur necessaria materia Sacramenti; quidquid dicat Caietan. ibi loqui de necessitate præcepti. vide Suar. disp. 44. sect. 1. part. 3. quest. 5. tum quia figuræ veteres sub tritico datae suntr; tum quia hic est panis communiter ad vsum hominum; tum quia ita decet, ob excellentiam tanti Sacramenti. Vbi verò dubitatur esse triticenus, ne adhibeatur, ex

Alano lib. 1. de Eucharistia cap. 11. Selica, seu secala, probabilius negatur esse triticum in Lombardia, Bonac. disput. 4. quest. 2. pun. 1. numero 2.

c Admixtus sit granis alterius generis, &c.] Hæc doctrina est S. Thomæ 3. par. quest. 74. artic. 3. ad 3.

Sed, quid si panis confectus sit ex amylo? S. Thom. ibidem negat, quia amyrum fit ex tritico corrupto. Vide fufius Suar. disp. 44. sectione 2.

2. Si sit confectus de aqua rosacea, vel alterius distillationis, dubium est, an conficiatur.

Negat S. Thom. artic. 7 ad 3. suprà. affirmat Caiet. ibidem.

3. Si cœperit 1 corrumpi, sed non sit corruptus; similiter 2 si non sit azygus, secundum morem Ecclesie Latinae, conficitur, sed 3 conficiens grauiter peccat.

Prima pars propositionis est sancti Thom. sup. artic. 3. ad 4. Altera est Conc. Floren. & communis. Tertia pars est item communis, de Celebrat. Miss. cap. Litteras. An verò detur casus, quod possit Latinus in Ecclesia Græca

consecrate in fermentato licet, vide Suarez vbi suprà sect. 3. in fermentato numquam licet apud Latinos, etiam si vrgeat necessitas aliquius in periculo mortis, Suarez sect. 3. in fine, Vnum verò.

4. Si Celebrans ante consecrationem aduerterit Hostiam esse corruptam, aut non esse triticeam, remota illa Hostia, aliam ponat, & facta oblatione, & saltem mente concepta, prosequatur ab eo loco, ubi desinit.

d Saltet

d Saltem mente concepta.] Ex quo non est necesse eam eleuare ante oculos super Patenam , neque facere cum ea, vel super ea signum Crucis, vt fecit in oblatione Hostiæ : sed eam simpli- citer deponat super Corporale , si id aduenterit inter oblationem Calicis & consecrationem.

5 Si id aduenterit post consecrationem, etiam post illius Hostiæ sumptionem, posita alia, faciat e oblationem ut supra, & à consecratione in- cipiat, scilicet ab illis verbis, Qui pridie quam pateretur, & illam prior- rem si non sumpfit, & sumat post sumptionem Corporis & Sanguinis, vel alijs sumendam tradat, vel alicubi reuerenter conseruet. h Si au- tem sumpferat, nihilominus sumat eam quam consecravit : quia præ- ceptum de perfectione Sacramenti majoris est ponderis , quam quod à ieiunis sumatur.

e Oblationem ut suprà.] Id est , sal- tem mente concepta. telā sumat, aut ob reuerentia conseruet.

f A consecratione incipiat.] Est com- munis sententia.

g Sumat post sumptionē, &c.] Ad cau-

h Si autem sumpferat, &c.] Ratio addita communis est apud Theologos. Lege Suar. 3. part. disp. 75. sec. 6. ex S. Thom. ibid. quest. 83. art. 6. ad 4.

6 Quod si hoc contingat post sumptionem Sanguinis, apponi debet rursus nouus panis, & vinum cum aqua, & facta prius oblatione, ut suprà, Sacerdos consecret incipiendo ab illis verbis, Qui pridie , ac statim sumat utrumque , & prosequatur Missam : ne Sacramentum rema- neat imperfectum, & ut debitus seruetur ordo.

i Ac statim sumat utrumque.] Si- ne eleuatione , vt ostendat populo; omissis quæ sequuntur in Canone usque ad sumptionem inclusuè , ne populus , si fieri potest, cognoscat er- ratum esse.

l Debitus seruetur ordo.] Iuxta Conc. Tolet. VII. cap. 1. vel 2. secundum alios. Ordo vero est , vt corpus prius præ- existat , ante quam ex eo fundatur san- guis : in Calice namque repræsenta-

tur effusio Sanguinis ; ergo Hostia, in qua Corpus Christi est ex vi verbo- rum, debet consecrari prius.

Suar. tamen loco citato tenet, non esse ita necessarium hunc ordinem ne- cessitate Sacramenti , sed tantummodo necessitate præcepti : nam consecrata Hostia post Calicem , statim re- præsentatur Sanguis distinctè à Cor- pore Christi : quod sufficere videtur ad integratatem Sacrificij.

7 Si Hostia consecrata dispareat, vel casu aliquo , ut vento , aut mira- culo , vel ab aliquo animali accepta , & nequeat reperiri, tunc altera consecretur, ab eo loco incipiendo, Qui pridie quam pateretur, facta eius prius oblatione, ut suprà.

m Aut

^m *Aut miracula.*] Miraculum est à Deo solo, qui videtur tunc acceptare Sacrificium eo modo oculis nostris imperfectum; & ideo non est in rigore necesse ut alia Hostia consecretur. ita *S. Tho. 3. par. quest. 82. art. 4. ad 3.*

vbi tamen consultit, vt iteratò consecretur, & hoc habet Rubrica, ut in reliquo & securius in reliquis casibus huius Rubricæ præceptum est, non consilium, ad integratatem Sacrificij, *Suar. 3. par. disp. 85. sett. 1. Quinto.*

De defectu vini. IV.

¹ **S**i vinum sit factum penitus ⁿ acetum, vel penitus putridum, vel de vuis acerbis, seu non maturis expressum, vel ei admixtum tantum aquæ, ut vinum sit corruptum, non conficitur Sacramentum.

ⁿ *Acetum.*] Non fit Sacramentum, *sancitus Thom. 3. par. quest. 74. artic. 5. ad 1.*

^o *De vuis acerbis, &c.*] Habet san-

ctus *Thom. ibid. ad 3.* vinum ex aqua miraculoso est apta materia, *Henrig. lib. 8. cap. 12.* & vinum etiam congelatum, *Suar. disp. 45. sec. 1.*

² *Si vinum cæperit & acescere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantum acre, vel & mustum de vuis tunc expressum, vel non fuerit admixta aqua, vel fuerit admixta aqua rosacea, seu alterius distillationis; conficitur Sacramentum, sed conficiens grauiter peccat.*

^p *Acescere.*] Fit Sacramentum, cum peccato tamen, *sancitus Thomas supra ad 2.*

^q *Mustum de vuis tunc expressum.*] Est Iulij Papæ, *de Consecr. Disp. 2. cap. Cùm omne crimen.* & ex necessitate conceditur; sed abstinendum est omnino, ob irreuerentiam & indecentiam, ait *Suar. loco citato disp. 45. sett. 1.*

^r *Admixta aqua.*] Misceri aqua vinum, est de præcepto Ecclesiæ tantum, *Trident. Sessione 22.* cum quo

præcepto stat quoque præceptum Christi, qui neque voluit aquam de necessitate Sacramenti, *Suar. loco cit.*

^s *Aqua rosacea.*] Conficitur Sacramentum; quia aqua non est de necessitate Sacramenti: sed peccaret contra præceptum negatiuum, de non miscendo aliquid in materia Sacramentorum, præter Christi institutionem, & consuetudinem Ecclesiæ, *sancitus Thom. quest. 74 artic. 7. ad 3.*

³ *Si celebrans ante consecrationem Sanguinis, quamvis post consecrationem Corporis, aduertat aut vinum, aut aquam, aut utrumque non esse in Calice, debet statim apponere vinum cum aqua, & facta oblatione ut supra, consecrare, incipiendo ab illis verbis, Simili modo, &c.*

⁴ *Si post verba consecrationis aduertat vinum non fuisse positum, sed aquam; deposita aqua in aliquod vas, iterum vinum cum aqua ponat in Calice, & consecret, resumendo à verbis prædictis, Simili modo.*

⁵ *Si*

5 Si hoc aduertat post sumptionem Corporis, vel huiusmodi aquæ; apponat aliam Hostiam iterum consecrandam, & vinum cum aqua in Calice, offerat utrumque, & consecret, & sumat; quamvis non sit ieunus. Vel, si Missa celebretur in loco publico, ubi plures adsint, ad evitandum scandalum poterit apponere vinum cum aqua, & facta oblatione ut supra, consecrare, ac statim sumere, & prosequi cetera.

Prima pars Rubricæ posterioris est *S. Thomæ 3. part. quest. 83. art. 6. ad 2.* altera vero pars est *Sotii 4. distinct. 13. quest. 2. artic. 6. ad 4.* cuius eadem ferent verba Rubricæ; item *Nauarri cap. 25. num. 21.* & est magis practica. ^t *Quamvis non sit ieunus.* Ita sanctus Thomæ loco cit. art. 6. ad 2. addit *Angelus cum Silu.* si Sacerdos, dum in ore

habet potum, prius quam deglutiat, sentiat non esse vinum, non debet consumere, sed in Calicem emittere, & post Sanguinis sumptionem illum resumere: sed moraliter est difficillimum, & ideo sine scrupulo potest deglutire primum, & consecrare, & sumere secundum. ita *Suarez* loco cit. disp. 85. sect. 1. ad primam confirmationem.

6 Si quis percipiat ante consecrationem, vel post consecrationem, totum vinum esse acetum, vel alias corruptum, idem seruetur quod supra, ac si deprehenderet non esse positum vinum, vel solam aquam fuisse apposิตam in Calice.

Eadem est ratio deficientis materiae ad Sacrificium integrum: si tamen Sacerdos pergit in Missa, & ex ignorantia, vel inopinati casus per-

turbatione non obseruet, non per hoc mortaliter peccat, ex *Nauarri cap. 25. Man. num. 91.* & *Sæ verbo Missæ. num. 31.*

7 Si autem Celebrans ante consecrationem Calicis aduertat, non fuisse apposita aqua, statim ponat eam, & proferat verba consecrationis. Si id aduertat post consecrationem Calicis, nullo modo apponat, quia non est de necessitate Sacramenti.

Prima pars est manifesta. Adde tantum, esse benedicendam aquam de cit. art. 6. ad. 4. Ne, inquit, sequatur corruptio Sacramenti pro aliqua parte: quod docuerat q. 77. art. 8.

8 Si materia, quæ esset apponenda, ratione defectus vel panis, vel vini, non posset ullmodo haberis; si id sit ante consecrationem Corporis, ultius procedi non debet: si post consecrationem Corporis, aut etiam vini, deprehenditur defectus alterius speciei, altera iam consecrata; tunc si nullo modo haberi possit, procedendum erit, & Missa absoluenda, ita tamen, ut prætermittantur verba & signa quæ pertinent

C c ad

ad speciem deficientem. Quod si expectando aliquamdiu haberi possit, expectandum erit, ne Sacrificium remaneat imperfectum.

Si nullo modo haberi possit.] Imò si difficillimo modo haberi possit, & notabilis inde oriretur offensio populi, Missa absoluenda erit absque materia deficiente, sive Hostiæ, sive vini; quia maioris est vinculi Ius naturale quam diuinum scriptum, aut posituum,
Azor. lib. 10. cap. 35. quæst. 6.

An verò Summus Pontifex possit relaxare Ius diuinum ad effectum, ut Sacerdos ob ingentem necessitatem in solo pane sine vino sacrificet? *Azor. lib. 10. cap. 19. quæst. 3. vers. Secundum est.* putat probabilem affirmativā sententiam, ob publicam necessitatem, & grauem. Probabiliorē negatīnam docet *Suar. disp. 4. sect. 4.*

Quæri potest in prædictis casibus de aqua, quæ, ob breuissimum tempus ab infusione eiusdem in Calicem usque ad Calicis consecrationem, non potest conuerti in vinum, ut alias dicitur, An remaneat aqua mixta spe-

ciebus vini; an verò & ipsa statim immediatè transsubstantietur in Sanguinem Christi? sed, quidquid sit de conuersione aquæ in vinum, de qua disputant Philosophi, quam tamen affirmant SS. Patres & Theologi Scholastici, si ob angustiam temporis non fiat conuersio, non putamus absurdum, quod remaneat aqua substantialiter aqua, cùm non sit neque materia, neque commateria immediata Sacramenti; sed ea solùm infunditur ad mysterium vñionis populi cum Christo, ut suo loco diximus. Neque ideo adoramus aquam, sed Christum sub specie vini aqua permixti: sicuti neque si cadat in Calicem musca, eam dicimus adorare. Scripsere de hac re fusiùs Paulus Aresius Episcopus Derthonensis, & in oppositam sententiam Hyacinthus Petronius Magister sacri Palatij, nunc Episcopus.

De defectibus formæ. V.

Defectus ex parte formæ possunt contingere, si aliquid de sit ex ijs quæ ad integratatem verborum in ipsa consecratione requiruntur. Verba autem consecrationis, quæ sunt forma huius Sacramenti, sunt hæc: *Hoc est enim corpus meum. Et, Hic est enim calix Sanguinis mei, noui & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Si quis autem aliquid diminueret, vel immutaret de forma consecrationis Corporis & Sanguinis, & in ipsa verborum immutatione verba idem non significarent, non conficeret Sacramentum. Si verò aliquid adderet quod significationem non mutaret, conficeret quidem, sed grauissimè peccaret.*

Notanda est hoc loco singularis doctrina *Suar. 3. par. disp. 8. sect. 1. Secundo.* quod si contingat defectus es-

sentialis in formâ, vel in altera, vel in utraque, nempe cum mutatione sensus verborum consecrationis, iteranda est conse-

consecratio, ut perficiatur Sacrificium; & si contingat id cognosci post sumptionem Corporis, vel speciei non ritè consecratæ, iteranda est item talis consecratio, apposita materia quæ non fuit consecrata, *inxtra Rubric. sup. tit. 4. num. 5. & titulo 3. num. 6.* quia eadem est ratio ineptaæ materiæ, & materiæ sine forma. Imò etiam, si id contingat fieri ex malitia ministri mutantis formam, vel non habentis intentionem, nihilominus debet post sumptionem supplere defectum, pœnitendo de priori culpa quam commisit, & reuerenter supplendo, ut dictum est.

Quòd si defectus accidat in vtraque specie, & iani viramque sumpsit, non est quòd suppleat; quia Sacrificium nullum fuit, sed totum fictum; & eo casu nullum est præceptum de faciendo vero Sacrificio, neque de supplendo quod non est inceptum, neque ex parte: & obligat tunc aliud præceptum de non sacrificando, fracto ieiunio.

Porrò *S. Thom. q. 78. art. 3.* vult, excepto enim, omnia verba formarum prædictarum esse de essentia Sacramentum; communior autem antiquorum sententia est, ea non esse. Vide *Suar. diff. 60. sect. 1.*

2. *Si Celebrans non recordetur se dixisse ea quæ in consecratione communiter dicuntur, non debet propterea turbari.* 3. *Si tamen certò ei constet, se omisisse aliquid eorum quæ sunt de necessitate Sacramenti, id est, formam consecrationis, seu partem, resumat ipsam formam, & cetera prosequatur per ordinem.* 3. *Si verò valde probabiliter dubitat, se aliquid essentiale omisisse, iteret formam, saltem sub tacita conditione.* 4. *Si autem non sunt de necessitate Sacramenti, non resumat, sed procedat ulterius.*

Prima pars est sancti Thom. sup. artic. 6. ad 5. Altera pars est eiusdem ibidem. Sed cùm hic dicatur, resumat ipsam formam, quid resumendum erit? sanè verba ea tantum, quæ supra num. 1. huius tituli posita sunt tamquam essentialia formæ, quidquid dicant *Ang. Palud. & Scotus.* ita *Suar. loc. citato.* In tertia parte Rubricæ, quæ est communis, eo mo-

do tollitur dubium, & periculum iterandi consecrationem super materiam consecratam. Quarta pars patet, & confirmat secundam partem huius Rubricæ, de non resumendo, nisi essentialia formæ.

Ceterum non est necesse in prolatione formæ, ut sonus verborum attingat Hostiam, vel Calicem, *Suar. diff. 45. sect. 5.*

De defectibus Ministri. VI.

Defectus ex parte Ministri possunt contingere quoad ea quæ in ipso requiruntur. Hæc autem sunt: *In primis intentio, deinde dispositio animæ, dispositio corporalis, dispositio vestimentorum, dispositio in ministerio ipso, quoad ea quæ in ipso possunt occurrere.*

Divisio in has quinque species dici debeat essentialis, reliquæ accidentium ea est, ut prima tantum dentales.

De defectu intentionis. VII.

1 **S**i quis non intendit confiscere, sed delusoriè aliquid agere. 2 Item si aliqua Hostia ex obliuione remaneant in Altari, vel aliqua pars vini, vel aliqua Hostia lateat, cum non intendat consecrare nisi quas videt. 3 Item si quis habeat coram se undecim Hostias, & intendat consecrare solùm decem, non determinans, quas decem intendit: in his casibus non consecrat, quia requiritur intentio. 4 Secùs, si putans quidem esse decem, tamen omnes voluit consecrare, quas coram se habebat: nam tunc omnes erunt consecratae: atque ideo quilibet Sacerdos talem semper intentionem habere deberet, scilicet consecrandi eas omnes, quas ante se ad consecrandum positas habet.

Prima pars sacrilegium enormissimum continet: & si fictionis pene ante sumptionem, potest relumere formam, non ex vi præcepti perficiendi Sacrificium, quod nondum incepit, sed ex vi præcepti non fungendi falsum in hoc ministerio, & consequenter non perseverandi in fictione, nec sumendi potum & cibum per modum Sacramenti, quod non est, nec dandi alijs occasionem ado-

randi merum panem & vinum. post sumptionem vero facti Sacramenti seruetur quod diximus suprà ex Suar. tit. 5. num. 1. Altera pars nullam habet difficultatem. In tercia *Maior distinct. 1. q. 2. Durand. q. 7.* & communiter concordant; quia non est maior ratio, cur ista vel illa sit consecrata. Quarta pars manifestè sequitur; quia materia est determinata intra terminum intentionis.

2 Si Sacerdos putans se tenere unam Hostiam, post consecrationem inuenierit fuisse duas simul iunctas, in sumptione sumat simul utramque.

2 Quod si deprehendat post sumptionem Corporis & Sanguinis, aut etiam post ablutionem, reliquias aliquas relictas consecratas, eas sumat, sine parva sint, sine magna, quia ad idem Sacrificium spectant.

In prima parte, quæ est *Auctorum paulo suprà citat.* ratio ea est, quia ambæ sunt consecratae; cum illud putans dicat tantum priuatam deceptiōnem, quæ non tollit intentionem debitam, quæ esse debet, & moraliter est circa hanc præsentem materiam, *Suar. disput. 43. sect. 6.* Secunda pars

est *Sot. 4. dist. 12. q. 1. art. 3.* qui tamen distinguit particulas in parvas & magnas, atque has vult in Pyxide asseruari; contra quem *Azor. lib. 10. c. 30. quæst. 1.* qui cum Rubrica concordat, sublata omni distinctione; ea nimis ratione, quia ex omnes reliquæ sunt Sacrificij. vnde & addit, sumendas esse

esse statim , alioquin post notabile temporis interuallum elapsum , censetur Sacrificium absolutum , & proinde particulae non sumerentur vt reliquiae , sed per se : quod facere non licet. Tabiena concedit absolutè v. Mis- sa. num. 42. eas posse sumi , & sumendas esse , nulla habita distinctione reliquiarum , neque temporis , dummodò pertineant ad eamdem Missam.

3 Si verò relicta sit Hostia integra consecrata , eam in tabernaculo cum alijs reponat: si hoc fieri nequit , sequenti Sacerdoti ibi celebraturo , in Altari supra Corporale decenter opertam , sumendam vñā cum altera quam est consecratus , relinquat : vel si neutrum horum fieri possit , in ipso Calice seu Patena decenter conseruet , quousque vel in tabernaculo reponatur , vel ab altero sumatur: quòd si non habeat quomodo honeste conseruetur , potest eam ipsem et sumere.

Est casus euentu difficilis ; si tamen accidat , optimè Rubrica docet , secundum Sotum , de particulis magnis reseruandis , vt supra.

4 Si intentio non sit actualis in ipsa consecratione propter euagationem mentis , sed virtualis , cùm accedens ad Altare intendat facere quod facit Ecclesia , conficitur Sacramentum , et si curare debet Sacerdos , vt etiam actualem intentionem adhibeat.

Quod hīc dicitur de ordinaria materia consecranda in Missa , intellige etiam , quando plures particulae ponuntur super Altare , vt consecrentur , & in actuali consecratio- ne non recordatur illarum Sacerdos , sed eius tantum quam in manibus habet ; tunc enim omnes sunt consecratae , Angel. in verbo Euchar. num. 27. Nauar. cap. 25 num. 91. debent tamen esse præsentes intra Atam , non extra eam , inquit Suarez disp. 43. seccione 6. alias non existimaret illas consecratas esse ; sicut etiam existimat , id totum in Calice consecratum esse , quod per modum continui in eo continetur : guttae verò quæ sunt extra Calicem ,

aut intra , sed separatae à toto , verisimilius putat quòd non sint consecratae , neque intentione virtuali intentæ . & cò magis erunt consecratae particulae polita in Pyxide , vbi aliæ adsunt alias consecratae , iuxta placitum Possevini de Officio Curati cap. 2. num. 20. quod tamen prohiberem fieri. Certe si fiat , genuflexiones plures addendæ erunt ab Offertorio ad Communionem ; neque circulus perficiendus erit ad Orate fratres , propter consecratas particulæ in illa Pyxide.

Item , si Pyxis non aperitur tempore consecrationis ex obliuione , fit tamen consecratio , ex Suarez disp. 43. secc. 5.

De defectibus dispositionis animæ. VIII.

1 **S**i quis suspensus, excommunicatus, degradatus, irregularis, vel alias canonice impeditus, celebret; conficit quidem Sacramentum, sed grauissimè peccat, tam propter Communionem, quam indignè sumit, quam propter executionem Ordinum, quæ sibi erat interdicta.

Nota, quod valor ille Missæ, qui est ex parte precū Ecclesiæ, omnino perditur, ex S. Thom. q. 82. art. 7. ad 3. quia Ecclesia nō intendit orare nomine suo, ore præcisorum ab ea per excommu-

nicationem notoriam. Fusiūs *Suar.* disp. 77. secl. 2. Quod si imminet mortis, infamiae aut scandali periculum, poterunt prædicti cum contritione celebrare, *Azor. lib. 10. c. 31. q. 6.*

2 *Si quis habens copiam Confessoris celebret in peccato mortali, grauiter peccat.*

3 *Si quis autem in casu necessitatis, non habens copiam Confessoris, in peccato mortali absque contritione celebret, grauiter peccat. Secūs si conteratur: debet tamen, cùm primū poterit, confiteri.*

4 *Si in ipsa celebratione Missæ Sacerdos recordetur, se esse in peccato mortali, conteratur cum proposito confitendi, & satisfaciendi.*

5 *Si recordetur, se esse excommunicatum, vel suspensum, aut locum esse interdictum: similiter conteratur cum proposito petendi absolutionem. Ante consecrationem autem in supradictis casibus, si non timeretur scandalum, debet Missam incepitam deserere.*

Supradicta fundantur in verbis sancti Pauli 1. *Corinth. 11. Probet autem seipsum homo, &c. &c. in Decretis Concil. Trident. Sess. 13. c. 4. & can. 11. lege Suar. 3. par. disput. 63. secl. 3. nam Concil. Trident. ponit duas circumstantias, quæ debent concurrere, ut liceat celebrare sine Confessione. Necessitate, inquit, urgente, & modo de sit copia Confessoris.*

Necessitas urgens in his casibus erit; Primo, absoluendi inchoatum iam Sacrificium, ut perficiatur. Item necessitas alterius in periculo mortis existentis; pro quo communicando

facienda est Missa. Item, si omittendo Missam scandalum oriretur; dico scandalum, non autem quædam admiratio populi, quæ, ex *Corduba* queat. 142. citante alios, non sufficit. Item, quando tenetur ex officio facere Sacrum; quam causam præsertim indicat Tridentinum. Necessitas igitur attendatur, non commoditas, ex *Suar.* ibidem secl. 4.

Inopia vero Confessoris dicitur esse, quando verè non adest qui absoluere à peccato mortali possit, quo reus est Sacerdos celebratus; vel longius adest quam adiri commodè queat. Item,

Item, quando, etiamsi adsit Confessor, timetur verè de eo, quod ob non seruatum sigillum, aut aliam ob causam, graue damnum sequeretur celebraturo. ita *Silu. verbo Confessio* 1. §. 2. tamen confiteatur alia peccata, tacito tautum eo, in quo est periculum. ita *Maior* 4. dist. 17. quæst. 5. & *Nanar. cap. 7. num. 6.* Sicut etiam idem facere debet, si reseruatum casum habeat, neque adire potest Episcopum, neque obtainere absolutionem. Porro contritionem esse necessariam, omnes fatentur ex *Trident. suprà cit. ibi: Sibi contritus videatur.*

Quid autem agendum erit ante consecrationem? Si ante inchoatam Missam recordetur se esse in peccato, confiteatur, etiamsi oporteat ex ui sacris vestibus, *Scot. d. 9. quæst. 1.* quia sacra actio non est incepta. citra scan-

dalum intellige, ut etiam in sequentibus. Si Missa est inchoata, & facile potest Confessor accedere ad Altare, fiat, *Bonav. 4. d. 13. Siluest. v. Euchar. 2. quæst. 6.* quia illa pars Missæ est extrinseca Sacrificio, & potest interrumpi, sicut per Concionem, oblationem populi, &c.

At *S. Thom. quæst. 83. artic. 6. ad 2.* dicit, tutius esse relinquere Missam, maximè in casu excommunicationis (quem sequitur Rubrica) vbi tamen indicat, non esse præceptum, sed consilium, deserere inceptam Missam, dum dicit, *tutius esse.* & *sancetus Bonanentura suprà negat,* deserendam esse Missam; negatque, teneri Sacerdotem discedere ab Altari ut confiteatur. Debet autem, cum prishum poterit, confiteri, *ex Concilio Tridentino loco citato.*

De defectibus dispositionis corporis. IX.

1 *S*i quis non est ieunus post medium noctem, etiam post sumptu-
nem solius aquæ, vel alterius potus, aut cibi, per modum etiam me-
dicinae, & in quantumcumque parva quantitate, non potest communica-
re, nec celebrare.

Est doctrina sancti Thoma 4. part. quæst. 80. art. 8. ad 4. ex *Conc. Africano* cap. 8. *Carth. III. cap. 29.* & *cap. 48.* vbi asseritur, in Concilio Nicæno fuisse hanc eamdem consuetudinem sumendi Eucharistiam ante omnem cibum confirmatam: non aiunt, institutam; quia manat ab Apostolis. *Clemens Epist. 2.* dicit, se à S. Petro hoc

acepisse. Neque verò etiam, ut detur *Vaticum agroto*, poterit non ieunus celebrare; contra *Maiorem*, *Azor. cap. 30.* & *Suar. scilicet 5.* lege *Suar. disp. 68. scilicet 3.* & *4.* De quauis minima quantitate cibi aut potus expresse loquitur *Concilium Tolet. VII. cap. 2.* imo & de papyro traiecto & eiecto, docet *idem Suar. ibidem.*

2 *S*i autem ante medium noctem cibum aut potum sumperserit, etiamsi postmodum non dormierit, nec sit digestus, non peccat; sed ob perturbationem mentis, ex quaduotio tollitur, consulitur aliquando abstinendum.

Hæc *S. Thom. ibidem ad 5.*

3 Si reliquiæ cibi remanentes in ore transglutiantur, non impediunt Communionem, cum non transglutiantur per modum cibi, sed per modum saliuæ. Idem dicendum, si lassando os, deglutiatur stilla aquæ præter intentionem.

Ita S. Thom. ibidem ad 4. qui vult, quantitatem vini vel aquæ esse valde paruam, ut permisceatur saliuæ inseparabiliter. Vnde in Rubrica stilla aquæ nominatur. Notat Suar. sect. 4. necessarium esse, ut manducatio præcesserit medium noctem: nam si aduertat Sacerdos post medium noctem, habere in ore reliquias cibi, & eas exacta scientia deglutiatur, violat ieiunium naturæ necessarium ad Communionem, ex Palud. 4. dist. 8. art. 2. num. 21. expuantur igitur potius quam traiiciantur.

Duo tamē non ieiuno Sacerdoti conceduntur. Primū, ut possit sumere particulas sive à se sive ab alio consecratas, si nequeant conferuari sine maiori

irreuerentia: quia ieiunium est ad reuerentiam sine præjudicio maioris irreuerentiae; & præsertim, si timeatur incursum hostium, Bonac. cum alijs disp. 4. quæst. 6. pun. 2. qui etiam adit, quod licet multo tempore se detinuerit Sacerdos in distribuenda Eucharistia, potest adhuc tamen reliquias sumere, & vasa purificare, si distribuat coniunctim cum Missa. Alterum est ad supplendum Sacrificium; de quo mox dicemus tit. 10. num. 3. Concedit Toletus lib. 2. cap. 1. num. 2. celebationem illi, qui omnino immemor cibi sumpti aut potus, recordatur deinde post consecrationem, se non esse ieiunum; ac etiam ante consecrationem, si scandalum immineat.

4 Si plures Missas in una die celebret, ut in Nativitate Domini, in una quaque Missa abluit digitos in aliquo vase mundo, & in ultima tantum percipiat purificationem.

Prohibemur de Celebr. Miss. cap. Ex parte. ab Innocen. III. in priori Missa sumere Calicis ablutionem; quamvis non sumi soleat ob nutritionem, sed ob reuerentiam Sacramenti: quare, si in prima Missa sumitur ablution, imò aqua per errorem pro vino consecrata, frangitur ieiunium, & alia Missa celebrari non potest.

Nota ea verba, in aliquo vase mundo, non in Calice Missæ, ne vinum

ablutionis sit deinde materia consecrationis. Ceterum ipsamet ablutione digitorum si non sumatur à Celebrante in Tertia Missa, sumi debet ab alio qui sit ieiunus, ob reuerentiam fragmentorum, quæ fortasse ibi sunt corrupta; vel in Sacrarium fundenda erit. quod etiam nota pro ablutione digitorum, quæ fit in ordinaria Communione populi extra Missam.

5 Si præcesserit pollutio nocturna, quæ causata fuerit ex præcedenti cogitatione quæ sit peccatum mortale, vel euenerit propter nimiam crapulam, abstinendum est à Communione & celebatione, nisi aliud Confef-

De defectibus in ministerio ipso occurrentibus. 209

Confessario videatur. Si dubium est, an in precedenti cogitatione fuerit peccatum mortale, consulitur abstinendum, extra tamen casum necessitatis. Si autem certum est, non fuisse in illa cogitatione peccatum mortale, vel nullam fuisse cogitationem, sed euenisse ex naturali causa, aut ex diabolica illusione, potest communicare & celebrare; nisi ex illa corporis commotione tanta euenerit perturbatio mentis, ut abstinendum videatur.

Est sancti Thom. 3. par. quæst. 80. art. 7. qui ferè totum haulit ex S. Gregorio in Epistola ad August. Anglo- rum Episc. Sed pollutio, etiam voluntaria, per confessionem purgata non impedit, nisi ob congruentiam.

De defectibus in ministerio ipso occurrentibus. X.

Diffunt etiam defectus occurrere in ministerio ipso, si aliquid ex requisitis ad illud desit: ut, si celebretur in loco non sacro, vel non deputato ab Episcopo, vel in Altari non consecrato, vel tribus mappis non cooperato: si non adhuc luminaria cerea: si non sit tempus debitum celebrandi, quod est ab aurora usque ad meridiem, communiter: si Celebrans saltem Matutinum cum Laudibus non dixerit: si omittat aliquid ex vestibus sacerdotalibus: si vestes sacerdotales & mappæ non sint ab Episcopo vel ab alio hanc habente potestatem benedicta: si non adhuc clericus, vel alius deseruiens in Missa, vel adhuc qui deseruire non debet, ut mulier: si non adhuc Calix cum Patena conueniens, cuius cuppa debet esse aurea, vel argentea, vel stannea, non ærea, vel vitrea: si Corporalia non sint munda, quæ debent esse ex lino, nec serico in medio ornata, & ab Episcopo vel ab alio hanc habente potestatem benedicta, ut etiam superius dictum est: si celebrat capite cooperato sine dispensatione: si non adhuc Missale, licet memoriter sciret Missam, quam intendit dicere.

Numerantur hinc quatuordecim causas grauiores, in quibus ut plurimum accidit peccatum mortale, si fiat contra regulas hoc loco significatas; de quibus nos egimus supra in prima part. Rubricarum tit. 20. & secunda part. tit. 1. & 2. nisi excusat ignorantia, vel oblitio, &c. Azor. lib. 10. cap. 29. quæst. 6. Et ratio est, quia Concilium Tridentinum Sess. 22. & Pius V. initio Missalis hoc tradit,

ut secundum ritum, normam & modum à se traditum Missam decantent omnes, ac legant. Vnde non licet mutare hunc ordinem Missæ; non dico mutare Missam, & eam dicere alterius diei quam in Missali prescribatur, ut notat Suar. 3. part. disput. 83. sent. 3. sed mutare omitendo aliquid, quod pertineat ad integrum Missæ ritum, multò verò minus addere licet quidquam, quod ex-

D d. presilius

pressius cautum est in Trid. & predi-
cta Bulla Pij V.

De rebus autem, an sint benedicta, nécne, non tenetur semper interrogare

Sacerdos, Azor. lib. 10. cap. 17.
quæst. 11. quæ verò non sunt usui am-
plius, comburantur, ex Clem. Episto-
la 2. & Summis.

2 Si Sacerdote celebrante violetur Ecclesia ante Canonem, dimitatur Missa: si post Canonem, non dimitatur. Si timeatur incursus ho-
stium, vel allusionis, vel ruina loci ubi celebratur, ante consecratio-
nem dimitatur Missa, post consecrationem verò Sacerdos accelerare
poterit sumptionem Sacramenti, omissis omnibus alijs.

Ratio est manifesta, quia ante Ca-
nonem nondum est inceptum Sacri-
ficium; post Canonem verò est perfi-
ciendum: post inchoatum scilicet Ca-

nونem, qui desinit in fine seu princi-
pio Orationis Dominicæ. Quia de re
vide suprà par. 2. tit. 10. nu. 1. pag. 159.
incipit autem Canon à Te igitur.

3 Si Sacerdos ante consecrationem grauiter infirmetur, vel in syncopen
inciderit, aut moriatur, prætermittitur Missa: si post consecrationem
Corporis tantum, ante consecrationem Sanguinis, vel utroque conse-
crato id accidit, Missa ^x per alium Sacerdotem expleatur ab eo loco,
^y ubi ille desit, & in casu necessitatis ^z etiam per non ieiunum. Si
autem non obierit, sed fuerit infirmus, adeo tamen ut possit commu-
nicare, & non adsit alia Hostia consecrata, Sacerdos qui Missam sup-
plet, ^a diuidat Hostiam, & unam partem præbeat infirmo, aliam ip-
se sumat. Si autem semiprolata forma Corporis obiit Sacerdos, quia
non est facta consecratio, non est necesse ut Missa per alium supplea-
tur. Si verò obierit semiprolata forma Sanguinis, tunc alter prose-
quatur Missam, & super eundem Calicem repeatat integrum formam,
ab eo loco, Simili modo postquam cœnatum est, vel posset super alium
Calicem præparatum integrum formam proferre, & Hostiam primi
Sacerdotis, & Sanguinem à se consecratum sumere, ac deinde Cali-
cem relictum ^b semiconsecratum.

^x Per alium Sacerdotem expleatur.]
Ita Concil. Tolet. VII. in cap. Nihil. 7.
q. 1. & S. Thom. 3. par. quæst. 83. art. 6.
ad 1. videtur indicare Iuris esse diuini,
ut tunc Sacrificium expleatur; & est
probabilior sententia quam eorum,
qui id tantum concedunt ubi adest po-
pulus. Vide Azor. lib. 10. c. 33. quæst. 1.

^y Ubi ille desit.] Si prior inchoauer-
it tantummodo formam Sanguinis,
alter eamdem integræ proferet, Azor.
ubi suprà; si vero nesciatur ubi desie-
rit, incipiatur à Simili modo, &c. vel si
consecrauit utramque speciem, incipi-
piatur ab Unde & memores. Si dubita-
tur de consecratione Hostiæ, incipi-
atur

tur à Canone, *Suar. disp. 85. sect. 1.* & sub conditione mente retenta consecrat, vel aliam (quod melius est) consecrat Hostiam, & priorem sumat post sumptionem Sanguinis.

z *Etiā per non ieiunum. Ex eodem Concilio Toletano;* quia, inquit, ex utraque persona unus minister Christi componitur. Vide *Suar. 3. p. disput. 66. sect. 6. cum Soto 4. dist. 13. quest. 2. ad 6.* qui concedit *ibidem*, Sacrificium exempli posse à Sacerdote excommunicato irregulariique, si cesseret scandolum; quem sequitur *Suar. loco cit.*

a *Dividat Hostiam.* Ita conuenit, quia partem habuit ille prior in consecratione, ergo etiā in sumptione. *Suar. 3. par. disput. 85. sect. 2.* ex causa rationabili concedit *cum Palud. 4. dist. 12.*

4 Si quis extra huinsmodi casus necessitatis integra Sacra menta non sumpserit, grauiſſimè peccat.

Ita Concil. Trid. Sess. 21. cap. 1. & clariss. sess. 22. fusiūs Suarez 3. par. disput. 43. sectiōne 3. Integra verō Sa-

quest. 1. artic. 5. conclus. 2. & Silueſt. Euchar. 2. quest. 10. §. 7. posse dari partem Hostiae ad communicandum laicum; quia & antiqui reseruabant tertiam Hostiae partem pro infirmis, cap. Triforme. de Consec. d. 2. Sergi. ergo & multò magis infirmo huic Sacerdoti.

b Semiconsecratum.] Sumat hunc Calicem ante ablutionem; qui ideo dicitur semiconsecratus, quia de primis verbis consecrationis Calicis dubium est, an sufficiant pro forma, unde etiam adorandus erit sub conditione, *Scot. 4. dist. 8. quest. 2.*

At, dato novo calū, quod ille obierit post sumptionem tantum Hostię, tunc alter sumat tantum Sanguinem qui remansit, *Henriq. lib. 9. cap. 41.* & verique sit satis.

5 Si musca, vel aranea, vel aliquid aliud ceciderit in Calicem ante consecrationem, projiciat vinum in locum decentem, & aliud ponat in Calice, misceat parum aqua, & offerat ut suprà, & prosequatur Missam: si post consecrationem ceciderit musca, aut aliquid eiusmodi, & fiat nausea Sacerdoti, extrahat eam, & lauet cum vino; finita Missa comburat, & combustio ac lotio huiusmodi in sacrarium projectatur. Si autem non fuerit ei nausea, nec ullum periculum timeat, sumat cum Sanguine.

c Offerat ut suprà.] Id est, mente concepta oblatione.

d Si post consecrationem, &c.] Est *S. Thom. 3. par. q. 83. artic. 6. ad 3.*

6 Si aliquod venenosum ceciderit in Calicem, vel quod prouocaret vomitum, vinum consecratum reponendum est in alio Calice, & aliud vinum cum aqua apponendum denud consecrandum: & 2 finita Missa Sanguis repositus in panno lineo vel stuppa tamdiu seruetur, do-

Dd 2 *nec*

nec species vini fuerint desiccatae; & tunc stuppa comburatur, & combustio in sacrarium projiciatur.

Prima pars est S. Thom. quest. 83. artic. 6. ad 3. ne Calix vita, inquit, sit in mortem. ex quo patet sufficere, si vinum nunc consecratur ad summationem, non autem ad integratatem consecrationis, quae verè facta fuit in vitaque vera specie. Altera pars, us-

que ad combustionem stuppare est contra Palud. dist. 9. quest. 1. & Silu. Euch. 2. quest. 9. §. 3. & alios, qui sacrilegium putant, species comburere. quod verum esset, si in illis Christus esset, sed exsiccatis speciebus definit ibi esse Christus.

7 *Si aliquod venenatum contigerit Hostiam consecratam, tunc alteram consecret, & sumat eo modo quo dictum est, & illa seruetur in tabernaculo loco separato, donec species corrumpantur, & corruptae deinde mittantur in sacrarium.*

Adde hoc loco, quod ea quae sunt à fulmine tacta, venenata censentur, ex Genuen. in sua praxi Neapol. cap. 49.

Qui casus accidit anno 1601. in Calice à fulmine tacto post consecrationem, & ita fuit a Doctoribus decisum.

8 *Si sumendo Sanguinem, particula remanserit in Calice, digito ad latibum Calicis eam adducat, & sumat ante purificationem, vel infundat vinum, & sumat.*

Duobus ergo modis sumi potest. & primus est Scotti 4. distinct. 8. alter est Silvestri verbo Eucharistia. 2. questione 9. & aliorum. & patet in

Parafœve, quando particula sumitur cum vino puro. Vterque à Rubrica conceditur; at secundus magis placet.

9 *Si Hostia ante consecrationem inueniatur fracta, nisi populo evidenter appareat, talis Hostia consecretur: si autem scandalum populo esse posse, alia accipiatur, & offeratur: quod si illius Hostiae iam erat fracta oblatio, eam post ablutionem sumat. Quod si ante oblationem Hostia appareat confracta, accipiatur altera integra, si citra scandalum, aut longam moram fieri poterit.*

Continet Rubrica opportuna remedia, quorum ratio est manifestissima.

10 *Si propter frigus, vel negligētiā Hostia consecrata dilabatur in Calicem, propterē nihil est reiterandum, sed Sacerdos Missam prosequatur, faciendo cérimonias & signa consueta cum residua parte Hostiae, quae non est madefacta Sanguine, si commode potest. Si verò tota fuerit*

fuerit madefacta, non extrahat eam, sed omnia dicat omittendo signa, & sumat pariter Corpus & Sanguinem, signans se cum Calice, & dicens: Corpus & Sanguis Domini nostri, &c.

e Nihil est reiterandum.] Docet Rubrica addita consona sunt casui, ut S. Thom. sup. art. 6. ad 6. reliqua in verba respondeant actioni.

11 Si in hieme Sanguis congeletur in Calice, inuoluatur Calix pannis calefactis: si id non proficeret, ponatur in feruenti aqua prope Altare, dummodo in Calicem non intret, donec liquefiat.

Si fingatur casus, non posse liquefieri, tunc poterit digitis comminui, & in particulas redigi, ut sumi possit, Suar. dispt. 85. sectione 1.

12 Siper negligentiam aliquid de Sanguine Christi ceciderit, siquidem super terram, seu super tabulam, lingualambatur, & locus ipse eratur quantum satis est, & abrasio comburatur; cinis vero in sacrum recondatur. Si vero super lapidem Altaris ceciderit, sorbeat Sacerdos stillam, & locus bene abluitur, & ablutio in sacrarium projiciatur. Si super linteum Altaris, & ad aliud linteum stilla perueniret; si usque ad tertium, linteum in ater abluantur ubi stilla ceciderit, Calice supposito, & aqua ablutionis in sacrarium projiciatur. Quod si in ipso solum Corporali, aut si in vestibus ipsis sacerdotialibus ceciderit, debet similiter ablui, & ablutio in sacrarium projici. Si in substrato pedibus panno, vel tapeto, bene abluitur, ut supra.

Est Decretum Pij Papae I. cap. Si per negligentiam de Consecr. Dist. 2. & explicatur a S. Thoma supra art. 6. ad 7. Sed adde Primò, a Sacerdote tantum ea fieri debere quae Rubrica haec iubet, Suar. disp. 85. sect. 1. Secundò, multa esse antiquata per hanc Rubricam ex ijs quae Pius hac de re statuerat; cuiusmodi sunt, abscissio vestium & combustio, intra Altare combustorum repositio, sumptio lotionis. Poenae quoque non sunt in usu, & ideo in Missali omittuntur, ut notat Suarez ibidem, quae erunt deinceps imponenda arbitrio Superioris: nec ullam tenetur Sacerdos subire nisi impositam; Deo tamen satisfaciatur. Tertiò, aliqua adduntur in Rubrica satis similia praedictis, de quibus non meminit Pius; ut, quando cadit super vestes Sacerdotis, pannum, & tapeste substratum.

Quid si cadat Sanguis super barbam? Barib. ab Ang. Dialog. 5. §. 713. vult eam ablui, & comburi: sed videtur sufficere, si barba pluries lauetur, cui parcendum est magis quam tapetibus, de quibus supra.

214 Comment. in Rubr. Missalis. Pars III. Tit. X.

13 At si contingat totum Sanguinem post consecrationem effundi, si quidem aliquid vel parum remansit, illud sumatur, & de effuso reliquo Sanguine fiat, ut dictum est. ^b Si vero nihil omnino remansit, ponat iterum vinum & aquam, & consecret ab eo loco, Simili modo postquam cœnatum est, facta prius tamen Calicis oblatione, ut supr.

^f Vel parum.] Sufficit ad integrita-

^g Si vero nihil.] Suppleatur, ut di-
ctum est suprā ex S. Thom. ibidem ad 3.

14 Si Sacerdos euomat Eucharistiam, si species integrae appareant, reuerenter sumantur, nisi nausea fiat: tunc enim species consecratae cantiè separantur, & in aliquo loco sacro reponantur, donet corrumpantur, & postea in sacrarium projiciantur. Quod si species non appareant, comburatur vomitus, & cineres in sacrarium mittantur.

Regula generalis est, si species Sacramentales integræ vel in aliqua particula haberi possunt, reuerenter seruandas esse, vel sumendas, quia sub eis manet Christus: & similiiter fiat, vt in hac Rubrica dicitur, si à mure sumantur, aut ex Eucharistia vermes generentur. Ea vero quæ tales species contigerunt,

vel comburenda, vel purificanda sunt, iuxta prædicta, *Suar. loco cit. sect. 1.*

*Vomitus etiam potest esse, & licite, voluntarius, quando monitus est Sacerdos de speciebus à se sumptis, quod venenata sint, ex Tabien. verbo *Missa. num. 32.* eadem ratione qua suprā num. 6. allata fuit.

15 Si Hostia consecrata, vel aliqua eius particula dilabatur in terram, reuerenter accipiatur, & locus ubi cecidit, mundetur, & aliquantum abradatur, & puluis seu abrasio huiusmodi in sacrarium immittatur. Si ceciderit extra Corporale in mappam, seu alio quoquis modo in aliquod linteum, mappa vel linteum huiusmodi diligenter lauetur, & lotio ipsa in sacrarium effundatur.

Patent ob reuerentiam Sacramenti hæc fieri. Quod si fragmentum nequeat discerni, pluries linteum lauetur, non autem comburatur. *Henrig. cap. 28. num. 4. cum Sot. d. 10. quæst. 2. artic. 8.*

In casu dubio consecratae Hostiæ quæ reperitur apud veneficum, seu sacrilegum, aut circa Altare, ubi proxime fuit celebratum, aut quando particula Patenæ parti posteriori

hæreat, ita fixè (quod mihi accidit) vt subeat suspicio, de consecratis in præcedenti Missa particulis eam vnam esse posse; quid erit agendum? In hisce casibus nulla solemnitas est adhibenda luminarium, & eiusmodi, sed adoranda erit sub conditione, reseruanda in Tabernaculo, seu intra Corporale, & sumenda à Sacerdote ante Calicis ablutionem in proxima Missa, quod si fortè sit deturpata, vt nauseam

nauseam moueat, fiat ut dictum est supra num. 7.

Quod attinet ad sacrarium, de quo sacerdoti in his Rubricis, rem & vocabu-

lum habemus apud S. Clementem Epist. 2. de Conf. Dist. 1. cap. Alta-
re. est autem Piscina sacra, ut lo-
quuntur alij.

16. Possunt etiam defectus in ministerio ipso occurrere, si Sacerdos igno-
ret ritus & ceremonias ipsas in eo seruandas: de quibus omnibus
in superioribus Rubricis copiosè dictum est.

Hoc loco distinctione est opus: nam si omittit aliquid de Rubricis primi ordinis, ut *Gloria in Excelsis*, *Credo*, *Commemoratio de Sancto*, & eiusmodi, & recordetur in progressu Missæ, non debet repetere, nec regredi, *Silu. Missa* 1. quest. 5. §. 4. & 5. dissonum enim esset, & scandalosum potius. Commemorationem autem de Sancto deberet addere inter *Orationes secretas*, & post *Communionem*, licet inter *Collegas* eam omiserit, si opportunè recordetur. inter ultimas non dicerem, si neque inter secretas dixisse; sed in sacraria post depositas vestes suppletem omissa. Si verò loquamur de ritibus & ceremonijs quæ consistunt in actione Missæ, de suo genere mortale est omittere; quia Concilium Tridentinum sess. 22. & Pius V. in *Bulla Missalis* expressè præcipiunt obseruari etiam ritus secundi ordinis, ex leuitate tamen materiæ, vel inaduentitia, vel obliuione, posset esse veniale, si quid omittitur: grauius autem est, si quid committitur addendo Rubricis, quod item est prohibitum. *Lege Sua* 2. *diff. 84. sect. 2.*

Non tamen addit ille contra Rubricas, qui Officium recitans aliud, Missam deinde celebrat more Ecclesie in qua celebrat; ubi forte dicitur *Credo*, vel *Gloria*, quæ non dicuntur extra eam; imò tenetur celebrare ibidem pro ratione Festi, iuxta Regulam,

Cum fueris Roma, &c. alioquin esset alijs admirationi, si Festo non inferuaret in propria Ecclesia pro qualitate Festi.

Intellige quæ dicimus de Missa pro omnibus approbata: nam Missæ certis Regularibus concessæ tantum, puta de Sanctis Ordinis eorum, aut alijs quæ non habentur in Missali Romano, non possunt ab alijs dici, nec etiam in ipsorummet Regularium Ecclesijs, ex Decreto sacræ Rituum Congregationis 19. *Nouemb. 1622.* neque à Cappellanis sacerdotibus proprijs in Ecclesijs Monialium, quæ Romano non vtuntur Breuiario. Quo casu, Missam quidem Cappellani proprij recitabunt de Sancto, de quo Moniales Officium, sed cum Missali Romano, ut in Proprio de Sanctis, vel de Communis. Eadem sacra Congregatio Rituum ita decreuit die 20. *Nouemb. 1628.* si nulla est Missa in Missali Romano, quæ concorderet cū Officio Monialium, puta de nomine Iesu, de Spinea corona, & similibus, eo casu Missam de Circumcisione Domini, seu Missam de Cruce, vel Passione, recitare poterunt; vel certè pro debita licentia adeant sacrâ eamde Congregationem.

Quod si quis adderet, vel detraheret ex ceremonijs, etiam deuotio-
nis causa, præsumens id esse melius,
tunc peccaret mortaliter; quia in Bul-
la Pij V. dicitur, *ne præsumant*. ita

Ant.

216 Comment. in Rubr. Missalis. Pars III. Tit. X.

*Ant. Molinain Instruct. Sacerdotum
Tract. 3. cap. 11. §. vlt.*

17 At si inchoata Missa veniat Episcopus, aut eo maior, aut Princeps, neque alia Missa celebrari possit, quid agendum: ante Consecrationem, & post Epistolam, si illi veniant, poterit repeti Missa à capite, *Nauar. de Orat.*
Notab. 16. num. 55. & A2or. lib. 10.
cap. 32. quæst. 3. Addit. Posseu. de Offic.
Cur. cap. 2. num. 11. posse hoc idem
fieri, etiam ultra primam vicem, si ma-
ior causa superueniat; sed, meo iudi-
cio, tunc eset opus altiori iudicio.

18 Quæritur adhuc: An possit in-
terrumpi, & discontinuari Missa ob
aliquam causam? respondetur, Posse,
ob Concionem & publicationes Edi-
torum, quæ fiunt à Parochis: præterea
ad confessionem audiendam moribundi,
custodita, si opus est, interim ab
alio Eucharistia; vel ad vngendum
infirmitum, cui nullum aliud Sacra-
mentum ministrari potest, *ex Nauar.*
de Hor. Canon. cap. 16. num. 69. Hen-

riq. lib. 9. cap. 30. num. 4. Non autem
interrumpi debet paulò ante laicorum
Communioneim, vt Sacerdos audiat
apud Altare etiam breuem confessio-
nem alicuius; quod perturbat, & me-
*ritò, astantium animos, *Doctores apud**
Bonac. disp. 4. quæst. 6. punct. 1.
num. 20.

19 Accidit denique in Missæ mi-
nisterio offerri Sacerdoti particulam
pro communicando laico, & oblatio-
ne Hostiæ iam facta, poteritne illa
consecrari? *Bonac. de Euchar. disp. 4.*
quæst. vlt. punct. 2. num. 6. videtur
negare. sed puto probabiliter posse
consecrari, oblatione eiusdem mente
concepta, vt sæpius in defectibus di-
ctum est: non tamen remotius ab obla-
tione Hostiæ, puta iam cœpta Præ-
fatione. Vel eo casu, si necessitas ad-
fit, arbitrio boni viri, dari laico po-
terit pars Hostiæ consecratae, quæ
olim reseruabatur pro infirmis, vt
paulò suprà diximus num. 3. presen-
tis tituli.

De Rubricis præceptiuis, & directiuis. XI.

R Elicuum est, vt in ordine ad
Missam examinemus duo. Alterum
est circa Rubricas omnes, de qui-
bus hæc tenus, quæ cùm diuidantur
communiter à Summis & Theolo-
gis in præceptiuis & directiuis, non-
dum quis veluti digito demonstrauit,
quænam ex dictis sint præceptiuae,
quænam directiuae: nam illæ obligant
sub mortali, hæc non item, nisi ex
contemptu omittantur. Alterum est
circa onera Missarum, quæ subire so-
lent Sacerdotes; de quibus Theologi
multa sparsim docuere, quæ hoc loco
collecta breui compedio, Lectori spero
fore ut valde profint. Nunc de primo.

Seclusa igitur obliuione, ignorantia
inculpabili, & inaduententia, quæ cul-
pam diminuunt, vt suprà monuimus:
omissa item ea recentioris Auctoris
distinctione, in præceptiuis sub mortali,
& præceptiuis sub veniali, diuer-
fas à directiuis. Quæ distinctio nulla
est; aut est quæstio de nomine; nam
præceptum importat propriè in sua
significatione materiam grauem, &
lethalem culpam.

1 Dico PRIMO. Quâdo in Rubricis
habetur hæc vox *grauiissimè*, seu, *grani-*
ter peccat, certissimum est, significari
peccatum mortale. Septies autem habe-
tur, cùm de defectibus Missæ agitur.

Si

Si non in azymo conficiatur Sacra-
mentum in Ecclesia Latina, *tit. 3. nn. 3.*

Si vinum cœperit acescere, vel cor-
rumpi, vel fuerit aliquantum acre, vel
mustum de vuis tunc expressum; vel
sine aqua fiat Sacrificium, vel cum
aqua non naturali, *tit. 4. num. 2.*

Si in forma adderet aliquid Cele-
brans, quod significationem non mu-
taret, *tit. 5. num. 1.*

Si celebret suspensus, excommuni-
catus, degradatus, irregularis, vel ca-
nonicè impeditus, *tit. 8. num. 1.*

Si celebret in peccato mortali ha-
bens copiam Confessoris, *ibid. num. 2.*

Si non habens copiam Confessoris
sine contritione in peccato mortali ce-
lebret, *ibid. num. 3.*

Si integra Sacramēta extra quosdam
casus non sumplerit, *tit. 10. num. 4.*

2 DICO SECUNDΟ: Quando mate-
ria Rubrica pertinet ad integratatem
Sacramenti, seu Sacrificij, ea ita grauis
censenda est, vt omissione sit peccatum
mortale: eiusmodi sunt, quæ de pane,
vino, aqua, intentione, forma, sumptio-
ne vtriusque speciei sunt præscripta.
quæ omnia sub mortali sunt iuxta Ru-
bricas obseruanda.

In forma quoque illud *enim* addi-
tum ab Ecclesia, non potest sine pecca-
to mortali voluntariè omitti.

3 DICO TERTIO: Eas Rubricas esse
præceptiis, in quibus concordant
Doctores, eas esse de re graui, & sub
mortali obseruandas esse: videlicet,
De loco celebrandi non prohibito, de
ara consecrata, de lumine, de hora ce-
lebrandi, de dispositione animæ & cor-
poris, iejunio scilicet à peccato mortali,
& à cibo, de ministro, de Missali li-
bro, de Calice, Patena, Corporali, &
Palla, de Canone integrè & secrètè re-
citando, de prima purificatione cum

vino, de numero, munditia, integri-
tate, & benedictione vestrum Sacer-
dotalium; eo modo quo probauimus
suprà suis locis.

4 DICO QVARTO: Rubricas aliquas
esse strictroris iuris in Missis Conuen-
tualibus, seu principalibus Ecclesiarum
Cathedralium, & Collegiatarum; quod cum *Suar.* & alijs docet
Bonac. *disp. 4. de Enchar.* *quæst. vlti-
ma, punct. 7. §. 3. num. 3.* quia æquiparantur
ha Missæ Horis Canonis quæ
dicuntur in Choro. inò vero sunt
Horarum quasi finis, ad quem diri-
guntur Horæ, vt egregiè probat *Fran-
col. de Temp. Horarum Canon. par. 1.
cap. 16. num. 18.* eiusmodi est Rubrica
de concordia Missæ Conuentualis cum
Officio; quæ expressè præcipitur in
cap. Cū creatura de Celebrat. Miss.
per verbum *mandamus* Honorij III.
Docent enim Doctores à Bonac. citati
de *Leg. disp. 1. quæst. 1. punct. 7. §. 4.
num. 7.* quod verbum *mandamus* im-
portat obligationem ad mortale. Inter
Collegiatas autem adhuc esse dispara-
tatem dico: nam Collegiate Regula-
res (quæ tamen minùs propriè Colle-
giaræ dicuntur, vt paulò infra proba-
bo) tenentur ad Horas Canonicas &
Missam in Choro, ex vi Regulæ tan-
tum & consuetudinis interpretantis
Regulam; sicuti etiam ad Officium
diutinum extra Chorum consuetudo
tantum obligat Regulares vt sic, ex
Caiet. verbo Hora. at seculares Cano-
nici tenentur ex stipendio ad leges
Pontificias in Choro seruandas.

5 DICO QVINTO: Propè præcepti-
us eas esse Rubricas, de quibus dispu-
tant Doctores; & tamen Pius V. &
Clem. VIII. inclinant expressè in alte-
ram partem, præcipiendo in Bulla, vt
iuxta formam in nouo Missali tradi-
tam

E e tam

tam celebretur Missa: eiusmodi sunt, de Matutino & Laudibus ante Missam, de mappis tribus, de luminaribus cœris; que licet sint controversa inter Doctores, ij tamen Pontifices Summi prædicta potius in suis Rubricis approbaueret tamquam tutiora.

6 DICO SEXTO. Dubias esse reliquias de principio auroræ, & fine meridiei, de Cruce in Altari, de pedibus calceandis, de veste talari, de pileoli vsu, à quo concedatur extra Canonem; de Orationibus ad vestes, & post Missam; de Missa priuata ad arbitrium sine causa; de Missa non approbata, nisi pro quibusdam Ecclesijs; de Votua, vel de Requiem, in Festo Duplici, & diebus prohibitis; de Orationibus additis secretò dicendis, ex devotione Celebrantis: in quibus omnibus Doctoribus vtrumque disputationibus, Rubricis tamen magis adhæendum esse censeo.

7 DICO SEPTIMO. Inter has dubias Rubricas illa est apud me valde certa, quod sit de re grauissima, quæ habetur par. 1. tit. 3. num. 1. nimirum, *In Feria Quadragesima, Quartuor Temporum, Rogationum, & Vigiliarum, etiam si Duplex, vel Semiduplex Festum, vel Octava occurrat, in Ecclesijs Cathedralibus & Collegiatis cantantur duæ Missæ, una de Festo post Tertiam, alia de Feria post Nonam.* Cantari ergo debent, vbi nimirum cantari quotidie Missa consueuit à Canonicis; tum quia præcipit Pius V. in virtute sanctæ obedientiæ in Bulla, vt decantetur Missa iuxta normam, ritum & modum à se præscriptum, hoc est, quandoque duæ; tum quia altera eorum sine commemoratione alterius dici debet, ex tit. 7. num. 2. & hoc modo, altera non respondet integrè Officio di-

uino, in quo sit de Festo & Feria simul (Missa enim Conuentualis debet respondere integrè Horis Canoniciis;) tum quia est ritus Ecclesiæ perantiquus, teste *Microl. cap. 48. & 58.* ut *diximus* pag. 5. tum quia circumstantia illa temporis (post Tertiam altera, altera post Nonam) indicat esse notabilem ritum; tum quia Clementis VIII. auctoritate Missale recognitum, suis locis octies ad minus monet Lectorem hac de re, ut obliuioni non trahatur; scilicet, ante Missam de Vigilia Ascensionis, in Festo S. Marci, in Vigilia Apostolorum Petri & Pauli, in Vigilia S. Laurentij, in Festo SS. Cornelij, &c. SS. Ianuarij, &c. in Vigilia S. Matthæi, & in Commemoratione omnium fidelium Defunctorum: tum quia S. Carolus cum suis Provinciis Episcopis in *Concil. IV. Provinciali Roma* approbato in hæc verba decreuit: *Quibus diebus ex Missalis Romani Rubricarum prescripto in Ecclesijs Cathedralibus & Collegiatis duas Missas Conuentuales celebrari oportet, et amba canantur: quod si Capitulum præstare omiserit, neglexerit, non solum illius dici, in quo huic muneri defuerit, verum etiam alterius diei distributionibus multetur.* Hæc sibi.

8 Dices, Sufficere (quod recentior scripsit, consuetudini nimium favens, quæ potius est abusus) fieri satis, si altera dicatur priuatim, puta, quæ est de Feria, & Choro abiente. Addunt alij, eo quia titulus 7. num. 2. habentur verba, dicuntur duæ: ergo satis est, si dicatur altera priuatim; sed verbum dicuntur explicandum est, cantantur, ne pugnent inuicem duæ Rubricæ. altera enim alteram explicat, & posterior à priore pendet. Deinde non est maior ratio, ex vi verbi dicuntur, ut altera

altera sit priuata, altera solemnis. Item, quæ dicitur Choro absente non potest respondere Horis Canonici, neque dici potest Conuentualis. Præterea illa Horæ definitio, Tertiæ & Nonæ, indicat, debere utramque celebrari, prout Hora Tertia & Nona dicuntur in Choro, hoc est, cum cantu, & Choro præsente. Atque hæc est Romana praxis in Patriarchalibus Roma Ecclesijs: adeoque in ijs existimatae fuerunt haec duas Missæ grauissimæ, ut *Franciscus Samarinus, Beneficiatus Ecclesie Lateranensis, & Doctor, in suo Thesauro Sacerdotali tertia pars titulo, Missæ plures, &c. concedat*, posse has duas Missas ab eodem celebrari, si forte unus tantum Sacerdos eo die in Ecclesia Collegiata celebrare queat. quod dcinde sublatum est in *Rubricis par. 1. titulo 7. num. 2.* quando scilicet plures quotidianie non celebrant Sacerdotes. Denique die 2. Nouembris ait Rubrica: *Missa dicitur principalis pro Defunctis post Nonam. explicant omnes, cantari debet Choro præsente. eademque est ratio de alijs Missis. Aliqui ex præfato verbo dicuntur inferunt, quod ubi plures Sacerdotes celebrant, debent dici duas Missæ prædictæ priuatum. Laudo usum, sed nego esse Rubrice hunc sensum; quod patebit magis infra.*

9 Dices adhuc: Verba cantantur & dicuntur non sunt imperatiua. Respondeo, In *titulo 5. de Missis Defunctorum num. 1. habes, dicantur duas Missæ, & titulo 15. numero 2. Missa de Tempore, quamvis dies sint solemnies, in quibus sit Officium cum Missa de Festo, debet cantari post Nonam.* Item in Rubricis enuntiatuum verbum habet vim imperatiui; verbi

gratia, in die 2. Nouembris in *Breniaro: Dicuntur Vespere Defunctorum. post Laudes incipit Matutinum Defunctorum. Ecce verba enuntiatuum tantum; & Doctores tamen ex his verbis volunt, teneri nos sub mortali ad recitandas Vespere & Matutinum Defunctorum, ut *Suar. expreſſe docet lib. 4. de Hor. Canon. cap. 25. num. 8.* Item in cap. *Cum creatura. citato supra, & explicatio num. 5. mandat Honorius, cantari Missam respondentem Horis Canonici, sub mortali; non autem responderet, si altera non cantaretur, ut dictum est num. 8. & Pius V. ut integrè respondeat Horis Canonici, duas præscribit; ergo tenentur Collegiata ad duas. Valet enim hic Regula illa: *Paria sunt, non facere, & facere male, contra Rubricas, cap. Inter corporalia. de Translat. Episcop. cap. Veniens. de Presbyt. non bapt.***

10 Cui nostræ sententiae subscruplere aliquando, cum in dubium a nonnullis reuocaretur, doctissimi viri, & notissimi, *Paulus Fraxinellus, Ordinis Eremitarum sancti Augustini, Petrus Thomas Saracenus, Ordinis Carmelitarum, Joan. Petrus Moneta, & Homobonus de Bonis, Theologi Ordinis nostri, & primarij: qui omnes præclaræ multa prælo dederant.*

11 Sacra Rituum Romana Congregatio die 16. Maij 1626. dectenit, non posse omitti altera ex his duabus Missis cantandis, ob celebrationem Capituli Canonorum; & iterum hoc idem die 16. Ianuarij 1627. asseruit, ne duas Missæ, etiam ex necessaria negotiorum causa, & Capitulari, omittantur.

12 Dices: An Regulares comprehendantur in hac Rubrica. Negat *Rodericus de Quast. Regular. Tomo 1. quest. 43. artic. 12. quia, inquit, non*

Ecc 2. veniunt

veniunt Regulares nomine Ecclesiarum Collegiatarum in odiosis: quæ ratio mihi non placet: sed quia Ecclesiarum Regularium appellantur propriè Conuentuales ab *Innocen. IV. in Bullæ eiusdem 7. Bullarij.* vbi *Flanii Cherubinus in Compendio Bullar. scholio 1.* notat eo titulo appellari, ad differentiam Collegiatarum, quæ sunt propriè Canonorum. Item in *Clem. 1. de Celebrat. Miss. ex Concil. Viennen.* distinguunt Ecclesiarum Regulares à Cathedralibus, & Collegiatis; quibus postremis dumtaxat imponitur onus de diabibus his Missis. adde ratione allatam suprà n. 4.

13 DICO VLTIMO. Reliquas Rubricas esse directivas tantum, non tamen esse negligendas: saperet enim cōtempnum, si quæ earum perpetuò omitteretur, aut sāpiùs, & vt plurimum. & multò minùs, si timeatur scandalum. Contemptum verò, & ceu scandalum iudicabis, grauita, vel leuia, ex materia & intentione Sacerdotis. Vnde, quod alij dicunt, quatuor cum litteris celebrandam esse Missam, A.B.C.D. his addo ego litteram quintam E. in honorem quinque Vulnerum Christi. Hoc est Altè, Breuiter, Clarè, Deuotè, Exactè, seu Exquisitè.

Altè, vt audiatur. Breuiter, non vltra

medium horam, ait *Scortia lib. 2. c. 19.* vel paulò vltra. Clarè, vt omnia verba integrè proferantur. Deuotè, vt attendatur ad ea quæ dicuntur. Exactè, vident omnia quæ præscribuntur in Rubricis.

14. Ut autem Rubricarum obligatio magis innotescat, præterquam quod in Bulla Pij V. pro Missali edita omnis mutatio, additio & detractio prohibetur, decreuit Concilium Tridentinum Sessione 7. canone 13. in hæc verba: Si quis dixerit, receptos, & approbatos Ecclesiarum Catholicarum ritus, in solemnni Sacramentorum administracione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris pro libito omitti, aut in nouos alios per quemcumque Ecclesiarum Prælatum mutari posse, anathema sit. Hæc ibi. Solemnis certè Sacramenti Eucharistie administratio in Missa fit, siue sit solemnis, siue priuata; & ritus, qui habentur in Missali Romano, sunt Ecclesiarum Catholicarum recepti, & approbati, vt patet. Ex quibus non video, qua ratione doceant moderni Theologi, opinionem esse probabilem, quod sine peccato possint omitti Rubricæ, & sine causa, scienter, etiam in materia leui. sed de his satis.

De alijs obligationibus Sacerdotum circa Missam. XII.

1 **A**lterum erat circa onera Sacerdotum in ordine ad Missam, quæ ad capita quinque reuocari possunt, vel ratione *Loci*, vel ratione *Temporis*, vel ratione *Ritus*, vel ratione *Officii* seu *Beneficii*, vel ratione *Stipendiij*: & hoc eodem ordine procedendum erit in hoc titulo.

2 Ratione *Loci* tenetur Sacerdos Sacrum facere in certo Altari, non impe-

ditus legitimè, si testator aut aliis locum celebrandæ Missæ præscriperit, alijs peccat mortaliter, quia non implet voluntatem testatoris, quam neque heredes mutare possunt; non tamen teneatur ad restitutionem, si alibi pro eo celebret. Citat *Doctores Bonacini de Euchar. disput. 4. quest. vlt. pun. 7. 9. 4. à num. 2. ad finem.* & ratio patet, quia violat priuaram legem testatoris.

3 Potest

3. Potest autem Episcopus aliquando ex iusta causa, si nequeat in eo Altari, concedere ut alibi celebret, *idem ibidem*.

4. Qui tenetur celebrare in Altari priuilegiato pro Defunctis, & alibi celebret cum numismate, verbi gratia sancti Caroli, quo anima liberari potest a Purgatorio, peccat mortaliter; tum quia non seruat paustum; tum quia tutius est priuilegium Altaris quam numismatis, de quo dubitari potest an sit benedictum, *Fraxinellus in suo libello de Oblig. Sacerdotum* *sect. 4. conclus. 4. §. 9. num. 1. cum Doctoribus cit. ibidem.*

5. Qui tenetur alicubi celebrare absque applicatione Sacrificij, ad diuinum cultum tantum, ita debet ibi celebrare, vt nullo modo accipiat stipendium ab alio, vt illi applicet Sacrificium sibi liberum. quod expressè vetuit sacra Concilio Tridentini Congregatio in declaratione *Decreti de Celebrat.* Missarum sub sanctissimo Domino nostro Urbano VIII. emanati, de quo infra in response ad quartum dubium. Quod etiam notent Canonicci, & Curati, qui tenentur celebrare Missam Conuentualem, seu Parochialem in proprijs Ecclesijs ratione Canonici, seu Rectoriae; quia ad eam tenentur ratione beneficij: secūs, quando ex mera consuetudine seu statuto Canonicali, ad maiorem Ecclesiae decorem, Missas priuatas in propria Ecclesia Collegiata seu Parochiali celebrant, non ratione beneficij, neque Cappellæ, neque legati, neque salarij, qui soli quatuor tituli in prædicta response prohibentur: & de Parochiis, quod quibus diebus tenentur Missam celebrare, non possint manualem elemosynam recipere, cen-

suit expressè S. Congregatio Concilij die 1. Septemb. 1629.

6. Ratione Temporis: quia vel numquam, vel sèpius, vel tardius, vel cito, vel ratius celebrat quam debetur. Nam qui *numquam* celebret, grauiter peccat: & in anno saltem ter aut quater quilibet celebrare tenetur, *ex Trident.* *Sess. 23. de Reformat. cap. 14. Parochi sèpius, vt audiant populi Missam. lege Bonac. quest. vlt. pan. 7. num. 1.*

7. Qui *sèpius* in die celebrat, peccat. excipe sequentes casus: alij verò a Doctoribus allati non sunt amplius invisi. Primo in die Natiuitatis. Secundo in casu supplendi Sacrificij, de quo supra titulo 10. numero 3. Tertio, quando Sacerdos præest duabus Ecclesijs, in quibus uterque populus sollet audire Missam; & non habet Vicarium, qui supplet in altero loco, *Suar. disput. 80. sect. 3. cum alijs.* Quartò, quando pauci sunt Sacerdotes, & multi sunt Catholici in locis infidelium & hæreticorum, *Nauar.* & alij apud *Scortiam lib. 2. cap. 16. num. 2.* in his enim casibus postremis licet bis & ter celebrare, si opus est, *ex Suar. omisla ablutione Calicis*, vt in Natiuitate Domini.

8. Contingit tardius celebrare cum peccato mortali, quando notabiliter differtur Sacrificium, puta, ad impretrandum aliiquid a Deo, & Missa dicitur elapsò necessitatis tempore. quo casu tenetur etiam ad restitutionem, *Pet. Nau. lib. 2. de Restit. cap. 2. numero 366.*

9. Et item, quando ita multæ Missæ acceptantur pro Defunctis celebrandas, vt longissimo tempore sit opus. cui malo prouisum est nuperrimè cum *Decreto de Celebr. Miss. à sacra Concil. Trident. Congregatione edito 21. Iu-*

E e 3 nij

nij 1625. in quo prohibetur singulis, ne eleemosynas manuales & quotidianas pro Missis accipiant, nisi oneribus antea impositis ita satisficerint, ut noua suscipere valeant.

10 Qua tamen in re eadem Congregatio declaravit, Primo, posse noua Millarum onera suscipi, etiamsi oneribus iam susceptis non satisficerint, dummodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere. ita in declar. citata ad decimum.

11 Si tamen tribuens eleemosynam pro nouis oneribus sciat impedimentum, & consentiat, eo casu poterunt noua suscipi post alia quamprimum persoluenda, *ibidem ad undecimum.*

12 Comprehenduntur etiam in hoc Decreto priuati quique Sacerdotes, *ibid ad decimumquintum.*

13 Transgressores huius specialis Decreti non tenentur tamen ad penas appositas in praedicto Decreto, quae relationem tantum habent ad onera perpetua, de quibus in eodem Decreto agitur, & nos paulo infra, *ibidem ad duodecimum.*

14 Collantq; omnia priuilegia, quibus indulgerur, ut certarum Missarum celebratione, vel anniuersariorum, vel quibusdam Collectis, plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiant; ita vt, si tempore huius Decreti superfuerunt multæ Missæ celebranda, haec celebrari distinctè debant, *vt in declar. cit. ad sextum.*

15 Qui verò obligatur ad celebrandum in Festis de præcepto, de voluntate testatoris, non potest differre Missam in sequentem Feriam; quia Feria non est Festum. Neque intelligendus est testator de Festis Duplicibus, vel Semiduplicibus, quando simpliciter dicit, *in Festis*, sed de Festis de præce-

pto, aut consuetudine, pro seruitio populi, ut censuit Congr. Pænitentiaria Mediolan. re bene agitata, teste Bonac. loco cit. num. 6.

16 Citius quoque celebrando pecatur, anticipata scilicet applicatione Sacrificij, nempe incerta, pro eo qui posteà eleemosynam dederit, cum suspensione effectus Sacrificij. Quæ anticipata applicatio prohibita fuit à Paulo V. velut auaritiae fomes, die 5. Novem. 1605. ut scribit Fraxinellus scit. 3. pranot. 5. §. 5. num. 2. & 3. Potest tamen Cappellanus præuenire tempus celebrationis, & anticipatè celebrare Missas antecedente Hebdomada, quas ex obligatione celebraturus erit in sequenti pro certa intentione, *Doctores citati à Barbos. de Potest. Episc. par. 2. alleg. 24. num. 14.*

17 Rarius denique celebrando pecatur, quando quotidiano quis obligatur Sacrificio per se vel per alium faciendo; & uno die per Hebdomadam omittit celebrare, neque celebrari per alium curat: secùs, si vni tantum impositum est quotidianum onus, ut per se ipsum impleat, nam hoc intelligi debet, salua honestate, & decentia, ratione cuius vacare potest à Missa celebranda semel in Hebdomada; hoc est, potest semel non celebrare. fusè Bonac. loco cit. §. 2. num. 16. non autem potest semel pro alio applicare Sacrificium: quæ duo sunt valde diuersa, ut patet.

18 Qui verò impeditus infirmitate non facit quotidianam Missam, ad quam tenetur, excusatur; neque tenetur ad supplémentum, nisi ultra mensa ægrotet; & item si reliquo anni tempore diligens ille fuit in suo munere obcundo; & nisi in fundatione beneficij aliud expressè statuatur. quæ singula omnia funtrationi consona, ex Bonac. *ibidem*

ibidem pun. 8. n. 17. cum alijs citatis.

19 Ratione Ritus accidunt peccata in oneribus Missarum, quando promisit Sacerdos Missam Votiuam, vel de Requiem, & dicit aliam de Officio currenti; quia virtus fidelitatis periret; & multò magis, si cum iuramento per instrumentum promisisset. *Fraxinellus* in Operc edito sub hoc titulo, *An Sacerdos teneatur dicere Missam pro Defunctis, vel eius vice possit dicere de Sanctis, vel Ferijs occurrentibus*. edidit Bononiæ, me vrgente, 1625.

20 Ceterum *ibidem*, citatis quām plurimis Doctoribus classicis, docet ille idem, posse loco Missæ de Requiem dici Missam de Sancto, vel de Feria currente, quando maiori deuotione afficimur in Missa de Sancto, vel de Feria priuilegiata. vnde oritur maior valor accidentalis Missæ ex opere operantis, quo compensari potest, etiam cum lucro, Missa de Requiem breuior, & quæ in multis minuit potius deuotionem. nam alicquin ex opere operato idem est valor in omnibus Missis.

21 Si verò non afficitur Sacerdos maiori deuotione in Missa de Sancto, vel de Feria, tunc dicere debet de Requiem, excepto Feito Duplici, Dom. & alijs diebus, in quibus prohibetur Missa de Requiem ab Ecclesiasticis Rubricis, vt suprà par. 1. tit. 5. num. 2. pagina 12.

22 Sensus etiam Ecclesiae est, vt Missa concordet cum Officio, quoad eius fieri potest: cui sensu fideles omnes conformari debent. ex quo sequi videntur, non esse verba petentis Missam Votiuam, seu de Requiem, ita amarè intelligenda, vt eo modo rigorosè celebrare teneatur Sacerdos, sed ciuili modo, & morali, cum causa rationabili, ait Ecclesia in Rubricis tit. 5. num. 3,

Lex etiam Ecclesiae præualere debet super laicorum legem priuatam; & sèpè irrationabilem.

23 Monet idem Auctor sapienter Sacerdotes, vt præmittant se dicturos Missas eo modo quo magis prodesse possunt, iuxta maiorem sui dispositiōnem, & deuotionem.

24 Populus etiam, qui simul offert cum Sacerdote, potest affici maiori deuotione audiendo Missam de Sancto quām de Requiem, & consequenter prodesse magis eisdem ijs pro quibus Missa celebratur. & hæc *Fraxinellus probat fusijs ibid.*

25 *Azorius lib. 10. cap. 32. quast. 5.* docet ferè prædicta de Missis Votujs, quarum vice potest dici Missa cum Officio concordans, cum intentione secreta, quam haberet Sacerdos in Votua.

26 Nec erit necesse dicere in prædictis calibus Collectam de Votua, seu de Requiem, maximè si per Ecclesiasticos ritus non licet. applicatio namque Sacrificij non sit in Collectis, sed potius in *Menento*, seu, vt Theologii loquuntur, in oblatione, quæ tacitè sit in ipsa consécratione.

27 Ratione Officij, seu Beneficij, quod erat quartum caput, contingit in oneribus Missarum peccati: nam Episcopi & Parochi tenentur aliquando applicare Sacrificium pro suis ouibus, ex Concil. Trident. Sess. 23. cap. 1. initio, arbitrio boni viri, nempe in præcipuis solemnitatibus Domini, & Dominicis diebus, aut saltem semel in Hebdomada, ex Bonac. quast. vlt. punct. 7. in fin. qua ratione conciliari possunt Doctores, qui negant, cum Concilio Tridentino affirmante Sess. 23. est enim populorum curator Episcopus, seu Parochus, & ab ijsdem sustentantur.

28 Regu-

224 Comment. in Rubr. Missalis. Pars III. Tit. XII.

28 Regularis etiam grauiter peccat, applicando Sacrificium contra rationabilem voluntatem sui Prælati, vel Sacristæ ab eodem deputati, *Fraxinell.* *seçt. 7 §. 6.* vbi addit, posse Prælatos irritare intentionem subditorum in Missæ celebratione, si secùs applicent, ita ut Deus acceptet Sacrificium, & valeat illi, cui à Prælato per ministrum infidelem applicatur. Et licet *Suar.* doceat, pendere effectum Sacrificij ab intentione Celebrantis, etiam iniusta; eum tamen explicat *Fraxinell.* loqui de Sacerdote sæculari libero, non regulati, cuius voluntas à Prælato pendet. alias onera Monasteriorum subiacerent periculo & dubitationi, an persoluerentur.

29 Quilibet item Sacerdos, ex probabili sententia, non potest applicare portionem Sacrificij, quam diximus suprà, *cum de Canone pag. 146.* esse propriam Sacerdotis, accepto ob eam stipendio, tamquam pro integra Missa; quia cum sit saltem dubia hæc doctrina, pesset lædi iustitia in hoc casu, & proximus, qui stipendium pro Missa dedit, suo fructu defraudari. Si verò fiat hæc applicatio Sacrificij ex mera charitate, est satis probabilis opinio, & nullum dampnum inde sequi potest proximo, pro quo celebratur.

30 Conuenit adhuc ratione *Officij*, ut ille, qui supplet inchoatum ab alio Sacrificium, conformet se cum primo Sacerdote in applicatione eiusdem Sacrificij; quia accessorium sequitur naturam principalis: & quia (cum supplementum supponat alteram saltem speciem cœscretam esse) probabile est, iam factam esse Deo oblationem pro eo, pro quo primus Sacerdos cœpit Missam facere, *Corduba lib. 1. quæst. 3.* in quæst. *principal. opin. 5. post con-*

clus. 4. §. 2. & Vasq. disput. 231. numero 40. & 41.

31 Demum ratione *Stipendij* multis modis peccatur. Qui enim accipit plura stipendia iusta, taxata scilicet vel lege, vel consuetudine, à pluribus, potentibus singulis vnam Missam pro se distincte, & vnam facit Missam pro ijs omnibus, peccat, ex communiori sententia, *Fraxinell. seçt. 4. conclus. 1. fusius.*

32 Qui ab uno accipit plura stipendia pro pluribus Missis, & vnam tantum celebrat, eodem modo quo suprà, peccat, *ex eodem ibidem.*

33 Qui procurat stipendium iusto pinguius pro vna Missa (nisi celebrandum sit in loco distanti, vel incommodo) peccat, *ex Bonac. & alijs, quos citat quæst. ultim. punc. 8. num. 13.* & teneatur inuitè danti restituere, *ibidem numero 11.* neque sufficit titulus proprietatis, quia facta est ordinatio in Sacerdotem titulo beneficij, seu patrimonij sufficientis ad victum, *ibid. num. 14.*

34 Qui stipendium iusto pinguius accipit pro Missa, quam deinde minori stipendio, quam sit iustum, facit ab alio celebrari, peccat: neque item, si det illi stipendium iustum, retinens sibi quod est ultra iustum, tutus est in conscientia, nisi sit dominus, & non merus dispensator aut curator Missarum celebrandarum, *Fraxinell. seçtione 3. prænot. 5. §. 4. num. 1. & Congregat. Pænitent. Mediol. apud Bonac. loco citato num. 18.*

35 Sed eam limitationem, nisi sit dominus, &c. sustulit sacra Concilij Tridentini Congregatio in Decreto suprà citato, in quo absolute prohibetur Sacerdoti, qui Missam accepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eamdem Missam alteri, parte eiusdem eleemo-

eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat. & intelligi debet, etiam si detur illi stipendium iustum; quia paulo infra in eodem Decreto iubentur dici Missæ pro eleemosyna tenui & pingui æqualiter; *Omne, inquit, damnable lucrum ab Ecclesia remonere volens.* ecce causam Decreti.

36 Imò eadem sacra Congregatio declarauit, etiam eleemosynam maiorem solita dari, tribuendam esse integrum absolutè Sacerdoti celebranti, nec villam illius partem ab aliquo retineri posse, *in cit. de clar. ad nonum.* & *in responsione ad septimum,* permittendum non esse ait, vt Ecclesia, ac loca pia, seu illorū administratores, ex eleemosynis Missarum celebrandarum vil lam, vt cumque minimam, portionem retineant, ratione expensarum quas subeunt in celebratione Missarum: nisi, cùm Ecclesia & loca ipsa alios non habent redditus, quos in vsum earum expensarum erogare licet possint; & tunc, quam portionem retinebunt, nullatenus debere excedere valorem expensarum, quæ pro ipsomet tantum Missæ Sacrificio sunt necessaria subeundæ. & nihilominus eo etiam casu curandum esse, vt ex pecuniis quæ superfluit, expensis vt supra deductis, absolutè tot Missæ celebrentur, quos præscriptæ fuerint ab offertibus eleemosynas. Hæc ibi.

37 Qui verò, acceptis duobus stipendijs iustis pro duabus Missis, vnam celebrat, applicando vni Sacrificium vt propitiatorium, alteri vt impetratorium, peccat tamen; quia uterque totum Missæ fructum prætendit, *Suar. cum alijs apud Bonac. quæst. vlt. pun. 8. num. 15.* & sacra Congregatio Concilij Tridentini in Decreto citato damnat hanc distinctionem.

38 Qui à pluribus stipendia minora iusto recipit, vt ex ijs, constituto stipendio iusto, vnam Missam celebret, peccat: tum quia promittens cuique Missam, tenetur dare illi totam; tum quia in *Decreto citato sacre Congregationis* tot Missæ dici debent, quorū sunt eleemosynæ datae, etiam incongruæ, & exiguae, siue ab uno siue à pluribus dentur, quod præcipitur ibi sub obtestatione diuini iudicij, sub peccato mortali, & cum obligatione restitutionis, reuocatis quibuscumque priuilegijs.

39 Rector beneficij, qui potest per alium celebrare Missam, tenetur tribuere Sacerdoti celebranti pro se congruam eleemosynam, secundum morem ciuitatis, vel Provinciæ, nisi in fundatione ipsius beneficij aliud fuerit cautum, *eadem Congreg. in cit. de clar. ad octauum.*

40 Vbi nullum statutum est stipendium à testatore, vel alio, pro certo numero Missarum, eo casu statuere debet Ordinarius, non autem heres, aut alius, & iuxta morem ciuitatis, *ibid. in respons. ad secundum & quintum.*

41 Cauet autem vpusquisque ab onere perpetuo Missatum suscipiendo sine licentia Episcopi sui, vel Generalis Vicarij, seu Generalis, aut Provincialis, si Regularis est, danda in scriptis, & gratis; alioquin fæcularis ab ingressu Ecclesiæ erit eo ipso interdictus, Regularis autem pœnam priuationis Officij, & perpetuæ inhabilitatis ad Officia, vocisque actiuaæ ac passiuæ, absque alia declaratione, incurret, *eadem Congreg. in citato Decreto.*

42 Ad hæc, vt ibidem dicitur, amoueantur capsulae ab Ecclesijs cum inscriptione, *Eleemos. pro Missis, ne fide-*

F f les

les hac ratione fruſtrentur; neque exponantur in die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum pro eorumdem Missis ſolitæ apponi, *vt in cit. declarat. ad decimum tertium.* nulla tamen pœna eſt in hoc caſu imposita, *ex reſponſione ad duodecimum.* quæ in Decreto videbatur apponi.

43 Neque acceptorum multorum onerum reductio, moderatio & com- mutatio ab alio nunc fieri potest, niſi à Sede Apostolica; & aliter factæ ſunt nullæ, *vt in cit. Decreto ſacrae Congreg. Concil. Trident.* Verumtamen, ſi in ipſa Beneficij erectione cautum fuerit expreſſè, *vt liceat Epifcopo iniun- etum onus reducere ac moderari,* declarauit *eadem ſacra Congregatio,* lice- re adhuc Epifcopo id praefare, *in re- ſpons. ad primum dubium.* Quare ne- que in Synodis Diocesanis, neque in

Capitulis Generalibus fieri poſſunt amplius reductiones Missarum olim concesſæ à Concilio Tridentino.

44 Et ne villo vñquam tempore hæc in obliuionem ſeu defuetudinem abeant, Superiores locales cuiusque Mo- naſterij, Conuentus ac domus Regu- laris curare atque efficere tenentur, ſub pœna priuationis officij, vocilque actiua & paſſiuæ ipſo facto incur- renda, *vt in perpetuum sexto quoque mense, id eſt, Feria ſecunda poſt pri- mam Dominicam Aduentus, & Feria ſexta poſt Octauam Corporis Christi prædictæ Ordinationes in publica- mensa perlegantur.* quam pœnam ſubiere iam nonnulli apud eamdem ſacram Congregationem Concilij Tri- dentini ab eorum subditis accuſati.

Et hic eſto finis tertia Partis Ru- bricarum Missalis.

COM-

COMMENTARIA IN RVBRICAS MISSALIS ROMANI.

PARS QVARTA.

Rubricæ Missalis propriæ.

MISSALE diuiditur in partes quinque, Proprium de Tempore, Proprium de Sanctis, Commune Sanctorum, Missas pro Defunctis, & Benedictiones varias in fine eiusdem. Proprias unaquaque pars habet Rubricas, à generalibus distinctas; & earum hoc loco tum originem, quoad eius fieri potest, tum alias causas inuestigabimus. Canon autem est centrum totius Missalis, in medio idcirco positus (de quo iam diximus) cum Ordo Missæ omnibus Missis communis.

In hac igitur quarta Parte predicta omnia ad Titulos nouemdecim reuocabimus, dilaturi nonnulla (Missali & Breuiario in Sanctorum Festis communia) in aliud volumen Commentariorum in Rubricas Breuiary, quæ videntur esse eius loci magè propria.

De Rubricis Missarum de Aduentu. I.

1 **O** Missis ijs quæ in generalibus Rubricis sunt explicata, quæ hinc in Missali & in sequentibus idē repetuntur, vt in memoriam Sacerdotis loco proprio reuocentur: dicimus Primi, inscribi Dominicas de Aduentu, quia totus Ordo Ecclesiasticus iuxta contemplationem Aduentus Domini hoc tempore dispositus est, *Ruper. lib. 3. cap. 1.*

2 Tres aduentus Domini meditamur. Primum, quando venit vt homo fieret. Secundum, quando ventu-

rus est in fine vitæ cuiusque nostrum. Tertium, quando in fine mundi, *Honor. in Gemm. lib. 3. cap. 1.*

3 A sancto Petro institutum fuit hoc tempus per tres hebdomadas integras, & quartam non integrum, *Durand. lib. 3. cap. 2.* Ut, sicut per quatuor elementa ruimus per mala opera, ita surgamus ad bona, *Amal. lib. 3. cap. 40.*

4 Partim lætitiae est, & *Alleluia* dicitur; partim mætoris est, & racteretur Hymnus Angelicus, neque adhibentur Dalmaticæ, *Radul. Propos. 16.* quia

F f 2 spem

spem generat primus aduentus, secundus timorem inicit, Durand. loco citato.

5 Dicuntur Orationes duæ, de beata Virgine, & contra persecutores Ecclesiæ, vel pro Papa, ratione allata in Rubric. gen. in casu simili 1. part. tit. 9. num. 3. 5. 6. pag. 25. 26.

6 Missa infra hebdomadam non

habet Alleluia, vt in Dominicis, ob allatam causam propriam in 1. part. tit. 10. pag. 34.

7 Officia Missarum Aduentus (excepta Dominica quarta, quæ dicitur Vacans à S. Gregorio) habentur in lib. Sacram. & Antiphonario S. Gregorij, solaque Oratio Domin. 1. est Ambrosiana, ex Pamelio in Liturgijs.

De Quatuor Temporibus Aduentus. II.

1 **A** Callisto statutum est, celebrari Quatuor Tempora per annum, quæ tantum ter anteā celebabantur, *Microl. cap. 28.* sed ante ab Apostolis tradita fuisse, *S. Leo docet Sermonem 8. de Ieiunio 10. mensis.* quare Callistus Decreto tantum firmavit usum, & quatuor distinxit; cum ea, quæ in Vere habentur, coincident cum Quadragesima, *Dist. 76. Ieiun.* vt, sicuti quatuor sunt anni partes, ita in eisdem fiat per ieiunium purgatio, Hieme, Vere, Estate, Autumno: & sicut tres menses quæque anni pars habet, ita tres dies ieiunij sint ad ratam trium mensium, *Ordo Romanus,* & *Berno de quibusdam ad Missam speet. cap. 7.* & bend Feria quarta, in qua factum est Concilium contra Christum, *idem ibidem;* vel quia traditus eodie fuit Christus, *Ruper. lib. 3. cap. 5.* Feria verò sexta, quia crucifixus; Sabato deinde, propter tristitiam Apostolorum mortuo Christo, *ex Innocen. in Decretal.* Sed anteā docuerat hæc *Sanctus Clemens lib. 5. Const. cap. 14.* & 16. vbi Sabbathum memorat etiam ob Christi sepulturam.

2 Missa Feriæ quartæ duas habet Lectiones ante Euangelium, *Ordo Romanus:* vt admonentur ordinandi, quod teneant notitiam legis & Pro-

phetarum; quæ notitia in quarta ætate mundi maximè vigebat, *Alcuin.* item habet Orationes duas; quarum altera dicitur fine salutatione cum genuflexione, hoc est, sine *Dominus vobiscum,* cum *Flebatamus genua;* quia totus est Sacerdos in Deum orando pro ordinandis & examinandis: eo namque die siebat examen ordinandorum, *ex Durand. lib. 6. cap. 8.* Altera Oratio salutationem habet, non genuflexionem, vt in alijs Missis, *Microl. cap. 28.* hoc est, dicitur *Dominus vobiscum,* non autem *Flebatamus genua.*

3 In Feria sexta vñica est Lectio, *Ordo Romanus;* quia lex & Prophetæ in Euangelio vñiuntur, quando in sexta ætate prædicatur, *Alcuinus.*

4 In Sabbatho verò septem sunt Lectiones cum Euangelio, ratione septem Ordinum qui eo die conferuntur, *ex Durand. loco citato cap. 10.* sed propriæ sunt sex, *in Ordine Romano;* quia sicut in Feria quarta duæ, ita tres Feria sexta, & quatuor in Sabbatho legendæ erant; sed, relicta una Feriæ sextæ, translatae sunt aliæ duæ in Sabbathum, in quo ideo sex leguntur, *Ryper. lib. 3. cap. 8.* quarum ultima semper est de tribus pueris in fornace, quia per fornacem illæ transire debent ordinandi, inquit *Alcuinus.*

cuinus: cui Lectioni additur in fine Hymnus trium puerorum, ex *VV alfrid. cap. 22.* Orationes autem in eodem Sabbato sine salutatione, cum genuflexione, dicuntur, excepta ultima de camino ignis, *Ordo Romanus*; ad indicandum, quod tres pueri noluerunt adorare statuam Regis, ex *Alcuino.*

5 His in communi de Quatuor Temporibus prælibatis, ieunium hemale fit in tertia hebdomada Aduentus, secundum Romanam Ecclesiam, *Microl. cap. 27.* & dicitur eiusdem auctor *Leo I. 76. Dist. Huius.* atque in hoc Sabbato tantum Ordinationes habita sunt a sancto Petro usque ad Simplicium Papam, qui deinde in Februario ordinavit; ut nimirum cum Christo nascente ordinandi ab Ecclesia gignerentur, *Amalar. lib. 2. cap. 1.* tum in Sabbato tantum, quia a Deo est sanctificatum, ex *August.* ad *Ianuarium*, citato ab *Alcuino* in hanc causam; tum nonnisi cum ieunio & Orationibus multis in Missa, ex *Actis Apostolor. 13.* ubi segregati sunt Paulus & Barnabas, ministrantibus illis (hoc est Missam facientibus, ut ex Graeco patet) & ieunantibus. *Jeunantes, inquit Lucas, & orantes, imponentesque eis manus, id est consecrantes, dimiserunt*

illos, ut *Leo I. explicat* scribens ad *Dioscor. Alexand. Episcopum.* Gelasius autem dicitur primus qui exten dit Ordinationes ad alia Tempora in eorum Sabbatis, *Microl. cap. 24.*

6 Dominica post Sabbatum Ordinationis dicebatur Vacans, ex *Microl. cap. 29.* quia putabatur eiusdem Officii cum Sabbato, & inde Euangelium huius Dominicæ quarrae est idem ac præcedentis Sabbati; quod in Temporibus etiam quæ accidunt in Vere prima hebdomada Quadragesimæ obliterabatur. Sabbato enim & Dominica sequenti legitur idem Euangeliū Transfigurationis Domini; in alijs autem Quatuor Temporibus Dominicæ sequentes alia ratione se habent: nam in Pentecoste variatur Euangelium, propter Octauam illius; in Autumno item, ob instabilitatem Quatuor Temporum, quæ non habent certam hebdomadam, ut suo loco videbimus.

7 Introitus, Graduale, & Communio Dominicæ quartæ Aduentus sumpta sunt de Feria quarta præcedenti; ne scilicet Officium Dominicæ proprium contingat eo anno omitti, quo Vigilia Nativitatis Domini in Dominicæ quarta occurrit. inde Vacans Dominicæ, id est sine Officio proprio, fuit olim appellata.

De Natali Domini, & Festis sequentibus. III.

1 **V**igilia Nativitatis habetur in *Ord. Rom.* non habet *Alleluia*, nisi in Dominicæ, ob memoriam Resurrectionis, *Gemma lib. 4. cap. 103.* quod si fiat Commemoratio Dominicæ, non tamen eius Euangelium legitur in fine; quia in præcedenti Sabbato fuit leatum, ut dicitur *part. I. Rubr. tit. 13. num. 2. pag. 46.*

Si Vigilia Nativitatis Domini venerit in Dominicæ, Missa cantanda erit post Horam Tertiam, & post aspersi onem Aquæ benedictæ; quia eo die non ieunatur: & licet aliud videatur præscribi in *Rub. gener. par. 1. tit. 15. num. 2. pag. 49.* ibi, *Quamuis sint dies solemnes; de ijs tamen intelligitur, in quibus & ieunatur, & duæ cantantur*

F f 3

Missæ,

Missæ, de Festo, & de Feria; quæ huic Dominicæ non conueniunt. Dicitur *Credo* in hac Vigilia, si venerit in Dominica; quod alias docuimus ratione Dominicæ.

2 Natalis Domini, de quo *Clemens lib. 5. cap. 13. Conf.* ita dictus est in *Ordine Romano*, quia in eo natus est Christus, *Isidor. lib. 1. de Dixin. Offic. c. 25.* habet certum diem, non mobilem, vt Pascha; quia ex *Ang.* nosse oportet, diem Natalem Domini non in Sacramento celebrati vt Pascha, sed tantum ad memoriam, quod natus sit. In Paschate alia sunt mysteria, Azymorum, Feræ sextæ, Sabbati, &c. ita *Alcimus Flaccus*. Natus autem est die Dominico, ex *Synod. 6. cap. 8.*

3 Tres Missæ celebrantur, ex *Decreto Telephori*. duas autem tribuit eidem *Ruper. lib. 3. cap. 17.* ob duas generationes Christi, ex Patre, & ex Matre: sed forte *Ruper.* loquitur eo sensu, quod ille decreuit eas celebrari de nocte ante Horam tertiam, significat autem, quod Christus natus est in salutem eorum qui ante legem, qui sub lege, & qui in Euangeliō extitere, *Gemma lib. 3. cap. 104.*

4 Ante Laudes prima Missa est dicens, *Microl. cap. 34.* qui & ideò adit, quod omittebatur tunc *Ite Missa est*, ne discederet populus. *Te Deum* dicitur ante Missam, *Gemma lib. 4. c. 117.* contra quosdam apud *Durand. lib. 6. cap. 13.* De Præfatione & Communicantes diximus supra par. 1. tit. 12. n. 2. & 5. pag. 41. & 44. de ultimo item Euangeliō tertiae Missæ, *ibid. tit. 13. num. 2. pag. 46.* Iubetur autem omitti purificationem in prima & secunda Missa, ex *Innocen. III. cap. Ex parte. de Celebrat. Missarum.* Vide supra 3. par. de *Defectibus tit. 9. num. 4.*

& adde, neque purificatio tergeminum esse Calicem, nisi in fine tertiae Missæ; neque omittendas esse eas Preces quæ in purificatione Calicis & dicatorum ablutione recitari solent. Memento quoque, vt in vase, non in Calice, fiat purificatio dicatorum, ex dictis tit. 9. n. 4. Verum in prima Missa solemni, hausto diligentius Sanguine, Subdiaconus deferet Calicem sine Purificatorio ad Credentiam de more, indeque alius in Sacris in Sacristiam; vbi supposito Corporali doceenter seruabitur usque ad secundam Missam solemniter seu priuatim celebrandam, tum ne impeditat incensationem Altaris in Laudibus faciendam; tum ne minus reverenter quam par sit habeatur in Credentia usque ad aliam Missam: in cuius initio, vt alias, collocari poterit super Credentia, desicata iam, vt creditur, quacumque reliqua vini specie. Alij alia: sed, saluio meliori iudicio, hæc Romana praxis videtur congruentior.

5 *Francol. de Temp. Hor. Can. c. 40. num. 2.* monet celebraturum primam Missam in nocte, vt sit ille ieiunus per horas circiter sex, ex quadam congruentia. Quod si celebraturus sit ante medianam noctem, ex priuilegio, vel legitima consuetudine, verè non dispensatur in ieiunio necessario ad Missam: ideò à pridiana media nocte ieiunet, neque in Missa Vigiliæ sumat purificationem; & eo casu, si in prima Missa noctis sumeret purificationem, imo & cibum ante medianam noctem, posset celebrare secundam & tertiam Missam Nativitatis Domini. Fauet communis doctrina Theologorum.

6 Ceterum probabilem sententiam & securam putat *Suar. 3. par. diff. 80. sect. 4.* posse in nocte hac celebrari tres Missas

Missas priuatas simul post medium noctem, quia nullo Iure prohibetur: nec abnuo, si causa adsit maioris numeri Sacerdotum, minorisque numeri Altarium, & eiusmodi, si minùs omnes celebrare commodè possint. Oppositum docet *Francol. prima par. cap. 39. num. 20.* vbi multos citat Doct. quorum est communior sententia. *lege Bonacini. disp. 4. quest. vii. punct. 9. num. 5.* vbi etiam docet *pun. 11. num. 10.* non teneri Parochum ad tres Missas celebrandas, nisi adsit scandalum. Certè qui vnam tantùm facit, vel primam, vel tertiam facere debet; & tertiam potius, cuius Oratio cum Officio concordat. Neque primam concedo posse dici separatim ab alijs de nocte, nisi coniunctam cum Matutino solemniter de more cantato.

7 In Feste sancti Stephani, quo ille obiit, *ex Baron. in Martyrolog. contra Durand. lib. 7. cap. 21.* legitur Euangeliū de Abele Protomartyre totius mundi, *Gemma lib. 3. cap. 107.* Et quia dicitur, *Lapidat eos, & relinquitur vobis domus deserta, &c.* quod in ore Stephani fuit causa martyrij, *Act. 6. meminit Clem. in Constit. huius & sequentium Festorum cum Natali Domini, lib. 8. cap. 39. & Rom. Ordo;* in quibus habuere Sermones antiquissimi Patres.

8 Festum S. Ioannis, vti filij Virginis sequentis ventrem qui his diebus genuit Christum, vel quia de Patmo hac die rediit; vel quia Ecclesia eius nomine dedicata fuit, *Gemma libro 3. cap. 13.* cùm obierit ille, *ex S. Hieron. in Breviario, die 24. Iunij,* ait *Gemma auctor ibidem.* Præfatio dicitur de Natiuitate, quia maioris est dignitatis. & ita habetur in antiquis Missalibus.

9 Festum Innocentium antiquius est Origene, qui de eodem *Homil. 3.* in *Matth.* non admittit cantica lœtitiae; quia descenderunt in limbum, *Microl. cap. 36.* in Dominica vero & Octaua dicuntur, ob causas allatas supra pag. 34. & 62.

10 Officia Missarum, à Vigilia Natiuitatis usque ad Dominicam infra Octauam eiusdem inclusuè, habentur in *Antiphonario, & Sacrament. Gregor.* Orationes tamen secundæ & tertiae Missæ Natiuitatis sunt Ambrosianæ, *ex Pamelio.*

11 Dominicæ infra Octauam Natiuitatis reperitur vestigium apud *Microl. cap. 37.* etiamsi dies ipsa non sit Dominicæ; & citat Introitum, *Dum medium silentium.* Oratio prima Dominicæ huius est Ambrosiana, *ex Pamelio.*

12 Octauæ Natiuitatis & Circumcisionis meminit *Maximus Taurin. in Homil. & Ordo Rom.* Oratio, *Deus, qui salutis aeterno, est apud Microl. cap. 39.* Pamelius docet, Missæ Officium, licet legatur in *Antiphon. S. Gregor.* esse tamen eo posterius. Aliqui faciunt auctorem Festi Circumcisionis Iuonem, qui de eo Sermonem habuit.

13 Octuarum etiam sancti Stephani, & S. Ioannis, *Amalar. lib. 4. cap. 37.* scribit Officia. Si Octaua Innocentium venerit in Dominicæ, dicitur *Credo.*

14 Vigilia Epiphaniæ habetur in *Ordine Romano.* in qua non ieunatur, *ex Concilio Turon. II. cap. 13.* ob Natiuitatem Domini. Euangeliū legitur anticipatè, quod accidit postridie Epiphaniæ, *ex Martyrologio 7. Ianuarij.* si venerit in Dominicæ, dicitur *Credo,* ratione Dominicæ.

15 Epiphania, seu Theophania, id est

est Apparitio Christi, ex Ordine Romano, continet miracula, Stella Magorum, Baptismi Christi, aqua in vinum mutata, & quinque millium sa-
tiatorum, *ibid.* meminit *Sanctus Clemens lib. 5. Const. cap. 13.* Post Eu-
angelium publicatur Pascha, ex Concilio
Aurelianen. *IV. can. 1.* vt proximè
determinetur Dominica Septuagesi-
ma, quæ est prima dies ex mobili-
bus. Epiphania Magorum anno primo
Christi contigit Feria sexta; & Offi-
cium Missæ habetur in *Antiphon. & Sa-*
cramentario S. Gregorij; sed Oratio est
Ambrosiana, ex *Pamelio*.

16 Dominica infra Octauam cum
Introitu, *In excelso throno*, meminit
Amalar. lib. 4. c. 33. quæ si contingat,
vt in Rubricis Breuiarij, in Sabbato
præcedenti celebrari, duas tantum in

Missæ Orationes admittit, more Do-
minicarum infra Octauas. quod idem
fit in Dominica infra Octauam Nati-
uitatis, in qua fiunt tantum com-
memorations de Octauis. Officium
Missæ habetur in *Antiphonario & Sa-*
cramentario S. Gregorij; sed Oratio est
Ambrosiana, ex *Pamelio*.

17 In Octaua celebrari Baptismum
Christi in Missa, docuit *Amalar.*
cap. 34. Orationes habentur in *Sa-*
cramentario Gregoriano. Baptizatus
autem fuit Feria sexta, ex *Ciaconio in*
Vita Christi.

18 De Festis Duplicibus, & alijs,
quid agendum sit infra Octauam Epi-
phaniae, pendet à Rubrica Breuiarij,
vbi nos etiam causam reddemus de-
sumptam ex Officio, non ex Missa.

De Dominicis post Epiphaniam usque ad Septuagesimam. IV.

1 In Rubricis Breuiarij proprius
locus est quærendi, Cur sex tan-
tum Dominicæ intercurrant ab Epi-
phania usque ad Septuagesimam. Mis-
sa enim sequitur Officium; & ideo de
Missa tantum, quæ hoc loco notatu-
digna sunt, indicemus.

2 Post Epiphaniam variatur In-
troitus cum suis accessorijs, Graduali,
Offertorio, Communione, in primis
tantum tribus Dominicis; & hoc tri-
plex Officium (ita loquuntur antiqui)
Dominicalis Missæ significat tres an-
nos prædicationis Christi, *Gemma*
lib. 3. cap. 110. vt recte post Octauam
Epiphaniae, in qua Baptismus Christi
celebratus fuit, repræsententur. Offi-
cium Missæ harum trium Dominicarum
habetur in *Antiphonario & Sa-*
cramentario Gregoriano.

3 Hinc est, quod secundæ Domini-

ce Missa dicitur semper ante Septua-
gesimam, saltem in Sabbato, vel alio
die præcedenti, vt congruo tempore
legatur Euangelium de aqua in vinum
mutata, quod est initium miraculo-
rum Christi; sicut in tertia quoque
Dominica legitur Euangelium de le-
proso, qui, ex *S. Hieron.* fuit primò
curatus a Christo. *Durand. lib. 6.*
cap. 19. notat in Oratione Domini-
cæ 2. fieri mentionem de pace, &
pacem tuam nostris concede temporibus,
quia in eadem Dominica S. Gregorius
conciliavit pacem in Urbe, & Or-
be. est tamen Oratio Ambrosiana,
ex *Pamelio*, translata in hunc locum à
S. Gregorio.

4 In ultimis vero tribus Domini-
cæ 4. 5. & 6. post Epiphaniam, Introi-
tus, & accessoria sunt eadem, quæ ha-
bentur in tertia Dominica, vt in *Anti-*
phonario

phonario Gregoriano: & ratio est, quia sacerdos transferuntur post Pentecosten, quo loco mutuò sumunt Introitum, & accessoria, scilicet Graduale, Offertorium, & Communionem, à Dominica 23. post Pentecosten, ut cum ea eiusdem ferè rationis tunc esse videantur. quia ergo sunt Dominicæ vagæ, non habent ideo certum

Introitum, nec proprium Officium, exceptis Orationibus, Epistolis, & Euangelijs. Orationes autem Dominicæ tertiae & quartæ sunt Ambrosianæ, ex Pamelio.

5 Dominica sexta post Epiphaniam desiderata fuit usque ad Pium V. sed Oratio tamen habetur in Sacramentario Gregoriano.

De Dominicis à Septuagesima usque ad Feriam IV. Cinerum. V.

1 **Q**uadragesimæ ritus antiquior est quam præcedentium Dominicatum: nam ab Apostolis tradita est, ex Ignatio Epist. 8. & à S. Petro Romæ instituta fuit, ex Radulpho Props. 16. & ideo à Quadragesima ordinatur in hoc titulo, à qua reliquæ Dominicæ pendent.

2 Quinquagesima tribuitur Telephoro ab eodem Radul. ibid. Dist. 4. cap. Statuimus, cui etiam Quadragesimam tribuit Ruper. lib. 4. cap. 9. forte ille Decreto firmavit, ut ait Baronius anno 136. & 154. Sexagesima & Septuagesima erant in usu tempore Gelasij I. ex Azor. lib. 10. cap. 16.

3 Quadragesima semper contigua Paschati fuit, non Epiphaniæ, quo die baptizatus Christus fecerit in desertum, ad ieunium quadraginta dierum: vnde Tertull. adu. Psychicos cap. 13. nominat ieunium Paschatis, quod nos Quadragesimale, ut notat Baron. anno 57. num. 194. Tres autem causas affert Honor. in Gemma lib. 3. cap. 45. ut proxima passione Christi compatiatur eidem; ut item verno tempore libido faciliter concitata reprimatur; & ut, sicuti Hebrei statim ac post quadraginta annos in terram promissionis intrauerunt, & de captiuitate Babylo-

nis reuerse sunt, celebauerunt Pascha; ita & nos, peracto labore Quadragesimali, cum Christo Pascha celebremus. Addit quartam Durand. lib. 6. cap. 28. ut cum lactucis agrestibus ieunij Quadragesimalis comedamus Agnum Paschalem, id est Eucharistiam in Paschate. Quinta fuit S. Iudorii lib. 2. cap. 36. ad significandum, vitam nostram laboriolam egere Christi passione pro tolerantia exemplo, & ope; ideo coniunctim utrumque celebrandum est.

4 A numero dierum, vel à numero hebdomadatum sumitur apud Autores sacrorum Rituum ratio harum Dominicarum. A numero dierum Ordo Roman. Septuagesimæ definit, quasi cursum septuaginta dierum usque ad Sabbatum in Albis, cuius Missa incipit, Eduxit Dominus populum; ut recolamus, inquit Alcuin. septuaginta annos capiunturis Babylonicas, & nostræ, quæ in septennio huius vitæ transigitur, & finitur in Sabbato, id est requie. vnde infra Octauam Paschæ unum Alleluia cum Graduali usque ad prædictum Sabbatum (Graduale namque diximus lamentum significare) adhuc cantatur ante Euangelium, Gemma lib. 3. cap. 38.

Gg 5 Sexta-

5 Sexagesima continet dies sexaginta usque ad Feriam quartam Paschæ; cuius Missa incipit, *Venite Benedicti, Ordo Romanus*; ut per sex quasi dies, quibus Deus operatus est in creatione mundi, & nos operemur bonum, ait *Alcuin* iuxta decem præcepta Legis, usquequod nobis dicitur, *Venite benedicti*. & præsertim nos monet *Honor. in Gemm. cap. 59.* ut operemur sex opera misericordiarum, de quibus *Matth. 25.* simul cum Decalogo. sex enim decies componunt sexaginta.

6 Quinquagesima constat diebus quinquaginta, usque ad diem Paschæ, *Ordo Rom.* ut per quinque sensus, Decalogo obseruato, Iubileum remissionis consequamur in Paschate. Quinquagenarius enim numerus Iubilei est. *Hæc Alcuinus.*

7 Quadragesima currit usque ad Cœnam Domini & Pascha mysticum per quadraginta dies, *Ordo Roman.* ut virtus Decalogi per quatuor Euangeliæ impleatur, *Alcuin.*

8 Alij, & melius, à numero dierum ieunij sumunt harum Dominicarum rationem: nam Quadragesima habet quadraginta duos dies abstinentiæ à carnibus, &c. usque ad Pascha, quasi per quadraginta duas generationes veniamus ad Christum cum *Matthæo cap. 1.* ut ait *Hieron. citatus à Durando lib. 6. cap. 32.* Quod si velis numerare tantum veri & proprii ieunij dies, demptis Dominicis, erunt triginta sex, hoc est, decima anni pars. constat enim annus diebus 365. *Alcuin.* Eosdem autem triginta sex dies ante Pascha ut ieunarent alij, demptis non modo Dominicis ob Resurrectionem Domini, sed etiam Fetijs quintis (quæ Decreto Melchiadis Epist. ad Episc. Hisp. cap. 3. & habetur de Con-

secrat. *Dist. 3. Ieiunium.* ob Cœnam Domini & Ascensionem Feria quinta celebratas, exceptæ fuerant à ieunio), indixerunt ieunij caput à Quinquagesima, eosdem etiam ut ieunarent alij, demptis præterea Sabbatis, ex *Constantinop. VI. can. 55.* in signum futuræ nostræ quietis, anticipauerunt ieunium à Sexagesima.

9 Additi ergo sunt post S. Gregorium quatuor dies ieunij, ut ait *Baron. anno 57.* à Feria quarta Cinerum ad Dominicam, nimitem tempore Caroli Magni, & Stephani Papæ, quo editus dicitur *Ordo Romanus* plenior, quam ante; quod opinatur *Carolus Nouarien. Epist. in Comment. suis Canon.* ut non modo decima anni solueretur Deo, sed ut ieunium quadraginta dierum Christi integrè imitaremur, quod secuti alii, qui in Cœna Domini & Sabbato sancto non ieunabant, à Quinquagesima cœpere ieunium. Alij idem obseruare volentes (demptis, ut diximus, Dominicis & Ferijs 5.) à Sexagesima ieunio initium dederunt. Alij denique (sublatis à ieunio etiam Sabbatis, ut supra) à Septuagesima ieunium sunt exorti. Hæc ferè omnia ex *Epistola Caroli Magni ad Alcuinum*; nimitem ut quinquagenarius ieunij numerus, à Christo, Moyse & Elia comprobatus, consummationem nostram aptè significet; quæ consistit tum in denarij perfectione nobis promissi, tum in laboribus huius mundi à quatuor ventis delineati, & in corporis nostri, ex quatuor elementis compositi, per anni quatuor varia tempora exercitatione, *S. Isidor. lib. 2. cap. 36.*

10 *Gratianus de Consec. Distinc. 5. Quadragesima.* facit auctorem S. Gregorium additionis quatuor dierū à Fe-

ria

ria quarta Cinerum vsque ad Dominicam: qui conciliari fortasse posset cum Baronio negante supra; quod nimirum S. Gregorius nondum addiderat quatuor hos dies, quando Homil am habuit ad populum, ex qua Baronius negat ab eodem additos eos fuisse: deinde vero, antequam obierit, eos addidit ille, ut essent quadraginta iejunij dies. quod affirmat Gratianus, & indicant Microl. c. 49. & Pamelius, qui volunt, Officia quatuor dierū additorum esse Gregorianā; & verè habentur in Antiphonario & Sacramentario sancti Gregorij; nisi & hæc à posterioribus addita fuisse dicamus.

11 Sed iam Quadragesima nostra constat diebus quadraginta sex; quid ergo habet mysterij? Honor. in Gemma lib. 3. c. 41. docet, quadraginta sex annis ædificatū fuisse templum, Ioan. 2. id est corpus Christi, ibidem; & hoc modo explicat: nam duodecima annorum erat beata Virgo quando Christum peperit; vixit autem Christus annis 34. & mortuus surrexit. Ergo corpus Christi, cuius Mater fundamentum fuit, ædificatum fuit quadraginta sex annis, dirutum fuit in morte, & reædificatum in resurrectione: nos quoque, ait ille, ædificemus nosmetipos templum Domino quadraginta sex diebus iejunij quadragesimalis. Ibidem docet, nomen Adam constare litteris Græcis, quæ faciunt numerum, more Græcorum, quadraginta sex; quod Augustini est Tract. in Ioan. lib. 10. reformanus itaque his diebus quadraginta sex veterem hominem in bonis. Hæc ille argutè.

12 Maximè vero omnium mihi placet Ruper. Abbas lib. 4. c. 2. qui has Dominicas ordinat ratione hebdomadatum vsque ad quartam Dominicam

Quadragesimæ, quæ dicitur *Letare*, & est Paradisi propria quædam imago. Septuagesima, inquit ille, dicenda est, quia per septem hebdomadas ad illam *Letare* peruenitur; Sexagesima, quia per sex; Quinquagesima, quia per quinque; Quadragesima, quia per quatuor: hoc est, per septem ætates mundi ad cælestem gloriam, per sex ætates ad gratiā Redemptions nostræ. Fusiū ille, Dominica vero *Letare* est lætitiae: vnde eo die conuicuum legitur à Christo celebratū, Ioan. 6. quod est imago Paradisi; semel & iterum dicitur, *Letatus sum in his*, &c. ad Missam adhibentur Dalmaticæ, quæ sunt lætitiae, 1. part. tit. 19. num. 6. pag. 68. & præterea (quod tamen ad communem Missam non spectat) in argumentum lætitiae, Papa eo die defert in manibus auream Rosam: de qua lege Duran. lib. 6. cap. 52.

13 Omituntur à Septuagesima Cantica lætitiae, *Gloria in Excelsis*, & *Alleluia*. dicitur *Tractus*, id est luctus, ut docuimus in Rubric. general. 1. par. locis suis, causa mortitiae, ex Ordine Rom. Officia vero trium harum Dominicanarum habentur in Antiphonario & Sacramentario Gregoriano. Quod si Septuagesima venerit ante Purificationem, secunda & tertia Oratio non mutantur, ita ut secunda sit de beata Virgine, cuius partus adhuc celebratur. Idemque fiat in Sexagesima & Quinquagesima.

14. In Ferijs autem omittitur *Tractus*, quia luctus solemnis est in concursu populi tantum faciendus, ut mox dicemus.

15 In Collecta Sexagesimæ occur- runt duo, præter Reguas ordinarias. Alterum est, quod dicitur Collecta de S. Paulo sine Collecta de S. Petro;

Gg 2 qui

qui in Festis eorum & commemoratione per annum numquam diuiduntur, ut patet. Alterum est, quod licet in prima Collecta fiat mentio de S. Paulo, tamen in Oratione *A cunctis* adhuc sit de eodem commemoratione, contra illud quod habetur supra pag. 28. de Missa Votiva Apostolorum, quae excludit Orationem *A cunctis*. Sed nota nouum titulum Stationis, quae, ut in Missali dicitur in Sexagesima, est ad S. Paulum; & item nota, quod nominat Ecclesia S. Paulum occultiori nomine *Doctoris Gentium*. Titulus autem Stationis non est Festum, neque commemoratione, neque quid votuum: at Regula illa, *De eodem bis non fit in eodem Officio*, valet in Festis, commemorationibus, & votiis, non in titulo Stationis, & occulto praesertim nomine,

vel tacito, verbi gratia Apostoli cognomine in nostro casu; quae sicut in Officio non excludunt commemorationem communem, ita neque in Missa Orationem *A cunctis*, quae, ut alias diximus, correspondet suffragijs communibus Officij diuini. Simile quid habemus in Feria quinta Dominicæ tertiae Quadragesimæ, in cuius Collecta nominantur quidem sancti Cosmas & Damianus (tacito fortasse hac de causa cognomine *Martyrum*, quia de ipsisdem ibi fit mentio titulo tantum Stationis) sed inde neque in Officio, neque in N. Orationis *A cunctis*, in propria eorum Ecclesia, omitti ideo debet consueta commemoratione eorumdem tamquam Martyrum inter suffragia communia, & tamquam Titularium Ecclesiæ propriæ.

De Feria quarta Cinerum usque ad Dominicam de Passione. V I.

Feria quarta Cinerum, seu dies Cinerum, ut *Maximus Taurin.* ait in *Howil.* non est caput Quadragesimæ, & ideo adhuc Vesperæ non cantantur manè; sed initium penitentiae est, unde & Cineres capit imponuntur benedicti, ex *Ordine Roman.* ut recordemur originis & finis nostri, ex *Ruper. lib. 4. cap. 10.* Porro in hac ipsa Feria quarta cœpit

Christus ieiunare, qui Feria tertia baptizatus est, ut recte probat *Durand. lib. 6. cap. 28.* & die 16. Februarij Feria secunda ieiunium perfecit, ut docet *Torniellus noster Tomo secundo Annal. sacrorum, anno 4081. num. 7.* cum sine dubio illud incepit die septima Ianuarij post Baptismum, qui accedit die sexta Ianuarij.

Rubricæ Cinerum sunt.

2 *Ante Missam benedicuntur Cineres* ^a *facti de ramis aliuarum, sine* *aliarum arborum, precedenti anno benedictis, hoc modo.* ^b *Finita* *Nona, Sacerdos indutus pluiali violaceo, vel* ^c *sine casula, cum* *ministris* ^d *similiter indutis,* ^e *procedit ab benedicendum Cineres* *in vase aliquo* ^f *super Altari positæ. Et primò cantatur à Choro* *Antiphona, Exaudi, &c.*

a Fatti

a *Facti de ramis olinarum.*] Ut sicut Cineres ad humilationem distribuuntur, ita & per humilitatem spem, habeamus futuræ gloriæ, quam designauit Processio Palmarum. Cineres itaque sunt reliquæ gloriæ Christi, & quasi semen gloriæ nostræ, debent autem esse aridi, non in modum luti, ut declarauit sacra Rituum Congregatio 23. Maij 1603.

b *Finita Nona.*] Quia Missa in diebus ieiuniorum cantanda est post Nonam, in par. 1. Rubr. tit. 15. num. 2. pag. 50. Præparantur Thuribulum, naucula, & vas aquæ in angulo Altaris, *Cerimon. Episc. lib. 2. cap. 19.*

c *Sine casula.*] Ut habetur 1. part. tit. 19. num. 4. pag. 66. assumit autem Pluuiale, ut *ibid. num. 3. pag. 66.*

d *Similiter indutis.*] Et quidem sine Dalmaticis. In Ecclesijs autem præci-

pus cum Planetis plicatis, in alijs minoribus Alba amicti ministrant, ut 1. part. tit. 19. num. 6. & 7. pag. 68. sine manipulis, *Cerimon. Episc. lib. 2. capite 17.*

e *Procedit ad benedicendum.*] De Sacrificia ad Altare; Acolythique tantum præcedunt cum candelabris accensis. Ministri pares Celebranti præcedunt, quia Pluuiale habet, ex *Cerimon. Episc. lib. 1. cap. 15. in fine.*

f *Super Altari.*] Hoc est in cornu Epistolæ, *Cerimon. Episc. lib. 2. cap. 19.* ita ut sit vas inter Missale, & cornu. Celebrans, osculato Altari in medio, accedit ad librum, ubi stans inter utrumque Ministrum, *Cerimon. Pap. lib. 2. sec. 1. cap. 29. & 41.* quia Pluuiale habet, legit Antiphonam, *Exaudi, &c.* quæ cum sequentibus habetur in *Antiphonario Gregoriano.*

3 *Deinde Sacerdos in cornu Epistole, non vertes se ad populum, dicit, &c.*

Adde, manibus iunctis, & dum benedicit manu dextra Cineres, Diaconus eleuat à dextris fimbriam an-

teriorem Pluuialis; & ideo stare debet illi à dextris, non post eum, ut diximus.

4 *Postea Celebrans, & imposito incenso in Thuribulo, ter^h aspergit Cineres aqua benedicta, dicendo Antiphonam, Asperges, sine cantu, & sine Psalmo, & ter adolet incenso. Deinde^m dignior Sacerdos ex Clero accedens ad Altare, imponit Cinerem Celebrantiⁿ non genuflexo. Si vero non adsit altius Sacerdos, ipsemet Celebrans, genibus flexis coram Altari sibi ipsi Cineres imponit in capite, nihil dicens: & cantatur statim à Choro Antiphona.*

g *Imposito incenso in Thuribulo.*] De more, & cum benedictione, ministrantibus Diacono & Thuriferario.

h *Aspergit.*] In medio à dextris & à sinistris Cinerum, delato vase aquæ ab altero ex Acolythis, & aspergillo sine osculis dato Diacono, qui deinde cum osculis tradit Celebranti.

i *Asperges.*] Totum versum dicit, & nihil præterea.

l *Ter adolet.*] Eodem modo quo aspergit.

m *Dignior Sacerdos.*] In suo habitu, sine Stola cum habitu Chorali, *Cerimon. Episc. cit.* stans imponit Cinerem dicens, *Memento homo, quia puluis es, &c. Ordo Roman.* At, si cinis est,

Gg 3 cur

cur dicitur puluis? Gen. 18. dicebat Abraham, Cūm sim puluis, & cinis. Cinis enim mixtus puluere inutilis est, ex Chrysost. Homil. 23. Epist. 2. ad Corint. diuīsim verò utilia sunt.

n Non genuflexo.] Stanti quidem, facie versa ad populum, sed capite inclinato; imponit autem in formam

Crucis, Cérimon. Pap. lib. 2. cap. 31.

o Ipsomet Celebrans.] Non debet Diaconus imponere Sacerdoti Cineres. Conuenit autem, ut genibus flexis coram Altari sibi ipsi eo casu imponat, quasi à Christo illos recipiat, cui flectitur omne genu, & ad exemplum humilitatis.

5 Sacerdos verò, dum cantantur Antiphonæ, & Responsorium, primò imponit Cineres digniori Sacerdoti, à quo ipse accepit; deinde ministris paratis, genibus flexis coram Altari, dicens.

p Sacerdos.] Stans aperto capite, & Diacono tenente à dextris eius vas Cinerum, Cérim. Episc. ubi sup. Aperto,

inquā, capite distribuit Cineres, Candelas, & Ramos, ex Decreto sacræ Rituū Congregationis 18. July 1626.

6 Postea q̄ veniunt alijs, primò Clerus per ordinem, deinde populus: & genibus flexis ante Altare singulatim recipiunt Cineres à Sacerdote, ut dictum est de ministris. Completa Cinerum impositione Sacerdos dicit, Dominus vobiscum.

q Veniunt alijs.] Cum debitiss reueuentijs Altari, & Celebranti ante & post, & manibus iunctis.

r Populus.] Extra gradus Altaris ad cancellos populus congruentius recipit Cineres: feminis etiam non supra velum, sed supra capillos dantur Cineres, si fieri potest commode; ne benedictus cinis supra velū deperdatur.

In fine distributionis ante Orationem Concede, tergit digitos Celebrans in angulo Altaris, Cérimon. Episcop. loco citato, cum aqua & mica panis. Deinde dicitur Missa, in qua hæc sunt propria.

7 Graduale dicitur cum Trāctu, Domine, non secundum peccata nostra, &c. non ex Ord. Rom. sed ex nostra deuotione, inquit Microl. cap. 50. quod repetitur in Ferijs secundis, quartis, & sextis, idem ibid. cur non in alijs Ferijs? quia in prædictis tantum erat populi

cōcursus ad luctum solemnem, quæ significat Trāctus: & est in Antiphon. Gregor. eadem ratione, qua in ijsdem Ferijs dicuntur Officium defunctorum, Psalmi Graduale & Pœnitentiales; quia nimirum lætitia Dominicæ minui debet statim in Feria secunda: tum in quarta venditus fuit Christus, & in sexta fuit Crucis affixus. Præfatio Quadragesimalis ex Pelagij Decreto quotidie dicitur, Microl. loco citato, etiam in Dominicis, Gemma lib. 4. capite 117. quamvis non ieiunemus, contra quosdam, quos confutat Durand. loco citato.

8 Duplex Oratio in fine Missæ additur cum humilatione: Humiliate capita, &c. ex Amalar. lib. 3. cap. 37. vide suprà 2. par. Rubr. tit. 11. num. 2. pag. 173. sed non in Dominicis, in quibus Communio fiebat populi, cuius loco successit in Ferijs Oratio illa duplex;

duplex; unde & in ipsisdem humiliatio est omittenda, *Microl. cap. 51.* Orationes autem Missæ sunt eadem quæ in *Sacramentario Gregoriano*.

9 Feriæ quintæ festiæ habitæ sunt à sancto Siluestro successore S. Melchiadis; & ideo non habuere Officia propria à sancto Gregorio I. Gregorius deinde dictus Iunior, id est II. Officia propria & Missæ (quæ addita sunt Antiphonario & Sacrament. Gregorij) ipsisdem distribuit, *VValafr. c. 20.* imò, ex *Baronio anno 731.* iejunium in ipsisdem instituit in Ecclesijs ijs, in quibus adhuc non agebatur; & ideo Euangelia ferè omnia, quintis Ferijs assignata, communia sunt aljs diebus extra Quadragesimam.

10 In Sabbato Cinerum idem est Officium Missæ quod in præcedenti Feria 6. quia posterius est S. Gregorio, ex *Microl. cap. 49.* cum Oratione tamen diversa, in *Sacramentario sancti Gregorij*.

11 In Dominica prima Quadragesimæ nihil occurrit notandum, nisi, quod ea contingit aliquando die 16. Februarij, ut in *Tabula IX. Calendarij nostri perpetui*; & ea ipsa dies est, ex *Augustino Torniello in Annal.* qua Christus tentatus fuit, ut in Euangeliō Dominicæ.

12 Feriæ Quatuor Temporum, ex Decreto Gregorij VII. tamquam à Majoribus eo tempore instituæ, habent Officia in *Sacrament. S. Gregorij, & Lectionario S. Hieronymi*. de quarum ritibus vide quæ diximus supra de Aduentus Quatuor Temporibus, ubi, cur Euangeliū 2. Dominicæ Quadragesimæ sit idem ac Sabbati præced. indicauimus.

13 Dominicæ 2. habet Missæ Officium non Gregorianum, ex *Microl.*

cap. 24. & 29. & ex *Pamel.* Dicta est vacans, hoc est sine Officio proprium Introitus, Graduale, Offertorium & Communio sumpta sunt de Feria 4. præced. Reliquarum Feriarum & Dominicarum sequentium Officia partim in *Antiph.* partim in *Sacrament. Gregor.* habentur, paucis Orationibus mutatis in aptiores.

14 In Feria 5. Dominicæ 3. habetur Collecta de SS. Cosma & Damiano: de qua vide supra tit. præced. numero 15. pag. 236.

15. Feriæ 4. Dominicæ 4. variatur Missa, cui datae sunt duæ Lectiones, ut in Feria 4. Temporum. putant aliqui, ad indicium futurarum in Sabbato ordinationum. Sed hac die fiebat Scrutinium baptizandorum in Paschate, & inter septem Scrutinia hoc erat maximum, *Ordo Rom.* quod Scrutinium non est in vsu hodie, sed tamen Missa est eadem, in qua Catechumenis dicitur in Introitu, *Effundam super vos aquam mundam*; & idem repetitur in prima Epistola: tum dicitur, *Lauamini, in secunda*; & in Euangeliō cæcis natus nondum lotus Catechumeni representat, ex *Aug. in Homilia illius Feriae*. à qua Feria usque ad Parasceuen ieunabat quindecim diebus, demptis Dominicis, ex *Ruper. lib. 4. cap. 18.* Causas autem Scrutinij in hac Feria 4. vide apud *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 54.*

16 In reliquis diebus nihil noui occurrit declarandum usque ad Dominicam de Passione, exceptis Ordinationibus, quæ in Sabbato *Sitientes*, ita dicto, quia Introitus Missæ incipit à verbo *Sitientes*, concessæ sunt ex Decreto Gelasij I. *Dist. 75. Ordinationes Presbyterorum.* de quibus eadem est ratio cum alijs Sabbatis Quatuor Temporum, ut supra nos diximus.

De

De Dominica de Passione, & Hebdomada
maiori. VII.

1 **I**n primis Vesperis Dominicæ de Passione velantur Cruces & Imagines, *ex Carim. Episc. lib. 2. c. 20.* hoc est ante Vesperas; velum autem non debet habere secum aliam imaginem: & illud velum, quo teguntur Cruces, sit poriùs violaceum quam nigrum (album nequaquam) nisi aliud statuatur infra. quo ritu significatur, iam Christum non in palam ambulasse apud Iudeos hoc tempore, & abscondisse, ut in Euangelio Dominicæ dicitur.

2 *Ruper. lib. 5. cap. 1.* probat, verisimiliter in Vesperis Sabbati ante Dominicam de Passione coactum fuisse Concilium aduersus Iesum; ideoque mœstitia maior conuenit Ecclesiasticis Officijs: & hinc in Introitu tacetur *Gloria Patri* apud quosdam, inquit ille; sed *Ordo Rom.* exprefse omittit, ut & nos humilitati studentes omittamus excelsa nostra, ait *Alcuin.*

3 Omittitur etiam *Iudica me Deus.* ita *Gemma lib. 4. cap. 117.* & quia Officia huius Dominicæ sunt media inter dies Quadragesimæ & sequentes de Passione, ideo fortè dicta est ab *Ord. Rom.* Dominicæ mediana, ut etiam à *Gelasio Dif. tit. preced. num. 15. citata.*

4 De duabus Orationibus, non tribus, & de Praefatione de Cruce diximus in 1. par. *Rubr. tit. 9. & 12. pagina 26. & 41.* testatur autem *Micrologus cap. 50.* Praefationem de Cruce non dici solitam ante Palmas, qui mos durauit usque ad Pium V. à quo statuta est Praefatio de Cruce ab ipsa Dominicæ de Passione.

5 In Sabbato ante Palmas Officium non est Gregorianum, *ex Amal.*

lib. 1. cap. 9. tamen congruum legitur Euangelium, in quo habetur, quod in crastinum turbæ obuiuere Christo; ergo, quæ narrantur initio, contigerunt hac die. Officium Missæ, hoc est Introitus, Graduale, Offertorium, & Communio, sunt de Feria 6. præcedenti; quia olim Sabbatum vacans dicebatur, & quo Papa eleemosinas dabat.

6 Dominica Palmarum dicta est in *Ord. Rom.* Palmarum, sive Florum, sive Ramorum, Hosanna, Pascha petitum, sive competentium, id est simul potentium Symbolum ante Baptismum, *ex Alcuino,* & Capitolauium, quia in hac die lauabantur capitawngendorum in Sabbato sancto, *ex Isid. lib. 1. cap. 27.* item Hebdomada maior, apud *Chrysost. Hom. 30. in cap. 10. Gen.* quo nomine eam vocat etiam *Clem. lib. 8. Conf. 39.* vel quia in ea maxima parsimonia, vel quia in ea Officium maius celebratur, *Ordo Roman.* addit *Microlog. cap. 52.* Maiorem dici, ob sanctissimum Dominicæ Passionis sacramentum. *Idem. Chrysost.* appellat Magnam, quia magna, inquit, & ineffabilia bona in ea contigent. Item appellatur Indulgientia, ob penitentes absoluendos publicè, *Honor. in Gem. libro 3. cap. 72.* Item Pœnosa, & Sancta, ob Christi passionem, & impios iustificatos, *Durand. lib. 6. cap. 67.* Authentica, in *Officio Ambrosiano.* & dicitur etiā Ultima à *S. Ambros. Epist. 33.* quia ultima est Quadragesimæ.

In benedictione Ramorum Rubricas attende Missalis, quibus addemus alias minutiores de more,

7 *Com-*

7 *Completa Tertia, & facta aspersione aquæ, more solito, Sacerdos induitus Pluuiali violaceo, vel sine casula, cum ministris similiter indutis, procedit ad benedicendum ramos palmarum, & olinuarum, sine aliarum arborum, in medio ante Altare, vel ad cornu Epistolæ positos. Et primò cantatur à Choro Antiphona.*

Benedictionis Palmarum mentio est anno 877. apud Baron. sub Ioanne VIII.

Aspersio aquæ, de qua Rubr. fit à Sacerdote statim ac venerit ante Altare.

Acolythi ante aspersionem aquæ deponant candelabra super Credentia.

a *Ministris similiter indutis.*] Hoc est simili colore, sed sine Dalmaticis, cum Casulis plicatis, vel in albis, iuxta supradicta tit. 19. num. 6. & 7. par. 1. pag. 68. & 70. Manipulos autem in hoc casu Ministri portant, quia cantaturi sunt Epistolam & Euangeliū.

b *Procedit ad benedicendum.*] De Sacristia iam venit Celebrans, præce-

dentibus Acolythis cum candelabris, vt ante Missam, sine Thuriferario, & cum Ministris, capite cooperito, hinc inde à latere Celebrantis, vt in simili casu Cærimon. Episcop. lib. 1. cap. 15. & lib. 2. cap. 30. & 31: quia Pluuiale habet. Quare verbum procedit hoc loco non significat motum localem à Sacristia, sed quod, finita aspersione, prosequitur benedictionem Palmarum, ascendendo ad Altare, quod osculatur in medio, & deinde in cornu Epistolæ cantando, vt in Missali.

c *In medio ante Altare.*] Ita Ordo Romanus. sed est commodius, quod ad cornu Epistolæ ponantur Palmæ & rami.

8 *Deinde Sacerdos stans in cornu Epistolæ, non vertens se ad populum, dicit in tono Orationis Missæ Ferialis, Dominus vobiscum.*

Non diducit manus, sed iunctas eas tenet, etiā ad Oremus, & ad Orationes; quia sumus extra Missam. & Ministri

pares sint Celebranti hinc inde, vt, quando erit opus, cōmodius Diaconus eleuet fimbriam Pluuialis à dextris.

9 *Postea Subdiaconus in loco solito cantat sequentem Lectionem in tono Epistolæ, & in fine osculatur manum Sacerdotis.*

Eadē prorsus facit quæ pro Epistola Missæ; in cuius fine non tamen defert librū Celebrantis ad cornu Euangeliū,

quod legit Celebrans, si velit, in cornu Epistolæ; & resumit, si ea vtitur, Planetam plicatam Subdiaconus.

10 *Interim dum cantatur Rg. Diaconus ponit librum Evangeliorum super Altare: & Sacerdos, ministrante Diacono nauiculam, ponit incensum in Thuribulo. Deinde Diaconus dicit, Munda cor meum, accipit librum de Altari, petit benedictionem à Sacerdote: postea Subdiaconus*

Hh diaconus

242 Comment. in Rubr. Missalis. Pars IV. Tit. VII.

diacono librum tenente, medio inter duos Acolythos tenentes candelabra accensa, signat librum, incensat, & cantat Euangelium, ut infrà, more consueto: quo finito, Subdiaconus defert librum osculum Sacerdoti, qui & incensatur à Diacono.

Non discedit Celebrans à cornu Epistolæ. Omnia fiunt, etiam à Thuriferario, prout ad Euangelium Missæ diximus 2. par. tit. 6. num. 5. pag. 127.

hic addit tamen, quod si Diaconus Casula plicata vtitur, incensato Celebrante priorem resumit, eo modo quo diximus pag. 68.

11 Post hæc benedicuntur rami. Sacerdos stans in eodem cornu Epistolæ dicit in tono Orationis ferialis, Dominus vobiscum.

Eodem modo cantat Prafationem manibus iunctis, assistentibus hinc inde Ministris, cum quibus dicit Sanctus, &c. cùm autem manu benedictus est ramos, Diaconus eleuat à dextris fimbriam Pluialis anteriorem; Celebrans verò, dñm dextra signum Crucis facit, ponit sinistram super Altare, ex Rubr. gener. par. 2. tit. 3. nu. 5. pag. 109. & tit. 7. num. 5. pag. 134. In Orationibus nihil est detrahendum, neque mutandum, licet benedicuntur rami arborum, non palmæ, nec oliuarum rami: quia iij rami arborum

succedunt palmarum loco, & à populo eo die vocantur palmae. Neque Romæ (vbi saltem oliuæ benedicuntur, non aliae inferiores arbores) tacentur ea verba in quarta Oratione, ceterarumq; arborum: neque est mendacium, sicuti non est mendacium dicere in Parascene, Ecce lignum Crucis, adhibita tunc Cruce argentea à Celebrante.

12 Circa finem quintæ Orationis, Acolytorum alter accipit de Credentia vas Aquæ benedictæ cum aspersorio, & una cum Thuriferario accedit ad Celebrantem prope Diaconum.

13 Celebrans ponit incensum in thuribulum, deinde ter^d aspergit ramos Aqua benedicta, dicendo Antiphonam, ^e Asperges me sine cantu, & sine Psalmo: & ter^f adolet incenso.

^d Aspergit ramos.] Ordo Rom. accepto nimis aspersorio de manu Diaconi cum solitis osculis & reverentijs. Aspergit autem ter, id est in medio, & à dextris ramorum, & à sinistris eorum.

^e Asperges me.] Submissa voce Versum illum tantum.

^f Adoleat incenso.] Ordo Romanus; eo modo scilicet quo aspersit, nihil di-

cens. Diaconus autem in aspersione & incensatione eleuat fimbriam Pluialis, rursus Celebrans in cornu Epistolæ, ut prius, addit quæ sequuntur in Missali.

Benedictio hæc breuior est quam sit in Ordine Romano; sufficiens tamen, demptis Orationibus, quæ multò plures habentur ibi.

14 Completa benedictione, & dignior ex Clero accedit ad Altare, & dat ramum benedictum Celebranti, qui non genuflectit, nec osculatur manum

num dantis. Postea Celebrans stans ante Altare versus ad populum, distribuit ramos, primum digniori, à quo ipse accepit, deinde Diacono & Subdiacono paratis, & alijs Clericis singulatim per ordinem, ultimò laicis: omnibus genuflexentibus, & ramum ac manum Celebrantis osculantibus,^h exceptis Prelatis, si ad sint.

g Dignior ex Clero.] Dignior, qui dat ramum Celebranti, stans in suo habitu sine Stola, eidem stanti dabit, & cum osculo rami ab utroque facto, non manus; deponit autem Celebrans ramum suum in manu Acolythi, & dum alijs aperto capite, ut diximus pag. 238. stans distribuit, Diaconus à sinistris eius ministret eidem ramos, eos tantum osculando, deposito

interim suo ramo super Altare. Alter Acolythus ministrabit ramos Diacono sine osculis.

h Exceptis Prelatis.] Canonici quoque nō osculantur manum Celebrantis Canonici, ex Cœrim. lib. 2. cap. 17.

Si populus est multus, poterit aliis Sacerdos mitti, qui distribuat laicis; sed *Ordo Romanus* à Celebrante distribui iubet.

15 Postea fitⁱ Procesio. Et primò Celebrans¹ imponit incensum in thuribulum: & Diaconus vertens se ad populum dicit: Procedamus in pace. Et Chorus respondet: In nomine Christi, Amen. Præcedit Thuriferarius^m cum thuribulo fumigante: deindeⁿ Subdiaconus paratus, deferens Crucem, medius inter duos Acolythos cum candelabris acens: sequitur Clerus per ordinem, ^o ultimò Celebrans cum Diacono à sinistris, omnes cum ramis in manibus: & cantantur sequentes Antiphone, vel omnes, vel aliqua, quousque durat Procesio.

i Procesio.] Tradit *Ordo Romanus*.
l Imponit incensum.] Ministrante Diacono, & Thuriferario, cum benedictione, de more.

m Cum thuribulo fumigante.] Ut quasi sternat viam Crucifixo sequenti cum odore incensi: vel quasi Christus trahat post se sequentes in odorem vnguentorum suorum.

n Subdiaconus paratus.] Eo modo

quo suprà; & ille idem qui suprà, non aliis defert Crucem inter Acolythos; cuius usum in Procesione antiquissimum docet Baron. anno 398. ut par. 1. diximus tit. 19. num. 3. pag. 65. & prædicti quatuor deponunt alicubi ramos suos, ut commodiùs gestent alia.

o Ultimò Celebrans.] Cooperto capite, & cum ramis in manibus suis, tam Celebrans quam Diaconus.

16 In reuersione Procesionis, duo vel quatuor cantores intrant in Ecclesiam, & clauso ostio stantes versa facie ad Procesionem, incipiunt [¶] Gloria, laus. & decantant duos primos Versus. [¶] Sacerdos vero cum alijs extra Ecclesiam repetit easdem. Deinde qui sunt intus, cantat alios Versus sequentes, vel omnes, vel partem, prout videbitur:

& qui sunt extra, ad quoslibet duos Versus respondent, Gloria, laus, sicut à principio. Postea Subdiaconus hastili Crucis percūit portam: quia statim aperta, Procesſio intrat Ecclesiam cantando R.

p Gloria, laus.] Duodecim tantum Versus habet *Ordo Romanus*, & auctor eorum dicitur fuisse Aurelianensis Episcopus, de carcere idcirco liberatus. lege Durand. libro 6. cap. 67. Quam Historiam describit etiam *Ba-*
ronius anno 835. ex probatis Ancto-
ribus.

q Sacerdos cum alijs.] Sacerdos coo-

perto capite, Subdiaconus prope portam in medio, versa tunc imagine Crucifixi ad Sacerdotem.

r Percūit portam.] Semel in ima parte portæ, & cum ima parte hastilis, ex Ceremoniali Pap. lib. 2. cap. 39. & Rituali Romano Pauli V. tum ad Altare deponit Crucem prope Creden-
tiam, si Missa sequatur solemnis.

17 R. *Ingredientे Domino, &c. Habet Ordo Romanus.*

18 Deinde celebratur Missa, & rami tenentur in manibus dum cantatur *Paſſio & Euangeliū tantū.*

Ad totam Missam tenebantur rami in *Ordine Romano*: sed ad Paſſionem omnino, vt, dum ignominia Crucis narratur, eiusdem vīctoria per ramos ostendatur. Celebrans autem dum legit in cornu Epistolæ Paſſionem, palam teneat sinistra manu, *Cerimon. Marcell. lib. 2. cap. 41.* idem & ministri faciant. Missa habetur in *Antiphonario & Sacramentari.* *Gregoriano*, vñicaque dicitur *Oratio*, quæ à S. Ambrosio accepta est, *ex Pame-*
lio, de Feria 6. in *Parafœue Ambros.*

19 In Missa legitur Paſſio à S. Matthæo scripta: nam Alexander Papa inſtituit, Paſſionem legi hoc tempore à quatuor Euangelistis scriptam, eodemque ordine quo ipſi scripſerunt, *Durand. cap. 68.* refert S. *August.* *Sermone 144. de Tempore*, vno tantum die Paſſionem legi ſolitam fuisse, & ſecundum Matthæum; & cùm ille voluiffet eam legi iuxta quatuor Euangelistas, factum quidem est, ſed

cum auditorum ob nouitatem per-
turbatione.

Notæ illæ ☩ C. S. non ſunt an-
tiquæ, auctorem habent incertum; &
puto eas ſignificare Christum, Chro-
nifam, Synagogam; alij, Christum,
Cantorem, Succentorem: nam Diaconi
dicuntur hodie Cantores Paſſionis
in *Cerimon.* Vox autem Succentor non
eft noua aut recens in Ecclesia Latina;
quam ego legi inter Dignitates Cathe-
dralis Auēſaua in instrumento cele-
brato cum Fratribus Minoribus an-
no 1234. quod habetur *apud Lucam*
VVadingum in Regeſto Pontificio ad
calcē Annalium Minorum, anno 1235.
Bulla 27. Ad cantandam verò Paſſionem
eadem obſeruanda ferè ſunt quæ
infra dicemus in *Parafœue num. 3.* ſed
Stolæ Cantorum erunt violaceæ. vi-
de ibi. Dilatio enim hæc fit in gratiam
noſtri Ordinis, qui hodiernam non
cantat Missam.

20 Non petitur benedictio, quia
auctor

autem benedictionis extinctus legitur; eademque de causa neque luminaria deferuntur, neque thus adhibetur, *ex Ordine Romano*, quia feroe denotionis in Apostolis tenuerat. Nec dicitur *Dominus vobiscum*, in detestationem male salutantis Iudee; neque gloria Christo datur, qui in Passione est, *Durand. ibidem*. De omissione *Gloria* tibi *Domine* scribit *Microlog.* etiam c. 52. Omnis autem solemnitas in tanta mœstia tollitur; & in fine tantum, more solito, tamquam ad Euangelium Missæ petitur benedictio, incensatur liber, qui & osculaadus datur Celebranti in initio postremæ partis, cum eiusdem incensatione, *Durand. ibid.* in fine quoque respondetur, *Lauda tibi Christe*. quæ item (excepta incensatione libri & Celebrantis) seruanda erunt in Missis priuatis.

21 Ad legendam autem Passionem in Missa priuata non extinguuntur lumina in Altari, ut ex professo probat *Paulus Comitolus in Respons. moral. lib. 1. quæst. 49.*

22 In fine Missæ legitur Euangelium variè, ut dicitur *part. 1. Rubr. tit. 13. num. 2. pag. 46.* nimis in Missis priuatis Euangelium Palmarum, in solemnii solitum S. Ioannis, & in ijs priuatis, quæ sequuntur imme- diatè benedictionem Palmarum.

23 Mysticè in hac Benedictione, Processione, & Missa, recole decimam fuisse Lunam hac die, in qua ducebantur agni in domos immolandi in Paschate, *Exod. 27.* & ecce Christus Agnus Dei portatur ad victimam, *Ierem. 11. ex Amalar. lib. 1. cap. 10.* vnde partim lætitia, ob palmas, victoria symbolum, partim mœtroris est hæc dies; quia includitur in

Ierusalem ut Agnus ad occisionem. Porta Ecclesie clausa, & hostili Crucis aperta, designat Ierusalem cælestem per Christi Passionem nobis reseratam. vnde dicitur *q. Ingredienti Domino in sanctam civitatem.* Reliqua per se patent ex Historia Euangeli- ca, & Benedictione ramorum, id est ex verbis Benedictionis.

24 Sed quid agendum, si Proces- sio extra Ecclesiam exire nequeat? Fiat circum Ecclesiam, & quod ante portam præstandum erat, fiat in vestibulo ante ingressum Cappellæ maioris.

25 Quid item, si Cantores desint ad cantandam Passionem? eo casu Diaconi solus Missæ cantet totam; & ea finita, redeat ad Altare, ac reliqua faciat pro parte postrema, ut Suprà di- & tuni est, & dicemus Feria 6.

26 In Feria quarta sequenti ad Introitum non genuflectitur. Duæ Lectiones leguntur, *ex Ordine Romano*, vel propter Ordinationes futuras in Sabbato sancto, *Durand. cap. 70.* vel quia in prima Lectione de morte animæ, in altera de morte corporis agi- tur: Christus autem mortuus est pro redemtione utriusque, *Amalar. lib. 1. cap. 11.* vel quia ea die venditus est Christus: vnde quasi sit Feria 4. Tem- porum; habet ieiunij dupliceum ratio- nem; & inde sumptum est, quod in ieiunio post sextam Feriam, Feria quarta primum locum obtinet, *Durand. loco nunc citato.* Tractus post se- cundam Lectionem dicitur, ut in Pa- ralceue, qui, ut alii diximus, lucretum significat, *Ruper. lib. 5. cap. 13.*

27 Habes in Antiphonario & Sacra- cramentario S. Gregorij Missarum Of- ficia præcedentis tridui.

De Feria quinta in Cœna Domini. VIII.

DE hac Feria *Ordo Romanus*. Missa verò festiuū habet Of- ficiū, ob institutionem Sacramenti Sacramentorum. Sed, vt ait *Rupert.* lib. 5. cap. 14. sicut in Feria quinta mundi ex aquis ortū genus partim reliquit gurgiti Deus, hoc est, pisces creauit; & partim leuauit in aëra, hoc est aues: ita in hac Feria quinta depri- mimus in tristitiam, leuamur in gau- dium. Crux, quæ in Altari est, velo tegatur albo.

2 Missæ Officium habetur in Anti- phonario & Sacram. *Gregor.* cuius Collecta hue translata est ex Missali Ambrosiano, ait *Pamelius in Liturgi- can tom. 1.* Dicitur *Gloria in excelsis*, ex Bonifacij Decreto, *Durand.* lib. 6. c. 75. & ab Episcopis, *de Conf. Dist. 1.* Porro, qui est *Canon Nicolai Pape.* Campanæ deinde silent, vt excelsa no- stra & turriū nostrarum taceant in humilitate Christi, *Alcuin.* & quia tunc Apostoli prædicatores per castel- la non circuibant, & tacebant, *Rupert.* loco cit. cap. 29. & vt silentium indica- mus populo, *idem.* Dicitur *Pax vobis* ab Episcopo, *in Sacramen.* *Gregor.* Eu- angelium quadrat, quia eo die Chri-

stus lauit pedes: & in Epistola suffi- cienter agitur de Eucharistia.

3 De Symbolo diximus in *Rubr.* general. 1. par. tit. 11. *Communicantes.* *Hanc igitur oblat.* *Qui pridie.* quæ sunt propria huius Missæ, habentur in *Or- dine Romano.*

4 Pax non datur, *ex eod.* *Ord. Rom.* in detestationem osculi Iudæ, *Alcuin.* In tertio *Agnus Dei* dicitur, *dona nobis pacem*, contra editionem Venetam in Officijs paruis Hebdomadæ maioris, in quibus perperam notatur, quod ha- bet *Duran.* lib. 4. cap. 52. tertio dici, *mis- serere nobis*: nam Missale vult dici de more, quamvis pax non detur.

5 Reseruatur Hostia cum particu- lis in sequentem diem pro Sacerdote, & infirmis, ex Decreto Innocentij I. *Duran.* c. 75. & habetur haec reserua- tio in Sacram. *Gregor.* nihil de San- guine, tum quia periculum est ne ef- fundatur, *Hugo Victorin.* *de Spec. Miss. obseru.* lib. 3. cap. 20. tum quia significatur in Calice finis legis anti- qua, &c., cùm bibisset Christus in Cruce, dixit, *Consummatum est*, id eit Testamentum vetus, *Duran.* loco cit.

Verba Rubricarum huius diei sunt.

6 Hodie Sacerdos consecrat duas Hostias, quarum tunam sumit, alteram reseruat pro die sequenti, in quo non conficitur Sacramentum: re- seruat etiam aliquas particulas consecratas, si opus fuerit, pro infir- mis: Sanguinem verò totum sumit: & ante ablutionem digitorum ponit Hostiam reseruatam in alio Calice, quem Diaconus ^a Palla & Patena cooperit, & desuper ^b velum expandit, & in medio Altar- is collocat. Deinde ^c fit Communio, & completur Missa. Sacer- dos autem ^d genuflectit, quandocumque accedit, vel recedit à me- dio Altaris, vel transit ante Sacramentum in Calice reseruatum: & cùm dicere debet, *Dominus vobiscum*, non vertit se ad popu- lum

Ium in medio Altaris, ne terga verrat Sacramento, sed à latere Euangely: & in fine e Ibidem dat benedictionem.

Calicem alterum de Credentialia ad Altare hoc item loco deferat Subdiaconus sine velo longo, sed cum velo tantum Calicis eiusdem patuo, Patena, & Palla.

a Palla & Patena cooperit.] Palla prius, quæ, ut diximus alias, significat lapidem ad ostium monumenti; Patena deinde, ad tutelam Pallæ, quasi sigillum indicet Pharisæorū, de quo *Matt. 27. Signatæ lapidem cum custodibus.* Cùm enim Sabbato sancto anticipateur Missa, quæ de nocte dicebatur; congruit etiam accelerari repræsentationem Sepulchri Christi, ut innuit *Duran. loco citato.* à Feria V. post Missam, quamquam impropiè, Sepulchrum Domini hoc appellatur.

b Velum expandit.] Velum album ad cautelam & ornatum apponitur.

c Fit Communio.] Omnis populus communicat in ordine suo, ita legitur in *Sacramentario Gregoriano.* De qua Communione vide supra p. 2. tit. 10. num. 9. pag. 172.

d An Cleri quoque & Sacerdotum? Sanè Francolinus 1. par. de Tempore Hor. Can. cap. 30. ex Ord. Roman. & Alcuino contendit, non licere hodie Sacerdotibus celebrate priuatas Missas, ob receptam consuetudinem faciendi vnum Sacrum solemne, in quo, exemplo Apostolorum, omnes Presbyteri communicent: cui subscriptit Azor. lib. 10. cap. 24. quest. 5. quid-

quid contrà sentiunt *Sotius & Navarrus*; extatque Canon Soteris de hac Communione generali de *Consec. Distinct. 2. In cena.* concedit *Suarez 3. part. disp. 8. sectione 2.* Missas plures, secluso scandalo, & in loco secreto, sine concursu. Sacra verò Rituum Congregatio 27. Septembbris 1608. Communionē Cleri iubet in hac Missa, in memoriam, quod Christus communicauit Apostolos; & hoc est seruandum. Communicent autem Presbyteri cum Stola de collo pendente, ex *Concil. Braccar. III. can. 3.* ante Altare quidem Sacerdotes & Leuitæ, extra Chorum populus, ex *Concil. Tolosano IV. cap. 17.* Si tamen Stola omitatur, non est peccatum mortale, ex *Doctoribus apud Bonac. disp. 4. quest. 6. pun. 2. num. 2.*

d Genuflectit, quandocumque accedit, &c.] Ob reuerentiam Sacramenti, licet in Calice lateat, & sub velo, quod in simili casu alias obserua.

e Ibidem dat benedictionem.] Hoc est, in latere Euangely, neque perficit circulum, sed reuertitur ad medium, ne terga verrat Sacramento: nam crastina die ob eamdem causam idem habes aperte in Rubrica ad *Orate fratres.* eadem obseruant Ministri; & ad ea, quæ maioris sunt reuerentiae his diebus erga Christum à Iudeis derisum, diligenter aduertant.

8 Legitur Euangeliū sancti Ioannis, in cuius initio Sacerdos non signat Altare, sed seipsum tantum.

In Altari non sit signum; quia ibi immediate adest auctor benedictionum. Si legit Euangeliū in libro, potest

signare librum. Ad ea, *Et Verbum caro factum est, genuflectat Celebrans cum Ministris paulò versus Sacramentum.*

9 Hodie

^g Hodie^e paretur locus aptus in aliqua Cappella Ecclesie, vel Altari, & decenter, quoad fieri potest, ornetur ^g cum velis & luminibus, ubi Calix cum Hostia ut supra reseruata reponatur. Finita autem Missa accenduntur intorticia, &^h fit Processio more solito, alio tamen Subdiacono parato Crucem ferente. ⁱ Celebrans indutus Pluuiiali albo, stans ante Altare, ^m imponit incensum in duobus thuribulis absque benedictione, deinde in medio genuflexus, cum alteroⁿ incensat ter Sacramentum: &^o accepto Calice cum Sacramento de manu Diaconi stantis, & cooperto extremitatibus veli, quo eius humeri teguntur, procedit medius inter eundem Diaconum à dextris, & Subdiaconū à sinistris, ^p sub baldachino, duobus Acolythis a Sacramentum continuè incensantibus usque ad locum preparatum, ubi pro crastino seruandum est. Interea dum fit Processio, ^q cantatur Hymnus, Pange lingua gloriosi Corporis. Cum autem ventum fuerit ad locum paratum, Diaconus genuflexus à Sacerdote stante accipit Calicem cum Sacramento, & ponit ^r illum primò super Altare, ubi à Sacerdote genuflexo incensatur, ut supra: deinde ^s reponit in capsula. Postea in Choro dicuntur Vesperæ sine cantu.

^f Paretur locus.] Omnino debet esse distinctus ab Altari, in quo fuit celebratum.

^g Cum velis.] Vela sunt cortinæ, ex Gloss. de Consecrat. d. 1. cap. Altaris. Imò ex Ambros. ad Marcellinam, ut explicat Baron. anno 112. sunt cortinæ Regiæ. Plura idem Baron. an. 329. Non igitur adhibeantur panni nigri; tum quia in horto sepultus fuit Christus; tum quia crastina die super Calicem adhuc erit velum album, cum reportabitur ad Altare maius; tum quia viuit verè Christus, etiam in representatione mortis eiusdem. Exemplum habes in Sacello Pontificio Romano, ubi omnia splendent in hoc casu reseruandæ Hostiæ. abusiuè à vulgo sepulchrum Christi appellatur, ut supra diximus.

^h Fit Processio more solito.] Ante Pium V. de hac nulla mentio est in

Missalibus: fit autem de more, Acolythis nimirum cum candelabris Crucem comitantibus; non tamen extra Ecclesiam, ex Decreto S. Congregationis super negotia Episcoporum, tam in hac quam in sequenti Feria, die 6. Augusti 1591.

ⁱ Subdiacono parato.] Id est, cum Tunicella alba, sine Manipulo, Crux etiam sit adhuc velata, contra quodam, qui oppositum scripserunt gratis: & melius Romæ velo tegitur violaceo quam albo, prout requirit Passionis tempus. Quod autem à Subdiacono Crux deferatur, diximus supra par. 2. tit. 13. num. 4. pag. 184. Hic autem cum suis Acolythis stabit, genuflexis alijs in loco ubi reponitur Sacramentum.

^j Celebrans indutus Pluuiiali.] Ut illud induat, retrahet se extra cornu Epistolæ, ob presentiam Sacramenti, ibique

Ibiique omnes deponant Manipulos. in Imponit incensum absque benedictione.] Vide suprà quae diximus in eleuatione Hostiæ ad Missam par. 2. tit. 8. num. 8. pag. 153. & in Cœrim. Episc. lib. 1. cap. 23. & lib. 2. cap. 33. habetur.

In Incensatione Sacramentum.] Adde, facta ante & post profunda capitum simul cum Ministris inclinatione. Caueat Diaconus ab osculis coram Sacramento, Cœrim. Episc. lib. 1. cap. 23.

o Accepto Calice.] Ita ut Celebrans sinistra nodum teneat, & dextram superponat Calici, quam Diaconus tegit extremitatibus veli pendens ab humeris.

p Sub baldachino.] Vocatur Mapula ab Innoc. III. lib. 2. Myst. Miss. cap. 7. & in distributione hastarum eiusdem, nobilioribus dantur ea quæ sunt in facie Celebrantis, posteriores minus nobilibus, Cœrimon. Pap. lib. 2. cap. 14. & Cœrimon. Episc. lib. 1. c. 14. Nobilioribus item inter hastas pares dentur ea, quæ sunt à dextris Celebrantis, dum procedit. conuenit tamen, ut hodie & sequenti die ab Ecclesiasticis cum Pluuialibus deferantur hastæ; quod si desint Pluuialia, non ideo induant Stolas, cottis tantum induit, ex Cœrim. Episcop. lib. 2. cap. 25. & 26.

q Sacramentum continue incensantibus.] Duobus modis fieri potest. Primum, si Acolythi alternatim incensent ductis Thuribulis, ut sit in incensatione personarum. Secundum, si hinc inde ante procedant mouentes manibus dextris Thuribula de ipsisdem pendentibus.

10 Et Sacerdos cum ministris denudet Altaria, legendo Antiphonam, Diuiserunt, &c. cum toto Psalmo.

tia, & effumantia, ait *Rituale Romanum de Processione sanctissimi Sacramenti*, quasi sternendo viam Sacramento cum odore incensi. qui modus videtur magis visitatus, & maiorem reverentiam connotat erga Sacramentum, quod numquam nisi à genuflexis Sacerdotibus incensari solet.

r Cantatur Hymnus, Pange.] Celebrans numquā cum alijs in Processione Sacramenti cantat, sed secerò dicit. Quia Processio nō fit extra Ecclesiam, conuenit, ut Clerus ad primos duos Versus, Tantum ergo Sacramentū, &c. genuflectat conueritus ad Sacramentum; ministri tamen non genuflectant: extra Ecclesiam verò minimè, & ubi multus est Clerus. posset alioqui, & male, interrupti Processio.

s Illum primo super Altare.] Ade, & deinde genuflexione facta descendit, & rursus imponi curat incensum sine benedictione à Celebrante stante, ut prius, amoto velo per Subdiaconum ab humeris Celebratis; quia non est datus in fine benedictionem.

Dum incensatur Sacramentum, cantatur, O salutaris Hostia, vel, Tantum ergo Sacramentum, ut in Cœrimon. Episc. lib. 2. cap. 23.

t Reponit in capsula.] Facta iterum genuflexione ante & post. Clauem autem dabit illi ad quem spectat: non enim videndus est Calix à populo, & multò minus Hostia patere populo debet. Neque dari debet clavis laico, quantumvis nobili, ex Decreto sacræ Rituæ Congregationis 30. Ianuarij 1610. sed ei potius qui sequenti die est celebraturus.

Ordo Romanus. Altaria, inquit Rub. non Altare maius tantum. An Altaria denudanda erunt, dum dicuntur Vesperæ ex hac Rubrica videtur affirmandum. *Alcuin.* post Vespertas vult denudari, quia vespere, ait, nudatus fuit Christus suis discipulis. Idem habet *Cerimon. Epis. lib. 2. cap. 23.* & communior usus Ecclesiarum Vrbis cum Ceremoniali prædicto explicat Rubricam. In Missali Vatic. 1604. legitur: *Postea Sacerdos cum ministris denudet, &c.*

11 Hæc Altarium nuditas significat Christum amisisse speciem & decorum, *Ruper. lib. 5. cap. 35.* & vestimenta illius fuisse diuina inter milites, ut ex Antiphona patet. & *idem Rupert.* colligit nudatum Christum quasi gloria deitatis: *Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? contemplatur Duran. cap. 76. loco citato.*

12 Procedat autem Celebrans cum Diacono in Albis & Stolis tantum violaceis, cum Subdiacono in Albis tantum, sine Manipulis, & Clerus cantare potest Psalmum totum. Amouendæ vero sunt mappæ tantum cum

pallijs, & alijs ornamentis, relicta Cruce velata cum candelabris in Altaribus: neque Psalmus idem est repetendus, si multa sint Altaria. Conopeum Tabernaculi maioris, in quo asseruatur ordinariè Sacramentum, adhuc placet esse coloris violacei, ut diximus pag. 79. quia Regia viuentis Christi est, ad modicum tempus absentis. quod si adhibetur coloris nigri, ob sequentem Feriam 6. ea erit ratio, quia vacuum est Tabernaculum; & conformis erit color paramentis Celebrantis: standum ergo erit consuetudini locorum. Et Romæ in Ecclesia S. Petri amouetur conopeum, quod etiam magis placet, nisi sint veelandæ statuæ seu imagines prædicti Tabernaculi.

13 Hoc triduo træseuntes ante Crucem, quæ est in Altari maiori, reuertentiam illi faciant cum genuflexione, excepto Celebrante parato (nisi aliud infrà notetur) quia fulget Crucis mysterium. & de die Parasceues hoc decreuissæ saeram Rituum Congregationem, testatur *Castaldus in sua Praxi Ceremoniarum.*

14 Post denudationem Altarium, hora competenti facto signo^a cum tabula, conueniunt Clerici^b ad faciendum mandatum. Praelatus, seu Superior, super Amictu & Alba induitur Stola & Pluniali violaceis, & in loco ad id deputato, ministrante Diacono (qui paratus cum Subdiacono, ut in Missa, paramentis albis, ei assistit) imponit incensum in thuribulo: deinde Diaconus a librum Euangeliorum ante pectus tenens, genuflexus^b ante Superiorem, petit benedictionem: quia accepta, astantibus duobus Acolythis cum candelabris accessis, & Subdiacono librum tenente, signat librum, & incensat, & cantat, ut moris est, Euangelium, Ante diem festum Paschæ, ut in Missa. Quo finito, Subdiaconus portat librum apertum oculandum Superiori, & Diaconus eum de more incensat. Postea Superior exiunt Pluniali, & per Diaconum & Subdiaconum præcinctur linteo,

¶

& sic præcinctus, aſſiſtentibus ſibi iſdem Diacono & Subdiacono, accedit ad lotionem pedum: & per ordinem diſpoſitiſ ijs qui lauandi ſunt, Clericis peluim & aquam miniftrantibus, Subdiacono ſingu- lorum pedem dextrum tenente, genuflectens ſingulis, illorum pedem lauat, & extergit, & oſculatur, Diacono d' p̄ebente linteum ad abſtergendum.

u *Cum tabula.*] Sonitus lignei fit mentio in Paraf. in Ordine Rom. ſed & hac die adhiberi docent Alcuin. & alij. Humilitatis eſt indiciū. Amal. lib. 4. cap. 21. Terrorem ſignificat Iu- dæorum incuſſum Apoſtolis, Gemma lib. 3. cap. 88. & lignum Crucis, quo conuocantur omnes, adumbrat, Ru- pert. lib. 5. cap. 29. Minus etiam ſonat lignum quam æs: quia mulie- res in paſſione magis loquebantur de Christo quam Apoſtoli, Durandus cap. 76.

x *Ad faciendum mandatum.*] Di- citur mandatum, quia mandauit Chri- ſtus lauationem pedum; & quia An- tiphonæ incipiunt ab hac, *Mandatum nouum*, &c.

y *In loco ad id deputato.*] Congruum eſſet, vt ibi Altare eſſet cum pallio albo, ad ſignificandam munditiam, cuius gratia lauandi ſunt pedes, cum Cruce, & candelabris. Poterit etiam parari Credentia à latere ſinistro, ſu- per quam collocabuntur Missale, lin- teum Sacerdotis, vafa ad abluendas in fine manus eiusdem, & alia eiusmo- di, cum floribus & herbis. Scamna neceſſaria cum tapetibus habeantur pro lauandis, & tapetia ſint ita ampla, vt Celebrans ſuper iſdem genuflexus

lauare queat, neque Albam fœdet.

z *Vi in Miffa.*] Hoc eſt, cum Ma- nipulis, (licet eo careat Celebrans) ob Euangeliū cantandum à miniftris. Si fiat Proceſſio à Sacrifício ad locum deſtinatum, Subdiaconus ferat Cru- cem inter Acolythos medius, more ſo- lito, quam deponit prope Altare in cornu Euangeliū.

a *Librum Euangeliorum, &c.*] Im- poſito priuſ de more incenſo cum be- nedictione in Thuribulum à Cele- brante. Hoc eodem loco Euangeliū reſtitutum eſt à Pio V. in ſecunda edi- tione Miffalis ab eodem reformati ante Clementem VIII. iuxta Ordinem Ro- manum antiquum.

b *Ante Superiorem.*] Adde, ſtantem in cornu Epiftolæ. Finita incenſatione Celebrantis deponuntur Manipuli à miniftris, vt ei liberiū inſeruant.

c *Extergit, & oſculatur.*] Nullo facto ſuper pedem ſigno Crucis manu Celebrantis.

d *Prabente linteum.*] Stabit ideo Diaconus à dextris, colliget linteum iſpum quo Celebrans eſt præcinctus, & extendet, quando opus eſt, vt ter- gat: non autem Diaconus infundat aquam pedibus, quod aliqui ſcrip- runt nimis aperte contra Rubricam.

15 *Et interim hæc ſubſcripta cantantur.*

In cantandis Pſalmis Mandati, vnuſ tantum Versus cantatur, Duran. lib. 6. cap. 75. quod etiam dicitur in Rubri- ca Miffalis.

16 Post lotionem, Superior, vel qui alijs abluit pedes, lauat manus, & abs-
tergit alio linteo: deinde rediens ad locum, ubi prius fuerat, accipit
Pluniale, & cōstans capite detecto ^e dicit, &c.

e Stans capite detecto.] In medio
scilicet ante Altare.

f Dicit.] Manibus iunctis, vt alijs
notauimus, tenentibus librum Dia-
cono & Subdiacono. Orationes cum
Versibus additæ sunt à Pio V. ex Or-
dine Romano.

17 Finitis omnibus, vel exuitur ibi-
dem Superior, vel redit in Sacrificium
ordine quo venerat.

18 De hoc Mandato cum Euange-
lio Missæ huius diei meminit *Ordo
Romanus*. Ablutio verò pedum habe-
tur apud August. Epist. 119. & Cy-
prian. *Sermone de hac re*. siquæ ad
humilitatem Christi imitandam, & ad
munditiam animæ designandam, *Ru-
pert.* lib. 5. cap. 20. Vnde & antiquitus

reconciliabantur Deo hac die pœn-
tentes. S. Gregorium firmasse Decreto
lotionem hanc, scribit *Alph. Villegas
in Flore Sanctorum*.

19 De oleis sacris nihil Missale ne-
que nos loquimur; ad Pontificale spe-
ciant. interea lege *Durand.* libro 6.
cap. 74.

20 Hora commodiore, post Vespe-
ras, deferantur particulæ suprà reser-
uatae pro infirmis cum luminibus, Su-
perpeliceo & Stola alba adhibitis, ad
locum ubi reseruata fuit Hostia con-
secrata; nisi aliud exigat laudabilior
consuetudo: & ostiolum Tabernaculi,
in quo ordinariè affluunt solent, ma-
neat apertum, ne populus ibi adoret
quod non adest amplius.

De Feria sexta in Paræscœtie. I X.

1 **I**nstitutorem Feriæ Paræscœus fa-
cit sanctum Paulum Chrysost. Ho-
mil. 1. de Cruce & latrone, quæ præpa-
rationem significat. Cœna pura dicta

est apud Ireneum lib. 5. cap. 23. id est,
sine azymis, vt explicat Baron. anno 34.
cuius Rubricas cum augmento minu-
tiorum nunc explicabimus.

2. ^a **Finita Nona, Sacerdos & ministri induti paramentis nigri coloris, si-
ne luminaribus & incenso** ^b **procedunt ad Altare: & cō ante illud
prostrati aliquamdiu orant. Interim Acolythi unam tantum** ^c **toba-
leam extendunt super Altare. Sacerdos cum ministris facta oratio-
ne ascendit ad Altare, & cō osculatur illud in medio; deinde Lector
accedit ad legendum Prophetiam in loco ubi legitur Epistola, &
incipit eam** ^e **sine titulo: quam etiam Sacerdos legit submissa voce
apud Altare in cornu Epistole.**

a Finita Nona.] Notat hoc *Rupert.*
lib. 6. cap. 4. Quia hora nona expirauit
Christus, ad cuius quasi funus nos ac-
cedimus cum Nicodemo, & alijs, *Du-*

rand. lib. 6. cap. 77. neque enim hac
die Missa dicitur, ex *Innocen.* I. quia
percusso pastore, dispersi sunt Apo-
stoli, & usque ad diem Paschatis in
tristitia

ristitia iejunauerunt, *de Consec.* d. 3. *Sabbato*. Præterea celebrare non conuenit, cum hac die seipsum obtulerit Christus, *Alcuinus*. quod si Missam eam appelles, ea est more Apostolorum, ait *Amalar. lib. 4. cap. 20.* quod tamen non placet, cum hodie nulla sit consecratio, & Missa sit præsanctificatorum. Nona vero cum alijs præcedentibus Horis sine lumine dicitur.

b *Procedunt ad Altare.*] Altare erit nudum cum Cruce velata velo nigro, ita ut suo tempore facile queat detegi; & candelabris sex obscuri potius coloris, & candelis ex cera communi, non alba, extintis: gradus eiusdem nudi erunt, sed tamen bene mundi pro Sacerdotis prostratione. Credentia simplex linteo cooperta in superiori tantum parte, cum necessariis tantum ad Officium, nempe bursa cum Corporali & purificatorio, ampullis vini & aquæ, vase vitro ad ablutionem digitorum, ut infra, Missalibus duobus & cussino, mappa longa pro Altari, velo longo albo pro Celebrantibus humeris ad Sacramentum reportandum, & candelabris Acolythorum cum candelis ex cera

communi. Procedunt igitur, præeuntibus Acolythis sine candelabris, cum paramentis, ut in 1. par. tit. 19. numero 6. & 7. uno post alium ministro, ut ad Missam.

c *Ante illud prostrati.*] Conuenit, ut sub eorum capitibus ponantur cussini coriacei, vel simplices, non tamen de ijs qui sunt ad usum Missalis in Altari. Prostrationis meminit *Ordo Romanus*, neque ideo vestiri debent gradus Altaris pauno nigro, qui sapit solemnitatem.

d *Tobalem extendunt.*] Ita *Ordo Romanus*, quæ Sindonem monumentum significat, *Durand. lib. 6. cap. 77.* & præterea Missale cum cussino super Altare apertum collocatur.

e *Oscularur illud.*] Indicat *Ordo Romanus*, ut initio Missæ fieri solet.

f *Sine titulo.*] Titulus est caput lectionis; & sine capite sumus, cum Christus occiditur, hoc est representatio, hac die, *Honor. in Gemma libro 3. cap. 89.* nec in fine Lector oscularatur manum Celebrantis. Tractus primus habetur in *Antiphonario Gregoriano*; sed *Alcuinus* putat, nuperim tunc usum compilatum.

3 *Finito Tractu, Sacerdos in cornu Epistole dicit, Oremus, Diaconus, Flectamus genua, & Subdiaconus, Lenate.*

Non dicitur *Dominus vobiscum* hodie; quia, moriente summo Sacerdote, cessant Officia Sacerdotis, *Honor. ubi supra cap. 95.* frequentius dicitur, *Flectamus genua*, quod etiam docet *Ordo Romanus*, ad augmentandam humilitatem, *Hugo Victorin. de Spec.*

Miss. obseru. cap. 20. Diaconus genuflectit ante alios dicens, *Flectamus genua*; Subdiaconus ante alios surgens dicit, *Lenate*. solus stat Celebrans. Ad Orationem Ministri stant, ut in Missa. Oratio vero haec non habetur in *Sacramentario Gregoriano*.

4 *Subdiaconus in tono Epistola similiter sine titulo cantat sequentem Lectionem.*

Prima Lectio ex Prophetis, secunda ex Pentateucho Moysis; quia lex & propheta Crucem Christi prænuntiabant, *Rupert. lib. 6. cap. 5.* & duas Lectiones innuunt, pro duobus populis obire Christum, *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 89.* Lectio Exodi vicinior

est Passioni, in qua mentio de illa est; *Os non comminuetis ex eo, Durand. loco citato.* & ideo secundo loco legitur, quamvis sit antiquior Lectio ne Osea.

Subdiaconus in fine non osculatur manum Celebrantis.

5 Finito Tractu, dicitur Passio & super nudum pulpitum: quam Celebrans ^h submissa voce legit in cornu Epistolæ.

Tractus lectus habetur in *Antiphonario Gregoriano.*

g Super nudum pulpitum.] Nudato Christo in Cruce omnia nuda sunt, & Scripturæ reuelatæ, *Durand. ibidem.* in eodem pulpito, vel in tribus, ad maiorem commoditatem, in cornu Euangelij, in plano Cappellæ, legitur seu cantatur Passio à tribus Diaconis induitis Amictu, Alba, Cingulo, Stola Diaconali nigra, cum Manipulo, *ex Cerimon. Pap. lib. 2. cap. 39.* qui procedunt de Sacristia hoc ordine, vt, qui Euangelistam refert, librum deferat ante pectus, & sit primus; quem sequitur ille, qui Turbam; postremo, qui Christum: omnes manibus iunctis. factis autem debitis reuerētijs Altari, accedunt ad cantandum, medium locum relinquentes agenti personam Christi, & dextram Euangelistæ. Romæ communior usus est, vt Euangelista medium teneat locum, & illius dextram ille qui Christum repræsentat; & in Cappella Papæ unus tantum adhibetur liber, in quo tres Cantores singillatim cantant quæ cantare debent: quo fit, vt Euangelista, qui plus alijs cantat, medium quoque teneat locum. Alij adhibent tres libros, vt commodiūs cantent. *Cerim. Episcop. lib. 2. cap. 21.* meminit unius tantum libri, & quoad locum non

tollit consuetudinem Ecclesiarum. Non probatur illa distributio Passio nis inter Celebrantem, Diaconum & Subdiaconum, ita vt Celebrans vice Christi loquatur, & Subdiaconus Turbarum. Si desint ministri, solus Dia conus cantare debet totam Passionem, & partem finalē eiusdem, addito deinde ministerio Subdiaconi & Acolytorum, vt fit ad Euangelium. Pulpiti vero vox à sancto Cypriano usurpatur *Epist. 33.* pro loco Euangelij. Vide suprà part. 2. tit. 6. num. 5. pagina 129.

h Submissa voce legit.] Stans paulo versus Cantores, & astantibus Ministeris, vt ad Introitum Missæ: sed cum legit ipse, tradidit spiritum, nondum tamen genuflectit, quia non legit in cornu Euangelij, vt in alijs Missis. Lecta vero etiam postrema parte in eodem cornu, quæ vicem gerit Eu angelij, conuertit se ad Cantores Passionis, *ex Cerimon. Papæ loco citato cap. 39.*

6 Dicitur autem Passio sine salutatione, & sine incenso, *Ordo Romanus.* Passionis secundum Ioannem est mentio in *Sacramentario:* & quia ultimus scripsit, & quia interfuit, ideo legitur hodie, *ex Rupert. lib. 6. cap. 6.*

7 Ad ea verba Cantorum, *tradidit spiritum,* omnes quidem genuflectunt, *sed*

sed Celebrans & alij versus Altare, Diaconi Cantores versus librum; sanguinemque surgendi post pausam datur a Diacono, qui Euangelistam agit, eo ipso quod surgit, ut in Carimon. Episc. lib. 2. cap. 25. Pausa erit vnius Pater noster, ut in Cappella Papæ, Cerimon. Marcell. lib. 2. cap. 39. quare non placet dari signum a Celebrante, manum super librum deposita. Fit autem prædicta genuflexio ambo-bus genibus in terra positis.

8 *Quod sequitur, legitur in tono Euangely: & Dicitur, Munda cor meum, sed non petitur benedictio, & non deferuntur luminaria, neque incensum, & Celebrans in fine non osculatur librum.*

Diaconus reliqua facit de more ut ad Euangelium, non tamen signat librum, neque se ipsum. Acolythi medium tenent Subdiaconum, qui sustentat librum. Fiunt enim velut exequiae defuncto Christo in tristitia & mærore, Alcuin. & communiter alij.

9 *Deinde Sacerdos stans in cornu Epistola, incipit absolute.*

Ministri stant post Celebrantem ut in Missa. Orationes autem pro omnibus sunt, quia pro omnibus oravit Christus in Cruce, ex Alcuino. habentur in Ordine Romano, & in Sacrementario Gregoriano; inde Cælestinus I. earumdem meminit Epist. 1. ad Episcopos Gallia, & habentur in Ambrosiano ritu, ex Pamelio. Celebrans dicit monitionem primam manibus iunctis, Orationem vero manibus extensis; neque umquam genuflexit, ut in 2. par. tit. 5. numero 3. pag. 123. dictum est, & sic deinceps

vsque ad finem Orationum.

10 Ad monitionem pro Iudeis non responderunt Amen. Quid mysterij querunt hoc loco? neque in præcedentibus monitionibus respondetur Amen: non enim est Oratio, sed monitio ad orandum. Omittitur autem Oremus, quia oratur pro ijs utrumque non saluandis, nisi in fine mundi, Durand. loco citato cap. 77. Item non flexuntur genua, ex Sacrementario Gregoriano; quia iij genibus flexis illuserrunt Christo, Alcuin. secutus Ordinem Romanum.

11 *Completis Orationibus, Sacerdos deposita casula accedit ad cornu Epistola, & ibi in posteriori parte anguli Altaris accipit a Diacono Crucem iam in Altari præparatam: quam versa facie ad populum, a summitate parum discooperit, incipiens solus Antiphonam, Ecce lignum crucis. ac deinceps in reliquis iunatur in cantu a ministris usque ad Venite adoremus. Choro autem cantante, Venite adoremus, omnes se prostrant, excepto Celebrante. Deinde procedit ad anteriorem partem anguli eiusdem cornu Epistola: & discooperiens brachium dextrum Crucis, eleuansq; eam paulisper, altius quam primum incipit, Ecce lignum crucis, alijs cantantibus, & adorantibus,*

vt

ut supra. Deinde Sacerdos procedit ad medium Altaris, & discooperens Crucem totaliter, ac eleuans eam, tertio altius incipit, Ecce lignum crucis, alijs cantantibus, & adorantibus, ut supra.

i Discooperit.] Vellum aufertur à Cruce, ut quod Iudæis tectum erat, nobis reueletur, Rupert. lib. 6. cap. 20. Item, quia nudatur Christus in Cruce, Duran. loco citato. ubi docet, ter discooperiri Crucem, quia paulatim prædicatus est Christus Crucifixus, primò in angulo Iudæorum, postea palam, deinde ante medium Altaris, id est in medio Gentium.

1 Eleuansque.] Ostensio ligni Crucis in hac die erat in vſu in Ierusalem tempore S. Paulini Nolani, ex Franciotti in Observat. myster. anni. Eleuatur etiam Crux ter ad honorem, con-

tra tres illusiones Christi, in atrio Principis, in Prætorio, in Caluario. Fit prostratio, non tamen usque ad terram, sed genibus flexis, & capite valde demisso. Salutatur & adoratur ter cum genuflexione; & tertia vice prosterimur, ut eam osculemur, ut nimis Christum Crucifixum omni humilitate veneremur, & easdem tres illusiones compensemus, Durand. ibidem. Nota aduerbium altius concordare etiam cum verbo incipit, ne- dum cum verbo eleuans, ita ut & vocem & Crucem eleuet altius Sacerdos vna simul.

12 Postea Sacerdos solus portat Crucem ad locum^m ante Altare præparatum, & genuflexus ibidem eam locat: moxⁿ depositis calceamentis accedit ad^o adorandum Crucem, ter genua flectens antequam eam deosculetur. Hoc facto reuertitur, & accipit calceamenta, & casulam. Postmodum ministri Altaris, deinde alijs Clerici & laici, bini & bini, ter genibus flexis, ut dictum est, Crucem adorant. Interim, dum fit adoratio Crucis, & cantantur improperia, & alia que sequuntur, vel omnia, vel pars eorum, prout multitudo adorantium, vel paucitas requirit, hoc modo. Duo cantores in medio Chori cantant, &c.

m Ante Altare præparatum.] Portat celebrans Crucem sine vlla inclinatione facta Altari. Acolythi, dum denudatur Crux, extendunt tapetum pulchrum cum cussino pretioso, & velo longo albo supra gradus Altaris versus planum Cappellæ. genuflexus Celebrans ibidem deponit Crucem super vellum & cussinum.

n Depositis calceamentis.] A latere Epistolæ prope scannum illi paratum

ad sedendum: & Celebrans adorat solus, deinde ministri simul, & Diaconus quidem cam stola sua latiori, quam non deponit usque ad finem Officij, ex Carim. Episc. lib. 2. cap. 26. Subdiaconus autem in Albis, ex vſu Cappellæ Papalis & Romano: alij de Clero in suo quisque habitu chorali, calceis tantum depositis, ex laudabili consuetudine.

o Adorandum.] Adorationis huius auctor

auctor S. Gregorius est, S. Antono-
nino par. 2. cap. 3. tit. 12. Habetur in
Ord. Romano, & in Sacrament. Gregor.
cum minoribus cærimonij. Conue-
nit autem, vt vñiformis sit omnium
actio pro locorum consuetudine, tum
in osculo membrorum Crucifixi,
tum in æquali pausa, qua singuli ge-
nua flecent. Ad singulas adorationes
dici potest Versus, *Adoramus te Christe, & benedicimus tibi, quia per sanctam Crucem tuam redemisti mundum.*
Ordo adorationis est, vt quilibet lai-
cus, etiam Princeps, post Clerum ado-
ret; Prælati verò, si qui adsunt, post
Celebrantem.

p' Cantantur improperia.] *Ordo Romanus.* eadem legat Sacerdos sedens
cum ministris, *Carimon. Pap. lib. 2.
secl. 1. cap. 51.*

Improperia continent verba Latina
& Græca in laudem Christi, non He-
bræa; quia Iudæi negauere Christum,
& reprobauere, *Rupert. lib. 6. cap. 19.*
Agios & Trisagion hoc Græcè dicitur
adhuc, ex instituto S. Sabbæ apud
Baron. anno 492. Hymni, *Pange lin-
gua gloriosi*, auctor est Venantius For-
tun. ex Baron. *infra* citando.

Si repetitio est facienda ob longio-
rem adorationem, fiat ab Hymno,
Pange lingua, vt in Missali.

13 *Circa finem adorationis Crucis accenduntur & candelæ super Altare: & Diaconus accipiens bursam Corporalium, extendit Corpora-
le more solito, & iuxta illud ponit purificatorium: & finita ado-
ratione, Crucem reverenter accipit, & reportat ad Altare. Postea
ordinatur Procesio ad locum, ubi pridie Sacramentum repositum
fuerat. Precedit Subdiaconus cum Cruce inter duos Acolythos de-
ferentes candelabra cum cereis accensis, & Clerus per ordinem, ulti-
mus Sacerdos cum ministris. Cum peruentum fuerit ad locum Sa-
cramenti, accenduntur intorticia, que non extinguntur nisi post
sumptionem Sacramenti: & Sacerdos genuflexit ante Sacramentum,
orat aliquantulum: Diaconus interim aperit capsulam, in qua re-
conditum est Corpus Domini: postea Sacerdos surgens, absque bene-
dictione imponit incensum in duobus thuribulis, Diacono naui-
culam ministrante, & genuflexus incensat Sacramentum: tum
Diaconus extrahens Calicem cum Sacramento de capsula, dat ad
manus Sacerdotis, & tegit extremitatibus veli quod humeros illius
circumdat: & procedunt ordine quo venerunt: defertur balda-
chinum super Sacramentum: & duo Acolythi cum thuribulis coni-
nuè Sacramentum incensant: interim cantatur Hymnus, ^a *Vexilla
Regis prodeunt.* ^b Cum venerit Sacerdos ad Altare, ^c posito super
illud Calice, genuflexus rursum incensat, & accedens ^d deponit Ho-
stiam ex Calice super Patenam, quam Diaconus tenet: & accipiens
Patenam de manu Diaconi, Hostiam sacram ponit super Corporale,*

Kk

nihil

nihil dicens. Si tetigerit Sacramentum, digitos abluat in aliquo vase. Interim Diaconus imponit & vinum in Calicem, & Subdiaconus aquam, quam Sacerdos non benedicit, nec dicit super eam Orationem consuetam: sed accipiens Calicem à Diacono, ponit super Altare, & nihil dicens: & Diaconus illum cooperit pallia: deinde imponit incensum in thuribulo & absque benedictione, & incensat oblata, & Altare ^h more salito, genuflectens ante & post, & quandocumque transit ante Sacramentum. Cum incensat oblata, dicit, &c. & ipse non incensatur.

q Candelæ super Altare.] Et item ex, quæ super Credentiam habentur pro Acolythis.

r Ponit purificatorium.] Ad cornu Epistolæ, loco solito: & tunc etiam transfertur à Cærimoniario Missale ad cornu Euangelij cum cussino.

s Reportat ad Altare.] Quo casu nemini reverentiam faciat, sed & Celebrans assurgat transeunti Crucis, ex Cærim. Episc. lib. 2 cap. 26. cui genuflexerit simul cum Subdiacono, quod hodie faciunt omnes omnino in honorem crucifixi Domini nostri, ex Cærimon. Episc. lib. 2 cap. 25. & 26. Amoueantur statim ab Acolythis tapete & cussinus cum velo. Quæ delatio Crucis ad Altare cum Processione sequenti à Pio V. statuta fuit; nec in antiquioribus Missilibus habebatur.

Si multus adest populus, poterit collocari alia Crux à Sacerdote cum Stola nigra ante aliud Altare, ad quam adorandam accedant tum mares, tum feminæ, ne Processio nimis differatur, & Officium sequens.

t Subdiaconus cum Cruce.] Hoc est, alter paratus, vt Subdiaconus Missæ, non cum Dalmatica, vt scripsit Alcoicer, excepto tamen Manipulo, defert autem Crucem processionalem disceptam. Duo Thuriferarij prædunt Subdiaconum sine incenso in

Thuribulis, quia nondum est Processio sacra, sed aditus ad eam; & ideo itur ad locum destinatum per viam breuiores. Ibi omnes genuflexi orant, exceptis Subdiacono, qui gestat Crucem, & Acolythis.

u Nauiculam ministrante.] Omituntur oscula manus & rerum in hac Missa.

x Incensat Sacramentum.] Ut heri, & statim imponitur eius humeris velum album, non nigrum.

y Dat ad manus Sacerdotis.] Nimirum stans Diaconus.

z Defertur baldachinum.] Non nigrum, vt aliqui solent, & malè. debet enim esse simile velo quod Calicem tegit, & esse illud idem quod heri tegebat.

a Vexilla regis prodeunt.] Cuius auctor, ex Baronio anno 566. fuit Venantius Fortunatus.

b Cum venerit Sacerdos ad Altare.] Subdiaconus Crucis, deposita Cruce, ubi minus impediatur, in latere Epistolæ genuflexerit. Acolyhi depositunt candelabra super Credentia. Clerus in pleno Cappellæ circumdat Altare genibus flexis.

c Posito super illud Calice.] Hoc est, vt pridie, cum ministerio Diaconi. Nam Diaconus genuflexus accipit Calicem de manu Celebrantis stantis, & depositus super Altare, genuflexit, descen-

descendit, ministrat nauiculam stanti Sacerdoti pro impositione incensi: & deposito humerorum velo, Celebrans genuflexus rursus incensat Sacramentum ut prius. Recedit alter ex Thuri-ferarijs post hanc incensationem.

d *Deponit Hostiam.*] Facta prius genuflexione, & amoto à Diacono velo albo paruo à Calice. Neque debet sponte tangere Sacerdos Hostiam, neque ideo prius lauare manus; quod aliqui scripsere: si tamen accidat, ut tangat, purificer statim digitos, quod in hac Rubrica sub conditione dicitur, non autem iuberter.

e *Vinum cū aqua.*] Habet Ord. Rom.

f *Nihil dicens.*] Neque signum Crucis, ut aliás, faciens cum Patena, aut Calice.

g *Absque benedictione.*] De hac incensatione nihil antiqui. De benedictione vero noua Rubrica est in recognitione Missalis addita. est enim dubitatum, An benedici hoc loco debeat incensum. & videbatur affirmandum, quia incensandum est præterea Altare, & tunc benedicitur incensum, etiam coram Sacramento, in Cerimon. Episc. lib. 1. cap. 23. vbi, cum excipiatur à benedictione incensum in principio & in fine Processionis, quæ sit in Feria quinta & sexta maioris Hebdomadæ, nulla mentione facta oblato rum huius dici, dicendum videbatur, ibidem non excipi à benedictione incensum in incensatione hac oblato rum. *Marcellus* quoque in Cerimon.

14 Postea aliquantum extra Altare in cornu Epistolæ ⁱ lauat manus, nihil dicens: deinde in medio Altaris inclinatus, ¹ iunctis manibus dicit.

i *Lauat manus.*] Facie ad popu- lum versa.

Pap. lib. 2. cap. 51. scribit, poni incensum à Papa *more consueto*; ergo cum benedictione. Vrgere quoque videbatur illud, quod dicitur, *Incensum istud à te benedictum.* Sed vim faceret, si diceretur, à nobis benedictum: & hac die verbis utimur minus proprijs, ut *Sacrificium*, in seq. Quid ergo? Nihilominus tamen, cum in Missa hodierna expressè omnia describantur quæ dicenda sunt, ita, ut quidquid de consueta Missa hoc loco omititur, omittendum esse prorsus videatur: & cum omissa fuerint in textu omnium Missalium verba benedictionis incensi, & solita dici ante incensationem oblatorum, *Per intercessionem, &c.* & expessè posita sint reliqua verba totius incensationis; in eam partem ab ijs, quorum intererat, me presente, in recognitione Missalis itum est, ut omittatur incensi benedictio. & hac die videtur congruum, nihil prorsus debere benedici. In Cerimon. Episcoporum loco cit. benedicitur incensum, quando alij quoque præter Altare, quod Christum significat, incensantur. sed hodie neque ipse Celebrans incensatur. *Marcellus* etiam explicat *more consueto*, id est ter, cum ministerio Diaconi, &c.

h *More solito.*] In recognitione Missalis secundum prædictam sententiam, *more solito* cadere dictum fuit super incensationem oblatorum & Altaris tantum, non super impositionem incensi, quod hodie magis declaratum est.

l *Iunctis manibus.*] Id est super Altare, ut aliás.

15 Deinde versus ad populum in cornu Euangeli, dicit more solito, Ora te fratres.

Et dum se vertit, caueat, ne vel minimum terga verrat Sacramento, vt mox dicitur. Vidésne, quod more solito non includit omnia de more?

16 Et per eamdem viam reuertitur, non perficiens circulum: & conseruenter, omisssis alijs, dicit.

Si, omisssis alijs; ergo non dicitur *Suscipiat*, neque aliud quid- quam quod hic non sit descri- ptum.

17 Sacerdos sub silentio dicto Amen, eadē voce, qua dixit, *Pater noster*, ab solutè sine Oremus, in tono *Orationis Missæ* ferialis dicit, *Libera nos*.

Ita *Ordo Romanus*, & *Sacramentarium Gregorianum*; in quo nihil aliud præterea de Missa habetur pro eiusdem fine.

Tria hæc, *Præceptis*, *Pater noster*, *Libera nos*, triduum Sepulturæ Christi significant, *Honor. in Gemm. libro. 3. cap. 96.* Alta voce dicitur, *Libera nos*,

vt pateat hodie descensus Christi in Limbum ad liberandos Patres, quod alijs docuimus in expositione mystica Missæ cum Duran. lib. 4. c. 49. Diaconus ad *Pater noster* descendit, vt alijs, cum Subdiacono post Celebrantem. Dicit autem manibus extensis, neque se signat cum Patena, vt alijs.

18 Tunc Celebrans, facta reuerentia usque ad terram, supponit Patenam Sacramento, quod in dextra accipiens, ^m eleuat, vt videri posse à populo: & statim ⁿ supra Calicem diuidit in tres partes, quarum ultimam mittit in Calicem more solito, nihil dicens. Pax Domini non dicitur, ^o nec Agnus Dei, ^q neque pacis osculum datur. Postmodum & prætermisssis duabus primis *Orationibus*, dicit tantum sequentem, *Perceptio*, &c.

^m Eleuat, vt videriposse.] A pio V. hoc fuit additum. Non eleuatur Patena, quam tenet manu posita super Altare; nec eleuatur Planeta, nec incensatur Hostia. eleuatur autem altera tantum manu, ad differentiam elevationis quæ sit post consecrationem, ne hac die videatur de nouo consecrata.

ⁿ Supra Calicem diuidit.] Diaconus cum debitis reuerentijs discoope-

rit Calicem, & cooperit, vt alijs. Celebrans mittit particulam in Calicem sine aliquo Cræcis signo, quod firmauit Decreto sacra Rituum Congregatio die 28. Augusti 1627. Et licet hic dicatur more solito, cadit hoc verbum super totam Hostiæ diuisionem, non præcisè super immissionem particulae. Vides hoc etiam loco, quod more solito non dicit, omnia de more solito fieri.

^o Pax

^o Pax Domini non dicitur.] Ita Ordo Romanus.

[¶] p Nec Agnus Dei.] Quia ordinatur ad pacem dandam, vt in tertio patet, *Dona nobis pacem.*

^q Neque pacis osculum datur.] Nequit Ordo Romanus in odium osculi Iudee, Amalar. libro 1. cap. 13. tum quia publicum erat ieiunium populi, ex Tertull. de Oratione; tum quia nullum hac die fit Sacrificium,

ex Alba spin. lib. 1. de Vet. rit. obser. 17.

^r Pretermis, &c.] Omittuntur duæ Orationes; prima, quia est de pace; secunda, quia mentionem facit de sanguine: tertia dicitur, & manibus iunctis super Altare, vt alias, in qua solum de corpore Christi agitur. Fit Communio Sacerdotis, vt in Missali; ad quam Ministri stant capite inclinato, vt alias.

¹⁹ Deinde, ^s omis̄is omnibus quæ dici solent ante sumptionem Sanguinis, immediatè particulam Hostię cum vino reuerenter sumit de Calice. Et more solito, ^u facta ablutione digitorū, & sumpta purificatione, in medio Altaris inclinatus, manibus iunctis dicit, *Quod ore, &c.*

^f Omissis omnibus.] Quia in ijs de sanguine fit mentio. Diaconus Calicem discooperit, & cum Celebrante genuflectit.

^t Reuerenter sumit de Calice.] Neque se signat, vt alias, cum Calice: quod & decreuit facta Rituum

Congregatio die 28. Augusti 1627.

^u Facta ablutione.] Non Calicis, sed tantum digitorum in Calice, ministrante Subdiacono ampullas. Extinguuntur hoc loco, dum fit ablutio, non prius, cerei à Clero delati.

²⁰ Non dicitur, ^x Corpus tuum Domine, ^y nec Postcommunio, ^z nec Placeat tibi, nec datur benedictio; sed, facta reuerentia Altari, Sacerdos cum ministris discedit: & dicuntur Vesperæ sine cantu, & ^a denudatur Altare.

^x Corpus tuum Domine.] Omittitur, quia sanguis commemorandus est, qui non extitit in Calice.

^y Nec Postcommunio.] Quia nemo aliis communicat apud Rom. ex Alcuino cap. de Cœna Domini, vbi testem citat Augustinum ad Ianiuarium. Neque consequenter Communio dicitur, quæ dicebatur tempore Communonis populi. & vt diximus in Expositio ne mystica Misse, lætitiam significat Apostolorum, quæ hac die desideratur.

^z Nec Placeat.] Non ob eam ratio-

nem; quia Sacrificium in ea nominatur prece, quod non fit hodie, nam supra nominatum est in *Orate fratres*; sed quia hic expressè diceret Sacerdos, se obtulisse Sacrificium, quod non est verum. Est autem verum, in Sacramento Christi esse Sacrificium Sacerdotis & populi, seu victimam Sacrificij, latè sumpto vocabulo Sacrificij, vt in hoc casu docet *Suar. 3. par. diss. 75. sect. 4. in fine*, quod in *Orate fratres* dicitur. & hoc idem voluit Durandus loco citato.

262 Comment. in Rubr. Missalis. Pars IV. Tit. IX.

21 Diaconus librum claudit; Subdiaconus, plicato Corporali, & in bursam reposito, reportat Calicem ad Credentiam: & postremo cum debitis reverentij rediunt omnes, vnde, & modo quo venerant.

a Denudatur Altare.] Ab Acolythis, a quibus & nudatur Credentia, & candelæ extinguntur post Vespertas. Si reportanda est Crux, ut eam populus adoret, ad priorem, seu alium locum, supponantur eidem eadem quæ prius. & decet eam portari ab alio Sacerdote post Vespertas.

22 Habet autem mysterium, ait Duran. loco citato; quia in fine mundi Hebræa gens salutem consequetur, & Crucem adorabit. Sed deceret magis, ut dictum est, aliam Crucem ponipro adoratione populi post adorationem primam.

23 Pyxis, quæ remansit cum particulis in loco pro Calice & Hostia deputato, portatur ad aliud Sacellum in loco remotiori præparatum cum luminibus, Cerimon. Petr. Ruyz. & placet, ne in Ecclesia sint luminaria in Maturinis sequentibus, & Officio Sabbati, vltra præscripta.

24 Quæritur, An occurrente Festo Annuntiationis beatæ Virginis in Paracœue, teneantur fideles interesse Officio prædicto, quod loco Missæ celebratur? & An ratione Festi ministrari possit Eucharistia alijs quam infirmis? Scio, alicubi edito Episcopi translatum fuisse hoc Festum cum suo præcepto in diem, quo ex Rubricis recitandum erat Officium: & cum hæc mutatio Festi vniuersalis excedat facultatem Episcopi, de Maiorum auctoritate factum esse tunc credidi; quo casu cessauit prima dubitatio, non au-

tem admiratio, quod Episcopus transferret Festum de præcepto vniuersale, non translatum alibi, neque Romæ à Papa. Immutato igitur Festo, sacra Rituum Congregatio vetuit Missam fieri hac die de B. Virgine, etiam in Aede Lauretana, etiam ratione concursus populi, seu Festi tituli Ecclesiae, die 9. May 1606. deinde anno, quo contigit, censuit die 19. Februario 1622. non teneri fideles interesse prædicto Officio.

25 Ad aliud verò dubium eadem respondit eadem die, seruandam esse vniuersalis Ecclesiae præsentem consuetudinem, non ministrandi, nisi infirmis, hac die Eucharistiam. Et quidem, licet Ordo Roman. cum Sacrament. Gregoriano concedat Communionem Clero, & alijs; tamen antiquitus, Augustino teste, ut dixi, Romanii non communicabant hac die. Innocent. in cap. Sabb. de conf. Dist. 3. Sacramenta penitus non celebrari tradit: & in Rubrica nostra Missalis de infirmis tantum est mentio, ut illis reserueretur pridie Sacramentum. Francol. eadem docet 1. part. cap. 30. à num. 10 de Temp. Hor. Cant. & Alba pp. de V. et. ritibus lib. 1. obser. 14. negat, in ieunio rigoroso, & in mœrore maximo priscis temporibus Eucharistiam distributam esse.

26 Abrogatus fuit abusus deferendi nocte in hac Feria 6. sanctissimum Sacramentum à S. Congregatione Cardinalium super negotia Episcoporum die 21. Martij 1596. ut alienus à ritu, & legitimo sensu sanctæ Romanae Ecclesiae, quæ occultat his diebus Eucharistiam, & in aliud tempus ideo distulit Procesionem, & Festum Corporis Christi.

De

De Sabbato sancto. X.

Sabbatum hoc antonomasticè appellatur sanctum, quia ad suscipiendam sancti luminis claritatem noua Ecclesia sacro Baptismi fonte sanctificatur, *Ruper. lib. 6. cap. 25.* vel quia Sanctus Sanctorum quieuit in sepulchro, *Alcuin. nullum habet Officium propriè: nam Officium noctis* erat sequentis, ut patet ex benedictione Cerei, *Hac nox est, &c. & ex Collecta Missæ, Duran. lib. 6. cap. 78.* ieiunium autem omnino seruandum est, *ex lib. 6. Constit. Apost. cap. 24.*

Videamus Rubricas eiusdem, & de more nostro, minutoribus additis, eas explicemus.

2 *Horæ competentiæ cooperiuntur Altaria, & dicuntur Horæ, candelis Altaris extinctis usque ad principium Missæ. Interim b excutitur ignis de lapide foris Ecclesiam, & ex eo accenduntur carbones. c Dicta Nona, Sacerdos indutus Amictu, Alba, Cingulo, Stola, & Pluiali violaceo, vel sine Casula, d astantibus sibi ministris cum Cruce, Aqua benedicta, & incenso, e ante portam Ecclesie, si commodè potest, vel in ipso aditu Ecclesie, benedicit nouum ignem f dicens, &c.*

a *Cooperiuntur Altaria.*] Habet Duran. lib. 6. cap. 85. quia Christus in resurrectione stolam gloriæ induit. Sed conuenit duplii pallio vestiri Altare maius, violaceo nimis super album, ita, ut remoueri citè queat violaceum circa finem Litaniarum, *Cerimon. Episc. lib. 2. cap. 27.* super Altare candelæ erunt ex cera alba. Cereus etiam benedicendus collocabitur cum suo candelabro in latere Euangeli, *Cerim. Episc. vbi suprà: ante Cereum legile vestitum ueste alba, & super illud Missale non apertum.*

b *Excutitur ignis de lapide.*] Ignis de Christo, qui lapis est in caput anguli, *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 100.* & antiquus ignis extinguendus est, ut lex finem habeat. Ante Zachariæ Papæ tempora, Romæ nouus ignis ex lampadibus seruatis in Feria quinta sumebatur, ut scribit Baron. anno 751. ex litteris Zachariæ eodem anno datis. Ri-

tus ergo noster post eundem annum.

c *Dicta Nona.*] Non ante Horam nonam, Vrbani II. Decreto apud Bar. anno 1095.

d *Astantibus sibi ministris.*] Ministri debent esse in violaceis, sine Manipulis, ut 1. par. tit. 19. num. 6 & 7. pag. 68. **70.** Crucem gestare debet Subdiaconus, quem præcedunt Acolythi tres, cum Aqua benedicta, thuribulo sine igne cum nauicula, & peluicula cum quinque granis incensi; & hoc eodem ordine præcedunt ad portam.

e *Ante portam Ecclesie.*] Extra portam passus est Christus. Exeamus ad eum, inquit Paulus, ut eum explicat de hoc ritu loquens Durand. cap. 80. Crux cum Subdiacono sit in porta ante faciem Celebrantis, ignis autem in foculo super aliquod scamnum coram Celebrante; vbi etiam forcipes ferrei, & candelulae cum lignis sulphuratis parari debent.

f *Di-*

^f *Dicens.*] *Manibus iunctis. Et quando est benedicturus manu ignem Diaconus eleuet fimbriam Pluialis, & grana incensi.*

³ *Deinde benedicit quinque grana incensi ponenda in Cereo, dicens absolute hanc Orationem.*

Quidam addunt aliam incensi quantitatem vnā cum quinque granis benedicendam; sed ad quid? An, ut ea deinde in nauiculam immittatur denuò benedicenda à Celebrante, ut adoleat ignem, & grana? superfluit hæc duplex incensi benedictio, & præter Rubricam. De hisce gra-

nis apertè meminit *Rupert.* *loco citato cap. 31.* & significari docet aromata à mulieribus empta, ut vngarent iesum.

Celebrans non dicit *Oremus*, quasi coniungens nouam benedictionem incensi cum præcedenti benedictione ignis.

⁴ *Dum benedicit grana incensi, Acolythus assumens de carbonibus benedictis ponit in thuribulo. & finita Oratione supradicta, ⁵ Sacerdos de nauicula ponit incensum in thuribulo, benedicens illud more solito: deinde predicta grana incensi & ignem ^h ter aspergit aqua benedicta, dicens: Asperges me, sine cantu, & sine Psalmo, & ⁱ ter adoleat incenso. Interim omnia luminaria Ecclesiae extinguuntur, ut de igne benedicto postmodum accendantur.*

^g *Sacerdos de nauicula.*] *Supple, à Diacono de more ministrata; qui & ministrat cum osculis aspersorium & Thuribulum Celebranti.*

^h *Ter aspergit.*] *In medio, à dextris rerum benedictarum, & à sinistris earumdem.*

ⁱ *Ter adoleat.*] *Nimirum, ut aspersit.*

⁵ *Tum Diaconus ¹ indutus Dalmatica albi coloris, accipit ^m arundinem cum tribus candelis in summitate illius triangulo distinctis. ⁿ Præcedit Thuriferarius ^o cum Acolytho deferente in vase quinque grana incensi: ^p sequitur Subdiaconus cum Cruce, & Clerus per ordinem: deinde ^q Diaconus cum arundine, post eum Celebrans. Cum Diaconus ingressus est Ecclesiam, inclinat arundinem, & Acolythus deferens candelam accensam de nono igne, accendit unam ex illis tribus candelis desuper positis: & Diaconus eleuans arundinem genuflectit, similiter & omnes alij cum eo, præter Subdiaconum Crucem ferentem: & cantat solus, *Lumen Christi.* ^{qz} Deo gratias. Et procedens ad medium Ecclesiae, ibi accenditur alia candelæ: & iterum genuflexus, ut supra, altius cantat, *Lumen Christi.* ^{qz} Deo gratias. Tertiò procedit ante Altare, ubi accenditur ^{tertia}*

tertia candela: & rursus genuflexus ut prius, adhuc altius dicit,
Lumen Christi. Re. Deo gratias. Deinde Celebrans ascendit ad Altarē in cornu Epistolæ, & Diaconus dat arundinem vni Acolytho:
& accipiens librum, petit à Celebrante benedictionem, ut sit ad Eu-
angelium, Sacerdote dicente, &c.

A consecratione luminis incipitur Paschalis solemnitas, quia æternae lu-
cis contulit claritatem, Raban. lib. 2.
cap. 38. idem innuit Conc. Tolet. IV.
can. 8.

l *Indutus Dalmatica.*] Ex Ord. Rom.
Cur autem ad Diaconum spectat pro-
xima Cerei benedictio, etiam præ-
sente Sacerdote? *Rupert. lib. 6. cap. 30.*
Inferioris, ait, ministri est annuntiare
Christi resurrectionem, sicut inferior
mulierum sexus Apostolis ipsis eam-
dem nuntiavit; vel quia Angelum
significat, qui mouebat Hebræis Co-
lumnam nubis & ignis, quam indicat
Cereus, ut dicemus, *Gemm. loc. citat.*
cap. 102. Dalmatica festiva est, & ideo
congruit benedictioni Cerei: *Exultet
iam, &c.* Accipit etiam Manipulum
Diaconus, *ex Cerimon. Episc. lib. 2.*
cap. 28.

m *Arundinem cum tribus cande-
lis.*] De arundine cum Cereo in ea-
dem satis aperta est mentio in *Ord.
Rom.* non tamen de tribus candelis:
neque interpretes Ordinis Romani
quidquam indicant de arundine ipsa.
Candelæ in calce vnum quid esse de-
berent, & deinde distingui in tres, ad

designandum mysterium unitatis &
Trinitatis Dei. Fortasse significat arun-
do humilitatem passionis Christi, ex
qua in fine patuit maior gloria unitatis
& Trinitatis Dei. Patuit autem vel-
uti lumen Christi, qui in Trinitate est
Deus. Vel, ex *Athanas. de Passione*,
sicut arundo serpentes necat; ita passio
Christi diabolum vicit. Soler ornari
floribus: sed ita ornetur, ut appareat
ex parte arundo, non baculus, seu
quid aliud.

n *Præcedit Thuriferarius.*] Posito
prius incenso à Celebrante in Thuri-
bulum more solito.

o *Cum Acolyto deferente, &c.*] Nempe à dextris Thuriferarij.

p *Sequitur Subdiaconus.*] Et hic
etiam cum Manipulo, *ex Cerim. Episc.*
loc. cit. coloris autem violacci.

q *Diaconus cum arundine.*] Ad cu-
ius sinistram eat Acolythus cum can-
dela accensa de nouo igne, & si opus
est, intra laternam, ne à vento extin-
guatur in Procesione.

r *Diaconus ingressus.*] Et cum in-
gressus est etiam Celebrans post eum
(non ante) inclinet arundinem; ut Ce-
lebrans quoque genuflexat in Ecclesia.

s *Postea vadit ad pulpitum, & ponit super eo librum, & incensat. A dex-
tris Diaconi stent Subdiaconus cum Cruce, & Thuriferarius: à
sinistris, duo Acolythi, ille qui tenet arundinem, & alius tenens
in vase quinque grana incensi benedicta figenda in Cereo. Tunc,
surgentibus omnibus, &stantibus, ut sit ad Euangelium, Dia-
conus cantat.*

f. Diaconus cantat.] Non signat librum, neque scipsum: neque imponitur incensum de nouo in thuribulo; quod notasset aliquis Ritualis liber, si de nouo imponendum esset. Et verè sufficit impositio incensi facta semel, & proximè in ordine ad *Lumen Christi*, & *Cereum*. Ministri verò hinc inde stantes respiciunt librum, ut Diaconus rectam quasi efformāt lineam cum Diacono medio; ita tamen, ut latera, non terga, vertant Altari.

7 Quòd attinet ad benedictionē Cerei magni, *Ordo Roman.* habet, *Exultet iam, &c.* dicitur esse S. Ambrosij ab Honor. in *Gemma lib. 3. cap. 102.* Sed, excepto procēmio, discordat nostra ab Ambrosiana, ut videre est in *Missali Ambros.* tribuitur S. Aug. in *Missali Goricho Tom. 6. B. lib. Patrum.*

Cereus autem benedicitur, ex decreto Zosimi Papæ, *Alcuin*, sed Prudentius ante Zosimum cecinit Hymnum de hoc Cereo. *Martinus Polonus* auctore facit Theodorum I. anno 643. *Baron.* anno 418. docet, concessisse Zosimum, ut etiam in Parochijs benedici posset, nedum in Ecclesijs principalibus.

8 Significata autem Cereus Christum resurgentem; & quidem cera corpus, ellychnium animam, lumen deitatem designat, ex Duran, loco citato cap. 80. antequam verò illuminetur, repræsentat Columnam nubis, illuminatus autem, Columnam ignis, quæ præcedit Catechumenos hodie transeuntes per mare Baptisini, *idem Duran. ibidem.* Crucis figura in Cereo solet inscribi, ut Christum demonstret Crucifixum, *Ruper. lib. 6. cap. 29.* sed grana quinque incensi in formam Crucis in eo confixa idem sonant, & aperte plagas eius quinque, ex eodem Duran.

9 Ordo figendi grana est, ut primum in superiori parte, alterum in media, tertium in inferiori, quartum in dextra Cerei, quintum in sinistra.

10 Habet etiam mysterium, quòd Diaconus accedit Cereum non cum candelula, ut aliqui scripsere, sed *immediate* (ait Rubrica) *cum una ex tribus candelis in arundine positis.* Dicetem ego, tacentibus alijs, sicut tres illæ candelæ inclinantur versus Cereum, & cum una tantum ex ijs acceditur; ita Resurrectio Christi est effectus quidem totius Trinitatis, sed potissimum Verbi, quod animam carnis rursum vniuit, & immortalitatis gloriose luce vestiuit. Quam rationem afferebam Recognitoribus Missalis sub Clemente VIII. quando hic ritus fuit stabilitus; & fuit approbatus etiam in *Carim. Episc. lib. 2. cap. 27.*

11 Accenduntur deinde lampades, sumpto lumine à Cereo ipso, vel à candelis arundinis. Ut sicuti, ex *Alcuino*, Cereus significat nouam gratiam, & doctrinam Christi; ita ab eodem oriri demonstretur tum gratia, tum doctrina Apostolorum, qui sunt lux mundi. Et Christus ipse resuscitatus statim accedit in Apostolis ignem Spiritus sancti, quando insufflavit, & dixit, *Accipite Spiritum sanctum, in ipso die Resurrectionis, Ruper. lib. 6. cap. 29.*

12 In fine benedictionis Cerei, excepto Papa, Episcopo, & Imperatore, cui additur Electi titulus, si nondū est coronatus, nemo alijs nominari debet, inconsulta Sede Apostolica, quidquid scripsere alijs, qui tamen hanc additionem pridie fieri prohibent. At quæ maior est ratio, cum Pius V. in sua Bulla additiones omnes prohibuerit? Sede Romana vel Episcopali vacante taceatur nomen Papæ, vel Episcopi.

13 Com-

13 *Completa benedictione Cerei, Diaconus, depositis albis, sumit & violacea paramenta, & vadit ad Celebrantem: qui exuitur Pluviali, & sumit Manipulum & Casulam violacei coloris. Postea u leguntur Prophetiae sine titulo: & Celebrans legit eas submissa voce ad Altare in cornu Epistolæ. In fine Prophetiarum dicuntur Orationes modo subscripto. Ante, vel interim dum Prophetiae leguntur, Presbyteri & catechizent Catechumenos baptizandos, & præparent ab Baptismum.*

^t *Violacea paramenta.] Iuxta titulum 19. 1. par. Rubr. nn. 6. & 7. pag. 68. & 70. Crux deponatur in loco decenti; arundo stabiiliatur pede marmoreo præparato, non procul à Cereo.*

^u *Leguntur Prophetiae.] In medio Chori, ait Carim. Episc. lib. 2. c. 27. vbi scilicet ab omnibus audiri queat Lectio. vnde non malè illi, qui in ambo-ne, vel ante Altare Prophetias legunt.*

^x *Sine titulo.] Tradit Ordo Roman. quia adhuc sine capite Christo, non dum visto ab Apostolis, videtur esse Ecclesia, Rupert. lib. 7. cap. 9. Vel tacentur tituli, ait Hugo Victorin. de Spec. Miss. obser. lib. 3. c. 24. ne Catechumenis de Gentilitate venientibus, Hebræorum auctorum nominibus auditis, Lectio-nes vilescant: vel ad repræsentandam cæcitatem Catechumenorum, qui ne-sciunt doctrinæ nostræ originem, Al-quin. leguntur autem ad instrucionem Catechumenorum, idem.*

14 Porrò quatuor tantu legebantur in Ord. Rom. cum tribus Canticis. Pri-mus, qui meminit harum duodecim Lectionum, est Microl. cap. 53. & si-gnificant duodecim Apostolorum do-ctrinam, qua erudiuntur Catechume-ni, Honor. in Gemma lib. 3. cap. 108. Habentur in Sacramentario Gregorio-ni è nostris prima, 3. 9. 4. 5. 8. 10. & hoc eodem ordine. Lectores autem non osculantur in fine manum Cele-

brantis, neque recedunt nisi dicto Le-nate à Subdiacono.

15 *Cantica tria, siue Tractus, sunt eadem quæ in Antiphonario Gregorio-no, Ordine Rom. & apud Amalar. lib. 1. cap. 22 tamen apud nos post 4. 8. & 11. Lectionem: & sunt indicia exultantium Catechumenorum de proxi-mo Baptismo, sed non sine timore; vnde & Tractus, id est luctus, vocantur, Ruper. lib. 7. cap. 9.*

16 *Orationes indicant expectatio-nem & desideria sanctorum Patrum circa Redemptionem per Christi Re-surrectionem, Raban. lib. 2. c. 38. cas-que Celebrans dicit, ut in Missa, ma-nibus extensis, & secundum aliquos, sunt pars Missæ, ut dicemus.*

^y *Catechizent Catechumenos.] Ca-techizent, id est instruant, Catechume-nos, id est auditores, Raban. lib. 1. cap. 26. De ritu verò catechizandi pro Baptismo, vide Rituale Romanum Pauli V.*

17 *A Ministris illud obseruandum, ut, dum Celebrans Prophetias legit, assistant, sicut ad Introitum Missæ; quas & appellat Introitum Missæ hu-ius diei Hugo Victor. vbi suprà cap. 28. Dum ille Orationes dicit, stant post Celebrantem, unus post alium. Dia-conus dicit genuflectens ante alios, Flectamus genna; Subdiaconus sur-gens ante alios, Lenate; excepta vlti-*

L 2 ma

268 Comment. in Rubr. Missalis. Pars IV. Tit. X.

ma Oratione, quia tres pueri, de quibus in ultima Prophetia, noluerunt genua flectere statuae Nabuchodonosor, ut alias diximus in *Sabbato Quartuor Temporum Adventus*, pag. 228. Celebrans autem numquam genuflectit, ut dictum est in *Rubr. general.*

18 Si sedere voluerit Celebrans post lectam in Altari Prophetiam, sedeat ad scannum consuetum, sed nudum,

20 *His expletis, si Ecclesia habuerit fontem Baptismalem, Sacerdos benedicturus Fontem, accipit Pluviale violaceum, & præcedente Cruce, cum candelabris, & ² Cereo benedicto accenso, descendit cum Clerico & ministris paratis ad Fontem: & interim cantatur sequens*
² Tractus: Sicut cernuus, &c.

Baptismus significat mortem, sepulturam & resurrectionem Christi, *Rom. 6.* & idè potissimum hac die celebratur, *Ruper. lib. 6. cap. 34.*

z Cereo benedicto.] Portabitur Cereus ante Crucem, *Cær. Episc. li. 2. c. 27.*

21 Postea procedit ad benedictionem Fontis, dicens, manibus iunctis.

De Fontis usu antiquo *Dion. de Eccles. Hierar.* quem Matrem adoptionis vocat.

De consecratione eiusdem *Clem. lib. 7. Conf. cap. 43.* & *Sidon. Apollin. lib. 4. Epist. 15.* plura vide apud *Baron. anno 132.* & *Durandum de Ritibus lib. 1. cap. 19.*

22 Porro sex facit Sacerdos in hac benedictione Fontis, orat, manu tangit aquam, & format cruces; mutat vocem, susflat, demittit & eleuat Cereum in aquam; infundit oleum & Christma, & commiscet.

23 Orat Deum, ut sit præsens tantis mysterijs, mouetque in Præfatione astantes in Deum, ad eundem finem, ut Deus audiat.

in latere Epistolæ. Eat autem per viam breuiores cum Ministris, & redeat per longiores cum debitis reverentijs ante medium Altaris. Nullo modo sedeat ad Altare: quod Episcopo tantum concedi debet.

19 Ordo legendi Prophetias hic erit, ut primas legant minores, postremas maiores, nisi aliud necessitas suadeat.

a *Tractus: Sicut cernuus, &c.*] Est in Ordine Romano, cum quo concordat Oratio sequens, ut manifestè patet, & in Gregoriano legitur Sacramentario. imò & huius ritus meminit *S. August. in Psal. 41.*

24 Manu tangit aquam ter. Primò, diuidens in formam Crucis, & qua pendet effectus Baptismi. Secundò, tangit simpliciter, quia manu Sacerdotali opus est, etiam in Baptismo, ad fugandos dæmones. Tertiò, proiecens & effundens aquam versus quatuor mundi partes; quia Baptismus omnes homines attingit, non Circumcisio. Facit etiam manu varias Cruces super aquam, ut benedicatur à Trinitate per virtutem sanctæ Crucis.

25 *Mutat vocem* ter; primò, per modum Orationis; secundò, per modum Præfationis; tertius, per modum Lectionis; ut in Trinitate omnia fiant, & modò humilius, modò audentius Deus oretur.

26 *Haec*

26 *Halat ter in modum Crucis, & sufflat ter in modum Ψ, vt cum Crucis Trinitatem coniungat; à quibus habet vim Baptismus, maiorem autem à Trinitate. Valet etiam insufflatio ad expellendos dæmones cum ignominia, qui leui flatu expelli queunt à Sacerdote.*

27 *Demittit Cereum in aquam, & eleuatter, profundè, profundius, profundissimè, vt Spiritus sanctus sua plenitudine Fontem implete; sicuti quando descendit in specie Columbae in Baptismo Christi, adumbrati in hoc Cereo demerso in aquam. Eleuatio autem eiusdem Cerei significat effectum Baptismi, qui confert gratiam eleuantem à peccato ad gloriam.*

28 *Infundit oleum & Chrisma, &*

commiscet, de quo etiam *Dion. vbi super cap. 20. par. 2. vt indicetur coniunctio Christi per Baptismum cum populis Ecclesiae; aquæ multæ, populi multi: & Christi nomen, id est vñcti, ab oleo & Chrismate deducitur. Ceterum ritus hic totus habetur in Ord. Rom. expositio verò sumpta est partim ab *Amalar. lib. 1. cap. 25.* partim ab *Honorio in Gemma lib. 3. cap. 3* partim à *Durando lib. 6. cap. 81.**

29 *In eodem Ordine Romano iubetur, vt in Rubrica nostra, aspersio populi cum aqua Fontis ante infusionem olei; & eiusdem aquæ reseruatio, ad aspergendum in domibus, & alijs locis, ad munditiam Baptizatorum. de qua etiam *Greg. Tur. lib. 1. de Glor. Mart. cap. 24.**

30 *Vbi verò non est fons Baptismalis, finita vltima Prophetia cum sua Oratione, Celebrans Casulam deponit, & ^b cum ministris ante Altare procubuit: & alijs omnibus genuflexis, ^c cantantur Litanie in medio Chori à duobus Cantoribus, utroque Choro idem simul respondentem. Cùm autem peruentum fuerit ^d ad ^e Ψ. Peccatores, te rogamus. Sacerdos & ministri surgunt, & accedentes ad Sacristiam, induuntur paramentis albi coloris pro Missa solemniter celebranda: & interim ^f accendantur luminaria in Altari. ^f In fine Litaniarum cantantur solemniter, Kyrie eleison, & repetuntur, vt in Missa moris est.*

^b *Cum ministris.*] Et hi quoque in albis procumbunt, ex communiori vsu Ecclesiarum Romæ: deponunt tamen Planetas plicatas paulò ante Peccatores, *Cerim. Episc. lib. 2. cap. 27.* quod etiam mihi magis placet. cussini coriacei dari possunt sub eorum capitibus, & Celebrantis.

^c *Cantantur Litanie.*] Ita *Ordo Romanus.* Litanie, id est deprecations, *Amalar. lib. 1. cap. 28.* quibus significatur consortium Sanctorum cum numeris baptizatis, *Raban. lib. 2. cap. 28.*

Hæ verò non inchoantur apud Fontem, sed apud Altare, *Cerimon. Episc. lib. 2. cap. 28.* Aliqui scripserunt, geminandum illud, *Per sanctam resurrectionem tuam*, sed nullo antiquo auctoritate, imò contra Bullam Pij V. quæ additiones prohibet.

^d *Ad Ψ. Peccatores.*] Discedunt in Sacristiam, ut dicitur etiam *in Missali Vatic. volum. 4743.* si vicina est; alioquin in locum viciniorem & decentem post Altare. Omnino ante Altare nemo Episcopo inferior est vestiendus,

270 Comment. in Rubr. Missalis. Pars IV. Tit. X.

dus, licet sit loci superior: non enim est illi communicanda Episcopalis prærogatiua, nisi Mitra vtatur.

e *Accenduntur luminaria.*] *Sacramentarium Gregor. & Ordo Romanus* ad *Agnus Dei* accendi iubent; quia per Agnum Dei Christum lumen fidei communicatum est, *Amalar. lib. 1.*

cap. 30. sed & pallium violaceum remouetur ab Altari, ornatur Credentia suis necessarijs ad Missam solemnem, vt suprà dictum est.

f *In fine Litaniarum cantantur, &c.*] *Monet Ordo Romanus*, quod cantari debent ita tardè, vt Sacerdos & ministri queant procedere ad Altare.

31 *Interim Sacerdos cum ministris in paramentis albis accedit ad Altare, & dicto Psalmo, Iudica me Deus, cum Gloria Patri, facit Confessionem, ut moris est, in loco consueto: deinde ascendens osculatur Altare, incensat more solito; & finitis à Choro Kyrie eleison, incipit solemniter, & Gloria in excelsis. & h pulsantur campane.*

g *Gloria in excelsis.*] *Habet Ordo Roman. & Sacrament. Gregor.* Dicat autem priùs de more Celebrans cum ministris submissa voce, *Kyrie eleison*, nouies, *Carim. Pap. lib. 2. sec. 1. cap. 57. & 60.*

h *Pulsantur campane.*] *Iubet Ordo Romanus* pulsati ad Litanias; forte, vt populus vocaretur ad initium Missæ; *Durandus cap. 85. ad Hymnum Angelicum.* & conuenit, sicuti cœlauere in Hymno eodem Feria quinta.

Sed aduerre, ne maiores campanæ pulsentur, antequam signum datum fuerit in Cathedrali, seu Matrice Ecclesia, ex Decreto Concilij Lateranen-

sis Sessione 11. sub Leone X. sub poena Regularibus centum ducatorum; & sacra Rituum Congregationis die 21. Martij 1609. & eæ tantum eo casu pulsabuntur, quæ sunt intra parietes Ecclesiæ. Dato deinde signo à Cathedrali, seu Matrice, dabitur etiam (licet detur longè post *Gloria in excelsis*) solempne signum ab omnibus alijs Ecclesijs cum campanis maioribus. Per Matricem intellige quoque Parochialem in Diœcesi; & si plures sint Parochiales, eam, quæ alijs maior est dignitate: nam ante Matricem hanc non sunt pulsandæ à Confratribus campanæ, ex Decreto S. Rituum Congregationis die 9. Februar. 1608.

32 *Postea Sacerdos dicit, Dominus vobiscum.*

Quid Episcopus dicat, *Pax vobis.* ita *Ordo Romanus*, contra *Durand. cap. 85.*

33 *Finita Epistola, Celebrans incipit, Alleluia, & totum decantat ter, eleuando vocem gradatim: & Chorus post quamlibet vicem in eodem tono repetit illud idem. Postea Chorus prosequitur, &c. Confemini, &c.*

34 *Alleluia cantatur in cornu Epistolæ, osculata priùs manu à Subdia-*

cono, & dum cantatur, stant omnes, Carimon. Pap. loco cit. cap. 57.

Præce-

Præcedit *Alleluia* Tractum, *Ordo Roman.* & *Sacramentar.* *Gregor.* & ecce gaudium Paschale, sed non plenum, quia Tractus luctum significat, ut alias docuimus. Versus tamen *Confitemini* est de Psalm. 117.

cuius titulus est, *Alleluia*, *Rupert.* libro 7. cap. 11. est ergo lætitia in spe proxima, *Hugo Victorin.* ubi supra libro 3. cap. 29. Versus & Tractus habentur in *Antiphonario Gregoriano*.

35 *Ad Euangelium non portantur luminaria, sed tantum incensum: petitur benedictio, & alia fiunt de more.*

Tradit *Ordo Roman.* & significatur aromata mulierum ad monumentum sine lumine fidei; quia putabant Christum hominem mortuum, *Alcuin.* De-

notio aderat, fides obscura erat, *Duran.* loco cit. Euægeliu[m] legitur à Celebrante in cornu Euangelij, ut alias, post cantatum à se tertio *Alleluia*.

36 *Non dicitur¹ Credo, sed finito Euangeliu[m] Sacerdos dicit, Dominus vobis cum spiritu tuo. & postea, Oremus.¹ Non dicitur Offertorium.*

Hæc *Ordo Romanus.*

i *Credo.*] Quia nondum Apostoli credebant Resurrectionem Christi.

1 *Non dicitur Offertorium.*] Quia mulieres sub silentio ibant cum aromatibus ad Sepulchrum, *Alcuin.* ne-

que habetur in *Sacram.* *Gregor.* Subdiaconus defert ad Altare vna cum Calice bursam Corporalium. Ad Laudo dicitur *Gloria Patri.*

37 *De Communicantes, & Hanc igitur oblat.* vti etiam de Praefatione propria, vide supra in *Rubr. Gen.*

38 *Dicitur, Pax Domini semper vobis. sed^m pacis osculum non datur. n Agnus Dei non dicitur, nec^o Postcommunio: dicuntur tamen tres consuetæ Orationes ante Communionem.*

m *Pacis osculum non datur.*] *Ord. Roman.* quia nondum dixerat Christus Apostolis, *Pax vobis.*

n *Agnus Dei.*] *Ordo Rom.* & *Sacrament.* *Greg.* inquit *Alcuin.* ob silentium mulierum nondum credebatur Christus redemptor animarum ad tollenda peccata mundi, *Durand.* cap. 85.

o *Postcommunio.*] Hæc omittitur, quia in hac Missa communicabant,

tempore nimirum Durandi, introducta etiam tunc noua consuetudine celebrandi hanc Missam manè; sed in die sequenti communicabant tum Catechumeni, tum alij, quod nota (contra quosdam: qui gratis oppositum scripserunt) ne communicet alias à Celebrante in hac Missa noctis vel Vesperar. Sunt vice *Postcommunio* & *Postcommunio*, ut scribit *Duran.* loc. cit.

39 *Post sumptionem Sacramenti, p. pro Vesperis in Choro cantatur Antiphona, Alleluia, alleluia, alleluia, & Psalmus, Laudate Dominum omnes*

omnes gentes, cum Gloria Patri in fine, & post repetitur eadem Antiphona. Capitulum, Hymnus & Versus non dicuntur, sed statim Celebrans in cantu incipit Antiphonam ad Magnificat.

Non deponitur a Celebrante Casula, vt assumat Pluuiale, quod aliquando fecere perperam nonnulli; quia sonduum est finita Missa.

p Pro Vesperis.] Hoc Sabbatum propriè non habet Officium, ex Augustin. & Alcun. & quæcumque hic habentur pro Vesperis, eadem sunt in Ord.

Romano. Si habet Officium, hoc terminatur in Vespera, non in Missa, vt sine fine laudetur Christus, qui morte sua nos redemit, Duran. ibidem. Sed verius finitur Officium in Missa cum Ite Missa est. quæstio est de nomine. Porro Antiph. Alleluia conuenit, vt inchoetur a digniori qui est in Choro.

40 Deinde cantatur Magnificat, cum Gloria Patri in fine, & fit incensatio, & ut alias in Vesperis. Repetita Antiphona, Celebrans dicit: Dominus vobiscum.

Ministri cum Celebrante dicunt Psalmum & Magnificat in cornu Epistola, vt stant ad Introitum Missæ.

q Vt alias.] Incensatio item fit eodem modo quo initio Missæ, sed praeterea incensantur alii in Choro.

41 Extra Chorum dicuntur Vesperæ, vt in Breuiario adnotatum est: & nos in Commentarijs Rub. Breuiarij opportuniùs de his dicemus.

42 Ad Orationem ultimam usque ad finem omnino seruatur omnia quæ in fine Missæ alias prescripta sunt.

43 Peracta Missa, queritur, An alias Missæ celebrari queant; Microlog. cap. 53. concedit, si necesse fuerit, & a Litania incipere docet, omissis Lectionibus, inquit, auditis. Negant Nauarr. cap. 25. num. 88. & Francolin. tractat de Temp. Hor. Canon. cap. 30. num. 2. & 9. quia usu receptum est, vt unum tantum Sacrificium fiat solemne. Nullusque est Introitus, vt in Sabbato Pentecostes; nisi dicas cum Hugone supra, Lectiones omnes habere vicem Introitus: unde & Sacerdos habet Casulam tunc, & iubetur eas legere

submissa voce ad Altare. Sotus in 4. distin. 13. quæst. 2. artic. 2. concedit hac lege, vt celebretur Superioris concessu & auctoritate: sed Azor, qui lib. 10. cap. 24. quæst. 4. omnino negat, ex cap. Sabbato. distin. 3. de Confec. vbi dicitur, biduo hoc Sacramenta penitus non celebrari, cōcedit a Superiori dari posse licentiam tantum, quando iusta ad sit causa. Pura, quia multi sunt, qui commodè eo die Sacrificio publico interesse non possunt: quod accidere potest, quando Festum Annuntiationis incidit in Sabbatum sanctum, & tunc de licentia Superioris celebrari posset, alias non, & nennisi post inchoatum saltēm soleme Sacrificium, depositoque luctu & mōre Ecclesiæ.

44 Quo casu forè sufficit incipere a Confessione, qua finita, dicat Sacerdos, Kyrie eleison, de more, & reliqua cum Vesperis usque ad finem Missæ: nam Gemma lib. 3. cap. 118. ait Officium huius Missæ per Kyrie eleison inchoari; nisi pro Kyrie eleison intelligat cum Microloge Litaniam. Volunt aliqui,

aliqui, non dici Vespertas in hac priuata Missa, & pro *¶. Communio*, dici Antiphonam tantum ad *Magnificat*, hoc est, *Vespere autem Sabbati*, &c. & statim Orationem: sed fugiendus est hic casus, non decidendus.

45 Tutiorem autem arbitror sententiam *Nauar. & Francolin.* eamque conformiorem cap. *Sabbato*, ut non celebretur nisi vnicula Missa, quæ noctis est; & sub initio noctis dicebatur tempore sancti Thomæ, in 4. dist. 13. quæst. 1. Festi verò, cuius Officium transfertur, nulla prorsus, quod ad Missam attinet, haberi debet ratio: & multò minùs votiva Missa dici debet etiam pro re graui.

46 Idem dicetem de Communione Cleri, seu laicorum, in Festo Annuntiationis in Sabbato sancto; quod non debent alij communicare in Missa, quæ noctis est, & ideo non dicitur *Communio*, ut suprà adnotauit.

47 De Cereo accendendo in tempore Paschali nihil inuenio apud antiquos, nisi quod ex *Ordine Romano & Microl. cap. 53.* in Octauis Paschæ distribui solitus fuit Cereus hodie benedictus: ergo non ultra Octauam Paschæ ardebat. In *Annal. Minorum Lucae VVaddingi* decretū fuit anno 1263. quod in *Ordine Minorum* Cereus Paschalis remaneret usque ad Ascensionem Domini, & accenderetur in Missis, saltem diebus Feliuis. Sacra Rituum Congregatio 19. Maij 1607. censuit, regulariter accendi debere ad

Missas & Vespertas solemnes in triduo Paschatis, in Sabbato in Albis, & Dominicis usque ad Ascensionem, in alijs seruandam esse consuetudinem locorum.

48 Romæ varia est consuetudo. A peritioribus hæc laudatur, ut à latete Euangelij ille ardeat à Sabbato sancto usque ad Dominicam in Albis inclusuè; quia est vnicum Resurrectionis Festum, ex *Ordine Romano*, ad Missam, & ad omnes Horas. Præterea diebus Dominicis, à primis Vespertis usque ad secundas & Completorum inclusuè, ad Missam, & Horas; quia Dominica est repetitio Festi Resurrectionis Christi, etiam per annum, nedum Paschali tempore. quem ritum tradit *Samarinus in Thes. Sacerdotali, tit. de Cereo Pasch.* nimis ad utrasque Vespertas, & Missam Dominicæ, & in Ascensione ad omnes Horas, usque ad Euangelium Missæ. Quod si dicatur Missa Parochialis, seu Conuentualis non solemnis, ad eam item die Dominico accendi potest.

49 Postremò, à primis Vespertis Ascensionis Domini usque ad finem Euangelij Missæ solemnis, seu Parochialis, seu Conuentualis non solemnis, in alijs diebus numquam.

50 Candelæ tres, de quibus suprà, in arundine positæ non ultra Vespertas Sabbari sancti ardere debent: alioquin gratis ardebunt, & sine causa.

De die sancto Paschæ usque ad Festum Trinitatis. XI.

Nobilitas anni, mensis decus, alma dierum, splendor horarum, est Pascha, ex *Ruper. lib. 6. cap. 26.*

Pascha, id est transitus, ex vi nominis Hebræi, apud *Iisd. lib. 1. cap. 31.* vel passio, à Græco verbo πάσχειν, apud

M m

Inno-

Innocent. III. in Serm. vel est compositum ex Hebræo & Græco per diuinam dispositionem; quia in passione Christi cum ipso & nos transiuiimus de morte ad vitam. ita *August.* citat. à *Durando lib. 6. cap. 86.* celebratur etiam semper in Dominica, ex auctoritate sancti Petri apud *Baron.* anno 58. num. 82. & meminit *Clemens lib. 5. Constat. cap. 18.* item ex Decreto Pij de *Consecr. Distinct. 3. Noss.* post decimum quartum diem Lunationis primi mensis, & ex Decreto *Victoris de Conf. d. 3. cap. Celebri- tatem.* tum ut à Iudeis Pascha nostrum distingueretur; tum quia Christus resurrexit die Dominico post 14. Lunam; hoc est, ex *Iisd. supr.* in 3. Hebdomadæ Luna, ob numerum mysticum Trinitatis; sicut etiam tri- duò mortuus resurrexit tertia die, qui vix erat triginta tribus annis: in quibus numeris resplendet ternarius numerus. in quo intellige non modò gloriam Trinitatis, sed salutem omni- um qui ante legem, qui sub lege, qui sub gratia exitere. Hæc ex *Iisd. cit. & Ruper. lib. 7. cap. 14.*

2. Habet Octauam ex institutione Apostolorum, ait *Baron.* anno Domini 58. num. cit. infra quam si fiat commemoratione Simplici, non tamen dicitur tertia Oratio.

3. Missa vero habet hæc notatu digna. Sequentia auctorem habet hactenus incognitum, de qua *Duran. lib. 6. cap. 87.* neque priores illo meminere, nisi subobscurissime, *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 135.* Graduale adhuc dicitur, ex *Sacramentario Gregorianum:* quod, ut alias docuimus, cantum est laborantium, & dicitur propter recens baptizatos, qui gradiuntur ad gloriam, quam resurrectio Christi

promittit cum labore. Additur *Alleluia* duplex, ob spem binæ stolæ, animæ & corporis, & vt gradiendo lætentur cum laude Dei. Hæc partim ex *Rupert. lib. 8. cap. 1.* partim ex *Hugone Victorin. de Spec. Miss. obsernat. lib. 3. cap. 32.* Notat *Ordo Romanus*, sumi Graduale ex Psalm. 117. ab hac die usque ad Sabbathum in Albis, unde nimirum sumitur & ille Versus frequentior, *Hec dies*, &c. cui Psalmus titulus est, *Alleluia*, ut supra diximus ex *Ruper. lib. 7. cap. 11.* Reliqua, quæ habentur in Missa huius Festi, & in Octaua propria, patent ex dictis in *Rubric. gener.* *Ite missa est* dicitur cum duplii *Alleluia* usque ad Sabbathum in Albis inclusuè, in Missis nimirum de Octaua Paschatis; non in ijs quæ cum paramentis violaceis forte debent cantari, puta *Litanarium* maiorum, seu pro publica necessitate: quia duplex *Alleluia* est proprius ritus Missæ Paschalis & lætitiae.

4. Euangeliū legitur secundū *Marcum*, sicuti pridie secundū *Matthæum*, & postridie secundū *Lucam*, ordine congruo, quem indicat *Augustin. Serm. 144. de Temp.* & Euangelia cum Epistolis per totam hanc Octauam habentur in *Comite S. Hieronymi*; sicut etiam *Orationes in Sacramentario Gregoriano*, & *Officia Missarum in Antiphonario eiusdem sancti Gregorij*, usque ad Dominicam in Albis. Sed *Orationes Feriæ tertiaræ*, quintæ, sextæ, & *Sabbati* sunt *Ambro- fianæ*, ex *Pamelio*.

5. In Sabbatho in Albis, qui titulus est vel ab Angelis, qui visi sunt in Stola candida, ex *Duran. cap. 80.* vel quia hodie baptizati deponebant albas vestes, ex *Alcino*, ut intelligent fore illis requiem æternam *Sabbati ca- lessis*,

festis, si deposuerint corpora immaculata vti vestes albas in morte. Vna est varietas post Epistolam; quia quatuor *Alleluia*, & duo Versus deinceps dicuntur. qua de re vide quæ diximus in 1. par. *Rubr. tit. 10. pag. 32.* Abundant autem *Alleluia*, & meritò, in lætitia Paschali, ex *August. Epist. 19. ad Ian. cap. 17.*

6 De Dominicis sequentibus nulla est Rubrica specialis. habentur eamdem Missarum Officia in *Antiphonario Gregor.* Orationes autem non sunt eadem in *Sacramentario*; tamen habentur *ibidem sub alijs titulis*. Dominicæ in Albis meminit *Clem. lib. 5. Const. cap. 20.* cuius Oratio est *Ambros. ex Pamelio.* Tempus est Paschale, quod vocatur *Remissionis à Concil. Carthag. IV. can. 82.*

7 Occurrunt in hoc tempore Paschali Litaniae maiores, & minores, seu Rogationes; & maiores quidem in festo sancti Marci, etiamsi Festum cum eiusdem Missa contingat transferri, quas instituit S. Gregorius Papa non simpliciter, sed ad sanctum Petrum, vt ait *Baronius in Not. Martyrol. 25. Aprilis.* erant enim annuæ ante Gregorium, vt idem ipse ait *initio lib. 2. Epist. & in Comite S. Hier.* habentur Epistola & Euangeliū affixata Missæ de Rogationibus. Septiformem ille Litaniam instituit, propter imminentem cælestis iræ mucronem, ait *Ordo Romanus*, hoc est, pestem inguinariam, qua obibant multi, etiam oscitando, & sternutando, morte repentina. Vnde & oscitantes digito super os formabant signum Crucis, & sternutantibus dicebatur: *Deus te iuuet.* qui mores ad nos vsque deuenierunt, *Duran. lib. 6. cap. 102.* sed *Baron.* haurit à *Plinio lib. 28. Hist. natur.*

ritum salutandi prædicto modo sternutantes.

8 Dictæ verò sunt hæ Litaniae Processiones nigrae; quia in signum mæroris & pœnitentiae homines vestibus nigris induiti procedebant, Cruces & Altaria nigris coloribus velabantur. Item dicta est Processio septiformis; quia S. Gregorius eam distribuit in septem ordines ad certas Ecclesiæ, Clericorum, Religiosorum, Monialium, Puerorum, Adolescentium, Videlicet & Continentium, & Coniugatorum, *idem ibid.* fit in primis ad conseruandas fruges, *Ordo Roman.*

9 Si terminatur Processio Litaniarum maiorum ad Ecclesiam S. Marci, cantatur ibi Missa de sancto Marco, ex Decreto sacræ Rituum Congregationis 23. *Maj. 1603.* quia titulus est Ecclesiae, & lætitiae locus eo die: nam alioquin cantantur duæ Missæ, de Festo, & de Litania, ex *Micro. cap. 58.*

10 Si occurant in die Paschatis, transferuntur in Feriam tertij sequentem, ex Decreto sacræ Rituum Congregationis die 25. *Septemb. 1627.* & in Missa de Rogationibus, quæ dici debet sine Commemoratione Octauæ Paschatis, dicitur quidem Praefatio Paschalis, sed ea, quæ cum suo cantu dicitur in diebus ferialibus, quia Missa est ferialis: & consequenter neque in fine Missæ adduntur *Ite missa est* duo *Alleluia.* Certum autem est, quod festiva Praefatio Paschalis dici non debet, sicuti non dicitur (ex Rubricis huius Missæ) in Litanijs maioribus *Credo*, neque Praefatio de Apostolis, licet sit Festum S. Marci, vt probauimus suprà *par. 1. tit. 12. nu. 2. pag. 42.* *Communicantes* dicitur ea ratione quam attulimus suprà *par. 1. tit. 12. pag. 44.*

M m 2 11 Lita-

11 Litaniae minores, id est, Rogationes Latinæ, seu deprecationes, fiunt triduo ante Ascensionem; de quibus *August. Serm. 173. de Tempore, & in Concilio Aurelianensi cap. 29. de Conf. Dist. 3. cap. Rogationes.* vnde restitutæ potius, ex *Baron. in Notis Martyn. suprà*, quæ dici debent instituta à sancto Mamerto, seu Mamerco, ex *Sidon. Apoll. lib. 7. Epist. 1. Viennensi Episcopo* in Gallijs, ob incursionem lupo-rum, in damnum grauissimum populorum. Quæ ideo appellatae sunt Mino-
res, quia à minori Episcopo, si ille au-
tor est, vel restitutor, & in minori lo-
co respectu S. Gregorij, & Vrbis Ro-
mae, *Durand. ubi suprà*: qua ratione ex forent, quoad restitutionem, etiam antiquiores Maioribus, centum saltæ ante annos, ex *Rupert. lib. 9. cap. 5. nam anno 452. ex Baronio loco citato*, Ma-
mertus erat in humanis, & eo anno Litanias celebrauit. In postrema tandem Martyrologij Romani recogni-
tione, re penitus indagata, institutor S. Mamertis Litaniarum minorum, non restitutor est appellatus. Vide lo-
cum 11. *Maij.*

12 Fiunt autem ob peccata, pacem, pestem, conseruationem frugum, & ceteras necessitates, *Ordo Roman.* ci-
bisque Quadragesimalibus vtendum esse iusit Concilium Aurelianense suprà, certè dies abstinentiæ sunt, non lætitiae, *Ordo Romanus. Amalar.* autē lib. 1. cap. 32. negat esse jejunandum, & probat ex SS. Patribus: in Ecclesijs autem Occidentalibus fieri jejunium docet *Raban. lib. 2. cap. 40.* quod Ambrosiani obseruant translatis Rogationibus post Ascensionem, ne præsente sponso Christo jejunent, iuxta illud *Math. 9. Auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt.* sed & congruè sub

Dominica præcedenti celebrantur, in qua inuitamur ad orandum: *Petite, & accipietis.* Missa Processionum tres ha-
bet Orationes, sine *Gloria*, sine *Credo*, & sine cōmemoratione Festi occurren-
tis cuiuscumque. de quo, si nouem Le-
ctionum est, cantatur alia Missa. Uni-
cum *Alleluia*, quia temperanda est la-
titia Paschalis: Oratio Missæ in *Sa-
cramentario Gregoriano* habetur, & Officium Missæ in *Antiphonario Gre-
goriano.* Præfatio semper est Pascha-
lis, etiam in Litanis maioribus, vt di-
citur in proprio loco Missalis, quo-
cumque die occurrit.

13 In Feria 3. Rogationum in Mis-
sis priuatis, si fiat de Sancto nouem
Lectionum, in illius Missa fit com-
memoratio Rogationum: si fiat Officium
de Simplici Festo, potest dici Missa de
eo, cum cōmemoratione Rogationum,
vel Missa Rogationum cum com-
memoratione Festi, vt dicitur in *Rubrica
propria.* Si Festum non occurrit,
dicitur Missa Rogationum, vt in Mis-
sali, neque in ea fit commemoratio de
Officio feriali, quod est peculiare in
hac die; licet Rubrica sit obscurior in
modo loquendi. Altarium paramenta
erunt Officio conformia; Altaris au-
tem maioris, & Celebrantū ad quod-
cumque Altare conformia Missæ Ro-
gationum, vt diximus *par. 1. tit. 18. in
fine.* Hymnus Angelicus non dicitur,
neque *Credo*, in Missa Rogationū ma-
iorum & minorum, vt dicitur in *pro-
pria Rubrica*, quocumque die occurrit.

14. In Vigilia Ascensionis, de qua *S. Hieron. in Lectionario*, dicitur Missa
propria, cuius meminere *Microl. c. 40.*
& *Ordo Rom.* si in ea occurrit Festum
nouem Lectionum, dicuntur tres Mis-
sæ in Collegiatis, de Festo, de Vigilia,
& de Rogationibus, post Tertiam,
Sextam,

Sextam, & Nonam horam: & in una-
quaque harum, secunda Oratio, si di-
cenda est, erit de B. Virgine, tertia Ec-
clesiæ, vel pro Papa. In priuatis si eo
die occurrat Festum simplex, erit de
eo secunda Oratio, tertia de Rogatio-
nibus, quæ in Officio nullam habent
comim. quia, vt diximus *num. præce-
denti*, Festum simplex præcedit supra
vltimas Rogationum Ferias, etiam in
Missa. Si occurrat Festum nouem
Lectionum, Missa erit de Festo, cum
commemoratione Vigilia, & Rogati-
onum. ita *in propria Rubrica*.

15. In Ascensione Domini, de qua
Clem. lib. 5. Const. cap. 20. extinguitur
Cereus Paschalis post Euangelium,
ad repræsentandum Christi discessum
ab Apostolis. Missa habetur in *Anti-
phon. & Sacramen. Gregor.* De Cero
extinguendo nihil in Missalibus habe-
tur vtque ad Pium V. neque apud an-
tiquiores Auctores.

16. Habet Octauam, de qua *Radul.*
Prop. 19. & Missa Dominicæ infra
Octauam habetur in *Sacramentario.*
Gregor. sed Oratio sub alio titulo Festi.

17. Vigilia Pentecostes, de qua *Hier.*
in Lectionario. iejunium habet, *Ordo
Romanus.* non habebat quidem tem-
pore Ambrosij, ex *Amalar. lib. 4. c. 46.*
& licet oppositam tribuatur Ambro-
sio *Dislin. 76. cap. Noste.* ex *Serm. 60.*
eiusdem; tamen non est ille Sermo
S. Ambrosij, qui *Serm. 61. c. Scire ea-
dem Distinct.* negat hoc iejunium, cum
quo concordat S. Hieron. *Epist. ad Lu-
cinius, cap. Vtinam.* eadem *Distinct.*
Verum autem est, ritum mutatum
fuisse post tempora etiam S. Isidori, vt
ex *cap. Post Pascha. Dist. cit.* dicitur, ni-
mimum ex *eiusdem c. 42. lib. 1. de Offi-
cys Eccles.* Nunc vero temporis huius
iejunij præceptum est de consuetudi-

ne, aiunt Summiſtae, & assertunt Rubri-
ca Breuiarij *titulo 6. num. 5.* & Missa-
lis *de Color. parament. tit. 18. num. 5.*

18. Benedictionem Fontis habet, &
Baptismum, vt in Sabbato sancto, *idem
Ordo.* & dicta Nona, quia eadem hora
Cornelius a S. Petro baptizatus fuit,
Amalar. lib. 4. c. 28. & quia eadem hora
Christus expirauit. Baptismus enim
significat mortem Christi, & sepultu-
ram eiusdem, *Rom. 6.* vnde & in Sab-
bato sancto, & in hodierno Baptismus
solemnis habetur. Hæc idem *Amalar.*
ibidem cap. 29. Vide *Supta* in Sabbato
sancto. Adde, aduentū Spiritus sancti
vocari a Christo Baptismum. *Baptiza-
bimini*, ait, *Spiritus sancto non post mul-
tos hos dies.* *Act. 1.* & baptizati a Spi-
ritu sancto Apostoli, baptizauerunt aqua-
ter mille in die Pentecostes, quare me-
ritò sub Pentecoste Baptismus sole-
niter celebratur, *Rupert. lib. 10. cap. 2.*
Postremò duo Sabbata tantum, Pa-
schatis & Pentecostes, Baptismate co-
luntur solemnii, *ex Leone Epist. 4. cap. 5.*
& habetur *Distinct. 4. de consecr. Duo
tempora.* imò *ex Siricio eadem Distinct.*
Non ratione. nimicum, vt primum sit
Filiij, alterū Spiritus sancti, ne videatur
differentia inter Eum & Spiritum
sanctum, quorum est æquè mundare
animas a peccato, ait *Raban. lib. 2. c. 41.*

19. Ritus autem in ijs tantum est di-
uerlus a ritu Sabbari sancti, quia in Vi-
gilia Pentecostes ad instructionem Ca-
techumenorum sex tantum leguntur
Lectiones, quarum antiqui, vtque ad
Durandum inclusiæ, quatuor tantum
meminerunt in *Sacramentario.* *Gregor.*
alio legebantur, & quatuor tantum.
quare ritus noster est posterior. Alio
item Orationes, excepta quinta, dice-
bantur. Tractus *Sicut cervus*, cum
Oratione sequenti, est in *Sacramen-*

tario eadem. Item non dicitur, *Flebilius genua*, quia sumus in tempore Paschali. Color albus usque ad Nonam, violaceus usque ad Missam, rubeus deinceps adhibetur, qui & in priuatis Missis huius diei, quoad vestes Celebrantium, licet celebrent ante Nonam.

20. Ceterum Missa est cum Tractu post unum *Alleluia* pro Catechumenis, quorum laetitia luctu adhuc miscetur, ut alias diximus. Luminaria non deferuntur ad Euangelium, quia eorumdem fides subobscura, & recens; qua de causa neque *Credo* dicitur post Euangelium. *De Prefatione, Communicantes, & Hanc igitur*, vide in Rubric. gener. Officium vero huius Missae totum, excepta Secreta, est in *Antiph. & Sacrament.* Gregor. *De Simplici* non sit commemoratio in hac Missa, licet in Officio facta sit, ut habetur supra par. 1. tit. 7. n. 1. pag. 15.

21. Introitus pro Missis priuatis additus fuit a Pio V. usitatus tamen ante in Missis votiis de Spiritu sancto. Reliqua ex predictis patent.

22. Pentecostes, de qua *S. Clemens lib. 5. Constit. cap. 21.* hoc est, quinque decem, ex vi Græcanicæ vocis, ait *Durand. lib. 6. cap. 107.* dies quinquagesimus, *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 147.* ideo figura quietis, ex *August. Epist. ad Iuanuar.* qui numeratur ab ipso die Paschatis, nimirum cum Hebreis à Prima Sabbati Paschæ Azymorum, quæ nobis Dominica fuit Resurrectionis, ut egregiè norat *Rupert. lib. 10. cap. 12* non tamen explicat, quomodo eo anno Resurrectionis Christi accidere posuit Pentecostes in Dominica. Explicat autem acutissimè *Bellarmin. lib. 3. de Cultu Sanctorum cap. 13.* quia nimirum numerus dieum Pentecostes sumitur à die 2. Azy-

morum, in qua meti poterat fasciculus spicarum offerendus eadem die Domino, *Deuteron. 16. vers. 9.* quæ secunda dies eo anno fuit Sabbatum, in quo meti non poterat: sequenti ergo die missuerunt, & obtulerunt, in quo præcisè Christus resurrexit, quæ fuit Dominica dies. Inde ergo, numeratis quinquaginta diebus, eodem die, quo Pentecosten celebrabant Hebrei, descendit in Apostolos Spiritus sanctus, imò super 120. discipulos, & ati Moy-sis, qui 120. annos vixit, congruentes, ut ait *Raban. lib. 2. cap. 41.* Et sicut quinquagesimus annus Iubileus erat apud Iudeos, ita quinquagesimus hic dies fuit Iubileus Christi discipulis, & Iubilationis dies, celebrandus cum præcedentibus 49. & sequentibus 7. cum omni laetitia, nempe Paschali, *Ordo Romanus.* In Iubileō namque dabatur omnibus libertas: & ubi *Spiritus Domini, ibi libertas*, ait sanctus Paulus.

23. Septem vero Hebdomadæ quæ præcedunt, & septem dies qui sequuntur, septiformem sancti Spiritus designant gratiam, ex *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 147.* quod a *Beda in Homil. de Septem hebdom.* fuerat adnotatum, & ab *Alcuino de Septem diebus.*

24. Missa habetur in *Antiphon. & Sacrament.* Gregor. sicut etiam Feriarum sequentium, præter quintam, Epistolæ, & Euangelia, ut in *Lectionario S. Hieron.* Auctorem Sequentiæ vide in Rubric. gener. 1. par. tit. 13. num. 3. pag. 33. Octauam habet hoc Festum ex institutione Apostolorum, *Baron. anno Domini 58.* Et licet tempore sancti Isidori, lib. 1. cap. 37. quinquaginta diebus Paschale tempus concluderetur; nobis tamen tota hæc Octaua una dies est, ex Regula *Radulphi Prof. 23.* & eamdem ob causam dicitur

per

per Octauam totam *Gloria in excelsis*,
cum *Symbolo*, vt in Festis.

25 Ieiunium autem Quatuor Temporum fit ad imitationem Apostolorum, qui, absente iam Sponso Christo, ieiunio se dederunt, & Spiritus sancti aduentu carnis delicias ablegauerunt, *Iсид.lib.1.cap.37.* & *Аmal.lib.2.c.1.* Festuum tamen ieiunium est, cum in eo non dicatur *Flectamus genua*, ratione temporis adhuc Paschalis, *ex Ordine Romano*. Quod si fiat de Simplicí commemoratio, non tamen dicitur tertia *Oratio in Missa*.

26 Feria quinta habet in Missa quamplura, quæ desumpta sunt à Dominica Pentecostes: *Ordo Romanus* desumit omnia. *Honor. in Gemma lib.4. cap.38.* Subobscure indicat Epistolam & Euangelium diversa à Dominica Pentecostes; & ea causa esse potest, *ex Durando lib.6. cap.111* quia septem sunt Officia Spiritus sancti, septiformis munere, à Sabbato ad Sabbatum; vel quia sicut Dominus ascendit Feria quinta, & per Spiritum sanctum descendit die Dominica, ita voluit Ecclesia in vitroque die communem Missæ Introitum, cum suis accessorijs, post

Epistolam, Versibus, Offertorio, & Communione. Docet etiam *Durand. lib.4.c.6.n.21.* solitam dici diem Iouis cognatam Dominicæ, & in vitroque die prohibitū fuisse quandoque ieiunium.

27 An vero dies Octaua Pentecostes dici debeat Sabbathum sequens, vel Dominica, disputat *Berno de Quibusdam ad Missam spect. cap.3.* & concludit cum Catholica Ecclesia, Octauam dici Dominicam sequentem, quam nos Festum Trinitatis: sed tamen tempus Paschale terminatur in Nona Sabbati, *ex Ord.Roman.Beda & Alcuino locis citatis*. Cuius Sabbati Missa est plenissima, quia omnia quæ dici possunt in Missa, in ea una continentur, Hymnus Angelicus, Proprietatæ, Sequentia, Symbolum, Præfatio, Communicantes, Hanc igitur.

28 Cur in hoc Sabbatho Quatuor Temporum omittitur Canticum trium puerorum post quintam Lectionem? arbitror ego, quia dicitur statim Hymnus Angelicus nobilior Hymno trium puerorum, quod deinde adnotatum legi ab Auctore Antiquit. Liturgicorum, adde, ne duo Hymni immediatè carentur à Choro.

De Festo Trinitatis, & Dom. post Pentecosten. XII.

IN Octaua Pentecostes fieri Festum sanctissimæ Trinitatis, docet *Microlog. cap.6.* ab aliquibus, quos reprehendit, quia propria auctoritate celebrabant; Missamque de eadem Trinitate ab *Alcuino* compositam assertit, sicut & Officium a *Stephano Leodiensi*: Præfationem tamen a *Pelagio* approbaram & ipse recipit, *Berno* meminit Festi libro de *Quibusdam ad Missam spect. cap.6.* deinde *Rupert. lib.11. cap.1.* tradit, & laudat idem

Festum, è quod post aduentum Spiritus sancticepit statim prædicari & credit mysterium sanctissimæ Trinitatis, in cuius nomine dabatur Baptismus. Tandem testatur *R. Radulph. Propos. 16.* à sancta Romana Ecclesia indicatum fuisse tale Festum, & communiter celebratum. Congruentem addit causam *Duran. lib.6. c.114.* quia Natalis Domini fuit Festum Patris, cui natus est Filius; Pascha fuit Festum Filii; Pentecostes Spiritus sancti. Celebra-

lebratur ergo statim triū simul personarū Festū, sanctissimā Trinitatis. Dicitur auctor Festi Trinitatis Gregorius IV. ab auctore Ligni vita lib. 5. Pisanella facit auctorem Ioannem XXII. ver. Feria. §. 3. & Missæ Orationes omnes cū Præfatione propria habentur in *Sacramentario Gregoriano*, in nocte Dom. Pentecostes.

2 Feria quinta proximè sequenti occurrit Festum Corporis Christi cum Octaua, ex instituto Vibani IV. 1262. ab Eugenio IV. 1433. confirmatum, ob causam quam reddit S. Thomas in *Officio eiusdem Festi*; cuius Officij & ipse fuit auctor, ut in eiusdem *Opusculo* 57. Leodienses primò celebrarunt hoc Festum, Bzoniis anno 1230. n. 16.

3 Fit Processio solemnisima in paramentis albis. & in Cathedralibus quidem Ecclesijs seruentur ea, quæ in *Cerim. Episc.* lib. 2. cap. 33. habentur, in minorib; autem Ecclesijs ea item quæ in *Rituali Rom. Pauli V.* In Missa vero cantanda ne omittantur genuflexiones, quæ suprà sunt præscriptæ pag. 186. & in *Feria quinta in Cœna Domini*, pag. 247. Finita Missa, deponuntur Manipuli, induit Celebrans Pluuiale extra cornu Epistolæ, imponit stans incensum sine benedictione, & genuflexus in supremo gradu, ex *Rituali Rom.* ter incensat Sacramentum in Tabernaculo ostensorio positum, ea ratione prorsus qua diximus in *Feria quinta in Cœna Domini*. Potest cantari interim, dum incensatur, *O sacrum conuinium, vel, Tantum ergo Sacramentum*, ut in *Instructione Romana* edita pro *Oratione quadraginta horarum* dicitur.

4 Non deferatur Tabernaculum sanctissimæ Eucharistie Sacerdotum humeris, sed manibus tantum Celebrantibus, non obstante quavis contraria consuetudine, quam abusum esse declarauit sacra Rituum Congregatio die 2. Iunij 1618. Imago vero, quæ est in Hostia, debet terga vertere Celebranti, ut de imagine Crucifixi alias docuimus. & ita accidit, dum ab Altari Diaconus Tabernaculum accipit, & stans genuflexo Celebranti immediatè tradit.

5 In Processione Clerus immedietè præcedat Celebrantem cum cereis accensis; ceteri, siue Confratres siue Regulares, ante Clerum procedant, cereosque gestent omnes ea manu quæ extima cuique est, altera portori admota. Hymni decantentur alternatim; qui à Celebrante cum ministris dici poterunt submissa voce. Qui Crucem defert, congruit ut veste Subdiaconali sit indutus, & procedat mediis inter Acolythos cum Candelabris & cereis accensis, ut alias dictum est, in honorem Crucis & Crucifixi; sicuti fit in Altari.

6 De baldachino & hastarum distributione diximus in *Feria quinta Cœna Domini* pag. 249. De circulo, & via procedendi, standum erit locorum consuetudini. Rectius à latere Epistole proceditur ad latus Euangeli.

7 In fine Processionis Subdiaconus deponit Crucem in loco decenti, Ceroferarij candelabra in Credentia, & cum Clero genuflectunt. Deposito Sacramento super Altari cum ministerio Diaconi, ut in Cœna Domini, imponitur à stante Celebrante sine benedictione incensum in thuribulo: fit incensatio tria de more, cantanc interim Clero genuflexo ante & circum Altare ultimos duodecim Versus Hymni, *Pange lingua gloriosi, Tantum ergo, &c.* quibus dictis, cantatur Versus

sus à duobus Clericis, *Panem de oculo*, &c. &c. à Celebrante stante, ministrisque genuflexis, & librum sustinentibus hinc inde, dicitur *Dominus vobis cum*, cū Oratione, *Deus qui nobis*, &c. nihilque aliud addens, ascendit ad Altare, genuflexit, & ipse met, nullo Diaconi ministerio, accipit velatis manibus, vt prius, Tabernaculum, benedicit cum eo populum, facie Hostię ad eundem versa, in modum Crucis semel, nihil dicens, & gyrum perficiens reuerenter reponit. Hæc ferè omnia ex *Rituali Rom.*

8 Tum, genuflexione facta, descendit ad gradus, vt prius, &c. amoto velo à Subdiacono, Diaconus ascendit, genuflexit, & reponit vel in locum altiorum, vt eo die colatur à populo pro locorum cōsuetudine, vel cōiectum velo in locum suum. Corporale, seu Pallia Tabernaculo semper sit substrata; & velum longum eidem Tabernaculo, quod hinc inde aptè cadas versus Altaris latera, & à posteriori parte Tabernaculi, seu vmbellula superaddatur, emineat quoque locus supra locū Reliquiarū; quod aliás monuimus. Scripsere quidam, & gratis, quod p̄t̄ Cōporale supponi debet Tabernaculo Ara lapidea cum tribus mappulis; sed hæc necessaria sunt ad conficiendam Eucharistiam, non autem ad eam collocandā, seu exponendam: alioquin & in turri lignea, & cū ad agrotos defertur, eadem forent adhibenda.

9 Parietes viarū, per quas est transiendum, ornari debet, ex p̄dicto *Rituali*, tapetibus, & auleis, & sacris imaginibus, non profanis. Actus autem scenici, vel ludicri, vel indecori prohibentur in *Cerimon. Episc. loco cit.*

10 Ardebunt candētē vīq; ad datam benedictionem inclusiū: & Diaconus

nihil osculabitur coram Sactamento.

11 Si cantantur Vesperæ coram Sacerdotio in Altari exposito, in die hac, & per Octauam, conueniret, vt omnes starent aperto capite, numquam federent: quod si sedent, caput tamen non tegant. quod etiam obseruandū erit in discessu, ne intra cancellos cooperiatur caput.

12 Officium Dominicæ infra Octauam quadrat Octauæ cum Euangelio de Cœna magna, quod legebatur etiam antiquitus in *Comite S. Hieron.* & ex *Ruper. lib. 12. cap. 2. Oratio Dominicæ est Ambros. ex Pamelio.*

13 In sequentibus Dominicis post Pentecosten aliqua est varietas Euangeliorum respectu antiquorum, non modò quoad ordinem, quia in primis Dominicis mutatus est ordo Euangeliorū, verū etiam quoad sedem Dominicalem: quia Euangelium, quod legebatur Dominicæ quinta post Pentecosten, de capture p̄ficiū miraculosa, hodie legitur Dominicæ quarta; quod aliás Dominicæ sexta, nunc Dominicæ quinta, & sic deinceps usque ad Dominicam primam ultra vigiliam.

14 Numerus autem Dominicarum post Pentecosten non erat antiquitus ultra viginti tres, & sequens spectabat ad Aduentum: quod in idem recidit.

15 Circa vīrō Missas, Orationes, & Euangelia per Dominicas distribuitur à sanctis Hieronymo & Gregorio, quos vt plurimum fecutus est Pius V. vt in *Lectionario S. Hieron. Antiphonario*, & *Sacramentario S. Gregorij* videmus; cut potius hanc vel illam, hoc vel illud, huic vel illi Dominicæ assignauerint, difficile est causam intenire: nam in Aduentu & Feltis Domini aliqua semper est proportio inter Orationes, Euangelia, & Festa; in Quadragesima

N n vīrō,

verò, & in Dominicis 4. 5. & 6. post Epiphaniam, & in secunda, teria, quarta & quinta post Pascha, & in reliquis Dominicis post Pentecosten, sufficere debet auctoritas tantorū Patrū, quibus (nec puto sine ratione) ita visum est opportunius fore, & utrius.

16 Vnius Euangelij, quod nos legimus Dominicā 9. post Pentecosten de Ierosolymorum destructione, causam reddit *Honor. in Gemma lib. 4. cap. 64.* quia, inquit, in eo mense, quo legi solet, accidit ipsamē destructionē facta à Romanis.

17 Ceterū, posito Euāgelio, quod ex *Ruper. lib. 1. cap. 37.* eit in Missa quasi caput omnium post Canonem, reliquæ partes non discordant: & olim concordabant omnes cum Euāgelio: quod videre est apud *Ruper. toto li. 1.2. de Dominicis post Pentecost.* & apud *Honor. in Gemma lib. 4. toto, & apud Durand. toto lib. 6.* arbitrijs tamen coniecturis, & ad eorum libitum rationalibus, nobis hodie parum utilibus, post mutationem, seu potius restitutio- nē factam, quam paulo antē memorā, Euāgeliōrum.

18 Quod si non omnia consonant, audi *Augustinum citatum in hanc rem à Bernone, libello de Quibusdā ad Missam spēc. cap. 6.* Non sane omnia, quæ gesta narrantur, aliquid etiam significare putanda sunt; sed propter illa, quæ aliquid significant, adduntur. Solo enim vomere terra proscinditur, sed, ut hoc fieri possit, etiam cetera aratri membra sunt necessaria; & soli nerui in citharis aptantur ad cantum, sed, ut aptari possint, insunt & cetera in compagibus organorum, quæ non percipiuntur à canentibus, sed ea, quæ percussa resonant, his connectuntur. Hæc ille.

19 Quando verò plures Dominicæ occurunt post Pentecosten ultra vi- ginti quatuor, eo casu differtur vigesima quarta in ultimum locum, cuius Euāgelium est de fine mundi, legen- dum idcirco in fine anni Ecclesiastici, qui incipit ab Aduentu, & desinit ante aduentum.

20 Post vigesimam tertiam ponuntur Missæ Dominicarum quæ super- fuerunt post Epiphaniam, dato eisdem Introitu cum suis accessorijs, & mu- tuatis à Dominicā 23. & 24. vt eius- dem rationis tunc esse videantur, lege quæ diximus suprà de Dominicis post Epiphaniam. Cur autem plures, quó- ve numero variari eas contingat, atti- net hoc ad Rubricas Breuiarij, vbi & nos opportuna dicemus.

21 Hoc loco liber indicare, quan- ti fecere antiqui diem Dominicum, quem appellaere Apostoli Dominicam diem, id est Domini, *Apocal. 1. Reginam & Principem omnium die- rum, Ignat. Epist. ad Magnesianos.* Diem panis, & Diem lucis, *Chryso- stom. de Resurrectione Homil. 5.* Pri- man Feriā antiquiores Siluestro, apud *Baron. anno 58. num. 87.* Diem re- missionis, *Concil. Carth. IV. can. 82.* Diem solis, *S. Max. Homil. 3. Pen- tecost.* ex communiori, ait, vñlo- quendi. Diem sanctum, *Alcuin. cap. de Die sancto;* nimirū, ex *Synodo 6. cap. 8.* quia eo die, primo mundi, creati sunt Angeli & clementa mundi, *Alcuin. loco cit.* Manna primū pluit, Christus est natus (si natus, ergo & circumcisus) eiusdē Stella Magis apparuit, baptiza- tus est, satiauit quinque millia quin- que panibus, resurrexit à mortuis. Hæc *Synodus.* Deniq; Spiritus sanctus eadē die descendit, lege *August. Serm. 251. de Tempore,* & *S. Leon. Epi. 81. cap. 1.*

22 Inde

22 Inde est, quod Missæ Dominicarum per annum numquam omittuntur, quin saltem aut de ipsisdem commemoratio fiat, aut præcedenti die non impedita celebrentur, aut à tempore ad tempus transferantur, puta ab Epiphania ad extrellum tempus Pentecostes.

23 Inter has Dominicas à Pentecoste dictas occurrit autumnaie ieunium Quatuor Temporum, quod Leo decreuit in mense septimo fieri debeare, *Microl. cap. 26.* qui & tradit, nulli certæ hebdomadæ fuisse assignatum, ut reliqua ieunia: sed tamen Ecclesiastica consuetudine factum esse, ut in tertio Sabbato Septembbris ieunetur, est autem Urbani II. Decretum *Destinat. 76. Statuimus, ex Concil. Placenti. cap. 15.*

24 Ex quo intelliges, Cur in Missali huius ieunij Missæ sub titulo Septembbris positæ fuerint post Missam Dominicæ 17. post Pentecosten, non quod hæc illi sedes certa sit, sed quasi sedes media inter Dominicam 14. ante quam tale ieunium non accidit, & Dominicam 19. ultra quam illud idem non occurrit.

25 Citiùs autem vel tardiùs inter utramque dictam Dominicam celebratur, prout citius vel tardiùs celebratur Pentecostes: sed semper post eam Dominicam, qua in Breuiario vocatur tertia Septembbris; à quo idcirco titulum portant hæc Missæ in Missali. Vide quæ diximus in Quatuor Temporibus Aduentus, tum circa numerum Lectionum, tum circa alios Quatuor Temporum ritus.

26 Si contingat Festum in his Temporibus Septembbris, tamen erit ieunandum, *Ordo Romanus.* Officia yero Missarum horum Temporum sunt

ferè eadem quæ in *Antiphonario, & Sacrament. Gregoriano.*

27 Atque in his Quatuor Temporibus Stationum finis est, quarum initium in prima Dominica Aduentus constituit sanctus Gregorius eamdem institutor, *ex Rupert. lib. 3. cap. 4.* saltem magna ex parte, ut ait *Platina.* seu, ut verius loquamur, non nullarum institutor, & omnium ordinator: nam teste Sixto V. *Constit. 23. edita die 13. February 1586.* vetus admodum est ab Apostolicis usque temporibus ducta sacrarum Stationum consuetudo, in quibus fidelium multitudo ad Apostolorum sepulchra & fortissimorum Martyrum memorias conueniens, Hymnis & Cantis spiritualibus Deum in Sanctis suis mirabilem laudabat, & salutaribus immaculatæ Hostiæ Sacrificijs placabat, & aduersus multiplices antiqui hostis oppugnationes, tamquam in castris Dei, statione tutissima confitebat. Hæc ille.

28 Ex quibus patet Primo, nomen Stationis Ecclesiasticae translatum esse à castris & stacione militari, quæ locis erat militibus assignatus. Quæ etymologia solidior est quam alia, ex diebus statutis, quod docuit *S. Isidorus;* vel ex eo, quia stabant fideles cum Papa, & aliquando tota die in Ecclesia Stationali. Vide alias minus probabiles *apud Pompeium Vigenium de Historia Stationum Roma.*

29 Deinde patet origo Apostolica: cuius etiam meminit *Tertullianus in pluribus locis,* ut mox dicemus.

30 Tertiò patet ritus Stationis, qui nimirum erat potissimum in Missis celebrandis. unde & singulis Missis Stationibus præfigitur in Missali locus Stationis. Addebatur & Missæ Con-

Nn 2. cito,

cio, ut videre est in Homilijs sanctorum Leonis I. & Gregorij Magni.

31 Ieiunium quoque cum statione coniungebatur, ex *Tertulliano* *semel & iterum contra Psychicos*, & in lib. 2. ad *Vxorem*, quod & nos retinemus in plerisque Stationibus, hoc est in Quadragesima, & Quatuor Temporibus.

32 Processionis item mentio est apud *Tertull.* loco cit. ad *Vxorem*, & à viciniori Ecclesia, vel non admodum remota, ibat Papa cum Clero ad Ecclesiam stationalem. Atque hinc fortasse *Belethus* cap. 6. & cum eo *Dur.* definire Stationem, hoc est Processionem: sed erat terminus Processionis.

33 Significat *Sixtus V.* in prædictis verbis, diuersa fuisse loca stationalia, & hodie sunt quinque supra quadraginta, licet stationales dies Quadragesimales sint 54. & alij per annum 31. omnes 85. quia ad eundem locum sæpius itur; non tamen scire possumus, quæ antiquiora, quæ sunt posteriora. Ea verò omnia ordinavit *S. Gregorius*, ut aperte scribit *Io. Diaconus* in

De Rubricis Proprij Missarum de Sanctis. XIII.

1 **A** Vigilia sancti Andreæ sumunt exordium, quæ est Aduentus Domini proxima, à quo fit initium, ut diximus, Proprij de tempore.

2 Illud autem est certum, tria de Sanctis fieri solita, Vigilias, Festa, & Octauas. Vigilæ à Pastoribus cœperunt, qui vigilias nascente Christo custodierunt. Et tota nocte ante quædam Festa vigilabantur à populis noctis; sed ob scandalum noctu contingentia, ieiunio & Vigiliatum nomine retentis, Vigilæ fuerunt interdictæ, ait *Honor.* in *Genma* lib. 3. cap. 6.

3 A *S. Ambrosio* vulgo dicuntur

eius *Vita* lib. 2. c. 6. idemque concessit Indulgentias stationarias, quod hisce ijsdem verbis refert *Bonifacius VIII.* in *Bulla* 13. Aprilis anno 3. Pontificatus, in qua confirmat Indulgentias à Prædecessoribus concessas, & præterea concedit & ipse contritis & confessis visitantibus Ecclesiæ stationales annum unum, & dies 40. de vera Indulgentia: sed immensæ in unaquaque coniuncturæ esse Indulgentiae.

34 Post obitum *S. Gregorij* nonnullæ stationales Ecclesiæ fuerunt mutatae, quia de re lege *Pompeium Vgonium* loco citat. Illud ego obseruo, de titulis Ecclæsiarum stationalium Vrbis fieri Officium seu commemorationem in Breuiario Romano, exceptis *S. Onuphrio*, *S. Balbina*, & *S. Quirico*: & in illius quidem Ecclesia fuisse Stationem credimus tempore *S. Gregorij*; in huius autem instituta fuit seu translatæ aliquæ à *Sixto IV.* lege *Vgonium* supra.

Et hæc de Stationibus quæ habentur in Romano Missali, ne quid illius prætermittamus in hisce Commentarijs.

interdictæ, sed *Baron.* in *Notis Martyrology* ad 5. diem Januarij, probat fuisse portius auctas Vigilias tempore *S. Ambrosij*; neque tunc scandalum fuisse, de quibus cum opinione vulgo loquitur *Honorius*; neque unquam fuisse verum, *S. Ambrosium* interdictæ Vigiliarum vsum.

4 Indictæ vero sunt Vigiliae Sanctorum, cum ut Festum præueniendo sit solemnius, ex *Radul. Prop. 19.* tum, ut temporali eorum angustiæ compatiamur, & per pridianam purificati abstinentiam dignius celebremus sequentis Festi laetitiam, *Alenin. de Parasene.*

5 Festa

5 Festa Sanctorum Natalitia dicuntur à *Tertul.* lib. 6. de *Coron.* milit. quia cælo hinc emigrantes nascuntur, *Alcuin.* de *Divin.* Offic. Festa, quia ius in eis fatur, hoc est dicitur, *Raban.* lib. 2. c. 46. Festiuitates, quasi fasti diuinitates, quia annuatum illis diebus ius diuinitatis persoluitur, *Honor.* in *Gemma* lib. 3. cap. 7. Celebritates, quasi Cælibum, id est castrorum ritus; quia in illis ritus cælestium tamquam à castris agitur, *idem ibidem.* Solemnitates, quia fieri solent in anno, *Beleth.* cap. 3.

6 Porro ex Apostolica traditione manant, ex *Baron.* anno 58. n. 93. qui citat *Clem.* lib. 8. *Constit.* c. 39. & probat, primum Festum S. Stephano dicatum fuisse: neque Martyrum solum, sed etiam Pastorum & Doctorum Festa celebrata dicitur, ex *Gregorio Nysseno Orat. in Laudem Basilij.* & ex *Nazianz.* *Orat. in Laudem Athan.* Festa tamen Confessorum in Concilio Magniaco statuta sunt, ait *Bellar.* lib. 2. de *Missa* cap. 20. anno 813. ad excitandam, inquit *August.* lib. 20. contra *Faustum* cap. 21. imitationem Sanctorum, vel ut meritis eorum consociemur, & orationibus adiuuemur. alias adfert causas *Io. Dam.* lib. 4. cap. 7. quæ in easdem ferè recidunt.

7 De Festis autem Sanctorum illud posset hoc loco quæri, quando in Missali habuere locum singula Festa, & apud quos, seu à quibus paulatim ad generalem consuetudinem transfere; sed hac de re fuisse & commodiū in

Commentarijs ad Rubricas Breuiarij Romani, vbi etiam de Auctoribus Officiorum cuiusque Missæ agemus.

8 Octauæ Sanctorum fiunt ad proroganda eorumdem Festa, vt celebriora sint, tum ad compensanda ea quæ in Festis negliguntur, vt ait *Radulph.* *Propos.* 19. & quorumdam fiunt, vt Octauarum mysteria pateant, non autem omnium Festorum, ne vilescant, *Durand.* lib. 7. cap. 1.

9 Mysteria vero sunt; nimurum, quia per Octauas Sanctorum consummatio doctrinæ, ex *S. Hilario in Psal.* 118. solida eorum virtutis forma; ex *Clem. Alex. Strom.* 6. aeterna animatum & corporum glorificatio, ex *Amb. Enarrat.* 2. ad *Horontianum*, & *August.* lib. 2. *Serm. in monte* cap. 3. significantur. quæ fuisse explicatiū in *Præfatione nostra ad Octauarium Romanum*, editum & approbatum à sacra Rituū Congreg. die 19. Feb. 1622. à Moysè, Salomone, Apoltolis, & eorum successoribus eas deduximus. Ritum etiam *ibidem* significauimus, qui partim à Moysè est, vt dies Octaua æquè ac prima colenda sit, *Len.* 23. partim ex consuetudine antiqua Ecclesiar, quæ intermedios dies celebrat, ac si essent temporis Paschalis, id est cum lætitia, ait *Radulph.* loco citato.

10 Duo supersunt. Alterū ad Benedictionem candelarum spectat, & Processionē in Festo Purificationis B. Virginis. Alterum, quādo plures Missæ in diebus Sanctorum Festis sint cantādæ.

De Benedictione candelarum, & Processione in Festo Purificationis B. Virginis. XIV.

1 **P**urificatio beatæ Virginis dicta est Festum Simeonis, & Annæ, Præsentationis, Occursus, à Græcis, Hy-

pante, seu Hypapante, hoc est, Obviatione, Occursus; & cœpta est coli Constantinopoli sub Iustiniano Imperatore,

N n 3 tore,

tore, ex *Niceph.lib. 17.cap.28.* Roma-
na Ecclesia recepit anno 542. ex *Sige-
berto.* at sub *Gelasio,* ait *Baron.* qui
abstulit Lupercalia circa annum 496.
imò etiam ante: nam habetur in *Co-
mune S. Hieron.* lege *Baron.* anno 554.
certè ante sanctum Gregorium, in cu-
iis quoque *Sacramētario* legitur. Ser-
gius Papa addidit Litanias, ieu Proces-
sionem cum cereis benedictis, ex *Or-
dine Roman.* sed ante Sergium S. Eli-
gio tribuit hunc cereorum ritum *Baron.* in *Martyrolog.* qui obiit circa an-
num 665. ex *Sigeberto;* habuitque de
his cereis benedictis Sermonem. *Beda*

in lib. de *Tempor.* affert causam: Vice,
ait, lustrationis, quæ in secundo mense
Plutoni fiebat, accenduntur cerei, quasi
lucentes bonorum operum lampades,
vt obuiam Christo cum *Virginalibus*
eamus. aliam habet *Rupert.lib. 3.c.25.*
vt cum Simeone gestemus Christum
velut in vlnis, quem cereus designat
genitus ex ape opere virginali, vna
cum melle diuinitatis.

2 Nunc Rubricas huius Festi pro-
prias explanemus. Primo, vestiendum
erit Altare pallio violaceo super al-
bum, ita, vt facilè quoque ante Mis-
sam dimoueri queat.

3 Si hoc Festum a venerit in *Dominicis Septuagesimæ, Sexagesimæ, vel
Quinquagesimæ,* fit tantum benedictio & distributio candelarum,
& Processio, & Missa dicitur de *Dominica:* ^b Missa vero Festi
transfertur in sequentem diem. ^c Finita Tertia, Sacerdos indutus
Pluiali violaceo, vel sine Casula, cum ministris similiter indutis,
procedit ad benedicendum candelas in medio ante Altare, vel ^d ad
cornu Epistolæ positas, & ipse ibidem stans versus ad Altare,
^e dicit in tono *Orationis Missæ Ferialis,* *Dominus vobiscum.*

a Venerit in *Dominicis.*] Fit asper-
sio aquæ ratione *Dominicæ* ante bene-
dictionem candelarum, nempe, ante-
quam ascendatur ad Altare.

b Missa vero Festi.] Fit benedi-
ctio cum Processione, dilato Officio
de Festo in sequentem diem, ex De-
creto Clementis VI. nisi Ecclesia di-
cata sit in honorem beata Virginis, de
qua eo casu erit Missa, *Cerim. Episcop.*
lib. 2. cap. 16. cantata altera de Domi-
nica, quæ responderet Officio. Sed ego
censeo, sensum *Cerimoniæ* esse de
Ecclesia sub titulo Purificationis bea-
tæ Virginis: qua ratione, sicuti dicitur
Officium de ea ibidem, ita dici debet
& Missa. Quod si virginas, de quacum-
que Ecclesia B. Virginis intelligi tex-

tum illum, duæ Missæ erunt cantan-
dæ iuxta Rubr. de Translatione Festo-
rum suprà par. 1. tit. 6. pag. 14.

c Finita Tertia.] Ob rationem al-
latam in prima parte Rubric. tit. 15.
num. 2. pag. 49.

d Ad cornu Epistolæ.] Est aptior lo-
cus ad ritū, in *Cerim. Episcop.lib. 2.c.17.*
ibidem etiam patetur vas Aquæ bene-
dictæ, & Thuribulum cum nauicula;
in ipso vero cornu Altaris collocetur
Missale apertum.

e Et ipse.] Osculato priùs Altari in
medio, ex *Ordin. Rom.* Ministri vero
stabant hinc inde. Si quid omittimus
hoc loco, repete ea quæ diximus in
Dominica Palmarum communia huic
benedictioni & Processioni.

f Di-

f. Dicit.] Manibus iunctis. Benedic- conus eleuet fimbriam Pluuiialis ante-
cturo Celebranti candelas manu Dia- riorem, vt alias diximus.

4. *Finitis Orationibus, Celebrans ponit incensum in thuribulum, deinde ter aspergit candelas Aqua benedicta, dicendo Antiphonam, Asperges me, sine cantu, & sine Psalmo, & ter adolet incenso, tum dignior ex Clero accedit ad Altare, & ab eo Celebrans & accipit candelam non genuflectens, nec osculans manum illius. Postea Celebrans stans in medio ante Altare, versus ad populum distribuit candelas, primum digniori, a quo ipse accepit, deinde Diacono & Subdiacono paratis, & alijs Clericis singulatim per ordinem, ultimò laicis; omnibus genuflectentibus, candelam & manum Celebrantis osculantibus, exceptis Prælatis, si adsint. Et cum inceperit distribuere candelas, a Choro cantatur Antiphona.*

De incenso imponendo, aspersione aquæ, incensatione, & distributione, Ord. Roman. quo autem ritu, vide supra in benedictione Cinerum & Palmarum, est enim eadem ratio.

g. *Accipit candelam.] Ordo Rom accendi iubet, & distribui. Toleratur tamen alicubi, vt accedatur tantum initio Processionis, ob longiorē distributionem, vel tenuitatem candelarum; & ne ob concursum accidat macula ex*

fluenti cera supra vestes Celebrantis.

Quo habitu dignior ex Clero accedit, diximus in benedictione Cinerum, & Palmarum; eodemque modo quo palma traditur, tradatur & cedula, Ministris, vt ibidem, ministrantibus, tum Prælatis, & Canonicis, qui manum Canonici Celebrantis non osculantur. Antiphona & Canticum repeti possunt usque ad finem distributionis.

§ *His expletis, cantatur Antiphona, Exurge Domine, & repetitur, Exurge Domine. Deinde Sacerdos dicit, Oremus, & Diaconus, Fletamus genua. R. Leuate, si tamen^h post Septuagesimam venerit, & non in die Dominica.*

h. *Post Septuagesimam.] Habet Ordo Roman.*

i. *Non in die Dominica.] Quæ resurrectionem Christi designat, & tempus*

Paschale, in quo non genuflectimus. Celebrans autem numquam genuflectit, ut in 1. part. Rubr. tit. 17. numero 3. pag. 54.

6. *Deinde fit Procesio. Et primò Celebrans imponit incensum in thuribulum: postea Diaconus vertes se ad populum, dicit, Procedamus in pace; & Chorus respondet, In nomine Christi, Amen. Præcedit Thuriferarius cum thuribulo fumigante, deinde Subdiaconus paratus, deferens Crucem, medius inter duos Acolythos cum candelabris accensis, sequitur Clerus.*

Clerus per ordinem, ultimò Celebrans cum Diacono à sinistris, omnes cum candelis accensis in manibus: & cantantur¹ Antiphona sequentes.

Eadem omnino sunt obseruanda quæ notauimus in Processione Palmarum. neque duo Subdiaconi adesse debent, quod aliqui scripsere.

¹ *Antiphona sequentes.*] Habentur

in Ordine Romano, sicut & quinque Orationes pro benedictione. Prima quoque Antiphona cum initio sequentis habetur in *Sacramentario Gregoriano*.

7. *Finita Processione, Celebrans & ministri, depositis violaceis, accipiunt paramenta alba pro Missa: & candelæ tenentur in manibus accense dum legitur Euangeliū, & iterum ad elevationem Sacramenti usque ad Communionem.*

Causæ deduci possunt exdem quæ suprà par. 2. tit. 13. nū. 3. pag. 182. sed à ministris candelæ non tenentur in Missa, à Celebrante ad Euangeliū tantum, ab alijs ad elevationem quoque: stādum tamen erit, etiam cum candelis, post elevationē, non genuflectendum.

8. Si ob pluuiam non itur extra Ecclesiam, fiat idem, quod in simili casu diximus in Processione Palmarum.

9. Amouetur pallium violaceum, si Missa dicenda sit de Festo beatæ Virginis, in qua Præfatio erit de Natiuitate Domini, ex Decreto Gelasij, teste *Pamelio* tom. 2. *Liturg.* à qua Natiuitate dies hæc 40. est, & terminus quidam legalis. vnde & Collecta est de Christo præsentato principaliter, de Purificatione accessoriè: *purificatis* (ait Ecclesia) *mentibus præsentari.*

10. An verò in Missa de Dom. Septuagesi. sint tenendæ candelæ accensæ ad Euāgeliū, &c. ex verbis Rubricæ,

fit taniū benedictio & distributio candelarum, & *Processio*, & Missa dicitur de Dominica. & infra: *Accipiunt paramenta alba pro Missa: & candelæ tenentur in manibus accense dum legitur Euangeliū, &c.* videtur inferri, candelas accensas teneri in honorem beatæ Virginis, & consequenter in eiusdem tantum Missa. *Marcellus in Carimon.* *Papæ lib. 2. c. 28.* meminit earamdem trium, vt fiant. Missa autem, inquit, sit de Dominica: in qua, vt in *Diarijs Cérimon.* *Cappellæ* legitur, non ardebant candelæ benedictæ: neque Romæ in Ecclesijs Patriarchalibus sancti Petri, sancti Ioannis, sanctæ Mariæ Maioris accenduntur in prædicta Missa. Nota, quod in Cappella Papæ nunc semper accenduntur; quia hodie semper ibi Missa sit de beata Virgine, cuius nomine dicata est Cappella, ex Decreto Clementis VIII. licet occurrat in Septuagesima.

De Festis, in quibus cantandæ sunt duæ Missæ in Ecclesijs Cathedralibus & Collegiatis. X V.

¹ **D**E obligatione cantandi duas Missas in Festis, quæ occur-
runt in Ferijs maioribus, extat aperta

Rubrica in prima par. tit. 3. nū. 1. pag. 4.
& fusiūs hac de re nos egimus in 3.
par. tit. 11. à num. 7. ad 12.

² Hoc

2 Hoc igitur loco enumerabimus sigillatim Festa, in quibus eæ cantari debent, ordine mensium seruato, alijs additis opportunis Notis.

3 Et in Decembri quidem non occurrat casus in Ecclesia vniuersali, neque in mense Ianuario: in sequenti verò Februario contingere potest casus (si in eundem mensem incidat initium Quadragesimæ) in Festis SS. Agathæ & Romualdi, in Antiochenæ Cathedra sancti Petri, & in Festo sancti Mathiæ Apostoli, & item, si in eiusdem Vigilia occurrat Antiochenæ Cathedra extra Quadragesimam.

4 In Martio accidit sibi. In Festis sancti Casimiri, Thomæ Aquinatis, & in Missa solemni de his Festis fiet commemoratio sancti Lucij, & SS. Perpetuæ & Felicitatis, Quadragesinta Martyrum, Gregorij Papæ, Iosephi, Iosachimi, Benedicti, & Annuntiationis beatæ Virginis: in Missa verò de Festo Semiduplici secunda Oratione & tertia erunt eadem quæ in Missa de Feria.

5 Quod si Festum Annuntiationis beatæ Virginis in eos dies incidat, qui occurront à Feria 5. in Cœna Domini usque ad Feriam 3. Paschatis inclusuè, quamvis in Rubricis generalibus par. 1. de Translat. Festorum tit. 6. pag. 14. ratione tituli Ecclesiæ, vel concursus populi concedatur, posse cantari aliam Missam de Festo, ultra Missam correspondentem Officio; tamen decreuit sacra Rituum Congregatio die 9. Maij 1606. quod in predictis diebus non dicatur Missa de beata Virgine, neque etiam in Aede sacra Lauretana: poterit autem cantari in primo triduo maioris Hebdomadæ, sine commemoratione Fériae; & in eius fine dicetur Euange-

lium S. Ioannis. Quod semper obserua in Missa de Festo distincta à Missa de Feria maiori, quando ambæ cantantur eodem die, ut alias docuimus.

6 In Aprili, si intra Quadragesimam venerint Festa sancti Francisci de Paula, & sancti Leonis Papæ, duæ cantantur Missæ: si verò alicubi accidat Festum Semiduplex, à Dominica Passionis ad Dominicam Palmarum, in Missa de Festo dicuntur duæ tantum Orationes, nempe secunda Ecclesiæ, vel pro Papa; sicut etiam in Missa de Feria.

7 In Festo sancti Marci Missa Litaniarum maiorum cantatur sine Gloria, Credo, & cum Præfatione Paschali, cum Orationibus tribus, ut in Litanijs minoribus; nisi terminetur Procescio ad Eccleiam sancti Marci, quia cantabitur de Festo, ex Decreto sacræ Rituum Congregationis 23. Maij 1603. si verò incidat in diem Paschæ, vide quæ diximus par. hac tit. 11. numero 10. pag. 275.

8 In minoribus Litanijs, si occurrat Festum Semiduplex, aut Duplex, cantantur duæ Missæ, de Festo, & de Rogationibus.

9 In Vigilia Ascensionis Domini cantantur duæ, de Vigilia, & Rogationibus; illa post Sextam, hæc post Nonam. Quod si occurrat Festum nouem Lectionum, cantari debent tres, Missa de Festo post Tertiam, reliquæ, ut dictum est. vide quæ diximus tit. 11. num. 14. pag. 276. Et Vigilia Missa post Sextam dicitur, contra Alcocer, quia non ieunatur hæc Vigilia, & indicatur hic ritus par. 1. tit. 15. num. 2. pag. 50. vbi Hora Nona tribuitur Missæ de Vigilia, quæ ieunatur; ergo non illi quæ non ieunatur, præsertim in concursu duarum Missarum, inter quas

Oo aliqua

aliqua debet mediare Hora, *ex Francol.* quod alias diximus. & hic est sensus Rubricæ Missalis, quæ alioqui est obscurior.

10 Mense Iunio accidere potest Vigilia S. Ioannis & SS. Apostolorum infra Octauam, ex novo Decreto, & in Octaua die Corporis Christi; & tunc duæ cantantur Missæ: in Missâ verò Vigiliæ Præfatio communis dicitur, ut supra pag. 42. In Festo item S. Leonis, nisi transferatur, cantantur duæ, de Festo, & de Vigilia Apostolorum: in illa fit commem. de Octaua S. Ioannis, & terra Oratio est de B. Virgine, in hac verò de B. Virgine, & Ecclesiæ vel pro Papa; quia Festum & dies infra Octauam sunt similia, congruit illis color albus, & Hymnus Angelicus. In Ecclesia tamen S. Ioannis Baptista non dicitur *Credo* in Missâ huius Vigiliæ; sicuti neque dicitur in Missâ Rogationum maiorum, ut docuimus supra num. 7. in Festo S. Marci. eadem enim est ratio.

11 Mense Julio occurrit casus cantandi duas Missas, quando anticipatur Vigilia sancti Iacobi in Sabbato; vel transfertur Festum sancti Apollinaris in Feriam secundam: & in his casibus Missæ duæ cantantur, de Festo, & de Vigilia.

12 Mense Augusto, si Vigilia sancti Laurentij fiat in Sabbato anticipatè in Festo SS. Cyriaci, &c. vel Festum SS. Cyriaci, &c. transferatur in Feriam 2. duæ Missæ cantantur.

13 In Vigilia Assumptionis B. Virginis Missâ de Vigilia non admittit *Gloria*, neque *Credo*, etiam in Ecclesia S. Laurentij; eadem ratione quam attulimus paulò supra num. 10.

14 Extra Romanam contingere potest Vigilia S. Bartholomæi in die Octa-

ua Assumptionis B. Virginis occurrente in Sabbato; & eodem modo cantabuntur Missæ, de Octaua die, & de Vigilia, in qua neque *Gloria*, neque *Credo*, neque *Præfatio* de B. Virgine, pari ratione qua decreuit sacra Rituum Congregatio in casu, de quo numero sequenti.

15 Mense Septembri occurrere potest Feria Quatuor Temporum quarta in die Octaua Nativitatis beatæ Virginis; & in Missâ de Feria non dicitur *Gloria*, neque *Credo*, neque etiam *Præfatio* de beata Virgine, sed communis dicitur, ex simili Rubrica, de qua supra num. 7. quæ habetur in Missali in Missâ Rogationum. & ita decreuit S. Rituum Congregatio die 12. Decemb. 1626. me petente: & anno 1627. casus occurrit.

16 In Festis SS. Cornelij & Cypriani, Stigmatum S. Francisci, SS. Iannuarij, &c. SS. Eustachij, &c. & sancti Lini, occurrere possunt Quatuor Tempora Septembria, &c. tunc duæ cantantur Missæ.

17 Vigilia S. Matthæi semper habet duas Missas, alteram de SS. Eustachio & socijs, alteram de Vigilia. Si accidit in Ferijs Quatuor Temporum, in altera Missâ de Feria Quatuor Temporum fit commemorationis de Vigilia, & tertia Oratio erit *A cunctis*: in Missâ verò de Sanctis, secunda Oratio, *A cunctis*, tertia ad libitum. sed Euangeliū Vigiliæ non legitur in fine; quia non fuit lectum in Officio.

18 Mense Octobri non accidit casus. In Nouembri duæ Missæ cantantur in die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum, ex novo Rubrica Missali addita, altera de die infra Octauam post Tertiam, altera de Requiem post Nonam, seu post Vigiliæ.

Vigilias Mortuorum; quia in Missa de Requiem fieri non potest Commemoratio illius de quo fit Officium. Hoc loco monentur Sacerdotes, Sacrificium Missæ Defunctorum hac die applicādum esse omnibus Defunctis, ex intentione Ecclesiæ: neque ideo fit iniuria ijs, pro quibus quotidiana forte extat obligatio Missæ. præualet enim lex tacita rationabilis Ecclesiæ priuatae legi testatorum.

19 In Absolutione solemnis Defunctorum hac eadem die, quia solent multi circuire sepulchra, illud obseruare debent, quod vltima Absolutio facienda erit ad lecticam mortuorum, cum *v. Libera me longiori, & Oratione, Absolue*, in numero plurali: quæ habetur inter Psalmos Graduales. Eadem autem hinc militat ratio, qua *Burchardus* suprà pag. 13. nos monuit, vltimo semper loco recitandam esse in Missa orationem *Fidelium*, quæ est Generalis pro Defunctis, post Collectas speciales, vt hæc vltima ceteras colligat. Ad alia verò sepulchra posunt distribui Responsoria Nocturnorum, addendo singulis *v. Requiem*, vii fit in tertio & sexto. Fiat aspercio & incensatio ter, in medio, & a dextris, & a sinistris, cum Orationibus, vt in Missali, de pluribus, omissis Secretis. Post Orationem non dicitur *Requiem*, &c. nisi post vltimam Absolutionem, quæ fit in medio Ecclesiæ; cui additur per

Cantores, *Requiescant in pace. Amen.*

20 Vbi fiunt alia solemnies Missæ pro Episcopis, Canonicis, & alijs, ne tamen omittatur Missa de die infra Octauam omnium Sanctorum: argumento à fortiori sumpto ab ijs quæ diximus num. 18. etenim Missa hæc de Requiem vicem gerit Anniversarij; quod non excludit Missam concordantem cum Officio. Vide pag. 10.

21 Addam hoc loco, quod initio Aprilis, & in fine Maii, seu initio Iunij, aliqua Sanctorum Festa mutant ritum à tempore non Paschali ad Paschale, & è conuerso, Missæque Officia, si propria desint, sumenda erunt de Communis: sed Missa S. Barnabæ dicitur vt in Festo S. Marci, præter Orationes, Epistolam, & Euangelium.

22 Denique, vbi celebratur Festum sanctissimi Rosarij ex Decreto Gregorij XIII. de quo dicemus in Commentarijs Breuiarij, ne tamen dicatur ea Missa, quæ nomine Rosarij circumfertur, concessâ tantum Ordini Prædicatorum à sacra Rituum Congregatione die 25. Iunij 1622. & prohibita fuit alijs eodem die, & rursum die 8. April. 1628. sed fiat Missa vt in Festo sanctæ Mariæ ad Nives; quod obseruatur in Aede Lauretana, ex Synodo Diocesana 1626. vel vt in Nativitate, mutato nomine in Festiuitatis; quod fit Bononiae: sed illud prius magis placet.

De Rubricis Missarum Communis Sanctorum. XVI.

1 **C**ommunes Missæ inseruiunt tum celebrandis Sæctorum aliquorum Festis quæ habentur in Calendario, & nihil habent proprium, vel non habent omnia, vt videre est in Proprio Sanctorum; tum celebrandis eo-

rum Festiuitatibus qui extra Calendarium occurunt in pluribus locis, præsertim verò Patronis locorum, & Titularibus Ecclesiarum, qui omnino nihil habent proprium in Missali.

2 Est autem liberum cuicunque re-

O o 2 citate

citare Missam quam maluerit ex eodem Communi, vbi sunt plures Missæ, & multò magis Epistolam, & Euangelium, ex ibidem assignatis, vt habetur in *Rubricis ante Commune unius Mart. non Pontificis, & ante Missam de pluribus Martyribus tempore Paschali*. Maximè verò decet illud Euangelium legere, quod in Officio habet Homiliam in Breuiario approbatam, vt concordet Missa cum Officio, quamquam in Octauario nostro Homiliae nunc habentur de quoquis Euangelio quod in Missali legitur.

3. Et quidem de Festo Patroni loci, seu Titularis Ecclesie meminit *Microl. c. 43.* & ex generali fieri consuetudine, docet *Radulph. Prop. 17.* Ad quod Festum, scilicet Patroni loci, tenentur etiam Regulares eiusdem loci, non autem ad Octauam celebrandam, ex Decreto S. Rituum Congregationis, ad populorum excitandam pietatem erga Santos eorumdem Patronos locorum.

4. Porrò Missæ Communes de Sanctis numero 24. ad sex titulos reducuntur, Apostolorū, Martyrum, Confessorum, Virginum, Mulierū sanctorum, & Dedicationis Ecclesiarū: Apostolorum autē Missa de Vigilia tantum est communis. Martyrum Missæ sunt, vel plurimæ, vel Pontificis & Martyris, vel non Pontificis, vel extra tempus Paschale, vel tempore Paschali. Quo tempore, ut ait S. Ambros. *Sermone 74.* dignum & congruum est, ut post latitudinem Paschæ, quam in Eccle-

sia celebramus, gaudia nostra cum SS. Martyribus conferamus, qui confortes fuerunt Dominicæ passionis, & ideo de his Missæ Paschales habentur, non de alijs; in quorum Missis communibus additio fit solummodò cantici Paschalis *Alleluia*, vt dicitur in *Rubrica ante Commune plurimorum Martyrum extra tempus Paschale*.

5. Confessores autem: quam vocem non accipimus ut apud antiquos, pro ijs qui Christi fidem interpellati coram fidei hostibus confessi sunt, vel experti aliquod tormentum, non tamen occubuerunt (lege *Cyprianum Epistola 7. & 9. cum Schol. Pameli*) sed accipimus, ex hodierno vsu, pro ijs qui sanctè vixerunt, qui vel sunt Pontifices, vel Doctores, vel non Pontifices, vel Abbates.

6. Virgines item vel vna, vel plures, vel Martyres etiam, vel non Martyres. Mulieres denique sanctæ vel sunt Martyres, non Virgines; vel neque Virgines, neque Martyres.

7. De quibus Missis, Euangelijs & Epistolis mentio est apud *Durand. lib. 7. à cap. 43. ad 47.* Ante S. Gregorium nulla est mentio Missarum de Communi Sanctorum: in cuius *Sacramentario* adsunt Missæ de Communi Martyris, & plurimæ; vnius Confessoris, & plurimæ; Virginum, & Martyrum. *Pamelius in tertio libro Sacrament.* facit earum auctorem maiori ex parte Alcuinum.

8. Rubrica illa, videlicet,

Commune Martyrum tempore Paschali, scilicet à Dominica in Octaua Paschæ, usque ad Vigiliam Pentecostes,

Causam apertam habet: quia infra Octauam Paschatis, & à Vigilia Pentecostes usque ad Trinitatem, neque

etiam de Patrono fit Officium sine privilegio. Quod si ijs diebus cantanda sit Missa ob concursum populi, quod conce-

conceditur in 1. par. Rubr. tit. 6. abs-
quæ dubio Missa erit ut in tempore
Paschali; quia tempus Paschale ter-
minatur in Sabbato ante Trinitatem,
ut suprà docuimus: quod etiam nota
pro Votivis solemnibus pro re graui,
de aliquo Sancto, aut pluribus, per eos
dies celebrandis, quæ non prohiben-
tur in Rubricis generalibus.

9. Dedicatio Ecclesiæ anniuersaria
celebratur; cuius nomina sunt multa,
& varia. Nam Ecclesia vox Græca est,
& concessionem significat, *A&E. 19.* seu
conuocationem, *ex Cyrillo Catech. 18.*
dicta etiam est. Cœnaculum, à cœna
Domini, apud *Baron. anno 57. & 59.*
Dominus Dei, Orationis; Dominicum,
quasi Dei locus; Templum; quasi te-
stum amplum; Basilica Regis regum,
Martyrium, Confessio, & Oratorium.
lege *Durand. lib. 1. de Ritibus cap. 1.*
iure igitur Dedicatio celebratur. Ex au-
toritate Apostolica, inquit *R. Adulph. Propof. 17.* Constantinus edixit, *ex Eusebio lib. 4.* Athan. docuit *Apolog. 2.*
S. August. habuit in eadem Sermo-
nem 252. de Tempore, & alios. Extant
Canones Felicis IV. & Gregorij I. de
Consecr. Dist. 1. cap. 17. Solemnitates.
vbi affertur exemplum Christi con-
currentis ad Encœnia, id est, Dedicatio-
nem Templi Ierosolymitani, *Ioannis 10.* Dedicantur autem, ait *Alcuinus de Cœna Domini*, ut in eis inuitetur
aduentus Angelorum, & homines in
eas intrantes etiam ab exili cogitatione
se contineant. *Solne calceamentum de*
pedibus tuis: locus enim, in quo stas, ter-
ra sancta est. hæc ille. S. Thom. 3. part.
quaest. 85. art. 3. ad quartum. Ideo, ait,
consecratur Ecclesia, quia sancta est
Ecclesia sponsa Christi, & cum Octauia
celebratur, *de Consecr. Distinct. pra-*
dicta, ad denotandam gloriosam Resur-

rectionem futuram eiusdem. Hæc ibi.

10. Nota parenthesim in Oratione
Secreta huius Missæ: ea enim verba,
quæ parenthesi clauduntur, omitti de-
bent, cùm dicitur Missa de Dedi-
catione alicuius Ecclesiæ, quæ non est
eadem ipsa, in qua celebratur; ut in
Dedicatione Basílicarum Saluatoris
& Apostolorum Petri & Pauli, quæ
ab vniuersis celebrantur, extra eas-
dem Ecclesiæ; & in Dedicationibus
Cathedralium Ecclesiarum, quæ ita
bentur celebrati ab omnibus diœce-
sanis. Me præsente, ad hunc finem
facta est parenthesis, quam ferè om-
nes ad hanc fortè diem ignorauere.
Collecta & Secreta habentur in *Sacra-*
mentar. Gregor.

In Dedicatione Ecclesiæ Cathedra-
lis, quæ (ut inhuimus, & in secundo
Tomo docemus) celebrari debet à
Clero ciuitatis, & Diœcesis, dicitur
Credo, etiam extra propriam Ecclesiæ;
sicuti fit in Dedicationibus Basílicarum
Saluatoris & Apostolorum Petri
& Pauli, etiam extra eorum Basílicas,
ob rationem allatam, cùm de Symbolo
ageremus pag. 38. quia & eodem modo
quo totus Orbis veneratur Basílicas,
Cathedralem alteram Vrbis, hoc est,
Saluatoris, alteram quasi Cathedralem,
nempe SS. Apostolorum; debet vna-
quæque ciuitas & Diœcesis magis mi-
nusve suam venerari Cathedralem:
& extra eamdem, in eiusdem gratiam,
recitare Symbolum in Missa. Ratio
verò eorum, qui dicunt, idèo recitari
Symbolum in Dedicatione Cathedra-
lis Ecclesiæ, quia etiam extra eam-
dem est primæ classis, non sufficit:
quia Festum sancti Ioannis Baptistæ
est primæ classis ubique, & tamen ex-
tra propriam Ecclesiæ non dicitur
Credo. Neque item alia ratio satisfa-

Oo 3 cit

294 Comm. in Rubr. Missalis. Pars IV. Tit. XVII.

cit integrè; quòd nimurum Cathedra-
lis Ecclesia est propria cuiusque, &
potest dici Dedicatio propriæ Eccle-
siae, de qua in Rubr. de Symbolo: quia
verè non est ita propria eo sensu quo
loquuntur Rubricæ Missalis & Bre-
uiarij de Dedicatione propriæ Ec-
clesiae.

11 *In ipsa die Dedicationis Ecclesiae Missa dicitur ut suprà.*

Ordo Romanus in Dedicatione Ecclesie. consecrationis Ecclesiae. lege interim
Non est huius loci explicare ritum Tobiam nostrum par. 1. cap. 27. 28. 29.

12 *In ipsa die Dedicationis Altaris dicitur Missa ut suprà.*

Antiquitus siebat annua Dedicatio
Altaris, ex August. Serm. 252. 255. de
Tempore. Nam vnicuique Altari con-
secrato assistere Angelum Dei, pro-
bant exempla in Prato spir. Sophronij
cap. 4. & 10.

13 Plura quoque Altaria consecrari
in Ecclesia docet S. Gregorius libro 5.

Epist. 50. vbi agit de tredecim Alta-
ribus dedicandis, quidquid garriant
Hæretici.

14 Demum consecratur Altare,
ad indicandam sanctitatem Christi,
S. Thom. 3. par. quaest. 83. artic. 3.
ad 4. Plura lege de Altatibus apud
Tobiam nostrum par. 1. cap. 7.

De Rubricis Missarum Votiarum in fine Missalis.

X V I I.

1 **S**equentes Missæ Votiuæ, licet pro Sacerdotis deuotione quacumque
die dici possint per hebdomadam, quando Festum Duplex non oc-
currit: hoc tamen passim, nisi rationabili de causa, fieri non debet sed, quo-
ad fieri potest, Missa cum Officio conueniat. Cuique autem diei propria
Missa potest assignari, ut Feria secunda, nisi dicatur pro Defunctis, Missa
de sancta Trinitate, Feria tertia de Angelis, Feria quarta de Apostolis,
Feria quinta de Spiritu sancto, vel de sanctissimo Eucharistia Sacra-
mento, Feria sexta de Cruce, vel de Passione Domini, Sabbato de sancta Ma-
ria. In ipsis non dicitur Gloria in excelsis, nec Credo, nisi pro publica Ec-
clesiae causa. In Missa autem beatae Mariae in Sabbato, & in Missa Ange-
lorum, dicitur tantum Gloria in excelsis.

2 Tempore Paschali in fine Introitus dicuntur duo Alleluia, & in fine
Offertorij & Communionis additur Alleluia, vbi non habetur.

3 Missarum Votiarum de Trinitate,
de Angelis, de Spiritu sancto, de Cru-
ce, & de sancta Maria, auctorem ali-
quomodo diximus suprà in Rubric.

gener. 1. par. tit. 4. num. 3. pag. 9. fuisse
Alcuinum. Docuimus etiam ibidem,
Cur Feriae secundæ tributa fuerit Missa
de Trinitate, Feriae tertiae de Angelis,
Feria

Feriae quintae de Spiritu sancto, & de sanctissimo Sacramento, quae in recognitione Missalis, Clementis Octauiae auctoritate, fuit hoc loco collocata, pro solemni quadraginta horarum, quam vocant, Oratione, & pro quolibet die per annum, & alijs de causis extra eiusdem Festum & Octauiam occurrentibus; cui nihil addi deber, neque *Sequentia*, in consulto Sede Apostolica, item Feriae sextae de Cruce, cui addita Missa de Passione, similem habet causam. Denique, cur Sabbato Missa de beata Virgine assignata sit; ubi docuimus etiam, non posse dici Votivas Missas ijs diebus; in quibus prohibetur fieri de Festo Duplici.

4 Missa de Angelis, *Benedicite*, &c. citatur in Concilio Constantiensi Sessione 9.

5 Feria quarta dicitur Missa de Apostolis, quae non ante Pium V. eiusdem fuit assignata; vel quia successit Missa Votiva de charitate, quam eidem Feriae *Alcumus* inter Votivas assignauerat; vel quia hac die creatus fuere Sol & Luna: Petrus autem fuit Sol Hebreis, Paulus Luna Gentibus, prima Ecclesiae luminaria; vel quia occupatis alijs Ferijs, ex causis supra alatis, haec Apostolis debebatur, tamquam Patronis totius Ecclesiae; vel quia die Mercurij obierunt, ex *Ciacionio in Vita S. Petri*, aliam causam vide loco citato num. 3. Collectae vero de Apostolis auctor est, vel Leo II. ex *Durand. lib. 7. cap. 15.* vel Leo IV. ex *Ligno vita lib. 5. Arnoldi VVion.*

6 Quæsitus est, An in Votiva Conuerisionis sancti Pauli facienda sit Commemoratio sancti Petri, qui numquam separatur a S. Paulo. Respondeo, nisi vice illius dicatur Votiva communis utriusque Apostolo, cum

intentione ad venerandam Conuerisionem sancti Pauli, quod mihi afferdet; omnino numquam separandi erunt iij quos Ecclesia coniunxit: & licet in Sexagesima videatur eosdem separare in Collecta solius sancti Pauli, latenter id facit ob stationem in Ecclesia sancti Pauli, quem, tacito nomine proprio, Doctorem Gentium appellat.

7 In Sabbato de beata Virgine quinque Missæ positæ sunt, pro diversitate temporum accommodatae, ut consideranti latius aperire patet. Oratione *Concede* cum duabus sequentibus habetur in *Sacramentario Gregoriano*, ubi etiam *Orationes de Cruce*, *Paschalis*, & non *Paschalis*.

8 Sed quid agendum, quando Missa Votiva exigitur de Assumptione beatæ Virginis, de Nativitate eiusdem, & eiusmodi dici potest Missa de beata Virgine ex his quinque Votivis, cum intentione ad honorem Assumptionis beatæ Virginis, &c. alias enim dedecet, vel dicere, *Gaudemus omnes in Domino diem Festum*, &c. vel immutare tunc verba *diem Festum*, in *commemorationem*; tum alia sequentur incongrua: neque laicorum causa violandæ sunt Rubricæ.

9 Missa *santissimi Rosarij* non conceditur omnibus, ut dictum est supra, à sacra Rituum Congregat. pag. 291. Quod si quis habeat onus celebrandi Missam de Rosario, consulat sacram Congregat. Rituum, quæ concedere solet, ut dicat Missam de beata Virgine Votivam ut in Missali, & satisfaciet, ex Decreto eiusdem sacræ Congregat. die 6. Maij 1623. 7. Augusti, & 30. Septembris 1628. eodem modo decreuit sacra Rituum Congregatio de Missa sancte Mariae

de

de Carmelo die 8. Aprilis 1628. vt ne sit communis omnibus, sed tantum Carmelitis.

10 De Apostolis alijs, quando Votiuia occurrit dicenda, si quid ratione temporis desit, puta *Tractus*, seu *Versus* cum *Alleluia*, tempore Paschali, *Tractus* quidem desumi poterit ex Missa Votiuia sanctorum Petri & Pauli; *Versus* autem cum *Alleluia* tempore Paschali, imò verò etiam Introitus cum accessorijs, ex Feste S. Marci, vt in simili casu iubetur in fine Missæ Votiuæ Apostolorum Petri & Pauli. est enim eadem ratio.

11 Dubitatum est, An in Ferijs Adventus, in quibus post *Graduale* omittitur *Alleluia*, si Missæ dicantur Votiuæ, & præsertim pro peccatis, & de passione Domini, omittendus sit *Versus* cum suo *Alleluia*; sed verè non sunt Missæ de Tempore, vt Feriæ Adventus, Quatuor Temporum, & Vigiliarum quæ ieunantur, in quibus *Graduale* tantum dicitur. Et sicut Votiuæ participant de Festis quorum sunt Votiuæ, ita decet post *Graduale*, id est lamentum, audiri *Alleluia* extra Sepuagesimam, ad aliqualem latitudinem exprimendam, vt in Rubricis gener. enarrauimus. Vide Missam Votiuam de beata Virgine, ab Adventu ad Natiuitatem Domini, in qua reperies *Alleluia* vt in Festis. Omnes autem Votiuæ institutæ sunt in eodem gradu, licet aliqua minus solemnitatis visa sit habere quam aliæ, vt de passione, pro peccatis, infirmis, & eiusmodi; optima igitur Missalis Rubrica.

12 Observandum verò est infra Octau. Paschæ, si Votina cantetur pro re graui, in ea non dici *Graduale*; quod conuenit illi Octauæ, non Votiuæ.

ut Paschali, ita Ruiz in suo *Ceremoniali*, & benè: neque dici *Ite Misera est*, cum duplice *Alleluia*; quod proprium est Paschalis Missæ de Octaua, vt suprà diximus parte 4. tit. 11. num. 3.

13 In alijs Votiuis Sanctorum vel dicitur Missa propria Sancti, si habet, mutato in Collecta verbo *Natalitia*, *Festa*, & eiusmodi, in *Commemoracionem*; desumptis item vel *Tractu*, vel *Versibus* cum *Alleluia*, vel etiam *Graduali*, si opus est, ex Missa de Communi; vel certè tota Missa dicatur de Communi, prout ratio temporis sive Paschalis sive non Paschalis requirit. Paschale verò tempus durat, vt diximus, usque ad Sabbatum post Pentecosten inclusuè.

14 Missa de quindecim Auxiliariis, quæ impressa est Venetijs, reiecta est à sacra Rituum Congregatione die 16. Ianuar. 1617. ita, vt neque retineri possit in calce Missalis, sub pœnis librorum prohibitorum: eodemque modo reiecta est Missa de Patre eterno Madriti edita, & Missa de S. Gregorio pro Viniis Venetijs impressa, extant Decreta prælo data die 8. Aprilis 1628.

15 In Votiuis pro gratiarum actione additur Oratio propria, quæ habetur post Votiuam de sancta Trinitate, cum conclusione distincta à conclusione primæ Collectæ, seu Orationis, vt in Rubric. gener. 1. part. tit. 7. nn. 7. pag. 19. diximus, ita, vt in Missa solemnni duæ tantum Orationes dicantur cum distinctis conclusionibus; quod non minuit solemnitatem, sicut neque Festum S. Petri diminuitur, addita Oratione tantum S. Pauli: in Missis autem priuatis secunda erit de Officio, vt ex supradictis patet 1. part.

Rubric.

Rubric. tit. 4. num. 3. pag. 9. tercia de gratiarum actione.

16 In Missa ad postulandam gratiam Spiritus sancti, quae est eadem ac de Spiritu sancto, mutantur Orationes; & dicuntur eae quae habentur in fine eiusdem Missæ Votuæ de Spiritu sancto, & leguntur in *Sacramentario Gregoriano*.

17 Aliæ Missæ Votuæ pro diuersis rebus dici possunt quacumque die, nisi fuerit Dominica, vel Officium Duplex; sed tamen paßim non dicantur nisi vrgenti de causa, ut suprà dictum est de alijs Missis Votuis.

18 Additæ sunt enim tredecim aliæ Missæ Votuæ prædictis, pro alijs necessitatibus, de quibus aliqua notatu digna nunc enarrabimus. Et quidem quæ ad Summum Pontificem creandum, creatum, coronatum attinent, qui est caput Ecclesiæ, nemo eas vobabit in dubium; cum pro eodem in Canone semper orandum sit distinctè: in Collectis etiam Oratio pro Papa est satis frequens, & in solemnioribus anni temporibus. Patebit adhuc multò magis ex ritu mox laudando circa Episcopos locorum proprios. Sanctus Leo in sua assumptionis anniversario Sermones habuit; imò Romanam conueniebant eo die alij Episcopi, ut videre est in *Epistola Hilarii Papæ ad Ascanium*. Prima ergo vice poterit hæc Missa dici, etiam in Dominica, seu Festo Duplici, id est, Missa ut in Cathedra sancti Petri, tam in creatione Papæ quam in coronatione, mutata Collecta, cum *Credo*, ut in Missali dicitur. in Anniversario eadem dici debet.

19 De Anniversario Electionis seu Consecrationis Episcopi extat Canon *Felicitis de Consec. Dist. 1. Solemnitate*

tes. dicebatur autem Natalis dies Episcopi, ex sancto Ambroſ. l. 3. Epist. 60. ad Felicem, edit. Rom. Paulin. Epist. 16. ad Delphinum, & ex Hilario prædicta Epistola ad Ascanium. Nota in Rubrica particulam seu; nam sonat & ut patet aperiè in *Rubrica de Symbolo circa finem*, & in *Rubrica de Coloribus parament. num. 2. circa finem*. quare utraque celebrari potest. Apud Græcos in Menologijs notantur dies Ordinationum sancti Basilij, sancti Ioannis Chrysostomi, & aliorum. Apud Romanos vide quæ scribit sanctus Ambrosius de Felice Comensi Episcopo lib. 8. Epistola 60. cit. S. August. de Aurelio Carthag. Serm. 32. de Verb. Domini, & de suamet Ordinatione anniversaria Homil. 24. & 25. Ex quibus patet, si altera tantum celebretur, consecratio potius quam elec̄tio celebranda erit.

20 Si igitur venerit in die Festiuo, Missa erit de Feſto, cum commemo- ratione pro Episcopo, *Cerimon. Episc.* lib. 2. cap. 35. In Oratione autem no- minatur Episcopus, & ciuitas; quia Ecclesia sine additamento significat vniuersalem Ecclesiam: si vero in die non festiuo Missa dicitur ut in *Missali*, & emendato *Ceremoniali*, cum vni- ca Oratione, *Gloria*, *Credo*, & *Præ- fatione* communi, sive de tempore, vel habente rationem temporis; quia forte in Oœtiam occurrat.

21 In sequentibus Missis nulla est difficultas: ante Pium V. erant in usu; & in *Sacramentario Gregoriano* leguntur Orationes pro iter agentibus, pro quacumque necessitate, remissione pec- catorum, tempore belli, pace, vitanda mortalitate (cuius Missæ dicitur auctor Clemens VI. in *Ligno vita lib. 5.*) & pro infirmis. sed & Missæ pro infirmis

P p

memi-

meminit *Chrysost. Homil. 77. in Ioan.*
Missam pro moribundo innuit Ioan.
Diac. lib. 4. de Vita S. Gregor. cap. 86.

22 Missa pro sposo & sponsa di-
 cenda est extra diem Festum de prae-
 cepto, ex propria ante eamde Missam
Rubrica, quæ Missam Dominicæ seu
 Festi celebrati iubet cum commemo-
 ratione benedictionis: si vidua sponsa
 est, non benedicitur cum hac Missa,
 etiam si vir numquam nupserit; si ve-
 rò nupserit vir, & virginem ducat, vbi

ea viget consuetudo, poterunt nuptiæ
 benedici cum hac Missa, vt habetur
 expressè in *Rituali Rom. Pauli V.* Ce-
 terum Missæ Sacrificium offerri so-
 litum in nuptijs, docet aperte *Ter-
 tullian. ad Vxorem lib. 2. in fine.* Vn-
 de sufficiam, inquit, ad enarrandam
 felicitatem eius matrimonij, quod Ec-
 clesia conciliat, & confirmat oblatio
 nis. autem nomine intelligit
 Missam *Baron. anno 57. num. 49.* Vi-
 deamus Rubricas.

23 *Dicto Pater noster, Sacerdos, antequam dicat, Libera nos, quæsu-
 mus Domine, stans in cornu Epistolæ versus sponsum & sponsam
 ante Altare genuflexos, dicit super eos sequentes Orationes.*

Tenente librum ministro ante eum,
 & dum recedit à medio, seu accedit
 ad medium, genuflectat semper Sacra-
 mento: verum congruè post septem
 petitiones Orationis Dominicalis, pe-
 tit confessum Sacerdos quæ sunt utilia
 sponsis coram eodem Sacramento, vt

efficaciùs obtineat, & iterum reuertit
 ad Preces Ecclesiæ pro ijsdē etiam
 sponsis, dicens: *Libera nos, &c.* Oratio-
 nes autem pro sponsis sunt Ordinis
 Romani. Poterit suo loco dati *Pax*
 cum instrumento osculato à Sacerdo-
 te per ministrum sposo & sponsæ.

24 *Postquam sumpserit Sanguinem, communicet sponsos:*

Ex Tertulliano de Monogamia c. 11.
 Illi (Sacerdotes) sic dabunt viros &
 vxores, quomodo bucellas; quas su-

prà docuimus esse particulas cum
Baron. suprà citato num. 49. licet *Al-
 baspin.* aliud ibi intelligat.

25 *Sacerdos, antequam populo benedicat, conuersus ad sponsum & spon-
 sam dicat, &c.*

Hoc est in cornu Epistolæ, vt suprà,
 & vt de vicino libro commodè legat.

Benedictio specialis danda est an-
 te generalem, quasi ante partem
 aliorum.

26 Aspersio sponsorum, quæ fit
 cum Aqua benedicta in fine, fiat
 cum aspergillo & aqua, & cum si-
 gno Crucis super eos, eo modo quo
 dicitur in *Rituali Romano*, in be-
 nedictione mulieris post partum, &

aliarum personarum. Benedictio ve-
 rò hæc sponsorum firmata fuit Eu-
 aristi Decreto *Epistola 1. ad Episcop.*
Africanos.

27 Ultimo loco ponuntur Oratio-
 nes diuersæ ad libitum dicenda, quan-
 do non est Festum Duplex. Circa
 quas hæc occurunt notanda, & Pri-
 mò, Regulam illam, *De eodem non
 sit in Missa bis per modum principalis,
 siue sit Festum, siue sit Votuum, & per
 mo-*

modum simul Commemorationis, veram esse, & habere locum in sensu formalis Commemorationis, quæ dicit ordinem ad Officium; quod accidit in Collectis ordinariis, non ultra tertiam in Missa: non autem locum habet illa Regula in Collectis purè accessorijs, remotioribus à prima; nec in ijs, quæ addi possunt usque ad quinque, seu septem, ut suprà dictum est in prima par. Rubr. tit. 9. de Orationibus num. 12. pag. 27. Prima pars probatur ex eodem tit. 9. num. 15. vbi ideo in Missis de beata Maria dicitur Oratio de Spiritu sancto, & in Votiu de Apostolis, pro *A cunctis* dicitur, *Concede*, de beata Virgine, ut ibidem adnotauimus. Altera pars manifestè patet; quia alioquin sequeretur, quod, quando plures dici possunt Orationes (inter quas certum est, fieri semper mentionem de beata Virgine in Oratione *A cunctis*, vel, *Concede*) numquam in Missa posset dici Oratio ad postulandam continentiam, *Vre igne sancti Spiritus*; neque, *pro Deo et amicis*, in qua etiam nominatur Spiritus sanctus. Item in Votiu de Apostolis, & in alijs Missis, in quibus dicitur *A cunctis*, & tertia est ad libitum, non posset umquam dici Oratio *pro constituto in carcere*, in qua nominatur beatus Petrus. Ergo ultra vicinorem accessorijs, quæ Commemorationem sapit, & debet esse diuersa à prima Collecta, nihil refert, an

in alijs purè accessorijs, & remotioribus à prima, mentio de nouo fiat eorum qui in prima vel altera Collecta fuere nominati: qua concessa distinctione, certè nihil erit frustrè positum in Missali Romano.

28 Prima tamen Oratio ex his Votiu, nimurum ad postenda Suffragia Sanctorum, non debet dici, quando dicitur *A cunctis*, quia cædem sunt, ut ex titulo earumdem patet: poterit autem illa prima, *Concede*, dici in ea Missa, quæ habet secundam, *Concede*, de B. Virgine, & admittit quinque vel septem Orationes suo loco congruo post Orationem tertiam, si propria sit assignata: vel poterit & à Maioribus quandoque iuberi, ut dicatur etiam in Duplicibus pro re graui & publica causa, sicut alia, *Dens refugium nostrum*, & *virtus*, &c. & his modis non erit superflua in Missali. qua de re acutè dubitauere nonnulli. Auctor eiusdem primæ Orationis nescitur; sed meminit Abbas Grimoldus in libro Sacramentorum apud Pamelium in Tomo 2. *Liturgicon Eccles. Latine*.

29 Orationis *A cunctis* iam dedimus auctorem, & declarauimus N. quod in ea habetur pag. 25. Addimus hoc loco, pro dignitate Patroni nominandi in illo N. ante Apoltoles quandoque nominationem fieri, ut S. Michaëlis, vel S. Ioannis Baptistæ, ex Decreto sacræ Rituum Congregationis die 22. Augusti 1620.

30 Oratio *pro seipso Sacerdote* (quod suprà docuimus pag. 25.) dici non debet in Missa, cui interest proprius Episcopus, vel eo maior, vel Princeps magnus, ex Burchar. in Ord. celebrat. Missæ; potius orandum est pro Prelato seu Principe presente: quod fit ob reuerentiam eorumdem Maiorum.

P p 2 Habe-

Habetur autem Collecta hæc in libro Sacramentorum Abb. Grimoldi cit.

31 Idem Abbas Grimoldus meminit ibidem Orationum pro nauigantibus & ad humilitatem postulandam: reliquæ, pro Papa, Imperatore, Rege, Prelatis, contra persecutores Ecclesiæ, contra male agentes, ad pluuiam, serenitatem, repellendas tempestates, pro peste animalium, petitione lacrymarum, tentatis & tribulatis, ad malas cogitationes repellendas, ad continentiam postu-

landam, pro deuotis amicis, pro salute vinorum, habentur in Sacramentario Gregoriano. At in Oratione pro Imperatore adde electo, si nondum est coronatus, ut dictum est in Benedictione cerei Paschalis. est enim eadem utroque ratio.

32 Ultima pro viuis & defunctis cum duabus sequentibus tribuitur Augustino tamquam auctori à Durando libro 4. cap. 15. & idem affirmatur in Sacramentario Gregoriano.

De Rubricis Missarum pro Defunctis. XVIII.

Missa mortuorum imitantur triduanam Christi sepulturam: sicuti enim in illo triduo, ita & in his Missis omnia laudis cantica subiunguntur, & solemnitates omnes subtrahuntur, Durand. lib. 7. cap. 35. & nos iam multa diximus suprà in Rubric. gener. par. 1. tit. 5. 100, pag. 10. & par. 2. tit. 13. toto, pag. 180.

2 Introitus constat duobus Versibus, quod alias non fit, nimurum Te deceat, & Exaudi orationem: vel quia secundus succedit in locum Gloria Patri; vel quia optamus Defunctis stolam binam, animæ & corporis, Durand. lib. 6. cap. 52.

3 Offertorium habet Versum ad modum Responsoriij; eiusmodi erant antiqua omnia Offertoria, ex Durand. lib. 4. cap. 27. in quo p. explica illud verbum *inferni*, id est Purgatorij, qui est locus inferior, & non differt ignis utriusque loci, nisi in duratione: cetera conueniunt, & significant, ne Deus obliuiscatur animarum.

4 Communio etiam est unica in toto Missali cum repetitione & v. Requiem, ut in Responsorijs, ad instar antiqui ritus Ordinis Romani, in quo,

communicante populo, Versus Communio cantabatur cum additione Versus Gloria Patri, &c. *Microl.* cap. 18.

5 Quis auctor Sequentiae? ex Auctore *Ligni vita lib. 1. cap. 70.* sanctus Gregorius est; ex Stephano Proysthino lib. 1. de *Quatuor nouiss. cap. 5.* S. Bernardus, cuius initium est, inquit ille:

*Cum recordor moriturus,
Quid post mortem sim futurus,
Terror terret me venturus,
Quem expecto non securus.
Terret dies me terroris,
Dies iræ ac furoris,
Dies luætus ac mororis,
Dies ultrix peccatoris.
Dies ire, dies illa, &c.*

Athi quaterni sunt versus, reliqui terri. Sed Bzouius anno 1294. num. 37. & 38. ex Leandro Alberto, eam tribuit Latino Cardinali Vrsino, seu Frangipanio: & idem est. Alij tribuunt alijs; Augustino de Biella Ordinis Eremitarum S. Augustini, qui erat in humanis anno 1491 Joseph Pamphilus in *Chronicis August. ex fama tamen: qui etiam se legisse ait in Annal. Prædicatorum, F. Humber-*

tum

tum quintum Generalem Magistrum auctorem dici, qui obiit anno 1174. *Angelus Ellius in Speculo spirituali* facit auctorem innominatum ex Ordine sancti Francisci: nominatus autem Thomas de Celano (qui viuebat anno 1250,) à Barthol. Pisano in conformitatibus *D. Franc. lib. 1. frustu 11.* cui ergo credam, nescio. Mennio Sibyllæ in 3. Versu indicat recentiorem esse hanc Prolam sancto Gregorio, qui in suo Sacramentorum libro nihil prorsus gentilitatis habet.

6 In die depositionis & anniversario Summi Pontificis dicitur prima Missa: quia, quæ raro adhibentur, pretiosa reputantur, neque quotidiana vilescant consuetudine. *Amalar. lib. 3. cap. 40.* & ideò Missa semel in anno constituta in Commemoratione omnium Defunctorum dici iubetur in exequijs Summi Pontificis & Episcoporum.

7 Pro defuncto Cardinali eadem prima Missa dicenda est, mutatis Orationibus. Rubrica quidem non prescribit, sed usus ita declarauit Rubricam; quia sunt Episcopis maiores. Pro Diacono tamen Cardinali Oratio *Inclina*, ut in Missali.

8 Quid pro Sacerdote defuncto? licet de eo Rubrica meminerit inter defunctum Episcopum & Cardinalem; non tamen iisdem æqualem eum facit. Et rationabilis consuetudo est in plerisque Ecclesijs maioribus Vrbis, ut dicatur Missa secunda, mutata Oratione, ratione cuius videtur in Rubrica prius de Sacerdote quam de Cardinali mentio facta fuisse: si tamen dicatur Missa prima, faveret Rubrica in fine Missarum pro Defunctis, quæ concedit, Epistolas & Evangelia unius Missæ dici posse in alia

quacumque Missa pro Defunctis.

9 Oratio in tertio vel septimo dicenda, ex *Amalar. lib. 3. cap. 44.* dicitur ad celebritatem quamdam in proprijs diebus, 3. 7. 30. vnde non debet dici in ijs diebus qui occurunt inter tertium & septimum, neque post septimum usque ad trigesimum, in quibus dicitur Missa ut in quotidianis: alias esset mendacium in Collecta. Qui dies, sicut etiam anniversarius, numerari debent à die obitus, seu depositionis, ut patet ex Collectis, in quibus fit mentio depositionis: nam S. Ambrosius Serm. 70. accepit depositionis vocabulum tam pro sepultura quam pro obitu, licet Ecclesia videatur distingue inter obitum & depositionem, in titulo secunda *Missæ Defunctorum*. Si contendas distingui, numerabis hos dies à die sepultura, qua potiori iure subiacet defunctus Ecclesiastice curæ: vel sequere locorum consuetudinem, nisi Testatoris verba aliud sonent.

10 Missa in die nono non est amplius in usu: & *Augustin. in Genesim nouemdiale* pro defunctis redarguit. Quadragenarium diem coluit S. Ambrosius in obitu Theodosij, *Orat. de eodem.* Alij alias dies, quos, non probante Romana Ecclesia, non obseruamus amplius, exceptis exequijs Papalibus.

11 Sed pro prædictis Ecclesiasticis in tertio, septimo, trigesimo, & anniversario, quæ Missa, quæ Oratio dicenda erit in his diebus repetenda est Missa, quæ dicta est in die depositionis, sicuti fit pro laicis in iisdem diebus 3. 7. & 30. ex propria Rubrica. Oratio vero semper erit propria Episcopi, vel Sacerdotis. Neque refert, in ea non facti mentionem de 3. 7. & 30.

Pp 3. &

& anniversario: nam eadem Oratio pro Papa dicitur in obitu & in anniversario, nulla facta in ea anniversarij mentione.

12 Missa quoque est eadem in obitu & anniversario Papæ, cur non etiam erit Episcopi? Cardinales autem eodem priuilegio mortis gaudent quo Episcopi, & in huiusmodi functionibus post mortem sunt æquales. Extra prædictos dies, Missæ dieuntur ut in quotidianis Defunctorum, cum proprijs Orationibus.

13 In titulo *Pro patre & matre* addita est vox *Sacerdotis*: nam alias de patre cuiusque non conuenit Oratio in ore Sacerdotis, ut palet audenti.

14 Missæ, quæ circumferuntur sancti Gregorij pro viuis & defunctis, neque sunt sancti Gregorij, neque sunt approbatæ à sancta Sede Apostolica, imò reiectæ, ita ut neque in calce Missalis retineri possint, ex Decreto sacræ Rituum Congregationis die 8. Aprilis 1628.

15 Pro eo qui proximè obiit, longè tamen à nobis, prima vice potest dici Missa ut in die tertio, omisso verbo *tertium*.

16 N. exigit nomen Defuncti, si ramen est nobilis, vel consuetudo fit nominandi omnes in Collecta & Orationibus.

17 Habentur in Sacramen. Gregoriano Orationes, Fidelium Deus, cum Secreta, & Postcommunione: in anniversario, pro Episcopo, Deus omnium fidelium; pro Sacerdote, *Præsta*; pro defuncto, *Inclina*, & *Absolue*; pro fratribus, Secreta; pro ijs qui in cæmeterio, tres consuetæ; pro pluribus defunctis, *Deus, cui proprium, &c., Animabus*, cum duabus seqq. reliqua sunt recentiores: ex quibus illæ duæ, qua pro Episcopo vel Sacerdote additæ sunt, post eam utrique communem, *Deus qui inter Apostolicos, &c.* conuenientius dicuntur in ijs Missis, in quibus per modum commemorationis dici deber Oratio pro prædictis ijsdem; vel certè posita sunt ad varietatem.

De Rubricis Benedictionum. XIX.

Benedictio hæc sumitur pro rebus ipsis specialis sanctitas impertitur, ita ut in usus profanos illæ deinde transferri non possint: & aliae quidem sunt constitutæ benedictiones, aliae invocatiæ, ex Caiet. 2. 2. quæst. 88. artic. 11. illæ quidem, per quas siue res siue personæ diuino cultui destinantur, hæc verò sunt, per quas à Deo, vel rebus, vel personis imploratur auxilium diuinum. Primi generis sunt Benedictiones aquæ, vestium Sacerdotalium, mapparum Altaris, Corpo-

ralium, & Vasculi pro factosancta Eucharistia, de quibus in Missali agitur; quia communes esse possunt simpli- ci Sacerdoti priuilegiato, seu delegato, nedum Episcopo, seu Abbat. Secundi generis aliae sunt, *Agni in Paschate, onorum, panis, nouorum fructuum, cuiuscumque comedibilis, candelarum, loci, domus nouæ, thalamis, & nouanauis*, quæ in Missali descriptæ sunt eitra præiudicium aliarum, quæ in Rituall Romano habentur; quia hæc quocumque Sacerdote fieri possunt, & fieri sèpius contingunt; neque Rituale

tuale Romanum, sicuti Missale, cui-
cumque facile suppetere solet.

2 Origo harum Benedictionum, quæ fiunt per verba Sacerdotis addito signo Crucis, absque ullo dubio ab Apostolis est: neque desunt, qui in hanc causam illud Apostoli Pauli explicant, *i. Tim. 4. Forma habet sanorum verborum que a me didicisti. Sanorum, hoc est, quæ sanare possunt creaturas, siue insensibiles siue sensibiles.*

3 Habitus benedicturi Sacerdotis erit Superpelliceum, & Stola regulatiter alba, aliquando violacea, ut infra. Nam color albus designat puritatem communicandam rebus benedicendis; violaceus autem adhibetur congrue in benedictione coniuncta

cum exorcismis, ad effugandos dæmones; vnde ad aquam benedicendam eo colore utimur: potest tamen adhiberi Stola coloris temporis conuenientis, ut dicitur in *Rubricis Ritualis Romani.*

4 Stando semper benedicat Sacerdos, & aperto capite; manuque formet Crucis signum versus re, vbi est nota \ddagger , & item ipsam asperget in fine ter, hoc est, in medio, a dextris, & a sinistris rei.

5 Super Altare quidem benedicenda res collocari poterunt, non autem esculenta, quæ omnino super mensam ponenda erunt, non in Altari.

De Aqua benedicta ha sunt Rubricæ in Missali.

6 a *Die Dominica, in sacrificia preparato sale & aqua benedicenda,*

b *Sacerdos celebraturus Missam, vel alias ad id deputatus, Alba vel Superpellico indutus cum Stola circa collum, primò dicit \ddagger . Adiutorium.*

a *Die Dominica.*] Numquā omittitur in Dominicis aspersio Aquæ benedictæ, *Microl. 41. in memoriam Baptismi*, qui in Dominica Paschæ solemniter celebratur, *Rupert. lib. 7. cap. 20.*

b *Sacerdos celebraturus Missam.*]

Sacerdotis est hæc benedictio, *ex Concilio Nannenensi.* si celebraturus est Missam, induat super Albam Stolam Missæ conuenientem: si alias est, adhibeat super cottam Stolam violaceam, vt in *Rituali Romano Pauli V.*

7 *Deinde absolute incipit exorcismum salis.*

c *Salis.*] Miscenda est Aqua benedicta cum sale, *ex Clemente lib. 8. Constit. cap. 29. vbi meminit benedictionis aquæ, & virtutis eius ad morbos pellendos, & dæmones fugandos: delentur etiam venialia, ex sancto Thoma 3. par. quest. 65. artic. 1. ad 6. Quod an fiat ex opere operantis, ut afferunt cum sancto Thoma Alensis & Abulensis, citati à Suar. 3 par. disput. 12. Sectione 2. an vero ex opere operato,*

quod significant *Victoria, Sotus, & Le-desma* apud *Gregor. de Valent. Tom. 4. disput. 7. quest. 4.* non est quod hoc loco minus utiliter disputemus. Valet etiam Aqua benedicta ad pellendos corporis morbos, ut *Tobias noster par. 1. cap. 72.* fusiū probat, vbi multa de hoc effectu afferunt exempla non communia. *Lege Baronium Tomo secundo anno 152. Tomo quarto 362. & 389. Tomo octavo 598. & Tomo de-*

tim. 944. Illud est præcipuum in hoc ritu: quod sicut in ingressu Ecclesiæ aspergimur statim Aqua benedicta; ita mundari à Deo tacitè petimus, vt maiori cum puritate vel sacrificemus, vel oremus; & præfertim Clerus hoc intendere debet, iuxta illud *Isaia 52. Mundamini, qui fertis vas Domini.*

8 Priùs autem quam à Clemente, nimirum à sanctis Apostolis, & præfertim à sancto Matthæo, qui, ex *Marfilio Columna*, fuit auctor benedictionis aquæ, hunc ritum effluxisse certum est, desumpto ritu ab Eliseo Propheta 4. *Regum 2.* qui sale fugavit sterilitatem aquæ. vnde *Raban.*

lib. 2. cap. 55. Aqua à fôrdibus mundat, sal putredinem fugat; aqua nitorem præbet, sal sinceritatem adhibet; aqua potum sapientia significat, & sal gustum prudentiae indicat.

9 Sed quare sal ante aquam benedicitur? quia benedicenda est aqua cum eius mixtione. Per salem intellige amaritudinem pœnitentiae, per aquam Baptismum. Quia ergo præcedere debet cordis compunctione, id est sal priùs benedicatur, *Duran. lib. 4. cap. 4.* Alexander Papa ritum hunc confirmauit Decreto, de *Consec. can. Aquam. Distinct. 3. VV alafrid. capite 19. testatur cum Microlog. cap. 41. 46. & alijs.*

10 *Ter mittit sal in aquam in modum Crucis, dicendo semel.*

Ordo Romanus: Ut in virtute Trinitatis fiat benedictio & mixtio Christi cum populo. *Aqua multæ, populi multi.* Quia Christus sal est, à quo Apostoli sal terræ dicti sunt. Miscenda quoque est amaritudo cum

pœnitentia & Baptismo, ex *Durando loco citato*, ad sanctificationem, quam *Cyprianus Papa*, id est *Episcopus*, citatus à *Durand. ibidem*, docet esse proprium effectum Aquæ benedictæ.

11 *Finita benedictione, Sacerdos celebraturus, indutus ad Pluniali coloris Officio conuenientis, accedit ad Altare; & ibi ad gradus cum ministris genuflexus, accipit à Diacono aspersorium, & primò ter aspergit Altare, deinde se, & erectus ministros, incipiens Antiphonam, Asperges me, & Chorus prosequitur, Domine hyssopo, &c. ut infra. Interim Celebrans aspergit Clerum, deinde populum, dicens submissa voce cum ministris Psalmum Miserere.*

12 Ante Tertiam, *Rupert. ait lib. 9. cap. 10.* sed post Tertiam, *Ordo Roman. in die sancto Pasche*, & indicat *Cerimon. Episcop. lib. 2. cap. 31. vbi præscribitur*, quod in fine aspersoris capit Planetam, & facit Sacerdos confessionem: ergo, dicta Tertia, fit aspersio; sed & ante benedictionem

palmarum, seu candelarum, si hæc occurrat in Dominica, fit aspersio, vt supra in proprijs locis dictum est.

Pluniali. 1 Hoc est, post Amictum, Albam, Cingulum, & Stolam, vt in predicto *Cerimoniali*: neque procedit postremus, vt aliqui scripsere, sed medius inter ministros paratos, *ibidem;*

ibidem; nempe, si cum ijsdem cantanda sit Missa.

e Ibi ad gradus.] Hoc est, in insimo eius gradu, *Cerimon. ibidem*; & *ibidem*, *as Rubr.* genuflexus: ergo etiam genuflexit tempore Paschali, cui Dominica æquiparatur. Aspergit autem genuflexus Altare, ob maiorem reverentiam; & seipsum item, ad indicandam humilitatem: sicuti genuflexus etiam sibiipsi cineres imponit, ut suo loco diximus.

f Ter aspergit Altare.] In medio, versus cornu Euangelij, tum Epistolæ. Altare vero aspergitur ob reverentiam Sacramenti in eo conficiendi, vt inde arceantur hostes, *Duran.* *vbi suprà*; & ob memoriam Baptismi Christi, à quo vim habet Baptismus noster.

*13 Quid si in Altari sit exposta sanctissima Eucharistia, abstinendum est ab aspersione Altaris, ea ratione qua non signatur Altare ad *In principio*, vt dictum est *in Feria quinta in Cena Domini*; & hoc expresse habetur *in Ambrosiano Missali proximè edito anno 1618*. Diaconus quoque tunc similiter debet abstinere ab osculis asperforij & manuum.*

g Et erectus ministros.] Id est, adhuc genuflexos, primò Diaconum, deinde Subdiaconum.

h Incipiens Antiphonam.] Debet ex *predicto Cerimon.* incipere Antiphonam ante aspersionem Altaris; eodemque modo intellige Rubricam Missalis, quamvis postponere videatur Antiphonam. Conuenit enim vt dicatur *Asperges*, futuri temporis, ante aspersionem actualem. Neque nouum videri debet, quod inchoatur Antiphonam.

na genibus flexis: nam idem prescribitur Episcopo in principio Synodi in Pontificali Romano, & in qualibet sessione. Est autem hæc Antiphona de fide Baptismi prophetia; nam hyssopus significat humilitatem & passionem Christi, à qua pendet Baptismi virtus, *Ruper. lib. 7 cap. 20.*

i Aspergit Clerum.] Aspergens non inclinat caput; at Clerum stare decet detecto capite, & aspergenti reverenter caput inclinare, *Cerimon. Episcop. lib. 2. cap. 31.* neque tamè aspersio singulorum fieri debet, sed plurimum simul, tam Cleri quam populi; & iuxta locorum consuetudinem fiat aspersio laicorum. Canonici singillatim aspergi poterunt, ad maiorem eorumdem venerationem; quibus & Celebrans aliquam honoris significationem adhibebit ante & post totam eorum aspersionem: quod ne fiat incongruè à maiori Celebrante, statuit Gregorius XIII. 30. Decembris 1573. teste *Genuensi in Praxi Archiepiscop. cap. 63. Roma edita 1616.* ne in Ecclesijs Hispaniarum Antistes, vel alia persona principalis asperget Clerum in Dominicis ante Missam; sed eius loco simplex Sacerdos cum Superpelliceo, & Stola, & cum Acolythis tantum.

l Cum ministris.] Comitantur eum ministri, Diaconiisque eleuat à dextris simbriam Pluuialis. Quod si, in *predicto Cerimon.* procedit solus Celebrans, hoc ibi iubetur ob reverentiam Episcopi presentis, vt coram eo cum minori pompa Celebrans procedat.

m Psalmum.] Id est, totum Psalmum alternatim cum ministris.

14 *Hec Antiphona p̄adictō modo dicitur ad aspersionem Aquæ benedictæ in Dominicis per totum annum; excepta Dominica de Paſtione, & Dominica Palmarum, in quibus non dicitur a Gloria Patri, sed post Psalmum Miserere repetitur immediate Antiphona, Asperges me. Excepto etiam tempore Paſchali, scilicet à Dominica Paſchæ usque ad Pentecosten, quo tempore cantatur Antiphona, o Vidi aquam; Dominica vero Trinitatis resumitur Asperges.*

n Gloria Patri.] Omittitur ijs diebus, quibus in Missa dici prohibetur. hæc enim aspersio est quasi initium Missæ.

o Vidi aquam] Habet Ordo Romanus in die Paſchæ Antiphonam, *Vidi aquam: vbi etiam habes eosdem exorcismos salis & aquæ cum Orationibus prædictis; quando nimurum agitur de*

Consecrat. Eccles. habentur etiam in Sacramentario sancti Gregor. Verum hæc Antiphona desumpta est ab Ezechiele 47. & significat fontem sacramentalis de templo corporis Christi, de cuius latere quidem laeo humanitatis, dextro autem diuinitatis, exiuit sanguis & aqua Baptismalis, Rupertus loco citato.

15 *In die sancto Paſchæ & Pentecosten, vbi est fons Baptismalis, fit aspersio cum aqua pridie benedicta in fonte Baptismi, & ante infusionem olei & chrismatis accepta.*

Hæc eadem Ordo Romanus, & in cap. Sabbato. de Consec. Distinct. 4.

16 *Finita Antiphona supradicto modo, Sacerdos qui aspersit aquam, reuersus ad Altare, stans ante gradus Altaris iunctis manibus, dicat V. Ostende, &c. Tempore Paſchali additur Alleluia.*

Nota, quod in Oratione ultima petitur, mitti Angelum de cælis, non nisi post purificationem per aspersiōnem Aquæ benedictæ.

p Reuersus ad Altare.] Hoc est, ad infimum eiusdem gradum, *Cerimonial. Episc. loco citato.*

17 *Tenent autem ministri librum ante Celebrantem, ibidem, dum dicit Versus & Orationem. Post Orationem Exaudi deponitur Pluuiiale, assumitur Manipulus cum Casula pro Missa, Cerimon. ibidem.*

18 *Reliquæ Orationes quæ sequuntur pro benedictione Agni, ono-*

rum, panis, nouorum fructuum, rerum comestibilium, candelarum, loci, domus nouæ, thalami, nouæ nauis, Sacerdotialium indumentorum, mapparum, Corporalium, Vasculi Sacramenti, quæ sine vocatione sunt, habentur partim in Ordine Romano, partim in Pontificali, partim in Ritualibus antiquis.

19 *Benedictio Agni ad communem mensam fit ex vſu Romano, Microlog. cap. 54. Panis, à sancto Petro, ex Abdia lib. 2. Histor. Apostol. & Ora-*

*tio est in Sacramentario Gregoriano; vbi etiam habetur Oratio rerum come-
stibili-*

stibilium. Frugum verò *habet originem à sancto Clemente Constitut. li. 8. cap. 4. seu, ex Baronio anno 283. à Decreto Eurychiani Papæ.*

20 *Quæ traditur hoc loco candelarum benedictio, ea est, quæ fieri contingit extra diem Purificationis beatæ Virginis: quod expressè notatur in Rituali Romano Pauli V. Item ea loci est, quæ fit extra diem Sabbati sancti, in quo maiori ritu domorum fit benedictio, & a Parocho, cuius proprius habetur ritus in predicto Rituali: nam, ut diximus, in Missali positæ sunt tantum ea benedictiones, quæ citra præindictum iurum Parochialium à quocumque Sacerdote, & quandocumque, fieri possunt.*

21 *Pro benedictione vestium Sacerdotialium Orationes habentur in Sacramentario Gregoriano. Reprehendit Possenius de Officio Curati cap. 2. num. 33. eos, & meritò, qui asserunt vestem Sacerdotalem non benedictam vesti Sacerdotali benedictæ, & eam dissuunt post Missam, putantes hoc sufficere vice benedictionis propriæ: quod nullatenus est permittendum.*

22 *Quæritur autem: Quis benedicere potest has vestes præter Episcopum? Abbates, & alij Regularium Superiores ex Priuilegio benedicere possunt; non tamen benedicere paramenta Ecclesiarum non sibi subditarum, neque Abbates, ex Decreto sacræ Rituum Congregationis die 24. Augusti 1609. & renouato in fauorem Episcopi Spoletani die 30. Septemb. 1628. Neque obstat consuetudo allegata à Tamburino de Iure Abb. Tom. 1. disput. 22. quæst. 2. num. 2. quam abrogavit, & non obstat declaravit ea-*

dem S. Congregatio 18. Augusti 1629. Nullo modo Sacerdotes simplices benedicere possunt proprias vestes, ex Nanar. conf. 2. de consecr. Eccles. neque Protonotarij, ex Decreto sacræ Rituum Cōgregationis 17. Iulij 1627.

23 *Quæritur postremò: An Episcopi hanc facultatem possint alijs Sacerdotibus delegare. Tabien. v. Abbas. num. 12. Vgolin. de Episc. cap. 32. num. 5. negant: & in praxi sacra Rituum Congregatio sæpius requisita fuit ab Episcopis insignioribus, & S. R. E. Cardinalibus, eiusdemque sacræ Rituum Congregationis Praefectis, iustis de causis apud Ecclesiæ proprias non residentibus, pro facultate delegandi, & eam pluribus concessit, aliquando limitando personas in dignitate constitutas, 14. Nonembbris 1615. aliquando tempus ad sex menses, 14. Martij 1616. & sæpius tandem sine limitatione, 2. May 1619. & deinceps alijs eodem modo. Ratio est, quia de potestate ordinis est hæc benedictio: ea verò non potest ab Episcopo delegari, sicuti potestas iurisdictionis, quæ delegari potest.*

24 *Haec tenus de Benedictionibus. In calce Missalis additas inuenies Orationes dicendas in consecratione Episcopi, & in collatione Ordinum, excerptas à Pontificali: at, inquit, Cur in Missali positæ sunt? Respondeo, ad maiorem commoditatem consecrantis & consecratorum, ut quisque eas dicere possit statim in suo Missali in Missa consecrationis. Prima verò harum Orationum legitur in Sacramentario sancti Gregorij, nimirum ea quæ pro Episcopi consecratione dicitur.*

Et hic finis totius Missalis.

AT

Qq 2

AP

APPENDICES
AD RUBRICAS
MISSALIS ROMANI.

PARS QUINTA.

D pleniorum Rubricarum tractationem quatuor adhuc videntur desiderari posse in hunc Commentariis: & Primo, circa illam Rubricam de hora celebrandi ab Aurora usque ad Meridiem, dari debent Tabulae ad Auroram dignoscendam, & Meridiem. Deinde circa aliam, ut ieunus à media nocte Sacerdos celebret; qua item hora Media noctis limes constituatur. Tertio, exoptant multi breuem aliquam & probatam methodum formandæ ritè totius sacræ supellectilis ad Missam necessariæ, seu congruentis: quibus aliquid suppeditandum quoque erit de nitore & munditia eiusdem sacræ supellectilis. Et quidem primis duobus sufficient eæ Tabulae quam breuissimæ, quas olim edidit in Mathematicis peritissimus Theodosius Rubens Priuernas; & ut Clero præstò sint, statim eas subiiciemus, additis quibusdam locorum nominibus ubi Nostri degunt, in quorum gratiam hæc Commentaria præcipue scripsimus. Pro reliquis duabus insudauit sanctus Carolus Borromæus, ex cuius Actis necessaria decerpemus, & utilia ad rem nostram ordine faciliori describemus.

TA

TABVLÆ LOCORVM

PROVSV TABELLARVM SEQVENTIVM.

Loca Italæ sunt in triplici differentia, inquit Theodosius noster; quædam sub eleuato Polo per gradus 39. alia per gradus 42. alia per gradus 45. ea verò quæ extra hos gradus dicuntur esse, reduci possunt ad vnam ex his classibus, ad quam nimirum proprius accedunt. Itaque

PER GRADVS 39.

B arium,	Coseatia,	Sardinia,
Brundusium,	Istria,	Sicilia,
Corcyra,	Regium Calabriæ,	Tarentum, & eiusmodi

PER GRADVS 42.

A ncona,	Lauretum,	Regium Estenium,
Aquila,	Lucæ,	Roma,
Arpinum,	Macerata,	Septempeda,
Corsica,	Neapolis,	Spoletum,
Florentia,	Perusia,	Viterbium,
Forosempronium,	Pisæ,	Vrbinum,
Fulginia,	Piscia,	Zagarolum, & alia.
Imola,	Rauenna,	

PER GRADVS 45.

A nnetium,	Genua,	Placentia,
Aquæ,	Mantua,	Pompeia laus,
Aquileia,	Mediolanum,	Sauona,
Aifa,	Modoetia,	Taurinum,
Bononia,	Mons acutus,	Tononum,
Brixia,	Nouatia,	Tridentum,
Casale S. Euafij,	Orta,	Venetia,
Casale maius,	Papia,	Vercellæ,
Comum,	Parma,	Verona,
Cremona,	Patauium,	Vigleuanum, & alia.
Derthona,		

Tabellæ Auroraæ, Meridiei, & Mediæ noctis. T

T A B E L L A I. P E R G R A D V S

Principium crepusculi Matut.			Meridies.			Medium noctis.		
M E N S E J A N V A R I O.			M E N S E F E B R V A R I O.			M E N S E M A R T I O.		
Dies	Hora	Min.	Hora	Min.	Hora	Hora	Min.	Hora
3	12	59.	19	20.	7	7	20.	
9	12	54.	19	17.	7	17.		
15	12	49.	19	14.	7	14.		
21	12	40.	19	9.	7	9.		
26	12	31.	19	4.	7	4.		
M E N S E A P R I L I.			M E N S E M A I O.			M E N S E I V N I O.		
2	9	54.	17	45.	5	45.		
9	9	37.	17	37.	5	37.		
15	9	19.	17	29.	5	29.		
21	9	3.	17	26.	5	26.		
27	8	46.	17	15.	5	15.		
3	8	29.	17	8.	5	8.		
9	8	15.	17	2.	5	2.		
15	8	0.	16	56.	4	56.		
21	7	47.	16	51.	4	51.		
28	7	34.	16	46.	4	46.		
3	7	26.	16	43.	4	43.		
9	7	17.	16	40.	4	40.		
16	7	12.	16	38.	4	38.		
22	7	12.	16	38.	4	38.		
28	7	12.	16	38.	4	38.		

M E N -

Tabellæ Auroraæ, Meridiei, & Mediaæ noctis.

T A B E L L A I. P E R I G R A D V S 39.

Principium crepusculi Matut.

Meridies.

Medium noctis.

M E N S U M E A I V L I O.

Dies	Horæ	Min.	Horæ	Min.	Horæ	Min.
5	7	17.	16	40.	4	40.
11	7	26.	16	43.	4	43.
17	7	34.	16	46.	4	46.
24	7	47.	16	51.	4	51.
30	8	0.	16	56.	4	56.

M E N S E A V G V S T O.

5	8	15.	17	2.	5	2.
11	8	29.	17	8.	5	8.
18	8	46.	17	15.	5	15.
24	9	3.	17	26.	5	26.
30	9	19.	17	29.	5	29.

M E N S E S E P T E M B R I.

5	9	37.	17	37.	5	37.
11	9	54.	17	45.	5	45.
18	10	9.	17	52.	5	52.
24	10	26.	18	0.	6	0.
30	10	43.	18	8.	6	8.

M E N S E O C T O B R I.

6	10	57.	18	15.	6	15.
12	11	13.	18	25.	6	23.
18	11	29.	18	31.	6	31.
24	11	42.	18	38.	6	38.
30	11	56.	18	45.	6	45.

M E N S E N O V E M B R I.

5	12	9.	18	52.	6	52.
11	12	20.	18	58.	6	58.
17	12	31.	19	4.	7	4.
23	12	40.	19	9.	7	9.
29	12	49.	19	14.	7	14.

M E N S E D E C E M B R I.

5	12	54.	19	17.	7	17.
11	12	59.	19	20.	7	20.
17	13	3.	19	22.	7	22.
22	13	2.	19	22.	7	22.
28	13	3.	19	22.	7	22.

M E M

Ta.

Tabellæ Auroræ, Meridiei, & Mediæ noctis.

T A B E L L A D I P E R G R A D V S 42.

Principium crepusculi Matutini M. Meridies. M. Medium noctis.

M E N S E V I A N V I A R I O.

Dies	Hora	Min.	Hora	Min.	Hora	Min.
3	13	14.	19	30.	7	30.
9	13	9.	19	27.	7	27.
15	13	2.	19	23.	7	23.
21	12	51.	19	17.	7	17.
26	12	42.	19	11.	7	11.

M E N S E F E B R V A R I O.

1	12	29.	19	5.	7	5.
7	12	16.	18	58.	6	58.
13	12	1.	18	50.	6	50.
19	11	46.	18	42.	6	42.
25	11	30.	18	34.	6	34.

M E N S E M A R T I O.

3	11	15.	18	26.	6	26.
9	10	57.	18	17.	6	17.
15	10	40.	18	9.	6	9.
21	10	22.	18	0.	6	0.
27	10	2.	17	51.	5	51.

M E N S E A P R I L I.

2	9	45.	17	43.	5	43.
9	9	25.	17	34.	5	34.
15	9	7.	17	26.	5	26.
21	8	49.	17	18.	5	18.
27	8	30.	17	10.	5	10.

M E N S E M A I O.

3	8	10.	17	2.	5	2.
9	7	53.	16	55.	4	55.
15	7	34.	16	49.	4	49.
21	7	20.	16	43.	4	43.
28	7	4.	16	37.	4	37.

M E N S E I V N I O.

3	6	53.	16	33.	4	33.
9	6	44.	16	30.	4	30.
16	6	38.	16	28.	4	28.
22	6	38.	16	28.	4	28.
28	6	33.	16	28.	4	28.

M E N.

Tabellæ Auroræ, Meridiei, & Mediæ noctis.

T A B E L L A II. P E R G R A D V S 42.

Principium crepusculi Matut.

Meridies.

Medium noctis.

M E N S E I V L I O.							
Dies	Horæ	Min.	Horæ	Min.	Horæ	Min.	
5	6	44.	16	30.	4	30.	
11	6	53.	16	33.	4	33.	
17	7	4.	16	37.	4	37.	
24	7	20.	16	43.	4	43.	
30	7	34.	16	49.	4	49.	
M E N S E A V G V S T O.							
5	7	53.	16	55.	4	55.	
11	8	10.	17	2.	5	2.	
18	8	30.	17	10.	5	10.	
24	8	49.	17	18.	5	18.	
30	9	7.	17	26.	5	26.	
M E N S E S E P T E M B R I L.							
5	9	25.	17	34.	5	34.	
11	9	45.	17	43.	5	43.	
18	10	2.	17	51.	5	51.	
24	10	22.	18	0.	6	0.	
30	10	40.	18	9.	6	9.	
M E N S E O C T O B R I.							
6	10	57.	18	17.	6	17.	
12	11	15.	18	26.	6	26.	
18	11	30.	18	34.	6	34.	
24	11	46.	18	42.	6	42.	
30	12	1.	18	50.	6	50.	
M E N S E N O V E M B R I L.							
5	12	16.	18	58.	6	58.	
11	12	29.	19	5.	7	5.	
17	12	42.	19	11.	7	11.	
23	12	51.	19	17.	7	17.	
29	13	2.	19	23.	7	23.	
M E N S E D E C E M B R I.							
5	13	9.	19	27.	7	27.	
11	13	14.	19	30.	7	30.	
17	13	18.	19	32.	7	32.	
22	13	18.	19	32.	7	32.	
28	13	18.	19	32.	7	32.	

Rr

Ta-

Tabellæ Auroraæ, Meridiei, & Mediaæ noctis.

T A B E L L A III. P E R G R A D V S 45.

Principium crepusculi Matut. Meridies. Medium noctis.

M E N S E I A N V A R I O.

Dies	Horæ	Min.	Horæ	Min.	Horæ	Min.
3	13	28.	19	40.	7	40.
9	13	23.	19	37.	7	37.
15	13	14.	19	32.	7	32.
21	13	3.	19	26.	7	26.
26	12	52.	19	20.	7	20.

M E N S E F E B R V A R I O.

1	12	38.	19	12.	7	12.
7	12	23.	19	4.	7	4.
13	12	8.	18	56.	6	56.
19	11	51.	18	47.	6	47.
25	11	33.	18	38.	6	38.

M E N S E M A R T I O.

3	11	16.	18	29.	6	29.
9	10	56.	18	19.	6	19.
15	10	37.	18	10.	6	10.
21	10	16.	18	0.	6	0.
27	9	55.	17	50.	5	50.

M E N S E A P R I L I.

2	9	35.	17	41.	5	41.
9	9	13.	17	31.	5	31.
15	8	52.	17	22.	5	22.
21	8	31.	17	13.	5	13.
27	8	9.	17	4.	5	4.

M E N S E M A I O.

3	7	49.	16	56.	4	56.
9	7	28.	16	48.	4	48.
15	7	6.	16	40.	4	40.
21	6	49.	16	34.	4	34.
28	6	31.	16	28.	4	28.

M E N S E I V N I O.

3	6	15.	16	23.	4	23.
9	6	5.	16	20.	4	20.
16	5	58.	16	18.	4	18.
22	5	55.	16	17.	4	17.
28	5	58.	16	18.	4	18.

M E N .

Tabellæ Auroraæ, Meridiei, & Mediæ noctis.

T A B E L L A III. P E R G R A D V S 45.

Principium crepusculi Matut. Meridies. Medium noctis.

M E N S E I V L I O.

Dies	Hora	Min.	Hora	Min.	Hora	Min.
5	6	5.	16	20.	4	20.
11	6	15.	16	23.	4	23.
17	6	31.	16	28.	4	28.
24	6	49.	16	34.	4	34.
30	7	6.	16	40.	4	40.

M E N S E A V G V S T O.

5	7	28.	16	48.	4	48.
11	7	49.	16	56.	4	56.
18	8	9.	17	4.	5	4.
24	8	31.	17	13.	5	13.
30	8	52.	17	22.	5	22.

M E N S E S E P T E M B R I.

5	9	13.	17	31.	5	31.
11	9	35.	17	41.	5	41.
18	9	55.	17	50.	5	50.
24	10	16.	18	0.	6	0.
30	10	37.	18	10.	6	10.

M E N S E O C T O B R I.

6	10	56.	18	19.	6	19.
12	11	16.	18	29.	6	29.
18	11	33.	18	38.	6	38.
24	11	51.	18	47.	6	47.
30	12	8.	18	56.	6	56.

M E N S E N O V E M B R I.

5	12	23.	19	4.	7	4.
11	12	38.	19	12.	7	12.
17	12	52.	19	20.	7	20.
23	13	3.	19	26.	7	26.
29	13	14.	19	32.	7	32.

M E N S E D E C E M B R I.

5	13	23.	19	37.	7	37.
11	13	28.	19	40.	7	40.
17	13	32.	19	42.	7	42.
22	13	33.	19	43.	7	43.
28	13	32.	19	42.	7	42.

R r 2. Monet

Monet idem Theodosius, quod Horologia Italæ sonant Horas tardius quam indicent Horologia Solaria, quandoque per quadrantem

Horæ, quandoque per dimidiani Horam; & idē detrahenda erit illa quantitas Horæ. Hora verò constat minutis 60.

De mensuris proprijs sacræ supellectilis ad Missam congruentioribus.

Damus hoc loco formas & modulos efformandæ cuiusque sacræ supellectilis in ordine ad Missam, siue solemnem siue priuatam, ex Actis Mediolan. Ecclesiæ, præsertim ex libro primo & secundo Instructionum fabricæ & supellectilis Ecclesiastica, probatarum in Concilio Provinciali Mediolan. III. à sancta Sede Apostolica confirmato, & laudato: in quibus singulatim tradendis ordo placuit Alphabeticus, vt cuiusque rei formam statim inuenias.

Abacus, seu *Credentia*, fit è tabulis populeis abiegnisive, longè patens circa cubitos tres, pro Ecclesiæ magnitudine, Chorive seu presbyterij ratione, latè cubitis duobus; altèque item extruatur, vt non ultra duos cubitos & vncias duodecim eleuetur à terra.

Acerra, siue *Nanicula* incensi, ex argento, vel aurichalco, cum cochleari eiusdem materiæ, fieri debet; ita capax, vt capiat quantitatem thuris ultra quam sit necessarium in Missa.

Alba è tela linea sit, longè producta cubitos quatuor, latè sexdecim, ac paulò amplius circumquaque pateat. Manicas habeat longitudine sesquicubitali, hoc est, cubito cum dimidio, latitudine ab humeris pænè cubitali, quæ usque ad manus sensim angustius ducantur. In summa veste, & in extremis manicis aliquid dumtaxat sit acu paululum ac tenuiter

elaboratum: nimius enim labor in his ornandis vanitatem sapit & leuitatem.

Altare maius eo loco constitui debet, vt ab ipsius Altaris gradu infinito (tres autem gradus esse debent) usque ad cancellos spatium saltem interit cubitorum octo, vel ad minimum quatuor, in Ecclesijs non Collegiatis. Sit autem à scabelli solo altitudine cubitorum duorum, & vnciarum octo, & ad summum decem; longitudine cubitorum quinque, ac plurium, pro Ecclesiæ magnitudine; latitudine verò cubitorum saltem duorum & vnciarum duodecim. Tres autem inter gradus bradella lignea numeretur, quæ à fronte Altaris cubitos duos producta, vncias sexdecim latè pateat, altitudo verò singulorum graduum sit vncijs octo.

Altare minus eleuetur cubitis duobus, & vncijs octo, longè pateat cubitis quatuor & dimidio, nec minus quatuor saltem cubitis; latum sit cubitis duobus. Scabellum è tabulis ligneis, latitudine cubitorum duorum, altitudine vnciarum octo: sed & longius pateat quam Altare, non cubito longius, sed vncijs circiter sexdecim. Nullum foramen neque fenestella ibi sit, ubi quidquam asseruari recondive possit.

Amitius è tenui tela sit, longitudine cubitorum circiter duorum, latitudine autem sesquicubitali, in duobus

bus eius angulis anterioribus assuantur funiculi commodè longi, ut reuocari ante pectus queant, & cum ijs fieri nodus possit: in medio Crux acu pingatur vnciarum duarum, longè ab extremitate digitis duobus in parte superiori: extremitates illius, præterquam ex ea parte quæ collum ambit, aliquo modesto opere ornari possunt.

Ara ex lapide longè pateat vncias viginti, latè sexdecim, præter capsæ dimensionem, cui inserta est. Quæ capsæ è nucea omnino tabula sit, crassitudine vnciarum circiter duarum, aut plurium, pro lapidis crassitudine: non distet à fronte Altaris spatio longius vnciarum octo. ita verò inserta sit, ut è mensa Altaris superficie paululum extet, quod Sacerdotis celebrantis tactu dignosci possit: tela denique cerata tegatur, clauiculis prædictæ capsæ confixa.

Bursa Corporalium à fronte sit Crucifix vel alia sacra imagine in medio intexta, à tergo etiam ex eadem materia & colore; intrinsecus autem subserico, aut tela candida circumuestiatur: latè verò vndique pateat circiter dimidio cubito, vel paulò amplius, & fornia quadrata.

Calix ita efformetur, ut cuppa aliquantulim in fundo sit angusta, sensim usque ad summum labrum latior fiat. Labrum nullo modo reflectatur: nodus ita ornatus, ut, dum Calix capit, non incommodè capiatur, præsertim quando indices & pollices disiungit non possunt. Minörve ne sit totus Calix, amplitudine in orbem ducta, vnciarum quatuordecim, altitudine duodecim.

Candelabra basim habeant vel rotundam, vel potius triangularem, &

Crucis basi conformem: quæ ab Acolythis portantur, minora sint, quam ea quæ in Altari collocantur.

Cingulum ex candido lino vel canabí tenui conficiatur, longitudine cubitorum circiter septem: capita eiusdem globulis eiusdem materiae inserantur, filamentorum manipulis appensis, quos floccos dicunt. Non prohibetur è serico, iuxta varios colores paramentorum more moderno; sed illud est antiquioris usus, & mysticæ causæ congruentius, de qua supra pag. 97.

Non placet ea forma cinguli (ut pro veritate loquar) quæ cingulo ipsi, ut hinc inde pendeant flocci à lateribus Sacerdotis, duas addit lineas, quibus re ipsa cingitur Alba: est enim eiusdem omnino formæ cum succinctorio Papali, quod adhibetur (addito Manipulo) ad cingendum Albam Papæ, & nonnisi in eiusdem Missa Papali; ergo non debet esse communis hæc forma cuicunque Celebranti.

Conopeum Tabernaculi maioris sanctissimæ Eucharistiae è materia nobiliiori, vel alba semper, vel iuxta colorē variū Festorum, à summa parte crispatum: in fimbrijs non angustè, sed longè latius respondeat, & totum Tabernaculum tegat; in extremis oris habeat de more ornatum laciniarum decorè contextarum.

Corporale è tela linea & candida sit, ac simplex item, ab oris autem, acus opere simplici, punctum solūm retortum sit: longè autem vncias triginta ad minus pateat, latè totidem; ita verò complicatum, ut nulla eius extremitas appareat. Crux acu pingi potest in anteriori parte.

Crux in Altari collocanda imagi-

Rr 3 nema

nem Crucifixi habeat, & præalta emineat candelabris, vt suprà dictum est prima par. tit. 20. pag. 74.

Dalmatica non recisis manicis, sed ad manum usque proiensis, ijsdemque latè patentibus conficiatur. Longa esse potest cubitis duobus, & vncijs sexdecim; lata verò ab humeris cubito uno, & vncijs circiter quatuor; ab extremitis oris vndique patens cubitis circiter quinque.

Gradus in Altari maiori ne fiant, nisi duobus cubitis tantum minusve à pariete posteriori illud distet: tuncque eiusmodi gradus unus plurēsve decenter adhiberi poterunt; ita tamen, vt circuitus Altaris non impediatur, neque candelabra super ijs posita extra Altare videantur esse, quod esset contra Rubricam de Altaris incensatione. In Altari minori unus sit, ilque ligneus; ea longitudine quæ Altare æquet, latitudine vnciarum octo, altitudine totidem, in quo candelabra cum Cruce locanda erunt.

Hamula non ex argento, stanno, aurichalco, aliōve metalli genere, sed è vitro, seu crystallo pellucido, cum operculo decenti.

Manipulus tres Cruces habere debet & chordulas ad ligandum solidiores. reliqua vide in *Stola*.

Mantergium pro Missa ex lino tenui contextum, longitudine bicubitali, latitudine sesquicubitali conser: ornentur capita lacinijs & filamentis eiusdem materiae.

Mappa Altaris superiores è lino, seu canabæ, ea sint longitudine, vt ab utroque Altaris latere, profundiùs circiter tribus digitis quam planum bradellæ, demissæ sint: nullæ ab ylla parte bambacio cærulei alteriusve coloris elaboratæ sint, latitudine v-

erò totam Altaris mensam contegant. Inferiores mappæ totam saltem mensam cooperiant.

Mappe pro Communione adhibendæ non supra scamna, seu cancellos (horum enim longitudinem æquabunt) longè pateant cubitos tres, latè circiter duos: capita earum exornari poterunt.

Missale nihil profani habeat, sed Crucis insigne, aliāve Sancti Titularis imago in corio depicta appareat. Signaculum eiusdem constare conuenit funiculis sericis duodenis, longè ita ductis, vt Missalis longitudinem vix quinque vncijs excedant. Eiusdem integumentum ita longè deductum sit, vt ab ima parte octo vncijs supereret coriaceum Missalis operimentum; à summa verò nihil omnino extet. Lineæ sericæ circumdant extremitates, laciniæ innam partem exornant. Subuestiatur tela eiusdem coloris quo est integumentum.

Pallium, quod ante Altare tenditur, paulò longiusquam Altare patere debet; coque altius, vt ab ima parte paululum sub coronice scabelli seu bradellæ eiusdem Altaris occultetur. A superiori parte palmum à summo distante lacinijs, quas frangias vocant, ornetur pro qualitate pallij; in exteriori parte Crux, aut imago Sancti, cuius nomine dicatum est Altare, aut alia sacra effigies in medio assuatur: nam Zacharias Pontifex pallam auto intextam Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi, imagine ornatam beati Petri Apostoli, Altari obtulit. Si fieri potest, telari ligneo affigatur extenè; sed illa cautio adhibetur in telaris asperculo superiore, vt eius angulus inferior, cui pallium adhæret, omnino recidatur, & depri-

deprimatur, ut nullo modo possit acuminare laedere pallium. Velamentum quoque (si pallium pretiosum est) in superiori parte obtendi ei concinne poterit. Missarum tempore tantum, ne Sacerdos impediatur, vel adhærendo laedat paramenta: neque tamen ultra frangiam demittatur velamentum.

Patena inaurata vndique esse debet, vel, si argentea sit, saltem in interiori parte; labrum extremum circulare ita tenuer admodum, ut adiumentum inde sit ad sacrae Hostiæ fragmenta facilè colligenda: illam medianam concavitatem habeat, quæ amplitudinem labri Calicis ferè adæquet. Minor patena pateat amplè in orbem vncias triginta duas.

Peluicula hamularum piam speciem exprimat; fundo intrinsecus constet lato & plano, neque ita elaborato, ut minus firmè hamulæ impedit hæreant.

Planeta mōte Romano (nam Ambrosiano eam describunt Acta Mediolan. Ecclesiae) latè pateat cubitos circiter duos, longè tres. *Fascia*, quæ vel assui solet, vel distingui in ipsam met Planeta, ut columnæ speciem à tergo & Crucis ante pectus effingat, lata erit vncijs octo ad minimum. *Funiculi* addantur, seu lineæ sericæ in ea parte qua pectus tegitur, ita oblongæ, ut reduci possint ante pectus, ad firmandam Planetam, ne defluat à tergo.

Pluuiale ad imos usque talos protenditur, longitudine cubitorum trium & vnciarum circiter sex constans, & pro semicirculi ratione latè patens. A parte anteriori, à summo ad extremum, hinc & inde, auriphrygio decoratur: à posteriori parte caputium ornatu auriphrygia-

to, qui anteriori respondeat, habet. Lacinia verò, hoc est frangia, Romano ritu latiores esse debent circum caputium, breuiores in oris Pluuiialis extremis. Fibula anteriori connecti debet Pluuiiale, additis binis seu ternis vncinis maioribus. Globuli laciniati pendentes à caputio non sunt amplius in usu Romani Cleri sacerularis.

Pulular pro Missali plenum sit non pluma, neque lana concisa, sed lana solida, pilisve ceruinis: longè pateat cubito, & paulò amplius, latè vncijs circiter decem & octo: ornatur in quatuor angulis laciniatis flocculis, & opere simplici consuatur.

Purificatorium è tela neque tenui, neque crassa nimis; & simplici sit acus opere confectum; latitudine vnciarum circiter octodecim ad minimum, longitudine totidem, nec verò minus: in medio Crux paruula acu pingatur.

Pyxis, quæ ad sanctissimam Eucharistiam custodiendam adhibetur, ex argento puro saltem, eoque inaurato, fieri debet in interiori parte: cuius pes, ut manu facilè firmiterque capi queat, altitudine sit sex vnciarum; nodus in medio sit eiusmodi, quò monuimus de Calicis nodo. In fundo medio paululum aliquid habeat, quod in orbem tenuiter emineat, ad facilius capiendas ultimas particulas. Operculum respondeat Pyxidis formæ: quod in medio instar ferè pyramidis extet; ab uno & altero item latere parulos tenuesque vncinos habeat, quibus in circulo aptè includatur, & fiat immobile. In summo Crux paruula emineat.

Stola cum Planeta colore congruat & materia, longè cubitis circiter sex, ut in-

ut infra genua producatur, latè autem vncijs sex pateat: laciniæ seu frangiaæ vnciarum trium sint, & præterea Cruces tres de more annexantur eidem, in medio, & in extremis partibus. Vnaquæque Crux sit formæ quadratæ, quæ ab omni parte vncijs circiter tribus constet. Stolæ Sacerdotali nihil appendatur; Diaconali vero ab utraque media eius parte duo funiculi cum flocculis laciniatis, ad illius reæ connectendæ vsum.

Superpellicium è tela potius tenui, manicis ita oblongis, ut crispatae usque ad digitos summos pertingant, quæ esse possunt cubitis circiter duobus, vel circà latè autem patentibus in orbem circiter cubitis quatuor. In ipso ore potius forma sit rotunda quam quadrata. A pectore nullo modo scissum, aut dissectum. Longè ducatur infra genua, ferè ad media crura. *Vide supra* pag. 88. Latè pateat ab extremis oris in ambitum cubitis circiter tredecim, ab humeris circiter octo. A nulla parte neque nimis affectata artificiosi operis elegantia elaboratum, ab humeris præfertim non specioso artificij ornatum.

Tabella pacis gestatoria aliquo pix cælaturæ ornatæ sit insignis, puta, imagine Pietatis expressa; latitudine quæ constet vnciarum octo, longitudine duodecim circiter; à tergo manubrium habeat eiusdem materiæ.

Tabella Secretarum non quernea, non nucea, neque è ligno subobscuro sit, sed ex abiete, aliave id generis arbore albicanti, ne pagina agglutinata obscureatur; latè aliquanto amplius pateat quam longè, coronicibus decorè ornata. Pro Festis solemnioribus speciosior esse debet, cum coronicibus auratis, & pagina maius-

culis impressa litteris, auroque splendentibus.

Tabernaculum sanctissima Eucharistie politè elaboratum, pijs mysteriorum passionis Christi imaginibus exsculptum esse debet; intrinsecus tabulis populeis circumamictum, quibus ab humiditate sanctissima Eucharistia defendatur. Forma vel octangula, seu sexangula, vel quadrata, vel rotunda. In summo adsit imago Christi resurgentis, vel sacra Vulnera exhibentis: tum benè clave sit munitum, quæ etiam auro liniri debet. A fronte Altaris summa procul collocatum extet, non minus cubito uno & vncijs sexdecim, ita ut Corporale latè expandi, & Pyxis, si casus accidat, commodè in Altari ponit possit. Neque sub eo sit ullum armariolum, neque asseruandis quidem libris supellectilive Ecclesiæ sit locus. Panno serico albi coloris intus ab omni parte vestiatur; ostium habeat ab anteriori parte ornatum sacra imagine Christi Domini crucifixi, aut resurgentis, aut vulneratum pectus exhibentis, aut alia pia effigie.

Tela stragula Altaris ad illud operiendum finitis Missis, longitudine ac latitudine sit, quæ totam illius mensam conteget vndique, & paulò amplius item; lacinijs breuioribus ab omni parte decorè cincta. colore sit viridi.

Thuribulum cum quadruplici catenula & operculo: catenularum autem longitudine sit cubitorum duorum & vnciarum circiter duodecim.

Tintinnabulum pro elcuatione Sacramenti si appendatur, parieti laterali affixum hæreat, & appensò funiculo tam longo, ut minister genufle-

xus in cornu Epistolæ commodè illud pulsare possit.

Tunicella Subdiaconalis similis sit Dalmatica Diaconali, de qua suprà; excepto, quod angustiores debet habere manicas & longiores, *Cerimon.* *Episc. lib. 1. cap. 10.*

Vas Hostiarum rotundum sit, & latè pateat vncias quatuor, plurève, ut Hostiæ inde promi commodè possint. Vtile quoque erit, laminam plumbeam rotundam serico vestitam Hostijs ipsis superimponere, ut earum curuatura tollatur.

Vas pro abstergendis Calicibus, & lauandis Corporalibus, æneum parentur instar peluis, binis manubrijs constans, atque ab uno labro ad aliud cubito uno, & vncijs octo pluribùs; ve, pro ratione supellectilis lauanda; oreque eminenti, per quod, quasi per canalem, aqua lotionis inde paulatim in Sacrarium effundi possit: quod vas huic usui tantum sit referuatum.

Velum Calicis ab omni parte cubito & vncijs duodecim latè pateat, ab oris vndique opere serico, auro argentoque tenuiter ornatum.

Velum pro portanda sanctissima Eucharistia in Processionibus eiusdem sit longum sex cubitis, latum ut veli tela.

Velum pyxidis sit pretiosum, & quale saltem dedimus Calici.

Velum Subdiaconale longum item cubitis sex; latum sit, quanta est veli propria latitudo.

Vmbella, quæ super Altare ponitur, vndique latè pateat ita, ut Altare ipsum & Sacerdos ibi celebrans omnino contegantur; qua ille & Altare à puluere omnique labenti forde defendantur: ab Altari tamen decorè elata, ut facile quoque purgari queat.

Vmbella alia, quæ defertur super sanctissimam Eucharistiam in Processionibus, vndique habere debet ornatum duplicium fasciarum, quæ duodecim circiter vncijs longè pendeant, ijsque fascijs consutæ sint ab omni parte fimbriæ cum filamentis satis prolixis. Hastile inseratur inter vtramque fasciam, quod rectè extendat latera Vmbellæ. Hastilia item picta, paribus inter se spatijs disposita, quibus illa tolli & gestari possit, quatuor plurave, pro eiusdem Vmbellæ magnitudine, supponantur. Color autem albus conuenit huic Vmbellæ. Et hæc de supellectili sacra seu ministeriali ad communem Missam.

Q Via verò suprà meminimus Episcopaliū indumentorum, occasione data in Missali, non erit abs re, si hoc loco addamus eorumdem indumentorum formam & mensuram, ordine seruato quo eadem induit Episcopus.

Caligæ ita longæ debent esse, ut usque ad genua protensæ, ligulis in ea parte adstringantur.

Sandalia, seu *Calcei*, è solea integra subtus constent, à parte autem superiori ornata, & ex serico panno leuiori, quo & *Caligæ*.

Tunicella & Dalmatica amplioribus manicis quam Diaconalis, & ex eadem materia qua *Caligæ*, constent: longæ & latæ sint, ut de Dalmatica Diaconali diximus.

Chirotæca debent esse contextæ, & circulo aureo insigniter in extrema parte ornatae.

Subbirretum mitrale formæ rotundæ sit, non quadratae.

Mitra pretiosior è serico auro intecto, gemmis, & margaritis aculique opere ornata. Altera auriphrygiata si-

ne

ne gemmis, sine laminis aureis, vel argenteis; sed vel aliquibus paruis margaritis composita, vel ex albo serico auro intermixto, vel ex tela aurea simplici sine laminis & margaritis. Tertia sine auro ex simplici serico Damasceno, vel alio, aut etiam linea, ex tela alba confecta, rubeis laciinis, seu frangijs, & vittis pendentibus. In Provincia Mediolanensi adhibetur simplex è tela lini purissimi, coloris albi, circulo aureo, quem esse noat *Innocen. III. lib. 1. Mys. Miss. cap. 59.* circum amicta à parte qua induitur caput, cornua item duo è summo præ se ferens: duas etiam lineas in humeris pendulas habeat, quarum extremitates laciinis constent.

Annulus ex auro puro puto solidè conflatus palam habeat cum gemma, in qua nihil sculpti esse debet.

Gremiale longè constet cubitis circiter duobus, latè cubito uno tantum & vncijs item circiter duodecim, vndique cinctum laciniarum auro argenteo intextarum ornatu.

Baculus Pastoralis à parte ima acutus, à media totus rectus, à summa retortus esse debet. *Oratio* aut *Sudario* non ornatur, si *Episcopalis* est. *Longitudine recta* est cubitorum trium & vnciarum duodecim; pars verò retorta tocidem vncijs, aut paucis altius eminet. A summa rectitudinis parte est crassitudine orbiculari vnciarum circiter septem, quæ prope ad imam partem descendens paullatim diminutam, vncijs quinque constat: connectitur autem cum illa parte recta aliquo opere cælati argenti, quod sexanguli formam exhibens, fascis ornatur imaginibus.

Dc

De nitore & munditia prædictæ sacrae supellectilis.

DEprompsimus hæc
*ex Actis Ecclesie
Mediolan.* Auctore, de
quo suprà pag. 80. omis-
sis ijs quæ mouere nōs
debent ad procurandam
omnem munditiam in
ministerio Missæ, de
quibus præclarè scri-
pit *Tobias noster par.* 1.
cap. 76.

Igitur Altaria bis sin-
gulis annis, cùm sudum
est, à finitis Missis ad ve-
sperum spoliata sint, &
suppedanea item amo-
ta, vt siccæ aëris sentiant
beneficium: quo tempore
tum Altaria ipsa vnde-
quaque mundentur,
tum suppedaneorum pars
quæ subierit est.

Cùm mappæ mutan-
tur & pallia, Altaria
quoque ipsa munden-
tur arundinea scopula,
tela etiam cerata, quæ
sacro lapidi hæret, leui-
ter purgata; siue lapis
sit insertus, siue totum
Altare capiens. Quòd
si aliquo casu accideret,
ita teatum non esse, ob-
reuerentiam sacri Chri-
smatis ne purgetur tang-
tûrve.

Icones cum ornamen-
tis suis, sanctissimæ Eu-
charistiæ Tabernaculum,
& quæcumque huius-
modi picta vel inaurata adiuncta sunt

Altaribus; item Umbella superim-
pendedentes singulis mensibus mun-
didentur caudis vulpinis, aut arundi-
nea scopa.

Suppedaneum Altaris quotidie
mundetur arundinea scopa, si in eo sit
facienda Missa.

Arcula ad sputum excipendum, de
qua suprà, circumfricitur & purgetur
octauo saltem quoque die; item fene-
stellæ vrceolorum eodem tempore be-
nè purgentur.

Candelabra, Cruces, Thuribula, &
reliqua supplex argentea, quantum
fieri possit, manibus nudis ne con-
trebetur; sed adhibito panno, aut ve-
rò parte, quæ argentea non sit, ca-
piatur. Antequam recondatur, ex-
cuiatur, si quid pulueris, ceræ aut
maculæ accesserit; & extergatur leni-
ter, adhibito lineo & moili panno.
Condita autem sit vnaquæque res the-
ca sua, ne quid sordium accipiat.
Cùm aliquid tamen purgatione ege-
re visum fuerit, palea combusta ad-
hibita, panno lineo leniter præstab-
itur. Quòd si quid valde sit denigra-
tum, puta thuribulum ignis causa, aut
etiam multa cera adhæserit, in lixiuia,
cui sal sit admixtum, ebulliente de-
tergendum erit, adhibito penicillo
ex fetis sullis concocto: caueatur ta-
men, ne, si quæ pars inaurata sit, au-
rum vi salis deteratur; & consulan-
tur periti.

Calices bini, & Patena binæ, sal-
tem vbi duodecim Sacerdotes Mis-
sam faciunt, quintodecimo quoque
die leui manu aqua tepida lauen-
tur, sexto quoque mense, lapone mol-
liori: tuncque, post quartam horæ

S f 2 par-

Cubiti, qui ex vniuersi 24. constat, tertia pars vniuersitatem delineata hæc est.

partem, qua maneat in sole, calida lixiua benè abluantur, adhibendo penicillum aliquem ad saporem benè amouendum, præsertim ubi fuerit celatura. Poterit etiam id fieri furfure cocto, & tunc statim aqua munda bis aut ter abluendi essent. Præstetur verò ab eo qui in Sacris sit, & in vase ei usui, & lauandis Corporalibus, de quo suprà, tantum destinato: quod ex ablutione superfuerit, in Sacramentum fundatur. Vbi verò minor sit numerus Sacerdotum, rarius id fieri poterit, ex proportione numeri Sacerdotum & dierum.

Supellec inaurata aut inargentata eadem cautione tractetur quam argentea: si semper est exposita, octauo quoque die panno lineo tergatur mollier; si recondenda sit, tergatur tunc. Poterunt etiam inaurata sapone aut furfure purgari, ut dictum est de Calicibus.

Candelabra, & cetera ex aurichalco tractentur adhibito panno, vel ferrea summitate capiantur: si perpetuo usu adhibeantur, terno quoque die à puluere & cera, si forte defluxerit, mundentur; si reponenda sint, tunc etiam id fiat. Præterea quartu quoque mense, nisi numquam fuerint exposita, abstergantur diligenter puluere pumiceo, aut eo, quem dicunt *tripoli* (quem aestuæ muscæ fugiunt) adhibito corio bubalino; aut, si virumque desit, latere in tenuissimum puluerem redacto, & loco corij panno asperiore quem dicunt saia; nullo verò modo hac ratione adhibenda erit aqua. Nitidiora fiunt (sed non diu durat nitor) si fricentur malo medico, seu mafflico (vulgo, arancio & limone) & marmore trito, seu vice malorum,

vuis agrestibus, vel herba acida, deinde aqua benè abluantur; tum siccantur, & soli exponantur: aceto numquam abstergantur. Recondita verò huiusmodi, tubulis crassioris chartæ aut fassis lineis amicta habeantur, qui puluerem arceant, ut nitida & lucida semper habeantur.

Lampades vitrea, quæ sunt quotidiani usus, quintodecimo quaque die furfure & aqua calida abstergantur.

Vrceoli, præter id quod quotidie fit, singulis mensibus diligenter purgentur, adhibito ouorum cortice benè contrito, cum ligneolo aliquo instrumento, ad sordiculas benè cluendas; aut verò alia ratione, si quæ aptior inueniatur. Opercula vrceolorum quotidie, cum reponuntur, benè siccantur, si madeant.

Pelnicula eorumdem quotidie abstergantur, siccanturque: si stannæ fuerint, tertio quoque mense lixiua feruenti lauentur, & auena, vel farre vestito, seu ouorum cortice benè contrito fricentur; post iterum aqua lota, in sole siccantur, & panno lineo mundo abstergantur.

Anea vasa pro ablutione Calicum, &c. antequam adhibeantur, & post, benè abluantur: bis verò singulis annis abstergantur accuratè, si opus est, latere contrito, vel arena, & aqua. Si stanno sint illita, adhibeantur furfur & aqua.

Instrumentum ad Hostias conficiendas, cum eo usus fuerit Sacrista, seu alius, oleo perfundat, & utramque partem, charta interposita, simul iungat: quæ in exteriori parte fuligo hæserit, abradat; postea eamdem partem crassiore panno tergat, & in loco decenti reponat.

Linea

Linea omnia, Albæ, Amictus, Superpellicea, mappæ, panni, & si quid aliud est diuini cultus gratiâ paratum, separatim ab indumentis domesticis cuiuscumque lauentur: quæ tamen habentur ad manus faciemque lauandam, & ad nares purgandas, hoc numero ne censeantur.

Ternæ *Altarium mappæ*; superior quidem singulis mensibus, inferiores verò quater in anno mundæ apponantur.

Bina *Corporalia* tertia quoque hebdomada, binæ Albæ decimoquinto quoque die, Cinguli alternis mensibus, manutergia Altarium, bini Amictus, octo dierum spatio mutentur; & hæc saltem, vbi duodecim Sacerdotes Missam faciant. Vbi autem pauciores sint Sacerdotes, ex defectione numeri Sacerdotum poterit augeri pro rata parte numerus dierum; & è contra, vbi plurimi Sacerdotes, minuendus quoque erit numerus dierum.

Purificatoria singulorum Sacerdotum (conuenit enim cuique suum) spatio octo dierum, vel ad summum quindecim. Superpellicea, quæ vñi vario Sacerdotalium aut Clericalium ministeriorum destinata sunt, ad eamdem ferè rationem.

In suppedaneo armarij, seu mensæ, vbi Sacerdos consistit sacra induimenta sumens, perpetuò stratus sit crassior pannus, ne qua parte Alba fædetur.

Lintea Sacristiaæ ad manus extergendas singula hebdomada munda ponantur: tum valdè humido cælo, quotidie siccentur admota igni.

Mappæ ad sanctæ Communio- nis vñum, contractiores quidem alternis Hebdomadis, maiores ve-

rò alternis mensibus mutentur.

Quod autem hæc mutationum interalla præfiniantur, non ideo tam extraordiariè quoque fieri non poterunt, si oporteat; puta, si ex labore, quæ forte aspersa sit, aut alia de causa.

Præcipuis solemnitatibus munda omnia adhibeantur, & pulchriora.

Mappæ Altarium Missis finitis contegantur stragulis suis: prius verò leuiter purissima scopula, eius generis quod vestimentis domesticis adhibetur, propriè tamen ad eum vñum destinata, purgentur; ipsa stragula singula Hebdomada diligenti agitatione à puluere mundentur, præter id, quod etiam quotidie manè eadem leuius executi debent. tum aëri tertio quoque mense expellantur.

Corporalia & purificatoria cùm remouentur, vt alia adhibeantur, ponantur in arcuula, seu canistro ad eum tantum vñum destinato: & antequam dentur foras ad lauandum, ab eo, qui sit in Sacris, lauentur in proprio vase, de quo suprà, lixinia & sapone adhibito, & mox bis aqua sola abluantur. quæ ex lauatione supereft, in Sacrum fundatur.

Alba, & superpellicea lauata crispanda dentur: quoties reponuntur, aptè saltē contorqueantur, si non crispentur.

Corporalia item dentur personis peritis, vt amylo inducto ea durescere faciant, & complicant præscripta ratione: tempus huic operi aptum erit à mense Maio ad Octobrem.

Recondantur autem hæc linea omnia benè sicca & complicata separatim locis suis, vt sint in promptu; apponanturque rosæ sicceæ, & lauan-

dula,

dula, aut similia, tum ad maiorem munditiam & elegantiam, tum ut à tuncis libera sint.

Nullus Sacerdos ad Missam faciendam accedit fœdis calceis aut crepidis: ideo semper habendæ essent in Sacristia crepidæ ad hunc usum.

Habeatur coram in Sacristia *scopula*, qua Sacerdotes & Clerici utantur ad vestimenta communia mundanda, antequam vestiant sacra.

Omnia indumenta distinctis proprijs scrinijs habeantur, & secundum coloris pretijque varietatem: linea quoque pro genere & pretio sint distincta, appositis schedulis.

Casula recondantur duilibus capsis, quæ in armaria inseruntur; atque posita crassiore charta, quæ fundum capsæ conteget, appositiisque siccis roscarum folijs, & lauandula, aut similibus. Ponatur Casula cum Stola & Manipulo suo; mox aliæ eiusdem generis pro altitudine capsæ. Addantur bursæ Corporalium, & integumenta, si adsint, Missaliū. Recondantur vero Casulae benè extantæ sine ruga aut plicatura: eodem modo *Dalmatica* & *Tunicelle*. supra omnia autem alia charta sit, ut res mundiores seruentur. Quæ sunt ex aureo vel argenteo panno, aut ornamenta habent auro vel argento asperiora, habeant pannum inter viramque superficiem, ne confricata corrodantur.

Pluvialia, maximè si aurea vel argentea sint, vel recondantur in amplio armario extenta, vel plicata recondantur, ita tamen, ut nullo modo inflectatur quæ pars pensilis à tergo est (vulgo caputum) & interponatur pannus, ut dictum est.

Quandocumque extrahuntur hæc

indumenta, substernatur eis mappa munda, imò & stragulum supersternatur, si aliquo spatio relinqua- da sint.

Quæ raro adhibentur, quandoque in sereno cælo explicata exponantur, ne fortè mucescant, vel male oleant; sed non in sole: poterit id fieri mense Maio & Septembri, & semel in hieme, pro opportunitate temporis.

Pallia Altarium semper habeantur, si fieri possit, suis telaribus extente affixa, ut suprà diximus; poteruntque vni asserculorum structuræ duo affigi diuersi coloris, ut pro diei conditione necesse non sit, nisi vertere telaris faciem: ita in amplio armario ereta habeantur, dempta linea filamentorum (quam vocant frangiam) quæ assuta non sit. Interponatur autem pannus siue inter duas palliorum facies in armario, siue inter pallij & Altaris faciem, ad vitandam eam, quam suprà diximus, confricationem. Commodum vero erit pannum adeò esse latum, ut utramque telaris faciem, & sic pallia ab utraque parte affixa conteget: & ita in media sui parte affixus telari, nunc quidem hinc inde extendatur, & ab omni latere ligaculis connectatur; nunc vero ad unam partem tantum, prout duas facies telaris aut unam contegere oportuerit. Quod si plicanda fuerint, ita fiat, ut, si quæ Crucis species aut imago affixa est, non inflectatur, cautioque adhibeatur, si oportet, interpoli panni.

Tapetia, crassioresque panni ad soli insternandi usum, cum recondenda sunt, prius purgantur cera, & si quid aliud sordidum inhaerit: æri post exponantur, & diligenter exag- tentur,

tentur, ad excutiendum puluerem, scopula benè mundentur; & ita complicata suis locis recondantur.

Sacrificia fenestræ sæpè pateant, sereno siccoque cælo; tum capsulæ ductiles paulum educantur, vt etiam quæ intus sunt sentiant aëris beneficium.

Ceterum ea debet esse reuerentia erga sacram supellectilem, tamquam diuino seruitio mancipatam, imò tamquam sanctimoniae participem, quæ nimurum est sanctitatis instrumentum; vnde & sancta ea vocatur sæpè in Scripturis sacris, Pontificijs legibus, Patrumque monimentis, vt nihil eiusdem non modò negligatur, verum etiam exquisita cura & diligentia colatur. Non enim, vt ait *sanctus Hieronymus Epistola ad Theophil. Alexandr.* inaia ea sunt, & quæ quasi sensu carentia sanctimoniam non habere dicuntur, sed ex confortio Corporis & Sanguinis Domini sublimi maiestate sunt veneranda. Lege, quælo, quæ *Tobias noster in hanc causam collegit cap. 77.*

de Sacris templis parte prima, vbi docet, idèò prohiberi plurima circa eamdem: videlicet,

Primo, non omnem supellectilem tangi posse à quocumque.

Secundo, neque à quocumque quamcumque ablui posse, aquamque lotionis in Sacratum projiciendam esse.

Tertio, quæ usui amplius esse non possunt, ea nequaquam in profanos usus detorquenda esse; sed ea comburenda esse, & cineres in Sacratum inferendos: quæ nos etiam suis locis indicavimus suprà.

Quarto, nec alienari posse, vendi oppignerarive, exceptis quibuldam casibus, de quibus *sanctus Ambrosius lib. 1. Offic. cap. 41.* & habentur in Breuiario quarta die infra Octanam sancti Laurentij. Vide ibi.

Addit ille exempla multa piorum hominum, & è conuerso indignationis omnipotentis Dei contra sacrilegos, impios & desides in hoc genere; ad quem Lectorem remittiimus, ne instituti nostri metas transeamus.

PRO-

PROSODIA VERBORVM
IN MISSALI ROMANO.

Bſtinui in prima Editione à notanda Prosodia Verborum eorum quæ dubiam in Missali habere possunt pronuntiationem ; tum quia solent imprimi Missalia additis accentibus ; tum quia eadem ferè verba , quæ in Missali leguntur , communia sunt etiam Breuiario , cuius Prosodiam difficulterem in eiusdem Commentariorum calce adnotaueram. Verùm , quia Typographorum incuria male positi sunt accentus , & aliquando omissi , me impulerunt insignes Episcopi , ut , in gratiam minùs peritorum Sacerdotum , ea quoque separatim colligerem quæ Missalis sunt propria , ne contingat ullus error in legenda Missa.

Habent igitur penultimam longam ,

Abscide ,
Accersito ,
Aduenit , *in Introitu Epi-*
phaniæ.
Allidit ,
Anathema ,
Appare ,
Appetitor ,
Areopagi ,
Barabbas ,
Brauium ,
Cæsaream ,
Candelabrum ,
Circumfodit ,
Comedi ,
Commiscere ,

Con-

Habent penultimam breuem ,

Abscidit ,
Abutere ,
Achillei ,
Aduocans ,
Alleua ,
Amodò ,
Barsabas ,
Beneplacens ,
Byffino ,
Caligas ,
Circumdabat ,
Circumdabunt ,
Circumdatus ,
Circumdedit ,
Circumulet ,
Coccinum ,

Com-

Longam habent panultimam,

Breuem eamdem habent,

Concidet,
Condolere,
Configi,
Consentitis,
Contorquere,
Conuenit multitudo,
Decoris regnum,
Delibor,
Demolitur,
Depromat,
Eadem, *casus ablatiu*s**.
Elamit*æ*,
Eleazar,
Elide,
Eruditur,
Esuritis,
Exemis,
Exite,
Expedita,
Fulciri,
Fulgoris,
Grabatum,
Hostili,
Hyssopo,
Idola,
Immuta,
Impertire,
Indicens,
Innotesceris,
Institoris,
Intuere,
Libamen,
Lori*ca*,
Lucia,
Melotis,
Mendicans,

Commori,
Computat,
Concuti,
Condolens,
Congeres,
Damaris,
Decidet,
Didymus,
Dyscolis,
Eadem, *casus nominativi vel accusativi*.
Eloqui,
Ephpheta,
Esurit,
Excolens,
Fodere,
Galea,
Genesareth,
Haceldama,
Iacerent in eum,
Inito,
Innoua,
Inuenit, abscondit, &
vadit,
Inuidet,
Lapidas,
Lecytho,
Manahen,
Multimodis,
Nerei,
Obliuisceris, *in presenti tem-*
pore; in Sexagesima.
Occidat Sol,
Paraclitus,
Paropside,
Peragat,

Muni-

T t

Perfodi,

Longam,

Munimen,
Myricæ,
Parasceue,
Perimus,
Peripsema,
Perseueret,
Posticum,
Prædico, sicut prædicti,
Præsumit,
Præuenimus,
Profugit nudus,
Recensita,
Redundabunt,
Salubris,
Subiacere,
Subiacete,
Subrepat,
Succide,
Sunamitis,
Tiaris,
Tritura,
Tuere,
Venimus & nos tecum,
Vouete.

Breuem,

Perfodi,
Pollicens,
Præcauens,
Præueni nos,
Proselyti,
Prosequere,
Quamdiu,
Reditum,
Refoue,
Renoua,
Repetitis,
Sabbactani,
Sedulis,
Serotinus,
Smigmata,
Subsequi,
Suppetunt,
Sycomorum,
Syntychen,
Tibicines,
Timotheo,
Tristega,
Venumdari,
Videristu; *de Iuda.*
Venimus adorare,
Vtraque crescere.

D E O O P T I M O M A X I M O,
E T B E A T Æ V I R G I N I
L A V S O M N I S E T G L O R I A.

RESO-

RESOLVTIO DVBITATIONIS DE MISSIS PRO DEFVNCTIS;

An Sacerdos, qui tenetur Missam dicere pro
Defunctis, possit celebrare de Sanctis,
aut de Ferijs occurrentibus;

A. R. P. Magistri F. Pauli Fraxinelli, Ordinis Eremita-
rum S. Augustini, publici in patria Bononiensi Uni-
uersitate S. Theologiae Professoris, & S. Officij Con-
sultoris.

DECISIO.

*Sacerdos ad dicendam Missam pro Defunctis obligatus potest
celebrare de Sancto, aut de Feria occurrente, præcipue
quando Festum Sancti est Duplex.*

§. I.

ACROSANCTVM Sa-
crificium Missæ du-
bus modis considera-
ri potest; vel ex par-
te Sacrificij, vel ex
parte Sacerdotis.

1 Ex parte Sacrificij, id est, con-
secrationis, oblationis, & sumptio-
nis, seu ex parte representationis Sa-
crificij Christi in Cruce, quod ap-
pellatur Valor essentialis Missæ ex

parte operis operai; omnes Missæ,
sive de Sancto, sive de Dominica,
aut de Feria, aut de Requiem, sunt
æqualis valoris, cum in qualibet ea-
rum idem sit Sacrificium & Sacra-
mentum: quamobrem à Sacerdote,
ad celebrandum pro Defunctis obli-
gato, æquè satisfieri potest, si dicat
Missam de Sancto, vel de Domini-
na, vel de Feria, ac si Missam diceret
de Requiem.

2 Ex parte autem Sacerdotis cele-
brantis, & verba ac Orationes in
Missâ recitantis, quod appellatur Va-

T 2 lor

lor Missæ accidentalis ex parte operis operantis; valor Missæ potest esse æqualis pro Defunctis in Missa de Sancto, aut de Feria, sicut in Missa de Requiem.

3 Nam deuotione Sacerdotis, qui vt plurimum libentiū, & inde maiori attentione & affectu Missam de Sancto aut de Feria celebrat, quām de Requiem, Orationes particulares pro Defunctis in Missa de Requiem compensari possunt.

4 Præterea, memoria Sancti, eiusque virtutum ac meritorum consideratio, Sacerdotis deuotionem in Missa excitat, & adauger.

5 Amplius, Missa de Requiem breuior est sāpēnūmerō quām Missa de Sancto aut de Feria; idcirco Orationes etiam Missæ breuioris temporis sunt & fructus minoris.

6 Ad hæc, Missa de Requiem, cùm à Sacerdotibus dicatur frequentiū, maiori celeritate, ac minori etiam attentione & deuotione quām aliæ Missæ, quandoque celebratur.

7 Ex aduerso autem, nouitas Officij in Missa de Sancto, aut de Feria, promouet attentionem, & augget Sacerdotis deuotionem, à qua augmentum valoris accidentalis Missæ ex parte operis operantis dependet.

8 Intercessio etiam Sancti, de quo dicitur Missa, prodest animæ in Purgatorio existenti, pro qua celebratur, loco particularium Orationum quæ in Missa de Requiem reperiuntur.

9 Et magna profecto quidem & inopportuna animi ac deuotionis perturbatio evenit Sacerdoti, si, postquam Officium de Sancto occurrente recitauit, atque affectu & meditacione ad Missam de eodem Sancto celebrandam se disposuit, maximè si

Sanctus magnæ solemnitatis sit in Ecclesia, aut in eum Sacerdos particuliari deuotione feratur (quamuis à populo solemniter non celebretur, vt frequenter accidere consuevit) cùm iam iam est celebratur, & interdum etiam cùm indumentis Sacerdotalibus debiti coloris indutus est, superueniat aliquis, qui Missam de Requiem pro aliquo Defuncto eleemosyna exquirat; & ipse Sacerdos priores sacras vestes deponere, & paramenta nigra induere & Missam de Defunctis dicere cogatur. Licit enim Sacerdos ex charitate, vel obligacione, si subditus est, tunc Missam dicat de Requiem, non mediocri tamen molestia, ac minori attentione & deuotione Sacrificium offert, quām si Missam de Sancto pro eodem Defuncto dixisset; & ita & Sacerdos, & Defunctus aliquam partem fructus Missæ, eam videlicet, quæ ex maiori attentione & deuotione Sacerdotis, & ex Sancti intercessione haberut, inaniter amittit; cùm Defuncto prodeesse possit tam Missa de Sancto quām de Requiem, vt dictum est.

§. I I.

V Idetur etiam sensus esse sancte Ecclesiæ, vt Missa respondens Officio occurrenti possit pro Defunctis celebrari.

1 Quoniam ritus & ordo est sanctæ Ecclesiæ, vt Missæ Votivæ aut particulares dici possint, quando Officium non est Duplex; & tunc etiam (quando se illicet Officium non est Duplex) Missa, quantum fieri potest, Officio respondeat: dicitur enim in Missali Romano in principio Rubricarum generalium: *Missæ quotidie dicuntur*

dicuntur secundum ordinem Officij. & in eisdem Rubricis generalibus titulo, de Missis votiis, numero 3, habetur: *Quo tamen Missa, & omnes aliae Votinae, in Missis priuatis dici possunt pro arbitrio Sacerdotum, quocumque die Officium non est Duplex, &c. &c.* clarius in titulo de Missis Defunctorum, numero 2, statuitur: *Missae autem priuatae pro Defunctis quocumque die dici possunt, praterquam in Festis Duplicibus, & Dominicis diebus. & in Rubrica de Missis Votiis, quae legitur ante Missam Votivam de S. Trinitate, similiter dicitur: Sequentes Missa Votina, licet pro Sacerdotis deuotione quacumque die dici possint per hebdomadam, quando Festum Duplex non occurrit: hoc tamen passim, nisi rationabili de causa, fieri non debet; sed, quoad fieri potest, Missa cum Officio conueniat.* Non est autem existimandum, quod Ecclesia, quae p̄iissima mater est, Missam pro Defunctis celebrari prohibeat in Festis Duplicibus, quae quidem frequenter occurunt: quare sensus videtur Ecclesia, quod Missa respondens Officio, præcipue Dupli, pro Defunctis dici possit.

² Et ideo, licet, qui stipendum exhibet pro Missa, petat Missam Defunctorum, eius verba non sunt ita amare intelligenda, ut sic omnino Sacerdos celebrare teneatur, sed ciuili modo & morali: neque enim prævalere debet voluntas Missam petentis ordini ac ritui Ecclesiastico, sed mentem suam institutioni Ecclesiae debet aptare, ut eius petitio ac deuotio sit rationabilis, atque conueniens.

§. III.

V Idetur insuper de mente esse Summorum Pontificum, quod Sacerdos pro Defunctis Missam respondentem Officio dicere valeat. Nam Gregorius XIII. sanctæ memoriæ, dum priuilegium vniuersale ac perpetuum pro Defunctis elargitur Altari Cappellæ S. Augustini in Ecclesia S. Iacobi Bononiæ, Patrum Ordinis S. Augustini, concedit, ut quoties quicunque Sacerdos, sive sacerularis sive regularis, Missam ad dictum Altare, pro liberatione vnius animæ in Purgatorio existentis, suo vel alieno arbitrio celebauerit, ipsa anima per huiusmodi celebrationem easdem Indulgentias & peccatorum remissiones consequatur, & ad ipsius liberationem, pro qua celebrabitur, dicta Missa operetur, quas consequeretur & operaretur, si prædictus Sacerdos hac de causa Missam ad Altare situm in Ecclesia sancti Gregorij de Vrbe, ad id deputatum, celebraret. Et fortasse Priuilegia aliorum quoque Altariorum pro Defunctis eiusdem sunt tenoris. At in eiusmodi Priuilegio non præcipitur, ut Missa de Defunctis, sive de Requiem, pro anima in Purgatorio existente celebretur; sed absolute indulgetur, quod dicatur Missa: ideo sensus Summorum Pontificum esse videtur, ut tantum valere possit pro Defunctis Missa de Sancto, de Dominica, aut de Feria, quantum ipsa Missa de Requiem.

§. IV.

A Ccedit, quod populus com-
muniter Missam libenter au-
dit respondentem Officio, maximè

Tt 3 de

de Sanctis, quām de Requiem, in qua benedictio populi præsentis prætermittitur. Quare ad alliciendum magis populum ad Missam audiendam, sive ad eum promouendum, ut maiori voluptate, ac deuotione Sacrificio assistat pro Defunctis, missa dici potest de Sancto, aut de Feria.

§. V.

Q Vando autem Missa de Sancto aut de Feria celebratur pro Defunctis, necesse non est Collectam dicere pro mortuis.

1 Nam applicatio Missæ non sit in Collectis, sed in *Memento*; ubi Sacerdos valorem Missæ illi applicat, pro quo Sacrificium offerre tenetur, idcirco necesse non est Collectas pro Defunctis adiungere.

2 Præterea, Pius V. sanctissimæ memoriae, in Bulla confirmationis Missalis Romani præcipit in virtute sanctæ obedientiæ (& Concilium Tridentinum Sessione 25. *Decreto de obseruandis & vitandis in Celebratio- ne Missarum idem statuerat*) ut Sacerdotes iuxta formam, ritum & modum eiusdem Missalis celebrent; & nullo modo alijs cærimonijis & pre-cibus, quām illis quæ in eo præscribuntur, vti præsumant. At sæpè in Missali Collectæ arbitrio Sacerdotis non permittuntur, præcipue diebus Festis; sed particulares præsignantur, aut una tantum dicenda est, ut in Duplicibus: ideo tunc non erit dicenda Collecta pro Defuncto, pro quo Mis- sa dicitur.

3 Quod quidem præceptum Pij V. non Prælatis tantum imponitur, ut aliqui vellent, sed omnibus Sacerdotibus. Tum quia Concilium Tri-

dentinum loco citato (cui S. Pontifex inhære videtur eisdem verbis vtens) expressè præcipit Episcopis, vt edito & pœnis propositis caueant, ne Sacerdotes, quicumque illi sint, ritus alios, aut alias cærimonias & preces in Missarum celebratione adhibeant, præter eas quæ ab Ecclesia probatae fuerint. Tum quia non suppetit ra-tio, quare sub formali præcepto, obli-gante sub poena peccati mortalis, præ-cipiatur Prælatis, etiam S.R.E. Car-dinalibus, ut Missam ad præscriptum Missalis noui decantent, & legant; ceteris autem Sacerdotibus non Præ-latis libera relinquatur facultas, alijs rationibus & ritibus ad cuiusque libi-tum celebrandi.

§. VI.

V Erum qui Missam pro suis De-functis stipendio petit, nisi vi-derit Sacerdotem indumentis nigris indutum, & Missam de Requiem, aut saltem Collectam de mortuis non au-dierit, fortasse non credet, aut dubi-tabit, Missam pro suis mortuis sibi celebrari.

1 Respondetur, eum in hoc falso iudicio grauiter errare: non enim præ-sumendum est, Sacerdotem in actu celebrationis nolle promissum suum implere, & viuum ac mortuos fructu Missæ, quam ex stipendio accepto & promissione data celebrare debet, vel-le priuare; & exinde grauissimum peccatum commitere, & operi resti-tutionis subiacere.

2 Præterquam, quod si Sacerdos Missam ei, cui promisit, nollet ap-pliedare, ipse quidem dicens Missam de Requiem cum Collecta pro uno aut pro pluribus Defunctis, iuxta pe-titionem

titionem Missam stipendio exquirētis, posset nihilominus valorem essentialē Missæ sibi ipsi, aut alteri viuo aut defuncto in Purgatorio existenti applicare: applicatio enim Sacrificij, *vt superiū dictum est* §. 5. num. 1. non fit in Orationibus Missæ de Requiem, sed in *Memento*. Quapropter si Missam petens Sacerdoti non credit, aut si Sacerdos velit eum decipere (cuius fides in suspicionem adduci non debet) parum quidem proderit, si Sacerdotem sacris vestibus nigri coloris indutum viderit, aut Missam de Requiem ab eo audierit.

§. VII.

Verum tamen est, quod si Sacerdos maiori deuotione non afficitur in dicenda Missa de Sancto, aut de Feria, quam de Requiem, dicere debet Missam de Requiem pro Defunctis quibus obligatur; dummodò Festum non sit Duplex, aut dies Dominicus, cùm excipiantur in Rubrica Missalis superiū positā §. 2. num. 1.

1 Quoniam Orationes Ecclesiæ, quæ ordinantur in Missa de Requiem, magis directè petunt, & obtinere possunt desideratum effectum liberationis animarum ē Purgatorio; ideo tunc, ceteris paribus, uterior est Missa de Requiem.

2 Et præterea Orationes, & alia quæ in Missa Defunctorum dicuntur, miserias animarum in Purgatorio existentium clariū demonstrant; & circumstantes ad orandum etiam pro Defunctis magis excitare possunt.

3 Hinc in die obitus, maximè præsente corpore Defuncti, aut in die tertio, vel septimo, vel trigesimo, aut in Anniversario solemni, uterior po-

terit esse Missa de Requiem quam alia.

4 Quamuis eiusmodi utilitates facile compensari possint in Missa occurrente de Feria, aut de Sancto, ex maiori Sacerdotis deuotione, aut ex intercessione Sancti, de quo celebratur, *vt dictum est* §. 1. num. 3. & seqq.

§. VIII.

Si verò Sacerdos, stipendio accepto, expressè Missam de Requiem promisit, eam quidem dicere debet.

1 Nam tenetur implere promissum, ne virtus fidelitatis violetur; alioquin grauissimè peccaret: pricipue si promissum iuramento esset affirmatum, *vt euenit in legatis*, aut alijs obligationibus Missarum in forma stipulationis acceptis.

2 At Sacerdos promittere deberet, se dicturum Missam pro Defunctis eo modo quo magis potest eis prædestine aut Missa de Requiem, aut Missa de Feria, aut de Sancto, iuxta maiorem suam dispositionem ac deuotionem.

3 Et populus pariter pro suis Defunctis à Sacerdotibus eas Missas exquirere deberet, quæ maiori beneficio illis esse possunt, siue de Sancto, siue de Requiem; *vt multi iam pie* quidem consueuerunt. Maximè autem utilissimum esset, pro Defuncto Missam de illo Sancto occurrente procurare, quem ipse Defunctus, dum viueret, Patronum sibi delegerat, vel cui animo erat propensior; & eò amplius, si ille qui Missam petit, eundem Sanctum sibi aduocatum selegit: sic enim, præter valorem Sacrificij, qui essentialiter in omnibus Mis-

T t 4 sis

sis æqualis est, valor eiusdem Missæ
accidentalis ex parte operis operantis,
ex deuotione Sacerdotis, & Missam
procurantis, & ex intercessione San-
cti, cui Defunctus inter viuos pro-
pensiū obsequebatur, augeri potest.

4. Et hac de re passim admonendi
& instruendi sunt populi, ne scan-
dalo afficiantur, dum petentes Mis-
sam pro mortuis, non audiunt Mis-
sam de Requiem; & ne Sacerdotibus
nimium molesti sint in exquirendis
quotidie Missis de Defunctis.

§. IX.

VNIERSAM hanc doctrinam ful-
tinent ac docent omnes Do-
ctores, & grauissimi quidem, qui
nunc citantur; quos diligenter & sin-
gillatim in fonte videre & animaduer-
tere libuit.

1. D. Thomas Aquinas 4. dist. 45.
quest. 2. art. 3. quæstiunc. 1. ad 5. &
in Addit. 3. par. quest. 71. art. 9. ad 5.
Sanctus Antoninus par. 1. tit. 10. cap.
2. §. 3. Hôstiensis lib. 3. de Consecr.
Eccles. vel Altar. num. 15. Summa
Angelica. verbo Missa. num. 33. &
34. Rosella §. 21. Pisanella num. 14.
Armilla num. 32. Tabienna num. 49.
Siluestrina Missa 1. §. 4. & melius
verbo Suffragium. §. 5. Corona par. 3.
de Sacrific. Miss. tit. Sequitur Canon
Miss. num. 18. Dominicus Sotus 4.
dist 45. quest. 2. art. 3. conc. 1. ad fi-
nem. Antonius Honcalia Opusc. de
Valore Missæ art. 17. proposit. 2. San-
ctus Carolus Borromeus Art. Ecclef.
Mediol. par. 1. Concil. Prouinc. VI. tit.
Que ad Missam pertinent. Martinus
Nauarrus tom. 2. Concil. lib. 5. de Po-
nit. & remiss. cons. 37. num. 2. Fran-
cisus Victoria de Euchar. num. 95.

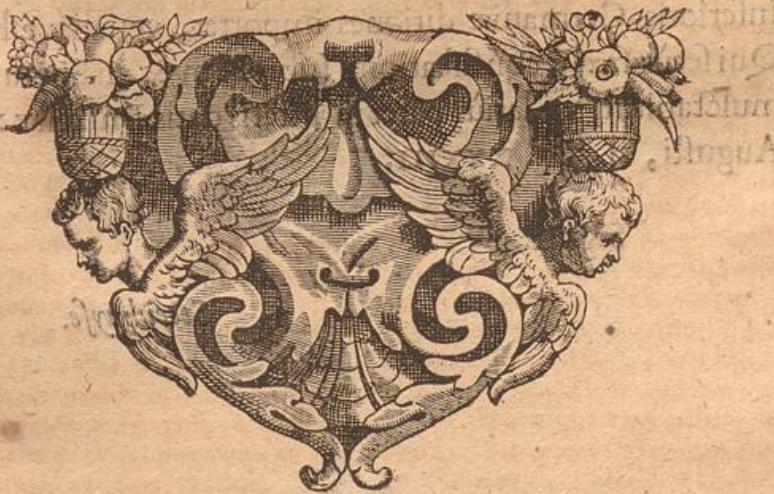
Beia par. 1. Respons. casu 23. Graffius
Decif. aur. par. 2. lib. 3. cap. 15. nu-
mero 41. & tom. 1. Consil. lib. 3. de
Celeb. Miss. conf. 3. Henriquez lib. 9.
de Missa cap. 23. num. 6. Rodericus
tom. 1. Question. regular. quæst. 43.
art. 8. & 10. & Sum. par. 1. cap. 247.
num. 9. & par. 4. cap. 51. num. 1.
Miranda Manual. Pralat. tom. 1. que-
stio. 41. art. 21. Conc. 1. & 2. Azo-
rius Institut. moral. par. 1. lib. 10. cap.
32. quæst. 5. Emanuel Sæ Aphoris.
verbo Missa. num. 48. Suarez tom. 3.
in 3. par. diff. 83. sebt. 3. vers. In
quo est magna. Bernardus Parentinus
in Lilio Missæ §. de Collat. gloria pro
mortuis quæst. 9. Bartholomeus ab
Angelis Dial. §. de Missa, §. 740.
& 806. Timotheus de Sacrific. Miss.
tract. 3. quæst. 43. Benzonus Specul.
Episcop. & Curat. lib. 1. diff. 2. que-
stione 2. v. Mitigantur. Simon Ma-
iolus de Irregular. lib. 3. cap. 24. in
fine. Consalvius Durandus in Not. ad
lib. 4. cap. 9. Reuelat. S. Birgit. Ju-
lius Calvus Synax. lib. 3. quæst. 36. nu-
mero 7. Sebastianus Cataneus Summul.
verbo Missa. vers. Obligatus. Alphon-
sus Madrigal. tract. de Sacerd. con-
fid. vlt. Marcus Antonius Genuensis
Manual. Paſt. cap. 72. num. 6. Fuscus
de Regin. Eccles. lib. 1. cap. 20. nu-
mero 36. Antonius Literatus Summ.
compend. par. 5. cap. 2. num. 6. An-
tonius Manchettus Flor. aur. pag. 43.
Poffenius de Offic. curat. cap. 14. nu-
mero 13. Angelus Hallensis Rosar. Sa-
cerd. de Suffrag. num. 98. Petrus Le-
desma Sum. par. 1. de Sacram. Eu-
char. cap. 17. conc. 7. Hieronymus
Gratianus de Suffrag. anim. Purg.
cap. 4. Reginaldus lib. 29. num. 208.
Bonacina de Sacramentis diff. 4. quæst.
ultim. punc. 7. §. 3. num. 4. Antoniu
Naldus

Naldus Sum. verbo Missa. numero 21.
Mollesius Sum. tom. 1. tract. 3. cap. 15.
num. 26. Fillincius Moral. question.
tom. 1. tract. 5. cap. 5. num. 154. Homo-
bonus de Exam. Eccles. par. 1. trac. 4.
cap. 14. quest. 126. Martinus Roa
de Statu animar. in Purgat. cap. 11.
Barbosa de Offic. & potest. Episcop.
par. 2. allegat. 24. numero 32. Ioan-
nes de la Cruz. Direct. conscen. de Sa-
crif. Mis. q. 4. dubio 2. conc. 1. & 2.
Alphonſus Vega Sum. par. 2. cap. 28.
de Missis, caſu 14. Henricus Villalo-
uus Sum. Theol. Mor. & canon. tom. 1.
tract. 8. difficult. 31. num. 6.

2 Doctořibus his, eorumq; ſententiae
& doctrina fauent ſacri Canones, c.
Et hoc de Conf. Diff. 1. & c. Quidam.
&c. Cum creature de Celebri. Missis.

3 Et pro doctrina §. 7. ſunt Angelica verbo Missa. numero 34. Toletus
Inſtruct. Sacerd. lib. 2. cap. 8. num. 2.
Philiarchus de Offic. Sacerd. tom. 1.
lib. 2. cap. 11. Ioann. Baptiſta Scortia
de Sacrific. Misſe lib. 2. cap. 17. nu-
mero 3. & 4. Antonius Fernandes
Exam. Theol. Moral. par. 3. cap. 5.
§. 3. num. 5. & etiam Henriquez lo-
co ſupra citato.

4 Et pro doctrina §. 8. num. 1. ſunt
Angelica vbi ſup. Richardus 4. diſt.
38. princip. 3. queſtione 3. Valentia
tom. 3. in Sum. D. Thom. diſp. 6.
queſt. 6. Petrus Aragon. de Iuſt. &
Iur. queſt. 88. de Vot. art. 3. de Ob-
ligat. ſimpl. promiſſ. Scortia loco ci-
tato numero 4.

SVM-

SUMMA PRIVILEGI.

PHILIPPVS IV. Hispaniarum & Indiarum Rex Catholicus, ac Potentissimus Belgarum & Burgundionum Princeps, Diplomate suo sanxit, ne quis *Thesaurum Sacrorum Rituum*, seu *Commentaria in Rubricas Missalis & Breuiarij Romani*, Auctore admodum Reuerendo Patre D. Bartholomeo Gauanto Mediolanensi, Praeposito Prouinciali Romano Congregationis Clericorum Regularium S. Pauli, & S. Rom. Rituum Congreg. Consultore, præter Balthasaris Moreti voluntatem vlo modo imprimat, aut alibi terrarum impressa in Inferioris Germaniæ ditiones importet, venaliâe habeat. Qui secùs faxi, confisctione Librorum & aliâ graui pœnâ mulctabitur, vti latius patet in litteris datis Bruxellæ XXIII. Augusti, m. DC. XXXIII.

Signat.

Steenhuyse.

17 V 2

Carantus in rub
pas mikalis et breviarii

AS

231.12

Th

2153